

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัด
การศึกษาตลอดชีวิต

โดย
นายวิวัฒน์ เข้มแข็ง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษาแบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาใน
การจัดการศึกษาตลอดชีวิต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษาแบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2560
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE DEVELOPMENT OF KNOWLEDGE MANAGEMENT MODEL OF AGING
GROUPS FOR PROMOTING INTO THE INTELLECTUAL CAPITAL IN
LIFELONG EDUCATION MANAGEMENT

By
MR. Verawat KEMKENG

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy (DEVELOPMENT EDUCATION)

Department of Education Foundations

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2017

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	การพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อ
โดย	เสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
สาขาวิชา	วิวัฒน์ เข้มแข็ง
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พัฒนศึกษาแบบ 2.1 ปรัชญาคุณภิวัฒน์
	รองศาสตราจารย์ ดร. คณิต เขียววิชัย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จรูไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรณวีร์ บุญคุ้ม)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. คณิต เขียววิชัย)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร. นรินทร์ ตั้งรักษา)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ดร. ดิษกุล เกษมสวัสดิ์)

55260802 : พัฒนศึกษาแบบ 2.1 ปรัชญาคุณปฏิบัติ

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ, การจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุ, ทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

นาย วีรวัฒน์ เข้มแข็ง: การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร. คณิต เขียววิชัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปและสภาพปัจจุบันในการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 3) เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตการวิจัยนี้ได้แบ่งพื้นที่การศึกษาออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมายจำนวน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพร้าว อำเภอสารภี และอำเภอแมริม ระยะที่ 2 การศึกษาข้อมูลพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบสอบถามความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า:

1. ผลศึกษาข้อมูลทั่วไปและสภาพปัจจุบันในการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต พบว่า ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่มีการจัดการความรู้ที่มีแบบฉบับเฉพาะของแต่ละชุมชน ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม อาชีพ ปรากฏผู้รู้ในชุมชนซึ่งกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ปัจจัยที่มีส่วนส่งเสริมให้เกิดการค้นพบและถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชนนั้นประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านสัมพันธภาพของคนในชุมชน (2) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของชุมชน (3) ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพของชุมชน (4) ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพหลักของคนในชุมชน (5) ปัจจัยด้านวิถีการดำเนินชีวิตในบริบทของชุมชน ผลจากการตอบแบบสอบถามพบว่า ชุมชนมีความเข้าใจในกระบวนการ รูปแบบ วิธีการของการดำเนินการในกิจกรรมด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนตามลำดับ คือกิจกรรมด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมากที่สุดจำนวนร้อยละ 68.37 โดยชุมชนมองว่าควรมีการศึกษาและนำทุนปัญญาของชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ในระดับคะแนนเฉลี่ยที่มากที่สุดในทุกๆ ข้อของประเด็นคำถาม (อำเภอพร้าว คิดเป็นร้อยละ 86.92 อำเภอแมริม คิดเป็นร้อยละ 74.62 อำเภอสารภี คิดเป็นร้อยละ 59.23 ตามลำดับ) การศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศและการเทียบเคียง (Best Practices & Benchmark) พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง 3 แห่งนั้นยังไม่ปรากฏรูปแบบการค้นพบการถ่ายทอดความรู้จากทูทางปัญญาและการจัดเก็บเป็นสารสนเทศที่ชัดเจน แต่เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านกิจกรรมตามบริบทของการเรียนรู้ โดยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต (Tacit Knowledge) ของตนเองออกมา เป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ให้ผู้สูงอายุท่านอื่นๆ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเกิดเพราะมีปัจจัยดังนี้คือ (1) ปัจจัยด้านการยอมรับและเคารพองค์ความรู้จากประสบการณ์ของกันและกัน (2) ปัจจัยด้านการเสริมแรงพลังใจและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน (3) ปัจจัยในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน (4) ปัจจัยด้านการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) พบว่าจังหวัดเชียงใหม่มีจุดแข็งและโอกาส ในด้านประชากรผู้สูงอายุ ซึ่งจำนวนทั้งสิ้น 256,873 คน คิดเป็นร้อยละ 15.3 ของประชากรทั้งจังหวัด โดยส่วนใหญ่ประชากรผู้สูงอายุจะอยู่ในช่วงอายุ 60-74 ปี มากถึง 164,074 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 63.8 ของประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด ทั้งมีแหล่งเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่หลากหลายทั้งบนพื้นที่สูงและพื้นราบ

องค์ความรู้ของชุมชนสามารถนำมาผลิตเป็นสินค้าเพื่อจำหน่ายได้อย่างหลากหลาย และเป็นที่ต้องการของตลาด จุดอ่อนและอุปสรรค พบว่าจังหวัดเชียงใหม่ไม่มีหน่วยงานระดับท้องถิ่นที่สนับสนุนส่งเสริมการจัดการความรู้อย่างชัดเจน ขาดแผนงานขับเคลื่อนการจัดการความรู้ ประกอบกับสังคมเมืองเชียงใหม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสการพัฒนาของโลกในยุคปัจจุบันทำให้ทุนทางปัญญาแบบใหม่ๆ จากซีกโลกต่างๆ เข้ามามาแทรกซึมโดยง่าย เขวอาชนขาดความสนใจในทุนปัญญาของชุมชน

2. ผลการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT) องค์ประกอบรูปแบบ ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอน/วิธีการ 4) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ โดยมี ขั้นตอน/วิธีการ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานหลัก จำนวน 3 ขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นตอนค้นหาและแบ่งปันองค์ความรู้ (Search and Sharing Intellectual Knowledge) S ประกอบด้วย (1) กิจกรรมการพบปะพูดคุยของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน (Socialization) (2) การสร้างและแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกสู่องค์ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Externalization) (3) การวิเคราะห์องค์ความรู้จากประสบการณ์เพื่อจัดทำเป็นข้อมูลทุนปัญญา (Combination of Intellectual Capital) 2) ขั้นตอนจัดการศึกษาตลอดชีวิต (Learning Life Long Education) L การนำทุนปัญญาที่ได้ไปสู่การถ่ายทอด (Internalization) โดยการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต การแก้ไขปัญหา และพัฒนาตนเองให้มีความสุขตามอัตภาพ ตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น 3) ขั้นตอนย้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) R เพื่อสะท้อนความคิดเห็นและประเมินความพึงพอใจในการได้เรียนรู้เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา พัฒนาตนเอง และการดำเนินชีวิตตามบริบทชุมชน ซึ่งถ้าการเรียนรู้นั้นยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ทั้งหมด ก็สามารถกลับไปค้นหาองค์ความรู้ในแง่มุมใหม่ๆ เพื่อนำกลับมาใช้ในการแก้ไขปัญหา พัฒนาตนเอง และการดำเนินชีวิตตามบริบทชุมชนได้อีก จนกว่าจะรู้สึกพึงใจเกิดความสุขตามอัตภาพ ตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น 4) ขั้นตอนเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุ T (Transformative Learning) ใช้การตั้งคำถามที่ข้อมูลเชิงคุณภาพจากขั้นร่วมสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) R เพื่อสรุปผลและหาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Transformative Learning) ในประเด็นดังนี้ 1) ประเด็นด้านทักษะความรู้พื้นฐานที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามบริบทชุมชน (Affective Attributes) 2) ด้านความรู้ความเข้าใจในทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Cognitive Attributes) 3) ด้านเจตคติที่ดีในการเห็นคุณค่าของทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Psychomotor Attributes)

3. ผลการประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ประกอบด้วย 1) ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านได้ค่าดัชนี IOC ด้านความสอดคล้องเท่ากับ 0.97 ด้านความเหมาะสมเท่ากับ 0.96 2) การตรวจสอบและรับรองรูปแบบ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stakeholder) พบว่า กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stakeholders) มองว่ารูปแบบมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชน และการจัดการความรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นทุนทางปัญญาของชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเพราะรูปแบบดังกล่าวมีกระบวนการและวิธีการดำเนินงานตั้งแต่ค้นหาองค์ความรู้ถอดองค์ความรู้ สรุปรวบรวม จัดเก็บเป็นสารสนเทศ และนำมาองค์ความรู้จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการนำทุนปัญญาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาชุมชน

4. ผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT) รูปแบบได้จัดการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นประกอบด้วยหลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เรื่องพืชผักในชุมชนหลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เรื่อง ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือนของชุมชนยางเนิ้ง หลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เรื่องการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและยา

สมุนไพรรวม จากการเรียนรู้ พบว่า สามารถจำแนกผู้เรียนหลักสูตรระยะสั้น ได้เป็น 2 ประเภทคือ (1) ผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้เดิม ได้แก่ เกิดจากการผู้เรียน ได้รับการถ่ายทอด สาธิต การปฏิบัติให้เห็นจริงการกิจกรรมต่างๆ ตามวิถีในชุมชนตลอดช่วงอายุที่ผ่านมาซึ่งผู้เรียนกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มผู้เรียนซึ่งมีอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป (2) ผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานความรู้เดิม พบว่าเป็นผู้เรียนที่มีช่วงอายุน้อยกว่า 40 ปี ได้แก่ ผู้เรียนกลุ่มประชากรวัยแรงงาน กลุ่มเยาวชน ประเด็นด้านการส่งเสริมเจตคติที่ดีของผู้เรียน พบว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้ทางปัญญาของผู้สูงอายุ ในหลักสูตรระยะสั้นวิทยากรผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ สามารถอธิบายความหมายความเป็นมาเป็นไปและการเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมกับพุทธศาสนาได้อย่างกระจ่างชัด ประเด็นด้านทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน พบว่า ความรู้ทางปัญญาที่ได้รับการเรียนรู้ สามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เพราะเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้เรียนตามบริบทของชุมชน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น ข้อเสนอแนะ พบว่า ควรมีการขยายและส่งเสริมการเรียนรู้ให้เพิ่มขึ้น และควรมีการค้นหาคำศัพท์ความรู้ที่เป็นทุนปัญญาจากผู้สูงอายุให้มากยิ่งขึ้น เพราะเป็นประโยชน์อย่างมากในการพัฒนาชุมชน และเป็นความรู้ที่ดีต่อการนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนอย่างยิ่ง ทั้งยังเป็นการส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุในชุมชน

5. การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) ผลการจัดการประชุมอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 5 ท่าน พบว่า ด้านการประเมินคุณค่าของรูปแบบ ขั้นตอนการจัดกระบวนการตามรูปแบบมีประโยชน์อย่างยิ่งทั้ง ผู้เรียน ครูผู้สอน/วิทยากร และชุมชน ด้วยเพราะเนื้อหาที่นำมาจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นเนื้อหาที่เกิดจากองค์ความรู้จากทุนปัญญาในชุมชน อันส่งผลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิต และสร้างความสามัคคีภายในชุมชน การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มาถ่ายทอดองค์ความรู้ของตนเอง โดยการเป็นครู ข้อเสนอแนะในประเด็นที่ควรปรับปรุง พบว่า ในภาพรวมกระบวนการขั้นตอนตามรูปแบบ เป็นไปด้วยดีและมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ได้ แต่ได้เสนอแนะให้มีการปรับปรุงในส่วนแผนภาพของรูปแบบเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการนำไปใช้ โดยให้เพิ่มลูกศรในผลการสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) เพื่อให้เกิดเป็นวงกลมแห่งการเรียนรู้ที่เคลื่อนไหวของรูปแบบ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมองว่าการสะท้อนกลับการเรียนรู้ มีการเกิดขึ้นได้ตลอดทุกกระบวนการ ตามความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้เกิดความรู้ที่นำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต การแก้ไขปัญหา และการพัฒนาต่อยอดเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชนให้มีความสุขตามอัตภาพ ต่อไป

55260802 : Major (DEVELOPMENT EDUCATION)

Keyword : KNOWLEDGE MANAGEMENT, MODEL OF AGING GROUP, INTELLECTUAL CAPITAL IN LIFELONG EDUCATION MANAGEMENT

MR. VERAWAT KEMKENG : THE DEVELOPMENT OF KNOWLEDGE MANAGEMENT MODEL OF AGING GROUPS FOR PROMOTING INTO THE INTELLECTUAL CAPITAL IN LIFELONG EDUCATION MANAGEMENT THESIS
ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR DR. KANIT KHEOVICHAI, Ph.D.

The objectives of this research were 1) to study the General information and the current condition in the knowledge management of aging group for promoting into the intellectual capital in lifelong education. 2) to development model of knowledge management of aging group for promoting into the intellectual capital in lifelong education. 3) to evaluate and improve the model of knowledge management of aging group for promoting into the intellectual capital in lifelong education, this research divided the study area is 2 phases, Phase 1 study information in the area of Chiang Mai, the target amount 3 districts: Phrao District, Saraphi District, and Mae Rim District. Phase 2 educational information space Yang Noeng sub-district, Saraphi District, Chiang Mai Province.

The research tools used in this research were: the model of knowledge management of aging group for promoting into the intellectual capital in lifelong education; Interview form, Questionnaire, Satisfaction evaluation, the data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation and content analysis.

The research result finds that:

1. The information and knowledge management in the current conditions of the knowledge management of aging group for promoting into the intellectual capital in lifelong education to found that in the area of Chiang Mai, knowledge management has the typical characteristics of each community Through learning activities that relate to the traditions, culture, philosopher, expert. In the community which the learning process takes place naturally. (1) The relationship of the factor for people in the community. (2) Cultural factors, the local tradition of the community. (3) A factor of the physical characteristics of the community. (4) Occupational factors in the community. (5) Factors, lifestyle in the context of the community. The results of the questionnaire showed that the community is the understanding in the process, models, and methods of operation in various activities. In the community, respectively. Is management activity of lifelong education, the most 68.37 percent, by the community give precedence that there should be education, the intellectual capital of the

community in the use of educational management for the rest of my life, in the average of at most every item of the question, (Amphoe Proa 86.92 percent, Amphoe 74.62, Amphoe Saraphi 59.23). Best Practices & Benchmark found education management model of the school elderly 3 area. Also, the search pattern does not appear to convey knowledge from the intellectual capital and the storage is clear. But to convey new knowledge through activities based on the context of learning, by found that the factors that result in elderly people can convey knowledge from vocational experience, way of life (Tacit Knowledge) into their own knowledge (Explicit Knowledge), and the aging group of other exchanges to learn. The factors are as follows: (1) The recognition and respect of knowledge from the experiences of one another, (2) The factors reinforcing the power and encouraging each other, (3) The factors to foster the knowledge exchange between together, 4) The factors to create an atmosphere conducive to learning Analysis of environmental factors (SWOT Analysis) revealed that Thailand has its strengths and opportunities. In the elderly population A total of 256 873 people, which accounted for 15.3 percent of the population of the province. Most of the elderly population is in the 60-74 age range up to 164 074 people, or 63.8 percent of the total elderly population, it also has cultural and historical resources on both space and a variety of high ground. The Quartet three know of the community can be used to produce goods to sell a broad range, and the demand of the market. Weaknesses and obstacles it found that Chiang Mai has no local-level agencies that promote knowledge management clearly. Lack of plan-driven knowledge management. The city society is changing rapidly with the development of intellectual capital in modern times made new. Denotes the various worlds He easily penetrates Youth lack of interest in the capital of the intelligence community.

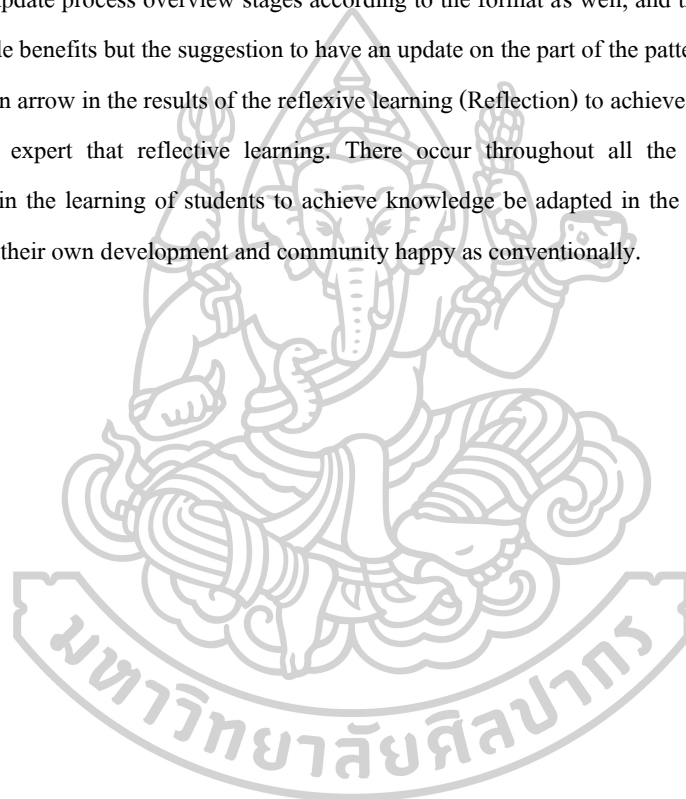
2. The development model of knowledge management of aging group for promoting into the intellectual capital in lifelong education (SLRT) component model consists of four parts: 1) Principle 2) objective, 3) process / method 4) conditions bringing style to use, The step / methods, the procedures of 3 main steps are as follows; 1) step search and share of knowledge (Search and Sharing Intellectual Knowledge). S consists of: (1) The activities meet of the aging group in the community (Socialization). (2) To build and share the knowledge deep to knowledge that manifest (Externalization). (3) Analysis of knowledge from experience to produce a data intelligence capital (Combination of Intellectual Capital). 2) The management of Lifelong Education (Learning Life Long Education) L of intellectual capital has gone to relay (Internalization) by organizing the basic skill of life. To solve problems and develop their happy images based on industry upgrade philosophy thinking. 3) The reflection of learning (Reflection) R to reflect the opinions and satisfaction evaluation to learn to use. A problem solving, self-development and life context community. The learning that still cannot satisfy the demand at all. Could go back to the search for knowledge in the aspect of new. To take to solve the problem, develop self and life by community context again, until he feels pleased until as happy as trash by the philosophy thought. 4) Changes in the intellectual capital of the Aging T (Transformative Learning) Use qualitative data synthesis from reflective learning. To summarize and find the factors that contribute to the

change from the intellectual capital of the Aging. The following issues: 1) the issue of Basic knowledge skills that affect community life. 2) The insight into the intellectual capital of the Aging. 3) Good attitude to appreciate the intellectual capital of the elderly.

3. The evaluation model of knowledge management of aging group for promoting into the intellectual capital in lifelong education. Contains 1) evaluation by experts, by the experts, 5 people. Therefore, the index value IOC compliance equal to accordance 0.97, aptitude 0.96. 2) Inspection and certification form. The participation of the stakeholders in the community (Stakeholders) found that the group all have broken in the community (Stakeholders). That model is useful to the community development. Knowledge management of the aging group. As the intellectual capital of community forward because such pattern process and how to operate since. Find knowledge take knowledge summary information storage is included. The knowledge and learning process to promote the application of intellectual capital to use benefit the dependents and the life. Production and development of the community.

4. The results model of knowledge management of aging group for promoting into the intellectual capital in lifelong education. (SLRT) models manage the learning process consists of short courses, courses of study organized to develop life skills, vegetable matter in the community education courses to improve the society and the community. Stories, traditions, culture and way of life 12 months of Yang Noeng community. The course of educational management for professional development of agricultural product processing and medicinal herbs. The learning environment. That can be classified as learners short-term 2 categories (1) students are explained, including the students have inherited, demonstration, practice to see the real activities. By the way in the community throughout the ages past which this group of students will group students aged since 50 years upward. Sleep (2) students with no background knowledge. Found students with ageless 40 years. Including students the working-age population group youth issues in promoting positive attitudes of students was found. Transfer of knowledge the intellectual capital of the aging group. In the short term courses trainer's aging group can convey knowledge. Can explain the means is going and link between the beliefs, customs, traditions, culture and the fountain. Embrace the religion with poignant clarity. The basic skills in the life style of people in the community, it was found that the knowledge in intellectual capital has been learning. Can be applied to daily life, because the knowledge related to the way of life of the students according to the context of the community. Make students understand more knowledge feedback showed that there should be extended and promote learning to increase. Water and should have a knowledge discovery as intellectual capital from the aging group to be more, because it is very useful in the development of the community. And good knowledge toward to serve in the way of life of the community members, Yang Noeng both also promotes the value of the aging group in the community.

5. Evaluate and improve model of knowledge management of aging group for promoting into the intellectual capital in lifelong education. (SLRT Model) based on the results of the expert group meeting (Connoisseur ship) number of 5 persons. To found that the evaluation of the model. The process-based model is particularly useful as learners, teachers / trainers and community content, because the learning process is the content of the knowledge capital intellectual of the community, deputation sent the results to improve the quality of life development and build unity within the community to organize the learning process by providing opportunity for seniors has come to convey the knowledge of the teacher. Suggestions on issues that should be found in the update process overview stages according to the format as well, and there are appropriate. Can be used to provide benefits but the suggestion to have an update on the part of the pattern diagram for clarity in the applied, add an arrow in the results of the reflexive learning (Reflection) to achieve a circle of learning the flow patterns. The expert that reflective learning. There occur throughout all the process. According to the requirements in the learning of students to achieve knowledge be adapted in the life to fix the problem, and knowledge to their own development and community happy as conventionally.

กิตติกรรมประกาศ

ความมั่งคั่งขององค์ความรู้ที่ผลิดอกเบ่งบาน ในงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เกิดขึ้นจากความเมตตา ความกรุณา ความเอื้ออารีจากครูบาอาจารย์ที่หัวใจเต็มเปี่ยมด้วยความเป็นครูของ รองศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา ท่านเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้า รวมทั้ง จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวีร์ บุญคุ้ม ประธานสอบวิทยานิพนธ์ ดร.คิศกุล เกษมสวัสดิ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านทั้งสองคือครูผู้ให้โอกาส และชี้แนะแนวทางแห่งความเจริญของงานแก่ข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุณารมณเลิศ อาจารย์ผู้ที่เปิดโลกทัศน์ทางวิชาการแก่ข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านผู้มีจิตแห่งความเป็นครูที่ให้คำชี้แนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ข้าพเจ้าประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร. นพพร จันทรนำชู นายแพทย์ ดร. กนก อุดวิชัย

คุณสุธีรา เศษะ ดร.กัญญาพัชร พงษ์ดี ดร.นิติธร เทพเทวิน

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณท่านผอ.ศุภกร ศรีศักดิ์ดา ในฐานะครูผู้โอกาสที่ดีในชีวิตทั้งในด้านการทำงานและการเรียน คอยชี้แนะแนวทาง สั่งสอนประสิทธิประสาทวิชาให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้และเปิดโลกทัศน์ทางวิชาการ ทั้งยังเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ข้าพเจ้าในการครองตน ครองคน และครองงาน

ข้าพเจ้าขอขอบคุณ ความเมตตา และความเอื้ออารีเป็นอย่างสูงของ ท่านผอ.นรา เหล่าวิชา ด้วยความเมตตาและความเอื้ออารีของท่านผอ. นรา เหล่าวิชา จึงทำให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสเรียนรู้ในครั้งนี้

ข้าพเจ้าขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ ของอาจารย์สุนิตรา ไชยวัต กศน.ตำบลดอนแก้ว อาจารย์เบญจพรรณ ปันก้า กศน.ตำบลขี้เหล็ก อาจารย์สุรเดช แก้วจา กศน.ตำบลเขื่อนผาก ที่ให้ความอนุเคราะห์แก่ข้าพเจ้าในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล

ข้าพเจ้าขอขอบคุณ อาจารย์มาลี นพศิริวงศ์ กับความเอื้อเฟื้อที่มีต่อข้าพเจ้าในการประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายในชุมชนและการอนุเคราะห์สถานที่ในการประชุมตำบลยางเนิ้ง ซึ่งถ้าไม่ได้ความช่วยเหลือจากอาจารย์ มาลี นพศิริวงศ์ คอยช่วยเหลือประสานงาน งานวิทยานิพนธ์เล่มคงไม่ได้ข้อมูลที่มามีคุณค่าขนาดนี้

ข้าพเจ้าขอขอบคุณ พี่นรินทร์ สุวรรณโชติ เป็นอย่างยิ่งในความเอื้อเฟื้อและการเป็นกัลยาณมิตรที่ดี คอยช่วยเหลือแนะนำแนวทางต่าง ๆ แก่ข้าพเจ้าตลอดระยะเวลาที่เรียนรู้ในมหาวิทยาลัยศิลปากร

ขอบคุณครอบครัวที่ทั้งกองหนุนและกองเชียร์พร้อมจะเข้าใจ ให้กำลังใจ และยื่นหยัดไปกับข้าพเจ้าเสมอมา

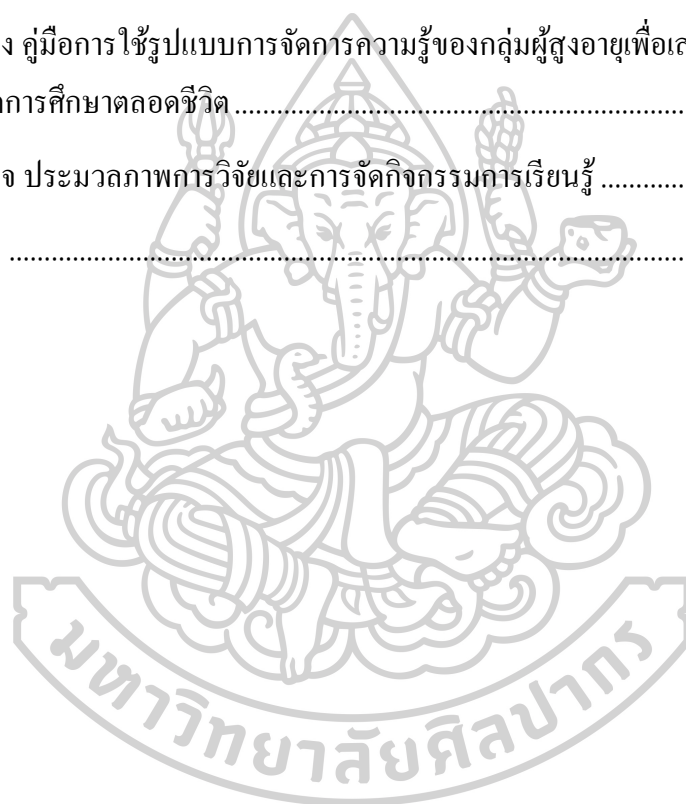
วีรวัฒน์ เข้มแข็ง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ฉ
ทุนอุดหนุนการทำวิจัย.....	ค
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
คำถามการวิจัย.....	7
ขอบเขตการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	12
ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	14
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	15
1. นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา.....	15
2. แนวคิดการจัดการความรู้.....	18
3. แนวคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต.....	50
4. แนวคิดการเรียนรู้ทุนทางปัญญาและภูมิปัญญาท้องถิ่น	63
5. แนวคิดการพัฒนารูปแบบ.....	69
6. บริบทและข้อมูลสภาพทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่.....	77
7. บริบทและข้อมูลสภาพทั่วไปของตำบลยางน่อง	80
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	85

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	101
ขอบเขตการวิจัย.....	101
1. ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R ₁) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพแวดล้อม และความ ต้องการ ในการพัฒนา (Analysis: A).....	103
2. ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนานวัตกรรม (Development: D ₁).....	123
3. ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R ₂) การนำเครื่องมือที่ได้ไปใช้ (Implementation: I) และ นำเสนอรูปแบบ.....	129
4. ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D ₂) เป็นการประเมินผลและการปรับปรุง (Evaluation: E).....	135
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	138
ส่วนที่ 1 นำเสนอผลข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน บริบท สภาพแวดล้อม และความต้องการในการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่.....	139
ส่วนที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาใน การ จัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT).....	281
ส่วนที่ 3 ผลการประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้าง ทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต.....	289
ส่วนที่ 4 ผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญา ในการ จัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT).....	297
ส่วนที่ 5 การปรับปรุงรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ การจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อ เสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT).....	343
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	347
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	347
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	347
สรุปผลการวิจัย	350
อภิปรายผลการวิจัย.....	360

ข้อเสนอแนะการวิจัย	364
รายการอ้างอิง	367
ภาคผนวก	378
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย.....	379
ภาคผนวก ข ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย.....	385
ภาคผนวก ค เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย	397
ภาคผนวก ง คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญา ใน การจัดการศึกษาตลอดชีวิต	412
ภาคผนวก จ ประมวลภาพการวิจัยและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	437
ประวัติผู้เขียน	450

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรแยกตามอายุและเพศรายหมู่บ้านเฉพาะในเขตตำบลยางเนิ้ง.....	83
ตารางที่ 2 แสดงรายชื่อสถานศึกษาในระบบ เฉพาะในเขตเทศบาลตำบลยางเนิ้ง	84
ตารางที่ 3 สรุปงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้อง.....	99
ตารางที่ 4 แสดงจำนวนกลุ่มเป้าหมาย และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาชั้นตอนที่ 1(Research: R ₁)	106
ตารางที่ 5 สรุปขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R ₁) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน บริบทสภาพแวดล้อม และความต้องการในการพัฒนา (Analysis: A).....	120
ตารางที่ 6 สรุปขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนานวัตกรรม (Design : D ₁).....	128
ตารางที่ 7 สรุปขั้นตอนการวิจัย (Research: R ₂) การนำเครื่องมือที่ได้ไปใช้ (Implementation: I) และ นำเสนอรูปแบบ	133
ตารางที่ 8 แสดงขั้นตอนการพัฒนาเพื่อประเมินผลและปรับปรุง (Implementation: D ₂).....	137
ตารางที่ 9 แสดงสาระการเรียนรู้ตามแนวคิด “โรงเรียนแห่งความสุข”	209
ตารางที่ 10 แสดงผลการเทียบเคียงในการใช้องค์ความรู้ของผู้สูงอายุมาเป็นทุนทางปัญญาในการจัด การศึกษาตลอดชีวิต	240
ตารางที่ 11 แสดงผลวิเคราะห์ปัจจัยสถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) ในการจัดการศึกษาตลอด ชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่	248
ตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปในการจัด การศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1...256	
ตารางที่ 13 แสดงจำนวน ร้อยละ ของระดับความคิดเห็นในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชน ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 ตอนที่ 2.1	263
ตารางที่ 14 แสดง ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นในการจัดการศึกษา ตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 ตอนที่ 2.1.265	

ตารางที่ 15 แสดงจำนวน ร้อยละ ของระดับความคิดเห็นในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชน ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 ตอนที่ 2.2	266
ตารางที่ 16 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปของกลุ่ม ผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชนพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 ตอนที่ 1	273
ตารางที่ 17 แสดงจำนวนร้อยละของระดับความคิดเห็นกลุ่มผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตในการ ศึกษาวิจัยระยะที่ 1 ตอนที่ 2	275
ตารางที่ 18 แสดงคำดัชนีความสอดคล้องของรูปแบบ SLRT Model	290
ตารางที่ 19 แสดงคำดัชนีความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบ SLRT โดยผู้เชี่ยวชาญ.....	291
ตารางที่ 20 แสดงข้อมูลพีชผักในชุมชน	301
ตารางที่ 21 แสดงแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะ ชีวิต เรื่อง “พืชผักรอบบ้านเฮา เลือกลูกเอาเต๊อะเจ้า” เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารตามบริบท ของชุมชนตำบลยางเนิ้ง.....	323
ตารางที่ 22 แสดงแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม และชุมชน เรื่องประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือน ตามบริบทชุมชนยางเนิ้ง.....	325
ตารางที่ 23 แสดงแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการศึกษาเพื่อ พัฒนา อาชีพ เรื่องการแปรรูปผลผลิตและสมุนไพรตามบริบทชุมชนยางเนิ้ง.....	326
ตารางที่ 24 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามประเมินผลความพึงพอใจต่อการ เรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น (ตอนที่ 1)	328
ตารางที่ 25 แสดงระดับความพึงพอใจในต่อการได้เรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น (ตอนที่ 2).....	332
ตารางที่ 26 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบประเมินความพึงพอใจ (ตอนที่ 2) .	337
ตารางที่ 27 แสดงข้อมูลผู้เชี่ยวชาญในการประชุมอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)	343
ตารางที่ 28 การตรวจคุณภาพคำดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปใน การจัด การศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่	386
ตารางที่ 29 แบบสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของกลุ่มผู้จัดการ ศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่.....	390

ตารางที่ 30 ค่าดัชนีความสอดคล้องและความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่ม ผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model)	395
ตารางที่ 31 ค่าดัชนีความสอดคล้องและความเหมาะสมของกลุ่มมีรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่ม ผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model)	386

สารบัญญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องของการจัดการความรู้	21
ภาพที่ 2 แสดงทุนทางปัญญา	30
ภาพที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ของการเทียบเคียงและแนวปฏิบัติที่ดี	36
ภาพที่ 4 แสดงขั้นตอนการเทียบเคียง (Benchmarking)	38
ภาพที่ 5 แสดงขั้นตอนกระบวนการ “คิดเป็น”	59
ภาพที่ 6 แสดงขั้นตอนการพัฒนารูปแบบของ Keeves	71
ภาพที่ 7 แสดงขั้นตอนการพัฒนาแบบและการตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบกรณีที่ 1 ร่างรูปแบบจากการวิเคราะห์เอกสารและการศึกษาจากสภาพจริง	75
ภาพที่ 8 แสดงขั้นตอนการพัฒนาแบบและการตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบกรณีที่ 2 ร่าง รูปแบบโดยใช้เทคนิคเคลฟาย	76
ภาพที่ 9 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D ₂)	136
ภาพที่ 10 แสดงขั้นตอนการศึกษาวิจัยในส่วนที่ 1	139
ภาพที่ 11 แสดงการนำปรัชญาคิดเป็นมาปรับใช้ในกระบวนการวิจัยขั้นตอน (R ₁)	144
ภาพที่ 12 แสดงการนำทุนทางปัญญามาปรับใช้เพื่อจัดการศึกษาตามแนวคิดการจัดการศึกษา	146
ภาพที่ 13 แสดงการนำแนวคิด SECI Model เพื่อมาปรับใช้ในงานวิจัย	148
ภาพที่ 14 แสดงการนำแนวคิดทุนทางปัญญามาปรับใช้ในงานวิจัย	150
ภาพที่ 15 แสดงการนำแนวคิดวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) มาปรับใช้ในงานวิจัย	151
ภาพที่ 16 แสดงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของกลุ่มผู้สูงอายุ ก่อนเปิด โรงเรียนชรบาลวุฒิวินิจฉัย	207
ภาพที่ 17 แสดงองค์ความรู้ที่ใช้จัดกระบวนการเรียนรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุของโรงเรียนชรบาลวุฒิวินิจฉัย	211
ภาพที่ 18 แสดงคณะกรรมการ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง	217

ภาพที่ 19 แสดงข้อมูลบริบทของโรงเรียนเทศบาลตำบลสันป่าตอง218

ภาพที่ 20 รูปแบบกิจกรรม 4 สุขของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเทศบาลสันป่าตอง.....220

ภาพที่ 21 แสดงกระบวนการจัดการความรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเทศบาลสันป่าตอง.....222

ภาพที่ 22 วิธีการและกระบวนการเพื่อส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ
เทศบาลตำบลสันป่าตอง224

ภาพที่ 23 แสดงกิจกรรม 4 สุขกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต.....226

ภาพที่ 24 บริบทของโรงเรียนฮอมสุข.....231

ภาพที่ 25 กระบวนการจัดการความรู้ของโรงเรียนฮอมสุข.....233

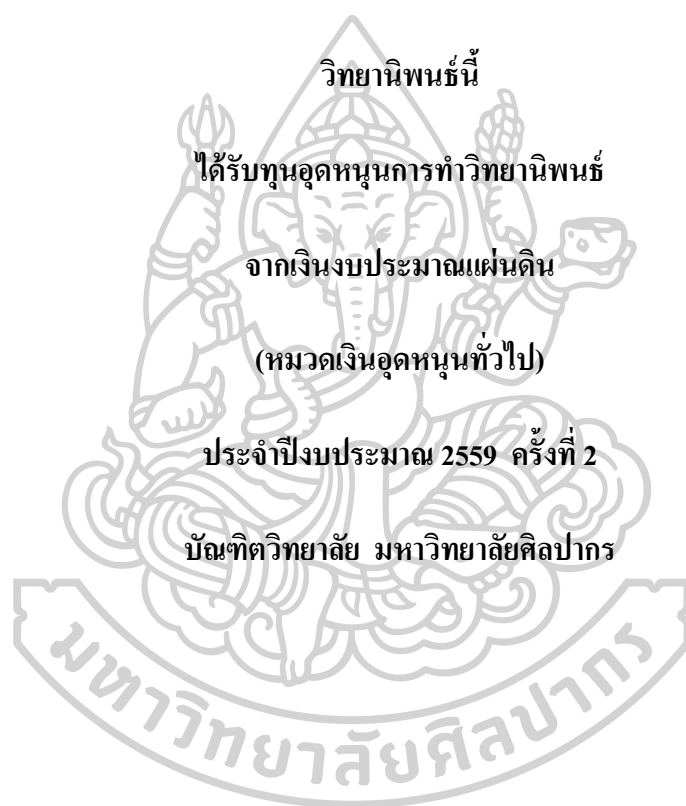
ภาพที่ 26 กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสุข 4 มิติ237

ภาพที่ 27 แสดงร่างรูปแบบ SLRT Model.....288

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1 แสดงการดำเนินงานของแต่ละขั้นตอนของการจัดการความรู้	28
แผนภูมิที่ 2 แสดงการสรุปแนวคิดการจัดการความรู้.....	29
แผนภูมิที่ 3 แสดงขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมถอดบทเรียน	43
แผนภูมิที่ 4 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย.....	100
แผนภูมิที่ 5 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย.....	102
แผนภูมิที่ 6 แสดงขั้นตอนการศึกษาและทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ใน ขั้นตอนการวิจัย (Research: R ₁).....	111
แผนภูมิที่ 7 แสดงขั้นตอนการสร้าง การจัดเก็บข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูลของแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ในขั้นตอนของ (R ₁)	115
แผนภูมิที่ 8 แสดงขั้นตอนการวิเคราะห์หาปัจจัยด้านสภาวะแวดล้อมที่มีส่วนในการจัดการความรู้ ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ใน ขั้นตอนของ (R ₁)	116
แผนภูมิที่ 9 แสดงขั้นตอนการศึกษาความต้องการของชุมชนตามวัตถุประสงค์ที่ 4 ในขั้นตอนของ (R ₁).....	118
แผนภูมิที่ 10 แสดงขั้นตอนการศึกษาและรวบรวมแนวการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของ ชุมชนอื่นๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ 5 ในขั้นตอนของ (R ₁).119	119
แผนภูมิที่ 11 แสดงขั้นตอนการพัฒนาาร่างรูปแบบ ในขั้นตอนของ (D ₁)	125
แผนภูมิที่ 12 แสดงขั้นตอนการรับรองรูปแบบร่างที่การจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อ เสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ในขั้นตอนของ (D ₁).....	127
แผนภูมิที่ 13 แสดงการศึกษาตามขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R ₂).....	132

วิทยานิพนธ์นี้

ได้รับทุนอุดหนุนการทำวิทยานิพนธ์

จากเงินงบประมาณแผ่นดิน

(หมวดเงินอุดหนุนทั่วไป)

ประจำปีงบประมาณ 2559 ครั้งที่ 2

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ปัญหาจะเกิดขึ้นได้อย่างไรและโดยวิธีใด การแสวงหาความรู้ หรือการศึกษา คงเป็นคำตอบที่ทุกคนคงกล่าวได้ตรงกัน การศึกษาโดยทั่วไปไม่ได้มีความหมายถึงเฉพาะการไปโรงเรียน ฟังคำสั่งสอนของครู อ่านหนังสือ หรือการทำกาบ้าน แต่การศึกษา ในที่นี้หมายถึง การที่จะได้มาซึ่งความรู้ทุกรูปแบบ ทั้งการศึกษาในและนอกระบบ โรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย ซึ่งรวมเรียกว่า การศึกษาตลอดชีวิต และควรต้องแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องจนมีบางคนกล่าวว่าชีวิตคือการศึกษา และการศึกษาคือชีวิต ทั้งนี้ เนื่องจากวิชาการต่าง ๆ ในสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าตลอดเวลา หากผู้ใดไม่แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องจะกลายเป็นผู้ด้อยการศึกษา” พระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (สารานุกรมการศึกษาตลอดชีวิต, 2538: บทนำ)

การศึกษาตลอดชีวิตตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตในมาตราที่ 4 ว่าเป็นการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) สังคมโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงของกระแสการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาและความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตของมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาที่มีอยู่เฉพาะในภาคบังคับหรือการศึกษาในระบบไม่อาจจะตอบสนองต่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ยังมีองค์ความรู้และข้อมูลสารสนเทศอีกมากมายที่การศึกษาในระบบไม่อาจส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้ทั้งหมด ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้ว่ามนุษย์จะต้องมีการศึกษาตลอดชีวิตคือการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อมุ่งพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตได้มีการนำขึ้นมาพิจารณาอย่างเป็นทางการ เป็นครั้งแรกในการประชุม “World Education Conference on Adult Education” โดยองค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในปี ค.ศ. 1960 ณ กรุงมอนทรีออล ประเทศแคนาดา และในปี ค.ศ. 1972 ได้จัดพิมพ์เอกสารชื่อ Faure Report : Learning To Be (1972) ซึ่งเป็นรายงานผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษตลอดชีวิตกับการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) โดยได้กล่าวไว้ว่าการศึกษตลอดชีวิต คือ กระบวนการผสมสัมพันธ์ทรัพยากรทางการศึกษาที่เข้ากับวิถีชีวิตของคนในชุมชนจนเป็นหนึ่งเดียว ยังผลให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ (ศรีสว่าง เลี้ยววาริณและคณะ, 2555: 1) การศึกษตลอดชีวิตจึงเป็นการศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และไม่เป็นทางการ เป็นการศึกษาที่เกิดจากแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง (สุนทร สุนันท์ชัย, 2548) ซึ่งต้องเริ่มศึกษาตั้งแต่ออกจากท้องแม่ตลอดไปจนลงหลุมฝังศพ ดังที่กล่าวว่า “From The Womb To The Tomb” (สาโรช บัวศรี, 2535: 384) แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและการผสมกลมกลืนระหว่างการศึกษากับวิถีการดำเนินชีวิต ที่เกิดจากการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบจึงเห็นได้ว่า การศึกษตลอดชีวิต กับวิถีการดำเนินชีวิตนั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องผสมกลมกลืนกัน เป็นทั้งต้นทางและปลายทางของจุดมุ่งหมาย ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงควรส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องผสมกลมกลืนกับ ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ชุมชน สังคมและสภาพแวดล้อม บูรณาการเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อส่งเสริมให้คนมีความรู้พื้นฐานที่เพียงพอในการดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขไม่สร้างความแปลกแยกกระห่างกันกับชุมชนหรือคนกับสภาพแวดล้อมสามารถนำองค์ความรู้ที่ศึกษาตามความสนใจ ของตนเอง นำไปใช้ในการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สภาพการจัดการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาตลอดชีวิตนั้น ประเทศไทยจัดสรรงบประมาณในการจัดการศึกษาแก่ประชาชนในปี พ.ศ. 2557 รวมทั้งสิ้น 518,568.40 ล้านบาทคิดเป็นร้อยละ 3.9 ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557: 21) ซึ่งมากที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียน เม็ดเงินงบประมาณในการจัดการศึกษาส่วนใหญ่ได้นำมาใช้ในการจัดการศึกษาในระบบขั้นพื้นฐานเป็นหลัก แต่ข้อมูลรายงานสภาการศึกษไทยในเวทีโลก 2557 ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยอ้างอิงผลจากการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) พบว่าผลสัมฤทธิ์ของไทยต่ำกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยนานาชาติของประเทศสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ในทุกวิชาและยังพบว่านักเรียนไทยร้อยละ 74 อ่านภาษาไทยไม่รู้เรื่องก็มีตั้งแต่

อ่านไม่ออก อ่านแล้วตีความไม่ได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2555: 4-105) ซึ่งผลการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานานาชาติ (PISA) ในปี ค.ศ. 2012 นักเรียนไทยได้คะแนนที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานถึงแม้ว่าจะมีผลคะแนนที่กระตือรือร้นกว่าการทดสอบในรอบก่อนข้างก็ตามซึ่งซึ่งเป็นนัยยะว่านักเรียนไทยยังห่างไกลจากความเป็นเลิศ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2557: 227) จึงเป็นโจทย์ใหญ่ที่สังคมกำลังตั้งคำถามต่อการจัดการศึกษาของประเทศเราว่าอะไรคือสาเหตุแห่งความล้มเหลวนี้อันที่เราลงทุนไปกับการจัดการศึกษาอย่างมหาศาล และแนวทางในการจัดการศึกษาของประเทศเดินมาถูกทางแล้วจริงหรือ? จากการสำรวจความคิดเห็นทางเว็บไซต์ปฏิรูปการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน ซึ่งได้ดำเนินการและได้รายงานต่อที่ประชุมฝ่ายสังคมจิตวิทยา ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ถึงผลการสำรวจการพัฒนาการศึกษาไทยของเยาวชนไทยอายุ 14-18 ปี เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2557 พบว่าอันดับ 1 ร้อยละ 69.4 ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนเน้นนำไปใช้ในชีวิตประจำวันมากกว่าการเรียนทฤษฎี อันดับ 2 ร้อยละ 65.1 เห็นว่าการเรียนพิเศษเป็นสิ่งจำเป็น อันดับ 3 ร้อยละ 58.9 เห็นว่าโอกาสและมาตรฐานทางการศึกษาของไทยไม่เท่าเทียมอันดับ 4 ร้อยละ 58.7 เห็นว่าเด็กไทยเรียนหนักมากที่สุดในโลก แต่ไม่สามารถนำความรู้ในห้องเรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ อันดับ 5 ร้อยละ 57.8 ระบุเด็กไทยไม่ได้เรียนในสิ่งที่อยากเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 153/2557: Online) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บุญเลิศ มาแสง ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการศึกษาตลอดชีวิตที่กล่าวในงานเรื่องการปฏิรูปการศึกษาว่า การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชนแบบบูรณาการนั้นต้องมีการบูรณาการหลักสูตรให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่นั้น ๆ เช่น อาชีพ ภูมิประเทศ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งจะทำให้สังคมเข้มแข็งขึ้นโดยการศึกษาต้องแก้ไขปัญหาชีวิต การศึกษาต้องเชื่อมโยงกับชีวิตจริง สอดคล้องกับเป้าหมายของชีวิต (บุญเลิศ มาแสง, 2554) เราไม่ควรแยกงานการศึกษาออกเป็นงานการศึกษานอกโรงเรียนหรืองานการศึกษาในโรงเรียนแต่ควรมองการศึกษาเป็นระบบ เป็นการศึกษาตลอดชีวิต (โกวิท วรพิพัฒน์, 2529: 17)

จากข้อมูลและแนวคิดข้างต้น พอประมวลให้เห็นถึงสาเหตุของความล้มเหลวในการจัดการศึกษาของไทย โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในระบบ ได้ดังนี้คือ 1) เป็นเพราะเราจัดการศึกษาโดยใช้วิชาเป็นตัวตั้งที่ไม่ได้คำนึงถึงบริบทของสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นของสังคม นั้น ๆ 2) เนื่องจากการศึกษาที่ใช้วิชาเป็นตัวตั้ง คนในครอบครัวและชุมชน จึงไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตนเอง ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางความรู้ ความคิด และทัศนคติของคนในครอบครัวที่ต่างวัยกัน เพราะมองว่าองค์ความรู้ของคนในครอบครัว และชุมชนนั้นไม่สามารถส่งผลให้พวกเขาามีคะแนนสูงขึ้นได้ 3) การละเลยในการรวบรวมและถ่ายทอดองค์

ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้จากวัฒนธรรมดั้งเดิมส่งผลให้เป็นชุมชนขาดองค์ความรู้ และไม่มีคามเข้มแข็งเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเอง 4) คนรุ่นใหม่ไม่มีทุนทางปัญญาที่เกี่ยวข้องเพื่อการดำเนินชีวิตตามวิถีบริบทของชุมชน เพราะขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่จะใช้เป็นทุนในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องตามบริบทของชุมชนการศึกษาจึงกลายเป็นตัวทำลายศีลธรรมพื้นฐาน โดยไม่รู้ตัว ซึ่งศีลธรรมพื้นฐานคือการเคารพคุณค่า ศักดิ์ศรีความเป็นคนของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน (ประเวศ วะสี, 2546: 5)

ที่มาของทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตทุนปัญญา (Intellectual Capital) หมายถึงองค์ความรู้ที่เป็นทุนสำคัญในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต อันเกิดจากความรู้ด้านภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีรากฐานแนวคิดเพื่อการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมชุมชน เช่นอะไรก็ได้ อะไรก็ได้ จะทำมาหาเงินอย่างไร จะอยู่ร่วมกันอย่างไรโดยความรู้เหล่านี้มารวมกับชีวิตและวิถีชีวิตจะบูรณาการอยู่ด้วยกัน (ประเวศ วะสี, 2548: 8) เป็นองค์ความรู้ที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ (Transformative Learning) เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชน สังคม มีความเข้มแข็ง มีการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่างๆ มาใช้เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพปัญหาความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชนและรู้จักนำแนวคิดการพัฒนาของยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) มาปรับใช้เพื่อก่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ ที่จะป็นทิศทางการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเอง และการพัฒนาของชุมชนให้เข้มแข็งเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาของสังคมโลกได้อย่างยั่งยืน

ในสถานการณ์ปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จากการคาดการณ์ในปี พ.ศ. 2564 สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุของไทยที่มี 60 ปีขึ้นไปจะคิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากร ทำให้ประเทศไทยจะเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Age Society) และในพ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะกลายเป็น “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” ต่อไป (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559: 22) ส่วนจังหวัดเชียงใหม่จากข้อมูลสถิติประชากรในปีพ.ศ. 2555 จังหวัดเชียงใหม่มีประชากรที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไปจำนวน 235,586 คน คิดเป็นร้อยละ 15.4 ของประชากรทั้งหมด โดยจำแนกเป็นผู้สูงอายุระหว่างอายุ 60-64 ปี จำนวน 80,086 คน คิดเป็นร้อยละ 4.8 ประชากรทั้งหมดและอายุ 65 ปีขึ้นไปจำนวน 155,500 คน คิดเป็นร้อยละ 9.4 ของประชากรทั้งหมด (กรมการปกครอง, 2555) แสดงให้เห็นว่าจังหวัดเชียงใหม่ได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ และมีแนวโน้มความเป็นไปได้สูงที่จังหวัดเชียงใหม่จะก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ (Age Society) ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ผู้สูงอายุเป็น

กลุ่มประชากรที่มีองค์ความรู้อันเกิดจากมวลประสบการณ์ที่สั่งสมมาจากการทำงาน การดำเนินชีวิต และวิถีชุมชน เป็นกลุ่มประชากรที่มีความสำคัญยิ่งในการนำองค์ความรู้มาเป็นทุนทางปัญญาเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิต จึงน่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งถ้าไม่มีการดึงศักยภาพและองค์ความรู้ของผู้สูงอายุมาใช้เพื่อพัฒนาชุมชน ตำบล รวมถึงการพัฒนาประเทศต่อไป ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่มีองค์ความรู้อันเกิดจากมวลประสบการณ์ที่สั่งสมมาจากการทำงาน การดำเนินชีวิต และวิถีชุมชน

การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือค้นหาทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ดังนั้นการจัดการความรู้ (Knowledge Management) จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการนำองค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ การดำเนินชีวิตของบุคคลซึ่งเป็ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แก่บุคคลอื่น การจัดการความรู้มีความหมายจำเพาะว่าการจัดการให้มีการค้นพบความรู้ความชำนาญที่แฝงเร้นในตัวคนหาทางนำออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อกันให้ง่ายต่อการใช้สอยและมีประโยชน์เพิ่มขึ้น มีการต่อยอดให้คงงาม ใช้ได้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและกาลเทศะยิ่งขึ้นมีความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมเกิดขึ้นจากการเอาความรู้ที่ไม่เหมือนกันมาเจอกันข้อสำคัญก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนทั้งหมดที่ร่วมในกระบวนการก่อให้เกิดปัญญาร่วม (Collective Wisdom) ทำให้แก้ปัญหาหรือพัฒนาในเรื่องยาก ๆ ได้สำเร็จ ดังนั้น “การจัดการความรู้” คือรูปธรรมของการเคารพความรู้ในตัวคน (ประเวศ วะสี, 2546: 12) ดังนั้นการจัดการความรู้กับกลุ่มผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่มีองค์ความรู้อันเกิดจากมวลประสบการณ์ที่สั่งสมมาจากการทำงาน การดำเนินชีวิต และวิถีชุมชน เพราะเป็นความรู้ที่เกิดจากมวลประสบการณ์ที่สั่งสมมาจากการทำงาน การดำเนินชีวิต และวิถีชุมชน จนตกผลึกเป็น องค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) เป็นความรู้เชิงวัฒนธรรม อันเป็นองค์ความรู้ที่มีประโยชน์อย่างมากต่อวิถีการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกัน การจัดการความรู้ (Knowledge Management) จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการไขสู่องค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit knowledge) ในตัวคนแต่ละคนอันเกิดจากประสบการณ์ชีวิตและการทำงานมาตีแผ่เป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพของตนเองตามแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิต อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ (Transformative Learning) ที่เห็นคุณค่าและเคารพในความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของคนในชุมชนนำไปสู่การรู้จักบูรณาการองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของชุมชนกับองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้จากเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) ช่วยเสริมสร้างให้

ชุมชน สังคมมีความเข้มแข็ง เกิดความเข้าใจสามารถดำรงชีวิตในฐานะพลเมืองโลก และรักษา
ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ที่ฝังงานของชุมชนไว้ได้

ในมุมมองของนักพัฒนาศึกษา ได้เห็นสภาพการจัดการศึกษาของประเทศที่เป็นส่วนหนึ่ง
ของปัญหาในการเป็นผลกโศกให้ผู้คนออกห่างไกลจากชุมชนเดิมมากขึ้น ด้วยเพราะองค์ความรู้
ที่ได้รับจากสถาบันการศึกษานั้นมุ่งเน้นที่จะตอบสนองต่อการพัฒนาคนให้มีความรู้เฉพาะทาง
เฉพาะเรื่อง เพื่อให้เหมาะสมกับงาน (Knowledge Worker) ในการพัฒนาประเทศตามแนวคิดของ
การพัฒนากระแสหลัก (Modernization) ที่เน้นสร้างคนสมัยใหม่ (Modern Man) ซึ่งแนวคิดตาม
กระบวนการทัศน์การพัฒนานี้ สามารถมองเห็นอย่างชัดเจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ตั้งแต่ฉบับที่ 1-7 ที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการใช้
ความสำเร็จรูปจากต่างประเทศ เพื่อตอบสนองการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมและการ
เจริญเติบโตของเศรษฐกิจแบบทุนนิยม จนทำให้เกิดปัญหาด้วยเพราะขาดดุลยภาพ
(Lack of Equilibrium) ของการพัฒนา นำไปสู่วิกฤติเศรษฐกิจของประเทศในปีพ.ศ. 2540 สะท้อน
ให้เห็นถึงความล้มเหลวของการพัฒนาที่เน้นแต่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการนำเข้ของค
ความสำเร็จรูปมาใช้เป็นหลัก แต่ไม่ได้พัฒนาองค์ความรู้ของตนเอง มีหน้าเข้ของคความรู้ที่เป็น
ภูมิปัญญาของเราแต่เดิมก็ถูกลบเลือน มองข้าม ไม่เห็นความสำคัญ จนนำมาสู่ปัญหาดังกล่าวใน
ข้างต้น จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่นักพัฒนาศึกษา รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมองหาทางในการแก้ไข
ปัญหาเพื่อสร้างดุลยภาพ (Equilibrium) ในการพัฒนา การจัดการศึกษาต้องดึงศักยภาพทุนปัญญา
ชุมชนออกมา บูรณาการกับองค์ความรู้และวิทยาการสมัยใหม่เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ของตนเอง
ส่งเสริมการเรียนรู้ทั้ง 3 รูปแบบ เพื่อให้เกิดการศึกษาตามความต้องการในแต่ละช่วงวัยนั้นจะเป็น
แนวทางในการพัฒนาที่มีดุลยภาพ เลิกแนวคิดการพัฒนาแบบแยกส่วน แต่เน้นการบูรณาการพัฒนา
แบบองค์รวม (Holistic) การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้และให้ความสำคัญ
ส่งเสริมการใช้ของคความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างให้เกิดสังคมแห่งภูมิปัญญาการเรียนรู้ อัน
เป็นกระบวนการทัศน์การพัฒนาจากฐานราก (Grassroots Development) มากขึ้น จากมูลเหตุในข้างต้น
จึงเป็นที่มาของแนวคิดการวิจัยการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาใน
การจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาที่เน้นแต่ของคความรู้แบบสำเร็จรูปจาก
ภายนอก และเพื่อส่งเสริมให้เกิดการนำความรู้ของผู้สูงอายุอันเป็นทุนทางปัญญาของชุมชน เป็น
ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ของชุมชน
มาจัดการศึกษาตลอดชีวิต จะช่วยเสริมสร้างให้คนในชุมชนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้
ในการพัฒนาตนเองและชุมชน เกิดการเห็นคุณค่าของของคความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุ นำไปสู่การสร้าง
สังคมแห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปและสภาพปัจจุบันในการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
3. เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันในการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเป็นอย่างไร
2. รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตนั้น ควรมีรูปแบบ และวิธีการดำเนินการอย่างไร เพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
3. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเป็นอย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยใช้การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) แบบ (SECI Model) ของโนนากะและทาเคอูชิ (Nonaka & Takeuchi, 1995) มาใช้เป็นเครื่องมือในการค้นหาทุนทางปัญญา โดยการศึกษาและสกัดถอดองค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของผู้สูงอายุมาเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เพื่อให้ได้ความรู้ที่เป็นทุนปัญญาและใช้แนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาคิดเป็น (โกวิทย์ วรพิพัฒน์, 2529) ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชน โดยมีขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ๆ ได้แก่

ส่วนที่ 1 การค้นหาทุนทางปัญญา โดยใช้แนวคิดประกอบด้วย

(1) แนวคิดการจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์ สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข ของศาสตราจารย์ ประเวศ วะสี (2548)

(2) แนวทางการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) แบบ (SECI Model) ของโนนากะและทาเคอูชิ (Nonaka & Takeuchi, 1995) เพื่อเป็นเครื่องมือในการค้นหาทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 2 การนำทุนปัญญาของผู้สูงอายุไปจัดการศึกษาตลอดชีวิตใช้แนวคิดคือ

แนวคิดปรัชญาคิดเป็นของ โกวิท วรพิพัฒน์ (2529) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชน

โดยกำหนดระยะดำเนินการวิจัย 2 ระยะ ได้แก่ระยะที่ 1 ประกอบด้วยขั้นตอนการวิจัยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนา (Research: R₁) และขั้นตอนการออกแบบและพัฒนานวัตกรรม (Development: D₁) ในส่วนระยะที่ 2 ประกอบด้วยขั้นตอนการวิจัยคือการนำรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตไปใช้ (Research: R₂: Implementation) และขั้นตอนการพัฒนา (Development: D₂) เป็นการพัฒนาประเมินผลและการปรับปรุง (Evaluation: E)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

2.1 ในการศึกษาวิจัยการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยไว้ 2 ระยะ ได้แก่

2.1.1 ระยะที่ 1 ได้แก่พื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่

เหตุผลในการเลือกพื้นที่ได้แก่ 1) พื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่มีประชากรทั้งสิ้น 1,678,284 คนโดยเป็นประชากรผู้สูงอายุทั้งสิ้น 256,873 คน คิดเป็นร้อยละ 15.3 จากจำนวนทั้งจังหวัด ดังนั้นเชียงใหม่จึงเป็นจังหวัดที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศโดยประชากรผู้สูงอายุของจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 60-74 มากถึง 164,074 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 63.8 ของประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด ซึ่งเป็นช่วงอายุที่มีศักยภาพและมีความพร้อมทั้งเพ็งหยุดพักจากการทำงานมาได้ไม่นานจึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการถ่ายทอดความรู้

2) จังหวัดเชียงใหม่มีความหลากหลายในชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัด มีทั้งคนพื้นถิ่น (คนเมือง) คนพื้นที่สูงที่มีมากถึง 7 ชนเผ่าและคนต่างถิ่นที่ย้ายถิ่นฐานอาศัยอยู่ในพื้นที่ 3) จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา ของภาคเหนือ 4) จังหวัดเชียงใหม่มีความโดดเด่นในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ที่มีการสืบทอดกันมามากกว่า 719 ปี ตั้งแต่สมัยพระยามังรายมหาราชที่ทรงสร้างเมืองนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ใน พ.ศ. 1839 5) จังหวัดเชียงใหม่มีความโดดเด่นในการนำความรู้ด้านศิลปะของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ให้เกิดเศรษฐกิจแบบสร้างสรรค์ ดังจะเห็นได้จากการแกะสลักไม้ที่สวยงาม ณ.บ้านถวาย การนำต้นปอสา มาประดิษฐ์เป็นกระดาดสาเพื่อทำร่มที่บ้านบ่อสร้าง การจักสานไม้ไผ่ลงยารักสีคำเขียนลวดลายเป็นเครื่องเงินที่บ้านนันทาราม เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่าผู้คนในจังหวัดเชียงใหม่มีองค์ความรู้ซึ่งเป็นทุนทางปัญญาอยู่มาก จึงเป็นเหตุผลในการเลือกจังหวัดเชียงใหม่เพื่อศึกษาวิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

2.1.2 ระยะที่ 2 ใช้พื้นที่ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย

เหตุผลในการเลือกพื้นที่ได้แก่ 1) ตำบลยางเนิ้ง มีประชากรผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 17.4 ซึ่งเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Age Society) 2) พื้นที่ตำบลยางเนิ้ง เป็นพื้นที่มีบริบทใกล้เคียงเมืองซึ่งอยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่เพียง 10 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอเมืองจังหวัดลำพูนเพียงแค่ 10 กิโลเมตร เท่ากัน จึงเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้เมืองและมีการคมนาคมที่สะดวกทำให้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของผู้คนมาอาศัยอยู่ในพื้นที่มาอย่างยาวนานและจำนวนมาก ดังนั้นตำบลยางเนิ้งจึงมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของผู้อยู่อาศัยในชุมชน ซึ่งประกอบด้วยคนพื้นถิ่น (คนเมือง) คนพื้นที่สูงและคนจากต่างถิ่น อยู่ร่วมกันในพื้นที่จนเกิดความหลากหลายในองค์ความรู้ของชุมชน 3) ตำบลยางเนิ้งมีความโดดเด่นในด้านอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม มีการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างกว้างขวางในชุมชน และคนในตำบลก็มีความตื่นตัวให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก 4) พื้นที่ในเขตตำบลยางเนิ้งอยู่ในเขตเมืองใหญ่ที่มีเจริญรุ่งเรืองในอดีตทั้งเมืองเวียงกุมกาม เมืองหริภุญไชย และเมืองนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ จึงมีการสะสมขององค์ความรู้ที่เกิดจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีการดำรงชีวิตของผู้คนลุ่มน้ำปิงมาอย่างยาวนาน

3. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากร

ประชากรในระยะที่ 1

-กลุ่มผู้สูงอายุที่มีถิ่นอาศัยในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 256,873 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2557)

ประชากรในระยะที่ 2

-กลุ่มผู้สูงอายุที่มีถิ่นอาศัยในเขตพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีทั้งสิ้น 1,594 คน จาก 7 หมู่บ้าน (เทศบาลตำบลยางเนิ้ง, 2557)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 1

-การกำหนดเลือกพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่
ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) โดยใช้ในการกำหนดจากระยะทางของพื้นที่ในแต่ละอำเภอ (Area Sampling) กับตัวจังหวัด (ศาลากลาง) โดยมีหน่วยเป็นกิโลเมตรมาเป็นตัวแปรในการแบ่งกลุ่ม ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มได้ดังนี้คือ กลุ่มที่ 1 อำเภอในเขตเมืองกำหนดให้มีระยะห่างจากตัวศาลากลางจังหวัดในรัศมีไม่เกิน 3 กิโลเมตร กลุ่มที่ 2 อำเภอเขตชานเมืองซึ่งกำหนดระยะห่างจากตัวศาลากลางจังหวัดในรัศมีไม่เกิน 20 กิโลเมตร และกลุ่มที่ 3 อำเภอนอกเมืองซึ่งกำหนดระยะห่างจากตัวศาลากลางจังหวัดในรัศมีตั้งแต่เกิน 20 กิโลเมตรขึ้นไป โดยมีขั้นตอนดังนี้

-การสุ่มขั้นที่ 1 (Primary Sampling Unit) ได้กลุ่มตัวอย่างในขั้นนี้ดังนี้ กลุ่มที่ 1 อำเภอในเขตเมืองกำหนดระยะห่างจากตัวจังหวัดในรัศมีไม่เกิน 3 กิโลเมตร มีจำนวน 2 อำเภอ กลุ่มที่ 2 อำเภอเขตชานเมืองกำหนดระยะห่างจากตัวจังหวัดในรัศมีไม่เกิน 20 กิโลเมตรมีจำนวน 5 อำเภอ และกลุ่มที่ 3 อำเภอนอกเมืองกำหนดระยะห่างจากตัวจังหวัดในรัศมีตั้งแต่เกิน 20 กิโลเมตรขึ้นไป มีจำนวน 18 อำเภอ

-การสุ่มขั้นที่ 2 (Secondary Sampling Unit) โดยใช้การสุ่มจากกลุ่มต่างๆ ทั้ง 3 กลุ่มเพื่อเป็นตัวแทนในแต่ละกลุ่มดังนี้ กลุ่มที่ 1 อำเภอในเขตเมืองได้แก่ อำเภอแมริม กลุ่มที่ 2 อำเภอเขตชานเมืองได้แก่ อำเภอสารภีซึ่งมีระยะห่างจากตัวจังหวัด 10 กิโลเมตร และกลุ่มที่ 3 อำเภอ นอกเมืองได้แก่ อำเภอพร้าวซึ่งมีระยะห่างจากตัวจังหวัด 103 กิโลเมตร

-การสุ่มขั้นที่ 3 (Tertiary Sampling Unit) กลุ่มที่ 1 อำเภอในเขตเมืองเลือก ตำบลสีเหล็ก อำเภอแม่วิม กลุ่มที่ 2 อำเภอเขตชานเมืองเลือกตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี และกลุ่มที่ 3 อำเภอนอกเมืองเลือก ตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว

-กลุ่มตัวอย่าง

ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนในแต่ละอำเภอทั้ง 3 อำเภอ โดยมี รายละเอียดดังนี้กลุ่มแม่บ้าน จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน, ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน, ตัวแทนกลุ่มผู้จัดการศึกษานอกระบบ จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 2 คนรวม 6 คน, ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 1 คนรวม 3 คน, ตัวแทนกลุ่มนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (กศน.) จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน, ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน, ตัวแทนกลุ่มผู้ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 1 คนรวม 3 คน

กลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 2

-กำหนดเลือกพื้นที่จากศึกษาในระยะที่ 1 โดยเลือกพื้นที่ ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี เพื่อใช้ศึกษาวิจัยในระยะที่ 2

-กลุ่มตัวอย่าง มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 (Research: R₁) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิต ของตำบลยางเนิ้ง ประกอบด้วย (1) ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลยางเนิ้ง (2) หัวหน้าศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลยางเนิ้ง (หัวหน้ากศน.ตำบลยางเนิ้ง) รวม 2 คน

ในขั้นตอนที่ 3 (Research: R₂) ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากกลุ่มผู้สูงอายุจำนวน 7 หมู่บ้านในตำบลยางเนิ้ง โดยได้ตัวแทนของผู้สูงอายุจำนวน 12 คน เพื่อเป็นตัวแทนในการศึกษาวิจัย โดยตัวแปรที่ใช้การกำหนดเกณฑ์เพื่อจำแนกทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ ตามแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตออกเป็น 3 ประเภทคือ 1) ทุนทางปัญญาในการจัดศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต 2) ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ 3) ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

-กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants)

ในขั้นตอนที่ 2 (Development: D₁) อันประกอบด้วย กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในพื้นที่ตำบลยางหนึ่ง ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มแม่บ้านจำนวน 3 คน ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร จำนวน 3 คน ตัวแทนกลุ่มอสม.จำนวน 3 คน ตัวแทนผู้นำชุมชนจำนวน 1 คน ตัวแทนกลุ่มนักศึกษา กศน.ตำบลยางหนึ่ง จำนวน 5 คน หัวหน้า กศน.ตำบลยางหนึ่งจำนวน 1 คน จำนวน 16 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุ หมายถึงเครื่องมือในการถอดองค์ความรู้ที่ฝังลึก ซึ่งเป็นความรู้เฉพาะตัวของผู้สูงอายุที่ได้จากประสบการณ์การดำเนินชีวิต การถ่ายทอดจากภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ถูกเก็บเกี่ยวและกลั่นกรองมาเป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบความคิดที่ยังลึกภายในตัว นำมาสกัดขุมความรู้โดยใช้การจัดการความรู้มาเป็นเครื่องมือตามแนวคิดแบบ (SECI Model) ของ โนนากะและทาเคอุชิ (Nonaka & Takeuchi, 1995) อันประกอบด้วยขั้นที่ 1 เวทีการพบปะของผู้สูงอายุในชุมชน ขั้นที่ 2 การแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกสู่ความรู้ที่ชัดแจ้ง ขั้นที่ 3 การนำเสนอองค์ความรู้ที่ชัดแจ้งและการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ขั้นที่ 4 การจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยใช้องค์ความรู้จากทุนปัญญา 5. ขั้นร่วมสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection)

2. รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต หมายถึงแนวคิดที่ใช้การจัดการความรู้ (Knowledge Management) แบบ (SECI Model) ของ โนนากะและทาเคอุชิ (Nonaka & Takeuchi, 1995) มาเป็นเครื่องมือเพื่อสกัดหาความรู้ ที่ฝังลึกของกลุ่มผู้สูงอายุที่ได้จากประสบการณ์การดำเนินชีวิต การถ่ายทอดจากภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ถูกกลั่นกรองและเก็บเกี่ยวมาเป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวผู้สูงอายุ ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดแจ้งนำมาเรียบเรียงเป็นข้อมูลสารสนเทศมาจัดการศึกษาตลอดชีวิต อันประกอบด้วย 1) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต 2) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ 3) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

3. **รูปแบบ** หมายถึงแนวคิดเพื่อแก้ไขปัญหา โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน โดยการระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดรูปแบบ วิธีการและหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ

4. **กลุ่มผู้สูงอายุ** หมายถึงบุคคลชายหญิง สัญชาติไทยที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่มีถิ่นอาศัยตามทะเบียนราษฎร ในเขตตำบลยางหนึ่ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

5. **ทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน** หมายถึงความรู้ที่ส่งเสริมให้เกิดความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตซึ่งประกอบด้วย (1) ความรู้ที่ส่งเสริมทักษะในการประกอบอาชีพ (Occupational skills) (2) ความรู้ที่ส่งเสริมทักษะในการดำเนินชีวิต (Life skills) (3) ความรู้ที่ส่งเสริมทักษะในการพัฒนาสังคมและชุมชน (Development and community skills)

6. **การจัดการศึกษาตลอดชีวิต** หมายถึงรูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเจริญงอกงามในการพัฒนาตนเองตามศักยภาพและความสนใจตลอดชีวิต โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบหลักสูตรระยะสั้น

7. **ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต** หมายถึงความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ที่ผ่านการสั่งสมของกลุ่มผู้สูงอายุอันเกิดจากวิถีดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ สภาพแวดล้อม เป็นความรู้ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามอัตถะภาพ ในบริบทของชุมชน นำมารวบรวม วิเคราะห์จัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อใช้จัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยสามารถจำแนกความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาออกเป็นประเภทได้ดังนี้

7.1 **ทุนทางปัญญาในการจัดศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต** คือองค์ความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน เช่นทางด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านวัฒนธรรม ด้านความพอเพียง ด้านสุขภาพอนามัย เป็นต้น

7.2 **ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ** คือองค์ความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานด้านการประกอบอาชีพแก่คนในชุมชน

7.3 ทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน คือองค์ความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการสร้างความสามัคคี การร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมและชุมชนของตนเอง

8. กระบวนการเรียนรู้แบบคิดเป็น หมายถึงรูปแบบวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริม การใช้ข้อมูล 3 ด้านอันประกอบด้วย ข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคม ข้อมูลวิชาการ มาบูรณาการร่วมกันในการเรียนรู้เพื่อคิดแก้ไขปัญหา และค้นหาจุดร่วมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามอัตภาพของตนเองและชุมชน

9. ความพึงพอใจรูปแบบการจัดการความรู้กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต หมายถึงระดับของความรู้ที่นึกคิดที่พึงพอใจอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัยรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

10. นักศึกษาคน. หมายถึงนักศึกษาการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ศึกษาระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ณ.ศุนย์กศน.ตำบลยางเนิ้ง

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ทราบถึงข้อมูลทั่วไปและสภาพปัจจุบันในการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
2. ได้รูปแบบการจัดการความรู้กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
3. ผลการศึกษาสามารถนำไปเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตลอดชีวิตของกระทรวงศึกษาธิการ และการพัฒนาชุมชนโดยใช้ทูทางปัญญาเป็นฐาน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาบูรณาการเป็นแนวคิดในการศึกษาวิจัยอันประกอบด้วยเอกสารที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่

1. นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา
2. แนวคิดการจัดการความรู้
3. แนวคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
4. แนวคิดการเรียนรู้ทุนทางปัญญาและภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. แนวคิดการพัฒนาแบบ
6. บริบทและข้อมูลสภาพทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่
7. บริบทและข้อมูลสภาพทั่วไปของตำบลยางน่อง
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา

1.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542

สาระที่สำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยการพัฒนาแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการศึกษาตลอดชีวิตประกอบด้วย มาตรา 4 ว่า การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึก ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน (ราชกิจจานุเบกษา, 2542)

1.2 แผนการศึกษาชาติฉบับปรับปรุง 2552-2559

ปรัชญาหลักและกรอบแนวคิดของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 - 2559) ได้ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยึดทางสายกลางอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักพอประมาณ อย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เพื่อบู่มุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมี “คุณภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม เป็นแผนที่บูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และกีฬาการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งเชื่อมโยงการพัฒนาการศึกษากับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้น โดยคำนึงถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีเจตนารมณ์เพื่อบู่มุ่ง (1) พัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (2) พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้านคือเป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน โดยมีวัตถุประสงค์ของแผนที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) พัฒนาคอนอย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา (2) เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (3) เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553)

1.3 แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ได้จัดทำขึ้นภายใต้กรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 และสอดคล้องเชื่อมโยงกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 - 2559) โดยกำหนดเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ 5 ประเด็น ที่ครอบคลุมทั้งการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผู้เรียน ครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา และสถานศึกษา การผลิตและพัฒนาคุณภาพกำลังคนรองรับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ การส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม การขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อีกทั้งได้กำหนดกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 โดยมีวิสัยทัศน์ คือ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป็นคนดี มีความสุข มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทัน ในเวทีโลก” พันธกิจได้แก่ (1) ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสู่สากล (2) เสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงเท่าเทียม (3) พัฒนาระบบบริหารจัดการการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน อันประกอบด้วยวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อ การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในอนาคต (2) เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนรองรับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ การแข่งขันของประเทศ (3) เพื่อสร้างองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม สนับสนุนการพัฒนาประเทศ อย่างยั่งยืน (4) เพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (5) เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการการศึกษาให้มีประสิทธิภาพตามหลัก ธรรมาภิบาล โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายการพัฒนา ที่กำหนดไว้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ดังนี้ (1) ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผู้เรียน ครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาและสถานศึกษา (2) ผลิตและพัฒนาคุณภาพกำลังคนรองรับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ (3) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม (4) ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (5) พัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาซึ่งในแต่ละยุทธศาสตร์มีกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงาน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2555)

1.4 แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ.2552-2561)

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ.2552-2561) ได้กำหนดวิสัยทัศน์คือ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” โดยกำหนดเป้าหมายประเด็นหลักสามประการคือ (1) คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเรียนรู้ของคนไทย โอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม หลักสูตรและเนื้อหา พัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงดูดคนเก่งดีและมีใจรักมาเป็นครูคณาจารย์ได้อย่างยั่งยืน ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ (2) เพิ่มโอกาสการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัยมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม ในการบริหารและจัดการศึกษา โดยเพิ่มบทบาทของผู้ที่อยู่ภายนอกระบบการศึกษาด้วย โดยจุดเน้นของการปฏิรูปในครั้งนี้มีเรื่องได้แก่ (1) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ (2) การ โอกาสทางการศึกษา เปิดโอกาสให้คนไทยเข้าถึงการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ (3) การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

สรุป แผนการจัดการศึกษาของประเทศไทยตามแผนการศึกษาระดับชาตินั้นเน้นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยมีแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนตามแนวทางการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมี “คุณภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตามความต้องการและเต็มศักยภาพโดยอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้พัฒนาคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง

2. แนวคิดการจัดการความรู้

2.1 แนวคิดการจัดการความรู้

แนวคิดการจัดการความรู้ มีนิยามความหมายของความรู้ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) หมายถึงสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติ องค์วิชาในแต่ละสาขา เช่น ความรู้เรื่องเมืองไทย ความรู้เรื่องสุขภาพ

วิจารณ์ พานิช (2547: 4) ความรู้คืออะไรเป็นการยากมากที่จะให้นิยามคำว่า “ความรู้” ด้วยถ้อยคำสั้น ๆ ยิ่งในความหมายที่ใช้ในศาสตร์ด้านการจัดการความรู้ คำว่า “ความรู้” ยังมีความหมายหลายนัย และหลายมิติ

- ความรู้คือ สิ่งที่เมื่อนำไปใช้ จะไม่หมหคหรือสีกหรือ แต่จะยิ่งงอกเงยหรืองอกงามขึ้น
- ความรู้คือ สารสนเทศที่นำไปสู่การปฏิบัติ
- ความรู้เป็นสิ่งที่คาดเดาไม่ได้
- ความรู้เกิดขึ้น ณ จุดที่ต้องการใช้ความรู้
- ความรู้เป็นสิ่งที่ขึ้นกับบริบทและกระตุ้นให้เกิดขึ้นโดยความต้องการ

ในยุคแรก ๆ ของการพัฒนาศาสตร์ด้านการจัดการความรู้ มองว่าความรู้มาจากการจัดระบบและตีความสารสนเทศ (Information) ตามบริบท และสารสนเทศก็มาจากการประมวลข้อมูล (Data) ความรู้จะไม่มีประโยชน์ถ้าไม่นำไปสู่การกระทำหรือการตัดสินใจ

ประภาพรณ อุ๋นอบและพรธิดา วิเศษศิลปานนท์ (2555: 12) ความรู้เป็นสารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิด เชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติ

การจัดการความรู้มีนิยามความหมายดังนี้

Nanoka & Takeuchi, 1995 (อ้างถึงในประภาพรณ อุ๋นอบและพรธิดา วิเศษศิลปานนท์, 2555) ได้นิยามความรู้ด้วยการเปรียบเทียบกับภูเขาน้ำแข็ง โดยจำแนกความรู้ออกเป็น 2 ประเภทคือ

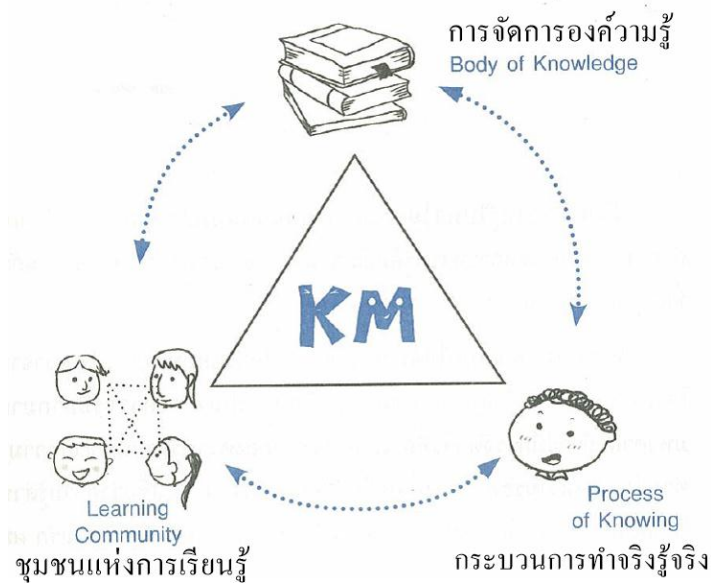
1. ส่วนของยอดภูเขาน้ำแข็งที่ลอยอยู่เหนือน้ำ เป็นความรู้ที่มองเห็นชัดเจนเรียกว่า Explicit Knowledge ซึ่งหมายถึง ความรู้แจ้งชัด ความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผล สามารถถ่ายทอดบันทึกรวบรวมและจัดเก็บไว้ในสื่อรูปแบบต่าง ๆ เช่น เอกสาร หนังสือ คู่มือ และรายการต่างๆ ซึ่งทำให้ผู้อื่นสามารถเข้าถึงความรู้ได้ง่าย
2. ส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่จมอยู่ใต้น้ำ ไม่สามารถมองเห็นได้ เรียกว่า Tacit Knowledge หมายถึง ความรู้ฝังลึก คือความรู้ที่อยู่ในตัวคน เกิดจากการเรียนรู้ การสั่งสมประสบการณ์ หรือพรสวรรค์ต่างๆ ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดเป็นความรู้ที่สื่อสารหรืออธิบายถ่ายทอดในรูปแบบของตัวเลข สูตร หรือลายลักษณ์อักษรได้ยาก แต่ก็สามารถพัฒนาและแบ่งปันกันได้

ประเวศ วะสี (2546: 12) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) มีความหมายจำเพาะว่าหมายถึงการจัดการให้มีการค้นพบความรู้ ความชำนาญที่แฝงเร้นในตัวคน หาทางนำ

ออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตกแต่งให้ง่ายต่อการใช้สอยและมีประโยชน์เพิ่มขึ้น มีการต่อยอดให้งดงาม และใช้ได้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและกาละ เทศะยิ่งขึ้น มีความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมเกิดขึ้นจากการเอาความรู้ที่ไม่เหมือนกันมาเจอกัน ข้อสำคัญก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนทั้งหมดที่ร่วมในกระบวนการก่อให้เกิดปัญญาร่วม (Collective Wisdom) ทำให้แก้ปัญหาหรือพัฒนาในเรื่องยาก ๆ ได้สำเร็จ ดังนั้น “การจัดการความรู้” คือรูปธรรมของการเคารพความรู้ในตัวตน

วิจารณ์ พานิช (2547: 5) การจัดการความรู้เป็นกระบวนการ (Process) ที่ดำเนินการร่วมกันโดยผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานย่อยขององค์กร เพื่อสร้างและใช้ความรู้ในการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ดีขึ้นกว่าเดิมการจัดการความรู้ในความหมายนี้จึงเป็นกิจกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ไม่ใช่กิจกรรมของนักวิชาการหรือนักทฤษฎี แต่นักวิชาการหรือนักทฤษฎีอาจเป็นประโยชน์ในฐานะแหล่งความรู้ (Resource Person) การจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่เป็นวงจรต่อเนื่อง เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เป้าหมาย คือ การพัฒนางานและพัฒนาคน โดยมีความรู้เป็นเครื่องมือ มีกระบวนการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือ “การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือ ไม่ใช่เป้าหมาย”

ประพนธ์ ผาสุก (2553: 10 -11) การจัดการความรู้ไม่มีนิยามที่ตายตัวหรือคำตอบสำเร็จรูป แต่เป็นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องของคำ 3 คำ อันประกอบด้วย 1) การจัดการองค์ความรู้ (Body of Knowledge : Bok) 2) กระบวนการทำจริงรู้จริงขึ้นมา (Process of Knowledge : PoK) มากกว่าองค์ความรู้ 3) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community : LO)หรือ (Community of Practices : Cop) ซึ่งเป็นพื้นที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกัน ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องของการจัดการความรู้
ที่มา : ประพนธ์ ศายืดสุข, 2553: 11

ประภาพรรณ อุ๋นอบและพรธิดา วิเศษศิลปานนท์ (2555: 7) การจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลและองค์กรให้คุณค่าแก่ทรัพยากรความรู้ และจัดการทรัพยากรความรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่บุคคล องค์กรและสังคม ด้วยการจัดสิ่งแวดล้อมให้บุคคลในองค์กรพร้อมที่จะสร้าง เก็บรักษา แบ่งปันความรู้เพื่อยกระดับความรู้ให้มีคุณค่าสูงชันนำไปสู่การพัฒนางานของบุคคล หน่วยงานและองค์กรเพื่อให้บรรลุพันธกิจ

นรินทร์ สังข์รักษา (2554: 20) การจัดการความรู้เป็นกระบวนการรวบรวมวิเคราะห์สังเคราะห์ จัดระบบ จัดเก็บ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน ตรวจสอบ ต่อยอดความรู้สำหรับนำไปเผยแพร่และใช้งานต่อไป ทั้งยังเป็นแผนการที่เป็นระบบและสอดคล้องกันในการจำแนก การบริหารจัดการและการแลกเปลี่ยนสารสนเทศต่างๆซึ่งได้แก่ ฐานข้อมูล เอกสาร นโยบาย และขั้นตอนการทำงานรวมทั้งประสบการณ์และความชำนาญต่างๆของบุคลากรในองค์กร

หลักการของการจัดการความรู้

วิจารณ์ พานิช (2547: 5) ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 4 ประการได้แก่

1. ให้คนหลากหลายทักษะ หลากหลายวิธีคิด ทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์การจัดการความรู้ที่มีพลังต้องทำโดยคนที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน มีความเชื่อหรือวิธีคิดแตกต่างกัน (แต่มีจุดรวมพลังคือ มีเป้าหมายอยู่ที่งานด้วยกัน) ถ้ากลุ่มที่ดำเนินการจัดการความรู้ประกอบด้วยคนที่คิด

เหมือนๆกันการจัดการความรู้จะไม่มีพลังในการจัดการความรู้ ความแตกต่างหลากหลาย (Heterogeneity) มีคุณค่ามากกว่าความเหมือน (Homogeneity)

2. ร่วมกันพัฒนาวิธีทำงานในรูปแบบใหม่ๆเพื่อบรรลุประสิทธิผลที่กำหนดไว้ หรือฝันว่าจะได้ในการจัดการสมัยใหม่ ประสิทธิภาพประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการคือ

- การตอบสนองความต้องการ (Responsiveness) ซึ่งอาจเป็นความต้องการของลูกค้า ความต้องการของสังคม หรือความต้องการที่กำหนดโดยผู้บริหารองค์กร

- นวัตกรรม (Innovation) ซึ่งอาจเป็นนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ใหม่ๆหรือวิธีการใหม่ๆก็ได้

- จิตความสามารถ (Competency) ของข้าราชการ และขององค์กร

- ประสิทธิภาพ (Efficiency) ในการทำงาน

3. ทดลองและเรียนรู้ เนื่องจากกิจกรรมการจัดการความรู้เป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งหมายความว่าต้องคิดแบบ “หลุดโลก” จึงต้องมีวิธีดึงกลับมาสู่ความเป็นจริงในโลก หรือในสังคม โดยการทดลองทำเพียงน้อย ๆ ซึ่งถ้าล้มเหลวก็ก่อผลเสียหายไม่มากนัก หรือถ้าถ้าได้ผลไม่ดีก็ยกเลิกความคิดนั้น ถ้าได้ผลดีจึงขยายการทดลองเป็นทำมากขึ้นจนในที่สุดขยายเป็นวิธีทำงานแบบใหม่ หรือได้ best practice ใหม่นั้นเอง

4. นำเข้าความรู้จากภายนอกอย่างเหมาะสมโดยต้องถือว่าความรู้จากภายนอกยังเป็นความรู้ที่ยัง “ดิบ” อยู่ต้องเอามาทำให้ “สุก” ให้พร้อมใช้ในบริบทของเราโดยการเติมความรู้เชิงบริบทลงไป

คุณธรรมของการจัดการความรู้

ประเวศ วะสี (2546: 12-16) กล่าวว่าประกอบด้วย

1. ศีลธรรมพื้นฐานของสังคมคือ การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ศีลธรรมพื้นฐานนี้จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันด้วยสันติ สังคมส่วนใหญ่ขาดศีลธรรมพื้นฐานนี้ จึงนำไปสู่การพัฒนาที่บิดเบี้ยวและไม่สามารถสร้างสังคมสันติสุขได้ การจัดการความรู้มีพื้นฐานอยู่ที่การให้คุณค่าแก่ความรู้ที่อยู่ในตัวคนทุกคน จึงเป็นรูปธรรมแห่งการปฏิบัติที่เคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคน ถ้าสำนักถึงคุณค่าที่ลึกซึ้งซึ่งสุดนี้อยู่เสมอๆ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวเราเองในการมองเพื่อนมนุษย์

2. การไม่ใช้อำนาจ มนุษย์ตามปกติจะใช้อำนาจกระทำต่อกัน แม้ในสังคมที่เรียกตัวเองว่า ประชาธิปไตย เพราะอำนาจเป็นกิเลสที่ลึกที่สุดอย่างหนึ่งของมนุษย์ การใช้อำนาจอาจใช้โดยไม่รู้ตัวหรือทั้งๆ ที่มีความรักก็ได้ เช่นพ่อแม่ใช้กับลูก แพทย์ใช้กับคนไข้ พระใช้กับชาวบ้าน นายจ้างใช้กับลูกจ้าง มิใช่ต้องเอ่ยถึงในองค์กรต่างๆ การใช้อำนาจจะไปปิดกั้นกระบวนการตามธรรมชาติ กระบวนการตามธรรมชาติคือการรับรู้ เรียนรู้ งดงาม ถักทอเครือข่าย เมื่อใช้อำนาจจะทำให้ กระบวนการตามธรรมชาติบิดเบี้ยวเบี่ยงเบนไปจากที่ควรจะเป็น การใช้อำนาจจะไม่ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ตามที่จะกล่าวถึงในข้อ (6) ข้างล่างนี้ การจัดการความรู้สร้างความสัมพันธ์ใหม่ ทุกคนมีความสำคัญ ประสบการณ์ของทุกคนมีความสำคัญ ความเสมอภาคทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ทำให้ทุกคนมีเสรีภาพที่จะนำเอาศักยภาพในตนเองออกมาแบ่งปันร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ้าเราตระหนักถึงการไม่ใช้อำนาจอยู่เนืองๆ ความเสมอภาคที่แท้จริงจะมีมากขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้เกิดความสุข และพลังของความคิดสร้างสรรค์

3. การฟังอย่างลึก (Deep listening) การนำความรู้ที่แฝงเร้นในตัวออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ต้องมีการคุยที่เน้นการฟังอย่างลึก ไม่ใช่ได้เพียงกันโดยหวังเอาชนะคะคาน หรือพ่นให้ผู้อื่นฟังข้างเดียว คนบางคนไม่ฟังคนอื่น เอาแต่พูด หรือฟังก็ไม่ได้ยิน อย่างนี้ปัญญาไม่เกิดแต่เป็นอาการของคนที่มีตัวตนจัด (ego) ถ้าเราไม่เคารพคู่สนทนาก็จะไม่ฟังเขา เช่น ถ้าหมอถือตัวว่าสูงกว่าคนไข้ก็จะไม่ฟังคนไข้ ถ้ามีความเป็นคนที่เสมอกันก็ต้องมีการฟัง การจะมีความตั้งใจฟังอย่างลึกก็ต้องมีศีลธรรมพื้นฐานคือเคารพความเป็นคนของคู่สนทนาอย่างแท้จริงการฟังอย่างลึกทำให้เกิดปัญญา โบราณใช้คำว่า พหูสูต สำหรับผู้มีปัญญา (สูตะ = ฟัง)เมื่ออีกฝ่ายตั้งใจฟังผู้เล่าจะมีความรู้สึกที่ดี มีความเชื่อใจ ย่อมอยากจะทำอะไรที่เกี่ยวข้องกับเขา ซึ่งตามปกติจะไม่บอกใคร การฟังอย่างลึก และเงียบ จิตใจสงบ มีสติจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ได้ยิน

4. เป็นวิธีการทางบวกกล่าวคือเอาความสำเร็จ ความภาคภูมิใจของสิ่งที่เคยทำด้วยดีเป็นตัวตั้ง นำมาเห็นคุณค่าและชื่นชม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต่อยอดให้งดงาม และมีประโยชน์ยิ่งขึ้น วิธีการทางลบคือเอาความล้มเหลวหรือปัญหาขึ้นมาเป็นตัวตั้ง วิพากษ์วิจารณ์ แล้วทะเลาะกัน เป็นการทอนกำลัง วิธีการทางบวกทำให้มีความปีติ มีกำลังใจ มีความสามัคคี และมีพลังสร้างสรรค์ที่จะเคลื่อนตัวต่อไปในอนาคต

5. การเจริญธรรมะ 4 ประการ ที่เกื้อหนุนการเรียนรู้ร่วมกัน การจัดการความรู้เน้นที่การส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน ปรกคิมนุชย์เรียนรู้ร่วมกันยากเพราะกิเลส เช่น ความโกรธ ความเกลียด อหังการ มหังการ มนังการ การจะเรียนรู้ร่วมกันควรเจริญธรรมะ 4 ประการ คือ

- ความเอื้ออาทร (Compassion)
- ความเปิดเผย (Openness)
- ความจริงใจ (Sincerity)
- ความเชื่อถือไว้วางใจกัน (Trust)

เมื่อเกิดความเชื่อถือไว้วางใจกันจะมีค่ามาก ทำอะไรก็ง่าย และมีความสุขอย่างยิ่ง ถ้าขาดความเชื่อถือไว้วางใจกัน จะไม่อยากคุยกันอย่างลึกๆเมื่อ ไม่คุยกันอย่างลึกๆ ความรู้แฝงเร้นก็สำแดงออกมาไม่ได้ ฉะนั้นประชาคมจัดการความรู้พึงเจริญให้มากซึ่งธรรมะ 4 ประการที่เกื้อหนุนการเรียนรู้ร่วมกัน

6. การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive Learning Through Action) เป็นอิทธิปัญญาการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติมีความสำคัญที่สุดในการทำให้ทำอะไรๆ ให้สำเร็จ การไม่เรียนรู้ การเรียนรู้โดยท่องตำราอย่างเดียว การเรียนรู้เฉพาะบางคนโดยไม่ใช้การเรียนรู้ของคนทั้งหมดร่วมกัน ไม่เกิดปัญหาร่วมที่สอดคล้องกับความเป็นจริง ไม่เป็นไปเพื่อความสำเร็จ ในขณะที่ความรู้ในตำราอาจไม่ได้มาด้วยการปฏิบัติหรืออยู่ห่างไกลจากการปฏิบัติ ความรู้ในตัวคนเป็นความรู้ที่เนื่องด้วยการปฏิบัติ และการจัดการความรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้เกิดการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่างเป็นผลสำเร็จ การจัดการความรู้จึงเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ อันจะทำให้เกิด อิทธิปัญญาหรือเพื่อความสำเร็จ (อิทธิ = ความสำเร็จ)

7. การถกทอไปสู่โครงสร้างใหม่ขององค์กรและของสังคม โครงสร้างที่สุดโห่ง 2 อย่างคือ (1) โครงสร้างทางดิ่ง และ (2) โครงสร้างปัจเจกชนนิยมแบบตัวใครตัวมันไม่มีพลังเพียงพอในการแก้ปัญหาที่ยากและซับซ้อนของสังคมปัจจุบัน การจัดการความรู้ก่อให้เกิดโครงสร้างใหม่แบบเครือข่ายโครงสร้างเครือข่ายนี้จะคล้ายโครงสร้างของสมอง สมองมีเซลล์สมองอยู่ประมาณหนึ่งแสนล้าน (100,000,000,000) ตัว แต่ละตัวเชื่อมโยงกับตัวอื่นๆ อีกประมาณ 70,000 ตัว เป็นเครือข่ายเซลล์สมอง (Neuronal Networks) ซึ่งเป็นโครงสร้างที่วิจิตรที่สุดในจักรวาล มีสมรรถนะในการเรียนรู้สูงสุด มนุษย์ก็มีจำนวนมาก เมื่อเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายมนุษย์ (Human Networks) จึงเป็นโครงสร้างที่วิจิตร และมีสมรรถนะในการเรียนรู้สูงสุดในขณะที่โครงสร้างทางดิ่งมีการเรียนรู้้น้อยมากดังก้าวแล้ว และโครงสร้างปัจเจกนิยมสุดโห่งแบบตัวใครตัวมันขาดพลังร่วมและปัญหาร่วมไม่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จทางสังคมการที่การจัดการความรู้นำไปสู่การถกทอโครงสร้างใหม่จากโครงสร้างทางดิ่งและโครงสร้างแบบตัวใครตัวมันไปสู่การเป็นเครือข่ายมนุษย์ มีความสำคัญยิ่งนักเพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformation) ที่ไม่เคยทำได้สำเร็จด้วยวิธีใช้ความ

รุนแรง แต่สำเร็จได้ด้วยการจัดการความรู้อันประณีต ที่ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ โครงสร้างใหม่จะปลดปล่อยมนุษย์ไปสู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข

8. การเจริญสติในการกระทำ การจัดการความรู้ที่ดีเป็นการเจริญสติไปในตัว การเจริญสติคือการรู้ตัว การรู้ตัวทำให้มีปัญญาและทำได้ถูกต้อง ในกระบวนการจัดการความรู้ที่ดี ทุกคนต้องพยายามมีสติระลึกไว้ เมื่อทุกคนมีสติในกิจกรรมร่วมเกิด จะเกิดเป็นสติของกลุ่ม หรือสติขององค์กรหรือสติของสังคมอันเป็นเรื่องใหม่ซึ่งดียิ่งนัก เพราะสังคมที่ไม่มีสติเป็นอย่างไรเราพอนึกออกและเห็นอยู่ทั่วไป การเจริญสติทำให้จิตใจสงบ มีอิสรภาพเพราะหลุดจากความบีบคั้น สัมผัสความจริงได้ควบคุมความคิด การพูด และการกระทำได้ การมีสติจึงเป็นความงาม ความดี และความสุข ทุกคนควรทำความเข้าใจเรื่องสติและพยายามเจริญให้มาก จะประสบความสุขและความเจริญทั้งปวงการจัดการความรู้คงจะมีคุณลักษณะอื่นๆ อีก ที่นำมากล่าวไว้ 8 ประการก็คงเพียงพอที่จะเป็นกำลังใจให้อีกเหิมในธรรม เห็นภาพรวมของการจัดการความรู้ในเชิงลึก ซึ่งถ้าตระหนักรู้ และพยายามเจริญคุณธรรม 8 ประการให้ประณีตยิ่ง ๆ ขึ้น การทั้งปวงจะงดงามและทรงพลังมากขึ้นเรื่อย ๆ

เป้าหมายของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้มีเป้า 3 ประการใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) การจัดการความรู้เพื่อพัฒนางานให้มีคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น 2) การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาคน คือพัฒนาผู้ปฏิบัติงานในทุกระดับ แต่ที่จะได้รับประโยชน์มากที่สุดคือ พนักงานระดับกลาง และระดับชั้นผู้น้อย 3) การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาฐานความรู้ขององค์กร ซึ่งจะช่วยให้องค์กรมีประสิทธิภาพในการฝ่าความยากลำบากและความไม่แน่นอนในอนาคต (นรินทร์ สังข์รักษา, 2554: 21)

ประเภทของความรู้

การจัดการความรู้แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) คือความรู้เฉพาะตัวของบุคคล (Subjective) ที่ได้จากประสบการณ์ ภูมิปัญญา ที่กลั่นกรองและเก็บเกี่ยวมาเป็นความรู้ของตน วิธีการได้มาของความรู้จากประสบการณ์ เช่น การเรียนรู้จากการพัฒนา การเรียนจากการทบทวนในอดีต และการเรียนรู้จากการเทียบเคียง ตัวอย่างความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลได้แก่ ความเชื่อ ความชำนาญ อุดมคติ คุณค่า เป็นรูปแบบความคิดที่หยั่งลึกภายในตัวเรา

2. ความรู้ที่ชัดเจนหรือความรู้ที่เป็นทางการ (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร หนังสือหรือสามารถแสดงออกทางคำพูด ตัวเลขและสามารถเผยแพร่ แบ่งปันเป็นระบบข้อมูล คู่มือฐานข้อมูลและอื่นๆซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับระบบสารสนเทศได้

องค์ประกอบของการจัดการความรู้

ในการจัดการความรู้ ประภาพรธน์ อุ๋นอบและพรธิดา วิเศษศิลป์านนท์ (2555:18-20) สรุปว่าโดยทั่วไปมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วนคือ 1) คน (Man) 2) กระบวนการจัดการความรู้ (Process) และ3) เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology-IT)

1. คน ในการจัดการความรู้คนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เนื่องจากคนเป็นผู้ที่ต้องการจัดการความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์กับตัวเอง คนมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ในทุกขั้นตอน บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดการความรู้หรือ KM Team ขององค์กรอาจแบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือทีมหลักหรือทีมถาวร (Core Team or Permanent Team) และทีมชั่วคราว (Contemporary Team) ทีมหลักหรือทีมถาวรเป็นคณะทำงานที่รับผิดชอบการดำเนินการจัดการความรู้ขององค์กรอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วยบุคลากร 3 ฝ่าย ได้แก่หัวหน้างานหรือผู้จัดการความรู้ (Knowledge Champion or Senior Manager Chief Knowledge Management-CKO) เป็นผู้บริหารระดับสูงขององค์กรซึ่งมีบทบาทในการค้นหา (Leverage) ความรู้ภายในองค์กรออกมา โดยการใช้โครงการจัดการความรู้ การสร้างวิสัยทัศน์ในสิ่งที่เป็นไปได้ ออกแบบการจัดการความรู้ และเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ประสานงานและการจัดให้มีกิจกรรมการจัดการความรู้ทั้งหมดขององค์กร บุคลากรกลุ่มที่สองได้แก่ หัวหน้างาน (Chief Information Officer- CIO) เป็นผู้รับผิดชอบงานทั้งหมดขององค์กร และ ฝ่ายสุดท้ายของทีมหลักคือ ตัวแทนจากกลุ่มงานหลักขององค์กรส่วนทีมชั่วคราวเป็นคณะกรรมการที่มาจากกลุ่มเฉพาะองค์กรควรพึงระลึกไว้เสมอว่าบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ขององค์กรคือกลุ่มผู้ใช้ผลิตภัณฑ์และบริการขององค์กร จึงควรให้บุคคลเหล่านั้นมาเป็นหุ้นส่วนและร่วมกันวางแผนงานการจัดการความรู้ให้กับองค์กร นอกจากนี้บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนโครงการจัดการความรู้ขององค์กรอย่างมากคือผู้บริหารสูงสุด (Chief Executive Officer-CEO) โดยปกติจะอยู่ในตำแหน่งที่ปรึกษาโครงการจัดการความรู้

2. กระบวนการจัดการความรู้ กระบวนการจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดพัฒนาของความรู้ หรือการจัดการความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร กระบวนการสำคัญตามหลักการจัดการความรู้ ประกอบด้วยการบ่งชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการ

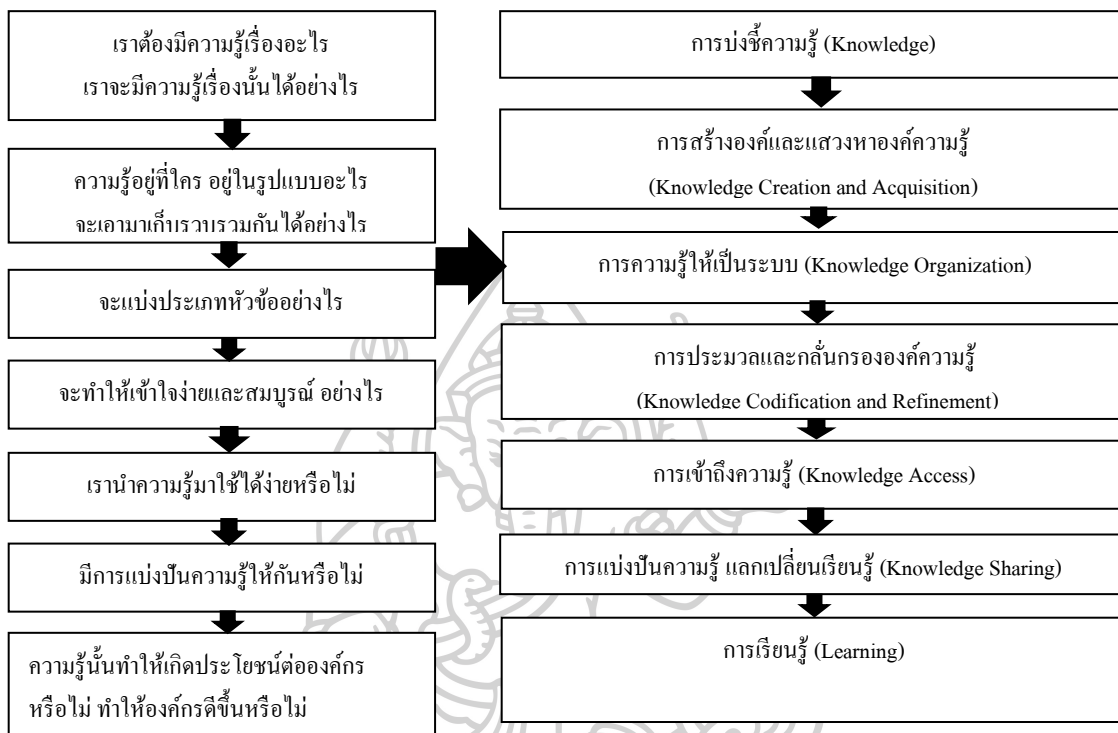
ความรู้ให้เป็นระบบการใช้ความรู้และแบ่งปันความรู้ กระบวนการจัดการความรู้จะมีขั้นตอนดำเนินการแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของแต่ละองค์กร

3. เทคโนโลยีสารสนเทศแม้ว่าการจัดการความรู้จะเป็นกระบวนการที่เน้นเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ในการทำงานของคนแต่เทคโนโลยีสารสนเทศก็ถูกคาดหวังว่าจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้การจัดการความรู้เป็นไปอย่างสะดวกสบาย และเป็นระบบที่สามารถใช้งานได้ง่ายเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทในการจัดการความรู้ประกอบด้วย เทคโนโลยีในการสื่อสาร (Communication Technology) เช่นระบบอินเทอร์เน็ต หรือ โซเชียลมีเดีย (Social Media) เป็นต้นเทคโนโลยีการทำงานร่วมกัน (Collaboration Technology) เพื่อลดอุปสรรคของหน่วยงานหรือกลุ่มคนที่อยู่ในระยะห่างไกล เช่น โปรแกรม Groupware หรือระบบ Video Conference เป็นต้นเทคโนโลยีในการจัดเก็บ (Storage Technology) เช่นโปรแกรมการจัดการข้อมูลต่างๆอย่างไรก็ตามในความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศไม่ได้หมายถึงเพียงแค่อุปกรณ์ฮาร์ดแวร์หรือซอฟต์แวร์เพียงเท่านั้นแต่ในปัจจุบันได้หมายรวมถึงความสำคัญของคนเป้าหมายที่คนวางหรือกำหนดในการใช้เทคโนโลยีนั้นๆคุณค่าในการเลือกใช้เทคโนโลยีตลอดจนเกณฑ์ในการประเมินที่ใช้ในการตัดสินใจในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในงานต่าง ๆ

กระบวนการจัดการความรู้มีอยู่ 7 ขั้นตอนหลัก คือ

1. การค้นหาความรู้ (Knowledge) บังชี้ถึงความรู้ที่จะเป็นประโยชน์แก่องค์กรรวมทั้งระบุถึงผู้ที่มีความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร
2. การสร้างองค์และแสวงหาองค์ความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) มนบันทึกเป็นความรู้บันทึก (Explicit Knowledge) สามารถเรียนรู้ต่อไปได้
3. การความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) เรียงลำดับและจัดหมวดหมู่ของความรู้ให้เป็นระบบสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสามารถอ้างอิงได้
4. การประมวลและกลั่นกรององค์ความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) ให้สามารถเข้าใจได้ในรูปแบบที่เป็นมาตรฐาน ตลอดจนกลั่นกรองความรู้ให้ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน
5. การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) ที่เหมาะสมเพื่อให้บุคลากรในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และในเวลาที่ต้องการ
6. การจัดให้มีการแบ่งปันความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) กันอย่างทั่วถึง
7. การเรียนรู้ (Learning) ที่จะนำเอาความรู้ที่ได้มาไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่องค์กรตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ (ประภาพรธรรม อุ่นอบและพรธิดา วิเศษศิลป์านนท์, 2555: 18-20)

ในการนำหลักการจัดการความรู้ตามแนวทางข้างต้นมาใช้ นั้น ประภาพรรณ อุ๋นอบและพรธิดา วิเศษศิลป์านนท์ (2555: 29) สรุปว่าหากตั้งเป็นคำถามสำหรับการดำเนินงานของแต่ละขั้นตอน จะช่วยให้มีความชัดเจนในการดำเนินงานมากขึ้น ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงการดำเนินงานของแต่ละขั้นตอนของการจัดการความรู้

ที่มา : ประภาพรรณ อุ๋นอบและพรธิดา วิเศษศิลป์านนท์, 2555: 29

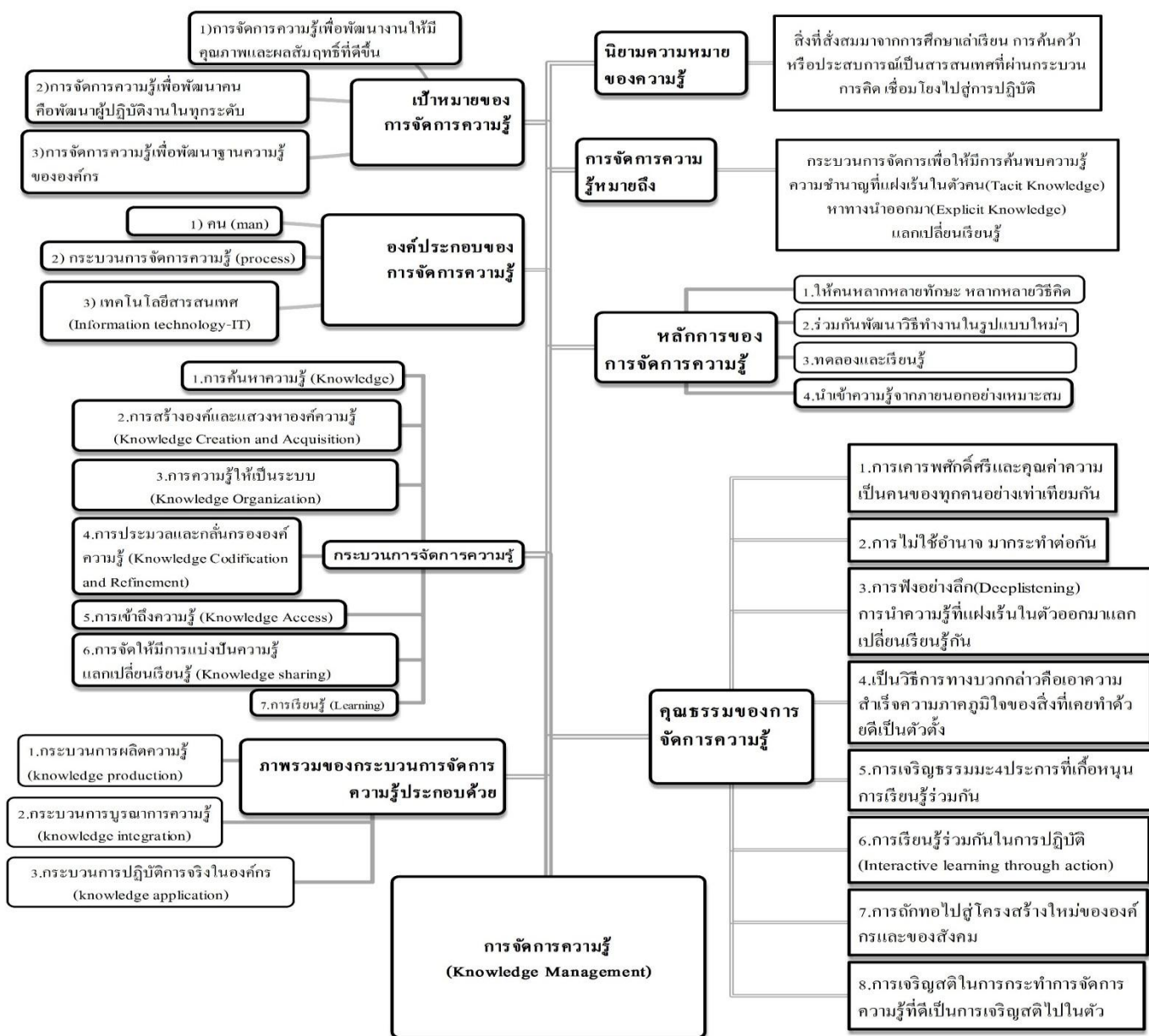
เมื่อพิจารณากระบวนการจัดการความรู้ในภาพรวมแล้วพบว่าจะประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ 3 ส่วนหลัก ได้แก่

1. กระบวนการผลิตความรู้ (Knowledge Production) เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดนวัตกรรม ซึ่งหมายถึง วิธีการ รูปแบบ ใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมในกระบวนการนี้จะเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคคลและกลุ่ม รวบรวมความรู้จากแหล่งต่างๆ แล้วนำมาพัฒนาเป็นความรู้ใหม่หรือนวัตกรรม รวมทั้งมีการตรวจสอบหรือประเมินวัตกรมนั้น ว่าเป็นองค์ความรู้ที่ใช้ได้หรือไม่อย่างไรด้วย

2. กระบวนการบูรณาการความรู้ (Knowledge Integration) เป็นกระบวนการที่ทำให้นวัตกรรมที่ได้จากกระบวนการแรก นั้น เข้าสู่ตัวบุคคล/กลุ่มคน ผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สักัดความรู้ฝังลึก การแบ่งปันความรู้ การสอนหรือฝึกอบรม หรือชุมชนนักปฏิบัติ และการจัดเก็บความรู้เพื่อสามารถดึงความรู้มาใช้ได้ตลอดเวลา

3. กระบวนการปฏิบัติการจริงในองค์กร (Knowledge Application) เป็นกระบวนการที่คน/กลุ่มคนที่ซึมซับความรู้ แล้วนำไปปฏิบัติการจริงในองค์กรภายใต้สภาพแวดล้อมที่เป็นจริง จนทำให้เกิดผลต่อการเรียนรู้และเข้าสู่กระบวนการแรกใหม่ เป็นวงจรการจัดการความรู้ที่ต่อเนื่องไปไม่มีที่สิ้นสุด (ประภาพรรณ อุ๋นอบและพรชิตา วิเศษศิลปานนท์, 2555: 30)

ผู้วิจัยจึงสรุปแนวคิดของการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ดังนี้

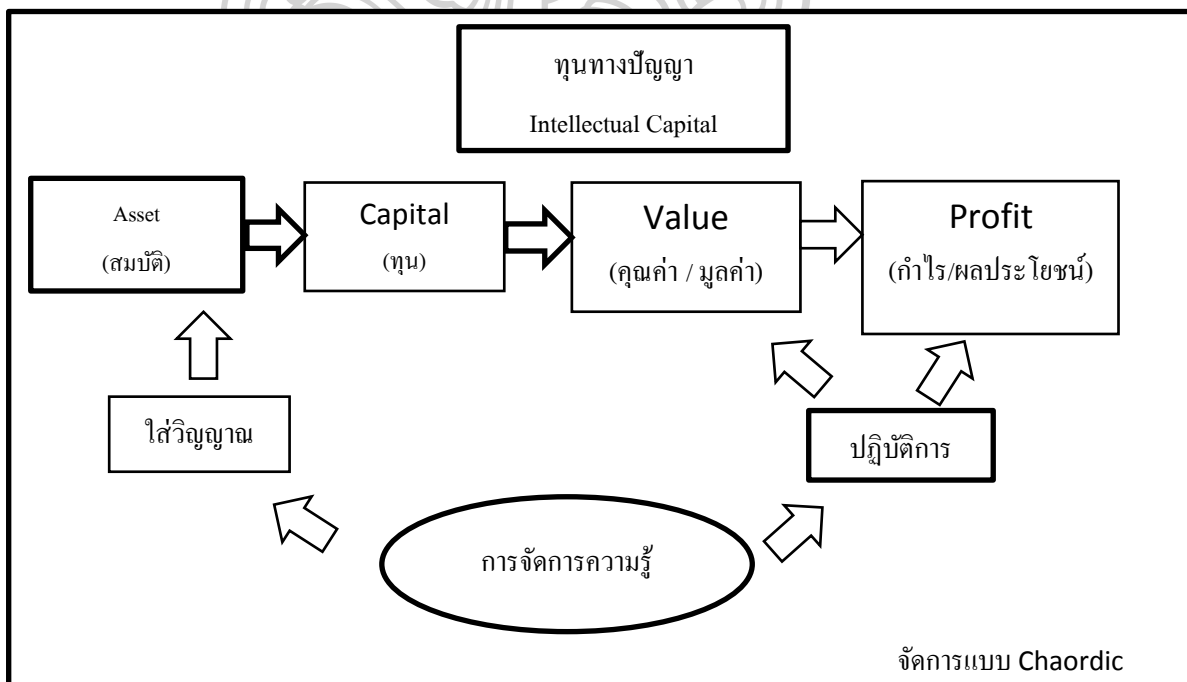

แผนภูมิที่ 2 แสดงการสรุปแนวคิดการจัดการความรู้

2.2 ทูทางปัญญา

วิจารณ์ พานิช (2547: 6) กล่าวว่าในการจัดการสมัยใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคแห่งสังคมที่ใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-Based Society) มองความรู้ว่าเป็นทุนปัญญาหรือทุนความรู้ สำหรับใช้สร้างคุณค่าและมูลค่า (Value) การจัดการความรู้เป็นกระบวนการใช้ทุนปัญญานำไปสร้างคุณค่าและมูลค่าซึ่งอาจเป็นมูลค่าทางธุรกิจหรือคุณค่าทางสังคมก็ได้เพื่อความเข้าใจความหมายของคำว่า “ความรู้” ให้ลึกซึ้งขึ้นขอนำเสนอความรู้ 4 ระดับ คือ Know What, Know-How, Know-Why, และ Care-Why

1. Know-What เป็นความรู้เชิงทฤษฎีล้วนๆเปรียบเสมือนความรู้ของผู้จบปริญญาตรีมาหมาดๆเมื่อนำความรู้เหล่านี้ไปใช้งานก็จะได้ผลบ้างไม่ได้ผลบ้าง
2. Know-How เป็นความรู้ที่มีทั้งเชิงทฤษฎี และเชิงบริบทเปรียบเสมือนความรู้ของผู้จบปริญญาและมีประสบการณ์การทำงานระยะหนึ่งเช่น 2-3 ปีก็จะมีความรู้ในลักษณะที่รู้จักปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือบริบท
3. Know-Why เป็นความรู้ในระดับที่อธิบายเหตุผลได้ว่าทำไมความรู้นั้นๆจึงใช้ได้ผลในบริบทหนึ่ง แต่ใช้ไม่ได้ผลในอีกบริบทหนึ่ง
4. Care-Why เป็นความรู้ในระดับคุณค่า ความเชื่อซึ่งจะเป็นแรงขับเคลื่อนมาจากภายในจิตใจให้ต้องกระทำสิ่งนั้นๆเมื่อเผชิญสถานการณ์ ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 2 แสดงทุนทางปัญญา

ที่มา: วิจารณ์ พานิช, 2547: 7

องค์ประกอบของทุนทางปัญญา

ทุนทางปัญญาเกิดจากองค์ประกอบ 2 ส่วนคือ Competence กับ Commitment

1. Competence คือการเน้นที่ความเป็นจริงอะไรหลายอย่างที่อยู่ในตัวคน และเอามาใช้ในการทำงานและเกิดผลงานที่สูงเกินความคาดหมายและต้องเอามาคูณกับ Commitment แล้วกลายเป็นเท่าทวีคูณ

2. Commitment คือการมีจิตสำนึกการอุทิศให้กับองค์กรดังนั้นจะได้ Intellectual Capital = Competence x Commitment ทุนทางปัญญา = ศักยภาพในการทำงาน x จิตสำนึกการอุทิศตนให้กับองค์กร การที่จะสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับทุนทางปัญญา ต้องมีการร่วมกันระหว่าง ศักยภาพในการทำงาน กับจิตสำนึกในการอุทิศให้กับองค์กรและต้องมีการจัดองค์การที่ดี มีการวางแผน นโยบาย ในระบบการทำงาน

2.3 แนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practices)

ประภาพรรณ อุ่ณอบและพรชิตา วิเศษศิลปานนท์ (2555: 30) กล่าวว่าชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) เป็นหนึ่งในเครื่องมือของการจัดการความรู้ (KM tools) สำหรับการดึงความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ที่อยู่ในตัวบุคคลออกมาเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) ย่อมาจาก Community of Practice ซึ่งหมายถึงชุมชนนักปฏิบัติหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่รวบรวมกลุ่มคนที่มีความรู้ความสนใจในเรื่องเดียวกันมาร่วมแลกเปลี่ยนแบ่งปันเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ ร่วมกันเพื่อได้มาซึ่ง Knowledge Assets : KA หรือชุมชนความรู้ในเรื่องนั้นๆ สำหรับคนในชุมชนเพื่อไปทดลองใช้ แล้วนำผลที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกอันจะส่งผลให้ความรู้นั้นๆ ถูกยกระดับขึ้นเรื่อยๆ ผ่านการปฏิบัติประยุกต์และปรับใช้ตามแต่สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่หลากหลายทำให้งานบรรลุผลดีขึ้นเรื่อยๆ ชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) มีลักษณะที่สำคัญคือกลุ่มคนที่รวมตัวกันโดยมีความสนใจและความปรารถนา (Passion) ร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (Knowledge domain) มีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างความรู้จากการทำงาน มีปฏิสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มเป็นชุมชน (Community) ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งแลกเปลี่ยนและพัฒนาความรู้ร่วมกัน ต้องนำไปสู่การปฏิบัติและสร้างฐานข้อมูล ความรู้ หรือแนวปฏิบัติ โดยส่วนใหญ่ผู้ที่มาร่วมกลุ่มชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) มักมาจากคนที่อยู่ในกลุ่มงานเดียวกัน หรือมีความสนใจในเรื่องเดียวกัน ซึ่งมีความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในการแลกเปลี่ยน

ข้อมูลข่าวสารกันเป็นสิ่งสำคัญการใช้ชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) จะมีประโยชน์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวแก่องค์กร

การทำชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) เป็นกิจกรรมรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนแบ่งปันประสบการณ์การทำงานซึ่งกันและกันเป็นการสื่อสารสองทาง เป็นการบอกเล่าแบ่งปันเรื่องราวความสำเร็จ ประสบการณ์ วิธีการทำงานของผู้ปฏิบัติงานซึ่งกันและกัน โดยหลักการที่สำคัญของชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) คือชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) เป็นกลไกของการไขว่คว้าหาความรู้เข้าหาตัว มากกว่าการรวบรวมความรู้ เพื่อส่งมอบให้ผู้อื่น ชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) เป็นเรื่องของการเรียนรู้เพื่อเป็นคนที่ทำงานที่เก่งขึ้น มิใช่แค่เรียนรู้ว่าจะทำงานอย่างไร หรือเรียนรู้แต่เรื่องที่เป็นนามธรรม ชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) ควรเชื่อมโยงกับเป้าหมายหลักขององค์กร

ผู้ดำเนินกิจกรรมชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) ควรประกอบด้วย

1. คุณอำนวย (Knowledge Facilitator) มีบทบาทเป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ ช่วยเหลือด้านเทคนิคเกี่ยวกับความรู้ เรื่องที่กลุ่มนำมาพูดคุยประสานงานกับส่วนต่างๆ ประเมินผล และสื่อสารความสำเร็จของชุมชนนักปฏิบัติ (CoP)
2. เลขานุการหรือคุณลิขิต (Note Taker, Community Historian, Knowledge Banker, Secretary) ช่วยบันทึกสรุปย่อเรื่องเล่าทุกเรื่องที่สมาชิกกลุ่มเล่า และจัดทำเป็นฐานข้อมูลความรู้ที่ได้จากกลุ่ม
3. คุณกิจ (Knowledge Practitioners) หรือสมาชิกทุกคนในกลุ่มที่จะเห็นผู้เล่าเรื่องแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามประเด็นที่กลุ่มเลือก
4. คุณเอื้อ (Sponsor หรือ Leader) ให้การสนับสนุนทรัพยากรให้ทิศทาง แนวคิด สร้างแรงจูงใจ สร้างการยอมรับ สื่อสารจากสมาชิกในองค์กร

ชุมชนนักปฏิบัติมีความสำคัญอย่างไร

เครือข่ายความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ เกิดจากความใกล้ชิด ความพอใจ และพื้นฐานที่ใกล้ชิดเคียงกัน ลักษณะที่ไม่เป็นทางการจะเอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างความรู้ใหม่ๆ มากกว่าโครงสร้างที่เป็นทางการคำว่าปฏิบัติ หรือ Practice ใน CoP ซึ่งจุดเน้นที่การเรียนรู้ซึ่งได้รับจากการทำงานเป็นหลัก เป็นแง่มุมเชิงปฏิบัติ ปัญหาประจำวัน เครื่องมือใหม่ๆ พัฒนาการในเรื่องงาน วิธีการทำงานที่ได้ผลและไม่ได้ผล การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทำให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึก สร้างความรู้และความเข้าใจได้มากกว่าการเรียนรู้จากหนังสือหรือการฝึกอบรม

ตามปกติเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการซึ่งมีสมาชิกจากต่างหน่วยงาน ช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จ ได้ดีกว่า การสื่อสารตาม โครงสร้างที่เป็นทางการ

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชนนักปฏิบัติ

แนวคิดชุมชนนักปฏิบัติเป็นกลไกของการไขว่คว้าหาความรู้เข้าหาตัวมากกว่าการ รวบรวมความรู้เพื่อส่งมอบให้ผู้อื่น ชุมชนนักปฏิบัติเป็นเรื่องของการเรียนรู้เพื่อเป็นคนที่เก่ง ขึ้นมิใช่แค่เรียนรู้ว่าจะทำงานอย่างไรหรือเรียนรู้แต่เรื่องที่เป็นนามธรรม การเป็นสมาชิกของชุมชน นักปฏิบัติคือมีส่วนร่วมในชุมชนนั้นอย่างมีความหมาย ชุมชนนักปฏิบัติควรเชื่อมโยงกับเป้าหมาย หลักขององค์กร

ธรรมชาติของชุมชนนักปฏิบัติ

1. องค์กรประกอบไปด้วยชุมชนนักปฏิบัติจำนวนมากทับซ้อนกันอยู่ คู่ขนานไปกับ โครงสร้างที่เป็นทางการขององค์กร
2. รอบชีวิตของชุมชนนักปฏิบัติไม่มีความชัดเจนว่า เริ่มต้นเมื่อไร สิ้นสุดเมื่อไรขึ้นกับ ความพร้อม และโอกาสเหมาะสำหรับการเรียนรู้
3. ประเด็นที่ชุมชนนักปฏิบัติให้ความสนใจจะเปลี่ยนไปตามความต้องการ และความ สนใจของสมาชิก

ผลที่จะได้รับจาก CoP ประกอบด้วย

1. สิ่งที่ปรากฏชัดแจ้ง เช่น เครื่องมือการทำงาน เอกสาร ข้อตกลง
2. วิธีการทำงานแบบใหม่ วิธีการแก้ปัญหาสิ่งที่ไม่ปรากฏชัดแจ้ง เช่น ความสัมพันธ์ ระหว่างคนทำงาน การรับรู้เข้าใจร่วมกัน ความผูกพันต่อกลุ่มและองค์กร

ลักษณะของชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากกลุ่มงานอื่นๆที่จัดตั้ง ขึ้นในองค์กร กล่าวคือองค์ประกอบของคนในชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) คู่ขนานและทับซ้อนกันอยู่ กับโครงสร้างขององค์กรที่เป็นทางการรอบชีวิตของชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) ไม่ชัดเจนว่าจะเริ่มต้น หรือสิ้นสุดเมื่อไหร่ ขึ้นอยู่กับโอกาสและความสนใจของสมาชิกในองค์กรประเด็นของชุมชนนัก ปฏิบัติ (CoP) เปลี่ยนแปลงไปตามความสนใจของสมาชิกและจุดเน้นของแต่ละองค์กรมักมีการ เปลี่ยนแปลงสมาชิกเข้าออกอยู่เสมอในแต่ละชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) การพยายามเลือกประเด็นที่มีความ สำคัญกับสมาชิก แสดงให้เห็นถึงประโยชน์จากการเข้าร่วมกลุ่มชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) เป็นส่วนสำคัญต่อการรักษากลุ่มไว้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการสื่อสารของกลุ่ม

ชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) อย่างต่อเนื่องมีส่วนช่วยในการส่งต่อข้อมูลข่าวสารของกลุ่มชุมชนนักปฏิบัติ (CoP)

หลักสำคัญในการทำชุมชนนักปฏิบัติ (CoP)

ควรทำชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) ให้เป็นวิถีชีวิตการทำงานตามปกติอย่างหนึ่ง หรือกลายเป็นวัฒนธรรมการทำงานในองค์กรที่ทุกคน ได้ถือปฏิบัติ เพื่อให้องค์กรนั้นมีการสร้างความรู้จากการทำงานโดยเครื่องมือชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) ที่ยั่งยืน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ

วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในปัจจุบันคำว่าวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เป็นคำที่ใช้กันอย่างกว้างขวางแพร่หลาย ซึ่งนิยามความหมายของวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) นั้นมีผู้ที่ให้นิยามความหมายไว้พอสังเขปดังนี้

บุญดี บุญญากิจ และกมลวรรณ ศิริพานิช (2545: 10-12) กล่าวว่าอันที่จริงแล้วคำว่า“เป็นเลิศ” (Best) ของคำว่า “วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ” (Best Practice) นี้เป็นคำที่ให้ความหมายในเชิงเทียบเคียงกล่าวคือขึ้นอยู่กับสถานการณ์และเป้าหมายเป็นหลักคำว่า “เป็นเลิศ” อาจจะไม่ได้อาจะหมายถึงเป็นเลิศจริงๆขององค์กรทุกองค์กร แต่อาจจะเฉพาะสำหรับองค์กรใดองค์กรหนึ่งเท่านั้น เพราะแต่ละองค์กรมีวัฒนธรรม มีวิสัยทัศน์ มีสภาพธุรกิจและปัจจัยภายในขององค์กรที่แตกต่างกันไป ดังนั้นการปฏิบัติที่เป็นเลิศจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเรื่อง ๆ เดียวหรือกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เป็นเลิศของแต่ละองค์กรมองหา

ฉันทนา วิริยเวชกุล (2549: 55-57) กล่าวว่าในเอกสารทางวิชาการหรือเอกสารเผยแพร่มีผู้เขียนหลายคนได้ใช้คำภาษาอังกฤษตรงตัวและแปลความตามศัพท์คือ วิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด

สมพร เพชรสงค์ (2554: 15) กล่าวว่าวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เป็นวิธีการทำงานที่ดีที่สุดในเรื่องนั้นๆซึ่งอาจจะเป็นระบบบริหารและเทคนิควิธีการต่างๆที่ทำให้ ผลงานบรรลุเป้าหมายระดับสูงสุด

ดังนั้นวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จึงไม่ใช่เป็นแค่เพียงวิธีการทำงานที่ดีแต่เป็นการทำงานที่ดีกว่าหรือดีที่สุด ซึ่งมีทั้งการทำงานในเชิงระบบบริหารและเทคนิควิธีการต่างๆ ทำให้ผลงานนั้นบรรลุเป้าหมายสูงสุดเป็นวิธีทำงานที่มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสามารถนำมากำหนดเป็นมาตรฐานได้ ซึ่งหากมีผู้ใดนำวิธีการดังกล่าวไปปฏิบัติก็จะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน

เหตุผลสำคัญที่ทำให้มีการค้นหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ

สำหรับเหตุผลสำคัญที่ทำให้ต้องมีการค้นหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) มีเหตุผลหลักๆ ที่สำคัญ 4 ประการด้วยกันได้แก่ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2549: 2)

1. ต้องการตัวอย่างหรือต้นแบบที่ดีเกี่ยวกับแนวทางหรือวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในเรื่องนั้นๆ
2. ต้องการให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล
3. ต้องการให้คนในองค์กรเกิดการเรียนรู้จากบทเรียนและประสบการณ์ที่ดีที่ควรเรียนรู้ร่วมกัน
4. มุ่งเน้นหาคำตอบถึงวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ว่าเป็นอย่างไรและอะไรอยู่เบื้องหลังความสำเร็จ บางครั้งผลสำเร็จของกระบวนการมีสิ่งที่ไม่มองเห็นได้ในกระบวนการนั้น แต่อาจมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องให้การดำเนินงานสำเร็จเช่นวัฒนธรรมองค์กรและภาวะผู้นำ เป็นต้น

ประโยชน์จากการค้นหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ

สำหรับประโยชน์จากการค้นหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ที่สำคัญๆมีดังต่อไปนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2549: 6)

1. มีตัวอย่างหรือต้นแบบที่เป็นวิธีการหรือแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศต่อการปรับปรุงและพัฒนางาน
2. เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน
3. ลดเวลา ขั้นตอน ค่าใช้จ่ายและอื่น ๆ ในการปรับปรุงและพัฒนาการทำงาน
4. มีการสร้างฐานข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการเปรียบเทียบผลงานกับองค์กรอื่นๆ
5. การนำเสนอผลงานหรือวิธีการปฏิบัติงานที่ผู้นำเสนอคิดว่าดีเลิศของตนต่อผู้อื่น
6. สร้างการเรียนรู้ร่วมกันของคนในองค์กร

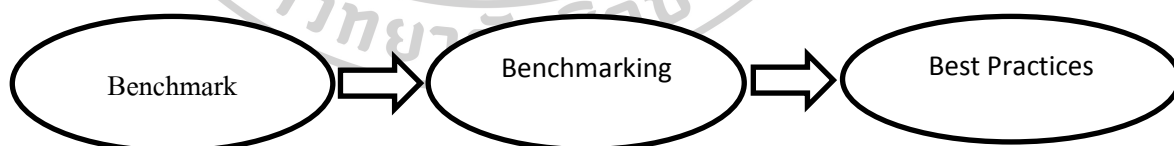
สรุปแนวคิดเพื่อค้นหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) คือวิธีการค้นหาแนวคิด หรือแนววิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน และเป็นกระบวนการค้นหาองค์ความรู้ที่จะเป็นแนวทางในการดำเนินงานและการพัฒนาตนเอง โดยการศึกษาประสบการณ์หรือบทเรียนที่บุคคลหรือสถานที่อื่นๆมาเปรียบเทียบหรือเทียบเคียง (Benchmarking) ซึ่งจะทำได้ค้นหาจุดแตกต่างของกระบวนการแนวคิดระหว่างสิ่งที่ดีกับสิ่งที่ไม่ดีได้การเทียบเคียง อันจะเป็นฐานข้อมูลประกอบการดำเนินงานและการตัดสินใจ ก่อให้เกิดการค้นหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการปฏิบัติที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2.5 การเทียบเคียง (Benchmarking)

นิยามความหมาย

วิจารณ์ พานิช (2549) ให้ความเห็นว่าการเทียบเคียง (Benchmarking) ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือ KM อย่างหนึ่งและเทียบเคียงได้กับ"เพื่อนช่วยเพื่อน"(Peer Assist - PA) แต่การเทียบเคียง (Benchmarking) มีรายละเอียดมากกว่าเป็นพิธีรีตองกว่า โดยทั้งการเทียบเคียง (Benchmarking) และ"เพื่อนช่วยเพื่อน" (Peer Assist - PA) เป็นวิธีเรียนลัดเป็นการเรียนจากผู้ที่ทำเรื่องนั้นได้ดีอยู่แล้ว เป็นหัวใจอย่างหนึ่งของ KM การเทียบเคียง (Benchmarking) จะได้ผลดีต้องสร้างบรรยากาศเชิงบวก เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และต้องระมัดระวังอย่าให้เป็นบรรยากาศของการเปรียบเทียบว่าใครดีกว่าใครจนเกิดปมด้อย หรือเกิดการดูถูกดูหมิ่นกันซึ่งจะเป็นบรรยากาศเชิงลบ นี่คือทักษะ KM ที่ "คุณอำนวย" และ "คุณเอื้อ" จะต้องร่วมกันสร้างบรรยากาศเชิงบวกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ บรรยากาศของการขับเคลื่อนสู่การพัฒนา และพัฒนาคน

บุญดี บุญญากิจและกมลวรรณ ศิริพานิช (2545: 9-11) ได้ให้ความหมายทั้งสามคำไว้ว่า การเทียบเคียง (Benchmark) หมายถึง Best-in-class คือเก่งที่สุดหรือดีที่สุดในระดับโลก อันจะเป็นต้นแบบที่จะใช้วัดเพื่อเปรียบเทียบความสามารถของตนเอง ส่วน Benchmarking คือวิธีการในการวัดและเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ บริการ และวิธีการปฏิบัติกับองค์กรที่สามารถทำได้ดีกว่า เพื่อนำผลการเปรียบเทียบมาใช้ในการปรับปรุงองค์กรของตนเพื่อมุ่งความเป็นเลิศทางธุรกิจกล่าวคือกระบวนการทำ Benchmarking นำไปสู่การค้นพบผู้ที่เป็ Benchmark หรือผู้ปฏิบัติได้ดีที่สุดว่าเป็นใคร และผู้ที่เป็ Benchmark สามารถตอบคำถามเราได้ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practices) อันจะนำไปสู่ความเป็นเลิศนั้นเขาทำได้อย่างไร ซึ่งสามารถแสดงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ของการเทียบเคียงและแนวปฏิบัติที่ดี

ที่มา: บุญดี บุญญากิจและกมลวรรณ ศิริพานิช, 2545: 11

รณินทร์ กิจกล้า (ม.ป.ป.) กล่าวว่า การเทียบเคียง (Benchmarking) คือกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และแลกเปลี่ยนวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) กับองค์กรอื่นภายใต้กฎกติกาสากล โดยมีแนวคิดว่างค์กรใดองค์กรหนึ่งนั้นไม่ได้เก่งไปทุกเรื่อง มีองค์กรที่เก่งกว่าในบางเรื่อง ดังนั้นการศึกษาจากประสบการณ์ตรงขององค์กรอื่น แล้วนำมา

ประยุกต์ให้เหมาะสม จะช่วยประหยัดเวลาและลดการดำเนินงานแบบลองผิดลองถูก ทำให้ทราบถึงศักยภาพหรือขีดความสามารถที่แท้จริงขององค์กรของตนเอง ทำให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน การเทียบเคียง (Benchmarking) จึงเป็นเส้นทางสู่ความเป็นเลิศอย่างก้าวกระโดด ผลที่ได้รับจากการทำ การเทียบเคียง (Benchmarking) คือทำให้รู้ว่าใครหรือองค์กรใดเป็นผู้ปฏิบัติได้ดีที่สุดและมีวิธีปฏิบัติอย่างไร เพื่อองค์กรอื่นจะนำมาปรับปรุงผลการดำเนินงานของตน โดยเลือกสรรและนำวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเหล่านั้น ไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการทำงานของตนเอง ซึ่งไม่ใช่การลอกเลียนแบบแต่เป็นการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ อันเกิดจากการเรียนรู้

ประเภทของการเทียบเคียง (Benchmarking)

บุญดี บุญญาภิกิจและกมลวรรณ ศิริพานิช (2545: 14-18) ได้แบ่งการทำการเทียบเคียง (Benchmarking) ออกเป็น 2 ประเภท ที่มีความชัดเจนและครอบคลุมประเภทของการเทียบเคียง (Benchmarking) ได้อย่างเหมาะสมครบถ้วน ดังนี้

1.แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการทำการเทียบเคียง (Benchmarking) ซึ่งแบ่งโดยคำนึงถึงลักษณะการทำการเทียบเคียง (Benchmarking) ว่ามีความต้องการที่เราจะเปรียบเทียบกับองค์กรอื่นหรือหน่วยงานอื่นในเรื่องอะไร โดยจะครอบคลุมในด้านต่างๆดังนี้

Performance Benchmarking หรือ Result Benchmarking โดยการเปรียบเทียบเฉพาะผลการปฏิบัติงาน หรือตัวชี้วัดระหว่างเราและคู่แข่งเปรียบเทียบเพื่อดูความสามารถในการปฏิบัติของกิจกรรมหรือผลลัพท์การทำงานของกระบวนการต่างๆว่าเป็นอย่างไร

Process Benchmarking เป็นการทำการเทียบเคียง (Benchmarking) โดยการเปรียบเทียบกระบวนการทำงานหรือวิธีการปฏิบัติงานระหว่างองค์กรเรากับองค์กรอื่น เพื่อนำมาปรับปรุงองค์กรของเรา ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมมากที่สุด

Product Benchmarking หรือ Customer Satisfaction Benchmarking เป็นการเปรียบเทียบความพึงพอใจของลูกค้า ว่าลูกค้ามีความพึงพอใจสูงสุดในสินค้าลักษณะใด

Strategy Benchmarking เป็นการทำการเทียบเคียง (Benchmarking) ที่ศึกษาเปรียบเทียบกลยุทธ์ระหว่างองค์กรเรากับองค์กรที่ประสบความสำเร็จในด้านการวางกลยุทธ์ โดยมากจะมีผลกระทบอย่างรุนแรงซึ่งอาจจะเป็นการพลิกโฉมหน้าขององค์กรไปเลย

2. แบ่งตามกลุ่มที่เป็นคู่เปรียบเทียบของเราว่า กลุ่มที่เป็นคู่เปรียบเทียบของเราคือใคร เป็นบริษัทที่อยู่ในเครือเดียวกัน บริษัทที่เป็นคู่แข่งหรือบริษัทที่อยู่ต่างธุรกิจออกไป ซึ่งครอบคลุมในด้าน

Internal Benchmarking เป็นการเปรียบเทียบวัดความสามารถกับผู้ที่อยู่ภายในองค์กรเดียวกัน หรือภายใต้กลุ่มบริษัทในเครือเดียวกัน

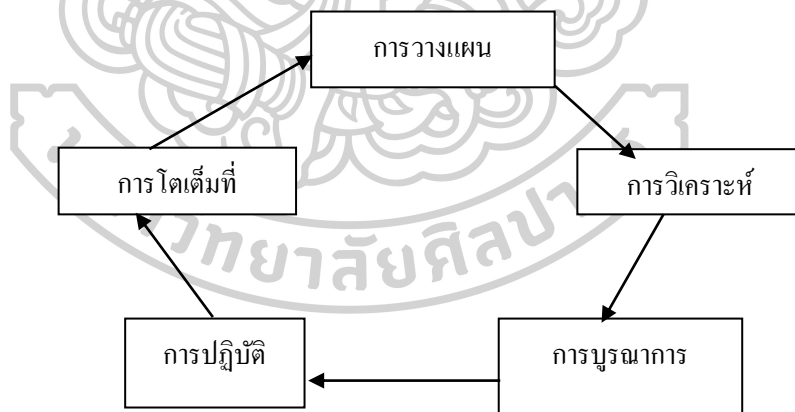
Competitive Benchmarking เป็นการทำการเทียบเคียง (Benchmarking) กับผู้ที่เป็นคู่แข่งของเราโดยตรง

Industry Benchmarking เป็นการเปรียบเทียบกับผู้ที่อยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกัน แต่ไม่ใช่ผู้ที่เป็นคู่แข่งกันโดยตรง

Generic Benchmarking หรือ Functional Benchmarking โดยมุ่งค้นหาผู้ที่มีความเป็นเลิศ (Best Practices) จริงๆ ของกระบวนการจากธุรกิจทั้งหมด ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นทำได้ค่อนข้างยาก

ขั้นตอนกระบวนการเทียบเคียง (Benchmarking)

การเทียบเคียง Robert Camp (อ้างถึงใน ญัฎฐพันธ์ เจริญนนท์, 2544: 58-62) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการเทียบเคียง (Benchmarking) ประกอบไปด้วยช่วงเวลา (Phase) ที่สำคัญ 5 ระยะ ได้แก่

ภาพที่ 4 แสดงขั้นตอนการเทียบเคียง (Benchmarking)

ที่มา: ญัฎฐพันธ์ เจริญนนท์, 2544: 59

ซึ่งอธิบายความหมายในแต่ละระยะ ได้ดังนี้คือ

ระยะที่ 1 การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการกำหนดขอบเขต วางแผนและระดับความสำคัญในการดำเนินงาน

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการสร้างความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน หรือกระบวนการขององค์กรและธุรกิจที่นำมาเปรียบเทียบ

ระยะที่ 3 การบูรณาการ (Integration) เป็นการกำหนดเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ซึ่งจะสอดคล้องกับกลยุทธ์และการวางแผนขององค์กร

ระยะที่ 4 การปฏิบัติ (Action) เป็นการแปลงแนวคิดและผลการศึกษาให้เป็นการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการพัฒนาตามแนวทางการเทียบเคียง (Benchmarking)

ระยะที่ 5 การเติบโตเต็มที่ (Maturity) เป็นการนำการเทียบเคียงเข้าไปในทุกระบวนการซึ่งจะต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องอันสืบเนื่องมาจากที่ธุรกิจก้าวขึ้นเป็นผู้นำแล้ว

นอกจากนั้นบุญดี บุญญากิจ และกมลวรรณ ศิริพานิช (2545: 20-21) ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ขั้นตอนของการเทียบเคียง (Benchmarking) นั้นแตกต่างกันขึ้นอยู่กับจุดเน้นของแต่ละองค์กรว่าให้ความสำคัญกับขั้นตอนใดเป็นพิเศษ ก็จะย่อขั้นตอนลงรายละเอียดสำหรับเรื่องนั้น โดยเฉพาะ แต่โดยหลักแล้วพบว่าทุกรูปแบบจะมีพื้นฐานใกล้เคียงกันและยึดถือตามกรอบแนวคิดที่เหมือนกัน คือแนวคิดการใช้วงจรเดมมิ่งหรือ PDCA Cycle นั่นคือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ(Check) และการปรับปรุง(Act) เข้ามาใช้ในการกำหนดรูปแบบของการเทียบเคียง (Benchmarking)

สรุปการเทียบเคียง (Benchmarking) จึงเป็นเครื่องมือหนึ่งของการจัดการความรู้ที่มีความสำคัญมาก ในการแสวงหาคำตอบของการปฏิบัติที่ดี (Best Practices) อันจะเป็นฐานข้อมูลและแนวทางการดำเนินซึ่งเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน การดำเนินชีวิตและการพัฒนาขององค์กร ชุมชนต่อไป

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียนนั้นจะได้นำเสนอ ความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบ ลักษณะของความรู้จากบทเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

บทเรียนหมายถึงความรู้ที่เป็น “ข้อค้นพบใหม่” คำว่าใหม่นี้มาจากการเรียนรู้/ประสบการณ์จากการทำงานจริง บทเรียนเป็นการอธิบายเหตุการณ์และเงื่อนไขที่เกิดขึ้น ไม่ใช่เพียงการเล่าเรื่องในอดีตแต่ต้องมีการอธิบายที่มีคุณค่าที่จะนำไปปฏิบัติต่อบทเรียนช่วยให้เกิดการเรียนรู้

(วารงคณา จันทรังค, 2557) การถอดบทเรียนจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการจัดการความรู้ เพื่อช่วยเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ อันเกิดจากการปฏิบัติ โดยการสกัดความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) โดยใช้กระบวนการสนทนา ผ่านการบันทึกขั้นตอนรายละเอียดการปฏิบัติทั้งที่สำเร็จและล้มเหลวจากการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย ทำให้ได้องค์ความรู้ที่ชัดแจ้งเป็นรูปธรรมและเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนที่เข้าร่วมกระบวนการ ส่งผลให้เกิดการปรับวิธีคิดและเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานที่สร้างสรรค์ต่อชุมชน

ความหมายของการถอดบทเรียน

นรินทร์ สังข์รักษา (2557: 235) กล่าวว่า การถอดบทเรียนเป็นวิธีการจัดการความรู้รูปแบบหนึ่ง เพื่อสังเคราะห์ความรู้ให้เกิดการเรียนรู้หรือคล้ายกับการประเมินผลเชิงปริมาณแบบหนึ่ง เพื่อสกัดความรู้ที่ฝังลึกในตัวคนออกมาเป็นบทเรียนในการสร้างสรรคงานให้มีคุณภาพตามเรื่องที่สนใจศึกษา ได้องค์ความรู้ได้ผลทั้งด้านบวกและด้านลบ

ประพนธ์ ผาสุกยัด (2556) คำว่า “ถอดบทเรียน” กับคำว่า “การเรียนรู้” สำหรับผมแล้วมันไม่ได้แตกต่างอะไรเลย ชีวิตคือการเรียนรู้ คนเราเรียนรู้หรือถอดบทเรียนกันอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่มีการเรียนรู้ (ไม่ถอดบทเรียน) ชีวิตก็จะไม่ก้าวหน้า ชีวิตก็จะไม่มีการพัฒนา เราคงเคยได้ยินกันมาแล้วว่า “ผู้ที่เรียนรู้ผ่านบทเรียน (ที่ผ่านมา) ของตน ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่ฉลาด แต่ผู้ที่ฉลาดยิ่งกว่าก็คือผู้ที่รู้จักเรียนรู้ผ่านบทเรียนของคนอื่นนั่นเอง” การถอดบทเรียนนั้นเป็นไปได้ทั้งสองรูปแบบคือออกมาเป็นประเด็นความรู้ที่ชัดเจน ที่เราเรียกกันว่า Explicit Knowledge หรืออาจจะออกมาเป็นเคสๆ (Case) ในลักษณะของเรื่องเล่าความสำเร็จ (Success Story) หรือ Lessons Learned ก็ได้สรุปว่าสิ่งที่เป็ผลพวงของการถอดบทเรียนนั้นไม่มีรูปแบบตายตัว บางทีก็ได้องค์ความรู้ออกมาในลักษณะข้อสรุป Flowchart หลักปฏิบัติ (Procedure) แนวทาง (Guideline) หรืออะไรๆ ก็ตามแต่หรือบางครั้งก็ได้องค์ความรู้ที่แฝงอยู่ในรูปของกรณีศึกษา (Case Study) ก็ได้ ต้องเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับผู้ที่นำความรู้เหล่านี้ไปใช้ต่อไป

ประภาพรรณ อบอุ่น (2552) การถอดบทเรียนหมายถึง วิธีการจัดการความรู้แบบหนึ่ง ที่เน้นเสริมสร้างการเรียนรู้ในกลุ่มที่เป็นระบบเพื่อสกัดความรู้ฝังลึกในตัวคนและองค์ความรู้ของท้องถิ่นออกมาเป็นบทเรียนที่สามารถนำไปสรุปและสังเคราะห์เป็นชุดความรู้ คู่มือ สื่อรูปแบบต่างๆ โดยผลที่ได้จากการถอดบทเรียนนอกจากคือชุดความรู้แล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุด คือผู้ร่วม

กระบวนการถอดบทเรียนจะต้องเกิดการเรียนรู้ร่วมกันอันนำมาซึ่งการปรับวิถีคิด และวิธีการทำงานที่สร้างสรรค์ และมีคุณภาพยิ่งขึ้น

สุภาวดี นานซ้ำ (2555) ได้นิยามการถอดบทเรียนว่า เป็นการทบทวนหรือสรุปประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้เห็นรายละเอียดของเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกซึ่งทำให้เกิดผลอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันทั้งที่สำเร็จและล้มเหลว หรือการสืบค้นความรู้จากการปฏิบัติงาน โดยการสกัดความรู้และประสบการณ์ที่ฝังลึกจากกลุ่มเป้าหมาย ที่เข้าร่วมการปฏิบัติงานพร้อมทั้งบันทึกรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติงาน และความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานทั้งที่สำเร็จและล้มเหลว เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและสามารถเผยแพร่ศึกษาเรียนรู้ได้

ศุภวลัย พลายน้อย (2549: 16-17) ได้นิยามการถอดบทเรียนในมิติของการเรียนรู้ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่มว่า เป็นการสกัดความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนและองค์ความรู้ที่ซ่อนออกมาเป็นบทเรียนที่สามารถนำไปสรุปสังเคราะห์เป็นชุดความรู้ และเป็นการจัดการความรู้รูปแบบหนึ่งที่เน้นเสริมสร้างการเรียนรู้ในกลุ่มที่เป็นระบบ ดังนั้นกระบวนการถอดบทเรียนจึงเป็นทั้งเครื่องมือ (Means) ในการเรียนรู้และเป้าหมาย (End) ของการเรียนรู้

จากนิยามข้างต้น ผู้วิจัยขอกล่าวสรุปว่า การถอดบทเรียนหมายถึง ข้อค้นพบหรือองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากกระบวนการจัดการความรู้ โดยการสกัดความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) โดยใช้กระบวนการสนทนาความรู้ที่ได้เป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ เกิดจากประสบการณ์จากการทำงานจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาใช้ในการปฏิบัติงาน และการดำเนินชีวิตซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาของผู้วิจัยอย่างมาก

ความสำคัญของการถอดบทเรียน

ความสำคัญและประโยชน์ของการถอดบทเรียน วราภรณ์ จันทรวง (2557) ได้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะสั้น สามารถนำไปปรับปรุงเทคนิคการทำงาน การขับเคลื่อนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม และทำให้ผลของโครงการดำเนินงานดีขึ้น

2. ระยะกลาง ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงานและการเผชิญปัญหามากขึ้น เกิดความภาคภูมิใจที่ได้เห็นพัฒนาการของโครงการดีขึ้นหลังจากการนำบทเรียนไปปรับใช้

3. ระยะเวลา ทำให้เกิดต้นแบบการทำงานที่ดี (Best Practice) เกิดรูปแบบกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ เกิดความเข้าใจปัญหาการทำงานอย่างเป็นระบบ และเกิดการพัฒนาศาสตร์การทำงานในระยะต่อไป

โดยทั่วไปการถอดบทเรียน สามารถกระทำได้ใน 3 ช่วง คือ

1. ถอดบทเรียนก่อนดำเนินการ เป็นการเรียนรู้ก่อนที่จะเกิดความผิดพลาด
2. ถอดบทเรียนระหว่างดำเนินการ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการ
3. ถอดบทเรียนหลังดำเนินการ เป็นการเรียนรู้เพื่อการดำเนินงานในครั้งต่อไป

ขั้นตอนการดำเนินการกิจกรรมถอดบทเรียน

นรินทร์ สังข์รักษา (2557) ได้กำหนดขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการถอดบทเรียนเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เป็น 8 สรุปได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 แสดงขั้นตอนการดำเนินการกิจกรรมทดสอบทเรียน

ที่มา : นรินทร์ สังข์รักษา, 2557: 238

เครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบทเรียน

ประภาพรณ อุ่อบและพรธิดา วิเศษศิลปานนท์ (2555: 30) กล่าวว่า

1. การเล่าเรื่อง (Story telling) เป็นการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ความสำเร็จ เป้าหมายสำคัญของการเล่าเรื่องคือให้ผู้มีความรู้จากการปฏิบัติ ปลดปล่อยความรู้ที่ซ่อนอยู่ในตนทั้งในสภาพจิตใต้สำนึกและจิตสำนึก เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึก (Tacit knowledge) โดยผู้เล่าจะเล่า

ความรู้สึกที่ฝังลึกในตัวคนจากการปฏิบัติ ผู้ฟังดีความได้โดยอิสระและเมื่อแลกเปลี่ยนผลการดีความจะได้ความรู้ที่สามารถบันทึกไว้เป็นชุดความรู้ (Knowledge Assets) เครื่องมือการเล่าเรื่องนี้เหมาะสมที่จะใช้กับบุคคลที่มีประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งจะสามารถเล่าเรื่องราวแก่ผู้อื่นได้ อาจไม่เหมาะกับคนที่เพิ่งเริ่มต้นทำงาน ที่อาจจะยังไม่มีประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากนัก

2. การสนทนา (Dialogue) เป็นการจัดกลุ่มพูดคุยกันเพื่อเอาสิ่งดีๆ ที่แต่ละคนมีอยู่ในตัวเองหรือในการปฏิบัติงานออกมา โดยไม่จัดวางที่ชัดเจนมากเกินไป มีเพียงการกำหนดประเด็นกว้างๆ ในเรื่องที่จะสนทนากัน ไม่รู้คำตอบสุดท้ายว่าคือ อะไรไม่กำหนด เวลาสนทนาของแต่ละคน เปิดกว้างด้านเวลา สถานที่บุคคลและเปิดกว้าง ทางใจของทุกคนที่เข้าร่วมกิจกรรมกัน บรรยากาศสบายๆบรรยากาศเชิงบวก พูดเรื่องเก่า ท้าความหลังที่ดีๆ พูดถึงสิ่งที่ทำจริงๆในอดีต ไม่ใช่ความคิดเห็นที่จะทำในอนาคต ลักษณะสำคัญของการเข้ากลุ่มสนทนาในการจัดการความรู้ มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ประกอบด้วย (1) การพูดอย่างจริงใจ (2) การฟังอย่างตั้งใจ (3) การถามอย่างซื่อซึ้งใจ (4) การจดบันทึกอย่างเข้าใจใส่ใจ

วิธีวิทยาในการถอดบทเรียน

นรินทร์ สังข์รักษา (2554: 28-31) ได้จำแนกวิธีวิทยาการถอดบทเรียนมีทั้ง 3 แบบคือ

1. การเรียนรู้จากเพื่อน (Peer Assist: PA)
2. การเรียนรู้หลังการดำเนินงาน (Retrospect)
3. การเรียนรู้หลังปฏิบัติการ (After Action Review: AAR)

โดยผู้วิจัยมีความสนใจในวิธีวิทยาการถอดบทเรียน ในกระบวนการการเรียนรู้หลังปฏิบัติการ (After Action Review: AAR)และกระบวนการการเรียนรู้หลังการดำเนินงาน (Retrospect) จึงสรุปวิธีวิทยาทั้ง 2 ประเภทดังนี้

1. การเรียนรู้หลังปฏิบัติการ (After Action Review: AAR) เป็นเครื่องมือที่เชื่อในแนวคิดเรื่อง “การดีเลิศที่กำลังร้อน” หัวใจของการเรียนรู้หลังปฏิบัติการคือการเปิดใจและความมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการวิพากษ์วิจารณ์ (นรินทร์ สังข์รักษา, 2554: 29-30) การนำเอาความรู้ที่เกิดขึ้นสั้นๆ ภายหลังการทำกิจกรรมแล้วนำไปสู่การวางแผนครั้งต่อไปทำให้คนรู้สึกตื่นตัว และมีความผูกพันกับงาน การทำ AAR สามารถดำเนินการได้ทั้งระหว่างการทำกิจกรรมเพื่อปรับปรุงแก้ไขระหว่างการทำงาน หรือการทำไป คิดไป แก้ปัญหาไป และภายหลังสิ้นสุดในแต่ละกิจกรรม เพื่อช่วยให้การดำเนินกิจกรรมครั้งต่อไปดีขึ้นและลดข้อผิดพลาด ซึ่ง AAR มีกระบวนการ

ขั้นตอนคล้ายกับการถอดบทเรียนเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Retrospect) ที่เป็นการถอดบทเรียนทั้งโครงการ ดังนั้น AAR เปรียบเสมือนการถอดบทเรียนในแต่ละวัน ส่วน Retrospect เป็นเสมือนการถอดบทเรียนหลังสิ้นสุดโครงการ

2. การเรียนรู้หลังการดำเนินงาน (Retrospect) เป็นกระบวนการถอดบทเรียนที่มีรายละเอียดลึกซึ้งมากกว่า AAR โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การนำบทเรียนไปใช้ในโครงการต่อไปโดยองค์ประกอบของการเรียนรู้หลังการดำเนินงาน (Retrospect) ประพาพรรณ อุ่ณอบ (2552) ได้สรุปว่าประกอบด้วย 2 ส่วนหลักได้แก่ กิจกรรมอุ่นเครื่องและกิจกรรมการถอดบทเรียนโดยมีวิธีการดังนี้

กิจกรรมอุ่นเครื่อง

เพื่อเตรียมพร้อมความทรงจำและข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและผลการดำเนินโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ร่วมกระบวนการได้ทบทวนที่มาที่ไปของโครงการ กระบวนการดำเนินงาน และผลสำเร็จของโครงการร่วมกันก่อน เป็นการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมารวบรวมข้อคิด อาจดำเนินการล่วงหน้าก่อนวันที่จะจัดเวทีถอดบทเรียน 2-3 วัน ซึ่งจะเป็ประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์เหตุปัจจัยต่างๆ ในกิจกรรมขั้นต่อไป

กิจกรรมการถอดบทเรียน

เป็นกระบวนการเพื่อระดมความคิดเห็นของบุคคลผู้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่ผ่านมา โดยบรรยากาศในการดำเนินการจัดกิจกรรมเป็นแบบผ่อนคลาย ส่งเสริมต่อการเรียนรู้และการแสดงความคิดเห็น โดยมีการตั้งข้อคำถาม 4 ข้อหลัก ในการระดมความคิดเห็น อันประกอบด้วย

ข้อคำถามที่ 1 ท่านเข้ามาเกี่ยวข้องกับโครงการนี้อย่างไรและอะไรเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ท่านเข้าร่วมในโครงการนี้ ? ซึ่งจะเป็นการทำให้ผู้เข้าร่วมมีสมาธิและมุ่งมั่นไปที่ประเด็นการถอดบทเรียนที่กำหนดไว้ ผู้เข้าร่วมได้ทบทวนความรู้สึกและบทบาทของตนเองในโครงการ

ข้อคำถามข้อที่ 2 โครงการนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร สภาพความสำเร็จของโครงการนี้เป็นอย่างไรและสภาพที่เกิดขึ้นจริงเป็นอย่างไร ? วัตถุประสงค์เพื่อเป็นคำถามที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้เริ่มทบทวนที่มาที่ไปและจุดมุ่งหมายของโครงการและเป็นการสะท้อน “สิ่งที่เกิดขึ้นจริง” ของโครงการกับ “ความคาดหวัง”

ข้อคำถามข้อที่ 3 ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ? โดยควรวิเคราะห์เงื่อนไขปัจจัยให้ครอบคลุมตั้งแต่เริ่มระหว่างและเมื่อสิ้นสุดโครงการ วัตถุประสงค์เพื่อเป็นการให้ผู้เข้าร่วมได้เกิดการเรียนรู้ด้วยการวิเคราะห์เปรียบเทียบภาพที่คาดหวังไว้กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง เพื่อหาสาเหตุปัจจัยที่

ทำให้การทำงานในโครงการบรรลุเป้าหมาย หรือประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง หรือไม่ประสบความสำเร็จ

ข้อคำถามข้อที่ 4 ท่านได้เรียนรู้อะไรจากการทำโครงการนี้ ท่านมีข้อเสนอแนะอะไร หากต้องทำโครงการนี้อีกในอนาคต ? วัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสังเคราะห์บทเรียน และข้อเสนอแนะร่วมกันหากต้องทำโครงการในลักษณะเช่นนี้อีกในอนาคต คณะทำงานจะต้องดำเนินการอย่างไรที่จะทำให้สิ่งดีๆ เหล่านี้เกิดขึ้นอีก และจะต้องดำเนินการอย่างไรเพิ่มเติมเพื่อยกระดับสิ่งดีๆ ให้ดียิ่งขึ้นอีก สำหรับอุปสรรคที่ทำให้การทำโครงการไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้นั้น หากจะป้องกัน หรือหลีกเลี่ยงจะต้องดำเนินการอย่างไร

ลักษณะของความรู้จากบทเรียนที่มีคุณภาพสูง มีลักษณะดังนี้ (สุภวัทย์ พลายน้อย, 2549: 22)

1. เป็นผลจากการประเมินข้ามโครงการที่มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน แต่ทำงานต่างพื้นที่
2. เป็นบทเรียนที่ได้จากการวิจัยพื้นฐานหรือประยุกต์
3. เป็นความรู้จากการปฏิบัติจริง
4. เป็นประสบการณ์ที่รายงานจากผู้ปฏิบัติ
5. ผ่านการกลั่นกรองความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
6. มีลักษณะของการบูรณาการข้ามศาสตร์
7. การได้รับประเมินความสำคัญของบทเรียน
8. บทเรียนนั้นมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ความสำเร็จ

เกณฑ์ในการประเมินบทเรียนที่ดีควรมีลักษณะดังนี้ (สุภวัทย์ พลายน้อย, 2549: 22)

1. ความยั่งยืน (Sustainability) บทเรียนที่ดีควรมีความยั่งยืน
2. การปรับใช้ (Adaptability) บทเรียนนั้นสามารถปรับใช้ในชุมชนท้องถิ่นรวมทั้งความสามารถในการประยุกต์ใช้หรือเผยแพร่ทั่วไป
3. ประสิทธิภาพ (Efficiency) บทเรียนที่ดีควรมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม
4. กระบวนการ (Process) กระบวนการที่สำคัญของบทเรียนคือ การมีส่วนร่วมของชุมชน เจ้าของทรัพยากร ผู้ใช้ และหุ้นส่วนระหว่างภาคี ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ความสามารถในการดึงความสนใจในการสนับสนุนจากภาคการเมืองรวมถึงวิธีดำเนินการสะท้อนกลับและการทบทวน

สรุปได้ว่าการเรียนรู้ การจัดการความรู้ และการถอดบทเรียน มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การถอดบทเรียนนับเป็นเทคนิควิธีการหนึ่งของการจัดการความรู้ เพื่อให้ได้ “ความรู้” เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากบทเรียนที่ได้ การถอดบทเรียนมีรูปแบบที่หลากหลายเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญในการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม การบูรณาการแบบสร้างสรรค์จากการปฏิบัติที่ดีภายหลัง การเรียนรู้หลังการปฏิบัติการ (After Action Review: AAR) ในฐานะนักจัดการสังคม (Social manager) (นรินทร์ สังข์รักษา, 2554: 32)

2.7 แนวการจัดการความรู้แบบ: “SECI Model”

Nonaka (2006 อ้างถึงใน กพร, 2550: 17) กล่าวว่าประเภทของความรู้นั้นมีด้วยกันอยู่ 2 ประเภทคือ ความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) และความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge)

ความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) เป็นความรู้เฉพาะตัว (Subjective) เป็นความรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential) ยากที่จะถ่ายทอดหรือแบ่งปันให้ผู้อื่นได้โดยง่าย ตัวอย่างของความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลได้แก่ ความรู้ความชำนาญ ความเชื่อ อุดมคติ คุณค่า และรูปแบบความคิดที่ยังรากลึกอยู่ในตัวเรา

ความรู้แบบชัดเจน (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่จับต้องได้ (Objective) และมีเหตุผล (Rational) สามารถแสดงออกได้ผ่านทางคำพูดและตัวเลขทั้งยังแบ่งปันได้ในรูปแบบของข้อมูล สูตรวิทยาศาสตร์ ทฤษฎี การแก้ไขปัญหา คู่มือ ฐานข้อมูลและอื่นๆอีกมากมาย ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้ จะเห็นได้ว่าธรรมชาติของความรู้ประเภทต่างๆจะแตกต่างกันตรงข้ามกัน อาทิ ความรู้แบบชัดเจน (Explicit Knowledge) กับความรู้แบบอยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) ความรู้ที่จับต้องได้ (Objective Knowledge) กับความรู้เฉพาะที่ยากจะถ่ายทอด (Subjective) ความรู้ส่วนตัว (Personal Knowledge) กับความรู้ของกลุ่ม (Collective Knowledge) ดังนั้นการมีปฏิสัมพันธ์กัน (Dynamic Interaction) ระหว่างความรู้ประเภทต่างๆที่ตรงข้ามกันจะนำไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ความรู้

Nonaka (อ้างถึงใน กพร, 2550: 17 -18) กล่าวว่า SECI คือกระบวนการสร้างสรรค์ความรู้ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนที่สำคัญได้แก่ 1) การพบปะสมาคม (Socialization) 2) การถ่ายทอดความรู้ (Externalization) 3) การผสมผสาน (Combination) 4) การนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ (Internalization) ดังภาพประกอบ

ขั้นตอนและกระบวนการของ “SECI Model”

Nonaka (อ้างถึงใน กพร, 2550: 17 -18) ได้กล่าวว่ามีรายละเอียดดังนี้

1. Socialization หรือการพบปะ เป็นกระบวนการที่สร้างหรือถ่ายทอดความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลโดยการมีประสบการณ์ร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมประจำวัน การเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลมีอยู่ทางเดียวคือ การมีประสบการณ์ตรงกับความรู้นั้น ตัวอย่างเช่น การใช้เวลาร่วมกันในการทำงานระหว่างผู้ฝึกงานกับผู้เชี่ยวชาญ หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับลูกค้าจะทำให้กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ก่อให้เกิดความคิดใหม่ๆ ได้ซึ่ง วิจารณ์ พานิช (2554) ได้กล่าวว่า Socialization ไม่ใช่ประชุมแบบแข็งๆ ไม่ใช่ประชุมแบบเป็นทางการต้องใช้ความไม่เป็นทางการ 90% ความเป็นทางการนิดหน่อยเท่านั้นเอง เพื่อที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมี Sharing and Creating Tacit Knowledge Through Direct Experience คือมีปฏิสัมพันธ์ภายใต้บรรยากาศที่เป็นกันเอง ภายใต้ปฏิสัมพันธ์ที่เป็นแนวราบไม่ใช่ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้ากับลูกน้อง ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา แล้วก็ เป็นบรรยากาศสบาย ๆ แบบไม่กลัวถูกกล่าวหา ใครคิดอย่างไรก็พูดออกมาตามที่ตัวเองเข้าใจ รู้สึก หรือดีใจ

2. Externalization การถ่ายทอดความรู้ คือการอธิบายความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลออกมาให้ผู้อื่นได้รับทราบซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนจากความรู้ที่อยู่ใน (Tacit Knowledge) มาเป็นความรู้แบบชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) นั่นเอง การที่เราจะอธิบายความรู้ที่อยู่ในออกมาได้นั้น ต้องอาศัยเทคนิคที่ช่วยในการสื่อสารหรือถ่ายทอดความคิดหรือภาพที่อยู่ในใจเรามาเป็นคำพูด แนวคิด เอกสาร สัญลักษณ์ ภาษาดังนั้นระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับขั้นตอนนี้ได้เป็นอย่างดีในการเผยแพร่ความรู้ที่อยู่ในรูปของความรู้ชัดแจ้งแล้ว

3. การผสมผสาน (Combination) คือการแลกเปลี่ยนความรู้แบบชัดแจ้งอันหนึ่งให้กลายเป็นความรู้แบบชัดแจ้งอันหนึ่งที่ซับซ้อนมากขึ้นในขั้นตอนดังกล่าวประเด็นที่สำคัญก็คือการกระบวนการสื่อสาร การกระจายความรู้และการจัดระบบความรู้ที่ได้

4. การนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ (Internalization) หรือการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ (Practice) การฝึกอบรมและการฝึกหัดนั้นช่วยให้บุคคลเหล่านั้นสามารถเข้าถึงความรู้ของกลุ่มและองค์กรได้ ดังนั้นขั้นตอนนี้จึงเป็นขั้นตอนที่นำเอาแนวคิดที่เกิดขึ้นจากกระบวนการมาปฏิบัติจริง

องค์ประกอบสำคัญของการสร้างสรรค์ความรู้ในระดับองค์กร

Nonaka (2006 อ้างถึงใน กพร, 2550: 19-23) กล่าวว่าต้องประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ 2) วัตถุประสงค์ในการขับเคลื่อน (Driving Objectives) 3) การสนทนา (Dialogue) 4) การปฏิบัติงาน (Practice) 5) บา (Dynamic context) 6) ทรัพย์สินทางความรู้ (Knowledge Assets)

กลไกสนับสนุนการสร้างสรรคความรู้ Ba (Dynamic context)

บา (Ba) เป็นกลไกสนับสนุนกระบวนการสร้างสรรค์ความรู้โดยมีคำจำกัดความของ บา (Ba) ว่า คือสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความรู้จะถูกแบ่งปัน สร้างสรรค์และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ หัวใจสำคัญของบา (Ba) ก็คือสภาพแวดล้อมที่มีการแบ่งปันซึ่งสร้างสรรค์ขึ้นมาโดยผ่าน การปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ณ.ที่ใดที่หนึ่งเวลาใดเวลาหนึ่ง บา (Ba) สามารถเกิดขึ้นกับบุคคล คณะทำงาน ระหว่างคนที่รู้จักกัน ระหว่างการประชุมและอื่นๆเช่น กลุ่มคนที่ติดต่อกันทางอีเมล การติดกันกับลูกค้า เป็นต้น ผู้ที่มีส่วนร่วมใน บา(Ba) จะแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองกับผู้อื่นและสร้างสรรค์ความหมายใหม่ๆให้เกิดขึ้น โดยใช้การปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนอื่น เนื่องจากประสบการณ์ต่างๆที่พวกเขาจะมีก็จะมาจากความสัมพันธ์ที่มีร่วมกับผู้อื่นมากกว่าที่จะมาจากความนึกคิดของเขาเองเพียงอย่างเดียว

วิจารณ์ พานิช (2555) กล่าวว่าเกลียวความรู้ SECI ที่เสนอโดยโนนากะและทาเกอูจิ เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการยกระดับความรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ โดยเริ่มจาก Socialization คือ การจัดให้คนมาปฏิบัติสัมพันธ์(Socialize) กันในรูปแบบต่างๆทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) หรือประสบการณ์ตามมาด้วย Externalization ซึ่งเป็นกระบวนการสื่อความรู้จากประสบการณ์ในการทำงานออกมาเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียนเท่ากับเป็นการเปลี่ยนความรู้ฝังลึกเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) หรือความรู้ที่เข้ารหัส (Codified Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนกันได้โดยง่ายผ่านวิธีการด้านเทคโนโลยีสื่อสารและสารสนเทศ กระบวนการผนวกรวมความรู้ชัดแจ้งเข้าด้วยกันเรียกว่า Combination และการ “จารึก” ความรู้ชัดแจ้งเป็นความรู้ที่ฝังลึกในสมองคน (Internalization) กระบวนการนี้จะไปสัมพันธ์กับลูกค้าหรือผู้ใช้ผลิตภัณฑ์และเกิด “ข้อมูล” ความพึงพอใจหรือประสบการณ์ในการใช้ผลิตภัณฑ์หรือใช้กระบวนการทำงานนั้นเป็นข้อมูลใหม่หรือเพิ่มเติมเข้ามาในกระบวนการจัดการความรู้ ยกระดับเกลียวความรู้ขึ้นไปอีกวงจรSECI จะดำเนินการต่อเนื่องเรื่อยไปไม่มีสิ้นสุด

สรุป กระบวนการแลกเปลี่ยนแบบเกลียวความรู้ (SECI) มีเป้าหมายอยู่ที่การเอาความรู้ไปสู่การปฏิบัติจริง โดยเริ่มจากความฝัน ความเชื่อส่วนบุคคล ซึ่งเป็นความรู้ที่อยู่ภายในตัวบุคคล

และถ่ายทอดสู่บุคคลอื่นผ่านกิจกรรมที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน ซึ่งเมื่อผ่านการสนทนาแลกเปลี่ยนแล้ว ความคิดเห็นก็จะกลายเป็นแนวคิดและกลายเป็นความรู้ในรูปแบบของเอกสาร ทำที่สุดคือการนำความรู้นั้นไปปฏิบัติจริงซึ่งจะเห็นได้ว่ากระบวนการของ SECI จะแปลงความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) กลายเป็นความรู้ของกลุ่ม ความรู้ขององค์กร นำไปสู่การปฏิบัติจริง เกิดเป็นความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นในรูปแบบของความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล วงจร SECI จะไม่ใช่ช่วงกลม (Cycle) แต่จะเป็นก้นหอย (Spiral) เพราะความรู้ใหม่และกระบวนการจะขยายจากกลุ่มเล็กๆ ไปสู่องค์กรที่มีขนาดใหญ่ขึ้น ดังนั้นกระบวนการสร้างสรรค์ความรู้ตามกระบวนการ SECI จึงไม่มีสิ้นสุด

3. แนวคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

3.1 แนวคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษามีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ในทุกช่วงอายุ เพราะมนุษย์ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในสภาวะการณปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมากมาย ซึ่งมีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิต เกินกว่าที่จะใช้ความรู้ที่สะสมมาในช่วงวัยเรียนช่วยได้ การศึกษาที่บุคคลได้รับเมื่ออยู่ในช่วงวัยเรียนนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของชีวิตเท่านั้น อาจเรียกว่าเป็นพื้นฐานการเรียนรู้และใช้เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้บุคคลแสวงหาความรู้ได้ต่อไป ซึ่งช่วงชีวิตหลังวัยเรียนเป็นช่วงชีวิตที่ยาวนานกว่าหลายเท่า ดังนั้น การศึกษาจึงมีความจำเป็นสำหรับบุคคลในทุกช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย บุคคลมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต การศึกษามีได้สิ้นสุดเมื่อบุคคลจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด ครอบคลุมการศึกษาทุกประเภทและทุกระดับ แนวคิดในเรื่องนี้ได้รับการนำมาพิจารณาอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกในการประชุม “The Third International Committee for Facilitating Adult Education” ซึ่งจัดโดย UNESCO เมื่อปี พ.ศ. 2507 หลังจากนั้นการศึกษาตลอดชีวิตได้กลายมาเป็นแนวความคิด และแนวทางที่มีความหมายและสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาในลักษณะของการผสมผสานสัมพันธ์กับทรัพยากรทางการศึกษา และวิถีชีวิตของคนในชุมชนจนเป็นหนึ่งเดียวยังผลให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้

การศึกษาตลอดชีวิตคืออะไร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4 กำหนดความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นจากการผสมผสาน

ระหว่างการศึกษาระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ยูเนสโก (UNESCO, 1970) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นกระบวนการจัดการศึกษาในภาพรวมที่จะสนองความต้องการทางการศึกษาของแต่ละบุคคล แต่ละของกลุ่มตั้งแต่การศึกษาสำหรับเด็ก ไปจนถึงการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่อย่างเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต

เอ็ดการ์ แฟร์ (Edgar Faure, 1972) อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ประเทศฝรั่งเศสและคณะ ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่าการศึกษาตลอดชีวิตไม่ใช่ระบบการศึกษาแต่อย่างใดหากเป็นแม่บทของการศึกษา โดยรวมการศึกษาแต่ละแบบมาจัดให้มีความต่อเนื่อง ผสมผสาน และเสริมซึ่งกันและกัน

อาร์ เอช เดฟ (R.H. Dave, 1976) นักการศึกษาให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่าเป็นแนวคิดที่พยายามมองการศึกษาในภาพรวมซึ่งรวมการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-Formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ให้มีการประสานสัมพันธ์ทั้งในด้านของความต่อเนื่องของเวลา (ช่วงชีวิตคน) และเนื้อหาสาระที่คนต้องนำความรู้ไปใช้ การศึกษาตลอดชีวิตจะต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่นในด้านเวลา สถานที่ เนื้อหา และเทคนิคการเรียนการสอน ตลอดจนการเรียนรู้มีหลายรูปแบบและหลายวิธีการ

โกวิท วรพิพัฒน์ (2533) แนวความคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต หรือ Life Long Education เอาแนวความคิดมาจากฝรั่ง แต่มาพิจารณาร่วมกันในกลุ่มคนไทย รูปแบบการศึกษาตลอดชีวิตมาจากแนวคิดที่ว่า คนเราเมื่อศึกษามาสักกระยะหนึ่ง แล้วออกจากโรงเรียนไปก็ดี หยุดเรียนไปก็ดี ไม่ว่าจะจบระดับไหนก็ตามจะหยุดเรียนไปไม่ได้ เพราะบ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา จะต้องอ่านหนังสือ ฟังวิทยุเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ดังนั้นการศึกษาตลอดชีวิตจึงแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ (1) การเรียนตามสภาพพื้นฐานความสามารถ (2) เมื่อออกจากโรงเรียนแล้วต้องมีระบบข่าวสารข้อมูลให้ เพื่อจะได้พัฒนาให้ทันต่อสภาพแวดล้อม (3) เมื่อได้ข่าวสารข้อมูลแล้วยังทำไม่เป็น ก็อาจจะขอฝึกเพิ่มเติมในระยะสั้นๆเพื่อไปใช้พัฒนาชีวิตตนเองและสังคมให้กลมกลืนกัน

สุมาลี สังข์ศรี (2543) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึงภาพรวมของการศึกษาทุกประเภทที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้ปรับตัว

เข้ากับความเปลี่ยนแปลงในทุกช่วงชีวิตของบุคคลและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาแบบไม่เป็นทางการจากทุกแหล่งความรู้ในชุมชนและสังคม และเกิดขึ้นได้ทุกที่โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับชีวิตและผสมผสานกลมกลืนกับการดำเนินชีวิตของบุคคล

สุนทร สุนันท์ชัย (2548) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาทั้งหมดของชีวิต มนุษย์จากเกิดจนตาย มุ่งพัฒนามนุษย์ให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของบุคคลแต่ละคน เป็นการศึกษาที่เกิดจากแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบและไม่เป็นทางการ

จากความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปความหมายได้ว่าการศึกษาตลอดชีวิต เป็นกระบวนการศึกษาที่มีผลต่อการเรียนรู้ของบุคคล ในรูปแบบของการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อมุ่งให้บุคคลได้พัฒนาตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพ โดยบุคคลนั้นจะต้องมีแรงจูงใจที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยสรุปการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการจัดเตรียมกระบวนการหรือประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

องค์ประกอบของการศึกษาตลอดชีวิต

โกวิท วรพิพัฒน์ (2527) กล่าวว่าเราไม่ควรแยกการศึกษาออกเป็นการศึกษานอกโรงเรียนหรือการศึกษาในโรงเรียนแต่ควรมองการศึกษาเป็นระบบ เป็นการศึกษาตลอดชีวิตโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ข้อคือ

1. การวางพื้นฐานการศึกษา เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ในช่วงชีวิตหนึ่งๆ คนเราควรมีพื้นฐานระดับหนึ่งเพื่อเป็นหลักในการดำรงชีวิต สำหรับประเทศไทยพบว่าการศึกษาพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตได้แก่ การอ่านออกเขียนได้หรือการศึกษาภาคบังคับ
2. ระบบข้อมูลข่าวสารจำเป็นต้องมีเพื่อใช้รองรับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต คนเราเมื่อมีพื้นฐานแล้วไม่ใช่ใช้พื้นฐานนี้ไปได้ตลอดชีวิต เพราะสภาพต่างๆ ของสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงถือว่าระบบข้อมูลข่าวสารจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต
3. การเพิ่มเติมทักษะที่จำเป็นเพื่อเพิ่มความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต

หลักการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย

ประกอบด้วย 13 ประการคือ

1. หลักความจำเป็น ต้องทำให้ทุกคนตระหนักว่าการศึกษาดูตลอดชีวิตเป็นงานจำเป็นสำหรับชีวิตของคนทุกคน
2. หลักความเชื่อมั่น ต้องเชื่อมั่นว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตไม่ว่าจะอยู่ในวัยใดก็ตาม
3. หลักความครอบคลุม การศึกษาดูตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกประเภท ทุกระดับ
4. หลักความเสมอภาค ประชาชนทุกคนควรได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาคกันทุกรูปแบบ โดยปราศจากข้อจำกัดในเรื่องเพศ อายุ ร่างกายสติปัญญา อาชีพ พื้นฐานการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม
5. หลักการผสมผสาน ในแต่ละช่วงอายุ บุคคลควรได้รับการศึกษาหลายรูปแบบผสมผสานกัน เพื่อการพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ
6. หลักการเทียบโอน ควรให้มีการเทียบโอนหลักฐานการศึกษาหรือการเรียนรู้กันได้ในการศึกษาประเภทเดียวกัน และระหว่างการศึกษาทั้งสามประเภทเพื่อให้บุคคลมีโอกาสศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต และสามารถเลือกเรียนด้วยการศึกษาประเภทใดก็ได้ตามความต้องการ
7. หลักความหลากหลายและเป็นประชาธิปไตย ควรจัดบริการการศึกษาที่หลากหลาย มีสาขาวิชาและกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนและฝึกฝนอย่างอิสระตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัด
8. หลักความยืดหยุ่น สร้างความยืดหยุ่นในกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ ทั้งในประเด็นของ วิธี เวลา และสถานที่
9. หลักความต่อเนื่อง การจัดการศึกษาดูตลอดชีวิตควรจัดอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอมีแหล่งการเรียนรู้บริการ โดยสนองความประสงค์ของผู้เรียนได้เพียงพอ การเรียนรู้ควรเกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่
10. หลักความกลมกลืนและสัมพันธ์กับชีวิต ควรจัดการศึกษาให้สัมพันธ์โดยตรงและกลมกลืนกับการดำเนินชีวิตของบุคคลและชุมชน เพื่อให้ทุกคนตระหนักชัดว่าการศึกษเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต
11. หลักในการแสวงหาความรู้ กระบวนการเรียนรู้มุ่งให้ความสำคัญแก่ตัวผู้เรียนหรือบุคคลเป็นหลักจึงส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาเต็มศักยภาพ ให้กำหนดหรือเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง และรู้วิธีแสวงหาความรู้ที่ก่อประโยชน์สร้างสรรค์

12. หลักความสำคัญของครอบครัวและชุมชน ครอบครัวและชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ฯลฯ

13. หลักการมีส่วนร่วม การศึกษาตลอดชีวิตจะประสบผลสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งจากสถาบันการศึกษาและแหล่งความรู้ทุกประเภท (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543: 51-52)

เป้าหมายและแนวคิดสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต

1. เพื่อให้บุคคลพัฒนาเพิ่มเติมตามขีดความสามารถของตนเองและเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมที่ตนอาศัยอยู่
2. เป็นการศึกษาทั้งชีวิตอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย
3. บุคคลมีอิสรภาพที่จะเลือกเรียนรู้จากการศึกษารูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับตนเอง
4. มุ่งพัฒนาให้บุคคลได้พัฒนาตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อการทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข
5. การศึกษาที่จัดให้แก่ทุกกลุ่มอายุตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยสูงอายุ
6. การจัดการศึกษาที่บริการให้ครอบคลุมทั่วถึงทุกคนในแต่ละช่วงวัย ตลอดชีวิต
7. การจัดกิจกรรมการศึกษาที่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับชีวิตจริง
8. การจัดกิจกรรมการศึกษาที่กลุ่มเป้าหมายสามารถนำความรู้ที่ได้รับนำไปใช้ประโยชน์ได้ในการดำเนินชีวิตและการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง

รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต

1. การศึกษาวิชาสามัญ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การสอนอ่านเขียนเพื่อการอ่านออกเขียนได้ การศึกษาที่เทียบเท่าระดับประถมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
2. การศึกษาทางด้านวิชาชีพ ซึ่งมีการจัดอบรมวิชาชีพทั้งระยะสั้นและระยะยาวในหลายสาขาอาชีพแบบมีประกาศนียบัตร และไม่มีประกาศนียบัตร
3. การให้ความรู้ทั่วไปที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันด้วยการอบรมโดยวิทยากรและโดยสื่อต่างๆ การจัดกิจกรรมจะมีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎระเบียบต่างๆ โดยรับผู้เรียนไม่จำกัดเพศ อายุ พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ความสนใจ มีความยืดหยุ่นในเรื่องเวลาเรียน สถานที่เรียน กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งสนองความต้องการของผู้เรียนในแต่ละชุมชนและสังคมการเรียนรู้ไม่

จำเป็นต้องเกิดขึ้นที่สถานศึกษา ไม่จำกัดเวลา โดยมีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงและ
พัฒนาการของผู้เรียน

ช่วงระยะเวลาของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นรูปแบบของการศึกษาที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตนับตั้งแต่วัยแรกเกิด
จนกระทั่งสิ้นชีวิตที่ครอบคลุมการจัดการศึกษา 3 รูปแบบ คือ

1. การศึกษาในระบบ (Formal Education) ที่มีโครงสร้างชัดเจนแน่นอน มีการแบ่ง
ชั้นเรียนตามอายุ จัดการเรียนการสอนตามลำดับชั้น มีหลักสูตร เวลาเรียนที่แน่นอน มีการวัดผล
ประเมินผลเพื่อรับประกาศนียบัตร

2. การศึกษานอกระบบ (Non-Formal Education) ที่มีการจัดกิจกรรมการศึกษานอก
ระบบ มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่
หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนรู้เรื่องที่เป็นสภาพปัจจุบัน เพื่อการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันมีเวลา
เรียนที่ยืดหยุ่น

3. การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ที่เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิต
เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ การทำงาน บุคคล ครอบครัว สื่อ ชุมชน แหล่งความรู้ต่างๆเพื่อ
เพิ่มพูนความรู้ ทักษะและการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการศึกษาตามอัธยาศัยมีลักษณะสำคัญคือไม่มี
หลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียนและไม่มีการสอบ การเรียน
ส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการอีกทั้งไม่จำกัดเวลาเรียนสามารถเรียนได้
ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย, 2552: 6-14)

การศึกษาตลอดชีวิต แตกต่าง หรือสัมพันธ์กันกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไร

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2555) ให้ความหมาย
ว่าการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) และ การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เป็นคำ
ที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาก แต่ถ้าพิจารณาให้ละเอียดขึ้น ก็จะพบว่ามีความแตกต่างกันอยู่บ้าง
การเรียนรู้ (Learning) มักใช้ในความหมายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียน หรือ
ในตัวบุคคล เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับความรู้หรือประสบการณ์
ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งการเรียนรู้แ่งบวกและแง่ลบ ส่วนการศึกษา (Education) มักใช้ในความหมาย
เกี่ยวกับกระบวนการ เหตุการณ์ กิจกรรม หรือเงื่อนไขที่ทำให้ผู้เรียนหรือบุคคลได้พัฒนา หรือเกิด
การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในทางที่เหมาะสม
แก่ผู้เรียนอาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น เป็นการมองในแง่ของตัวผู้เรียน โดยมีความเชื่อ

ว่าตัวบุคคลคือผู้ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมของผู้เรียน ส่วนคำว่า การศึกษาตลอดชีวิต จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวทางหรือการเป็นผู้จัดว่า จะต้องเตรียมกระบวนการ หรือประสบการณ์อย่างไร จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตลอดชีวิตของผู้เรียน และเมื่อใช้คำว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวผู้เรียนว่าหลังจากที่มีผู้จัดการศึกษาให้ แล้ว ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างไร เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไร ในลักษณะใด อย่างไรก็ตามก็ตามจุดหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการศึกษาดำเนินชีวิต เป็นสิ่งเดียวกัน คือ ความต้องการให้บุคคลได้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตของตน โดยเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคม ฉะนั้น การศึกษาดำเนินชีวิตแตกต่างกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตคือ

1. การศึกษาดำเนินชีวิต เป็นการจัดเตรียมกระบวนการหรือประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตลอดชีวิต
2. การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นกิจกรรมของผู้เรียนที่เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้รับในช่วงต่าง ๆ ของชีวิต

สรุป

การจัดกิจกรรมการศึกษาดำเนินชีวิต มี 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การศึกษาพื้นฐาน ให้มีความรู้ความสามารถตามที่สังคมคาดหวัง
2. การศึกษาด้านวิชาชีพ เพื่อมีทักษะในการประกอบอาชีพและสามารถดำรงชีวิตในสังคม
3. การศึกษาตามอัธยาศัย จากประสบการณ์ บุคคล แหล่งเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และพัฒนาคุณภาพชีวิต

บุคคลจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยการบูรณาการการเรียนรู้ ทั้งการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย นั่นคือ การเรียนรู้จากครอบครัว ผู้การเรียนรู้ จากสถาบันการศึกษา ชุมชน และสังคม เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตการประกอบอาชีพ และในการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

3.2 การจัดการศึกษาดำเนินชีวิตตามปรัชญาคิดเป็น

แนวความคิดเรื่อง “คิดเป็น” ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในกลุ่มนักวิชาการศึกษามา ไม่น้อยกว่า 20 ปีแล้วโดย ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ และคณะได้ประยุกต์แนวความคิดในเรื่อง “คิดเป็น” และนำมาเป็นเป้าหมายสำคัญในการให้บริการการศึกษาผู้ใหญ่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมาเช่น การจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือเป็นต้น การจัดการเรียนรู้นั้นในเรื่องการเรียนรู้ด้วยแก้ปัญหาโดยใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจและจากนั้นเป็นต้นมา

การศึกษานอกระบบก็ได้ยึดปรัชญา“คิดเป็น”มาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมมาโดยตลอดปรัชญา “คิดเป็น”อยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่าความต้องการของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน แต่ทุกคนมีจุดรวม ของความต้องการที่เหมือนกันคือ ทุกคนต้องการความสุข คนเราจะมีความสุขเมื่อเราและสังคม สิ่งแวดล้อมประสมกลมกลืนกันได้โดยการปรับปรุงตัวเราให้เข้ากับสังคมหรือสิ่งแวดล้อมหรือโดย การปรับปรุงสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตัวเรา หรือปรับปรุงทั้งตัวเราและสังคมสิ่งแวดล้อมให้ ประสมกลมกลืนกัน หรือเข้าไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับตน คนที่สามารถทำได้เช่นนี้ เพื่อให้ตนเองมีความสุขนั้นจำเป็นต้องเป็นผู้มีความคิดสามารถคิดแก้ปัญหา รู้จักตนเองและ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จึงจะเรียกได้ว่าผู้นั้นเป็นคนคิดเป็นหรืออีกนัยหนึ่งปรัชญา “คิดเป็น” มาจาก ความเชื่อพื้นฐานตามแนวพุทธศาสนา ที่สอนให้บุคคลสามารถพ้นทุกข์และพบความสุขได้ด้วยการ ค้นหาสาเหตุของปัญหา สาเหตุของทุกข์ ซึ่งส่งผลให้บุคคลผู้นั้นสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมี ความสุข (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552)

ความหมายของ “คิดเป็น”

สารานุกรมการศึกษาลดชีวิต (2538: 299) “คิดเป็น” หมายถึงกระบวนการคิดที่คนเรานำมาใช้ในการตัดสินใจโดยการต้องแสวงหาข้อมูลของตนเอง ของสภาพแวดล้อมในชุมชน สังคม และข้อมูลทางหลักวิชาการแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาทางเลือกในการตัดสินใจที่เหมาะสมมีความพอดีระหว่างตนเองและสังคม

โกวิท วรพิพัฒน์ (อ้างถึงใน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552: 76) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับ “คิดเป็น” ว่า “บุคคลที่คิดเป็นจะสามารถเผชิญปัญหาในชีวิตประจำวันได้อย่างมีระบบ บุคคลผู้นี้จะสามารถพิจารณาสาเหตุของปัญหาที่เขากำลังเผชิญอยู่และสามารถรวบรวมข้อมูลต่างๆ ได้อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับทางเลือก เขาจะพิจารณาข้อดีข้อเสียของแต่ละเรื่องโดยใช้ความสามารถเฉพาะตัวค่านิยมของตนเองและสถานการณ์ที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ประกอบการพิจารณา “คิดเป็น” เป็นการคิดเพื่อแก้ปัญหาคือมีจุดเริ่มต้นที่ปัญหาแล้วพิจารณาย้อนไต่ร่องถึงข้อมูล 3 ประเภทคือ 1) ข้อมูลด้วยตนเองชุมชน 2) สังคมและสิ่งแวดล้อม 3) ข้อมูลวิชาการ ต่อจากนั้นก็ลงมือกระทำถ้าหากสามารถทำให้ปัญหาหายไป กระบวนการก็ยุติลง แต่หากบุคคลยังไม่พอใจแสดงว่ายังมีปัญหาอยู่ บุคคลก็จะเริ่มกระบวนการพิจารณาทางเลือกใหม่อีกครั้ง และกระบวนการนี้ยุติลงเมื่อบุคคลพอใจและมีความสุข

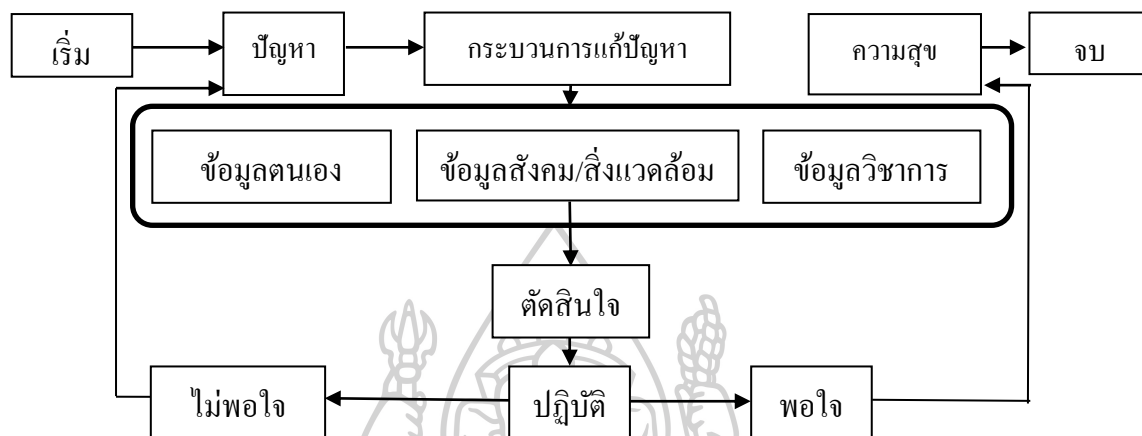
ทองอยู่ แก้วไทรชะและจันทร์ ชุ่มเมืองปัก (อ้างถึงในชีวิตพอเล่า: โกวิท วรพิพัฒน์, 2544: 654 – 655) ให้ความหมายว่า “คิดเป็น” คือคนที่มีความสุขเมื่อได้ปรับปรุงตนเองและสังคม สิ่งแวดล้อมให้ผสมกลมกลืนกันด้วยกระบวนการแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจแก้ปัญหาโดยพิจารณา ข้อมูลอย่างน้อย 3 ประการคือ

1. การรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้เพียงธรรมชาติหรือตน (Self) โดยพิจารณาความพร้อมในด้านการเงิน สุขภาพอนามัย ความรู้ อายุ และวัย รวมทั้งความมีเพื่อนฝูง และอื่น ๆ
2. สังคมและสิ่งแวดล้อม (Society and Environment) หมายถึงคนอื่นนอกเหนือจากเราและครอบครัว จะเรียกว่าบุคคลที่ 3 ก็ได้คือว่าสังคมเขาคิดอย่างไรกับการตัดสินใจของเรา เขาเดือดร้อนไหม เขารังเกียจไหม เขาชื่นชมด้วยไหม เขามีใจป็นให้เราไหม รวมตลอดถึงเศรษฐกิจและสังคมนั้นๆเหมาะแก่เรื่องที่เรากำลังตัดสินใจหรือไม่รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรมและค่านิยมของสังคม
3. ความรู้ทางวิชาการ เป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์หรือความรู้วิชาการในเรื่องที่ตรงกับที่เราจะต้องตัดสินใจซึ่งถือเป็นหนังสือหลักทฤษฎีที่มีการวิจัยค้นพบ

ความหมายของข้อมูล 3 ประเภทของการ “คิดเป็น”

1. ข้อมูลตนเอง (Information of Self) หมายถึงข้อมูลที่ถูกกำหนดขึ้นเพราะอิทธิพลทางศาสนา ปรัชญาและจิตวิทยา โดยเฉพาะทางพุทธศาสนาที่สั่งสอนให้บุคคลพิจารณาและเฝ้ามองตนเอง และแก้ไขทุกข์ด้วยตนเอง มีอิทธิพลต่อการกำหนดข้อมูลประเภทนี้ “การคิดเป็น” ซึ่งมีจุดมุ่งหน้าให้บุคคลใช้ข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวกับตนเอง ได้แก่ ข้อมูลทางด้านสถานะภาพทางเศรษฐกิจ สถานะภาพทางสังคม สุขภาพอนามัย ระดับการศึกษา ความรู้ความถนัด ทักษะ เพศ วัย ฯลฯ กล่าวอย่างง่ายก็คือข้อมูลประเภทนี้ต้องการต้องการให้บุคคลพิจารณาถึงจุดอ่อนจุดแข็ง ข้อดีข้อเสียของตนเอง อย่างจริงจังก่อนตัดสินใจกระทำสิ่งใด
2. ข้อมูลประเภทสังคมและสิ่งแวดล้อม (Information of Society and Environment) เนื่องจากมนุษย์มิได้อยู่ตามลำพังเพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animal) ข้อมูลประเภทนี้จึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้บุคคลได้ใช้ความนึกคิดคำนึงถึงสิ่งที่อยู่นอกกาย คำนึงถึงผู้อื่น ชุมชนตลอดจนสถานะแวดล้อมที่อยู่ร่วมกัน ข้อมูลประเภทนี้อาจแยกออกเป็นข้อมูลด้านสังคมและจิตใจ (Society-Psychological) และข้อมูลด้านกายภาพ (Physical) ในด้านสังคมและจิตใจนั้นมนุษย์โดยทั่วไปเจริญเติบโตขึ้นมาด้วยกระบวนการสังคมประภคิต (Socialization) ดังนั้นมนุษย์จึงถูกกำหนดว่าพฤติกรรมบางอย่างนั้นควรจะเป็นอย่างไร ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ จากอิทธิพลของสังคมในลักษณะนี้การตัดสินใจของคนเราจึงต้องอาศัยการพิจารณาข้อมูลทางสังคมและข้อมูลประเภทกายภาพด้วยซึ่งหมายถึง ภูมิอากาศ ดิน ทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นต้น
3. ข้อมูลประเภทวิชาการ (Technical or Book Knowledge) ในความหมายของการ “คิดเป็น” หมายถึงข้อมูลและความรู้อันมหาศาลที่มนุษย์เราได้สะสมรวบรวมไว้ เป็นความรู้เนื้อหาวิชาต่างๆเป็นหลักสูตรเป็นศาสตร์ แนวคิดเรื่องคิดเป็นตระหนักรู้ว่าบุคคลถึงเข้าใจตนเอง เข้าใจสังคมสิ่งแวดล้อม อย่างดีก็ตาม แต่ถ้าขาดข้อมูลทางวิชาการแล้วอาจจะเสียเปรียบผู้อื่นในการ

ดำรงชีวิตและการแก้ไขปัญหา เพราะว่ในปัจจุบันโลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมีความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการต่างๆ ข้อมูลทางด้านวิชาการจึงเป็นข้อมูลที่จำเป็นในการประกอบการตัดสินใจเพื่อให้ได้คำตอบที่ดีที่สุดในการดำรงชีวิต

ภาพที่ 5 แสดงขั้นตอนกระบวนการ “คิดเป็น”
ที่มา : ชีวิตพอเล่า: โกวิท วรพิพัฒน์, 2544 : 655

เป้าหมายของ “คิดเป็น”

เนื่องจากกระบวนการ “คิดเป็น” มาจากแนวคิดที่ว่า ธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนต้องการความสุขคนคิดเป็นจะสามารถดำรงชีวิตให้มีความสุขได้ (ชีวิตพอเล่า: ดร. โกวิท วรพิพัฒน์, 2544 : 655) ดังนั้นเป้าหมายสุดท้ายของการเป็นคน “คิดเป็น” คือความสุข คนเราจะมีความสุขเมื่อตัวเราและสังคมสิ่งแวดล้อมประสมกลมกลืนกันอย่างราบรื่นทั้งทางด้านวัตถุ ภายและใจนั่นเอง

แนวคิดหลักของ “คิดเป็น”

1. มนุษย์ทุกคนล้วนต้องการความสุข
2. ความสุขที่ได้ นั้นขึ้นอยู่กับ การปรับตัวของแต่ละคนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ตามวิธีการของตนเอง
3. การตัดสินใจเป็นการคิดวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูล 3 ด้านคือด้านตนเอง ด้านสังคม และด้านวิชาการ
4. ทุกคนคิดเป็น เท่าที่การคิดและตัดสินใจ ทำให้เราเป็นสุขไม่ทำให้ใครหรือสังคมเดือดร้อน

หลักการของการคิดเป็น

1. “คิดเป็น” เชื่อว่าสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ก่อให้เกิดปัญหาซึ่งปัญหานั้นสามารถแก้ไขได้
2. คนเราจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมที่สุดโดยใช้ข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจอย่างน้อย 3 ประการคือ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง สังคม และวิชาการ
3. เมื่อได้ตัดสินใจแก้ไขปัญหาคด้วยการไตร่ตรองรอบคอบโดยใช้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง สังคม และวิชาการทั้ง 3 ด้านนี้แล้ว ย่อมก่อให้เกิดความพอใจในการตัดสินใจนั้นและควรรับผิดชอบต่อการตัดสินใจนั้น
4. แต่สังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการคิดตัดสินใจอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงปรับปรุงใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพและสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป

การวิเคราะห์และตัดสินใจแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการคิดเป็น

ไม่ว่าจะเป็นสังคมใดยุคใดคนเราต้องเผชิญหน้ากับปัญหาอุปสรรคต่างๆอยู่ตลอดเวลาถ้าต้องการให้ชีวิตมีความสุขจำเป็นต้องหาแนวทางแก้ไขปัญหามหาหรือจัดปัญหาให้หมดไป การจะแก้ปัญหาได้จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ใคร่ครวญในการตัดสินใจเลือกแนวทางที่ดีที่สุดในการแก้ไข ปัญหาการตัดสินใจแก้ไขปัญหามหาหรือในเรื่องต่าง ๆ นั้นอาจผิดหรือถูกก็ได้ถ้าเรื่องหรือสิ่งต่างๆที่จะต้องตัดสินใจเป็นสิ่งที่ดีที่ถูกต้องและนำข้อมูลที่ได้รับมา ประกอบการพิจารณาทำให้มีการตัดสินใจ การตัดสินใจด้วยกระบวนการคิดเป็น จัดเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะช่วยให้การตัดสินใจ มีความถูกต้องมากที่สุด เพราะกระบวนการคิดเป็นนั้นเสนอแนะให้ใช้ข้อมูลหลายหลายด้านมาประกอบ การพิจารณาตัดสินใจอย่างน้อยควรมีข้อมูล 3 ด้านด้วยกัน (1) ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง (2) ข้อมูลเกี่ยวกับสังคมหรือสิ่งแวดล้อม (3) ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้หรือวิชาการข้อมูลทั้ง 3 ด้านนี้ จะช่วยให้เกิดการวิเคราะห์พิจารณาที่ดีที่ถูกต้องมากกว่า การใช้แต่เพียงข้อมูลแต่เพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น ซึ่งปรกติมักจะตัดสินใจกันด้วยข้อมูลด้านเดียว ซึ่งอาจมีการพิจารณาว่าเหมาะสมกับตนเองแล้วเหมาะสมกับคนส่วนใหญ่แล้วหรือเหมาะสมตามตำราหรือจากคำแนะนำทางวิชาการแล้วซึ่งอาจก่อให้เกิดการตัดสินใจที่ผิดพลาดขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นตัดสินใจในการดำรงชีวิตหรือการตัดสินใจในการบริหารงานก็ตาม กระบวนการคิดเป็นจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในแทบทุกวงการ

คิดอย่างไรเรียกว่า “คิดเป็น”

“คิดเป็น” เป็นการคิดแบบพอเพียง พอประมาณ ไม่น่า ไม่น้อยเป็นทางสายกลางสามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลพร้อมที่จะรับผลกระทบที่เกิดโดยมีความรอบรู้ในวิชาการที่เกี่ยวข้อง

อย่างจริงจัง สามารถนำความรู้มาใช้ประโยชน์ได้มีคุณภาพใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั่นเอง เป็นการบูรณาการเอาการคิด การกระทำ การแก้ปัญหา ความเหมาะสมและความพอดี มารวมไว้ในคำว่า “คิดเป็น” คือ การคิดเป็นทำเป็นอย่างเหมาะสมตนเกิดความพอดี และแก้ปัญหาได้ด้วย (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552: 76-78)

ลักษณะของคนคิดเป็น สุธน สุนันท์ชัย (2550: 25) กล่าวว่าประกอบด้วย 8 ประการคือ

1. มีความเชื่อว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งธรรมดาสามารถแก้ไขได้
2. การคิดที่ดีต้องให้ข้อมูลหลายๆด้าน (ตนเอง สังคม วิชาการ)
3. รู้ว่าข้อมูลเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
4. สนใจที่จะวิเคราะห์ข้อมูลอยู่เสมอ
5. รู้ว่าการกระทำของตนมีผลต่อสังคม
6. ทำแล้ว ตัดสินใจแล้ว สบายใจ และเต็มใจรับผิดชอบ
7. แก้ปัญหาชีวิตประจำวันอย่างมีระบบ
8. รู้จักชั่งน้ำหนักคุณค่ากับสิ่งรอบ ๆ ด้าน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เป็นคน “คิดเป็น”

กระบวนการเรียนรู้ตามปรัชญา “คิดเป็น” นี้ ผู้เรียนสำคัญที่สุดผู้สอนจะเป็นเพียงผู้จัดโอกาส จัดกระบวนการ จัดระบบข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้ กิจกรรมในการเรียนรู้ต้องมีแนวปฏิบัติดังนี้

1. กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์จากปัญหาและความต้องการของตนเอง
2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ
3. เรียนรู้จากการอภิปรายถกเถียงในประเด็นที่เป็นปัญหา
4. ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกระบวนการกลุ่มมีการใช้ข้อมูลหลายๆด้าน
5. เรียนรู้จากวิถีชีวิตจริงจากการทำงาน
6. ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการทำโครงการ
7. เรียนรู้จากการศึกษากรณีตัวอย่างเพื่อการแก้ปัญหาชุมชน
8. ผู้เรียนต้องรู้จักใช้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง ฝึกตัดสินใจด้วยระบบข้อมูลที่เพียงพอและเชื่อถือได้
9. นำเวทียาชาวบ้านมาเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการคิดแก้ปัญหา

10. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ตัดสินใจในการแก้ปัญหาบนพื้นฐานของข้อมูลตนเอง ชุมชน สิ่งแวดล้อม และวิชาการ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552: 79)

สมรรถภาพของคนคิดเป็น

1. เผชิญปัญหาในชีวิตประจำวันอย่างมีระบบ
 2. สามารถที่จะแสวงหาและใช้ข้อมูลหลายๆด้านในการคิดแก้ไขปัญหา
 3. รู้จักชั่งน้ำหนัก คุณค่าและตัดสินใจหาทางเลือกให้สอดคล้องกับค่านิยม ความสามารถและสถานการณ์หรือเงื่อนไขส่วนตัวและระดับความเป็นไปได้ของทางเลือกต่างๆ
- กระบวนการคิดเป็น

กระบวนการคิดเป็นอาจจำแนกให้เห็นขั้นตอนต่างๆที่ประกอบกันเข้าเป็นกระบวนการคิดได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นสำรวจปัญหา เมื่อเกิดปัญหาหยาบๆต้องเกิดกระบวนการคิดแก้ปัญหา นั่นคือการรับรู้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่และคิดแสวงหาทางแก้ปัญหานั้นๆ

ขั้นที่ 2 ขั้นหาสาเหตุของปัญหา เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาเพื่อทำความเข้าใจปัญหาและสถานการณ์นั้นๆโดยจำแนกข้อมูลออกเป็น3ประเภทคือ

1. ข้อมูลสังคม ได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบๆตัว ปัญหาสภาพสังคมของแต่ละบุคคล ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชนและสังคมทั้งในแง่เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม เป็นต้น
2. ข้อมูลตนเอง ได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับตัวบุคคลซึ่งจะเป็นผู้ตัดสินใจเป็นข้อมูลทั้งทางด้านกายภาพ พื้นฐานของชีวิต ครอบครัว อาชีพ ความพร้อมทั้งทางอารมณ์ จิตใจ เป็นต้น
3. ข้อมูลวิชาการ ได้แก่ข้อมูลด้านความรู้ในเชิงวิชาการที่จะช่วยสนับสนุนในการคิดการดำเนินงาน ยังขาดวิชาการความรู้ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในเรื่องใดบ้าง

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์หาทางแก้ปัญหา เป็นการวิเคราะห์ทางเลือกในการแก้ปัญหาหรือการประเมินค่าข้อมูลทั้ง3ด้านคือ ข้อมูลด้านตนเอง สังคม วิชาการมาประกอบในการวิเคราะห์ช่วยในการคิดหาทางแก้ปัญหภายในกรอบแห่งคุณธรรมประเด็นเด่นของขั้นตอนนี้คือระดับของการตัดสินใจที่จะแตกต่างกันไปแต่ละคนอันเป็นผลเนื่องมาจากข้อมูลในขั้นที่ 2 ความแตกต่างของตัดสินใจดังกล่าวมุ่งไปเพื่อความสุขของแต่ละคน

ขั้นที่ 4 ขั้นตัดสินใจ เมื่อได้ทางเลือกแล้วจึงตัดสินใจเลือกแก้ปัญหาในทางที่มีข้อมูลต่างๆ

พร้อมสมรรถที่สุดการตัดสินใจถือเป็นขั้นตอนสำคัญของแต่ละคนในการเลือกวิธีการหรือทางเลือกในการแก้ปัญหาขึ้นอยู่กับว่าผลของการตัดสินใจนั้นพอใจหรือไม่ หากไม่พอใจก็ต้องทบทวนใหม่

ขั้นที่ 5 ขั้นตัดสินใจไปสู่การปฏิบัติ เมื่อตัดสินใจเลือกทางใดแล้วต้องยอมรับว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดข้อมูลเท่าที่มีขณะนั้นในกาละนั้นและในเทศะนั้น เป็นการปฏิบัติตามสิ่งที่ได้คิดและตัดสินใจแล้ว หากพอใจยอมรับผลของการตัดสินใจมีความสุขก็เรียกได้ว่า “คิดเป็น” แต่หากตัดสินใจแล้วได้ผลออกมายังไม่พอใจ ไม่มีความสุขอาจเป็นเพราะข้อมูลที่มีไม่รอบด้านไม่มากพอต้องหาข้อมูลใหม่คิดใหม่ตัดสินใจใหม่ แต่ไม่ถือว่าคิดไม่เป็น (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552: 79-80)

สรุปการจัดการศึกษาตลอดชีวิตตามปรัชญาคิดเป็นคือกระบวนการส่งเสริมให้คนเรียนรู้เพื่อคิดวิเคราะห์เพื่อหาทางในการแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชนโดยเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนต้องการความสุข ซึ่งแนวทางในการแสวงหาคำตอบเพื่อพบกับความสุขประกอบด้วยข้อมูลของตนเอง ข้อมูลทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ข้อมูลทางวิชาการ โดยใช้การเรียนรู้ศึกษาในข้อมูลด้านต่างๆจนเกิดความเข้าใจสามารถคิดวิเคราะห์เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชน และหากยังไม่พึงพอใจในการแก้ไขปัญหาก็สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเริ่มกระบวนการคิดเป็นได้อีกจนกว่าจะพึงพอใจ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าปรัชญาการคิดเป็นคือกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการความรู้ทั้งในระบบนอกระบบ และอัธยาศัย ไว้ด้วยกันเพื่อส่งเสริมให้เกิดเรียนรู้และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชนนั่นเอง

4. แนวคิดการเรียนรู้ทุนทางปัญญาและภูมิปัญญาท้องถิ่น

รากของสังคมคือวัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนอันสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม หนึ่งๆในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันกลุ่มชนในสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆก็จะเรียนรู้ให้รอดชีวิต และอยู่ได้อย่างสุขสบายพอสมควรในวิถีชีวิต จึงมีการสะสมภูมิปัญญาจากการปฏิบัติไว้เป็นอันมาก ภูมิปัญญาในวัฒนธรรมคือรากฐานของสังคม (ประเวศ วะสี, 2546: 9) แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ทุนทางปัญญาและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแนวคิดที่สำคัญแนวคิดในการพัฒนาชุมชน เพื่อฟื้นฟูองค์ความรู้ทางด้านภูมิปัญญาของท้องถิ่นซึ่งถูกละเลยจากการให้ความสำคัญตามกระแสการพัฒนาในภาวะ

ทันสมัย (Modernization) ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่ผสมกลมกลืนกันระหว่างวิถีชีวิตของคนในชุมชน ความเชื่อ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และบริบทของสภาพแวดล้อมรอบชุมชน เกิดเป็นองค์ความรู้ที่ใช้เพื่อดำรงชีวิตและการปรับตัวให้ผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมรอบตัว จึงเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญอย่างยิ่ง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน(2542) ได้ให้ความหมายของคำว่าภูมิปัญญาหมายถึง
 ฝนความรู้ความสามารถ

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2541: 16) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เองและนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเป็นเทคนิควิธี เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้างและทางลึกที่ชาวบ้านคิดเองทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ เพื่อแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

ประเวศ วะสี (2546: 21) กล่าวว่า ภูมิปัญญาหรือความรู้ทางวัฒนธรรม มีความหมายคือ ปัญญาที่คิดแผ่นดิน หมายความว่าในแผ่นดินหรือสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งซึ่งไม่เหมือนกัน มนุษย์ต้องสร้างปัญญาที่เหมาะสมที่จะอยู่ได้ในภูมิหรือสิ่งแวดล้อมนั้นๆ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือความรู้ดั้งเดิม (Traditional Knowledge) เพราะมีและถ่ายทอดกันมาแต่ดั้งเดิมนั่นเอง

เอกวิทย์ ณ.กลาง (2540: 11) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึงความสามารถ ทักษะ ความรู้ ความคิด ความเชื่อที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สะสมไว้ในการปรับตัวและการดำรงชีพอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่มีการพัฒนาสืบสานกันมา

ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. มีความจำเพาะของท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น สัมพันธ์ขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก แต่อาจเอาไปใช้ในท้องถิ่นที่แตกต่างกันไม่ได้ หรือใช้ได้ไม่ดีเท่าที่ควร

2. มีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญาที่มาจากประสบการณ์จริง จึงมีความเป็นบูรณาการสูง ทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ความคิดเรื่องแม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ พระภูมิเจ้าที่รุกขเทวดา เป็นตัวอย่างของการนำเอาธรรมชาติมาเป็นนามธรรมที่สื่อไปถึงส่วนลึกของใจที่เชื่อมโยงไปสู่อดีตประโยชน์ โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ถูกต้องให้คนเคารพธรรมชาติ คนเราถ้าเคารพอะไร ย่อมไม่ทำลายสิ่งนั้น

3. มีความเคารพผู้อาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโสเพราะผู้อาวุโสมีประสบการณ์มากกว่า (ประเวศ วะสี, 2536)

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนที่ผสมกลมกลืนกับบริบทของสภาพแวดล้อม สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2540: 33-41) ได้แบ่งประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการยังชีพ ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการยังชีพมีขึ้นเพื่อการมีชีวิตอยู่รอด อยู่อย่างมีความสุขสบายตามอัตถภาพ เป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการเสาะหาปัจจัยพื้นฐานในการยังชีพของสังคมปฐมฐาน ยุคที่มนุษย์เสาะหาปัจจัยด้วยวิธีเก็บเกี่ยวและการใช้แรงงาน ได้แก่ วิธีการเสาะหาและจัดการเกี่ยวกับปัจจัย 4 คือ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น ภูมิปัญญาเหล่านี้ค่อย ๆ เพิ่มพูน งดงามขึ้น จนดูเหมือนเป็นสิ่งสามัญ ได้แก่

1.1 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำมาหากิน เริ่มตั้งแต่ภูมิปัญญาการเก็บเกี่ยว เช่น ภูมิปัญญาการหาของป่า ล่าสัตว์ การทำและใช้เครื่องจับสัตว์กับสัตว์น้ำ เช่น นก ปลา เสือ ช้าง เป็นต้น ภูมิปัญญาเหล่านี้ค่อยพัฒนาขึ้นเป็นอาชีพ มีรูปแบบของเครื่องมือเครื่องใช้เฉพาะตัวเฉพาะถิ่นขึ้น เช่น หน้าไม้ ภูมิปัญญาในการเลือกพันธุ์ข้าวทำนา การไถ คราด หว่าน ดำ เป็นต้น

1.2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย เช่น การสร้างบ้านเรือนแบบเครื่องผูก ภูมิปัญญาการเลือกใช้วัสดุ วิธีเย็บ ผูกกริม ถักกริม ผูกเงื่อน

1.3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับวัฒนธรรมโภชนาการ ได้แก่ ภูมิปัญญาในการเลือกสรรอาหาร วิธีปรุง และวิธีถนอมอาหาร

1.4 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ ภูมิปัญญาในการนำสิ่งต่าง ๆ มาปกปิดร่างกายให้อบอุ่น เช่น ภูมิปัญญาในการทำหัตถ์เป็นเครื่องมือทอเปลือกไม้ทำเป็นผ้า การทำและใช้ดินเผาเพื่อปั่นฝ้าย การคิดทำฟืม และที่สำคัญงานทอ ได้แก่การนำสมุนไพร สัตว์ ไร่บางชนิด มาใช้เป็นตัวยา การผสมยา การใช้ยา เป็นต้น

1.5 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับยารักษาโรค ได้แก่ การนำสมุนไพร สัตว์ ไร่บางชนิดมาใช้เป็นตัวยา การผสมยา วิธีปรุงยา การใช้ยา

2. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการพิทักษ์รักษาชีวิตและทรัพย์สินแบ่งเป็นภูมิปัญญาการพึ่งตนเอง ภูมิปัญญาการหลบเลี่ยงอันตราย ภูมิปัญญาการรวมพลังและการพึ่งพิง ภูมิปัญญาการทำและใช้ศาสตราวุธ และภูมิปัญญาการดูแลบำรุงรักษาชีวิตที่ให้ความสำคัญต่อสตรีและเด็ก

3. ภูมิปัญญาการรักษาฐานะและอำนาจ จำแนกเป็นการบำเพ็ญบุญบารมีเพื่อผดุงอำนาจวาสนาและการเสริมศรัทธาบารมี

4. ภูมิปัญญาการจัดการสาธารณประโยชน์

5. ภูมิปัญญาที่เป็นการสร้างสรรคพิเศษ

มณีนิกา ชุตินบุตร และนิคม ชมพูลอง (2538: 21) ได้แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. ตามคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการ เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ ที่ถ่ายทอดกันมา
2. ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติ สืบทอดกันมา
3. การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย
4. แนวคิดหลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชนเป็นอิทธิพล ของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ความรู้ในตัวคนกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเวศ วะสี (2548: 7) กล่าวว่าความรู้ในตัวคนหมายถึง ความรู้ความชำนาญที่มีอยู่ในตัวคนแต่ละคนที่ได้มาจากประสบการณ์ชีวิตและการทำงาน คนทุกคนมีความรู้ในตัว บางอย่างก็แจ่มชัด บางอย่างก็ซ่อนเร้นจนแม้เจ้าตัวเองก็ไม่รู้ว่าตัวมีความรู้นี้ อาจจะเป็นเรื่องอะไรก็ได้ เช่นทำไร่ ทำนา ทำสวน ศิลปะ ธรรมะทำกับข้าว ทำขนม ทำก๋วยเตี๋ยว ช่างผสมปูน ช่างปลูกบ้าน ไกล่เกลี่ย ความขัดแย้ง แก้ปัญหาทางจิตใจ หมอทำขวัญฯ ความรู้ในตัวคนได้มาจากวิถีชีวิต จึงสอดคล้องและมีประโยชน์ต่อชีวิตและวิถีชีวิตร่วมกัน เป็น ความรู้เชิงวัฒนธรรม ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีที่มาจากความรู้ ความชำนาญที่ได้มาจากประสบการณ์ชีวิตและการทำงาน ที่อยู่ในตัวคนนั่นเอง

การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การถ่ายทอดความรู้คือการบอกเล่าวิชาความรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมักจะถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน หรือกลุ่มเป้าหมายไปโดยอัตโนมัติ ไม่ได้เรียนวิชาการสอนจากสถาบันใดๆ แต่จะใช้สามัญสำนึกแบบสังคมประกิต คือการเรียนการสอน ที่เกิดขึ้นจากการเลียนแบบและจดจำสืบทอดกันมาในครอบครัวและใช้การถ่ายทอดดังนี้

1. ใช้วิธีสาธิต คือทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อธิบายทุกขั้นตอน ให้ผู้เรียนทำให้เข้าใจแล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม
2. ใช้วิธีปฏิบัติจริง คือฟังคำบรรยาย อธิบาย สาธิตแล้วนำไปปฏิบัติจริงและปฏิบัติซ้ำๆจนเกิดความชำนาญ เพราะผลงานที่จะใช้ดำรงชีวิตได้ ต้องเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจริง นำเอาไปใช้ประโยชน์ได้ ไม่ใช่ผลงานที่กล่าวอ้างไว้ในตำราเท่านั้น

การถ่ายทอดภูมิปัญญาแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษรกับประเภทเป็นลายลักษณ์อักษร ประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษรถ่ายทอดจากการบอกเล่าโดยตรงหรือบอกเล่าโดยผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ต่างๆประเภทที่เป็นลายลักษณ์อักษรส่วนใหญ่ใช้การจารึก หรือเขียนใส่ใบลาน สมุดข่อย ปี่ปสา เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาเล่าเรียนสืบต่อกันมาสามารถจำแนกเรื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีตจากบรรพบุรุษ ไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาจากประสบการณ์การใช้ชีวิตในธรรมชาติ มีเนื้อหา คือ การอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับธรรมชาติในรูปของกฎเกณฑ์ที่พึงปฏิบัติและข้อห้าม เช่น ความเชื่อเรื่องผีในระบบเหมืองฝาย

2. ภูมิปัญญาจากประสบการณ์การอยู่ร่วมกัน รูปธรรมที่แสดงออก คือ ความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษและพิธีกรรมต่าง ๆ

3. ภูมิปัญญาจากประสบการณ์เฉพาะด้าน เช่น ประสบการณ์ด้านอาชีพ การรักษาโรค เป็นต้น ภูมิปัญญาจากประสบการณ์ทั้ง 3 ประเภทมีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นเปลือกนอก กระพี้ และแก่นใน เช่น การรักษาโรคของชาวบ้าน เปลือกนอก คือ อาการภายนอกของผู้ป่วยกระพี้ คือ การวิเคราะห์โรคและรักษาอาการป่วยด้านร่างกายด้วยยาสมุนไพร และรักษาจิตใจโดยประกอบพิธีกรรม ส่วนแก่นใน คือ ปรัชญา การมองชีวิต เช่น เมื่อรักษาโรคถึงที่สุดแล้วไม่หายผู้ป่วยเสียชีวิตก็อธิบายว่าหมดกรรม ถึงคราวหมดอายุขัย ซึ่งเป็นอธิบายเชิงปรัชญาชีวิต เป็นต้น (จนิษฐา ศรีรัตน์, 2538)

สาขาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่บุคคลผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำงานนั้นๆมาอย่างมากมายความรู้ดังกล่าวเป็นความรู้ที่นำมาปฏิบัติ มีผลผลิตที่เป็นรูปธรรม เป็นความรู้ที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ความรู้ ความสามารถดังกล่าว เป็นสิ่งที่สะสมมานาน เป็นโครงสร้างความรู้ที่มีหลักการ มีเหตุผลในตัวเองที่น่าศึกษา ควรอนุรักษ์และสืบทอดผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น นั้นมีอยู่มากมายในท้องถิ่น แต่ละคนต่างมีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ มีผลงานเพื่อ การดำรงชีวิตที่แตกต่างออกไปหลายด้านหลายสาขาดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม คือผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และมีผลงานด้านการทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ประมง ทำไร่นาสวนผสม ฯลฯ โดดเด่น เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้อย่างพอเพียง มีรายได้จากผลผลิตด้านนี้มีแนวคิดที่ดี แปลกใหม่ที่เป็นประโยชน์และช่วยพัฒนา อาชีพด้านนี้ได้อย่างน่าสนใจ เช่น เป็นผู้คิดริเริ่มการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรแบบพอเพียง เกษตรที่เอื้อประโยชน์ต่อ ชีวิตและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

2. สาขาหัตถกรรม คือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และมีผลงานโดดเด่นในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ด้านอาหาร เป็นต้นตำรับการปรุงอาหารที่มีรสชาติอร่อย ให้คุณค่าด้านโภชนาการใช้วัสดุที่มีราคาไม่แพง วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น รู้จักคิด คัดแปลงสูตรอาหารได้แปลกใหม่ หรือเป็นผู้ที่สืบสานตำรับตำราที่มีอาหารรสเลิศ สามารถคิดเป็นสินค้าจำหน่ายได้ เช่น การทำปลาร้า การทำส้มหรือแหนม ขนมต่างๆ ฯลฯ

2.2 ด้านงานประดิษฐ์เครื่องนุ่งห่ม สามารถทำเป็นอาชีพจำหน่ายได้ สามารถทำเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ เช่น การทำผ้านวม การตัดเย็บเสื้อผ้า ฯลฯ

2.3 ด้านที่อยู่อาศัย สามารถจัดบ้านเรือน บริเวณได้น่าอยู่ น่าอาศัยตามอัตภาพ ทำให้มีสุขภาพอนามัยในการอยู่อาศัย

3. สาขาศิลปกรรม คือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ มีผลงานโดดเด่นในเรื่องต่อไปนี้

3.1 ด้านจิตรกรรม คือการวาดภาพฝาผนัง การเขียนภาพลงบนผ้า การสลัก ฯลฯ

3.2 ด้านประติมากรรม คือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์และมีฝีมือในการปั้น แกะสลัก การหล่อ เช่น หล่อพระพุทธรูป ปั้นโอ่ง สลักกลดลาย ประดับต้นเทียน ลีงก่อสร้าง ฯลฯ

3.3 ด้านสถาปัตยกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เรื่องการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน โบสถ์ ศาลา ฯลฯ

3.4 ด้านหัตถกรรม (งานช่างฝีมือ) คือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีผลงานในสิ่งที่ทำมือเช่นเครื่องจักสาน ไม้แกะสลัก ต่างๆ

3.5 ด้านงานประดิษฐ์ คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ด้านการจัดทำผลงานเลียนแบบธรรมชาติ เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้ บายศรี งานใบตอง การแต่งกลดลายบนแผ่นผ้า ฯลฯ

3.6 ด้านดนตรี นาฏศิลป์และการเล่นพื้นบ้าน คือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ด้านการเล่นดนตรี การขับลำ การฟ้อนรำ การคิดวิธีการเล่นพื้นบ้าน หมอลำ การเล่นลิเก เพลงกันตรึม เจริง มโนรา หนังตะลุง ฯลฯ

4. สาขาสาธารณสุขคือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ด้านการใช้ยาสมุนไพรการรักษาโรคแผนโบราณ การรักษาสุขภาพอนามัยร่างกาย การสืบสานตำราสมุนไพรหมอนวดแผนโบราณ หมอตำแย ฯลฯ

5. สาขาภาษาและวรรณกรรม คือ ผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ในการแต่งวรรณกรรมพื้นบ้าน การสืบสานอักษรโบราณ วรรณกรรมท้องถิ่น ฯลฯ

6. สาขาอื่นๆ ภูมิปัญญาด้านอื่นๆนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ได้แก่ ภูมิปัญญาหรือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในด้านต่อไปนี้

6.1 ด้านพิธีกรรมต่างๆได้แก่ผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ มีผลงานเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น หมอสู่วัชญ์

6.2 ด้านโหราศาสตร์ได้แก่ ผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และมีผลงานด้านโหราศาสตร์หรือหมอดู ฯลฯ

6.3 ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในการปฏิบัติตามขนบประเพณีของท้องถิ่นนั้นๆ

สรุป องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่มีคุณค่า และมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ผ่านการถ่ายทอดส่งต่อ โดยการสาธิตลงมือทำผ่านพิธีกรรมต่างๆและการจดบันทึกเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นองค์ความรู้ที่ผ่านการสังเกต การคิดค้น การทดลองทำ และมีการส่งต่อเพื่อถ่ายทอดจากรุ่นต่อรุ่น มีเหมาะสมกับบริบทชุมชนนั้นๆเป็นองค์ความรู้ที่ผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรม ความเชื่อและวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นรากที่มาที่แสดงวิวัฒนาการของชุมชนจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรสืบสาน อนุรักษ์ เรียนรู้องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. แนวคิดการพัฒนาารูปแบบ

เนื่องด้วยการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชน เป็นงานวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเรื่องการพัฒนารูปแบบให้ชัดเจนทั้งทางด้านหลักการ และแนวคิดเกี่ยวข้องกับรูปแบบ ดังประเด็นหัวข้อต่อไปนี้

ความหมายของรูปแบบ (Model)

รูปแบบ(Model) ในการจัดกระบวนการเรียนรู้และการเรียนการสอนมีการให้คำนิยามจากนักการศึกษาไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 965) รูปแบบหมายถึง รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับ

Good (1973: 25) นิยามว่ารูปแบบ หมายถึงแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำเป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบเป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของ

สิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิดเป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม

นรินทร์ สังข์รักษา (2557: 43) รูปแบบหรือโมเดล หมายถึงเค้าโครงของสิ่งที่ต้องการศึกษาโดยแสดงโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเหล่านั้น เป็นรูปย่อที่เลียนแบบความสัมพันธ์หรือความจริงของปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้น โดยการลดทอนเวลา ความพอเหมาะ และกาลเทศะ เพื่อให้เข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ง่ายขึ้น

ทิสนา แจมมณี (2556: 1) นิยามว่ารูปแบบเป็นรูปธรรมที่เป็นนามธรรมซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผัง ไดอะแกรม หรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจชัดเจนขึ้น รูปแบบจึงเป็นเครื่องมือทางความคิดของบุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลายนั่นเอง ดังนั้นอาจสรุปความหมายของรูปแบบได้ว่าเป็นต้นแบบ แนวทาง หรือแบบจำลองที่แสดงชุดความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ข้อเท็จจริงเชิงปรากฏการณ์ หลักการหรือแนวคิด เพื่อใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ เหล่านี้ให้ตนเองและคนอื่นสามารถเข้าใจได้ ซึ่งรูปแบบเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้อย่างไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับคำถามหรือโจทย์ที่ผู้พัฒนารูปแบบต้องการจะใช้ในการหาคำตอบในเรื่องนั้นๆ ได้

ประเภทของรูปแบบ

แนวคิดรูปแบบของ Steiner (1988: 108, อ้างใน นรินทร์ สังข์รักษา, 2557: 43) ได้แบ่งรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Ethical Model or Model-of) เป็นการประเมินสภาวะชุมชนแบบมีส่วนร่วมรูปแบบการประเมินประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน และภาพจำลอง
2. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theory-model or Model-for) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลอง เป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน

รูปแบบของ Keeves (1988: 47, อ้างใน นรินทร์ สังข์รักษา, 2557: 43) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบที่ใช้ในทางการศึกษาออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบคล้าย (Analogue Model) เป็นรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับแบบจำลองมักเป็นรูปแบบที่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ เป็นรูปแบบที่ใช้อุปมาอุปไมยกับสิ่งอื่นได้ เช่นรูปแบบจำลองระบบสุริยะ ธนาคารจำลอง

2. รูปแบบที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมาย (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เป็นแนวคิดโครงสร้าง องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ

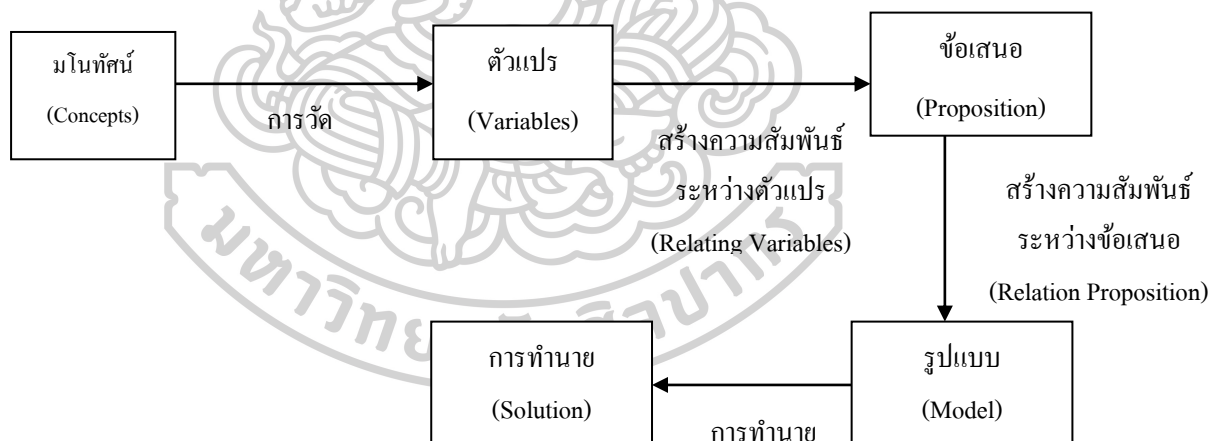
3. รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิ แบบแผน หรือโครงการ (Schematic Model)

4. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากรูปแบบเชิงอธิบาย และเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ โดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ในรูปสูตรหรือสมการทางคณิตศาสตร์

5. รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Model) รูปแบบที่มีโครงสร้างเป็นสมการเชิงเส้นประกอบด้วยตัวแปรสัมพันธ์กันเป็นเหตุและ มีการทดสอบสมมุติฐานของรูปแบบ

การสร้างรูปแบบ

การสร้างรูปแบบคือการกำหนดมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อชี้ให้เห็นชัดเจนว่ารูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้อธิบายปรากฏการณ์อะไรและไปสู่อะไรใหม่ๆ สำหรับขั้นตอนการสร้างรูปแบบสามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 6 แสดงขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบของ Keeves

ที่มา : Keeves, 1998: 49

รูปแบบของงานวิจัยและพัฒนา

รูปแบบของงานวิจัยและพัฒนา นรินทร์ สังข์รักษา (2557: 45) ได้จำแนกแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะคือ

1. งานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า หมายถึงการวิจัยที่มีการตั้งโจทย์การวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง ดังนั้น โจทย์การวิจัยจึงถูกตั้งตามความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล และกระบวนการวิจัยมักใช้การระดมความคิดเห็น โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านต่างๆ
2. งานวิจัยเพื่อเตรียมรองรับปัญหาในระยะกลางถึงระยะยาว หมายถึงงานวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โจทย์ของงานวิจัยมักถูกกำหนดโดย ผู้วิจัยหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือจากการระดมความคิดเห็น
3. งานวิจัยและพัฒนาซึ่งจะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม หมายถึงงานวิจัยเพื่อให้ได้ทางเลือกใหม่ในการพัฒนา โจทย์ของงานวิจัยประเภทนี้มักถูกกำหนดโดยผู้วิจัยหรือผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาโครงการจำเป็นต้องมีหลักฐานยืนยัน รวมทั้งการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความเป็นไปได้ของงานวิจัย
4. งานขยายผลงานวิจัย เป็นกระบวนการปลายทางเพื่อหาข้อมูลหรือสนับสนุนกิจกรรมบางอย่างเพื่อให้ผลงานที่ได้จากการวิจัย ถูกนำไปใช้ประโยชน์กับกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนการสร้างและพัฒนารูปแบบ

Willer (1967: 83) ก็ได้มีความคิดเห็นว่าขั้นตอนการสร้างรูปแบบมี 2 ขั้นตอนดังนี้ 1) การสร้างรูปแบบ (Construct) และ 2) การหาความตรง (Validity) เช่นเดียวกับ บุญชม ศรีสะอาด (2533: 3 – 5) เสนอว่า การพัฒนารูปแบบมีขั้นตอน 2 ขั้นตอนคือ 1) การพัฒนารูปแบบ และ 2) การทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ ซึ่งวาโร เฟิงส์วีสต์ (2553: 9-11) ได้สรุปเป็นขั้นตอนไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้าง หรือพัฒนารูปแบบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐาน (Hypothesis Model) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจจะศึกษารายกรณีหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการศึกษานี้จะนำมาใช้กำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ภายในรูปแบบรวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยหลักการของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ ซึ่งโดยทั่วไปการศึกษาในขั้นตอนนี้จะมีขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นร่างกรอบความคิดการวิจัย

1.2 การศึกษาจากบริบทจริงในขั้นตอนนี้อาจจะดำเนินการได้หลายวิธี ดังนี้

1.2.1 การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบันของหน่วยงาน โดยศึกษาความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ซึ่งวิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสอบถาม การสำรวจ การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

1.2.2 การศึกษารายกรณี (Case Study) หรือพหุกรณี หน่วยงานที่ประสบผลสำเร็จ หรือมีแนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องที่ศึกษา เพื่อนำมาเป็นสารสนเทศที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบ

1.2.3 การศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ วิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นต้น

1.3 การจัดทำรูปแบบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะใช้สารสนเทศที่ได้ในข้อ 1.1 และ 1.2 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบความคิดการวิจัย เพื่อนำมาจัดทำรูปแบบอย่างไรก็ตามในงานวิจัยบางเรื่องนอกจากจะศึกษาตามขั้นตอนที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังอาจจะศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการพัฒนารูปแบบก็ได้

ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ภายหลังจากที่ได้พัฒนารูปแบบในขั้นตอนแรกแล้วจำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นถึงแม้จะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวความคิดรูปแบบของบุคคลอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทดลองใช้รูปแบบในสถานการณ์จริงจะช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่างๆ ในรูปแบบผู้วิจัยอาจจะปรับปรุงรูปแบบใหม่โดยการตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่าไม่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบ ซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นการทดสอบรูปแบบอาจกระทำได้ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินที่พัฒนาโดย The Joint Committee on Standards of Educational Evaluation ภายใต้การดำเนินงานของ Stufflebeam และคณะได้นำเสนอหลักการประเมินเพื่อเป็นบรรทัดฐานของกิจกรรมการตรวจสอบรูปแบบประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน (สุวิมล ว่องวานิช, 2549: 54 - 56) ดังนี้

2.1.1 มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

2.1.2 มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) เป็นการประเมินการสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

2.1.3 มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา

2.1.4 มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือ และได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

2.2 การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การทดสอบรูปแบบในบางเรื่องไม่สามารถกระทำได้โดยข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการประเมินค่าพารามิเตอร์ของรูปแบบหรือการดำเนินการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติ แต่งานวิจัยบางเรื่องนั้นต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการได้ตัวเลขแล้วสรุป ซึ่ง Eisner (1976: 192-193) ได้เสนอแนวคิดของการทดสอบหรือประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีแนวคิด ดังนี้

2.2.1 การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

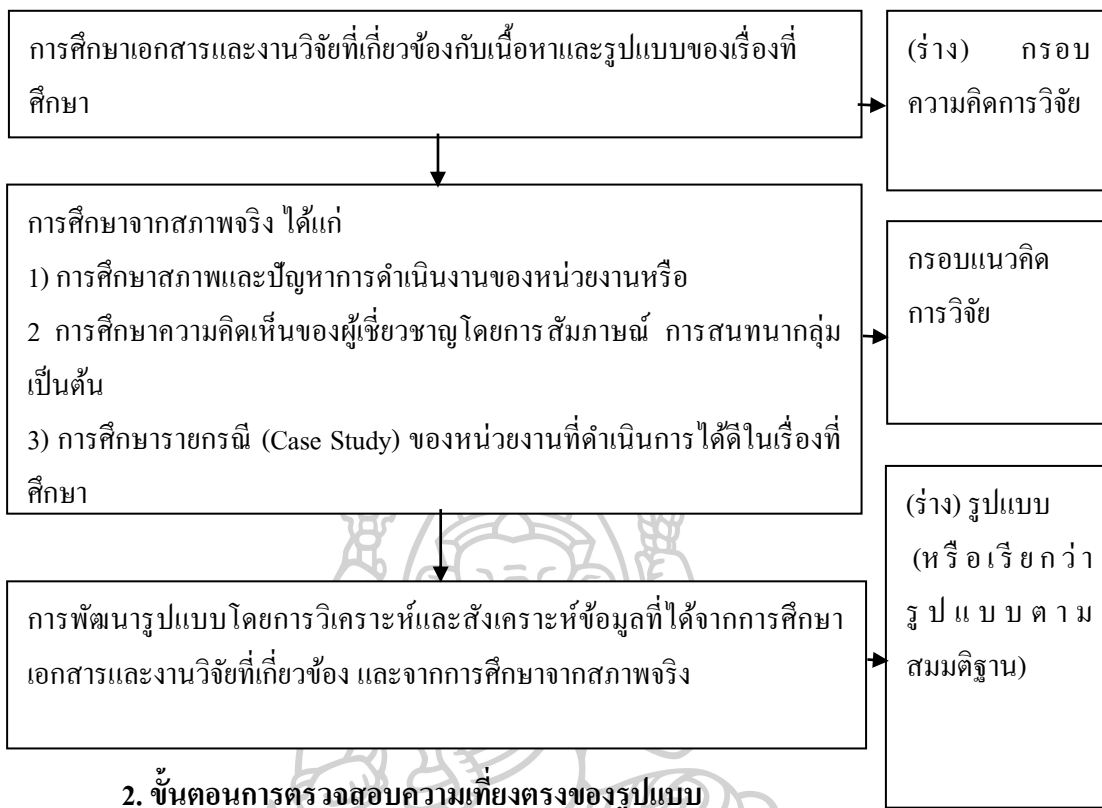
2.2.2 รูปแบบการประเมินที่เป็นความชำนาญเฉพาะทาง (Specialization)

2.2.3 รูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล

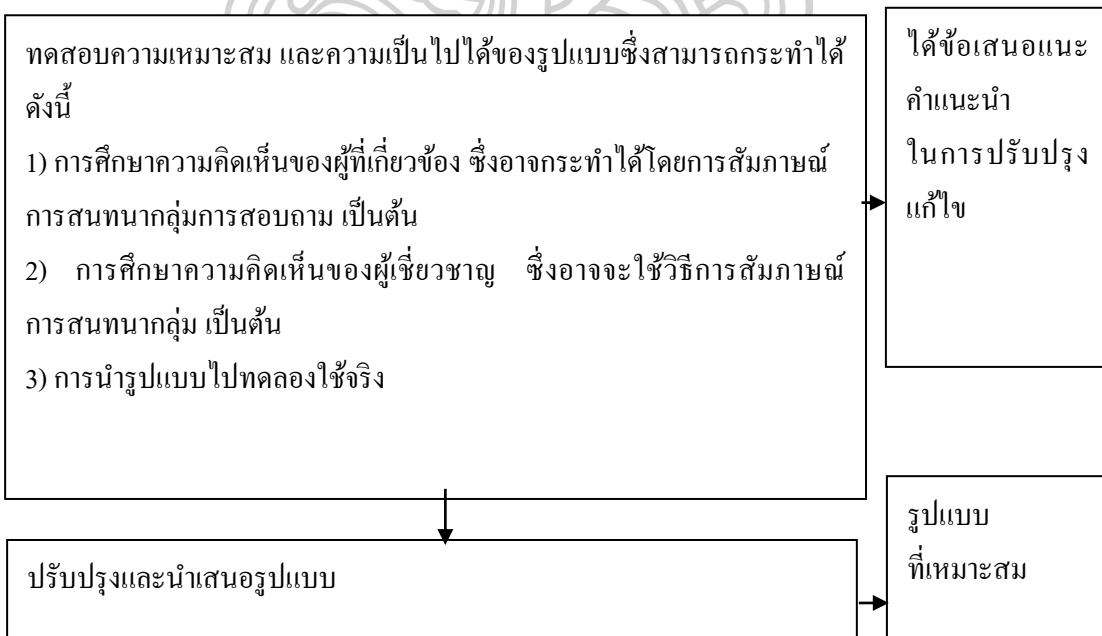
2.3 การทดสอบรูปแบบโดยการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มักจะใช้กับการพัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย เมื่อผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในรอบสุดท้ายมาจัดทำเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) เพื่อนำไปสำรวจความคิดเห็น

2.4 การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบ ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย มีการดำเนินการตามกิจกรรมอย่างครบถ้วนผู้วิจัยจะนำข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงรูปแบบต่อไปกระบวนการพัฒนารูปแบบสามารถแสดงเป็นภาพได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ

2. ขั้นตอนการตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ

ภาพที่ 7 แสดงขั้นตอนการพัฒนารูปแบบและการตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบกรณีที่ 1

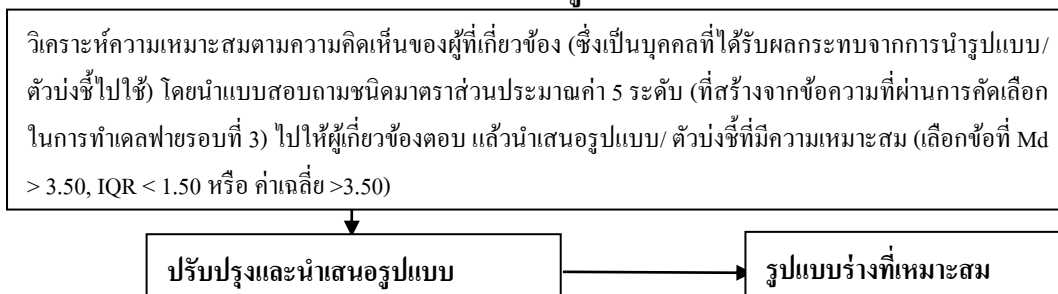
ร่างรูปแบบจากการวิเคราะห์เอกสารและการศึกษาจากสภาพจริง

ที่มา : วาโร เฟ็งสวัสดี้, 2553: 12

1. ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ

2. ขั้นตอนการตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ

ภาพที่ 8 แสดงขั้นตอนการพัฒนารูปแบบและการตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบกรณีที่ 2

ร่างรูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย

ที่มา : วาโร เฟิงส์วส์ดี, 2553: 13

สรุป จากการศึกษาสรุปได้ว่างานวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชน เป็นงานวิจัยรูปแบบจากการวิเคราะห์เอกสารและการศึกษาจากสภาพจริง โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน โดยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆที่มีผลต่อการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชน โดยบูรณาการรูปแบบประเภทต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน ทั้งในด้านของกระบวนการจัดกิจกรรม การจัดการความรู้ การตรวจสอบ การประเมินผล เพื่อเป็นงานวิจัยและพัฒนาที่จะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชน

6. บริบทและข้อมูลสภาพทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่

จากข้อมูลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ มีรายละเอียดดังนี้ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่, 2557: 8-15)

1) สภาพภูมิประเทศ

จังหวัดเชียงใหม่อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 696 กิโลเมตรโดยมีขนาดพื้นที่ส่วนกว้างที่สุดจากทิศตะวันออกไปถึงตะวันตกกว้างประมาณ 138 กิโลเมตรและส่วนที่ยาวที่สุดคือจากทิศเหนือถึงทิศใต้ ยาวประมาณ 320 กิโลเมตรซึ่งยาวที่สุดของประเทศพื้นที่ที่มีประมาณ 20,107.057 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 12,566,910 ไร่ ซึ่งมีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 1 ของภาคเหนือ และเป็นอันดับ 2 ของประเทศ จำแนกเป็นพื้นที่ป่าไม้ 69.92% (8,787,656 ไร่) พื้นที่ทางการเกษตร 12.82 % (1,835,425 ไร่) พื้นที่อยู่อาศัยและอื่นๆ 17.26% (2,167,971 ไร่) เป็นจังหวัดที่มีการพัฒนาในระดับสูง มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เศรษฐกิจและการลงทุน ตลอดจนมีการพัฒนาและเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างจากจังหวัดอื่นๆทั้งด้านประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามตามคำขวัญของจังหวัด “ดอยสุเทพเป็นศรี ประเพณีเป็นสง่า บุปผชาติล้วนงามตา นามล้ำค่านครพิงค์”

2) อาณาเขตติดต่อ

1) ทิศเหนือ ติดรัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ 2) ทิศใต้ ติดอำเภอสามเงา อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก 3) ทิศตะวันออก ติดอำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่สรวย อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, อำเภอเมืองปาน อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง, อำเภอบ้านธิ อำเภอเมืองลาปูน อำเภอป่าซาง อำเภอเวียงหนองล่อง อำเภอบ้านโฮ่ง อำเภอลี้ จังหวัดลาปูน 4) ทิศตะวันตก ติดอำเภอป่าเย็บ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอขุนยวม อำเภอ

แม่ลาน้อย อำเภอแม่สะเรียง อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่มีชายแดนติดกับ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จำนวน 5 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอแม่ฮาด 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลแม่ฮาด ตำบลมะลิทา ตำบลแม่สาวและตำบลท่าตอนซึ่งเมืองที่มีเขตติดต่อ คือเมืองยอน รัฐฉาน 2) อำเภอฝาง 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลม่อนปิ่น และตำบลแม่งอนซึ่งเมืองที่มีเขตติดต่อ คือ บ้านโป่งป่า แหม เมืองต่วน รัฐฉาน 3) อำเภอเชียงดาว 1 ตำบล ได้แก่ ตำบลเมืองนะซึ่งเมืองที่มีเขตติดต่อคือ บ้านน้ำยุม เมืองต่วน รัฐฉาน 4) อำเภอเวียงแหง 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลเปียงหลวง ตำบลเมืองแหง และตำบลแสนไหซึ่งเมืองที่มีเขตติดต่อคือ บ้านบางใหม่สูง บ้านปางเสือเต่า บ้านกองเสือบิน เมือง ต่วน รัฐฉาน 5) อำเภอไชยปราการ 1 ตำบล ได้แก่ ตำบลหนองบัวซึ่งเมืองที่มีเขตติดต่อคือ บ้านโป่ง ป่าแหม เมืองต่วน รัฐฉาน

3) ลักษณะภูมิประเทศ

โดยทั่วไปมีสภาพพื้นที่เป็นภูเขาและป่าละเมาะ มีที่ราบอยู่ตอนกลางตามสองฟากฝั่ง แม่น้ำปิง มีภูเขาสูงที่สุดในประเทศไทย คือ "ดอยอินทนนท์" มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 2,565 เมตร นอกจากนี้ยังมีดอยอื่นๆที่มีความสูงรองลงมาอีกหลายแห่งเช่น ดอยฟ้าห่มปก (ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 2,285 เมตร) ดอยหลวงเชียงดาว (ความสูงจากระดับน้ำทะเล ปานกลาง 2,170 เมตร) ดอยสุเทพ (ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,601 เมตร) สภาพพื้นที่ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ พื้นที่ภูเขาส่วนใหญ่อยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันตกของจังหวัดคิดเป็น พื้นที่ประมาณ 80% ของพื้นที่จังหวัด เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารไม่เหมาะต่อการเพาะปลูกพื้นที่ราบ ลุ่มและที่ราบเชิงเขากระจายอยู่ทั่วไประหว่างหุบเขาทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้

4) ประชากร

จังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 1,611,413 คน แยกเป็นชายจำนวน 816,620 คน และหญิงจำนวน 861,664 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 82.16 คน/ตารางกิโลเมตร มี ประชากรชนกลุ่มน้อยจำนวน 72,791 คน กระจายตามอำเภอต่างๆใน 17 อำเภอโดยแยกเป็น 1) บุคคลบนพื้นที่สูงจำนวน 7,184 คน 2) อติตทหารจีนคณะชาติจำนวน 643 คน 3) จีนฮ่ออพยพ จำนวน 204 คน 4) จีนฮ่ออิสระจำนวน 1,950 คน 5) ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าจำนวน 366 คน 6) ผู้ หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า (มีถิ่นที่อยู่ถาวร) จำนวน 1,785 คน 7) ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า (อยู่กับ นายจ้าง) จำนวน 3,331 คน 8) ไทยลื้อจำนวน 266 คน 9) ชุมชนบนพื้นที่สูงที่เป็นชาวเขาจำนวน 3,728 คน 10) ชุมชนบนพื้นที่สูงที่ไม่ใช่ชาวเขา จำนวน 35,490 คน 11) บุตรของชนกลุ่มน้อยกลุ่ม ต่างๆจำนวน 17,844 คนโดยกลุ่มชนต่างๆนั้นมีทั้งหมด 13 ชนเผ่าโดยเป็นชาวเขา 7 เผ่าได้แก่

กะเหรี่ยง ม้งเมี่ยน (เย้า) อาข่า (อิก้อ) ลาหู่ (มุเซอ) ลีซอ (ลีซู) และลีว๊ะ เป็นชนกลุ่มน้อย 5 กลุ่มได้แก่
ปะหล่อง ไทยใหญ่ ไทยลื้อ จีนฮ่อ และอื่น ๆ โดยชุมชนเผ่ากะเหรี่ยงมีจำนวนมากที่สุด

5) ลักษณะทางการปกครอง

แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 25 อำเภอ 204 ตำบล และ 2,066 หมู่บ้าน หน่วยงานบริหาร
ราชการส่วนท้องถิ่นจำนวน 211 แห่งประกอบด้วย 1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวน 1 แห่ง 2)
เทศบาลนครจำนวน 1 แห่ง 2) เทศบาลเมืองจำนวน 4 แห่ง 3) เทศบาลตำบลจำนวน 116 แห่ง 4)
องค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 89 แห่ง

6) ด้านเศรษฐกิจ

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางการค้า การลงทุน การเกษตร และการท่องเที่ยวระดับโลก
เป็นที่ตั้งของหน่วยงานระดับภาคทั้งภาครัฐและเอกชนหลายแห่งเช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย
สำนักงานภาคเหนือและศูนย์ส่งเสริมการส่งออกภาคเหนือเป็นต้นในปี พ.ศ. 2554 ภาวะเศรษฐกิจ
จังหวัดเชียงใหม่ปี พ.ศ.2554 พิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ณ ราคาประจำปีมีมูลค่า
143,730 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก 125,725 ล้านบาทในปีก่อน 18,005 ล้านบาท ผลิตภัณฑ์มวลรวม
จังหวัดต่อหัว (GPP Per Capita) มีมูลค่า 89,542 บาท เพิ่มขึ้นจาก 78,480 บาทในปีก่อน 11,062 บาท
สาขาการผลิตที่สำคัญดังนี้ อันดับ 1 สาขาเกษตรกรรมร้อยละ 14.6 อันดับ 2 สาขาบริการด้าน
อสังหาริมทรัพย์ร้อยละ 14.4 อันดับ 3 สาขาการขายส่ง ขายปลีกร้อยละ 12.1 อันดับ 4 สาขา
การศึกษาร้อยละ 11.0 อันดับ 5 สาขาตัวกลางทางการเงินร้อยละ 11.0 อันดับ 6 สาขาบริหารราชการ
ร้อยละ 7.9 อันดับ 7 สาขาก่อสร้างร้อยละ 7.6 อันดับ 8 สาขาอุตสาหกรรมร้อยละ 6.9 และสาขา
อื่นๆร้อยละ 14.9

7) ภาคการเกษตร

จังหวัดเชียงใหม่ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตร และพืชผักเมืองหนาวที่
สำคัญของประเทศจากข้อมูล ปี พ.ศ. 2554/2555 พบว่ามีพื้นที่การเกษตรของจังหวัดพื้นที่
การเกษตรในเขตชลประทาน จำนวนครัวเรือนเกษตรกรและผลิตผลพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของ
จังหวัด ดังนี้ 1) พื้นที่การเกษตรของจังหวัดมีประมาณ 1,835,425 ไร่ (ร้อยละ 12.82 ของพื้นที่
จังหวัด) แยกเป็นพื้นที่ปลูกข้าว 491,617 ไร่ ปลูกพืชไร่ 286,211 ไร่ ปลูกพืชสวน 609,505 ไร่อื่น ๆ
367,105 ไร่ 2) พื้นที่การเกษตรในเขตชลประทานจำนวน 642,979 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 35 ของพื้นที่
การเกษตรและพื้นที่เกษตรนอกเขตชลประทาน 1,192,446 บาท คิดเป็นร้อยละ 65 ของพื้นที่
การเกษตรทั้งจังหวัด 3) การชลประทานจังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่ตอนบนของประเทศมีแหล่ง

กักเก็บน้ำเป็นจำนวนมากสำหรับใช้ในการชลประทาน การเกษตรและการอุปโภคบริโภค เชื้อนเก็บน้ำขนาดใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ เชื้อนแม่จัดสมบูรณ์ชล และเชื้อนแม่กวางอุดม 4) จำนวนครีวเรือนเกษตรกร 176,118 ครีวเรือน 5) ผลผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ปี 2554/55 ของจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ข้าว มีพื้นที่ปลูก 491,617 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 596 ไร่ คิดเป็นมูลค่าผลผลิตโดยเฉลี่ย 3,662,546,650 บาท ลำไยมีพื้นที่ปลูก 315,457 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 897 ไร่ คิดเป็นมูลค่าผลผลิตโดยเฉลี่ย 4,490,549,066.25 บาท ลิ้นจี่ มีพื้นที่ปลูก 56,779 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 570 ไร่ คิดเป็นมูลค่าผลผลิตโดยเฉลี่ย 770,439,565.20 บาท กระเทียมมีพื้นที่ปลูก 37,038 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 3,490 ไร่ คิดเป็นมูลค่าผลผลิตโดยเฉลี่ย 1,225,409,637.60 บาท หอมแดงมีพื้นที่ปลูก 14,930 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 3,506 ไร่ คิดเป็นมูลค่าผลผลิตโดยเฉลี่ย 654,830,695.80 บาท หอมหัวใหญ่มีพื้นที่ปลูก 8,985 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 4,612 ไร่ คิดเป็นมูลค่าผลผลิตโดยเฉลี่ย 291,729,292.80 บาท และส้มเขียวหวานมีพื้นที่ปลูก 33,535 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 2,438 ไร่ คิดเป็นมูลค่าผลผลิตโดยเฉลี่ย 1,787,364,162.36 บาท

8) ด้านแรงงาน

ในปี 2556 จังหวัดเชียงใหม่มีประชากรอยู่ในกำลังแรงงานจำนวน 967,182 คน เป็นผู้มีงานแล้วจำนวน 957,015 คน เป็นผู้ว่างงานจำนวน 7,856 คน และผู้รอฤดูกาลจำนวน 2,311 คน สาขาที่มีการทำงานคือ สาขาการเกษตรกรรม มากที่สุด จำนวน 343,153 คน รองลงมาคือการขายส่ง การขายปลีก นอกจากนี้จังหวัดเชียงใหม่ยังมีแรงงานต่างด้าว ที่ได้รับอนุญาตให้มาทำงานเป็นการชั่วคราว 3 สัญชาติคือ พม่า ลาว กัมพูชา มีจำนวนทั้งสิ้น 132,363 คน จำแนกเป็นสัญชาติ พม่า 131,968 คน ลาว 261 คน และกัมพูชา 134 คน

9) การคมนาคม

การเดินทางติดต่อภายในจังหวัด การเดินทางสู่จังหวัดใกล้เคียง และกรุงเทพมหานคร มีความสะดวกนั้นมีความสะดวกโดยจังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองหลักของภาคเหนือ เป็นศูนย์กลางการพาณิชย์ อุตสาหกรรม จึงมีเส้นทางหลักทั้งทางรถยนต์ รถไฟ และทางอากาศ

7. บริบทและข้อมูลสภาพทั่วไปของตำบลยางนึ่ง

จากข้อมูลแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของเทศบาลตำบลยางนึ่ง (พ.ศ. 2558-2560) สรุปข้อมูลบริบทและสภาพทั่วไปของตำบลยางนึ่งดังนี้ (เทศบาลตำบลยางนึ่ง, 2557)

1) ประวัติ

ตำบลยางเนิ้ง ซึ่งเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอสารภีมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2434 (ร.ศ.109) อำเภอนี้มีชื่อว่าอำเภอยางเนิ้ง มาจากคำว่า “ต้นยาง” กับ “เนิ้ง” เป็นภาษาพื้นเมืองแปลว่า “โน้มนอน” ปี พ.ศ. 2470 เปลี่ยนชื่อเป็น “อำเภอสารภี” สารภี เป็นชื่อของไม้ยืนต้นขึ้นในพื้นที่เป็นจำนวนมาก เป็นดอกไม้ไทยมีสีเหลือง กลิ่นหอมมาก อำเภอสารภีได้ตั้งคำขวัญว่า “ต้นยางใหญ่ ลำไยหวาน เมืองโบราณเวียงกุมกาม พระนอนบวรงาม เชิดชูนามสารภี”

2) ลักษณะการปกครอง

ตำบลยางเนิ้งได้รับการจัดตั้งเป็นเทศบาลตำบลยางเนิ้ง ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 ปัจจุบันเทศบาลตำบลยางเนิ้ง ประกอบด้วยตำบลยางเนิ้ง ตำบลหนองผึ้ง(บางส่วน)ตำบลสารภี (บางส่วน) รวม 13 หมู่บ้าน โดยมีตราสัญลักษณ์เป็นรูปต้นยางพันด้วยผ้าเหลือง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์โดดเด่นของตำบลยางเนิ้ง และเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป วิสัยทัศน์การพัฒนาของเทศบาลตำบลยางเนิ้ง คือยางเนิ้งเมืองน่าอยู่ ภายใต้หลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

3) ที่ตั้งและขนาดพื้นที่

ชุมชนเทศบาลตำบลยางเนิ้งอยู่ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 106 (เชียงใหม่ – ลำพูน) เป็นระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้น 10.04 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 6,300ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเทศบาลตำบลหนองผึ้ง	อำเภอสารภี
ทิศใต้	ติดต่อกับเทศบาลตำบลสารภี	อำเภอสารภี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเทศบาลตำบลชมพู	เทศบาลตำบลไชยสถาน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับเทศบาลตำบลหนองผึ้ง	เทศบาลตำบลหนองแฝก

4) ด้านเศรษฐกิจ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ/รายได้ประชากรจากข้อมูล จปฐ. 2557 พบว่าประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 41.86 ค้าขาย ประกอบธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 12.23 จนท.รัฐ พนง.รัฐวิสาหกิจ พนง.บริษัท คิดเป็นร้อยละ 9.90 เกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 2.30 อื่นๆคิดเป็นร้อยละ 5.65 ในส่วนผู้ไม่มีอาชีพ และกำลังศึกษา คิดเป็นร้อยละ 27.03 รายได้ต่อครัวเรือนไม่น้อยกว่า 30,000 บาท ต่อปี คิดเป็นร้อยละ 99.97

5) การเกษตรกรรม

จากข้อมูลการใช้ดินเพื่อการเกษตรของตำบลยางเนิ้งในปี 2556 พบว่าในเขตเทศบาลมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งสิ้น 2,725 ไร่ โดยมีการใช้พื้นที่ทำการเกษตร โดยใช้ที่ดินเพื่อการทำนา 705 ไร่ ใช้การปลูกผัก 650 ไร่ พื้นที่สวนผลไม้ 1,380 ไร่ ไม้ผลที่สำคัญถือเป็นพืชเศรษฐกิจในเขตตำบลยางเนิ้ง ได้แก่ ลำไย ในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร เกษตรกรนำไปจำหน่ายในตัวเมือง หรือมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงพื้นที่

6) การอุตสาหกรรม

การอุตสาหกรรมในเขตของเทศบาลตำบลยางเนิ้ง มีโรงงานอุตสาหกรรมหลายประเภท จึงแยกประเภทโรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญๆหลายโรงงาน ซึ่งสร้างรายได้ให้กับเทศบาลอย่างมาก โดยสามารถแยกประเภทได้ดังนี้

1. จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ 3 โรง (มีคนงานตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป หรือมีทรัพย์สินเกินกว่า 50 ล้านบาท)
2. จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง 15 โรง (มีคนงานตั้งแต่ 10-49 คนหรือมีทรัพย์สินถาวรตั้งแต่ 10-50 ล้านบาท)
3. จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก 3 โรง (มีคนงานต่ำกว่า 10 คน หรือมีทรัพย์สินถาวร 1 ล้านบาท)

7) สถานที่ท่องเที่ยว

ในเขตเทศบาลตำบลยางเนิ้ง มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 3 แห่งคือ

1. วัดพระนอนป่าเกิดดี เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคู่มืองของตำบลยางเนิ้ง ตั้งอยู่ที่บ้านป่าเกิดดี หมู่ที่ 4 ต.ยางเนิ้ง อ.สารภี จ.เชียงใหม่ มีพระนอนของพระพุทธปฏิมากรในวัดพระนอนป่าเกิดดี ที่สำคัญเป็นปูชนียสถานที่มีพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้าสถิตอยู่ มีเขี้ยวยักษ์ฝังที่ในหมอนพระหรือยักษ์ที่รักษาทำให้มีศิลปะที่สร้างขึ้นในยุคทองของนางจามเทวี โดยเป็นพระนอนแห่งเดียวที่นอนในท่าปรีณิพพาน ซึ่งพระราชชายาเจ้าดารารัศมีทรงประทานชื่อว่า "พระนอนแสนสุข"
2. ถนนต้นยางสายเชียงใหม่ – ลำพูน โดยประวัติต้นยางใหญ่เมืองเชียงใหม่มีในสมัยปลายสมัยพระเจ้าอินทวโรธ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ในความดูแลของ "ข้าหลวงสิทธิขาดมณฑลพายัพ" ผู้ดำรงตำแหน่งนี้เป็นคนแรกของมณฑลพายัพคือ เจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ (เชย กัลยาณมิตร) ท่านได้กำหนดคนโยบายที่เรียกว่า "น้ำต้อง กองคำ" ซึ่งหมายถึงการพัฒนาคลองร่องน้ำ การตัดถนนหนทางและการปรับปรุงถนนหลวงให้ความร่มรื่นแก่ผู้สัญจรไปมา จึงเป็นต้นกำเนิด

ต้นไม้ริมทางหลวง โดยกำหนดให้ทางหลวงแต่ละสายปลูกต้นไม้ไม่ซ้ำกัน โดยระยะทางจาก เชียงใหม่ถึงเขตแดนจังหวัดลำพูนประมาณ 15 กม. เป็นถนนต้นยางใหญ่แห่งเดียวในประเทศไทย มี ต้นยางทั้งสิ้นประมาณ 900 ต้น โดยเฉพาะในเขตเทศบาลตำบลยางหนึ่ง มีทั้งสิ้น 300 ต้น ซึ่งแต่ละต้น มีขนาดใหญ่ มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณเมตรครึ่ง ปลูกมานานกว่า 100 ปี ทุกต้น

3. ตลาดนัดชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง ถนนคนเดินยางหนึ่ง ซึ่งภายในบริเวณงานจะพบกับ การแสดงและกิจกรรมต่างๆ ณ.บริเวณลานเวทีหน้าที่ทำการอำเภอสารภี อีกทั้งยังมีสินค้าต่างๆ มากมายหลายชนิดมีทั้งของกินของใช้ เสื้อผ้าของแต่งบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะประดิษฐ์กันด้วยฝีมือ ของคนในท้องถิ่น ที่ให้พี่น้องประชาชนได้เลือกสรรและเพื่อเป็นการสนับสนุนสินค้าในเขตชุมชน ของเทศบาลตามแนวทางเศรษฐกิจชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง โดยสามารถเดินเลือกซื้อสินค้าต่าง ๆ ได้ตั้งแต่สี่แยกยางหนึ่ง ไปจนสุดถนนที่วัดแสนหลวง

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรแยกตามอายุและเพศรายหมู่บ้านเฉพาะในเขตตำบลยางหนึ่ง

หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากรแยกตามช่วงอายุ										รวม
		แรกเกิด-6 ปี		7-17 ปี		18-25 ปี		26-60 ปี		60 ปี ขึ้นไป		
		ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
ตำบลยางหนึ่ง												
หมู่ 1	810	54	50	208	93	95	122	561	624	135	171	2,113
หมู่ 2	581	34	40	71	74	67	54	326	387	102	124	1,279
หมู่ 3	809	27	33	75	62	62	58	327	430	88	142	1,304
หมู่ 4	702	35	35	67	63	56	67	324	415	118	180	1,360
หมู่ 5	705	42	31	70	55	62	70	377	447	114	166	1,434
หมู่ 6	491	29	28	48	62	43	46	280	313	65	84	998
หมู่ 7	384	23	20	37	26	24	39	155	218	53	52	647

ที่มา : สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลยางหนึ่ง (2557)

8) การศึกษา ศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม

ตำบลยางหนึ่งมีโรงเรียนในเขตเทศบาลให้บริการการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนซึ่งมีการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา ได้แก่

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ 1) ศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลยางเนิ้ง (กศน.ตำบลยางเนิ้ง) 2) ห้องสมุดประชาชนอำเภอสารภี 3) ศูนย์การเรียนรู้ตำบลยางเนิ้งวัดศรีโพธาราม 4) ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตร

ตารางที่ 2 แสดงรายชื่อสถานศึกษาในระบบ เฉพาะในเขตเทศบาลตำบลยางเนิ้ง

ชื่อโรงเรียน	สังกัด	ระดับการศึกษาที่เปิดสอน	สถานที่หมู่ที่
โรงเรียนสารภีพิทยาคม	สำนักงานเขตพื้นที่มัธยมเขต 34	มัธยมศึกษาปีที่ 1-6	2
โรงเรียนวชิราลัย	เอกชน	ประถมศึกษาปีที่ 1-6 มัธยมศึกษาปีที่ 1-6	2
โรงเรียนวัดเวฬุวัน	สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4	อนุบาล ๑-๒ ประถมศึกษาปีที่ 1-6 มัธยมศึกษาปีที่ 1-3	2
โรงเรียนวัดศรีโพธาราม	สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4	อนุบาล 1-3 ประถมศึกษาปีที่ 1-6	5
โรงเรียนเทศบาลตำบลยางเนิ้ง	กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย	ประถมศึกษาปีที่ 1-6	6
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลยางเนิ้ง	กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย	ปฐมวัยอนุบาล 1-3	6
โรงเรียนวรานีกุล	เอกชน	ปฐมวัยอนุบาล 1-3	5
โรงเรียนอนุบาลสุปราณี	เอกชน	ปฐมวัยอนุบาล 1-3	3
โรงเรียนอนุบาลบ้านสวนพิมพรรณ	เอกชน	ปฐมวัยอนุบาล 1-3	2
โรงเรียนอนุบาลพิมมาลา	เอกชน	ปฐมวัยอนุบาล 1-3	2

ที่มา เทศบาลตำบลยางเนิ้ง (2557)

9) ศาสนาและวัฒนธรรม

ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลยางเนิ้งส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีบางส่วนนับถือศาสนาอื่น เช่น ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ฯลฯ จำแนกเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 99.82 ของจำนวนประชากร มีวัดจำนวน 6 แห่ง ได้แก่ วัดกุ้งเสือหมูที่ 1 วัดเวฬุวันหมูที่ 2 วัดแสนหลวงหมูที่ 3 วัดพระนอนป่าเกิดหมูที่ 4 วัดศรีโพธารามหมูที่ 5 วัดต้นเหียวหมูที่ 6 มีผู้นับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 1.31 ของจำนวนประชากร มีโบสถ์คริสต์ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ โบสถ์คริสต์จักรสันติสุขและโบสถ์คริสต์จักรสิริพระพร ในหมูที่ 1

10) กีฬา นันทนาการ/พักผ่อน

ในเขตตำบลยางเนิ้งมีสนามกีฬาอเนกประสงค์จำนวน 4 สนาม

11) การสาธารณสุข

มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลยางเนิ้ง ให้บริการด้านการแพทย์ และการสาธารณสุข โดยเฉพาะงานส่งเสริมสุขภาพ งานป้องกันและควบคุมโรค งานรักษาพยาบาลและงานฟื้นฟูสมรรถภาพ ทั้งในสถานบริการและในชุมชนมีผู้ป่วยนอกมารับบริการ โดยเฉลี่ย 400 คน/เดือน และศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยในชุมชนแบบองค์กรร่วมวัดต้นเหียว หมูที่ 6 ตำบลยางเนิ้ง

12) ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

แหล่งน้ำประกอบด้วย หนอง บึงจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ หนองฟานกักเก็บน้ำประมาณ 33,000 ลบ.ม. คลองห้วยจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ ลำน้ำแม่สะลาบ ฝายจำนวน 1 แห่ง ลำเหมืองจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ ลำเหมืองพญาคำ ลำเหมืองแม่ฟ้าผ่า โดยฝื่อน้ำมาจากแม่น้ำปิง

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยภาษาไทย

ปิยากร หวังมหาวร (2552) วิจัยเรื่อง นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสหภาพยุโรป มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสหภาพยุโรป 2) ศึกษา นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสหภาพยุโรป 3) ศึกษา นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศสมาชิก ข้อค้นพบของงานวิจัย พบว่า นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ได้แก่ ฟินแลนด์ เนเธอร์แลนด์และไอร์แลนด์ ซึ่งเป็นประเทศตัวอย่าง การศึกษาพบว่าประเทศทั้งสามพยายามนำกรอบ ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตของสหภาพยุโรปมาปฏิบัติ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศทั้งสามปรากฏอยู่ในการศึกษาในระบบ

การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ปรากฏในการศึกษาในระบบ ปรากฏอยู่ในหลักสูตร ที่มุ่งเน้นการศึกษาทฤษฎีในขณะที่เดียวกันการฝึกปฏิบัติถูกบรรจุไปในหลักสูตรด้วย การศึกษาเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการวางแผน การศึกษาโดยมีหลักสูตรแกนกลาง สำหรับการศึกษาในระบบ ทั้งสามประเทศให้ความสำคัญกับการศึกษาผู้ใหญ่ มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการให้การศึกษาศึกษาและฝึกอบรม กระจายทั่วประเทศ สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัยก็เช่นเดียวกัน ทั้งสามประเทศมีการจัดแหล่งเรียนรู้เช่น ห้องสมุดสาธารณะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การมุ่งเน้นการศึกษาผู้ใหญ่ของทั้งสามประเทศ มีลักษณะยึดหยุ่นในรูปแบบการเรียนเต็มเวลาและบางเวลา มีการประกันคุณภาพการศึกษา โดยการมอบประกาศนียบัตรเพื่อเป็นการรับรองการเข้าทำงานด้วย ผลจากการนำกรอบยุทธศาสตร์ ด้าน การเรียนรู้ตลอดชีวิตมาปฏิบัติของทั้งสามประเทศทำให้ประเทศทั้งสามบรรลุตัวชี้วัดในระดับหนึ่ง เช่น ทำให้ผู้ที่มีอายุระหว่าง 18 ปี ขึ้นไปไม่ถูกกีดกันออกไปจากสังคม เป็นต้น

อมรา สุนทรธาดา (2553) วิจัยเรื่องอาชีพหลังเกษียณในสังคมตะวันตก พบว่าความมั่นคงด้านเศรษฐกิจหลังเกษียณของผู้สูงอายุ เป็นประเด็นสำคัญทั้งในระดับบุคคลและระดับประเทศ ไม่ว่าจะเป็นรัฐสวัสดิการ หรือรัฐที่ยังไม่มีระบบสวัสดิการมั่นคงแบบประเทศไทย จากการสำรวจกลุ่มธุรกิจธนาคาร Hong Kong and Shanghai Banking Cooperation ในปี พ.ศ. 2550 จากจำนวนตัวอย่าง 21,000 ราย อายุระหว่าง 40 – 79 ปี ใน 21 ประเทศ พบว่า ในกลุ่มประชากรเกษียณ ที่ได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าจ้าง เงินเดือน หรืองานอาสาสมัครเพื่อสังคม ยังสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับรัฐสวัสดิการ เช่น นิวซีแลนด์ ต้องพึ่งพิงสวัสดิการจากรัฐประมาณร้อยละ 49 และร้อยละ 30 มีทรัพย์สินของตัวเอง เปรียบเทียบกับผู้สูงอายุในสิงคโปร์ร้อยละ 40 มีรายได้จากทรัพย์สินของตัวเองร้อยละ 30 มีรายได้จากทรัพย์สินการลงทุน และร้อยละ 18 ได้จากเงินบำนาญ ดังนั้นผู้สูงอายุหลังเกษียณทำอะไรที่ไม่ใช่อาชีพเดิมขึ้นอยู่กับว่าจะมีงานอะไรในตลาดแรงงานที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มเติมเช่น ผู้หญิงในโปแลนด์รับจ้างเป็นคนเลี้ยงเด็กหรือผู้หญิงในอเมริกา รับจ้างเลี้ยงสุนัขสำหรับคนตาบอด เป็นต้น ประเด็นที่น่าสนใจของอาชีพหลังเกษียณคือ การให้โอกาสผู้สูงอายุได้ทำงานในลักษณะงานหรือกลุ่มอาชีพที่เหมาะสมเช่น การทำงานโดยได้รับค่าตอบแทน การทำงานแบบอาสาสมัคร หรือทำเป็นงานอดิเรกเพื่อการผ่อนคลาย ทั้งนี้เพื่อเป็นการรับกับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ

ชยากานต์ เรื่องสุวรรณและคณะ (2554) วิจัยเรื่องการศึกษาแนวการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนสำหรับผู้สูงอายุตำบลหนองฮี อำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนสำหรับผู้สูงอายุและ

ประการที่สองศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า 1. สภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยรวมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต ด้านอาชีพและด้านสังคม มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.49 มีความต้องการการจัดการศึกษาตลอดชีวิตทั้ง 4 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.26 รูปแบบการจัดการศึกษา ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการวิธีการจัดการศึกษาในรูปแบบของการฝึกอบรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆเป็นวิทยากร ใช้ระยะเวลา 1-2 วัน ครั้งละ 4-6 ชั่วโมง ช่วงเวลา 09.00 – 12.00 น. ในวันเสาร์-อาทิตย์ และการจัดกิจกรรมที่ศาลาวัด 2. การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษา พบว่าการจัดการศึกษาด้านสุขภาพกายควรมีการให้ความรู้ทางการแพทย์และการดูแลเบื้องต้นเกี่ยวกับโรคของผู้สูงอายุและการป้องกันด้านจิตใจควรมีการปฏิบัติธรรมะกับการครองตน การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่างวัย ด้านเศรษฐกิจควรจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่นและด้านสังคม ควรมีการจัดกิจกรรมทางสังคม และกิจกรรมการออกกำลังกายกิจกรรมการพัฒนาบุคลิกภาพ รูปแบบการจัดการศึกษาคือฝึกอบรมในวันเสาร์-อาทิตย์ 1-2 วัน ครั้งละ 1-2 ชั่วโมง ช่วงเวลา 09.00-12.00 น. โดยผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ

สมจินตนา ชังเกตุ (2554) วิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบห้องสมุดชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานโดยทั่วไปของห้องสมุดชุมชนทั้งในและต่างประเทศ 2) ศึกษากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของห้องสมุดชุมชน 3) พัฒนารูปแบบห้องสมุดชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตผลการวิจัยพบว่า รูปแบบห้องสมุดชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีองค์ประกอบ 4 โดยมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านโครงสร้างทางกายภาพ ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน

เพ็ชรรัตน์ สีมินกุล (2554) วิจัยเรื่องมาตรการจัดการความรู้ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ทราบองค์ประกอบการจัดการความรู้ของสถานศึกษา 2) เสนอมาตรการจัดการความรู้โดยมีข้อค้นพบของงานวิจัย พบว่า 1) การจัดการความรู้ที่สถานศึกษาสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับการบริหารองค์กรคุณภาพในทฤษฎีอื่นนอกจาก Deming Cycle ซึ่งอาจจะทำให้มีองค์ประกอบที่เหมาะสมกับขนาดขององค์กรปริมาณและขอบเขตของงานในบริบทที่เป็นจริง ณ กาลเวลานั้นซึ่งจะส่งผลให้มีคุณภาพที่โดดเด่นและเป็นต้นแบบที่ดีในอนาคต 2) เพื่อนำมาตรการจัดการความรู้ซึ่งเป็นนวัตกรรมการบริหาร (administrative innovation) ที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปปรับ

ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อติดตามวัดและประเมินผลตลอดจนการนำผลลัพธ์ที่ได้เสนอเป็นเชิงประจักษ์ ขจัดปัญหาการประเมินเฉพาะหน้าและการวิเคราะห์ที่ผิดพลาด อีกทั้งการโต้แย้งเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการติดตาม วัดและประเมินผลเพราะมาตรวัดการจัดการความรู้ (The Meter of Knowledge Management) สามารถแสดงผลลัพธ์เป็นหน้าปัทม์ที่มีเข็มชี้บอกระดับของการจัดการความรู้บนจอคอมพิวเตอร์ซึ่งชี้บอกคะแนนบอกระดับของการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการ ทำให้สามารถวัดผลได้รวดเร็ว ถูกต้องซึ่งได้พัฒนาอยู่บนบนหลักการประมวลผลและความสามารถของคอมพิวเตอร์ซึ่งมีไอซีและไมโครคอนโทรลเลอร์หรือ Converter อยู่ภายในและผ่านการพัฒนาโปรแกรมโดยผู้เชี่ยวชาญ (Programmer) ทำให้ผลลัพธ์ที่ได้เป็นเชิงประจักษ์ที่เป็นสากลโดยแสดงผลเป็นหน้าปัทม์ที่มีเข็มชี้บอกระดับของเกณฑ์มาตรฐานตามที่กำหนดและมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษา มีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการบริหารจัดการ การติดตามและการวัดผลประเมินผลที่เป็นระบบ มีการปรับปรุงที่เหมาะสมและก่อให้เกิดประสิทธิภาพของการพัฒนาภายใต้การบริหารจัดการโดยผู้บริหารและทีมงาน อันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของสถานศึกษาและองค์กรที่สนใจในการพัฒนาไปสู่อนาคต ตลอดจนสร้างความเชื่อถือ ความมั่นใจในคุณภาพ ประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสร้างคุณค่าแก่ผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้บริหารในระดับสูง ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำผลลัพธ์ที่ได้จากการติดตาม การวัดและประเมินผลด้วยมาตรวัดการจัดการความรู้ไปจัดทำรายงานประจำปีจัดทำสารสนเทศที่สร้างความโดดเด่นเป็นสากลและใช้ในการประเมินคุณภาพภายในเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกให้เป็นที่ยอมรับและสะท้อนถึงคุณภาพ ประสิทธิภาพที่เข้มแข็งสามารถแข่งขันได้ทั้งในระดับชาติและก้าวสู่ความเป็นสากลด้วยความภาคภูมิใจมากขึ้น

อารักษ์ อินทร์พยุง (2554) วิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) สร้างตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) ประเมินตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่สร้างขึ้น และ 3) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่า ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตาม

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก 17 องค์ประกอบย่อย 92 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) องค์ประกอบหลัก ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษามี 2 องค์ประกอบย่อย 17 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความสอดคล้องกับปรัชญาการจัดการศึกษา 11 ตัวบ่งชี้ และหลักการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 ตัวบ่งชี้ 2) องค์ประกอบหลัก ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนมี 6 องค์ประกอบย่อย 23 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ทักษะในการแสวงหาความรู้และการพัฒนาตนเอง 5 ตัวบ่งชี้เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ 4 ตัวบ่งชี้ความรู้พื้นฐานและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 4 ตัวบ่งชี้การประกอบอาชีพบนพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ 4 ตัวบ่งชี้ การใช้ทักษะชีวิตจัดการกับปัญหาและสิ่งท้าทาย 3 ตัวบ่งชี้และการพัฒนาสังคมและชุมชน 3 ตัวบ่งชี้ 3) องค์ประกอบหลักกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ มี 3 องค์ประกอบย่อย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การวางแผนหลักสูตร 9 ตัวบ่งชี้การนำหลักสูตรไปใช้ 22 ตัวบ่งชี้ และการประเมินหลักสูตร 2 ตัวบ่งชี้ 4) องค์ประกอบหลักปัจจัยเกื้อหนุนการจัดการศึกษามี 6 องค์ประกอบย่อย 19 ตัวบ่งชี้ได้แก่ภาคีเครือข่าย 3 ตัวบ่งชี้สื่อและแหล่งเรียนรู้ 6 ตัวบ่งชี้ เทคโนโลยีและสารสนเทศ 2 ตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชน 3 ตัวบ่งชี้ การประกันคุณภาพการศึกษา 2 ตัวบ่งชี้ และการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษา 3 ตัวบ่งชี้ 2. ผลการประเมินตัวบ่งชี้พบว่าผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู และบุคลากร. กศน.ตำบลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากร กศน.ตำบล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติในภาพรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกัน 1 ด้านคือด้านองค์ประกอบหลัก ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา แตกต่างกัน 3 ด้านคือด้านองค์ประกอบหลักผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน ด้านองค์ประกอบหลักกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านองค์ประกอบหลักปัจจัยเกื้อหนุนการจัดการศึกษา โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

มูลนิธิสุข-แก้ว แก้วแดง (2555) วิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนของสำนักงาน กศน.เพื่อสนับสนุนการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2558 พบว่าเพื่อเป็นการเตรียมประชาชนคนไทยให้พร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนควรให้จัดการศึกษาที่ประกอบด้วย 1. ASEAN Literacy ความรู้เกี่ยวกับประเทศสมาชิกในประชาคมอาเซียนทุกมิติ (ภูมิ-ประวัติ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ฯลฯ) 2. Language Literacy ความรู้และทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสาร ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ภาษามาลาเลย์ ภาษาเวียดนาม 3. Career Literacy อาชีพที่สร้างรายได้และสอดคล้องกับ Market Needs 4. Sufficiency Economy

Literacy การรู้จักดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและสมดุล สามารถพึ่งตนเองได้ 5. Multi-cultural Literacy การรู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่มีพหุภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม 6. IT Literacy การรู้จักใช้เทคโนโลยี ในชีวิตและการทำงาน 7. Thinking and Learning Literacy การรู้จักกระบวนการคิด และวิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต 8. Democracy Literacy ความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน เพื่อสร้างสังคมที่ยุติธรรมและมีความโปร่งใส นอกจากความรู้และทักษะดังกล่าวแล้ว ยังจำเป็นต้องปลูกฝังจิตสำนึกและคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของคนไทยเพื่อเป็นพลเมืองอาเซียนที่มีคุณภาพ มีอัตลักษณ์ร่วมกัน แต่มีรากฐานความเป็นคนไทยที่ดี

สำนักงาน กศน. (2555) ได้ศึกษาเรื่องกรณีตัวอย่าง: การจัดการศึกษาตลอดชีวิตในต่างประเทศ โดยพบว่าการศึกษาตลอดชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นเรื่องที่รัฐควรให้ความสำคัญ หรือเป็นนโยบายเพื่อการพัฒนาทรัพยากรของประเทศนั้นๆ ซึ่งปัจจุบันประเทศต่างๆ ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาตลอดชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยกำหนดเป็นนโยบายหรือกฎหมายเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการจัดการศึกษาตลอดชีวิต หรือการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศ ซึ่งจะได้นำเสนอเป็นกรณีตัวอย่างดังต่อไปนี้ (1) สาธารณรัฐเกาหลีใต้ มีกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต และหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น การจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศเกาหลี จัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ คือการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เช่นเดียวกับประเทศอื่น มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาลงสู่จังหวัดและอำเภอโดยมีกฎหมายบังคับ สถาบันการศึกษาจัดการศึกษาที่หลากหลาย เปิดกว้างและยืดหยุ่นในกฎระเบียบ เพื่อให้ทุกคนเข้ารับการศึกษามีการใช้สื่อหลายชนิดรวมทั้งสื่อที่ทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เครือข่ายข้อมูลสารสนเทศแห่งชาติ ศูนย์มัลติมีเดีย การเชื่อมโยงเครือข่าย การศึกษาหลายเครือข่าย ได้แก่ โรงเรียน มหาวิทยาลัย ห้องสมุด องค์กรธุรกิจ ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาท้องถิ่น โดยให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน สถานประกอบการ ห้องสมุด เป็นต้น และระดมความรู้ประสบการณ์จากผู้รู้ในชุมชนมาช่วยจัดการศึกษา มีการเพิ่มงบประมาณในการจัดการศึกษา ส่งเสริมให้ภาคเอกชนและรัฐบาลท้องถิ่นร่วมลงทุนในการจัดการศึกษา หาวิธีลดค่าใช้จ่ายของพ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียนที่ยากจน มีการปรับระบบการศึกษาทั้งระบบ ตั้งแต่เรื่องหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล มีการปรับกฎหมายการศึกษาให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (2) ประเทศญี่ปุ่น มีกฎหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตและโครงสร้างการบริหาร และหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น สำนักงานนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตในกระทรวงศึกษาธิการ

ดำเนินการจัดการศึกษาตลอดชีวิตคล้ายคลึงกับประเทศอื่นๆ ได้แก่ การวางเป้าหมายเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้กับประชาชน การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การขยายโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การให้ทุกหน่วยในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมจัดทำกิจกรรม โปรแกรมการเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้และการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณ เน้นและมีความโดดเด่นในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตขึ้นแก่ทุกคนในสังคม คือการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร ซึ่งหมายถึงความร่วมมือร่วมใจของทุกหน่วยในสังคมได้แก่ บุคคล ครอบครัว ชุมชน ภาคเอกชนและภาครัฐได้เข้ามามีส่วนร่วมกันรับผิดชอบอย่างจริงจังในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต พร้อมกับการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อกำหนดบทบาทในการบริหารจัดการองค์การการเรียนรู้และวางมาตรการในการร่วมมือกัน (3) ประเทศสิงคโปร์ มีนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศสิงคโปร์ จัดขึ้นโดยภาครัฐและเอกชนโดยมีกระทรวงกำลังคน (Ministry of Manpower) ควบคุมดูแลและกำหนดแผนการช่วยเหลือด้านการเงิน และแผนการฝึกอบรม (4) ประเทศแคนาดา กระจายอำนาจบริหารจัดการศึกษา โดยในแต่ละมณฑลรัฐมีอิสระในการจัดองค์กรที่รับผิดชอบดูแลการศึกษา โดยในแต่ละมณฑลรัฐมีอิสระในการจัดองค์กรที่รับผิดชอบดูแลการศึกษา การออกกฎหมายและจัดหลักสูตรหรือ โปรแกรมการเรียนรู้ขึ้นเอง ทั้งนี้ประเทศแคนาดาได้สร้างความคุ้นเคยในเรื่องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพแบบต่อเนื่องตลอดชีวิต ได้สร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนได้ตระหนักถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าเป็นสิ่งจำเป็น มีการฝึกอบรมให้ประชาชนสามารถใช้สื่ออย่างหลากหลายเพื่อ การเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ที่ทันสมัย ส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมากขึ้น และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเป็นเครื่องมือให้ประชาชนได้เข้าถึงโอกาสการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ กับบ้าน โรงเรียน สถาบันทางการศึกษา สถานประกอบการภาคอุตสาหกรรม และชุมชน ปัจจุบันประเทศแคนาดาได้ใช้บ้านเป็นทั้งที่ทำงานและที่อยู่อาศัย เพราะฉะนั้น บ้านจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ เนื่องจากสามารถทำงานหรือดำเนินธุรกิจไปพร้อมๆ กับการเรียนรู้โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (5) ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดเป็นนโยบายที่สำคัญของชาติ โดยออกกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิตขึ้น โดยเฉพาะ เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีกรอบทิศทางในการปฏิบัติ ที่ชัดเจน การดำเนินการเน้นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้แก่รัฐ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้สนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้มากที่สุด การจัดการศึกษา ยึดหลักการในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงโอกาสการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน และถือว่าเป็นสิทธิของทุกคนที่จะเข้าถึงโอกาสในการเรียนรู้ได้อย่างสะดวก โดยหน่วยจัดการเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้ต้องหา

วิธีการจัดการศึกษาให้ยืดหยุ่น เปิดกว้างเพื่อที่จะให้ประชาชนเข้าถึง ได้ง่ายและสะดวก ส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน มีเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน หรือที่เรียกว่าการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยใช้ชุมชนเป็นพื้นฐาน ส่งเสริมความร่วมมือกันของ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญแก่บ้าน ว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สำคัญ เป็นแหล่ง ฟูพื้นฐานชีวิตของบุคคล ส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างกว้างขวาง เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง ให้ประชาชนรับความรู้ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีนโยบาย เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ (6) สหราชอาณาจักร กำหนดกรอบงานเชิงยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง กระจายอำนาจ ให้ความสำคัญแก่บ้าน สถานประกอบการและชุมชนในการเป็นแหล่งการเรียนรู้ มีการพัฒนาแหล่ง การเรียนรู้ในชุมชนอย่างหลากหลาย และพัฒนาไปเป็นชุมชนหรือเมืองแห่งการเรียนรู้ มีการสร้าง ความรู้ความเข้าใจปรับทัศนคติของประชาชนให้เห็นความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต หา มาตรการต่างๆที่จะรณรงค์ให้ประชาชนกลับเข้าสู่การศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส จัด การศึกษาให้มีความหลากหลายและยืดหยุ่นในเรื่องกฎ ระเบียบต่างๆ จัดการศึกษาให้การศึกษาทุก รูปแบบเชื่อมโยงกันได้ เทียบโอนหน่วยกิตกันได้ และให้มีการเรียนแบบสะสมหน่วยกิต ให้ความสำคัญต่อการให้ข้อมูลสารสนเทศและการแนะแนวเพื่อช่วยจูงใจให้ประชาชนกลับเข้าสู่ การศึกษาและเลือกแนวทางการศึกษาคด้วยตนเอง มีการใช้ประโยชน์จากสื่อและเทคโนโลยีเพื่อช่วย ให้การศึกษาระบายได้ครอบคลุมทั่วถึงกลุ่มเป้าหมายและจัดบริการได้อย่างต่อเนื่อง โดยสร้างเป็น โครงข่ายแห่งชาติเพื่อการศึกษา มีการจัดระบบงบประมาณให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตลอดชีวิต และเพื่อช่วยสนับสนุนประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (7) ประเทศ เดนมาร์ก รัฐได้ออกพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาในยามว่าง (The Leisure - Time Education Act of 1968) โดยกระทรวงศึกษาธิการและองค์กรท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย ส่วนในการดำเนินงานจะมีทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนร่วมกันจัด โดยมีเป้าหมายและนโยบาย การจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่ครอบคลุมไปถึงการศึกษาผู้ใหญ่และการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อ พัฒนาให้ประชาชนทุกวัยของประเทศ มีความรู้และเพิ่มศักยภาพของประชากรให้สามารถแข่งขัน กับตลาดแรงงานระดับโลก (8) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีกฎหมายแม่บทของการศึกษา ส่วน ในทางปฏิบัติรัฐบาลของแต่ละรัฐ จะออกกฎหมายหรือพระราชบัญญัติ (Gesetz) ที่เกี่ยวข้องที่มี ความหลากหลาย การจัดการศึกษาตลอดชีวิตส่วนใหญ่จะดำเนินการโดยสหภาพแรงงาน พรรค การเมือง องค์กรศาสนาและศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ชุมชน (Community Adult Education Centre) ที่ ดำเนินงานโดยภาคเอกชน จัดการศึกษาตามความต้องการหรือ ความสนใจของชุมชน จึงมีเป้าหมาย และนโยบายเพียงการให้ความรู้ทักษะแก่ผู้ใหญ่ แต่ให้ประชาชนรู้จักแก้ปัญหาของชุมชน การอยู่

ร่วมกันในสังคม การสร้างสมานฉันท์ และจิตสำนึกให้เกิดขึ้นกับชนกลุ่มน้อย ผู้อพยพ และคนต่าง วัฒนธรรม (9) ประเทศออสเตรเลีย กำหนดนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต และกระจาย อำนาจในการจัดการศึกษาให้แก่ลุ่มรัฐ แต่ละลุ่มรัฐสามารถกำหนดนโยบายและบริหาร จัดการศึกษาภายในลุ่มรัฐของตนเอง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัด การศึกษาตลอดชีวิต ทั้งรัฐบาล เอกชน องค์กรท้องถิ่น สมาคม สถานประกอบการ และประชาชน ส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน จัดการศึกษาทุกประเภทให้มีรูปแบบและ วิธีการที่หลากหลายในชุมชน จัดการศึกษาทุกประเภทให้มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ ประชาชนเลือกได้ตามความต้องการ ใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อ จัดการศึกษาให้ครอบคลุม ทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ โดยลุ่มรัฐกำหนดนโยบาย ในการใช้สื่อเทคโนโลยี มีการระดมทุนจัดการศึกษาตลอดชีวิตจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น เอกชน การศึกษาในระดับพื้นฐาน 12 ปี รัฐจัดให้แก่ประชาชนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สำหรับการศึกษาระดับ ที่สูงขึ้นนั้นมีการให้กู้ยืมเงินเรียนโดยไม่คิดดอกเบี้ย ส่วนการจัด การศึกษาตลอดชีวิตเน้นการศึกษาที่สัมพันธ์กับการทำงาน สรุปว่าจากกรณีตัวอย่างการจัดการศึกษา ตลอดชีวิตในต่างประเทศที่กล่าวมานั้น ส่วนให้มีความสำคัญกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต/การ เรียนรู้ตลอดชีวิต ในลักษณะการออกกฎหมาย การกำหนดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอด ชีวิต การศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิต/การเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การ นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อเข้าถึงแหล่งบริการการเรียนรู้ตลอดชีวิต การนำระบบบัญชีการ เรียนรู้ส่วนบุคคลมาใช้เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส ฯลฯ ดังนั้น บทบาท การจัดการศึกษาตลอดชีวิต/การเรียนรู้ตลอดชีวิตของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จึงมีความสำคัญ โดยส่วนกลาง เน้นการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาและด้านอื่นร่วมกับกระทรวงที่เกี่ยวข้อง สำหรับนโยบายการศึกษาตลอดชีวิตจะมีลักษณะของการบูรณาการมากขึ้น รับผิดชอบ การกำกับ ตรวจสอบและประเมินคุณภาพให้ได้มาตรฐาน ตลอดจนการทำวิจัยเพื่อพัฒนา การเรียนรู้ตลอด ชีวิตให้เหมาะสม สำหรับหน่วยงานระดับภูมิภาคและท้องถิ่น นโยบาย/ยุทธศาสตร์และกฎหมาย การศึกษาตลอดชีวิตสู่การปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายและชุมชน รวมทั้งระดมสรรพกำลังใน ท้องถิ่นมาใช้อย่างเต็มที่เต็มกำลัง

8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Crate (2006) ได้ศึกษาเรื่อง Elder Knowledge and Sustainable Livelihoods in Post-Soviet Russia: Finding Dialogue Across the Generations ศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวทางเศรษฐกิจ ของชุมชนชนบทตอนเหนือของรัสเซีย จากเดิมประชากรในชนบทจะได้รับการเลี้ยงดูและทำหน้าที่

ในการเพาะปลูกการเกษตรให้แก่วัฒน หลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในค.ศ. 1991 ผู้คนถูกเลิกจ้าง ตกงานทำให้สังคมเกิดปัญหาในสังคมต่าง ๆ มากมายทั้ง โรคพิษสุราเรื้อรัง ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการใช้ความรุนแรงและการฆาตกรรม ผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่จำเป็นต้องปรับตัวรับปรากฏการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยคนในชุมชนหันกลับมาตั้งหลักด้วยการทำการผลิตในระดับครัวเรือน เช่นเดียวกับที่เคยเกิดขึ้นเมื่อครั้งก่อนการก่อตั้งสหภาพโซเวียต โดยใช้การจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุในครอบครัว ในหมู่บ้านนำมาเป็นองค์ความรู้ในการดำรงชีวิต โดยการดำเนินการวิจัยนี้มีกำหนดระยะเวลา 3 ปี ภายใต้ชื่อโครงการวิจัย “การสำรวจการคืนสู่สภาพเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมให้แก่หมู่บ้านต่าง ๆ ในวิวยูธิ ซาฮา ผ่านการสร้างสมรรถภาพ การประเมินความยั่งยืน และการรับความรู้” เป้าหมายของการวิจัยจึงแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) การสร้างเสริมสมรรถภาพ (Building Capacity) เป็นการทำงานร่วมกับคนในพื้นที่เพื่อพัฒนานิยามความยั่งยืนในแบบของชุมชน และหาตัวชี้วัดที่เหมาะสมในการประเมินความยั่งยืนในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน 2) การประเมินความยั่งยืน (Assessing Sustainability) เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการวัดความยั่งยืน และ 3) การรับความรู้ (Gaining Knowledge) สำรวจแง่มุมต่างๆ ของความรู้ที่ได้จากผู้สูงอายุ ที่บ่งบอกถึงความยั่งยืนในการผลิตระดับท้องถิ่น พบว่าเกิดการเรียนรู้ เช่นการเรียนรู้วิธีการทำของเล่นด้วยตนเองนักเรียน ซึ่งสามารถอธิบายถึงพิธีกรรมจำนวนมากและเห็นการเชื่อมโยงขององค์ประกอบอื่นๆ เกี่ยวกับ ซีเออ ทว้อม (Sier-Twom) หรือการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติของชาวซาฮา เช่น การบำรุงดิน การสวดมนต์ มีการขออนุญาตเจ้าที่เมื่อไปสถานที่นั้นๆ เป็นครั้งแรก นักเรียนเสริมว่า วันซีเออ ทว้อม (Sier-Twom) เป็นวันสำคัญเป็นวิถีการปกป้องรักษาธรรมชาติและรักษาสัมพันธภาพที่ดีกับผู้คน นักเรียนบางคนประทับใจเมื่อเล่าความรู้จากผู้สูงอายุเป็นความรู้ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้คิดค้นเองหรือได้รับการถ่ายทอดมาถูกเอามาใช้ในชั้นเรียนของพวกเขาอย่างเป็นทางการ เด็กหลายคนสังเกตว่าผู้สูงอายุมีความเคร่งครัดด้านศีลธรรมในอดีตมากกว่าปัจจุบัน ซึ่งพวกเขาอยากให้มีการสอนศีลธรรมในแบบเดิมยังคงอยู่วัยรุ่นที่เข้าร่วม พวกเขามีความคิดที่ดีและตื่นตัวกับงานที่พวกเขาทำ ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้รู้ว่าพวกเขาเห็นด้วยกับงานวิจัยนี้และพ่อแม่ของพวกเขาที่ตื่นตัวกับโครงการวิจัยนี้ด้วยเช่นกัน พ่อแม่บางคนอภิปรายกับลูกๆ ของพวกเขาและเริ่มพูดคุยถึงสิ่งที่พวกเขาเกี่ยวข้องกับชีวิตในอดีต เกิดเป็นผลงานวิชาการเรียกว่า “การเรียนการสอนเชิงสร้างสรรค์” (Creative Pedagogy) ซึ่งมันจะเป็นทางเลือกของหลักสูตรที่มีอยู่เดิม เพื่อทำให้นักเรียนทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมรอบข้าง (ธรรมชาติ วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ) และมีส่วนร่วมกับสภาพแวดล้อมเหล่านั้นๆทำให้เกิดโครงการดีๆ แบบนี้ขึ้นในโรงเรียนของหมู่บ้านชนบทในท้องถิ่นๆ ในสาธารณรัฐซาฮาใต้ (Crate, 2006: 47)

Rabusicova and Rabusic. (2006) ได้ศึกษาเรื่อง Adult Education in the Czech Republic - Who Participates and Why จากข้อมูลของ Ad Hoc Module เกี่ยวกับเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งดำเนินการสำรวจ Eurostat ในปี 2003 กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรที่มีอายุ 25-64 พบว่าแนวคิดการศึกษาผู้ใหญ่ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิตนั้น ในปัจจุบันหัวข้อนี้เป็นหัวข้อที่ได้รับและให้ความสำคัญอย่างมาก โดยดูได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายทางการศึกษานโยบายการจ้างงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสาธารณรัฐเช็ก แต่อย่างไรก็ตามข้อมูลเดิมได้ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชากรวัยผู้ใหญ่ของสาธารณรัฐเช็ก ที่เข้าโปรแกรมการศึกษาผู้ใหญ่ไม่นับรวมเลย โดยฐานการสำรวจตัวแทนพิเศษจาก “การศึกษาผู้ใหญ่เมื่อปี 2005” นำมาเทียบเคียงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริงในสาธารณรัฐเช็ก จากแนวคิดเรื่อง “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Lifelong Learning) และ สังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) โดยมีการกำหนดข้อคำถามขึ้นมาจำนวน 3 ข้อเพื่ออธิบายถึงคุณลักษณะของการศึกษาผู้ใหญ่ในสาธารณรัฐเช็ก ซึ่งประกอบด้วยดังนี้คือ 1) อะไรคือสิ่งที่บอกว่าการศึกษาในสาธารณรัฐเช็ก เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 2) การศึกษาตลอดชีวิตนี้ เกิดขึ้นทั้งในระบบและนอกระบบหรือไม่ 3) คนสาธารณรัฐเช็ก สนใจการศึกษาตลอดชีวิตหรือไม่ โดยไม่คำนึงถึงอายุ ระดับการศึกษา เพศ สถานะและอาชีพ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มของประชากรวัยผู้ใหญ่และกลุ่มวัยรุ่นมีแผนการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม ได้แก่วัยแรกคือการเป็นนักเรียนตามมาด้วย ประกอบอาชีพ และการมีครอบครัว โดยประชากรสาธารณรัฐเช็ก จะศึกษาในระบบระดับมัธยมศึกษาหรือระดับมหาวิทยาลัย เพราะแรงกระตุ้นเบื้องต้นที่เป็นเหตุผลภายนอกทั้งเรื่องของการประกอบอาชีพ การมีงานทำ ส่วนที่ศึกษานอกระบบ เช่นการเรียนคอมพิวเตอร์ เรียนภาษาต่างประเทศ ซึ่งก็เพื่อพัฒนาตนเองเพื่อการทำงานนั่นเอง ซึ่งจากข้อมูลเชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นว่าผู้มีอำนาจทางการศึกษาให้การสนับสนุนการศึกษาผู้ใหญ่อย่างเป็นทางการ “ในภาคสนาม” ปรากฏข้อเท็จจริงแตกต่างกันออกไป การศึกษาในสาธารณรัฐเช็กยังคงมิใช่การศึกษาตลอดชีวิต เพราะการศึกษาตลอดชีวิตส่วนใหญ่จะอยู่ภายในกรอบคิดของการศึกษานอกระบบ และมีเพียงคนที่จบการศึกษาดุสิตศึกษาแล้วเท่านั้นที่จะเข้าร่วมและมีประสบการณ์ร่วมกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตผ่านการศึกษาผู้ใหญ่

Maruyama. (2009) ได้วิจัยเรื่อง A Potentiality of Non-formal Education beyond the Boundaries of Developed and Developing Countries : from a Japanese Academic Discourse วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ ชี้ให้เห็นถึงเส้นแบ่งในการอธิบายต่างๆ ในวาทกรรมทางวิชาการของญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นทางการศึกษา พยายามที่จะย้ำเตือนเป้าหมายเริ่มต้นของการเรียนรู้ และการทำวิจัยที่ให้ความสำคัญกับวาทกรรมของการศึกษานอกระบบ โดยใช้การวิจัยเอกสาร ซึ่งพบว่าสังคมและนักวิชาการในญี่ปุ่นพยายามค้นหาเงื่อนไขและระบบที่ทำให้นักเรียนเกิด

สมรรถภาพที่ดีที่สุดสำหรับนักเรียนในระบบการศึกษากระแสหลัก แต่โชคไม่ดีนักเด็กหลายคนอ่อนแอเกินไปที่จะเรียนและมีข้อจำกัดว่าต้องทำงานหนัก เพราะพวกเขาเห็นพ่อแม่ของพวกเขาตกงาน และพวกเขาได้รับข้อมูลเกี่ยวกับความไม่ยั่งยืนในหน้าข่าวทุกวันนี้ เช่นเศรษฐกิจตกต่ำ การฆ่าตัวตาย และวิกฤตการณ์ทางธรรมชาติ ไม่มีผู้ใดให้คำตอบที่เป็นสากลได้ชัดเจนนักต่อคำถามของเด็กถึงเป้าหมายของการเรียนรู้หรือการศึกษาของพวกเขา แม้กระทั่งนักวิชาการและรัฐบาลก็พยายามค้นหาคำตอบเหล่านี้เช่นกัน

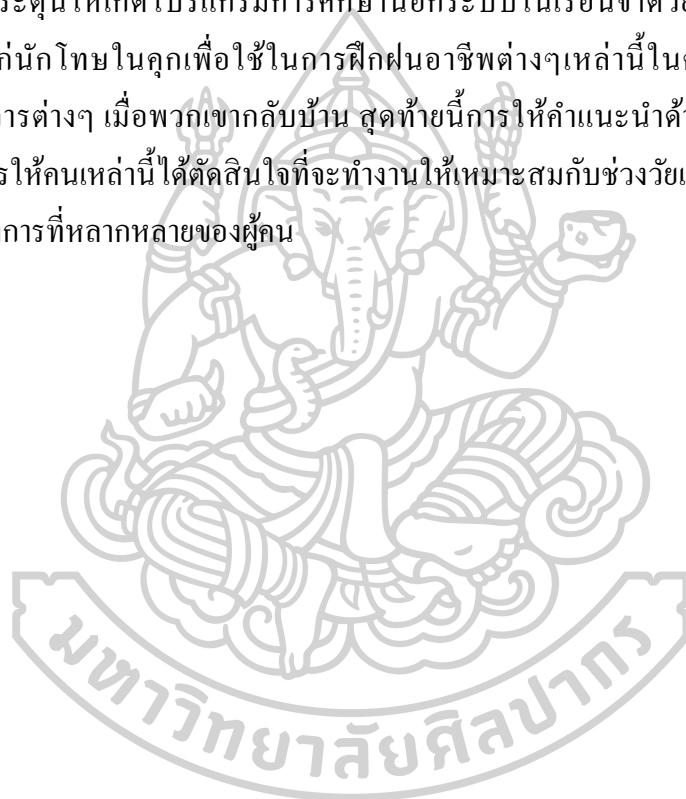
Perulli. (2009) ได้ศึกษาเรื่อง Recognizing Non-Formal and Informal Learning : An Open Challenge วัตถุประสงค์เพื่อกำหนดข้อเสนอแนะบางอย่างและเสนอแนวทางการทำงานตามคำถามดังกล่าวดังนี้คือ 1) เพื่อทราบว่าอะไรที่ใช่และไม่ใช่การเรียนรู้นอกระบบและตามอัธยาศัย 2) เพื่อใครและด้วยเครื่องมือแบบไหน ที่ประเทศยุโรปจะเข้าไปเกี่ยวข้องในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย 3) เราจะช่วยเสริมการเรียนรู้นอกระบบและตามอัธยาศัยที่เกี่ยวข้องได้อย่างไร (ในเชิงปฏิบัติ) พบว่า คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) และ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาศึกษาและการฝึกอบรมระดับอาชีวศึกษาของสหภาพยุโรป หรือ CEDEFOP (The European Centre for the Development of Vocational Training) เป็นหน่วยงานที่สำคัญในการจัดทำกรอบการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความต้องการด้านคุณภาพของกระบวนการตรวจสอบซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญในการสร้างความเข้าใจต่อการเรียนรู้สิทธิพลเมืองของแต่ละบุคคล หากดำเนินแนวทางนี้จะนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติที่ดีที่สุดที่สหภาพยุโรปและเป็นการปฏิบัติที่สมบูรณ์ เช่นในหน่วยงานประเมินการเทียบโอนการเรียนรู้แห่งสหราชอาณาจักร ที่ได้ส่งเสริมและสร้างหลักเกณฑ์ในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ด้วยการร่าง “คู่มือแนะนำการประเมินเทียบโอน” หรือ “Guidelines on the Accreditation of Prior Learning” (2004) ซึ่งมุ่งเน้นหลักการแห่งคุณภาพและวิธีการที่จะมั่นใจได้ ซึ่งแท้จริงแล้ว การประเมินความสำเร็จต่างๆ ของการศึกษานอกระบบที่มีอยู่ ซึ่งการศึกษานอกระบบสามารถทำได้ดีในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งในสถานประกอบการ ในโรงเรียนหรือแม้แต่หน่วยงานฝึกอบรมอื่นๆ การให้ความยอมรับสังคมในมุมมองของการรับรู้และการเสริมสร้างการเรียนรู้ของการศึกษานอกระบบและบริบทของการฝึกอบรม(ทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบและตามอัธยาศัย) นั้นจะช่วยสร้างความเข้มแข็งและนำไปสู่การกำหนดนโยบายของยุโรปและประเทศอื่นๆนอกยุโรป

Petnuchova. (2012) ได้ศึกษาเรื่อง Non-Formal and Informal Education: Where Does It Go in the Slovak Republic? หรือการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย : กรณีสาธารณรัฐสโลวาเกียจะมุ่งไปทางไหน? วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการดำเนินงานในการจัดการศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งด้านแนวคิดนิยามความหมาย ความสำคัญ และความเข้าใจของ กระบวนการเรียนรู้/กระบวนการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย นั้นว่ามีความแตกต่างกันหรือเหมือนกันหรือไม่ อย่างไร โดยศึกษาทั้งของสาธารณรัฐสโลวักเอง และการศึกษาของประเทศอื่นๆ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ วิจัยเอกสาร (Documentary Research) ข้อค้นพบ พบว่าในปัจจุบันสาธารณรัฐสโลวักยังไม่มีการออกกฎหมายที่ชัดเจน เพื่อรองรับและสร้างความชอบธรรม ให้กับการเรียนรู้นอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการศึกษาเหล่านี้ยังไม่ได้มีกรอบหรือแนวทางในการรับรองวุฒิทางการศึกษาระดับประเทศ ซึ่งจะช่วยให้การทำความเข้าใจเรื่อง การศึกษาในระบบ นอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างถูกต้อง การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญ ของระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างความเข้าใจเพื่อให้เกิด การรับรู้จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับการศึกษาตลอดชีวิต ในฐานะที่เป็นเครื่องมือหลักในการ สร้างความยืดหยุ่นในสังคมและการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีวิธีการการสร้างการรับรู้มี 2 วิธี คือ (1.) สร้างระบบที่น่าเชื่อถือสำหรับโปรแกรมการศึกษานอกระบบ (2.) การสร้างความตระหนักและการให้ความสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยให้ ผู้คนได้ทำความเข้าใจจากการปฏิบัติ ผ่านนโยบายของรัฐ โดยต้องดำเนินการสร้างระบบการให้ คำแนะนำในการศึกษาตลอดชีวิตของสโลวาเกีย โดยการรวมองค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอัน ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน สวัสดิการสังคม และครอบครัว กระทรวง สาธารณสุขและกระทรวงยุติธรรม มาทำงานร่วมกันในการวางแผน สร้างแนวคิดเฉพาะเรื่องต่างๆ เป็นองค์ประกอบเฉพาะที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ในปัจจุบัน ที่จะช่วยให้คำแนะนำสามารถ ใช้ได้จริง และเพื่อร่างกฎหมายในการกำกับกำกับการดำเนินงานระบบการให้คำแนะนำการศึกษาตลอด ชีวิต โดยรัฐบาลต้องมีนโยบายในดำเนินการส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ส่งเสริมการใช้ แหล่งภูมิปัญญาเป็นแหล่งทุนในการจัดการศึกษา

Egbezor and Okanezi. (2008) ได้ศึกษาเรื่อง Non-Formal Education as a Tool to Human Resource Development: An Assessment หรือการศึกษานอกระบบคือเครื่องมือในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์: การประเมินค่า วัตถุประสงค์เพื่อต้องการตรวจสอบการศึกษานอกระบบว่าถูก นำไปใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในรัฐริเวอร์สเตท ประเทศไนจีเรียหรือไม่ การวิจัยโดยใช้ การวิจัยเชิงสำรวจ ในการสอบถามเพื่อเก็บข้อมูล และใช้เครื่องมือทางสถิติที่หลากหลายในการ วิเคราะห์ข้อมูล ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นถึงการใช้องค์กรศึกษานอกระบบในการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย และมีจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษานอกระบบเพื่อ สนับสนุนภาคอุตสาหกรรม ในการฝึกฝนแรงงานซึ่งมีจำเป็นอย่างแท้จริง และในงานวิจัย ศูนย์ พัฒนาทักษะ (Skills Acquisition Centers) ในรัฐริเวอร์สเตท ได้ฝึกฝนให้ผู้เข้าฝึกอบรม เกิดมีทักษะ

ความรู้ที่หลากหลายทั้งด้านทักษะต่างๆและการสอนในเรื่องการประกอบธุรกิจค้าขาย โดยได้มีการจัดการเรียนรู้ให้แก่โรงเรียนช่างต่างๆ จากการดำเนินการ โปรแกรมการศึกษานอกระบบ การศึกษาแสดงให้เห็นว่าทักษะทางธุรกิจการค้าที่ได้เรียนรู้ไปนั้นจะช่วยเสริมศักยภาพในการจ้างงาน เนื่องจากการศึกษานอกระบบเหล่านี้จะช่วยสอนในเรื่องของการวางแผนชีวิตและทักษะต่างๆ ทางการศึกษา ผลดีที่ตามมาอย่างไม่ต้องสงสัยคือประชาชนจะได้ใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ในการศึกษาจากสถานที่ต่างๆเช่น โบสถ์ต่างๆเปิดให้เป็นโรงเรียนวันอาทิตย์ เนื่องจากโรงเรียนวันอาทิตย์จะต้องจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการวางแผนชีวิตและการสอนคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้นภาครัฐควรกระตุ้นให้เกิดโปรแกรมการศึกษานอกระบบในเรือนจำด้วย โดยรัฐเป็นผู้ส่งเสริมอุปกรณ์ให้แก่นักโทษในคุกเพื่อใช้ในการฝึกฝนอาชีพต่างๆเหล่านี้ในคุก และสามารถนำไปประกอบกิจการต่างๆ เมื่อพวกเขากลับบ้าน สุดท้ายนี้การให้คำแนะนำด้านการฝึกฝนอาชีพควรเกิดขึ้นจากการให้คนเหล่านี้ได้ตัดสินใจที่จะทำงานให้เหมาะสมกับช่วงวัยและระดับความสามารถและความต้องการที่หลากหลายของผู้คน

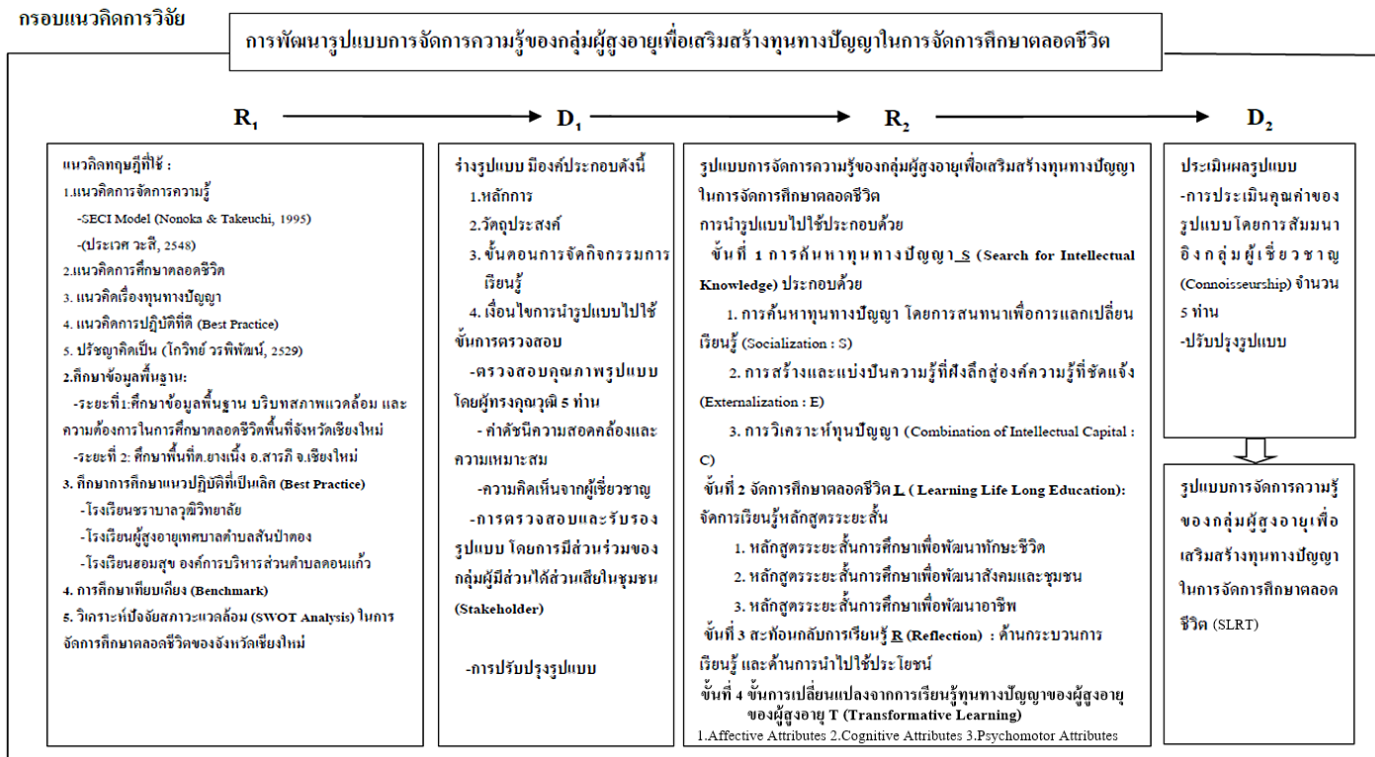

ตารางที่ 3 สรุปงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ			
ประเด็น	ประเภทการวิจัยและบทความ		รวม
	การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)	การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)	
ประเด็นด้านการจัดการความรู้	-เพ็ชรรัตน์ อิมินกุล (2554)		1
ประเด็นด้านการศึกษาตลอดชีวิต	-ชยากานต์ เรืองสุวรรณและคณะ (2554) -อารักษ์ อินทร์พยุง (2554) -สำนักงาน กศน. (2555)	-ปิยากร หวังมหาพร (2552) -สมจินตนา ชังเกตุ (2554) -มูลนิธิสุข-แก้ว แก้วแดง (2555)	6
งานวิจัยต่างประเทศ			
ประเด็นด้านการศึกษาตลอดชีวิต	-Crate (2006) -Egbezor and Okanezi (2008)	-Maruyama. (2009) -Perulli. (2009) -Petnuchova. (2012) -Rabusicova and Rabusic. (2006)	6
รวม			13

กรอบแนวคิดการวิจัย (Concept Framework)

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยโดยยึดวัตถุประสงค์และขั้นตอนงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดังนี้

แผนภูมิที่ 4 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต” เป็นรูปแบบงานวิจัยและพัฒนาพัฒนา (Research and Development: R&D) ที่ใช้การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) แบบ (SECI Model) ของ โนนากะและทาเคอูชิ (Nonaka & Takeuchi) เป็นเครื่องมือเพื่อสกัดองค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) จากประสบการณ์การดำเนินชีวิตที่ผ่านมาของกลุ่มผู้สูงอายุ ออกมาเป็นองค์ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เพื่อเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งทุนปัญญาของผู้สูงอายุจะมีจุดเด่นคือเป็นทุนที่เกิดจากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานและสอดคล้องกับวิถีชีวิตตามบริบทชุมชนนั้นๆ เป็นองค์ความรู้เชิงวัฒนธรรม การจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยใช้ทุนปัญญาของผู้สูงอายุ จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ (Transformative Learning) ที่เสริมสร้างทักษะชีวิตแก่คนในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนสังคมมีความเข้มแข็งและเห็นคุณค่าความรู้ของทุนทางปัญญาในชุมชน เกิดการเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพของตนเอง มีความเข้าใจสามารถปรับใช้ในการดำรงชีวิต ในฐานะพลเมืองโลกและยังรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ที่ฝังงานของชุมชนไว้โดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาวิจัย เป็น 4 ขั้นตอนคือ

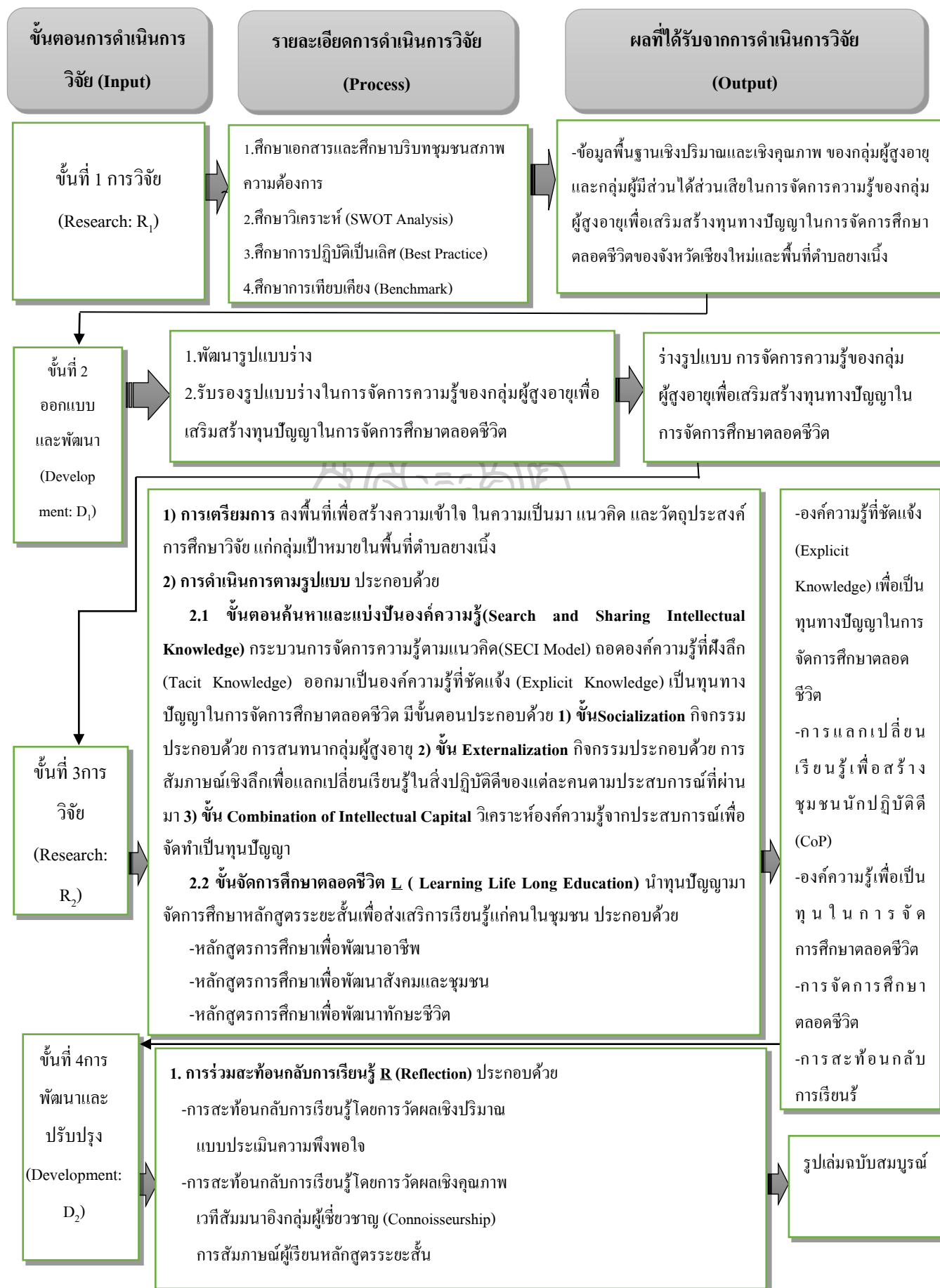
ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R_1) เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน บริบทสภาพแวดล้อม และความต้องการในการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่ (Analysis: A)

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนานวัตกรรม (Development: D_1) เป็นการนำข้อมูลต่างๆที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์เพื่อออกแบบและพัฒนารูปแบบ (Design and Development: D and D)

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R_2) การนำเครื่องมือที่ได้ไปทดลองใช้ (Implementation: I) และนำเสนอรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D_2) เป็นการประเมินผลและการปรับปรุง (Evaluation: E)

โดยสามารถสรุปเป็นขั้นตอนตามลำดับได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 5 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

รายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1. ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพแวดล้อม และความ ต้องการในการพัฒนา (Analysis: A)

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research: R₁) ประกอบด้วย

1.1.1 เพื่อศึกษาและทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยปรัชญาแนวคิด ทฤษฎี พระราชบัญญัติ นโยบายยุทธศาสตร์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ของกลุ่ม ผู้สูงอายุเพื่อเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

1.1.2 เพื่อศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันและความต้องการของชุมชนในการใช้องค์ความรู้ ของผู้สูงอายุมาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่

1.1.3 เพื่อวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ของจังหวัดเชียงใหม่

1.1.4 เพื่อศึกษาและรวบรวมวิธีแนวการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการใช้องค์ ความรู้ของผู้สูงอายุมาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

1.1.5 เพื่อศึกษาแนวการศึกษาเทียบเคียง (Benchmark) ในการใช้องค์ความรู้ของ ผู้สูงอายุมาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

1.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

1.2.1 การศึกษา ทบทวนเอกสารและวิเคราะห์ ปรัชญาแนวคิด ทฤษฎี นโยบาย ข้อมูล ของจังหวัดเชียงใหม่ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2.2 การลงพื้นที่สำรวจ ศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันการใช้องค์ความรู้ของผู้สูงอายุ เป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่

1.2.3 วิเคราะห์ปัจจัยสถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) ในการจัดการศึกษาตลอด ชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่

1.2.4 ศึกษาและรวบรวมวิธีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการใช้องค์ความรู้ ของผู้สูงอายุมาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

1.2.5 ศึกษาเทียบเคียง (Benchmark) การใช้องค์ความรู้ของผู้สูงอายุเป็นทุนทาง ปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

1.3 พื้นที่/กลุ่มเป้าหมาย/กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1.3.1 พื้นที่

การเลือกพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาในระยะที่ 1

-การเลือกพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาในระยะที่ 1 ได้แก่พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยการกำหนดเลือกพื้นที่เป้าหมายแบบสุ่มหลายชั้น (Multi-Stage Sampling) กำหนดตัวแปรเลือกพื้นที่เป้าหมายจากลักษณะตามระยะทางเป็นกิโลเมตรของพื้นที่ (Area Sampling) ของแต่ละอำเภอกับพื้นที่ของตัวจังหวัด โดยแบ่งกลุ่มดังนี้คือ กลุ่มที่ 1 อำเภอในเขตเมือง กำหนดระยะห่างจากตัวศาลากลางจังหวัดในรัศมีไม่เกิน 3 กิโลเมตร กลุ่มที่ 2 อำเภอเขตชานเมือง กำหนดระยะห่างจากตัวศาลากลางจังหวัดในรัศมีไม่เกิน 20 กิโลเมตร และกลุ่มที่ 3 อำเภอนอกเมือง กำหนดระยะห่างจากตัวศาลากลางจังหวัดในรัศมีตั้งแต่เกิน 20 กิโลเมตรขึ้นไป โดยมีขั้นตอนดังนี้

-การสุ่มขั้นที่ 1 (Primary Sampling Unit) ได้กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนนี้ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 อำเภอในเขตเมืองกำหนดระยะห่างจากตัวจังหวัดในรัศมีไม่เกิน 3 กิโลเมตร มีจำนวน 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองเชียงใหม่ 3 กิโลเมตร อำเภอแมริม 0 กิโลเมตร

กลุ่มที่ 2 อำเภอเขตชานเมืองกำหนดระยะห่างจากตัวจังหวัดในรัศมีไม่เกิน 20 กิโลเมตรมีจำนวน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสารภี 10 กิโลเมตร อำเภอสันทราย 12 กิโลเมตร อำเภอสันกำแพง 13 กิโลเมตร อำเภอหางดง 15 กิโลเมตร อำเภอดอยสะเก็ด 18 กิโลเมตร

กลุ่มที่ 3 อำเภอนอกเมืองกำหนดระยะห่างจากตัวจังหวัดในรัศมีตั้งแต่เกิน 20 กิโลเมตรขึ้นไป มีจำนวน 18 อำเภอ ได้แก่อำเภอสันป่าตอง 22 กิโลเมตร อำเภอแม่ออน 29 กิโลเมตรอำเภอดอยหล่อ 34 กิโลเมตร อำเภอแม่วาง 35 กิโลเมตร อำเภอแม่แตง 40 กิโลเมตร อำเภอจอมทอง 58 กิโลเมตร อำเภอสะเมิง 54 กิโลเมตร อำเภอเชียงดาว 68 กิโลเมตร อำเภอฮอด 88 กิโลเมตร อำเภอพร้าว 103 กิโลเมตร อำเภอดอยเต่า 121 กิโลเมตร อำเภอไชยปราการ 131 กิโลเมตร อำเภอเวียงแหง 150 กิโลเมตร อำเภอฝาง 154 กิโลเมตร อำเภอแม่แจ่ม 156 กิโลเมตร อำเภอภักดีชุมพล 157 กิโลเมตรอำเภอแม่อาว 174 กิโลเมตร อำเภออมก๋อย 179 กิโลเมตร

-การสุ่มขั้นที่ 2 (Secondary Sampling Unit) ใช้การสุ่มจากกลุ่มต่างๆเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มทั้ง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มที่ 1 อำเภอในเขตเมืองได้แก่ อำเภอแมริม กลุ่มที่ 2 อำเภอเขตชานเมืองได้แก่ อำเภอสารภี และกลุ่มที่ 3 อำเภอนอกเมืองได้แก่ อำเภอพร้าว

การเลือกกลุ่มเป้าหมายของพื้นที่ในระยะที่ 2

-ในขั้นตอนที่ 1 (Research: R_1) เป็นการสุ่มในขั้นที่ 3 (Tertiary Sampling Unit) ได้เลือกตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1.3.2 กลุ่มเป้าหมาย/กลุ่มตัวอย่าง การศึกษาขั้นตอนที่ 1 (Research: R₁)

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาระยะที่ 1

-กลุ่มผู้สูงอายุที่มีถิ่นอาศัยในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 256,873 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2557)

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาระยะที่ 1

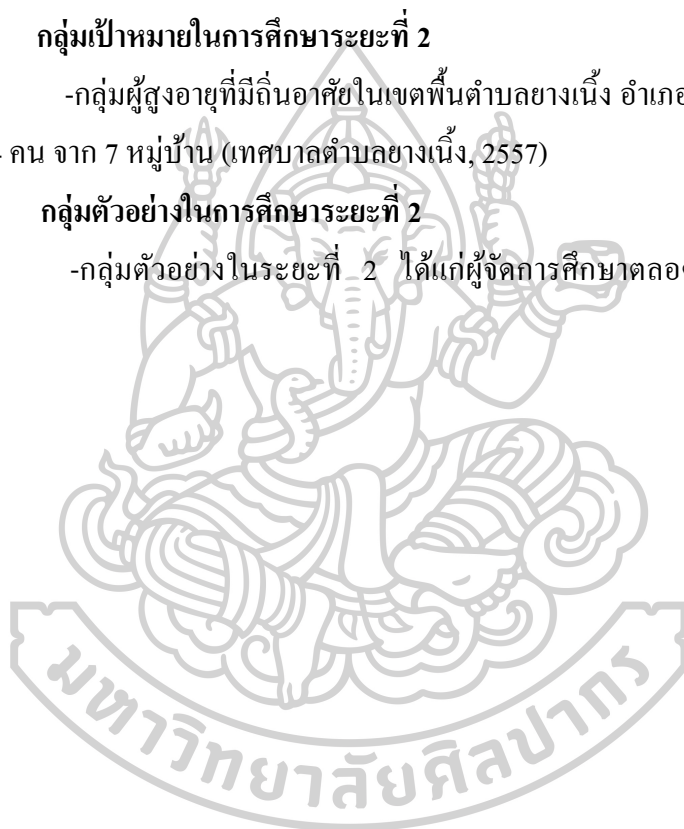
-กลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 1 จาก 3 อำเภอประกอบด้วย อำเภอแมริม, อำเภอสารภี, อำเภอพร้าว จำนวน 48 คน

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาระยะที่ 2

-กลุ่มผู้สูงอายุที่มีถิ่นอาศัยในเขตพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีทั้งสิ้น 1,594 คน จาก 7 หมู่บ้าน (เทศบาลตำบลยางเนิ้ง, 2557)

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาระยะที่ 2

-กลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 2 ได้แก่ผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตของตำบลยางเนิ้ง จำนวน 2 คน

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนกลุ่มเป้าหมาย และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาชั้นตอนที่ 1 (Research: R₁)

รายการ	จำนวน
1. กลุ่มเป้าหมาย (Target group)	
กลุ่มเป้าหมายในระยะที่ 1	256,873 คน
กลุ่มเป้าหมายในระยะที่ 2	1,594 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง (Sample Group)	
กลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 1 จาก 3 อำเภอประกอบด้วย อำเภอแมริม, อำเภอสารภี, อำเภอพร้าว ได้แก่	48 คน
ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน	
ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน	
ตัวแทนกลุ่มผู้จัดการศึกษานอกระบบ จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 2 คนรวม 6 คน	
ตัวแทนกลุ่มผู้ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 1 คนรวม 3 คน	
ตัวแทนกลุ่มนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (กศน.) จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน	
ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 1 คนรวม 3 คน	
ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน	
กลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 2 ประกอบด้วย	
ในชั้นตอนที่ 1 (Research: R₁) ผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตของตำบลยางเนิ้ง ประกอบด้วย (1) ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลยางเนิ้ง (2) หัวหน้าศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลยางเนิ้ง (หัวหน้ากศน. ตำบลยางเนิ้ง)	2 คน

1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.4.1 เครื่องมือเชิงปริมาณ

เครื่องมือเชิงปริมาณในการศึกษาวิจัยระยะที่ 1

แบบสอบถาม (Questionnaires) โดยประกอบด้วย 2 ชุดคือ

1) แบบสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมายจำนวน 3 อำเภอ ได้แก่อำเภอเมืองเชียงใหม่ อำเภอสарกิ อำเภอพร้าว โดยกำหนดแบ่งเป็น 3 ตอนประกอบด้วย ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้กรอกแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามสภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยกำหนดองค์ประกอบหลักไว้ 3 ด้านคือ 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยการให้คะแนนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในความต้องการเรียนรู้ เป็นแบบปลายเปิด (Open End) ได้แก่ 1) ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน 2) ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน 3) ตัวแทนกลุ่มผู้ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 1 คนรวม 3 คน 4) ตัวแทนกลุ่มนักศึกษาการศึกษาจากระบบ (กศน.) จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน 5) ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน

2) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้จัดการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมายจำนวน 3 อำเภอ ได้แก่อำเภอเมืองเชียงใหม่ อำเภอสарกิ อำเภอพร้าว โดยกำหนดแบ่งแบบสอบถามเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้กรอกแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามในด้านสภาพโดยทั่วไปและปัญหาอุปสรรคต่างๆในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชน โดยกำหนดองค์ประกอบหลักไว้ 3 ด้านดังนี้ 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยการให้คะแนนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและแนวทางในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแบบปลายเปิด (Open End) โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อการตอบแบบสอบถามอัน 1) ตัวแทนกลุ่มผู้จัดการศึกษานอกระบบจำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 2 คน รวม 6 คน 2) ตัวแทนกลุ่มผู้ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 1 คน รวม 3 คน

เกณฑ์การให้คะแนน

แบบสอบถามใช้มาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ด้วยเหตุผลเพราะเป็นแบบสอบถามที่ใช้สอบถามกลุ่มเป้าหมายในชุมชนซึ่งการใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบประมาณค่า 3 ระดับจะมีความเหมาะสมมากกว่าในการอธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจในการจำแนกระดับความต้องการและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวแทนในชุมชน โดยนำแบบสอบถามที่ได้รับการตอบแล้วมาหาคะแนนรวมแต่ละบุคคล โดยนำมาตรวจให้คะแนน ดังนี้

มาก	3	คะแนน
ปานกลาง	2	คะแนน
น้อย	1	คะแนน

เมื่อได้คะแนนแล้ว นำคะแนนดังกล่าวไปหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามช่วงคะแนนที่กำหนดไว้ (Best, 1977:) ดังนี้

2.34 - 3.00	คะแนน หมายถึง	อยู่ในระดับมาก
1.67 - 2.33	คะแนน หมายถึง	อยู่ในระดับปานกลาง
1.00 - 1.66	คะแนน หมายถึง	อยู่ในระดับน้อย

การตรวจสอบเครื่องมือเชิงปริมาณ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 5 ท่านจะเป็นผู้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ทั้งภาษาที่ใช้ในการสื่อความหมายคุณภาพของเครื่องมือโดยการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) กำหนดเกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งมีผลของการให้คะแนนคือ

+1 หมายถึงข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องทั้งภาษาที่ใช้การสื่อความหมายตามประเด็นและคุณภาพของเครื่องมือระดับที่ดีมาก

0 หมายถึงข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องทั้งภาษาที่ใช้ การสื่อความหมายตามประเด็นและคุณภาพของเครื่องมือระดับพอใช้

-1 หมายถึงข้อคำถามนั้นไม่มีความสอดคล้องทั้งภาษาที่ใช้ การสื่อความหมายตามประเด็นและคุณภาพของเครื่องมือ

จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแก้ไขไปหาความเชื่อมั่นแล้ว หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ต่อไป

การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การศึกษาค้นคว้าข้อมูลลงในโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ร้อยละ (%) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

1.4.2 เครื่องมือเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

1.4.2.1 เครื่องมือเชิงคุณภาพในการศึกษาวิจัยระยะที่ 1

1) แบบสัมภาษณ์ความต้องการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในพื้นที่จังหวัด เชียงใหม่ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) วิธีการโดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 3 อำเภอ เพื่อสัมภาษณ์ถึงความต้องการจำเป็นของการจัดการศึกษาตลอด ชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ประกอบด้วย 1) ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน 2) ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน 3) ตัวแทนกลุ่มผู้ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 1 คนรวม 3 คน 4) ตัวแทน กลุ่มนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (กศน.) จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน 5) ตัวแทนกลุ่ม อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน

ตามประเด็นข้อคำถาม โดยกำหนดองค์ประกอบหลักไว้ 3 ด้านคือ 1) ด้านการ จัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

2) แบบสัมภาษณ์ความต้องการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของผู้จัดการ ศึกษาตลอดชีวิตระดับอำเภอ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) โดยกำหนดองค์ประกอบหลักไว้ 3 ด้านดังนี้ 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้าน การส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตัวแทนอำเภอละ 1 ท่าน รวม 3 ท่าน

1.4.2.2 เครื่องมือเชิงคุณภาพในการศึกษาวิจัยระยะที่ 2

(1) แบบสัมภาษณ์สัมภาษณ์ผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตของตำบลยางนึ่ง โดยมี จุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) เพื่อสัมภาษณ์ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาแก่ชุมชน ตำบลยางนึ่ง ประกอบด้วย (1) ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลยางนึ่ง (2) หัวหน้าศูนย์ ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลยางนึ่ง (หัวหน้ากศน.ตำบลยางนึ่ง)

การตรวจสอบเครื่องมือเชิงคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 5 ท่านจะเป็นผู้ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Analysis) ทั้งภาษาที่ใช้ในการสื่อความหมายคุณภาพ ของเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะนำมาตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ในด้านความถูกต้องของข้อมูล (Data Triangulation) และด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เพื่อตรวจทานความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์หลักและเป็นผู้วางแผนตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากนั้นดำเนินการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation)

1.5 รายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research: R₁) ประกอบด้วย

1.5.1 วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาและทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ปรัชญาแนวคิด ทฤษฎีพระราชบัญญัติ นโยบายยุทธศาสตร์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในขั้นตอนที่ 1 (Research: R₁)

1.5.1.1 วิธีการดำเนินการวิจัย การศึกษาทบทวนเอกสารและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) โดยดำเนินการศึกษาปรัชญาแนวคิด ทฤษฎี เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยได้แก่ปรัชญาคิดเป็น แนวคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต แนวทางการจัดการความรู้ตามแบบ (SECI Model) แนวคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต แนวคิดทุนปัญญา ประกอบเป็นแนวคิดหลักในการวิจัยและได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในแนวคิดเพิ่มเติมต่างๆเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยได้แก่ แนวคิดวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) นโยบายยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็น ข้อมูลในการดำเนินการวิจัย

1.5.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อหาความสัมพันธ์และจุดเชื่อมโยงของปรัชญา แนวคิด ข้อกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดประเด็นโครงสร้างของร่างรูปแบบและการจัดทำเครื่องมือ

1.การศึกษาและทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ตามหัวข้อและวัตถุประสงค์ของงานวิจัย อันประกอบปรัชญาแนวคิด ทฤษฎี เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยได้แก่ 1) ปรัชญาคิดเป็น 2) แนวคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 3) แนวทางการจัดการความรู้แบบ (SECI Model) 4) แนวคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 5) แนวคิดการพัฒนา รูปแบบ เพื่อเป็นแนวทางในกำหนดกรอบโครงสร้างการวิจัย 6) แนวคิดทุนปัญญา

2.ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้แก่ 1) ศึกษาแนวการปฏิบัติที่ผลการดำเนินการศึกษาเที่ยงเคียง (Benchmark) 2) แนวคิดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) 3) แนวคิดวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) 4) นโยบายยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินการวิจัย

3.นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและความต้องการ อันประกอบด้วยข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ มาหาความสัมพันธ์และจุดเชื่อมโยงของแนวคิด ทฤษฎีที่ได้ศึกษามาเพื่อกำหนดโครงสร้างและประเด็นของร่างรูปแบบ และการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์

4.นำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย อันประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบประเมินความต้องการจำเป็น

แผนภูมิที่ 6 แสดงขั้นตอนการศึกษาและทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ในขั้นตอนการวิจัย (Research: R1)

1.5.2 วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปและสภาพปัจจุบันของชุมชนในการใช้องค์ความรู้ของผู้สูงอายุมาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่

1.5.2.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1

ศึกษาโดยการสอบถามกลุ่มตัวอย่างให้ทราบถึงข้อมูลทั่วไปและสภาพปัจจุบันของจังหวัดเชียงใหม่ในการใช้องค์ความรู้ของผู้สูงอายุมาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในพื้นที่อำเภอแมริม อำเภอสารภี อำเภอพร้าว โดยเครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย

เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ

1) แบบสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมายจำนวน 3 อำเภอ โดยข้อคำถามจะเน้นองค์ประกอบหลัก 3 ด้านดังนี้ 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งประกอบด้วย 3 ตอนคือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้กรอกแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาโดยกำหนดองค์ประกอบหลักไว้ 3 ด้านคือ 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยการให้คะแนนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในความต้องการเรียนรู้ เป็นแบบปลายเปิด (Open End) โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างได้แก่ 1) ตัวแทนกลุ่มแม่บ้านจำนวน 3 อำเภอๆละ 3 คน รวม 9 คน 2) ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คน รวม 9 คน 3) ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 1 คน รวม 3 คน 4) ตัวแทนกลุ่มนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (กศน.) จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คน รวม 9 คน 5) ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คน รวม 9 คน รวมทั้งสิ้น 39 คน

2) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้จัดการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมายจำนวน 3 อำเภอ ได้แก่อำเภอเมืองเชียงใหม่ อำเภอสารภี อำเภอพร้าว โดยกำหนดแบ่งแบบสอบถามเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้กรอกแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามในด้านสภาพโดยทั่ว และปัญหาอุปสรรคต่างๆในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชนโดยกำหนดองค์ประกอบหลักไว้ 3 ด้านดังนี้ 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยการให้คะแนนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและแนวทางในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแบบปลายเปิด (Open End) โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อการตอบแบบสอบถามอัน 1) ตัวแทนกลุ่มผู้จัดการศึกษานอกระบบจำนวน 3 อำเภอ ๆละ 2 คน รวม 6 คน 2) ตัวแทนกลุ่มผู้ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 1 คน รวม 3 คน

เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ

1) แบบสัมภาษณ์ผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตในชุมชน เป็นการสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) ซึ่งกำหนดองค์ประกอบหลักของข้อคำถามไว้ 3 ด้านดังนี้ 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต การสัมภาษณ์ใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อสัมภาษณ์ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาแก่ชุมชน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ตัวแทนอำเภอละ 1 คน รวม 3 คน

ขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 2

2.1 การสัมภาษณ์ผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตของตำบลยางเนิ้ง

การสัมภาษณ์ผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตของตำบลยางเนิ้งโดยมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) เพื่อสัมภาษณ์ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาแก่ชุมชนตำบลยางเนิ้ง ประกอบด้วย (1) ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลยางเนิ้ง (2) หัวหน้าศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลยางเนิ้ง (หัวหน้ากศน.ตำบลยางเนิ้ง) โดยกำหนดองค์ประกอบหลักของข้อคำถามไว้ 3 ด้านดังนี้ 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

2.2 การศึกษาภาคสนามโดยการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research)

เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลทั่วไปและสภาพปัจจุบันของตำบลยางเนิ้ง ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

2.2.1 การสร้างความเข้าใจแก่ชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจแก่กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ในความเป็นมา แนวคิด วัตถุประสงค์ การนำรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชนมาใช้ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

-กิจกรรมประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและให้ความรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนก่อนการดำเนินการศึกษาวิจัย การประชุมชี้แจงแก่กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและชี้แจงความเป็นมา แนวคิด วัตถุประสงค์ กระบวนการของการนำรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยระยะที่ 2

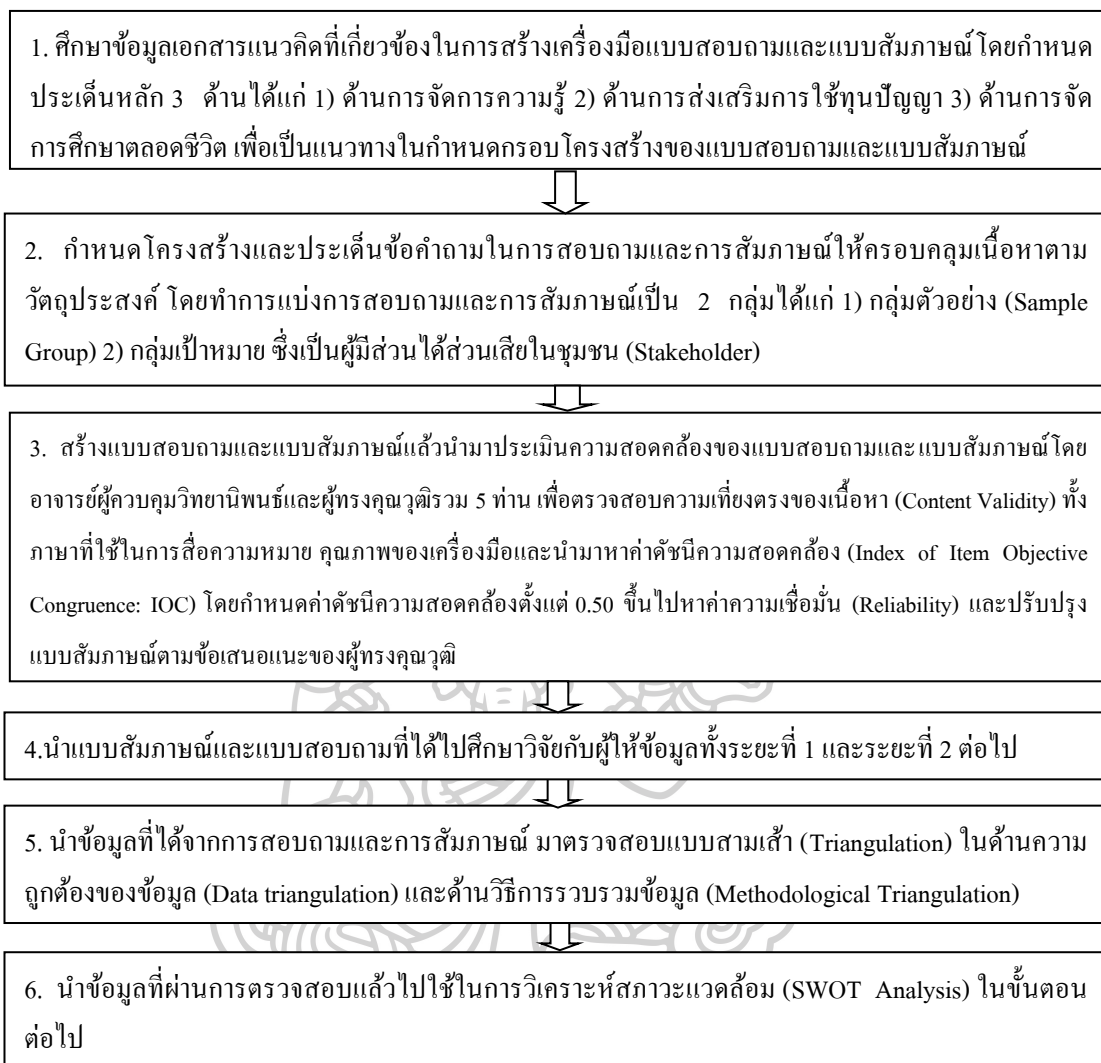
เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ

1) การสัมภาษณ์ผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตของตำบลยางเนิ้ง โดยมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) เพื่อสัมภาษณ์ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาแก่ชุมชนตำบลยางเนิ้ง ประกอบด้วย (1) ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลยางเนิ้ง (2) หัวหน้าศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลยางเนิ้ง (หัวหน้ากศน.ตำบลยางเนิ้ง)

1.5.2.2 การตรวจสอบข้อมูลในการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 และระยะที่ 2

การตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในขั้นที่ 1 และการศึกษาวิจัยในขั้นที่ 2 ทั้งข้อมูลจากแบบสอบถาม ข้อมูลการสัมภาษณ์ การสังเกต การจดบันทึก การสนทนากลุ่มนั้นจะดำเนินการตรวจสอบเพื่อหาความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือ โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ในด้านความถูกต้องของข้อมูล (Data Triangulation) และด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation)

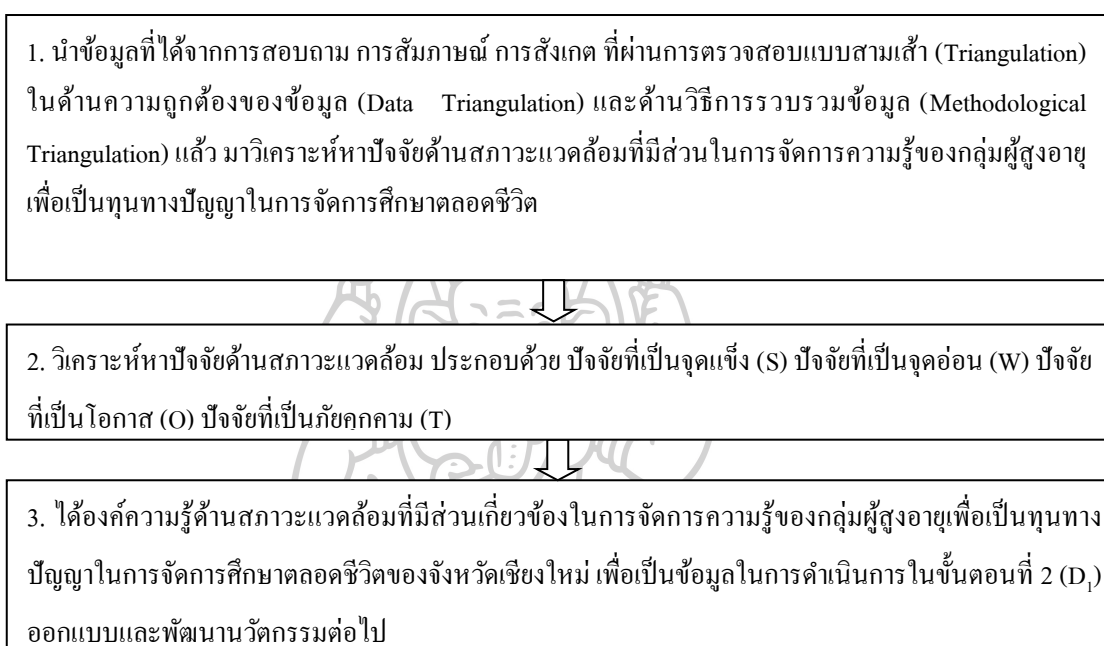
แผนภูมิที่ 7 แสดงขั้นตอนการสร้าง การจัดเก็บข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูลของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ในขั้นตอนของ (R₁)

1.5.3 วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่ในขั้นตอนของ (R₁) ประกอบด้วย

1.5.3.1 วิธีการดำเนินการวิจัย โดยดำเนินการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลสถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) ที่มีผลต่อการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดองค์ประกอบหลักประกอบด้วย 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นจุดแข็งของจังหวัดเชียงใหม่ (S) ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนของจังหวัดเชียงใหม่ (W) ปัจจัยที่เป็นโอกาสของจังหวัดเชียงใหม่ (O) ปัจจัยที่

เป็นภัยคุกคามของจังหวัดเชียงใหม่ (T) ในที่มีส่วนในการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็น
 ทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่

1.5.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยการวิเคราะห์หาปัจจัยด้านสภาวะ
 แวดล้อมที่มีส่วนในการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นทูทางปัญญาในการจัดการศึกษา
 ตลอดชีวิตของตำบลยางเนิ้ง โดยมีขั้นตอนตามแผนภูมिนี้

แผนภูมิที่ 8 แสดงขั้นตอนการวิเคราะห์หาปัจจัยด้านสภาวะแวดล้อมที่มีส่วนในการจัดการความรู้
 ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ตาม
 วัตถุประสงค์ที่ 3 ในขั้นตอนของ (R₁)

1.5.4 วัตถุประสงค์ที่ 4 ศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัด
 เชียงใหม่ โดยกำหนดองค์ประกอบหลักในการศึกษาวิจัยอันประกอบด้วย 1) ด้านการจัดการความรู้
 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

1.5.4.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในระยะที่ 1

1) **แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตใน
 พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่** เป็นการสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) วิธีการโดยการจัด
 สนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นรายอำเภอ โดยกำหนดประเด็นข้อคำถามหลักไว้ 3 ด้านคือ 1) ด้าน

การจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อสัมภาษณ์ถึงความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่ โดยกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ประกอบด้วย 1) ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน 2) ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน 3) ตัวแทนกลุ่มผู้ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 1 คนรวม 3 คน 4) ตัวแทนกลุ่มนักศึกษาศึกษานอกระบบ (กศน.) จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน 5) ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน

2) แบบสัมภาษณ์สภาพความต้องการของผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตระดับอำเภอในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เป็นการสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) ซึ่งกำหนดองค์ประกอบหลักไว้ 3 ด้านดังนี้ 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตัวแทนอำเภอละ 1 ท่าน รวม 3 ท่าน

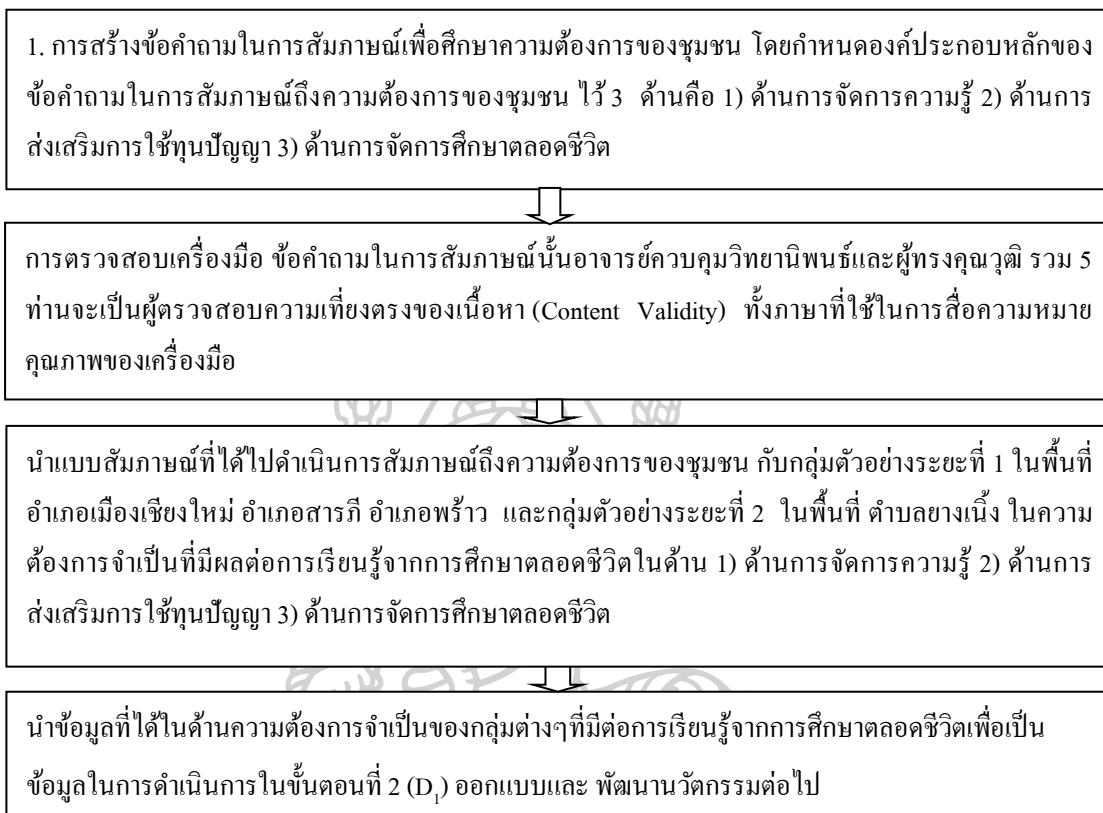
การศึกษาวิจัยในระยะที่ 2

1) แบบสัมภาษณ์สภาพความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ได้แก่ผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตของตำบลยางหนึ่งโดยมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) เพื่อสัมภาษณ์ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาแก่ชุมชนตำบลยางหนึ่ง ประกอบด้วย (1) ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลยางหนึ่ง (2) หัวหน้าศูนย์ส่งเสริมศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลยางหนึ่ง (หัวหน้ากศน. ตำบลยางหนึ่ง) โดยใช้เป็นการสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) ซึ่งกำหนดองค์ประกอบหลักไว้ 3 ด้านดังนี้ 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตและสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในชุมชน

1.5.4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 และการศึกษาวิจัยในระยะที่ 2 ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลักในการหาข้อมูลสภาพความต้องการจำเป็นเนื่องจากมีความถี่ในการให้ข้อมูลซึ่งการสัมภาษณ์ได้กำหนดประเด็นข้อคำถามหลักไว้ 3 องค์ประกอบหลักคือ 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

1.5.4.3 การตรวจสอบเครื่องมือ โดยอาจารย์ควมคุมวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิรวม 5 ท่านจะเป็นผู้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Analysis) ทั้งภาษาที่ใช้ในการสื่อความหมายคุณภาพของเครื่องมือแบบ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะนำมาตรวจสอบแบบสาม

เส้า (Triangulation) ในด้านความถูกต้องของข้อมูล (Data Triangulation) และด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เพื่อตรวจทานความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูล

แผนภูมิที่ 9 แสดงขั้นตอนการศึกษาความต้องการของชุมชนตามวัตถุประสงค์ที่ 4 ในขั้นตอนของ(R₁)

1.5.5 วัตถุประสงค์ที่ 5 ศึกษาและรวบรวมวิธีแนวการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของชุมชนอื่นๆเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม

1.5.5.1 วิธีการดำเนินการวิจัย ศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จากพื้นที่ต่างๆที่มีความโดดเด่นในการจัดการศึกษาของกลุ่มผู้สูงอายุ ในด้านการจัดการความรู้ ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุมาใช้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

1.5.5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยการศึกษาเอกสารและการค้นคว้าข้อมูลจากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อรวบรวมข้อมูลจากชุมชนในแต่ละพื้นที่ ที่มีแนวปฏิบัติที่ดีนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบ (Benchmark) เพื่อค้นหาสิ่งดีๆอันประกอบด้วย 1) ข้อค้นพบจากการปฏิบัติที่ดี 2) ด้านวิธีการและกระบวนการในการจัดการความรู้ 3) ด้านวิธีการและ

กระบวนการเพื่อส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ 4) ด้านแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของชุมชน 5) สภาพปัญหาและอุปสรรค ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของแต่ละชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ต่อไป

การศึกษาเอกสารและการรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้าด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ และลำดับความน่าสนใจเพื่อมาวิเคราะห์ให้เป็นสารสนเทศ เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

นำข้อมูลสารสนเทศที่ได้มาทำการเทียบเคียงกัน (Benchmark) ตามองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านอันประกอบด้วย 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยกำหนดหัวข้อการเทียบเคียงดังนี้ 1) ข้อค้นพบจากการปฏิบัติที่ดี 2) ด้านวิธีการและกระบวนการในการจัดการความรู้ 3) ด้านวิธีการและกระบวนการเพื่อส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ 4) ด้านแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของชุมชน 5) สภาพปัญหาและอุปสรรค ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของแต่ละชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้

ข้อมูลที่ได้จากการเทียบเคียง สรุปผลเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เพื่อเป็นแนวทางในการนำเสนอต่อชุมชนและเพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินการในขั้นตอนที่ 2 (D₁) ออกแบบและพัฒนานวัตกรรมต่อไป

แผนภูมิที่ 10 แสดงขั้นตอนการศึกษาและรวบรวมแนวการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของชุมชนอื่นๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ 5 ในขั้นตอนของ (R₁)

ตารางที่ 5 สรุปขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน บริบทสภาพแวดล้อม และความต้องการในการพัฒนา (Analysis: A)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/เอกสาร	เครื่องมือ/สถิติ
1. เพื่อศึกษาและ ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยปรัชญาแนวคิด ทฤษฎีพระราชบัญญัติ นโยบายยุทธศาสตร์และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ จัดการความรู้ของกลุ่ม ผู้สูงอายุเพื่อเป็นแนวทาง ปัญหาในการจัดการศึกษา ตลอดชีวิต	1. ศึกษาเอกสารที่ เกี่ยวข้อง(Documentary Research) ในด้านการจัดการ ความรู้และแนวคิดการจัด การศึกษาตลอดชีวิต 2. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อ เป็น ข้อมูล ในการ ดำเนินการวิจัย	1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) 2. ข้อมูลพื้นฐานของ จังหวัดเชียงใหม่และตำบล ยางเนิ้ง 3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิง พรรณา (Descriptive Analysis) และข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้แบบ บันทึกรวบรวมข้อมูล/แบบการวิเคราะห์ เนื้อหา
2. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไป และ สภาพ ปัจจุบัน ของ ชุมชน เพื่อ สํารวจ และ วิเคราะห์ปัญหาในการใช้ องค์กรความรู้ของผู้สูงอายุมา เป็นแนวทางปัญหาในการจัด การศึกษาตลอดชีวิตของ จังหวัดเชียงใหม่	ศึกษาภาคสนาม โดย การศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อทราบถึงข้อมูล ทั่วไปและสภาพปัจจุบันของ ชุมชนในการใช้องค์ความรู้ของ ผู้สูงอายุมาเป็นแนวทางปัญหาใน การจัดการศึกษาตลอดชีวิตของ จังหวัดเชียงใหม่ โดยการ ศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 ได้แก่ อำเภอแมริม อำเภอสารภี อำเภอ พริ้ว และการศึกษาวิจัยใน ระยะที่ 2 ได้แก่พื้นที่ตำบลยาง เนิ้ง โดยกำหนดองค์ประกอบ หลัก 3 ด้านเพื่อการศึกษาวิจัย ดังนี้ 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุน ปัญหา 3) ด้านการจัดการศึกษา ตลอดชีวิต	การศึกษาวิจัยในระยะ ที่ 1 1.กลุ่มเป้าหมาย 45 คน การศึกษาวิจัยในระยะ ที่ 2 1. ประกอบด้วย (1) ผู้ อํานวยการ กอง การศึกษาเทศบาลตำบล ยางเนิ้ง (2) หัวหน้ากศน. ตำบลยางเนิ้ง	- แบบสอบถาม (Questionnaires) - แบบสัมภาษณ์รายบุคคลการ สัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) - การสังเกต - ตรวจสอบความเที่ยงตรงของ เนื้อหา (Content Validity) - หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) - การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ใน ด้าน ความ ถูก ต้อง ของ ข้อมูล (Data triangulation) และ ด้าน วิธีการ รวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation)

ตารางที่ 5 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/เอกสาร	เครื่องมือ/สถิติ
3. เพื่อวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่	วิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) ที่มีผลต่อการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่อันประกอบด้วย 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นจุดแข็งจังหวัดเชียงใหม่ (S) ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนจังหวัดเชียงใหม่ (W) ปัจจัยที่เป็นโอกาสจังหวัดเชียงใหม่ (O) ปัจจัยที่เป็นภัยคุกคามของจังหวัดเชียงใหม่ (T) ในที่มีส่วนในการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	การศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 ใต้ แก่ จั ง ห วั ด เชียงใหม่	การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis)

ตารางที่ 5 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/เอกสาร	เครื่องมือ/สถิติ
<p>4. ศึกษาความต้องการในการใช้องค์ความรู้ของผู้สูงอายุมาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอันประกอบด้วย ระยะที่ 1 ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองเชียงใหม่ อำเภอสารภี อำเภอพร้าว ระยะที่ 2 ในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง</p>	<p>1) ศึกษาความต้องการในการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดองค์ประกอบได้แก่ ด้านการจัดการความรู้ ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาและด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต</p> <p>ระยะที่ 1 การสัมภาษณ์ความต้องการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชนของจังหวัดเชียงใหม่ประกอบด้วยพื้นที่อำเภอแมริม อำเภอสารภี อำเภอพร้าว</p> <p>ระยะที่ 2 การสัมภาษณ์ความต้องการในการเรียนรู้พื้นที่ตำบลยางเนิ้งโดยวิเคราะห์แบบปฐมภูมิ (Primary Need) ในฐานะของผู้ที่ใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ของทุนทางปัญญาในการศึกษาตลอดชีวิต ประเมินผลจากผลลัพธ์ของความต้องการจำเป็นของกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อการเรียนรู้จากการศึกษาตลอดชีวิต</p>	<p>กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเป้าหมายดังนี้</p> <p>การศึกษาวิจัยในระยะที่ 1. ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่</p> <p>การศึกษาวิจัยในระยะที่ 2. ได้แก่ตำบลยางเนิ้ง</p>	<p>-แบบสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) โดยการสุ่มสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive Sampling)</p> <p>-การสังเกต</p>

ตารางที่ 5 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/เอกสาร	เครื่องมือ/สถิติ
5. เพื่อศึกษาและรวบรวมวิธีแนวการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการใช้องค์ความรู้ของผู้สูงอายุมาร่วมเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีด้านการจัดการความรู้ของชุมชนและการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุมาใช้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนอื่น ๆ ที่น่าสนใจ	- โรงเรียนชราบาลวุฒิ วิทยาลัย เทศบาลตำบล เชิงคอย - โรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลสันป่าตอง - โรงเรียน หอมสุข อบต.ดอนแก้ว	- การศึกษาเอกสารและการค้นคว้าข้อมูลจากเทคโนโลยีสารสนเทศ - การเทียบเคียง (Benchmark) เพื่อค้นหาสิ่งดี ๆ อันประกอบด้วย 1) ข้อค้นพบจากการปฏิบัติที่ดี 2) ด้านวิธีการและกระบวนการในการจัดการความรู้ 3) ด้านวิธีการเพื่อส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 4) ด้านแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของชุมชน 5) สภาพปัญหาและอุปสรรคการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุมาใช้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของแต่ละชุมชน

2. ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนานวัตกรรม (Development: D₁)

เป็นการนำข้อมูลต่างๆที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์เพื่อออกแบบและพัฒนารูปแบบ

(Design and Development: D and D)

2.1 วัตถุประสงค์ของการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมประกอบด้วย

2.1.1. สังเคราะห์และสร้างรูปแบบร่างการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

2.1.2. รับรองรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

2.2 ขั้นตอนการดำเนินงานรายวัตถุประสงค์ประกอบด้วย

2.2.1 วัตถุประสงค์ที่ 1. สังเคราะห์และสร้างรูปแบบร่างการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตตามขั้นตอนของ (D₁)

2.2.1.1 วิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1. นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอน R₁ ทั้งการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 และการศึกษาวิจัยในระยะที่ 2 อันประกอบด้วย 1) ผลจากการสังเคราะห์ปรัชญา แนวคิด และนโยบายข้อกฎหมายต่างๆ 2) ผลจากการสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) 3) ข้อมูลการศึกษาความต้องการจำเป็น 4) ผลจากการเก็บแบบสอบถาม 5) ข้อมูลแนวการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) 6) ผลการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) 7) ผลการดำเนินการศึกษาเทียบเคียง (Benchmark) ในการใช้องค์ความรู้ของผู้สูงอายุมาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 8) ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดเชียงใหม่และตำบลยางเนิ้ง โดยนำผลและข้อมูลทั้งหมดทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพมาสังเคราะห์เพื่อจัดทำรูปแบบร่าง

2. ยกร่างรูปแบบการพัฒนาการจัดการความรู้กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยนำข้อมูลต่างๆที่ได้สังเคราะห์มากำหนดองค์ประกอบโครงสร้าง รายละเอียดและกิจกรรมของรูปแบบร่าง

2.2.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการสังเคราะห์รูปแบบ ประกอบด้วย

1. รูปแบบร่างการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

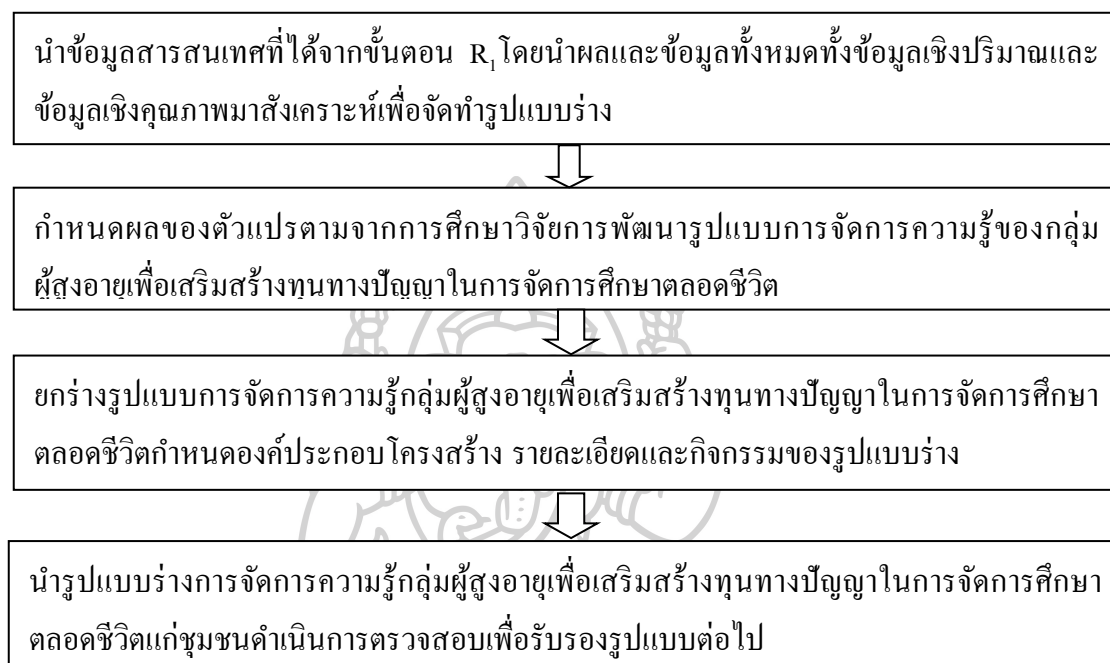
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในการวิจัยได้แก่แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม แบบสังเกต

2.2.1.3 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ประกอบด้วย

1. ข้อมูลจากการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 (R₁) ได้แก่ ผลจากการสังเคราะห์ปรัชญา แนวคิด และนโยบายข้อกฎหมายต่างๆ ผลการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) ข้อมูลการศึกษาความต้องการในการเรียนรู้ ผลจากการเก็บแบบสอบถาม ดำเนินการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในจุดที่มีความสนใจเฉพาะ (Focus Interview) ข้อมูลแนวการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ข้อมูลการดำเนินการศึกษาเทียบเคียง (Benchmark) ในการใช้องค์ความรู้ของผู้สูงอายุมาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดเชียงใหม่และตำบล

ข้างนี้ โดยนำผลและข้อมูลทั้งหมดทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพมาสังเคราะห์เพื่อจัดทำรูปแบบร่าง

2. กำหนดผลของตัวแปรตามจากการศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

แผนภูมิที่ 11 แสดงขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ ในขั้นตอนของ (D₁)

2.2.2 วัตถุประสงค์ที่ 2 รับรองรูปแบบร่างที่การจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตตามขั้นตอนของ (D₁)

2.2.2.1 วิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 1) การสร้างเครื่องมือเพื่อประเมิน 2) การตรวจสอบเพื่อรับรองรูปแบบร่าง

2.2.2.1 การสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินร่างรูปแบบ ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

-การสร้างเครื่องมือการตรวจสอบรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบคุณภาพโดยใช้การประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ในด้านองค์ประกอบของรูปแบบ SLRT Model และด้านองค์ประกอบของคู่มือการใช้รูปแบบ SLRT Model โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนสังคมและชุมชน

ผู้เชี่ยวชาญด้านการสาธารณสุข ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาชุมชน โดยมีองค์ประกอบการประเมินคือ

1. ความสอดคล้อง หมายถึง รูปแบบมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา และสอดคล้องกันภายในองค์ประกอบของรูปแบบ

2. ความเหมาะสม หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

-การสร้างแบบสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบและรับรองรูปแบบโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stakeholder)

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการประเมินรูปแบบร่างโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในประเด็นดังนี้ (1) ความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (2) สอบถามกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนถึงความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมาใช้ในพื้นที่ ต.ยางน่อง อ.สารภี จ.เชียงใหม่

2.2.2.2 การตรวจสอบรูปแบบร่างการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

-การตรวจสอบรูปแบบร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยนำรูปแบบร่างนำเสนอต่ออาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์และให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบ ความเที่ยงตรง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยการให้เป็นผู้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ทั้งภาษาที่ใช้ในการสื่อความหมายคุณภาพเครื่องมือของรูปแบบร่าง โดยนำข้อมูลที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยในข้อใดมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ค่าถามข้อนั้นก็มีความสอดคล้องกับเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการวิจัย แต่ถ้าค่าถามข้อใดมีค่าดัชนีต่ำกว่า 0.50 ค่าถามข้อนั้นจะถูกดำเนินแก้ไขปรับปรุงหรือตัดข้อนั้นออกไป

-การตรวจสอบและรับรองรูปแบบ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stakeholder) นำรูปแบบร่างที่ได้มาจัดรับฟังข้อคิดเห็นโดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) อันประกอบด้วย กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เพื่อให้ทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการร่วมกันคิด พิจารณา ตรวจสอบเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงพัฒนารูปแบบร่างให้ตรงกับความต้องการการเรียนรู้ สภาพปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการประเมินรูปแบบร่างการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต อันประกอบด้วย
 1) การตรวจสอบรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ 2) การสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบรูปแบบร่าง

1. การตรวจสอบรูปแบบร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยนำเสนอต่ออาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์และให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบ ความเที่ยงตรง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้โดยการให้เป็นผู้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ทั้งภาษาที่ใช้ในการสื่อความหมายคุณภาพเครื่องมือของรูปแบบร่าง โดยนำข้อมูลที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC)

2. การตรวจสอบและรับรองรูปแบบ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stakeholder) นำรูปแบบร่างที่ได้มาจัดรับฟังข้อคิดเห็น โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) อันประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มผู้สูงอายุ) และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เพื่อให้ทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการร่วมกันคิด พิจารณา ตรวจสอบ เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาและการรับรองรูปแบบร่างให้ตรงกับความต้องการการเรียนรู้สภาพปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

นำรูปแบบร่างการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตไปใช้จริงในขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบ (Implementation: R₂) ต่อไป

แผนภูมิที่ 12 แสดงขั้นตอนการรับรองรูปแบบร่างที่การจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ในขั้นตอนของ (D₁)

ตารางที่ 6 สรุปรูปแบบขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนานวัตกรรม (Design : D₁)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/เอกสาร	เครื่องมือ/สถิติ
พัฒนารูปแบบร่างการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชน	1. นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอน R1 มาสังเคราะห์เพื่อจัดทำรูปแบบร่าง 2. ขักร่างรูปแบบการพัฒนาการจัดการความรู้กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยนำข้อมูลต่างๆที่ได้สังเคราะห์มา กำหนดองค์ประกอบ โครงสร้าง รายละเอียดและกิจกรรมของรูปแบบร่าง	กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเป้าหมายในชุมชน	-ผลจากการสังเคราะห์ปรัชญา แนวคิด และนโยบายข้อกฎหมายต่างๆ -ผลการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) -ข้อมูลความต้องการในการเรียนรู้ -ผลจากการเก็บแบบสอบถาม -ผลจากแบบสัมภาษณ์รายบุคคลแบบมีเฉพาะจุดสนใจ (Focus Interview) -ข้อมูลแนวการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) -ผลการเทียบเคียง (Benchmark) -ข้อมูลจังหวัดเชียงใหม่และตำบลยางน่อง
2. รับรองรูปแบบร่างที่แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มต่างๆในการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ขั้นตอนที่ 1 การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการประเมินและรับรองรูปแบบร่าง	-อาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์และให้ผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 5 ท่าน	1.การสร้างเครื่องมือการตรวจสอบรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ -ความเที่ยงตรง(Content Validity) -ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) 2.การสร้างแบบสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบและรับรองรูปแบบโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stakeholder) -ประเด็นในการสนทนากลุ่ม
	ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบรูปแบบร่าง -การตรวจสอบรูปแบบร่างโดยผู้ทรงคุณวุฒิ	อาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์และให้ผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 5 ท่าน	-ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) -ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC)
	-การตรวจสอบและรับรองรูปแบบ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในชุมชน (Stakeholder)	กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน(Stakeholder)	-โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stakeholder)ที่เกี่ยวข้อง

3. ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R2) การนำเครื่องมือที่ได้ไปใช้ (Implementation: I)

และนำเสนอรูปแบบ

3.1 วัตถุประสงค์ เพื่อนำรูปแบบที่ได้ มาใช้ในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัด เชียงใหม่ ในค้นหาความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุ มาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ ชุมชน

3.2 วิธีการดำเนินงาน นำรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุน ทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

- (1) ขั้นเตรียมการ
- (2) ขั้นดำเนินการตามรูปแบบ
- (3) ขั้นสะท้อนกลับการเรียนรู้ R (Reflection)

3.2.1 ขั้นเตรียมการ

-จัดทำแผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan) เพื่อการวางแผนการดำเนินงาน ทั้งในเรื่องกิจกรรม วิธีการ ระยะเวลา กลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factor) 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการค้นหาทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ 2) ขั้นตอนการ จัดการศึกษาตลอดชีวิต 3) ขั้นตอนการสะท้อนกลับการเรียนรู้

-ดำเนินการประสานงานกับชุมชนและเครือข่ายต่างๆ ทั้งครู กศน.ตำบล ,ประธาน กลุ่มออม. ,ผู้นำชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจ

3.2.2 ดำเนินการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อ เสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

กระบวนการจัดการความรู้ที่ใช้แนวคิด (SECI Model) เพื่อถอดองค์ความรู้ ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) อันเกิดมาจากการสะสมประสบการณ์ กิจกรรมการดำเนินชีวิต และวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนที่สะสมเป็นองค์ความรู้ ฝังอยู่ในตัวผู้สูงอายุ โดยวิธีการ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) นั้นมีขั้นตอนประกอบด้วย 3 ขั้นตอน หลักดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาทุนทางปัญญา (Search for Intellectual Knowledge)

(Socialization) กิจกรรมการพบปะพูดคุยของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน (Tacit Knowledge) ประกอบด้วยกิจกรรม

-จัดสนทนากลุ่มผู้สูงอายุ (Dialogue) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พุดคุยในสิ่ง ที่ปฏิบัติดีของแต่ละคนตามประสบการณ์ ความถนัดความชำนาญ การประกอบอาชีพ และกิจกรรม

การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อค้นหาทุน ปัญหาที่น่าสนใจของผู้สูงอายุ มาวิเคราะห์โดยกำหนดตัวแปร ตามหัวข้อของทุนทางปัญญาดังนี้

- 1) ทุนทางปัญญาในการจัดศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต
- 2) ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ
- 3) ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

(Externalization) การสร้างและแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกสู่องค์ความรู้ที่ชัดเจน (Tacit Knowledge To Explicit Knowledge) โดยให้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) วิทยุบุคคลเฉพาะประเด็นแบบเจาะจง เพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่น่าสนใจเพิ่มเติม และได้องค์ความรู้ ที่มีความถูกต้อง ความครอบคลุม สามารถนำความรู้ที่ได้มาเชื่อมโยงให้เห็นในมิติ ที่กว้าง และมีความลุ่มลึกมากขึ้น สามารถแปลค่าจากความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) มาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เพื่อใช้เป็นทุนทางปัญญาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้

(Combination) กิจกรรมวิเคราะห์องค์ความรู้ ใช้รูปแบบการจัดสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดการตลผลึกในทุนปัญญาด้านต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย (1) ทุนทางปัญญาในการจัดศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต (2) ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ (3) ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน (Explicit Knowledge to Explicit knowledge) มาเป็นทุนทางปัญญา ดังนี้ เพื่อวิเคราะห์จัดทำเป็นหลักสูตรในการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การจัดการศึกษาตลอดชีวิต (Internalization) ประกอบด้วย
กิจกรรม

-จัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต โดยการนำทุนทางปัญญาที่ได้มาจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบการศึกษาต่อเนื่อง หลักสูตรระยะสั้นแก่ชุมชน อันประกอบด้วย

- 1) หลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ
- 2) หลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต
- 3) หลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน
- 4) จัดทำสื่อเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวทางการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย ในเว็บไซต์ของสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้การประยุกต์ใช้และการเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นในการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ประกอบด้วย

-การสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Rrfection) ใช้การวัดผล 2 ส่วนคือ

(1) การสะท้อนกลับการเรียนรู้โดยการวัดผลเชิงปริมาณ

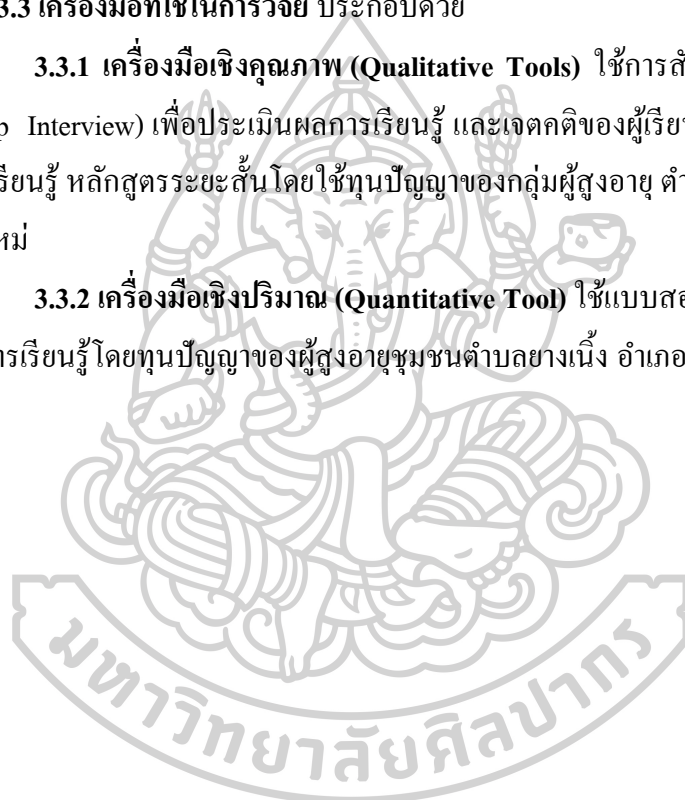
(2) การสะท้อนกลับการเรียนรู้โดยการวัดผลเชิงคุณภาพ

เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ และเจตคติของผู้เรียน หลังจากได้รับการจัดกระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรระยะสั้น โดยใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยประเมินผลด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ และด้านการนำไปใช้ประโยชน์

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.3.1 เครื่องมือเชิงคุณภาพ (Qualitative Tools) ใช้การสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Group Interview) เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ และเจตคติของผู้เรียน หลังจากได้รับการจัดกระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรระยะสั้น โดยใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

3.3.2 เครื่องมือเชิงปริมาณ (Quantitative Tool) ใช้แบบสอบถามประเมินผลความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยทุนปัญญาของผู้สูงอายุชุมชนตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

แผนภูมิที่ 13 แสดงการศึกษาตามขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂)

ตารางที่ 7 สรุปขั้นตอนการวิจัย (Research: R₂) การนำเครื่องมือที่ได้ไปใช้ (Implementation: I) และ
นำเสนอรูปแบบ

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/เอกสาร	เครื่องมือ/สถิติ
1. เพื่อนำรูปแบบที่ได้มาใช้ในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในค้นหาความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุ มาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชน	นำรูปแบบที่ได้มาจัดกิจกรรมอันประกอบด้วยขั้นตอนในการดำเนินดังนี้ 1. ขึ้นเตรียมการ -ประสานงานชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจ -ประสานเครือข่ายทั้งครูกศน.ตำบล , ประธานกลุ่มอสม. , ผู้นำชุมชน	ประชาชนในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่	
	2. ขึ้นดำเนินการจัดกิจกรรมตามรูปแบบ	กลุ่มผู้สูงอายุ ในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่	-กระบวนการจัดการความรู้ ตามแนวคิดเกลียวความรู้ (SECI Model) -การจัดสนทนากลุ่มผู้สูงอายุ(Dialogue) -แบบจำแนกองค์ความรู้ตามแนวการจัดการศึกษาตลอดชีวิต -การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) -เวทีสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)

ตารางที่ 7 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/เอกสาร	เครื่องมือ/สถิติ
	3. กิจกรรมการวิเคราะห์ (Combination))	กลุ่มผู้สูงอายุ ในพื้นที่ ตำบลยางนึ่ง อำเภอสарภัก จังหวัดเชียงใหม่	-ข้อมูลจากการวิเคราะห์ (Combination) จากการ สัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อการ วิเคราะห์เป็นทุนปัญญา เพื่อน พ มาการ จัด ทำ หลักสูตร
	4. ชั้นการจัดศึกษาตลอด ชีวิตและเวทีนำเสนอองค์ ความรู้(Internalization) -จัดการศึกษาตลอดชีวิต รูปแบบการศึกษาต่อเนื่อง หลักสูตรระยะสั้นอัน ประกอบด้วย 1) การจัดการศึกษาเพื่อ พัฒนาอาชีพ 2) การจัดการศึกษาเพื่อ พัฒนาลักษณะและชุมชน 3) การจัดการศึกษาเพื่อ พัฒนาทักษะชีวิต 4) การจัดการศึกษาตาม อัธยาศัย 5. ชั้นร่วมสะท้อนกลับการ เรียนรู้ (Reflection) -ใช้การวัดผล 2 ส่วนคือ (1) การสะท้อนกลับการเรียนรู้ โดยการวัดผลเชิงปริมาณ (2) การสะท้อนกลับการเรียนรู้ โดยการวัดผลเชิงคุณภาพ	1. ประชาชนในพื้นที่ ตำบลยางนึ่ง อำเภอสарภัก จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน	-จัดการศึกษาตลอดชีวิต รูปแบบการศึกษาต่อเนื่อง หลักสูตรระยะสั้น -แบบสรุปการรับฟัง ข้อคิดเห็น -แบบสอบถามความพึง พอใจในการจัดการศึกษา ตลอดชีวิตรูปแบบ การศึกษาต่อเนื่อง หลักสูตรระยะสั้น -แบบสอบถาม ประเมินผลความพึงพอใจ ต่อการเรียนรู้ -การสัมภาษณ์แบบมีจุด สนใจเฉพาะ (Group Interview)

4. ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂) เป็นการประเมินผลและการปรับปรุง

(Evaluation: E)

4.1 วัตถุประสงค์ของการพัฒนาเพื่อประเมินผลและปรับปรุงประกอบด้วย

4.1.1 เพื่อประเมินผลและปรับปรุงการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

4.2 ขั้นตอนการดำเนินงานรายวัตถุประสงค์ประกอบด้วย

4.2.1 วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อประเมินผลและปรับปรุงการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ขั้นตอนการดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 1 ประชุมอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ประเมินคุณค่าของรูปแบบ และเสนอแนะในประเด็นที่ควรปรับปรุงเพื่อให้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

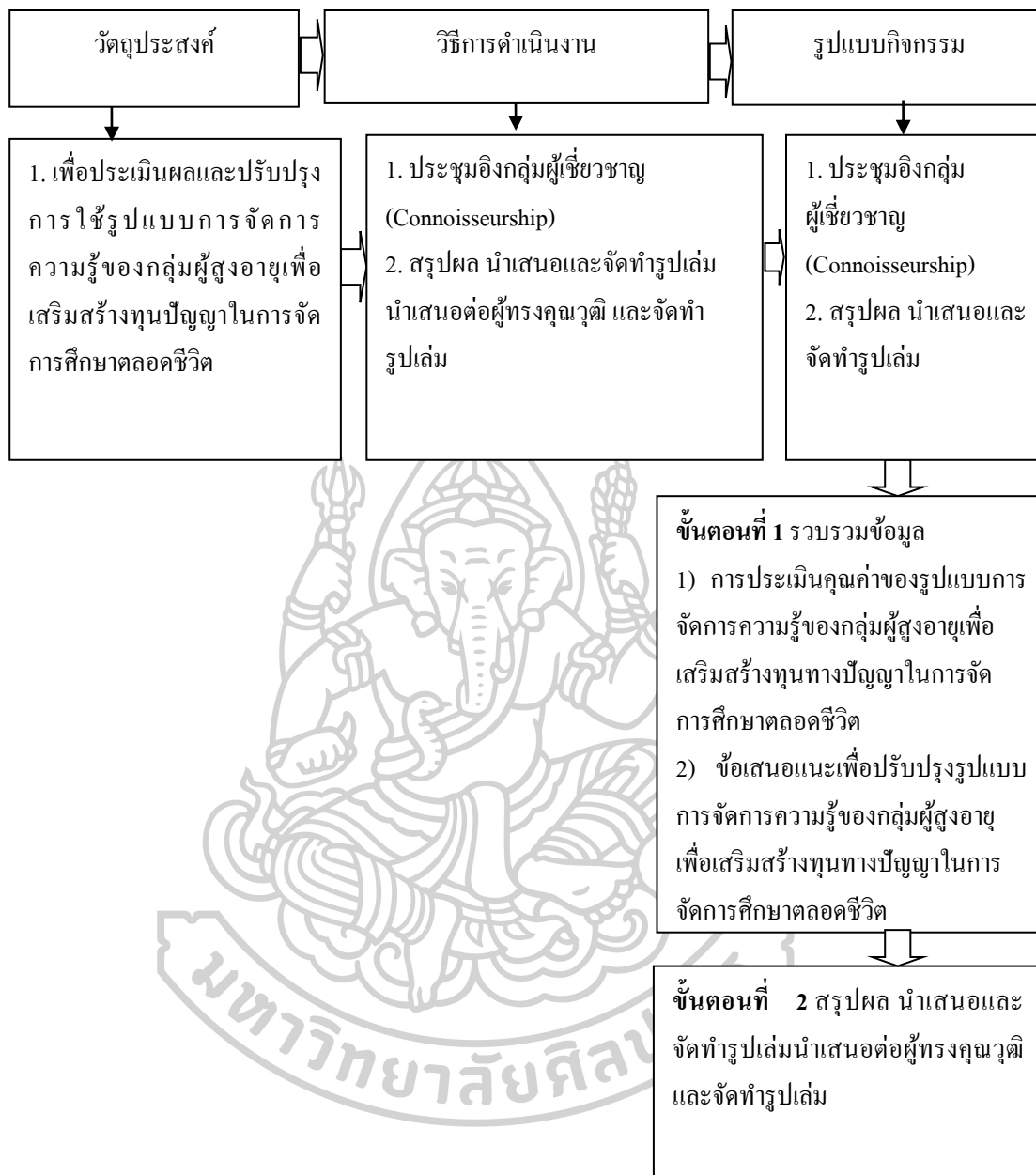
ขั้นตอนที่ 2 สรุปผล นำเสนอและจัดทำรูปเล่มนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ และจัดทำรูปเล่ม

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือเชิงคุณภาพ (Qualitative Tools) ประกอบด้วย

4.3.1 การประเมินคุณค่าของรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

4.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ภาพที่ 9 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂)

ตารางที่ 8 แสดงขั้นตอนการพัฒนาเพื่อประเมินผลและปรับปรุง (Implementation: D₂)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/เอกสาร	เครื่องมือ/สถิติ
<p>1. เพื่อประเมินผลและปรับปรุงการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต</p>	<p>ประชุมอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)</p>	<p>1) การประเมินคุณค่าของรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต</p> <p>2) ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต</p>	<p>1) การประเมินคุณค่าของรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต</p> <p>2) ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต</p> <p>3. รูปเล่มงานวิจัยการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต</p>

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต” ผู้วิจัยได้แบ่งข้อมูลเพื่อนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 5 ส่วนหลัก อันประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 นำเสนอผลข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน บริบทสภาพแวดล้อม และความต้องการในการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT)

ส่วนที่ 3 ผลการประเมินการรับรองรูปแบบ การจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT)

ส่วนที่ 4 ผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT)

ส่วนที่ 5 การปรับปรุงรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ การจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT)

มีรายละเอียดดังนี้

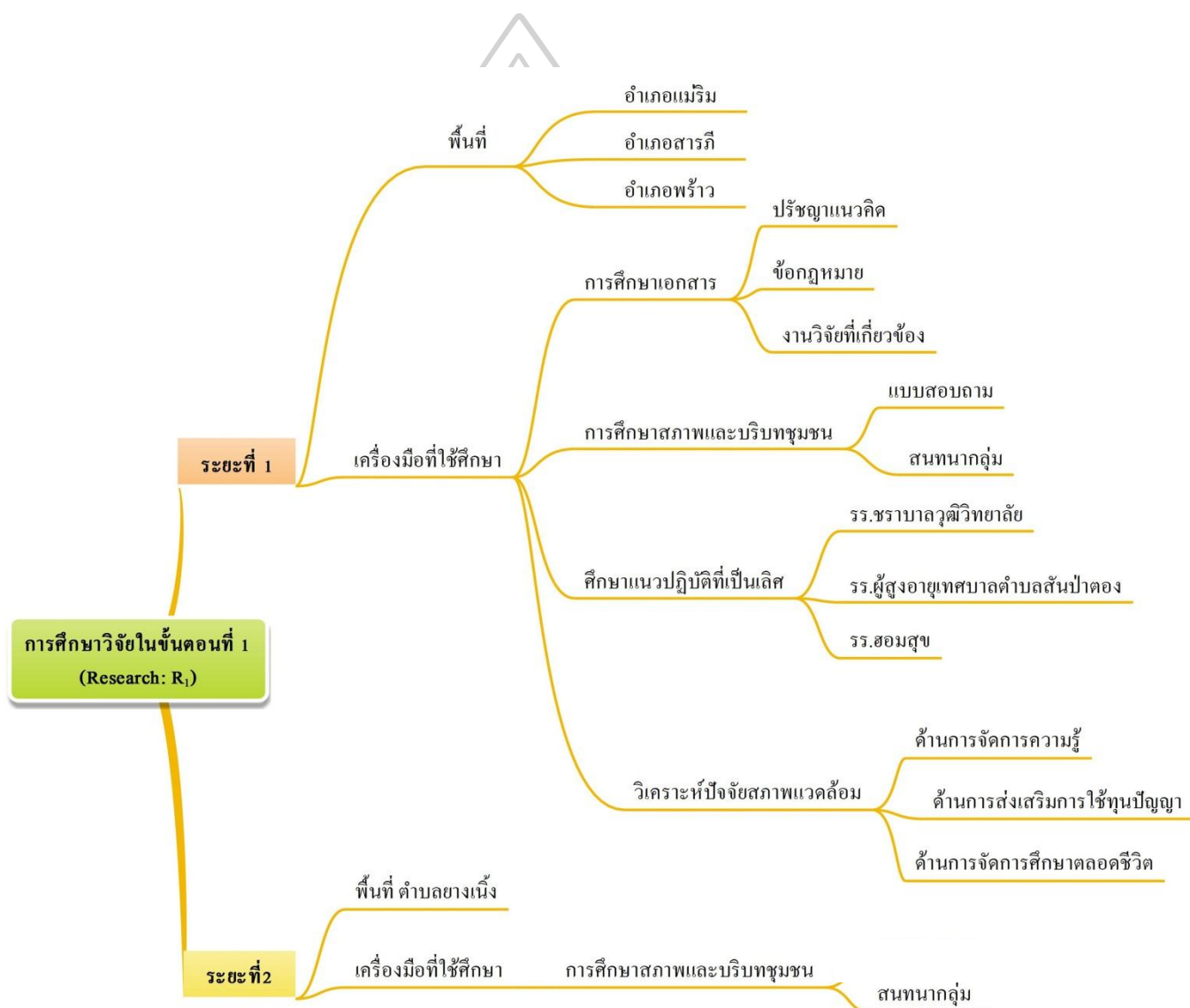

ส่วนที่ 1 นำเสนอผลข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
บริบทสภาพแวดล้อม และความต้องการในการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่

โดยแบ่งการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยออกเป็น 2 ระยะคือ

(1) ผลการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 ศึกษาภาพรวมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของ
จังหวัดเชียงใหม่

(2) ผลการศึกษาวิจัยในระยะที่ 2 ศึกษาการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของตำบลยางน่อง
อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 10 แสดงขั้นตอนการศึกษาวิจัยในส่วนที่ 1

1. ผลการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย อำเภอแมริม อำเภอสารภี อำเภอพร้าว

1.1 ข้อมูลการศึกษาเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

1.1.1 ผลการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ (1) ปรัชญาคิดเป็น (2) แนวคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (3) แนวทางการจัดการความรู้ตามแบบ (SECI Model) (4) แนวคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (5) แนวคิดทุนปัญญา (6) แนวคิดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) (7) แนวคิดวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) (8) นโยบายยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

1.1.2 ผลของการศึกษาข้อมูลสภาพทั่วไปและความต้องการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย

(1) ผลการสัมภาษณ์ความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) เป็นรายอำเภอ ได้แก่ อำเภอพร้าว อำเภอแมริม อำเภอสารภี

(2) ผลการสัมภาษณ์ความต้องการของผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตระดับอำเภอในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ อำเภอพร้าว อำเภอแมริม อำเภอสารภี

1.1.3 ผลการศึกษาแนวปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) อันประกอบด้วย (1) โรงเรียนชราบาลวุฒิวินาลัย (2) โรงเรียนหอมสุข (3) โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง

1.1.4 ผลการศึกษาการเทียบเคียง (Benchmark) ในการใช้องค์ความรู้ของผู้สูงอายุมาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ของทั้ง 3 พื้นที่ประกอบด้วย (1) โรงเรียนชราบาลวุฒิวินาลัย (2) โรงเรียนหอมสุข (3) โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง

1.1.5 ผลวิเคราะห์ปัจจัยสถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่

1.2 ผลการศึกษาข้อมูลเชิงประมาณ ประกอบด้วย

1.2.1 ผลการสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

อำเภอกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย 3 อำเภอ ได้แก่

(1) อำเภอเมืองเชียงใหม่ (2) อำเภอสารภี (3) อำเภอพร้าว

โดยมีรายละเอียดของประชากรกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย (1) ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน (2) ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน (3) ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 1 คนรวม 3 คน

(4) ตัวแทนกลุ่มนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (กศน.) จำนวน 3 อำเภอๆละ 3 คนรวม 9 คน

(5) ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 คน

1.2.2 ผลการสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้จัดการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้อำเภอกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย 3 อำเภอ ได้แก่ (1) อำเภอเมืองเชียงใหม่ (2) อำเภอสารภี (3) อำเภอพร้าว ซึ่งกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 1) ตัวแทนกลุ่มผู้จัดการศึกษานอกระบบจำนวน 3 อำเภอๆละ 2 คน รวม 6 คน 2) ตัวแทนกลุ่มผู้ส่งเสริมการศึกษาตามอัชยาศัย จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 1 คน รวม 3 คน

ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพในการศึกษาวิจัยระยะที่ 1

1. ผลการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) มีรายละเอียดดังนี้

1.1 แนวคิดปรัชญาคิดเป็น

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เอกสารแนวคิดปรัชญาคิดเป็น พบว่า “ปรัชญาคิดเป็น” เป็นปรัชญาที่มีแนวคิดความเชื่อพื้นฐาน 4 ประการ ซึ่งประกอบด้วย

- (1) มนุษย์ทุกคนล้วนต้องการความสุข
- (2) ความสุขที่ได้นั้นขึ้นอยู่กับ การปรับตัวของแต่ละคนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ตามวิธีการของตนเอง
- (3) การตัดสินใจเป็นการคิดวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูล 3 ด้านคือ ด้านตนเอง ด้านสังคม และด้านวิชาการ
- (4) คนคิดเป็น คนที่คิดและตัดสินใจ ทำให้ตนเองมีความสุขโดยไม่ทำให้ผู้อื่นหรือสังคมเดือดร้อน

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าแนวคิดปรัชญาคิดเป็น เป็นเครื่องมือในการช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนามนุษย์ โดยคำนึงถึงความแตกต่าง เคารพให้เกียรติผู้อื่น และมุ่งที่จะดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข แนวคิดของปรัชญาคิดเป็น มีความเชื่อว่า มนุษย์มีความต้องการที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นความเชื่อในแนวทางของพระพุทธศาสนา การเดินสายกลางไม่ตั้งหรือห้อยเกินไป รู้จักพินิจเพื่อสำรวจตัวเอง เกิดการพิจารณาอย่างเข้าใจ ดังนั้นกระบวนการดังกล่าวจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ช่วยในการตัดสินใจ เพื่อหาแนวทางที่ดีที่สุด ที่เราพึงพอใจและมีความสุขในการดำเนินชีวิตตามอัชยาศัย โดยเครื่องมือที่ใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น ประกอบด้วย

(1) ข้อมูลตนเอง (Information of Self) ซึ่งใช้แนวคิดทางพุทธศาสนา ในการ รู้จักเฝ้ามอง พินิจพิจารณาตนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจ ทำให้สามารถวิเคราะห์ศักยภาพ ความสามารถของตนเองได้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต และเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง

(2) สังคมและสิ่งแวดล้อม (Society and Environment) ด้วยเพราะการดำเนินชีวิตของ มนุษย์จะต้องมีความเกี่ยวข้องกับสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นข้อมูลสังคมและ สิ่งแวดล้อมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งสามารถจำแนกข้อมูลได้ คือ

-ข้อมูลสังคม จะประกอบไปด้วย ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยมที่ดั่งตามบรรทัด และวิถีปฏิบัติของชุมชน

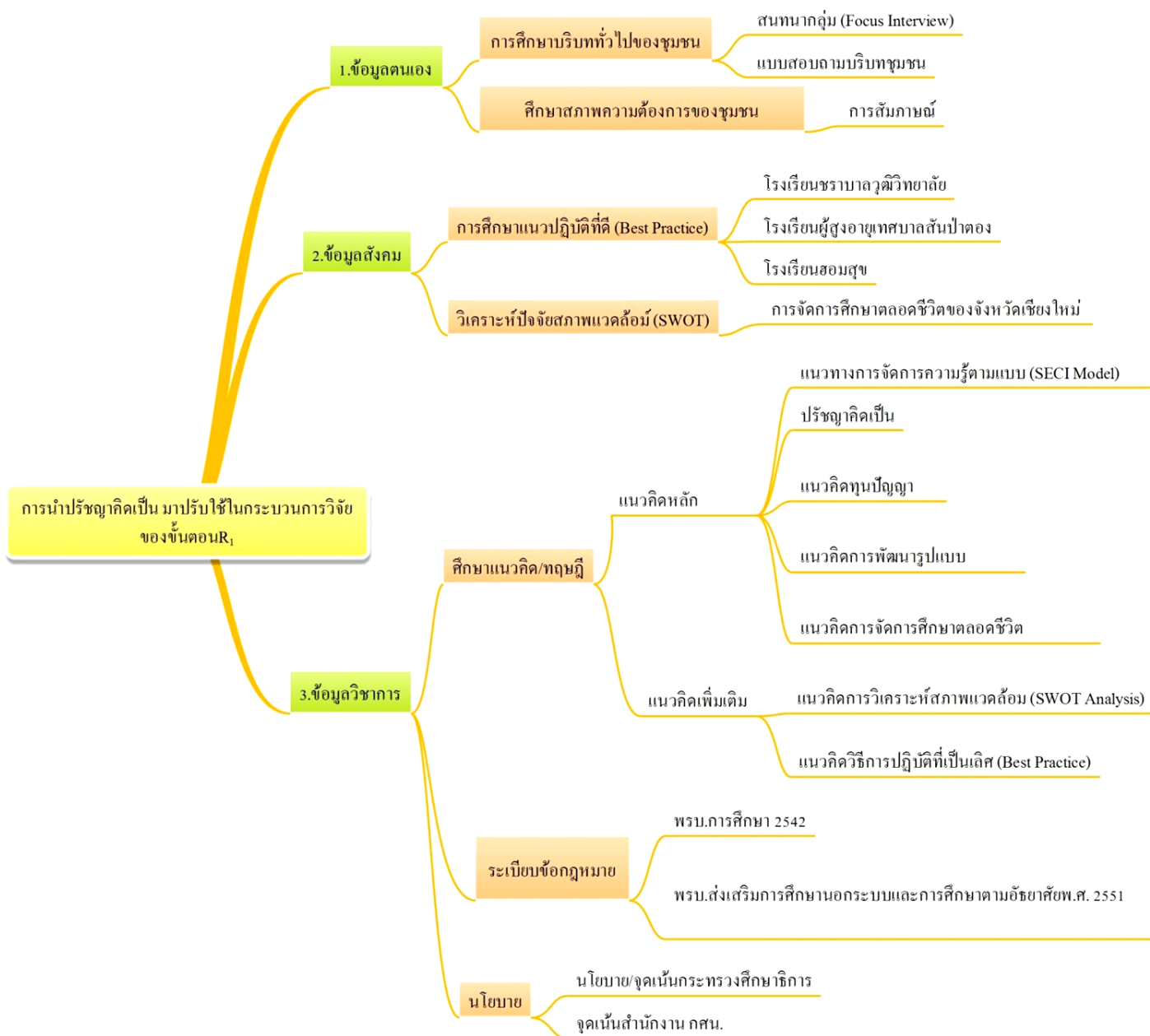
-ข้อมูลสิ่งแวดล้อม ประกอบ ไปด้วย ลักษณะของชุมชนเมือง/ชนบท สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ ป่าไม้ สภาพดิน ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ในชุมชน

(3) ข้อมูลประเภทวิชาการ (Technical or Book Knowledge) ประกอบด้วยองค์ความรู้ ต่างๆ ที่มีรวบรวมจัดเก็บเป็นข้อมูลสารสนเทศซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งของยุคปัจจุบัน ในการ วิเคราะห์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม ประกอบการตัดสินใจ ซึ่งในภาวะสังคมโลกปัจจุบันที่มีความ เจริญทางวิชาการต่างๆ อย่างรวดเร็วข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศเกิดขึ้นมากมายและมีการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน ดังนั้นจึงมี ความจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์ต้องรู้จักเลือกใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการและสภาพ ปัญหา (โกวิท วรพิพัฒน์, 2529; ทองอยู่ แก้วไทรสะ และจันทร์ ชุ่มเมืองปัก, 2544)

จากที่กล่าวในข้างต้นจะเห็นได้ว่าปรัชญาคิดเป็น มีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนล้วนแต่ ต้องการความสุข แต่ความสุขของแต่ละคนนั้น ไม่เหมือนกัน ความต้องการและความคาดหวังของ แต่ละคนย่อมแตกต่างกันและไม่เหมือนกันด้วย ดังนั้นกระบวนการวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาและ พัฒนาให้บรรลุตามที่คาดหวัง จะใช้การคิดวิเคราะห์ทั้ง 3 ด้านเพื่อเป็นเครื่องมือในการหาแนวทางที่ เหมาะสมกับตนเอง การคิดเป็นตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น มีความยืดหยุ่นไม่ตายตัว ดังนั้น

ถ้ากระบวนการแก้ไขปัญหาคงกล่าวยังไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการ หรือบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ผู้ใช้ก็สามารถกลับมาทบทวนและนำข้อมูลต่างๆ นำกลับมาวิเคราะห์ใหม่ เพื่อให้ได้แนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาซึ่งสร้างความพึงพอใจและประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหา โดยจากการศึกษาแนวคิดของปรัชญาคิดเป็นในข้างต้น ซึ่งในขั้นตอนของ (R₁) ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของปรัชญาคิดเป็นมาปรับไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวประกอบ

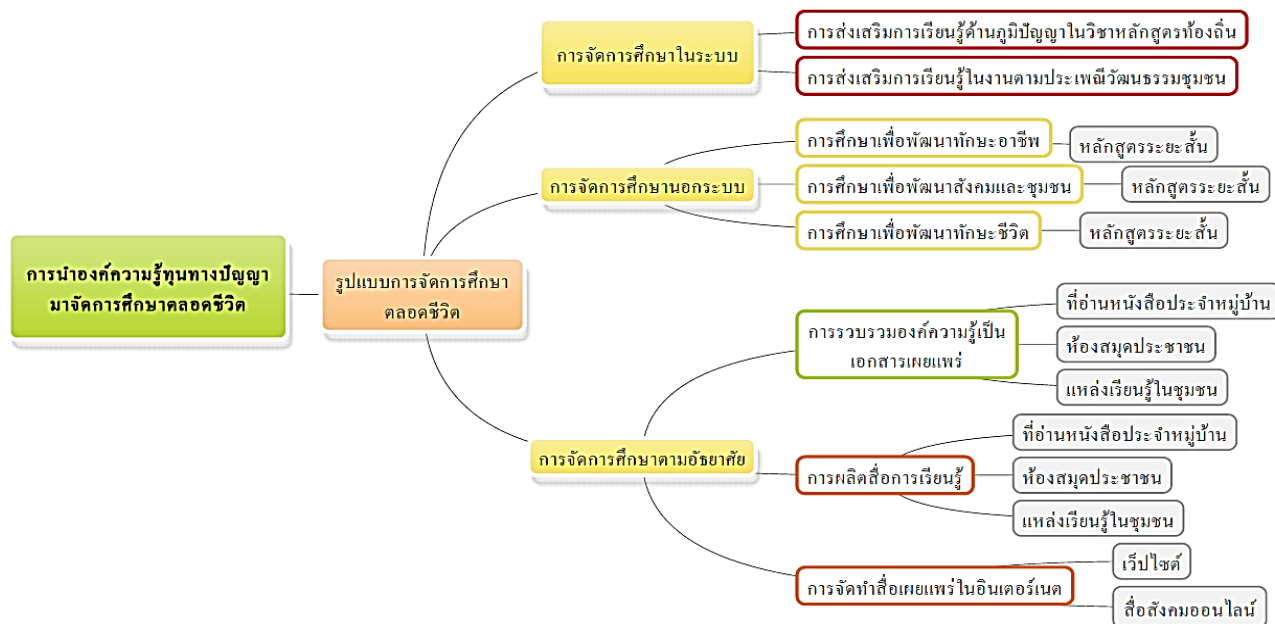

ภาพที่ 11 แสดงการนำปรัชญาคิดเป็นมาปรับใช้ในกระบวนการวิจัยขั้นตอน (R₁)

1.2 แนวคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

สรุปได้ดังนี้ การศึกษาตลอดชีวิตก็คือกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัยตั้งแต่เกิดจนตาย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งพัฒนามนุษย์ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามอัตภาพ สามารถอยู่ร่วมกัน

ในสังคมได้อย่างสงบสุข คำว่า “การศึกษาตลอดชีวิต” นั้นคือภาพรวมของการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งรูปแบบในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตจะประกอบด้วย (1) รูปแบบการจัดการศึกษาในระบบ (2) รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ (3) รูปแบบการส่งเสริมศึกษาการตามอัธยาศัย ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ของการศึกษาในแต่ละรูปแบบ จะมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานะภาพ ความต้องการจำเป็นของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัย เช่นรูปแบบการจัดการศึกษาในระบบเป็นการศึกษา เพื่อส่งเสริมองค์ความรู้ขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นการจัดการศึกษาขั้นต้นตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา มีระบบการวัดและประเมินผลที่ชัดเจนของหลักสูตรตามแต่ละช่วงชั้น รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบเป็นรูปแบบการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนามนุษย์ ให้มีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้นในด้านต่างๆ ทั้งทักษะชีวิต การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาสังคมและชุมชนเป็นต้น โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความต้องการของมนุษย์ทั้งการสาธิต การปฏิบัติ การอบรม การจัดหลักสูตรระยะสั้น มีการวัดผลประเมินผลที่ยืดหยุ่นเหมาะสมตามบริบทและความต้องการในการเรียนรู้ รูปแบบการส่งเสริมศึกษาการตามอัธยาศัย รูปแบบการศึกษาที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติทั้งที่ตั้งใจ และไม่ตั้งใจที่จะเรียนรู้ของมนุษย์ แต่ผลของการเรียนประเภทนี้คือองค์ความรู้ความเข้าใจและการนำไปปรับใช้ อันเป็นผลที่เกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในทุกๆสถานที่ ไม่มีการวัดผลประเมินผลแหล่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เช่น จากสื่อการเรียนรู้ การจัดทำฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน บ้านหนังสือชุมชน แหล่งเรียนรู้ ห้องสมุดประชาชนเป็นต้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมาปรับใช้ในการพัฒนารูปแบบในขั้นตอน (R₁) โดยนำทุนทางปัญญามาจัดกระบวนการเรียนรู้ตาม แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบหลักสูตรระยะสั้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้องค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของชุมชน ดังภาพประกอบ

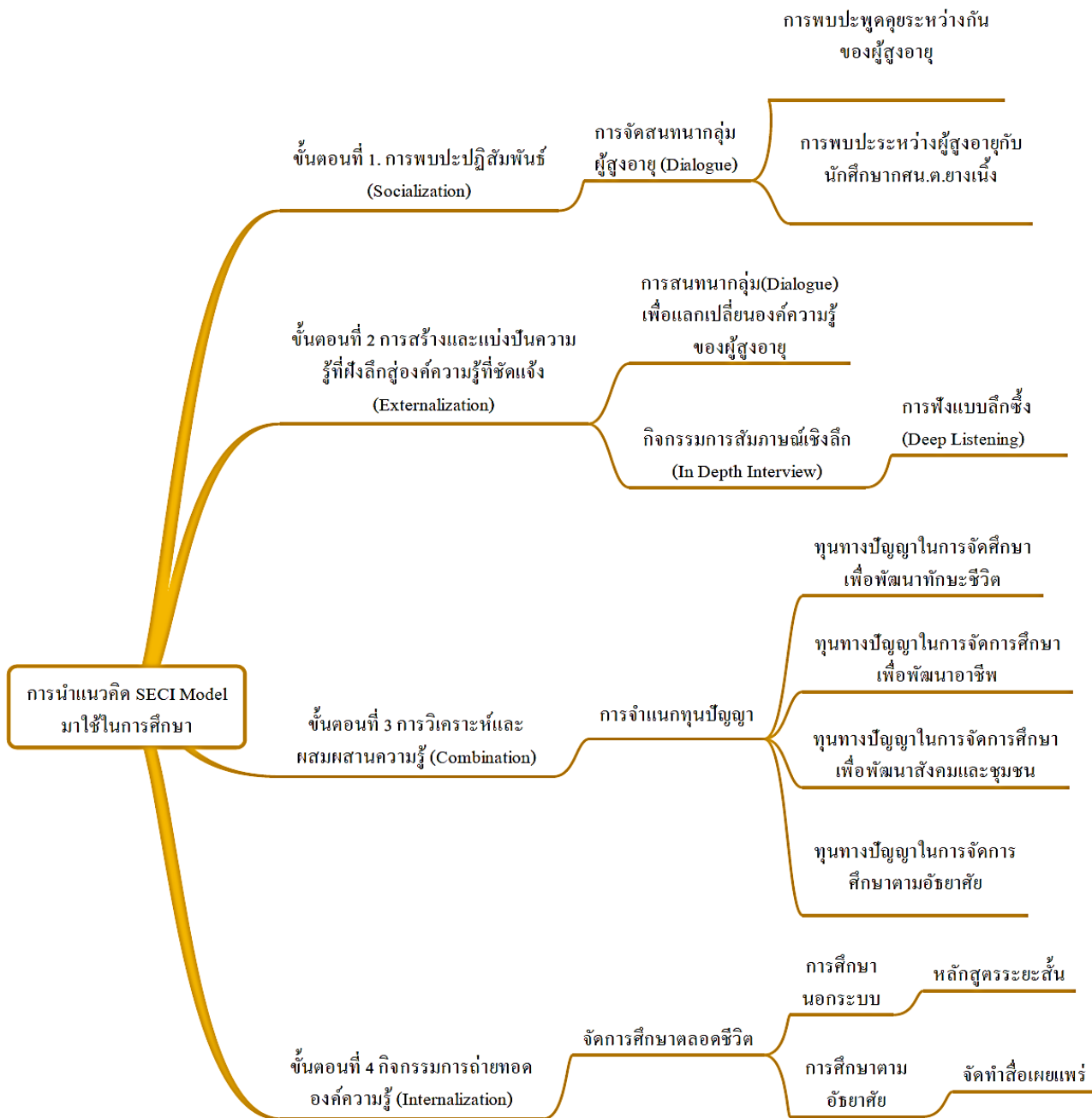
ภาพที่ 12 แสดงการนำทุนทางปัญญามาปรับใช้เพื่อจัดการศึกษาตามแนวคิดการจัดการศึกษา

1.3 แนวทางการจัดการความรู้ตามแบบ (SECI Model)

สรุปได้ดังนี้ แนวคิดการจัดการความรู้แบบ SECI Model (Nonaka & Takeuchi, 1995) มองว่ามนุษย์ทุกคนมีความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) อันเป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ ทั้งการทำงาน การดำเนินชีวิต เป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน ซึ่งความรู้ที่ฝังลึกในบางเรื่องเราอาจรู้ว่าเรามีเรารู้แต่ความรู้ที่ฝังลึกในบางเรื่องเราอาจไม่ทราบว่าเรามีความรู้ นั่น ดังนั้นความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) จึงเป็นความรู้ที่ยากต่อการถ่ายทอดออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เพื่อนำมาส่งเสริมหรือถ่ายทอดให้เกิดการเรียนรู้ได้โดยง่าย แต่จะต้องอาศัยกระบวนการสร้างสรรค์ทางสังคม ซึ่งตามแนวคิดการจัดการความรู้แบบ (SECI Model) ประกอบด้วย 4 กระบวนการได้แก่ (1) กระบวนการพบปะกัน (Socialization) คือกระบวนการส่งเสริมให้เกิดการพบปะระหว่างกัน เกิดการสนทนาพูดคุยระหว่างกัน ส่งผลให้เกิดกระบวนการต่อไปคือ (2) การถ่ายทอดความรู้ (Externalization) ซึ่งทำให้ความรู้ที่ฝังลึกในตัวคนถูกถ่ายทอดออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจนซึ่งความรู้ที่ชัดเจนนี้จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน นำไปสู่กระบวนการที่ 3 คือกระบวนการวิเคราะห์และผสมผสานความรู้ (Combination) เนื่องจากการถ่ายทอดความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันนั้น จะมียุคความรู้ใหม่ๆ ข้อมูลใหม่ๆ เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ทำให้จำเป็นต้องมีวิเคราะห์องค์ความรู้

หรือผสมผสานความรู้เหล่านั้น เพื่อนำมาปรับใช้ซึ่งการวิเคราะห์และการผสมผสานองค์ความรู้นี้ แต่ละคนจะมีความสามารถ ไม่เหมือนกันซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์และศักยภาพของแต่ละคน เมื่อมีการวิเคราะห์ผสมผสานองค์ความรู้เกิดเป็นความรู้ชุดใหม่ก็จะนำไปสู่กระบวนการที่ (4) คือกระบวนการนำความรู้กลับเข้าตนเองหรือการนำความรู้นั้น ไปปฏิบัติ (Internalization) ซึ่งขั้นตอนนี้จะเป็นกระบวนการซึ่งก่อให้เกิดความรู้ที่ฝังลึกชุดใหม่หรือก่อให้เกิดการนำความรู้ไปปฏิบัติซึ่งกระบวนการสร้างสรรค์ทางสังคมทั้ง 4 ขั้นตอนนี้ จะเกิดแบบขึ้น โดยไม่มีที่สิ้นสุดเป็น ลักษณะคล้ายกันหอย (Spiral) ด้วยเพราะมีการเรียนรู้เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์อยู่ตลอดช่วงชีวิต จากการศึกษาผู้วิจัยได้นำแนวคิดการจัดการความรู้แบบ (SECI Model) มาปรับใช้การในกระบวนการวิจัย ดังภาพประกอบ

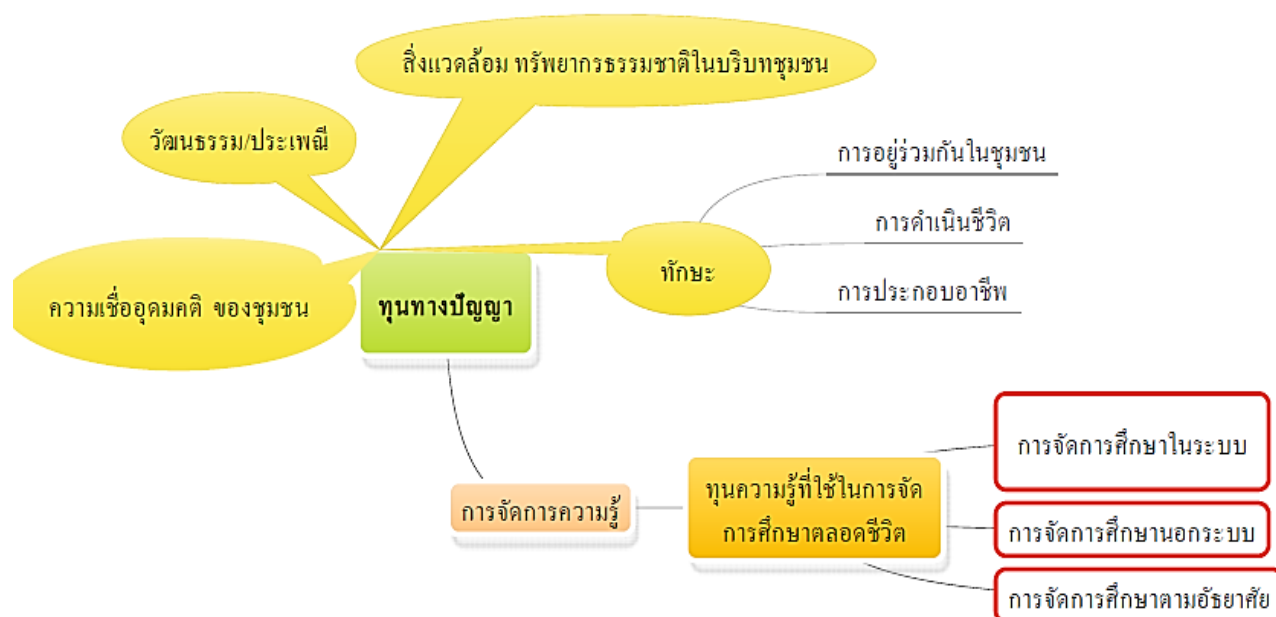

ภาพที่ 13 แสดงการนำแนวคิด SECI Model เพื่อมาปรับใช้ในงานวิจัย

1.4 แนวคิดทุนปัญญา

คือองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ การลองผิดลองถูก จนเป็นความรู้ที่สามารถใช้ได้จริง เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตตามบริบทของวิถีชุมชน นำไปสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้นั้นจากคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นปัจจุบัน สิ่งนี้เรียกว่า “ทุนปัญญา” ดังนั้นทุนทางปัญญาจึงเป็นทั้งความเชื่อ อุดมคติ แนวปฏิบัติ จารีตประเพณี วิธีในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ลักษณะเด่นของทุนปัญญาคือเป็นองค์ความรู้เฉพาะในแต่ละชุมชน ทุนปัญญามีความสำคัญยิ่งในสภาวะการณ์ การพัฒนาของสังคมในปัจจุบันที่ใช้ ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-Based Society) ในการพัฒนา โดยมองว่าความรู้เป็นสิ่งที่มีคุณค่า มีมูลค่า เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นสิ่งบ่งชี้บ่งถิ่นฐานของชุมชนและสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตตามบริบทของชุมชนได้อย่างดีมีความกลมกลืนกับวิถี ขนบธรรมเนียม ประเพณีความเชื่อของชุมชน และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจทั้งการผลิตสินค้า และการท่องเที่ยว ดังนั้นทุนทางปัญญาจึงมีความสำคัญยิ่งในการที่จะต้องศึกษา การอนุรักษ์ รวบรวม เผยแพร่ เพื่อการนำมาใช้ประโยชน์และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน จากการข้างต้นผู้วิจัยได้นำแนวคิดทุนทางปัญญามาใช้ในการศึกษาวิจัย (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2540) ดังภาพประกอบ

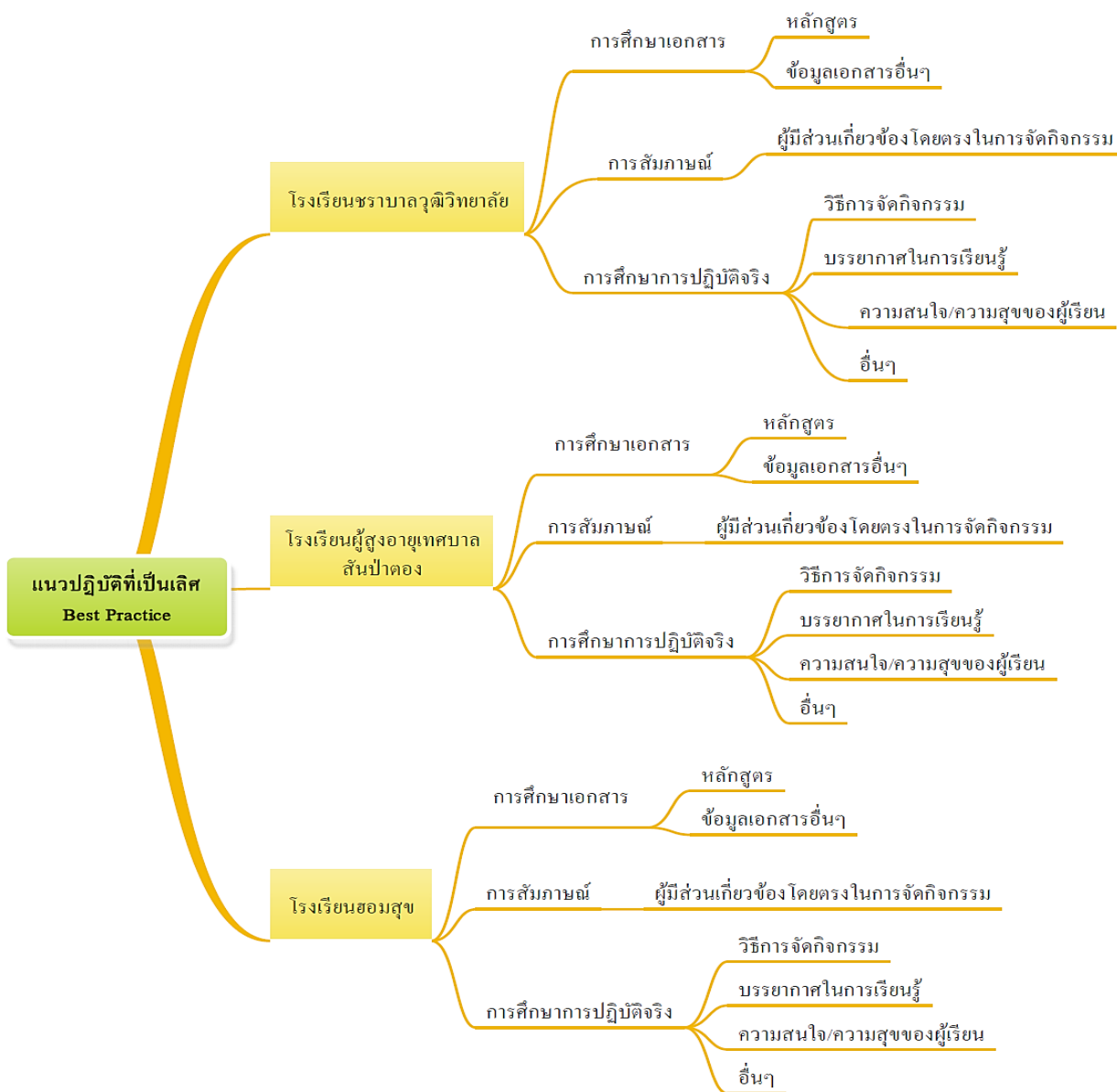

ภาพที่ 14 แสดงการนำแนวคิดทุนทางปัญญามาปรับใช้ในงานวิจัย

1.5 แนวคิดวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

สรุปดังนี้ วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เป็นเครื่องมือหนึ่งในกระบวนการจัดการความรู้เพื่อค้นหาแนวทาง ข้อมูล วิธีการดำเนิน วิธีปฏิบัติที่ดีที่ทำให้การดำเนินงานกิจกรรมดังกล่าวเกิดผลสำเร็จ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่จะเป็นแนวทางการดำเนินงานให้แก่ที่อื่นๆ และเป็นวิธีการ กลยุทธ์ ในการดำเนินงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ค้นหาองค์ความรู้ที่จะเป็นแนวทางในการดำเนินงานและการพัฒนาตนเอง โดยการศึกษาประสบการณ์หรือบทเรียนที่บุคคล หรือสถานที่อื่นๆ มาเปรียบเทียบหรือเทียบเคียง (Benchmarking) ซึ่งจะทำได้สามารถค้นหาจุดแตกต่างของกระบวนการแนวคิด อันจะเป็นฐานข้อมูลประกอบการดำเนินงานและการตัดสินใจ ก่อให้เกิดการค้นพบวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการปฏิบัติที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จากการข้างต้นผู้วิจัยได้นำแนวคิดวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) มาใช้เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของสถานที่ต่างๆ ที่มีการจัดกระบวนการเรียนรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อหาแนวทางการปฏิบัติเป็นเลิศ มาเทียบเคียงเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิจัย ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 15 แสดงการนำแนวคิดวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) มาปรับใช้ในงานวิจัย

1.6 นโยบายยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ผู้วิจัยได้ศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 แผนการศึกษาชาติฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2552-2559 แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ.2552-2561) พบว่าแผนการจัดการศึกษาทุกฉบับมีความเชื่อมโยง และมีฐานคิดมาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ทั้งสิ้น ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันตามการกำหนดรายละเอียดต่างๆ ในแผนตามหน้าที่และภารกิจที่จะต้องขับเคลื่อนให้บรรลุผล โดยอาจสรุปจุดเชื่อมโยงของการจัดการศึกษาได้คือ แนวคิดการจัดการศึกษาก็เพื่อสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้มีความเจริญงอกงาม ทั้งด้านจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรมอย่างเต็มศักยภาพของบุคคลและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ มีจิตสำนึกมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักอนุรักษ์หวงแหนและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมภูมิปัญญาของตนเอง มีวิธีการจัดการศึกษาที่หลากหลายรูปแบบตามความต้องการในการเรียนรู้ทั้งการฝึก การอบรม การสอนในชั้นเรียน การจัดการศึกษาจะต้องครอบคลุมบุคคลทุกช่วงวัยอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม โดยได้กำหนดรูปแบบการจัดการศึกษามีทั้งสิ้น 3 รูปแบบ คือการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และภาคีเครือข่ายต่างๆ เพื่อร่วมส่งเสริมสนับสนุนในการจัดการศึกษา เนื้อหาในหลักสูตรมีความมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมชุมชนและเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการต่างๆ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคนไทยซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศอย่างเต็มศักยภาพและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, 2551) จากการข้างต้นผู้วิจัยได้นำนโยบายยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางการศึกษาวิจัยและเป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบ ในขั้นตอนของ (D.) ต่อไป

1.7 การสังเคราะห์งานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยและบทความที่มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งในประเทศและต่างประเทศรวมทั้งสิ้น 13 เรื่อง จำแนกเป็นประเด็นได้ดังนี้

(1) ประเด็นด้านการจัดการความรู้ ได้แก่ เพ็ชรรัตน์ อิมินกุล (2554)

(2) ประเด็นด้านการศึกษาตลอดชีวิต ได้แก่ ชยากานต์ เรื่องสุวรรณและคณะ (2554) อารักษ์ อินทร์พุง (2554) สำนักงาน กศน. (2555) ปียากร หวังมหาพร (2552) สมจินตนา ชังเกตุ (2554) มุลนิธิสุข-แก้ว แก้วแดง (2555) Susan A.Crate (2006) Daniel Elemchukwu Egbezor and

Bright Okanezi (2008) Hideki Maruyama. (2009) Elisabetta Perulli (2009) Jana Petnuchova (2012) Milada Rabusicova and Ladislav Rabusic (2006) เพื่อนำผลการวิจัยมาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบร่าง (1) ประเด็นด้านการจัดการความรู้พบว่าสถานศึกษาสามารถนำการจัดการความรู้กับสถานศึกษาได้ และการจัดการความรู้มีความเหมาะสมกับแนวคิดการบริหารองค์กรคุณภาพ โดยผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำการจัดการความรู้มาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสถานศึกษา และการติดตามวัดผลประเมินผลตลอดจนสามารถนำมาปรับใช้ในการแสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการปฏิบัติงานในรูปแบบเชิงประจักษ์ได้ จากข้างต้นจะเห็นว่าการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยยกระดับองค์ความรู้ของผู้ปฏิบัติงานเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เกิดการรวบรวมจัดเก็บ และเผยแพร่องค์ความรู้ซึ่งส่งผลดีต่อการพัฒนาสถานศึกษา (2) ประเด็นด้านการศึกษาดลอดชีวิตพบว่า การจัดการศึกษาดลอดชีวิตจะต้งเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการเรียนรู้จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่ความเจริญงอกงาม ทั้งด้านจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมอย่างเต็มศักยภาพของบุคคลและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามแต่ละช่วงวัย โดยหลักสูตรจะต้องมีความยืดหยุ่นตามบริบทในการเรียนรู้ และความคาดหวังของการจัดการศึกษา การวัดและประเมินผลจะต้องคำนึงถึงบริบทและรูปแบบการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างกัน การจัดการศึกษาดลอดชีวิตควรมีกฎหมายที่ชัดเจน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาของชุมชนตนเอง

2. ผลของการศึกษาข้อมูลสภาพทั่วไปและความต้องการในการจัดการศึกษาดลอดชีวิตของชุมชน

ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพร้าว อำเภอสารภี

และอำเภอแมริม มีรายละเอียดดังนี้

2.1 พื้นที่ตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

โดยใช้การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มแบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) ซึ่งได้ดำเนินการจัดกิจกรรมในวันศุกร์ที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2558 โดยได้รับความร่วมมือจากตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนเข้าร่วมสนทนาประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มแม่บ้านจำนวน 3 คน ตัวแทนกลุ่มเกษตรกรจำนวน 3 คน ตัวแทนกลุ่มอสม.จำนวน 3 คน และตัวแทนกลุ่มนักศึกษา ฅ.กศน.ตำบลเขื่อนผากจำนวน 3 คน หัวหน้ากศน.ตำบลเขื่อนผากจำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 13 คน สถานที่จัดกิจกรรม ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ผลการสนทนาแบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) ตามองค์ประกอบหลักในการศึกษาวิจัยปรากฏผลดังนี้

2.1.1 ข้อมูลสภาพบริบททั่วไปของชุมชนตำบลเขื่อนผาก

ตำบลเขื่อนผาก เป็นหนึ่งใน 11 ตำบลของอำเภอพร้าว มีหมู่บ้านทั้งสิ้น 10 หมู่บ้าน จำนวนประชากร 4,935 คน หรือ 1,285 ครัวเรือน มีเนื้อที่ทั้งหมด 38 ตารางกิโลเมตร หรือ 20,750 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบ และที่ราบเชิงเขา ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนพื้นที่ทั้งหมด การประกอบอาชีพประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือข้าว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ปลูกไผ่ยาสูบ นอกจากนี้ก็จะเป็นการทำดอกไม้ประดิษฐ์ การเย็บผ้า การทอผ้า และการค้าผลผลิตทางการเกษตร มีสถานศึกษาในพื้นที่ประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 4 แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 3 แห่ง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจำนวน 1 แห่ง การศึกษานอกระบบ ได้แก่ ศูนย์ กศน.ตำบลเขื่อนผาก การศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ บ้านหนังสืออัจฉริยะจำนวน 4 แห่ง ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 10 แห่ง (องค์การบริหารส่วนตำบลเขื่อนผาก, 2557: Online)

ประวัติความเป็นมาของตำบลเขื่อนผาก

ตำบลเขื่อนผาก หรือก่อนหน้านี้มีชื่อเดิมว่า บ้านเขื่อนผาก เป็นภาษาล้านนาแปลว่า "เหลือครึ่งเดียว" โดยในสมัยก่อนนั้นพื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่ทำสัมปทานป่าไม้ เนื่องจากบริเวณนี้อุดมไปด้วยไม้สักจำนวนมาก ทำให้ตลอดระยะเวลาของการทำสัมปทานป่าไม้ในพื้นที่บริเวณนี้จึงโล่งเตียนและแห้งแล้งจนกระทั่งในปี พ.ศ.2511 รัฐบาลได้ดำเนินการประกาศจัดตั้งสหกรณ์ที่ดินขึ้นในพื้นที่ตำบลเขื่อนผาก โดยได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 แปลง คือ สหกรณ์แปลง 1 และสหกรณ์แปลง 2 ครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบล 10 หมู่บ้าน เพื่อนำเอาพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมจากการทำสัมปทานป่าไม้นั้นมาจัดสรรให้ราษฎรได้ทำกิน จำนวนครอบครัวละ 20 ไร่ จากพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมก็ได้พลิกผันเป็นพื้นที่ทางการเกษตรทั้งนาข้าว แปลงยาสูบ แปลงปลูกถั่วเหลือง สวนลำไย เป็นต้น

2.1.2 ผลการสนทนาแบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) ศึกษาสภาพชุมชนในปัจจุบันประเด็นด้านการจัดการความรู้

ชุมชนตำบลเขื่อนผากไม่ได้มีรูปแบบของการจัดการความรู้ที่เป็นทางการ แต่ชุมชนมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) จากประสบการณ์การดำเนินชีวิตให้เป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) อย่างเป็นธรรมชาติผ่านการปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม (Socialization) ของครอบครัว กลุ่มเครือญาติ เพื่อนบ้านเรือนเคียงและสมาชิกในชุมชน ตามวิถีการดำเนินชีวิตในบริบทของชุมชนซึ่งคนในชุมชนจะมีความรู้จึกมักคุ้นกันอยู่แล้วในระดับหนึ่ง ดังนั้น

การถ่ายทอดความรู้มักเป็นในรูปแบบการสั่งสอน การสาธิต การปฏิบัติให้เห็นจริงตามวิธีการ ดำเนินชีวิตประจำวันผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมการประกอบอาชีพ การทำนา และกิจกรรม ด้านประเพณี วัฒนธรรมเช่นงานสงกรานต์น้ำพระธาตุผาปูน เป็นต้น

“ความสู้เรื่องทำนาเป็นความสู้ตั้งแต่สมัยรุ่นปู่รุ่นแม่เฮา แต่ตั้งแต่เดิม เฮาหันไปหัน แม่เปลี่ยมาตั้งแต่เป็นละอ่อนละ การทำนามีการถ่ายทอดกันมาเรื่อยๆ จากรุ่นปู่รุ่นแม่เฮา แต่มันก็จะเปลี่ยนแปลงมานะตั้งแต่ยุคใจควายไถนา มาเป็นรถไถคูโบต้า จนปัจจุบันนี้เป็นรถแทรกเตอร์ มันก็มีก้านพัฒนาเรื่อยๆ อย่างการปลูกข้าวก็เจ๋งกัน เมื่อก่อนจะเป็นกล้าจ๋า คือเปลี่ยเอากล้าไปจ๋าจ๋าไว้ พอเป็นต้นแล้วค่อยเอาไปปลูก แต่ตอนนี้ใช้กล้าหวาน คือเปลี่ยจะหวานกล้าไว้ แล้วจะเอากล้าไปปลูก โดยใช้หมูเดียว กันไปจ้วยกันลงแขก” คำไชย ชงชนะ, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

“งานสงกรานต์น้ำพระธาตุผาปูนในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 เปลี่ยมีการจุดบอกไฟโดย เปลี่ยจุดแข่งขันกันตึกปี” ส่องศรี ใจป่า, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

กิจกรรมดังกล่าวนี้สามารถให้เด็กและเยาวชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเด็กและเยาวชนในชุมชน ปัจจุบันหลักจบการศึกษาจากโรงเรียนในชุมชน จากนั้นก็จะไปศึกษาต่อในเมืองทั้งอุดมศึกษาและ อาชีวศึกษา หลักสำเร็จการศึกษาก็จะทำงานตามสายงานสาขาที่ตนเรียนจบ หรือทำงานตามความต้องการของแรงงานตลาดในเมืองเชียงใหม่ และนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดลำพูนเป็นหลัก ซึ่งมีจำนวนน้อยที่กลับมาทำงานประกอบในชุมชนเดิม และยิ่งแทบจะไม่มีเลยที่จะกลับมาทำ เกษตรกรรมตามวิถีเดิมของชุมชน ดังนั้นอาชีพเกษตรกรรมในชุมชนจึงมีแต่คนรุ่นพ่อรุ่นแม่ แทบทั้งสิ้นที่ยังดำเนินการอยู่

“บ่ค่อยมี ส่วนมากเปลี่ยก็จะส่งลูกส่งหลานไปเขียนหนังสือ ถ้ามีอยู่ตามบ้านก็เป็นหมู บ่เขียน บ่ค่อยสนใจหยั่ง ละอ่อนดีเปลี่ยจบ ป.ตรีเปลี่ยก็จะไปยะกานในเวียง นิคมพ่องเสาทิต หรือวันหยุดเปลี่ยจึงจะปักบ้านเตื้อ บ่รู้ว่า 10 ปีไปหน้าบ่สู้จะยะหย่างใด คนทำ

นาส่วนมากเป็นคนรุ่นก่อนอายุน้อยที่สุด 30 ปี” เดือน เงามาใส, (2558). ตัวแทนกลุ่ม
แม่บ้าน. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

ซึ่งในการสนทนากลุ่ม (Focus Interview) ผู้วิจัยได้สอบถามว่า คนรุ่นลูกท่านที่ไป
ทำงานในเมืองมีความรู้ในการทำงาน ทำสวนตามวิถีชุมชนหรือไม่?

จากคำบอกเล่าของตัวแทนชุมชนตำบลเขื่อนผาก จะเห็นได้ว่าคนรุ่นใหม่ในชุมชนมี
ความรู้ ความเข้าใจในขั้นตอนและการบวนการทำนา การทำสวนทุกขั้นตอน ด้วยเพราะว่าในวัยเด็ก
เค้าเหล่านี้ได้ ดำเนินชีวิตตามวิถีบริบทชุมชนตำบลเขื่อนผาก เคยไปช่วยเหลือพ่อแม่ ในการทำงาน
ทำสวนตามวิถีเดิมของชุมชน ซึ่งเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ (Tacit Knowledge) ของการประกอบ
อาชีพในชุมชนโดยไม่รู้ตัว เป็นการถ่ายทอดผ่านการปฏิบัติ แต่ไม่มีรวบรวมองค์ความรู้เหล่านี้เป็น
ทุนทางปัญญา อย่างเป็นทางการที่ง่ายต่อการศึกษาเรียนรู้ ซึ่งอย่างที่กล่าวข้างต้นว่า คนในชุมชนเอง
ก็มีความกังวลใจในส่วนหนึ่งว่าภายภาคหน้าอีก 10 ปีจะเป็นอย่างไรต่อไปเมื่อพวกเขาเริ่มมีอายุมากขึ้น
กำลังวังชาที่เริ่มลดลง ความรู้เหล่านี้จะหายไปตามพวกเขาหรือไม่

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนตำบลเขื่อนผาก องค์ความรู้ที่
ฝังลึก (Tacit Knowledge) จะถูกถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่คนในชุมชนแบบเป็นไปตาม
ธรรมชาติ ไม่เป็นทางการ ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นความรู้ที่
ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ผ่านกระบวนการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยน การปฏิสัมพันธ์
(Socialization) ตามบริบทการดำเนินชีวิตภายในชุมชนทั้งที่ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านขายของชำ กลางทุ่ง
นา ในวัด หรือแม้กระทั่งริมรั้วบ้าน ด้วยเพราะผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่จะมีความคุ้นเคย สนิมสนม
กัน การวิเคราะห์ (Combination) เพื่อนำเอาความรู้ที่ได้จากการสนทนาพูดคุยกันมาปรับใช้ในการ
ดำเนินชีวิต (Internalization) ก็จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความสนใจและศักยภาพในการเรียนรู้ของ
แต่ละบุคคลเป็นหลัก ซึ่งจากการสนทนากลุ่มในครั้งนี้จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนตำบลเขื่อนผากก็
เห็นความสำคัญในการจัดการความรู้ภายในชุมชน และรู้สึกเสียดายหากองค์ความรู้ต่างๆที่สืบทอด
กันมาว่าจะเลือนหายไปทั้งในด้านการประกอบอาชีพเช่น วิธีการปลูกข้าว หรือองค์ความรู้ที่
เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมต่างๆของชุมชนซึ่งเป็นความรู้ที่ถ่ายทอดมาจากคนรุ่นก่อนใน
ชุมชน

ชุมชนมีวิธีการรวบรวมความรู้ของชุมชนอย่างไร ?

การรวบรวมความรู้ต่างๆของชุมชนนั้นเป็นลักษณะการจดบันทึกเฉพาะบุคคล แต่ไม่มีการ
การรวบรวมความรู้ต่างๆ เป็นข้อมูลสารสนเทศที่คนในชุมชนสามารถเข้าไปศึกษาได้ ดังนั้นการ
รับรู้ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ที่จากกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ นั้น จึงขึ้นอยู่กับ

ศักยภาพและความสนใจของแต่ละบุคคลที่จะนำความรู้ที่นำมาวิเคราะห์ (Combination) เพื่อตัดสินใจ นำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ (Internalization) แก่ตนเอง ซึ่งคนในชุมชนก็มีความตระหนัก และหวังใฝ่คว้าองค์ความรู้ต่างๆที่เคยปฏิบัติสืบทอดและมีการถ่ายทอดกันมาจะค่อยๆเลือนหายไป จากชุมชนในภายภาคหน้า

ชุมชนมีระบบจัดเก็บความรู้ของชุมชนอย่างไร ?

ชุมชนไม่มีระบบการจัดเก็บความรู้ที่ชัดเจน อย่างที่กล่าวในข้างต้นกระบวนการจัดการความรู้จนถึงกระบวนการจัดเก็บความรู้ นั้น จะเป็นแบบธรรมชาติเฉพาะตัวบุคคลและเฉพาะตามความสนใจของแต่ละบุคคลไม่ได้มีการรวบรวมองค์ความรู้และดำเนินการจัดเก็บ เป็นสารสนเทศ

“บ่มีครับ บ้านเฮาบ่มี บ่มีใผ่เริ่มทำเตื่อ ถ้าตี้อื่นเป็ลมีบอกข่าวเฮาฟ่องเนื่อ ผากกรูจ๊อบ มาก็ไค่ เพื่อตี้อื่นเป็ลมีแนวทางตี้น่าสนใจ จะได้นำมาจัดตี้อันเฮาฟ่อง ” คำไชย ชงชนะ, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

วิธีการถ่ายทอดความรู้ของคนในชุมชนตำบลเขื่อนผาก

ชุมชนตำบลเขื่อนผากมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ของคนในชุมชนเป็นแบบไม่เป็นการซึ่งกันไปตามธรรมชาติตามรูปแบบของการดำเนินชีวิตในบริบทของชุมชน กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ (1) การถ่ายทอดความรู้จากพ่อแม่และเครือญาติซึ่งมักเป็นลักษณะการถ่ายทอดความรู้แบบผู้ใหญ่สอนเด็ก หรือผู้มีประสบการณ์มากกว่าบอกเล่าประสบการณ์แก่ผู้น้อยประสบการณ์กว่า และ (2) การถ่ายทอดความรู้จากสมาชิกในชุมชนซึ่งมีลักษณะของการแลกเปลี่ยนความรู้กัน ซึ่งส่วนใหญ่กระบวนการนี้จะเกิดขึ้นผ่านกิจกรรมการดำเนินชีวิต เช่นการประชุมของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มกองทุน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กิจกรรมการประกอบอาชีพ ทั้งการทำนา ทำสวนลำไย หรือผ่านกิจกรรมตามประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน เช่นกิจกรรมประเพณียี่เป็ง (ลอยกระทง) งานวันเข้าพรรษาและออกพรรษา งานตานก๋วยสลาก ประเพณีปีใหม่เมือง (สงกรานต์) ประเพณีสงกรานต์น้ำพระธาตุถ้าผาปูน การจุดบั้งไฟฉลององค์พระธาตุถ้าผาปูน งานปอยหลวง งานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น

ชุมชนใช้ประโยชน์จากการจัดการความรู้ของคนในชุมชนอย่างไร ?

คนในชุมชนจะนำองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ที่ได้จากการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Socialization) มาใช้ให้ประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตได้แก่

(1) กิจกรรมการประกอบอาชีพโดยมีการนำองค์ความรู้ที่ได้การถ่ายทอดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาใช้ประโยชน์ในกระบวนการทำงาน การทำสวนลำไย การปลูกกล้วยเหลือง การปลูกใบยาสูบ ปลูกพริก ปลูกมะม่วง การทำปุ๋ยหมัก (2) กิจกรรมทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆในชุมชนที่มีการนำองค์ความรู้ ความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นก่อนมาปฏิบัติและอนุรักษ์สืบสานไว้ เช่น งานตานก้วยสลาก งานสงฆ์น้ำพระธาตุผาปูน การทำซุ้มประตูป่าและจุดวางประทิปในวันลอยกระทง กิจกรรมในงานประเพณีปีใหม่เมือง(วันสงกรานต์) กิจกรรมในการใส่ดอกไม้ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่ง หรือกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งมีได้ทั้งดำเนินการ แต่ล้วนเป็นความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่มีประวัติที่ยาวนานมาพอสมควร (3) กิจกรรมการพัฒนาชุมชน ในการร่วมมือร่วมใจกันในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็ง การร่วมมือร่วมใจกันในการลงแขกปลูกข้าวและเกี่ยวข้าว กิจกรรมกลุ่มต่างๆในชุมชนเช่นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน อาสาสมัครกศน. อาสาสมัครสาธารณสุข เป็นต้น

จากข้างต้นจะเห็นได้ชัดว่ามีกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งความรู้นี้มีทั้งความรู้ที่เป็นการสืบสานมาจากคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นปัจจุบันเช่นในเรื่องของประเพณีวัฒนธรรม หรือเป็นความรู้ที่มีการแบ่งปันกันระหว่างกันในกลุ่ม (Sharing) นำไปสู่การนำองค์ความรู้เหล่านี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และมีการพัฒนาปรับปรุงวิธีการให้สอดคล้องเหมาะสมตามวิวัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไป

ชุมชนตำบลเขื่อนผากมีเรื่องเด่นๆที่ใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน

เรื่องเด่นๆของชุมชนที่ใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนนั้นได้แก่การทำปุ๋ยรองเติมอากาศ ซึ่งเป็นระบบการจัดการทำเป็นหมักโดยไม่จำเป็นต้องกลับกองปุ๋ย แต่ใช้อากาศผ่านท่อเข้าไปด้านในกองปุ๋ยแทน ซึ่งเป็นการประยุกต์ความรู้เดิมของชุมชนในด้านการทำปุ๋ยหมักจากเศษวัสดุและมูลสัตว์ในชุมชนกับวิทยาการการเกษตรสมัยใหม่ในการใช้ออกซิเจนต่อท่อเข้าไปในกองปุ๋ยแทนรูปแบบดั้งเดิม ที่จะต้องมีการกลับกองปุ๋ยตลอด ซึ่งประหยัดทั้งเวลาและกำลังแรงงาน

2.1.3 ผลการสนทนาแบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) สภาพชุมชนในปัจจุบันในประเด็นด้านการใช้ทุนทางปัญญาของชุมชน

ชุมชนตำบลเขื่อนผากมีการถ่ายทอดความรู้และการใช้ทุนทางปัญญาแบบไม่เป็นการ คัดค้านการใช้ความรู้จากทุนปัญญาจึงเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตแบบวิถี

ของชุมชน ทั้งในด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการประกอบอาชีพ ด้านประเพณีวัฒนธรรม ดังนั้นรูปแบบการใช้ประโยชน์จากถ่ายทอดความรู้ของทุนปัญญา จึงเป็นการนำความรู้ที่รับการถ่ายทอดมาใช้ในการร่วมกันพัฒนาชุมชนตนเอง ซึ่งเป็นการส่งเสริมความสามัคคีและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การที่ผู้สูงอายุได้ไปถ่ายทอดความรู้ อาจมีบ้าง โดยผู้สูงอายุในชุมชนได้เข้าไปมีส่วนในนำทุนปัญญาของชุมชนมาการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน เช่น โครงการอู๋สอนหลาน คือคุณยายปา ใจปา ซึ่งไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการสานหมวก สานของเล่นสมัยโบราณต่างๆ จากวัสดุธรรมชาติ ที่มีในชุมชน หรือนายเสาร์ คำด้อย ที่มีความรู้ด้านหมอสุมไพรพื้นบ้าน ก็จะไปให้ความรู้เรื่องสมุนไพรต่างๆ เป็นต้น ส่วนรูปแบบการใช้ประโยชน์จากถ่ายทอดความรู้ของทุนปัญญาด้านการประกอบอาชีพ เป็นลักษณะการนำองค์ความรู้ทางทุนปัญญามาใช้ในกิจกรรมการประกอบอาชีพซึ่งความรู้ที่ได้นั้นจะมีทั้งความรู้ที่ได้จากการถ่ายทอดจากทุนปัญญาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการทำนา การทำสวนลำไย การปลูกถั่วเหลือง การปลูกใบยาสูบ ปลูกพริก ปลูกมะม่วง การทำปุ๋ยหมัก นอกจากนี้ยังมีกระบวนการ การพัฒนาปรับปรุงความรู้ที่มีให้มีความเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของวิวัฒนาการในปัจจุบันทั้งในการทำนา หรือการทำปุ๋ยหมักกรองเติมอากาศ เป็นต้น ส่วนรูปแบบการใช้ประโยชน์จากถ่ายทอดความรู้ของทุนปัญญาด้านประเพณี วัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนชุมชนตำบลเขื่อนผากใช้ความรู้จากทุนปัญญาในด้านประเพณี วัฒนธรรมค่อนข้างมากเนื่องจากประเพณี วัฒนธรรมเป็นเรื่องของการถ่ายทอด การสืบสาน ความเชื่อ รูปแบบ และแนววิถีการปฏิบัติของคนในชุมชนซึ่งมีความผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตตามบริบทของชุมชนและเป็นกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่นงานวันเข้าพรรษาและออกพรรษา งานदानกัวยสลาก(สลากกัต) ในช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคม ประเพณีปี๋ใหม่เมือง (สงกรานต์) ประเพณีสงน้ำพระธาตุถ้ำผาปูน ซึ่งจะมีการแข่งขันจุดบั้งไฟฉลององค์พระธาตุในวันเดือน 8 เหนือ แรม 15 ค่ำของทุกปี งานปอยหลวง ประเพณีขี่เป้ง (ลอยกระทง) เป็นต้น

“มันก็มีพ่อง ตีเป็ลมาประยุกต์ในภายหลัง แต่ส่วนมากมันก็มีแนวคิดมาจากคนสมัยแต่ก่อน คือถ้ามีการประยุกต์ก็เพื่อให้เข้ายุคเข้าสมัย สะดวกและง่ายขึ้น เช่นการทำนาอะสมัยก่อนเป็ลใจว้าวใจควาย แต่เดี๋ยวนี้เป็ลใช้เครื่องจักร มาง่ายโดย มันเร็วกว่าโดย แต่เป็ลก็ยังใช้ชีวภาพมากำจัดแมง บ่ใจเคมี” คำไชย ชงชนะ, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

“เปิดใจความสู้เดิมตีเปิดมีจากคนสมัยก่อนในการทำปุ๋ย แล้วเปิดก็ได้ไปเสียนสู้เพิ่มเติมเรื่องการเติมอากาศเป่าลมตามท่อเข้าไปในกองปุ๋ยหมักที่แม่โจ้ มันมีข้อดีคือ เสาบต้องมาพลิกกองปุ๋ยบ่อยแบบแต่ก่อน บ่เสียเวลาแล้วก็ประหยัดค่าแรงโดยราคาขายปุ๋ยจึงบ่ค่อยแพง คนบ้านเขาก็ซื้อใจได้สบายขึ้น” อ่อนใจ บัวแก้ว, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

“บ้านเสาเวลาเปิดมีงานบุญตีวัด เปิดก็จะไปช่วยกัน คนมีสะดวกน้กหน้อยเปิดก็ยอมเป็นปัจจัย คนมีน้อยก็ยอมเป็นแสงไปช่วยกัน งานหลักๆก็จะมีการสร้างน้ำพระธาตุ งานคำหัวปีใหม่เมือง งานยี่เป็ง” เดือน เงาใส, (2558). ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

“มันมีมาเมินละ ตั้งแต่สมัยเฮลละอ่อน อย่างงานตานก้วยสลาก เปิดก็จะแบ่งต้นสลาก เอาไว้ให้คนในหมู่บ้านมาซ่อมทำบุญกัน งานสร้างน้ำพระธาตุ เปิดก็จะแบ่งบ้องไปมาจุคคลอง เปิดก็มีการแบ่งดอก แบ่งโน่นแบ่งนี่อะกะ เช่นทำตุง ทำซุ้มประตูป่า จุคกลางประทีปในวันลอยกระทง ทำขันดอกไปวัดในวันสำคัญต่างๆ ” จัน ใจปา, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

ดังนั้นจะเห็นว่ากระบวนการการถ่ายทอดความรู้จากทุนปัญญาของชุมชนตำบลเขื่อนผากทั้งด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการประกอบอาชีพ ด้านประเพณีวัฒนธรรม เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้แบบไม่เป็นทางการ ไม่ได้มีการรวบรวมจัดทำเป็นเอกสาร คู่มือ เป็นตำราหรือสื่อประเภทต่างๆ ที่ชัดเจนและยังไม่มีการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทุนปัญญาของชุมชนที่ชัดเจน แต่กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้ใช้วิธีการสาธิตและปฏิบัติตามสภาพการณ์จริงในบริบทของชุมชน ซึ่งผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดนั้น แต่ละคนจะมีความเข้าใจในความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) นั้นแตกต่างกันตามศักยภาพและความสนใจ ดังนั้นกระบวนการวิเคราะห์ความรู้ที่ชัดเจน (Combination) และกระบวนการนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ (Internalization) ในการดำเนินชีวิตก็就会有ความแตกต่างกันด้วย

ภูมิปัญญาของชุมชนตำบลเขื่อนผาก

ภูมิปัญญาในชุมชนได้แก่ (1) คุณยายปา เป็นภูมิปัญญาด้านการจักรสานเช่นสานหมวก สานของเล่นสมัยโบราณต่างๆจากวัสดุธรรมชาติที่มีในชุมชน (2) นายเสาร์ คำด้อย เป็นภูมิ

ปัญญา มีความรู้ด้านหมอสุนไพรรุ่นบ้าน (3) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 เป็นภูมิปัญญาด้านการเลี้ยงวัวนม (4) นายอนันต์ ดวงจันทร์ เป็นภูมิปัญญาด้านการทำปุ๋ยหมัก

2.1.4 ผลการสนทนาแบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) สภาพชุมชนในปัจจุบันประเด็นด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

รูปแบบการจัดการศึกษาของตำบลเขื่อนผาก

ชุมชนตำบลเขื่อนผาก มีการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งมีโรงเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 3 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านเขื่อนผาก โรงเรียนบ้านห้วยบง โรงเรียนชุมชนสหกรณ์นิคมวิทยา และ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา คือ โรงเรียนพร้าาววิทยาคม ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 บ้านแพะพัฒนา การศึกษานอกระบบคือศูนย์ กศน.ตำบลเขื่อนผาก โดยมาจัดกิจกรรมการศึกษาทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่องแก่ประชาชนในตำบล

“กศน.ตำบลเขื่อนผาก มาจัดกระบวนการเรียนรู้แก่ชาวบ้านในงบประมาณปี 58 นี้หลายกิจกรรมครับ ทั้งงานทักษะชีวิต เช่น โครงการการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุและการออกกำลังกาย ที่หมู่ 3 หรืองานพัฒนาสังคมและชุมชน เช่น โครงการอบรมค่านิยมหลัก 12 ประการที่หมู่ 4 บ้านห้วยบงเหนือ โครงการอบรมกฎหมายนำรัฐสู่ชุมชน ที่หมู่ 6 งานพัฒนาอาชีพ ทั้งตัดตุ้ง ทำอาหาร ทำขนม ถักผ้ายัด แปรรูปผลผลิตจากเกษตรอินทรีย์ งานจักรสาน การทำและแปรรูปสมุนไพร การทำไม้กวาด และงานการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก็อบรมเรื่องกระบวนการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องธนาคารพันธุ์ข้าว ครับเมื่อปีที่แล้วก็ได้รับความร่วมมือและความสนใจจากชาวบ้านมากครับ ส่วนมากเวลาจัดกิจกรรมก็จะเอาชาวบ้านสะดวกครับ บางทีก็ช่วงเย็น บางครั้งก็ช่วงค่ำ บางช่วงก็ต้องเว้นเพราะเค้ากำลังไปปลูกข้าวบ้าง ไปเก็บลำไยบ้าง อย่างช่วงนี้เป็นหน้าลำไย ก็จะมีบางหมู่บ้านที่เค้าไปเก็บลำไยกัน กิจกรรมของกศน.ก็เลยต้องงดไปก่อน หรือจัดในช่วงค่ำ หรือไม่ก็ต้องรีบจัดก่อนหน้านี้ครับ” สุรเดช แก้วจา, (2558). หัวหน้า กศน.ตำบลเขื่อนผาก. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นชุมชนตำบลเขื่อนผากมีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน โดยการสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งจะมีหนังสือพิมพ์มาไว้ ณ ที่อ่านวันละ 1 ฉบับ และมีบ้านหนังสือจรณะ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย

โดย ศูนย์ กศน.ตำบลเขื่อนผาก จัดหนังสือพิมพ์ วารสารรายปักษ์ หรือหนังสือจากห้องสมุดประชาชนอำเภอพร้าว ที่น่าสนใจมาไว้ ณ แหล่งศูนย์กลางของหมู่บ้าน โดยมีผู้ดูแลเป็นอาสาสมัคร กศน. เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยแก่ประชาชน ในทุกหมู่บ้าน

แหล่งเรียนรู้ของชุมชน

(1) พระธาตุเจ้าผามูนหมู่ที่ 3, (2) วัดห้วยบง หมู่ที่ 4 ซึ่งมีสถาปัตยกรรมแบบวัดไทยผสมกับวัดจีนที่มีความสวยงาม (3) วัดสหกรณ์แปลง 2 หมู่ที่ 6 (4) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดเขื่อนผากสามัคคี (5) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมเลี้ยงวัวนมหมู่ที่ 4 (6) กลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านแพะพัฒนาผลิตภัณฑ์หมักแบบกองเดิมอากาศ หมู่ที่ 1 (7) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหมู่ที่ 6 (8) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หมู่ 6 (9) บ้านหนังสืออัจฉริยะ (10) ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน (11) เสียงตามสายประจำหมู่บ้าน (12) แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติลำน้ำแม่จืด (13) แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติลำน้ำแม่ระนอง (14) แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติหนองน้ำหนองเหียงหมู่ที่ 1

“บ้านหนังสืออัจฉริยะมีตรงห้าแยกข้างศาลาครับ มือส.กศน. ซึ่งเป็นเจ้าของบ้านคอยดูแลครับ หนังสือก็ได้สนับสนุน กศน. อำเภอพร้าว ก็จะมีหนังสือพิมพ์ 1 ฉบับ และก็พวกวารสารครับ ทั้งคู่สร้างคู่สม หนังสือเกี่ยวกับการเกษตร หนังสือนี้ชาวบ้านจะเลือกเองครับว่าจะเอาวารสาร และหนังสือพิมพ์อะไร เอาตามความต้องการชาวบ้าน อีกส่วนก็ได้รับการสนับสนุนหนังสือ จากห้องสมุดประชาชนครับ มหุมนเวียนมาให้บริการไปตามหมู่ต่างๆ ” สุรเดช แก้วจา, (2558). หัวหน้า กศน. ตำบลเขื่อนผาก. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

“แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ส่วนมาก กศน. ก็จะให้ใบงาน (กรต.) แก่นักศึกษา ระดับประถม ม.ต้น ม.ปลาย ไปเรียนรู้ โดยจะดูความสอดคล้องกับหลักสูตร กศน. 51 ในแต่ละระดับว่าเรื่องที่เรียนนั้นเหมาะและสอดคล้องกับแหล่งเรียนในชุมชน เรื่องใด เช่น สารการประกอบอาชีพ ก็จะไปให้ไปเรียนรู้ไปดูพวกกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในเขื่อนผาก สารที่ทักษะการดำเนินชีวิต และ สารการพัฒนาสังคม ก็จะให้ไปเรียนรู้ในสถานที่ต่างๆ ในชุมชน ทั้งที่บ้านพ่อหลวง วัด หรือสถานที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องครับ” สุรเดช แก้วจา, (2558). หัวหน้า กศน.ตำบลเขื่อนผาก. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างไร

ชุมชนมีการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งในเรื่องของสถานที่จัดกิจกรรม การเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนทั้งการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย การประชุมของหมู่บ้าน บ้านหนังสืออัจฉริยะ การอบรมให้ความรู้จากหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น กศน. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น หรือผ่านกิจกรรมตามประเพณีวัฒนธรรมเช่น กิจกรรมประเพณียี่เป็ง (ลอยกระทง) งานวันเข้าพรรษาและออกพรรษา งานตานก๋วยสลาก ประเพณีปี๋ใหม่เมือง (สงกรานต์) ประเพณีสงกรานต์ธาตุถ้ำผาปูน การจุดบั้งไฟฉลององค์พระธาตุถ้ำผาปูน งานปอยหลวง เป็นต้น

“อย่างวันเสาร์ วันทีตเนอะเก็บไป โงงเียนแกก็จะไปแอ่ว โท่งแอ่วนาตวยป้อตวยแม่ ไปช่วยฟ่อง ไปวิ่งเล่นฟ่อง ละอ่อนมันหันป้อหันแม่ะนายะสวน ถ้าถึงคราวมันจั้นขึ้นมา มัน เขาก็จะทำเป็นอยู่” อ่อนใจ บัวแก้ว, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

“บ้านหนังสืออัจฉริยะมีตรงทำแยกข้างศาลาครับ มีส.กศน. ซึ่งเป็นเจ้าของบ้านคอยดูแลครับ ” สุรเดช แก้วจา, (2558). หัวหน้า กศน.ตำบลเขื่อนผาก. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

สภาพปัญหาของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนเป็นอย่างไร

สภาพปัญหาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนตำบลเขื่อนผาก ประเด็นมาจากการที่ยังไม่มีการรวบรวมองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของชุมชน ดังนั้นความรู้ต่างๆที่มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศึกษาทั้ง 3 รูปแบบจึงเป็นการใช้หลักสูตร และความรู้จากภายนอกชุมชนมาจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งแก่เด็กเยาวชนและประชากรวัยแรงงาน ทำให้ความรู้ความเชื่อ แนววิธีปฏิบัติบางอย่างของชุมชนได้สูญหายไป ซึ่งชุมชนเองก็มีความตระหนักและให้ความสำคัญในการรวบรวม จัดเก็บองค์ความรู้ของชุมชน

“บ่มีการรวบรวม มันก็เป็นเองอะกะ เป็ลหันป้อแม่เป็ลทำ เป็ลก็ทำเป็น มันง่ายกว่าการเขียนหนังสืออะก่า ทำนานี้เนอะ ป่าว่าง่ายเลยแหละทำนานี้อะ เขียนหนังสือแล้วเจ็บหัว” อ่อนใจ บัวแก้ว, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

“คือยากเหมือนกันหนา และน่าเสียดายถ้าไม่มีไผ่มาสืบทอดต่อ ความรู้ในส่วนนี้ใน
ตวงหน้าก็อาจหายไปได้” คำไชย ชงชนะ, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์,
14 สิงหาคม.

“บ่มีใครรับ ส่งข่าวมาบอกเขาฟ่องเนื้อ ผ่าครุจ๊อบมาก็ได้ เพื่อที่อื่นเบิ้ลมีแนวทางดี
น่าสนใจ” คำไชย ชงชนะ, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

“ดีกะครับ แต่เขาบ่มีคนรู้และคนนำนี่กะ ถ้ามีคนมาลงมือทำโดยหมู่เขาจะดีมากๆ
เลย” คำไชย ชงชนะ, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

จุดแข็งของชุมชนตำบลเขื่อนผากที่จะช่วยส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่คน ในชุมชนได้

ชุมชนตำบลเขื่อนผาก มีจุดแข็งตรงที่ชุมชนมีความรู้ที่หลากหลาย เป็นความรู้ที่เกิดขึ้น
จากวิถีการดำเนินชีวิตตามบริบทของชุมชนทั้งด้านการเกษตร ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี
ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและตามธรรมชาติ วิถีของชุมชนเป็นวิถีที่มีการถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน
มีความสนิมสนมสามัคคีกัน อันเป็นจุดแข็งของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง จากทั้งหมดนี้คือจุดแข็ง
ของชุมชนที่สามารถนำมาส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่คนในชุมชนได้

ข้อคิดเห็นถึงสภาพความต้องการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนตำบล เขื่อนผาก

ด้านการจัดการความรู้

จากการสนทนากลุ่มพบว่าตัวแทนกลุ่มต่างๆ ที่มาสนทนาได้มีความสนใจและเห็น
ความสำคัญในการจัดการความรู้ของชุมชน ซึ่งนับวันองค์ความรู้ก็จะเริ่มค่อยๆ เลือนหายไปเพราะ
คิดว่าคนรุ่นใหม่มีการศึกษาที่สูงขึ้นจึงมักไปประกอบอาชีพการงานตามที่ตนเองได้ศึกษาเรียนรู้มา
ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่และนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือที่จังหวัดลำพูน ไม่ค่อย
ได้มาชีวิตตามวิถีบริบทเดิมของชุมชน แต่เนื่องจากการจัดการความรู้ยังเป็นเรื่องใหม่ของชุมชนและ
คนในชุมชนยังไม่มี ความชำนาญและประสบการณ์ที่เพียงพอ ดังนั้นความต้องการจำเป็นในการ
จัดการความรู้ของชุมชนตำบลเขื่อนผากคือ ชุมชนต้องการผู้รู้ที่มีความชำนาญในการจัดการความรู้
มาเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินการจัดการความรู้และรวบรวมองค์ความรู้ของชุมชนอนุรักษ์ความเชื่อ
ของชุมชนเอาไว้ เพื่อเผยแพร่และสะดวกต่อการเรียนรู้

ด้านการใช้ทุนทางปัญญา

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Interview) ผู้วิจัยได้มองเห็นว่าชุมชนตำบลเขื่อนผากมีทุนความรู้ที่หลากหลายเช่น (1) ด้านการประกอบอาชีพ การปลูกข้าวซึ่งนอกเหนือจากการปลูกข้าวแล้วนั้นชุมชนยังมีการปลูกถั่วเหลือง ถั่วลิสง ปลูกใบยาสูบ การเลี้ยงวัวนม การผลิตปุ๋ยหมักแบบกองเดิมอากาศ (2) ด้านประเพณีวัฒนธรรม เช่นประเพณียี่เป็ง (ลอยกระทง) งานวันเข้าพรรษาและออกพรรษา งานตานก๋วยสลาก(สลากภัต) ประเพณีปีใหม่เมือง (สงกรานต์) ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุถ้ำผาปูน งานปอยหลวง (3) ด้านวิถีการดำเนินชีวิต ในการรวบรวมเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนทั้งการลงแขกปลูกและเกี่ยวข้าว กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น แต่แค่ยังไม่มีการดำเนินการรวบรวม จัดเก็บ เผยแพร่เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ซึ่งจากการสนทนากลุ่ม (Focus Interview) ตัวแทนในชุมชนก็มองว่าความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เพื่อใช้ทุนทางปัญญาก็คือ การรวบรวมความรู้ และการสร้างความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้องค์ความรู้จากทุนปัญญาของชุมชน ซึ่งการสร้างความรู้ความเข้าใจในที่นี้คือการ ประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนได้ทราบโดยทั่วกัน นอกจากนี้ยังคิดว่าหน่วยงานราชการจะมีส่วนที่สำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งจะช่วยให้กิจกรรมนี้เริ่มขึ้นและประสบผลสำเร็จได้

ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ชุมชนตำบลเขื่อนผากมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา ได้แก่ ศูนย์กศน.ตำบลเขื่อนผาก และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจากการสนทนากลุ่ม (Focus Interview) ความต้องการจำเป็นในด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชน พบว่าองค์ความรู้ที่ใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบทั้งการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน โดยส่วนใหญ่ใช้องค์ความรู้และวิทยากรจากภายนอกชุมชน ซึ่งความรู้ที่จัดกระบวนการเหล่านี้เป็นความรู้ใหม่ที่ไม่มีในชุมชนซึ่งก็เป็นเรื่องที่ดีที่คนในชุมชนจะได้เรียนรู้ในเรื่องที่หลากหลาย แต่เห็นควรให้มีการนำความรู้ในชุมชนมาจัดกระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ของคนในชุมชนให้มากขึ้นกว่าในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

2.1.5 สรุปประเด็นข้อคิดเห็นถึงสภาพความต้องการของชุมชนตำบลเขื่อนผากได้ดังนี้

- (1) ชุมชนต้องการให้หน่วยงานภาครัฐที่มีความชำนาญและประสบการณ์ในการจัดการความรู้มาเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินการจัดการความรู้และรวบรวมองค์ความรู้ของชุมชน (Tacit to Explicit Knowledge) เพื่อเผยแพร่และสะดวกต่อการเรียนรู้
- (2) ชุมชนต้องการให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อใช้ทุนทางปัญญาอันประกอบด้วยการรวบรวมความรู้ และการสร้างความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้องค์ความรู้จากทุนปัญญาของชุมชน หน่วยงานราชการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งจะช่วยให้กิจกรรมนี้เริ่มขึ้นและประสบผลสำเร็จได้
- (3) การจัดการศึกษาตลอดชีวิตควรส่งเสริมการใช้องค์ความรู้ของชุมชนมาพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

2.2 พื้นที่ตำบลยางนึ่ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ดำเนินการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus Interview) ในวันพฤหัสบดีที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2558 ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากตัวแทนกลุ่มต่างๆเข้าร่วมสนทนากลุ่มครั้งนี้ อันประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มแม่บ้านจำนวน 3 คน ตัวแทนกลุ่มเกษตรกรจำนวน 3 คน ตัวแทนกลุ่มอสม.จำนวน 3 คน ตัวแทนกลุ่มนักศึกษา ฅ.กศน.ตำบลยางนึ่งจำนวน 3 คน หัวหน้ากศน.ตำบลยางนึ่งจำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 13 คน โดยใช้สถานที่ ศูนย์ กศน.ตำบลยางนึ่ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นสถานที่ในการสนทนากลุ่มในครั้งนี้

2.2.1 ข้อมูลสภาพบริบททั่วไปของชุมชนตำบลยางนึ่ง

สถานที่ตั้ง ตำบลยางนึ่งเป็นตำบลศูนย์กลางของอำเภอสารภีและเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอสารภี มีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 106 (สายเชียงใหม่ – ลำพูน) เป็นระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตรมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 10.04 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 6,300 ไร่ ลักษณะการปกครอง ตำบลยางนึ่งประกอบ 7 หมู่บ้าน แต่ในการปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลตำบลยางนึ่ง) จะมีบางส่วนของตำบลหนองผึ้ง (บางส่วน) และตำบลสารภี (บางส่วน) อยู่ในการปกครองของเทศบาลตำบลยางนึ่งด้วย ซึ่งตราสัญลักษณ์ของเทศบาลตำบลยางนึ่งเป็นรูปต้นยางพาราด้วยผ้าเหลือง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์โดดเด่นของตำบลยางนึ่ง และเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป วิสัยทัศน์การพัฒนาของเทศบาลตำบลยางนึ่ง คือยางนึ่งเมืองน่าอยู่ ภายใต้หลักบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

ประวัติความเป็นมาของตำบลยางเนิ้ง

ตำบลยางเนิ้ง ซึ่งตั้งเป็นอำเภอสารภีเมื่อปี พ.ศ.2434 (ร.ศ.109) อำเภอนี้มีชื่อว่า อำเภอยางเนิ้ง มาจากคำว่า “ต้นยาง” กับ “เนิ้ง” เป็นภาษาพื้นเมืองแปลว่า “โน้มนอน” ปี พ.ศ. 2470 เปลี่ยนชื่อเป็น “อำเภอสารภี” สารภี เป็นชื่อของไม้ยืนต้นขึ้นในพื้นที่เป็นจำนวนมาก เป็นดอกไม้ไทยมีสีเหลือง กลิ่นหอมมาก อำเภอสารภีได้ตั้งคำขวัญว่า “ต้นยางใหญ่ ลำไยหวาน เมืองโบราณ เวียงกุมกาม พระนอนบวรงาม เชิดชูนามสารภี”

2.2.2 ผลการสนทนาแบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) สภาพชุมชนในปัจจุบันประเด็นด้านการจัดการความรู้

รูปแบบการจัดการความรู้ การถ่ายทอดและการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของตำบลยางเนิ้งนั้นไม่ได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อค้นหา รวบรวม จัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้อย่างเป็นทางการ แต่ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของคนในชุมชนถูกถ่ายทอดและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันอย่างเป็นธรรมชาติผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนตามบทบาทและกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวิถีการดำเนินชีวิตของบริบทชุมชนตำบลยางเนิ้ง ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

(1) การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์ตามกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน ซึ่งการถ่ายทอดลักษณะนี้เกิดขึ้นเนื่องจากคนส่วนใหญ่ในชุมชนมีความสนิมสนมกันเพราะมีถิ่นเกิด ภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ในชุมชนตำบลยางเนิ้งเหมือนกัน เคยเรียนโรงเรียนเดียวกัน รู้จักบ้าน รู้จักพ่อแม่ของกันและกัน การแลกเปลี่ยนและการถ่ายทอดความรู้จะแฝงอยู่ในกิจกรรมดำเนินชีวิตและกิจกรรมการประกอบอาชีพตามวิถีชุมชน เมื่อคนในชุมชนได้พบปะกัน (Socialization) ทั้งที่วัด ในตลาดสด ร้านขายของชำ ร้านอาหารตามสั่ง การประชุมกลุ่มต่าง ๆ การประชุมของหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดการสนทนากัน ทำให้ความรู้ที่ฝังลึกของคนในชุมชนถูกถ่ายทอดเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Tacit to Explicit Knowledge) ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอด ถูกแปรรูปเป็นข้อมูลเพื่อนำไปสู่การคิดวิเคราะห์ (Combination) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ แต่ละคนจะมีขั้นตอนและกระบวนการที่แตกต่างกันไปตามศักยภาพ ประสบการณ์และความสนใจ ดังนั้นปริมาณของความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ของแต่ละบุคคล (Internalization) จึงมีความแตกต่างกันตามศักยภาพ ประสบการณ์และความสนใจเช่นกัน

(2) การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์ตามบทบาทหน้าที่ในครอบครัวและชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนมีบทบาทหน้าที่ ต่อกันตามสัมพันธ์ภาพที่มีความเกี่ยวข้องกัน เช่นบทบาทความเป็นพ่อแม่ บทบาทความเป็นเครือญาติ บทบาทความเป็นเพื่อน

บ้านเรือนเคียง บทบาทความเป็นคนในชุมชนเดียวกัน ซึ่งบทบาทเหล่านี้จะส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการถ่ายทอดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในลักษณะการอบรมสั่งสอน การพูดคุยกันแลกเปลี่ยน และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินชีวิตระหว่างกัน (Sharing) ดังนั้นความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของแต่ละคนจะถูกถ่ายทอดออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจนตามบทบาทของตนเอง ซึ่งส่วนมากการถ่ายทอดลักษณะนี้จะเป็นการถ่ายทอดแบบทางเดียวคือการถ่ายทอดแบบผู้มีคุณวุฒิกว่าถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อ่อนประสบการณ์กว่า เช่นพ่อแม่ถ่ายทอดความรู้ให้ลูก ปู่ย่าถ่ายทอดความรู้ให้หลาน คนในเครือข่ายถ่ายทอดความรู้ให้ลูกๆหลานๆตนเอง หรือคนที่เราให้ความเคารพถ่ายทอดความรู้ให้ เป็นต้น เมื่อความรู้เหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ก็จะถูกผู้รับการถ่ายทอดนำมาความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดนั้นมาวิเคราะห์ข้อมูล (Combination) เพื่อนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ หรือฝังกลับเข้าไปในความจำของผู้ได้รับการถ่ายทอด (Internalization) ซึ่งปริมาณของความล้มลึกและประโยชน์ที่ได้นี้จะขึ้นอยู่กับความสามารถ ศักยภาพและความสนใจในการเรียนรู้ของแต่ละคนซึ่งมีไม่เท่ากัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันชุมชนตำบลยางเนิ้ง มีรูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ อย่างนั้นจะมีลักษณะเป็นธรรมชาติตามวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งไม่ได้เป็นทางการ ไม่มีกระบวนการจัดการความรู้ การรวบรวมความรู้ที่เป็นแบบแผน และยังไม่ได้มีการจัดเก็บข้อมูลความรู้เหล่านี้เป็นสารสนเทศ และยังไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลขององค์ความรู้เหล่านี้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนที่ชัดเจน

“บ่เคยหันนะ ส่วนใหญ่คนเผ่ารุ่นปู่รุ่นแม่เฮา เบ็ลก็สอนเฮา ตอนเป็นละอ่อนแบบทั่วๆ ไปอะกะ เบ็ลสอนเฮา เฮาก็พ่อครูตัวอย่างที่เบ็ลยะผ่อง คนใดสนใจ ก็จะได้หนักหน่อย คนใดบ่ค่อยสนใจก็บ่ค่อยได้ เหมือนบ่เดี๋ยวนี เฮาสอนลูกคนใดสนใจใค้สูก็จะทำเป็น คนใดบ่สนใจ มันดิ่งบ่ดี คืออะยังตีรุ่นปู่รุ่นแม่เฮาสอนมาเป็นเรื่องดี เฮาก็จะสอนลูกๆหลานๆเฮาต่อ อย่างเรื่องความนอบน้อมมีสัมมาคารวะ ต่อผู้ใหญ่หรือเรื่องการู้คำเมือง ละอ่อนส่วนมากพอเขาไปเสียนหนังสือในเวียง เขาอายเนอะ เขาชอบสลิดู้คำไทยใ่ถ่กัน เฮาก็ต้องสอน ต้องแนะเขาใ้เขาู้คำเมือง มันเป็นคำู้ของคนบ้านเฮา เฮาบ่ดีละ บ่ดีลี้ม” นงนภัต นันติ, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม.

ชุมชนมีวิธีการรวบรวมความรู้ของชุมชนอย่างไร

วิธีการรวบรวมความรู้ของชุมชนตำบลยางเนิ้งนั้น มักเป็นการจัดเก็บองค์ความรู้แบบรายบุคคลตามความสนใจและศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล แต่ไม่เด่นชัดในการรวบรวมการจัดเก็บ และการเผยแพร่องค์ความรู้ในลักษณะข้อมูลสารสนเทศที่ทุกคนสามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ง่าย

ชุมชนมีระบบจัดเก็บความรู้ของชุมชนอย่างไร ?

จากการสนทนากลุ่มพบว่าชุมชนตำบลยางเนิ้งยังไม่มีระบบจัดเก็บ โดยภาพรวมชุมชนที่ชัดเจนนัก

ชุมชนมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ของคนในชุมชน อย่างไร

ด้วยบริบทของชุมชนตำบลยางเนิ้งเป็นลักษณะชุมชนเก่าแก่ ผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมที่มีถิ่นเกิด ภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน ในชุมชนตำบลยางเนิ้ง ซึ่งจากการสนทนากลุ่มพบว่าคนในชุมชนตำบลยางเนิ้งมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ ดังนี้

(1) วิธีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์ตามกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชน ซึ่งการถ่ายทอดลักษณะนี้เกิดขึ้นเนื่องจากคนส่วนใหญ่ในชุมชนมีความสนิมสนมกันเพราะมีถิ่นเกิด ภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ในชุมชนตำบลยางเนิ้งเหมือนกัน เคยเรียนโรงเรียนเดียวกัน รู้จักบ้าน รู้จักพ่อแม่ของกันและกัน การแลกเปลี่ยนและการถ่ายทอดความรู้จะแฝงอยู่ในกิจกรรมดำเนินชีวิตและกิจกรรมการประกอบอาชีพตามวิถีชุมชน เมื่อคนในชุมชนได้พบปะกัน (Socialization) ทั้งที่วัด ในตลาดสด ร้านขายของชำ ร้านอาหารตามสั่ง การประชุมของหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มกองทุน กลุ่มตั้งจะออมทรัพย์ หรือผ่านกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม เช่นงานปอยหลวง งานคำหัวฟ้ออ้อยแม่อ้อย ในประเพณีปีใหม่เมือง (สงกรานต์) งานเข้า-ออกพรรษา และงานบุญต่างๆ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดการสนทนากัน ทำให้ความรู้ที่ฝังลึกของคนในชุมชนถูกถ่ายทอดเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Tacit to Explicit Knowledge) ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดแปรรูปเป็นข้อมูลเพื่อนำไปสู่การคิดวิเคราะห์ (Combination) เพื่อนำไปประยุกต์และปรับใช้ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ แต่ละคนจะมีความสามารถในการรับรู้ที่แตกต่างกันไปตามศักยภาพ ประสบการณ์และความสนใจ ดังนั้นปริมาณของความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ของแต่ละบุคคล (Internalization) จึงมีความแตกต่างกันตามศักยภาพ ประสบการณ์และความสนใจด้วยเช่นกัน

(2) วิธีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์ตามบทบาทหน้าที่ในครอบครัวและชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนมีบทบาทหน้าที่ ต่อกันตามสัมพันธ์ภาพที่มีความ

เกี่ยวข้องกัน เช่นบทบาทความเป็นพ่อแม่ บทบาทความเป็นเครือญาติ บทบาทความเป็นเพื่อน บ้านเรือนเคียง บทบาทความเป็นคนในชุมชนเดียวกัน ซึ่งบทบาทเหล่านี้จะส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการถ่ายทอดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในลักษณะการอบรมสั่งสอน การพูดคุยกันแลกเปลี่ยน และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินชีวิตระหว่างกัน (Sharing) ดังนั้นความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของแต่ละคนจะถูกถ่ายทอดออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจนตามบทบาทของตนเอง ซึ่งส่วนมากการถ่ายทอดลักษณะนี้จะเป็นการถ่ายทอดแบบทางเดียวคือการถ่ายทอดแบบผู้มีคุณวุฒิกว่าถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อ่อนประสบการณ์กว่า เช่นพ่อแม่ถ่ายทอดความรู้ให้ลูก ปู่ย่าถ่ายทอดความรู้ให้หลานคนในเครือญาติถ่ายทอดความรู้ให้ลูกๆหลานๆตนเอง หรือคนที่เราให้ความเคารพถ่ายทอดความรู้ให้ เป็นต้น เมื่อความรู้เหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ก็จะถูกผู้รับการถ่ายทอดนำความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดนั้นมาวิเคราะห์ข้อมูล (Combination) เพื่อนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ หรือฝังกลับเข้าไปในความจำของผู้ได้รับการถ่ายทอด (Internalization) ซึ่งปริมาณของความลุ่มลึกและประโยชน์ที่ได้นี้จะขึ้นอยู่กับความสามารถ ศักยภาพและความสนใจในการเรียนรู้ของแต่ละคนซึ่งมีไม่เท่ากัน

ชุมชนมีเรื่องเด่นๆที่ใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน

ชุมชนตำบลยางเนิ้งมีเรื่องเด่น ได้แก่ การปลูกผักปลอดสารพิษริมทางรถไฟ ซึ่งเป็น การผสมผสานแนวคิดการปลูกผักปลอดสารพิษ กับองค์ความรู้ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิม และวิธีการจัดการที่ดินดีริมทางรถไฟให้เกิดประโยชน์ ซึ่งการปลูกผักนั้นใช้วิธีการปลูกแบบปลอดสารพิษ โดยนำเอาองค์ความรู้ดั้งเดิมเกี่ยวกับการปลูกผัก การทำปุ๋ยจากเศษไม้และใบของต้นลำไย ซึ่งในพื้นที่ของอำเภอสารภีมีปริมาณของการปลูกลำไยจำนวนมาก เกษตรกรต้องทำการตัดแต่งกิ่งลำไยเพื่อไม่ให้มีความสูงเกินไปจะได้ง่ายต่อการเก็บผลลำไย กิ่งลำไยและใบลำไยเหล่านี้จึงเป็นวัตถุดิบที่สำคัญของการทำปุ๋ยหมัก และได้มีการนำสารชีวภาพมาใช้เพื่อทำยาปราบศัตรูพืช ซึ่งวิธีการปลูกผักริมทางรถไฟที่ตำบลยางเนิ้งนั้น จะมีการทำแปลงตรงบริเวณข้างทางรถไฟ รูปแบบแปลงจะเป็นแปลงเล็กๆขนานไปกับทางรถไฟ ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่หน้าบ้านของเกษตรกรเอง ผักที่ปลูกได้ส่วนใหญ่ก็จะเป็นผักที่โตไว เช่นผักคะน้า ผักกวางตุ้ง ผักกาดขาว เป็นต้น ผลผลิตส่วนใหญ่ก็จะส่งขายในตลาดผักปลอดสารพิษ นอกจากพื้นที่บริเวณทางรถไฟแล้วก็ยังมีพื้นที่อื่นๆ ในตำบลยางเนิ้งที่ปลูกผักปลอดสารพิษซึ่งผักปลอดสารพิษนั้น ได้ถูกยกระดับให้เป็นวาระของอำเภอสารภีเพื่อพัฒนาให้อำเภอสารภีเป็นแหล่งปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นครัวของจังหวัดเชียงใหม่

“บ้านเขาเรื่องเด่นๆ ตื่น่าสนใจก็เรื่องผักปลอดสารพิษเปิดปลูกกันผักอิมิตางรถไฟ
บมีดีไหนเปิดละกัน แต่บ้านเขาปลูกกันนัก แถวมู่ 2 และหมู่ที่ 3 บ้านเปิดจะติดตาง
รถไฟเนอะ คนขับรถไปมาเข้าเวียงรีว่าปึกลำพูนเปิดก็แจวะซ้อกัน ช่วงปายปีเปิด
ก็แจมีงานเทศกาลผักปลอดสารพิษของสารภี เปิดก็แจจัดฝั่งตรงข้ามตางรถไฟ”
ศวีวรรณ สมเกตู, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 27
สิงหาคม.

2.2.3 ผลการสนทนาแบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) สภาพชุมชนใน ปัจจุบันประเด็นด้านการใช้ทุนทางปัญญาของชุมชน

การใช้ประโยชน์จากถ่ายทอดความรู้ของทุนปัญญาชุมชนตำบลยางเนิ้งนั้นรูปแบบ
การถ่ายทอดความรู้ จะมีความยืดโยงอยู่กับการดำเนินชีวิตตามบริบทของชุมชน ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ
ที่เกิดขึ้นนั้นซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (1) เพื่อการใช้ประโยชน์ในการดำเนิน
ชีวิตและการอยู่ร่วมกันตามบริบทของชุมชน (2) การใช้ประโยชน์เพื่อการประกอบอาชีพ (3)
ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน

รูปแบบการใช้ประโยชน์จากถ่ายทอดความรู้ของทุนปัญญาด้านการดำเนินชีวิตและ การอยู่ร่วมกันตามบริบทของชุมชน

การใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันตามบริบทของชุมชน เนื่องจาก
ชุมชนตำบลยางเนิ้งเป็นชุมชนดั้งเดิม ที่มีผู้คนปักหลักถิ่นฐานมายาวนานเพราะเป็นเส้นทาง
เชื่อมการเดินทางไปมาหาสู่ของผู้คนในอาณาจักรทริภุญไชย(ลำพูน) กับเวียงกุมกาม จนมาถึงสมัยของ
อาณาจักรล้านนา นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ จึงมีการสะสมขององค์ความรู้ที่เกิดจากการดำเนิน
ชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตามวิถีของผู้คนลุ่มน้ำปิงมาอย่างยาวนาน ความรู้เหล่านี้
ถูกถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมาสู่คนรุ่นถัดมาเรื่อยๆ จนถึงคนรุ่นปัจจุบัน ซึ่งความรู้ที่ได้รับการ
ถ่ายทอดมานี้ได้มีการนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตและทั้งยังส่งเสริมการอยู่ร่วมกันด้วย
ความสามัคคีของคนในชุมชน ที่เห็นได้อย่างชัดเจนได้แก่ การนำความรู้ด้านประเพณีวัฒนธรรม
ของชุมชนมาใช้ประโยชน์ เช่นกิจกรรมงานไหว้สาป่าระมีเจ้าพ่อแสนหลวง ผู้สร้างวัดแสนหลวง
ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชนตำบลยางเนิ้ง งานตักบาตรเป็งพุดหรือการตักบาตรที่เที่ยงคืน
ซึ่งจะจัดขึ้นในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำที่ตรงกับวันพุธ อันเป็นความเชื่อของผู้คนในถิ่นล้านนาว่าพระอุป
คุตซึ่งเป็นภิกษุที่พระพุทธเจ้าทรงเป็นองค์อุปัชฌาย์ เมื่อสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วจะเปลงกายเป็น
สามเณรออกมาโปรดสัตว์ถ้าผู้ใดได้ใส่บาตรกับพระอุปคุตแล้วบุคคลนั้นก็จะประสบแต่ความสุข
ร่ำรวยด้วยทรัพย์สินเงินทองได้อานิสงส์แรง งานธรรมสังฆจร (ในช่วงเข้าพรรษา) โดยคนในชุมชน

ทั้งอำเภอสารภีจะร่วมแรงร่วมใจกันสวมชุดขาวทำจิตใจให้สงบละเว้นอบายมุขเข้าร่วมฟังพระเทศน์โดยจะมีการจัดกิจกรรมเวียนไปตามตำบลต่างๆ ในเขตพื้นที่อำเภอสารภี งานประเพณีปีใหม่มือง(สงกรานต์) หรืองานปีใหม่ม้านา ซึ่งกิจกรรมนี้ในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง จะมีความเกี่ยวข้องกับต้นยางนาซึ่งเป็นต้นยางขนาดใหญ่ประมาณ 3-4 คนโอบ อายุเกิน 100 ปี ซึ่งเดิมปลูกเพื่อให้ร่มเงาและบอกรับคนแก่ผู้เดินทางในสมัยโบราณ ตามเส้นทางถนนเชียงใหม่ลำพูน โดยในเขตตำบลยางเนิ้งนั้นมีต้นยางนาประมาณ 300 ต้น งานยี่เป็ง(ลอยกระทง) ซึ่งนอกจากการทำกระทงเพื่อมาแก่พระแม่คงคาแล้วนั้นแต่ยังมีกิจกรรมอื่นที่น่าสนใจเช่นกิจกรรมการทำซุ้มประตูป่าและการตามประทีปเพื่อบูชาพระรัตนตรัย การตาม โคมแขวนและการจุดโคมลอยเพื่อบูชาพระเกตุแก้วจุฬามณีบนสรวงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งกิจกรรมตามประเพณีเหล่านี้จะมีรูปแบบ วิธีการที่แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้นๆ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการพัฒนาชุมชน เช่น การขุดลอกฝาย ลำเหมืองพญาคำและลำเหมืองแม่ฟ้าผ่า ซึ่งเป็นแหล่งผันน้ำที่สำคัญจากแม่น้ำปิงมาสู่พื้นที่ตำบลยางเนิ้งเพื่อใช้ในการเกษตร การพัฒนาหมู่บ้านให้น้ำอยู่ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้นอกจากจะเป็นกิจกรรมที่นำความรู้จากทุนปัญญาที่ได้การถ่ายทอดมาใช้ประโยชน์แล้วยังเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและสร้างความเป็นปึกแผ่นของคนในชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

“การใช้ประโยชน์จากทุนปัญญา อย่างไรก็ดี บ้านเฮานะคนเฒ่ารุ่นปู่รุ่นแม่เฮาเปิดจะสอนลูกสอนหลานหลายๆเรื่องเนอะทั้งเรื่องการใช้ชีวิตการอยู่ร่วมกันกับคนอื่นหรือเรื่องประเพณีวัฒนธรรมบ้านเฮา อย่างเรื่องวัฒนธรรมนี้บ้านเฮานะมีการสืบทอดกันมาเมินละทั้งงานปอยงานบุญที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา เวลาในงานหมู่บ้านเปิดก็จะมาช่วยกัน ทั้งงานปีใหม่มือง งานยี่เป็ง งานไหว้สาเจ้าพ่อแสนหลวง เหล่านี้เป็นงานดีสืบทอดกันมาเมินละเฮาหันตั้งแต่ยังเป็นละอ่อน พอเฮาใหญ่ขึ้นเฮาก็ช่วยเป็ลยะสืบทอดต่อ เฮามองว่าเป็นของมีค่า เป็นความภาคภูมิใจของคนบ้านเฮาด้วย ”
อรุณี ปันทา, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม.

รูปแบบการใช้ประโยชน์จากการถ่ายทอดความรู้ของทุนปัญญาด้านในการประกอบอาชีพ

การถ่ายทอดความรู้ของทุนปัญญาด้านในการประกอบอาชีพนั้น จะมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก เช่นการปลูกผัก การทำสวนลำไย การปลูกข้าว พื้นที่ของตำบลยางเนิ้งนั้นส่วนใหญ่ใช้ในการปลูกลำไย ซึ่งมีมากกว่า 1,300 ไร่ รองลงมาเป็นการปลูกข้าวและการปลูกผัก ด้วยเพราะเป็นพื้นที่ราบลุ่มมีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งจากเหมือง

พญาคำและเหมืองแม่ฟ้าผ่า จึงมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งการสอนและการสาธิตปฏิบัติจริงในการเพาะปลูกแก่คนรุ่นลูกรุ่นหลานทั้งวิธีการเพาะปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยวผลผลิต

“หันป้อแม่เปลี่ยตั้งแต่เฮาเป็นละอ่อนแล้วเจ้า บ้านเฮาเปลี่ยเฮาปลูกลำไยพันธ์กะโหลกกับอีคอกันเป็นส่วนใหญ่มีเบี้ยวเขียวผ่องแต่บ่หนัก หันเปลี่ยแต่งสวนเพี้ยวสวนต้นลำไยอี้อแตกกิ่งใหม่ออกมา ต้นจะได้บ่ค่อยสูงเก็บหน่วยง่าย เปลี่ยจะใจไม้มาค้าต้นลำไยบ่อี้อล้มเวลาลมพัดเพราะลำไยบ้านเฮามันบ่มีรากแก้ว มันจะล้มง่ายถ้าเฮาบได้ค้า หน่วยลำไยพอเก็บได้ละเปลี่ยก็เอาไปขายสดผ่องเอาไปอบทำลำไยอบแห้งผ่อง คือมันหันมาตั้งแต่เป็นละอ่อนเนอะ เฮาเองก็บ่ได้เฮียนสูง เฮาก็เลยยะสวนลำไยต่อจากป้อจากแม่ มันก็ยะได้” นงนภัส นันติ, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม.

รูปแบบการใช้ประโยชน์จากถ่ายทอดความรู้ของทุนปัญญาด้านประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน

รูปแบบการใช้ประโยชน์จากถ่ายทอดความรู้ของทุนปัญญาด้านประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนนั้นมีความหลากหลายทั้งการอนุรักษ์แบบดั้งเดิมและการพัฒนาให้เกิดความร่วมมือแต่ทั้งหมดเกิดขึ้นภายใต้แนวคิดการใช้ประโยชน์ที่มีความสอดคล้องผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตของคนชุมชนยางเนิ้ง เช่นงานไหว้สาป่าระมีเจ้าพ่อแสนหลวง ผู้สร้างวัดแสนหลวงซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชนตำบลยางเนิ้ง งานประเพณีปีใหม่เมือง(สงกรานต์) หรืองานปีใหม่ล้านนา งานไหว้พระพุทธรูปปฏิมากรพระนอนป่าเก็ดถี่ซึ่งมีความสำคัญเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองล้านนา งานตักบาตรเป็งพุดหรือการตักบาตรเที่ยงคืนซึ่งจะจัดขึ้นในวันเพ็ญขึ้น15 ค่ำที่ตรงกับวันพุธ งานธรรมสังเวย(ในช่วงเข้าพรรษา) หรืองานผูกผ้าขาวขตันยางนาซึ่งเป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ประมาณ 3-4 คน โอบ ตลอดสองข้างทางถนนเชียงใหม่-ลำพูน อายุเกิน 100 ปี ซึ่งในเขตยางเนิ้งมีประมาณ 300 ต้น และงานถนนคนเดินวันเสาร์ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดความสามัคคี การร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ความเข้าใจและร่วมอนุรักษ์สืบสานประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชน

ภูมิปัญญาของชุมชนตำบลยางเนิ้ง

ตำบลยางเนิ้งมีภูมิปัญญาผู้มีความรู้ที่หลากหลายทั้งด้านการประกอบอาชีพ ด้านประเพณีวัฒนธรรม และด้านการพัฒนาชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ด้านการประกอบอาชีพนางสุมิตรา วงศ์คำฟูเจริญ มีความรู้ด้านศิลปะดอกไม้ ไม้ ไม้ตอง, นางบัวไหล สายสุคนธ์ มีความรู้ด้านการประดิษฐ์ของพื้นเมือง, นางลัดดา ฤกษ์พันธ์ มีความรู้ด้านขนมทองม้วน ดอกจอก ตะโก้ ทำปลาร้าอบแห้ง, นายมูล หน่อแก้ว มีความรู้ด้านการจักสาน, นายปฏิภาณ ช่วยคุ้ม มีความรู้ด้านการปลูกถั่วแขก, นางญานิน เสี่ยมศักดิ์ มีความรู้ด้านการทำผ้าบาติก, นางนงคราญ คำฟูมีความรู้ด้านการทำกล่องผ้าไหม, นายสมภักดิ์ กันธิยะ มีความรู้ด้านการเพาะเห็ด

(2) ด้านประเพณีวัฒนธรรม นายสะอาด ทองจันทร์ มีความรู้ทางด้านพุทธศาสนา และประเพณีพื้นบ้าน, นายวิโรจน์ ลาป็น มีความรู้ด้านวัฒนธรรมชุมชนและประเพณีทางล้านนา, นายสายันต์ สมทอง มีความรู้ด้านพุทธศาสนาและประเพณีพื้นบ้าน, นายอินทร์ บุญสูง มีความรู้ด้านดนตรีระลือ ซอ ซึง มี, นายเจริญ ไชยวงศ์ และนายสุรินทร์ ไชยเพย มีความรู้ด้าน ระลือ ซอซึง

(3) ด้านการพัฒนาชุมชน นายวิโรจน์ ลาป็น มีความรู้ด้านการพัฒนาชุมชน นายมนูญ บุญพัฒนา มีความรู้ด้านการพัฒนาท้องถิ่น

2.2.4 ผลการสนทนาแบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) สภาพชุมชนในปัจจุบันในประเด็นด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ชุมชนตำบลยางเนิ้งมีรูปแบบการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ ซึ่งมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาดังนี้ (1) การจัดการศึกษาในระบบ ได้แก่เขตพื้นที่การประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 อันประกอบด้วย โรงเรียนวัดเวฬุวัน โรงเรียนวัดศรีโพธาราม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ประกอบด้วย โรงเรียนวชิราลัย โรงเรียนวรานีกุล โรงเรียนอนุบาลสุปธานี โรงเรียนอนุบาลบ้านสวนพิมพรรณ โรงเรียนอนุบาลพิมมาลา สังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วยโรงเรียนเทศบาลตำบลยางเนิ้ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลยางเนิ้ง สังกัดเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเขต 34 ประกอบด้วยโรงเรียนสารภีพิทยาคม (2) การศึกษานอกระบบ ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภีโดยศูนย์กศน.ตำบลยางเนิ้ง (3) การศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนอำเภอสารภี บ้านหนังสืออัจฉริยะประจำหมู่บ้าน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมีที่ไหนบ้าง

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นศาสนสถานตำบลยางเนิ้งประกอบด้วย วัดกู่เสือหมู่ที่ 7 วัดเวฬุวัน หมู่ที่ 2 วัดแสนหลวงหมู่ที่ 3 วัดพระนอนป่าเก็ดถี่หมู่ที่ 4 วัดศรีโพธารามหมู่ที่ 5 วัดต้นเหี้ยวหมู่ที่ 6 วัดมงคลวนารามหมู่ที่ 1 โบสถ์คริสต์จักรสันติสุขหมู่ที่ 1 โบสถ์คริสต์จักรสิริพระพรหมู่ที่ 1

แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติและเกษตร ได้แก่ ต้นยางนาและดอกเอื้องผึ้ง บนถนนสาย เชียงใหม่-ลำพูน แปลงปลูกผักปลอดสารพิษริมทางรถไฟ ศูนย์เรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แหล่งเรียนรู้อื่นๆ ได้แก่ สถานีรถไฟสารภี ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วย ในชุมชนแบบองค์รวมวัดต้นเหี้ยว สถานกงสุลกิตติมศักดิ์สาธารณรัฐเช็ก อนุสาวรีย์พระยามังราย ถนนคนเดินวันเสาร์ ตลาดเช้าหน้าว่าการอำเภอสารภี

ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างไร

รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนตำบลยางเนิ้ง มีลักษณะเป็นการส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามวิถีของชุมชน เช่น การประชุมหมู่บ้าน การประชุมกลุ่มเกษตรกรกลุ่มออมทรัพย์ การประชุมกลุ่มผู้ใช้น้ำเหมืองฝาย การประชาสัมพันธ์ เสียงตามสายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กิจกรรมถนนคนเดิน หรือผ่านกิจกรรมตามประเพณี วัฒนธรรมเช่น กิจกรรมประเพณียี่เป็ง (ลอยกระทง) งานดักบาตรเป็งพุด งานวันเข้าพรรษาและออกพรรษา งานธรรมสัญจร งานต๋านก๋วยสลาก ประเพณีปีใหม่เมือง (สงกรานต์) เป็นต้น ซึ่ง เป็นลักษณะการให้ความสะดวกด้านสถานที่ และการสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของคนใน ชุมชน

“คนในชุมชนช่วยเหลือดีมาก เวลาจัดกิจกรรมต่างๆ ของกศน.ยางเนิ้ง อย่าง การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพจะต้องไปเปิดกลุ่มสอนในหมู่บ้าน ส่วนมากก็จะใช้ สถานที่ทั้งวัดบั้ง ศาลากลางบ้าน หรือบ้านผู้นำ ก็จะได้รับความร่วมมือความ อนุเคราะห์เป็นอย่างดี หรือถ้าจัดสอนเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง ก็จะใช้ สถานที่หมู่ 7 เพราะที่นั่นเค้ามีแปลงผักปลอดสารพิษ ก็จะทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น หรืออย่าง โครงการบ้านหนังสืออัครริยะก็ได้ความร่วมมือจากชุมชนอย่างดีในการ ช่วยกันดูแลและบริจาคหนังสือ” มาลี นพศิริวงศ์, (2558). หัวหน้า กศน.ตำบลยาง เนิ้ง. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม.

สภาพปัญหาของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนเป็นอย่างไร

ชุมชนตำบลยางเนิ้งมองว่าสภาพปัญหาหลักของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของ ชุมชนคือ คนในชุมชนยังไม่ค่อยมีความเข้าใจและให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเท่าที่ควร การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ ยังจัดได้เฉพาะกลุ่มเป้าหมายบางส่วน ของชุมชนที่มีความสนใจในการศึกษา เช่นกลุ่มออม. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้นำ ชุมชน ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัยยังขาดสื่อ และองค์ความรู้ที่น่าสนใจที่จะส่งเสริมให้คนในชุมชน

เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยชุมชนมองว่าการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพเป็นการจัดการศึกษาที่ได้รับ ความสนใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการประกอบอาชีพได้มากที่สุด

“บ่เคยหันซึกเคื่อนะ มาวันนี้ มาฟังอาจารย์อู้ ว่าการจัดการความรู้เป็นอย่างไจจึงพอ เข้าใจผ่อง เพราะส่วนมากเวลาเบ็ดสอนลูกสอนหลานเบ็ดก็อู้ว่า อะหยังดี อะหยังบ่ดี ยะ ละอ่อนมันก็บ่ได้มานั่งจด คนใหญ่เหมือนกัน เบ็ดอู้จากันคำปากบ่ตาย บ่มีไคมา นั่งจอะหยัง แต่เบ็ดอู้ เบ็ดเข้าใจกัน บางเคื่อเนอะเฮาเฮียน ไปเฮาก็บอู้ว่าจะเอาไปทำ หยัง วิชาบางวิชาเฮาก็บ่ได้ใช้ อย่างข้าเจ้าเฮียน กศน. ม.ปลายเนอะ ต้องเฮียน ตริโกรมิติ ก็บ่อู้ว่าจะเอาไปทำหยังข้าเจ้ามีอาชีพปลูกผักเนอะ ใครอ้อสอนในวิชาตี เฮาสามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของเขาได้ ก็จะมี คีมากเลย” อัญชลี ทิวังศ์, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม.

จุดแข็งของชุมชนตำบลยางเนิ้งที่จะช่วยส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่คนใน ชุมชนได้

ตำบลยางเนิ้งเป็นชุมชนที่มีผู้คนอาศัยมายาวนานเป็นชุมชนดั้งเดิม ผู้คนในชุมชนจึงมี การสะสมองค์ความรู้และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านั้นมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยองค์ความรู้เหล่านั้น มีความหลากหลาย ทั้งด้านการเกษตร เช่นการปลูกผักปลอดสารพิษ การปลูกกล้วย ด้าน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เช่นงานตักบาตรเป็งพุด งานกรรมสัจจกร งานไหว้พระเจ้า แสนหลวง งานประเพณีสงกรานต์เป็นต้น ความรู้เหล่านี้เป็นทุนซึ่งเป็นจุดแข็งของชุมชนที่สามารถ จะส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เรียนรู้และนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิถีการ ดำเนินชีวิต วิถีการประกอบอาชีพของตนเองและพัฒนาต่อยอดต่อไปได้

2.2.5 ข้อคิดเห็นถึงสภาพความต้องการของชุมชนตำบลยางเนิ้ง

ด้านการจัดการความรู้

จากการสนทนากลุ่มตัวแทนของชุมชนตำบลยางเนิ้งพบว่ามีความสนใจในการนำ รูปแบบและวิธีการของการจัดการความรู้มาใช้ในการถอดองค์ความรู้ที่ฝังลึกของคนในชุมชนเพื่อ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จากทุนทางปัญญาของคนในตำบลยางเนิ้งเอง โดยกลุ่มตัวแทนมองว่า องค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของชุมชนนั้นมีความสำคัญและเป็นประ โยชน์ต่อวิถีการดำเนินชีวิต ในบริบทของชุมชนและยังเป็นการอนุรักษ์สืบสานทุนทางปัญญาที่มีคุณค่ายิ่ง ซึ่งที่ผ่านมา

องค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของคนในชุมชน จะได้รับการถ่ายทอดและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามธรรมชาติในบริบทของชุมชน ผ่านการปฏิสัมพันธ์พบปะพูดคุยกันของผู้คนในชุมชน ซึ่งถ้าได้มีการนำรูปแบบและวิธีการการจัดการความรู้มาใช้จะทำให้ความรู้ที่ฝังลึกจะได้รับค้นหา รวบรวม จัดเก็บและมีการเผยแพร่เพื่อให้ง่ายในการเรียนรู้ของคนในชุมชน จึงมีข้อเสนอถึงสภาพความต้องการจำเป็นด้านการจัดการความรู้ดังนี้

(1) ด้วยเรื่องการจัดการความรู้ยังเป็นเรื่องใหม่และคนในชุมชนยังขาดความเข้าใจและไม่มีความชำนาญเพียงพอจึงเห็นว่าควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจโดยการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่คนในชุมชนถึงประโยชน์ของการจัดการความรู้และส่งเสริมการใช้การจัดการความรู้มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน

(2) ชุมชนต้องการผู้ที่มีความชำนาญในการจัดการความรู้มาเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินการจัดการความรู้เพื่อค้นหา รวบรวม จัดเก็บและมีการเผยแพร่ซึ่งจะสะดวกส่งเสริมการเรียนรู้ต่อไป

(3) ควรมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน

(4) การประเมินหรือสะท้อนปัญหาหาในชุมชนเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นในการจัดการความรู้ของชุมชน

ด้านการใช้ทุนทางปัญญา

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Interview) ผู้วิจัยได้มองเห็นว่าชุมชนตำบลยางนึ่งมีทุนทางปัญญาที่เป็นองค์ความรู้ของคนในชุมชนที่หลากหลายทั้งด้านการประกอบอาชีพ ด้านประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีการดำเนินชีวิต เพียงแต่องค์ความรู้เหล่านี้ยังไม่ได้มีการส่งเสริมเพื่อให้เกิดการศึกษาการเรียนรู้ที่สะดวก ด้วยเพราะความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาเหล่านี้ยังมิได้ดำเนินการค้นหา รวบรวมจัดเก็บและเผยแพร่ เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาและการเรียนรู้ของคนในชุมชน ซึ่งในการสนทนากลุ่มตัวแทนของชุมชนมองว่าสภาพความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้ทุนทางปัญญานั้นชุมชนจะต้องมีกระบวนการเริ่มต้นตั้งแต่การค้นหาความรู้ในชุมชน การถอดองค์ความรู้ การรวบรวมความรู้ การจัดเก็บองค์ความรู้ การสร้างความรู้ความเข้าใจในการใช้ทุนทางปัญญา จนถึงการส่งเสริมการเรียนรู้จากทุนทางปัญญาของชุมชน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็จะต้องได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่จำเป็นที่จะต้องช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมดังกล่าวของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้กิจกรรมนี้เริ่มขึ้น ดำเนินการไปและประสบผลสำเร็จในที่สุด

ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ชุมชนตำบลยางเนิ้งมีรูปแบบการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ ซึ่งมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาดังนี้ การจัดการศึกษาในระบบได้แก่เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4, การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภี โดย ศูนย์กศศน.ตำบลยางเนิ้ง และห้องสมุดประชาชนอำเภอสารภี, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจากการสนทนากลุ่ม (Focus Interview) ตัวแทนของชุมชนมีความคิดเห็นว่าสภาพความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนนั้นน่าจะเป็นเรื่องขององค์ความรู้ที่ใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบทั้งการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน ซึ่งในปัจจุบันการจัดกระบวนการเรียนรู้ในงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น มักจะเป็นเรื่องใหม่ที่ไม่อยู่ในชุมชนซึ่งก็เป็นเรื่องที่ดีที่คนในชุมชนจะได้เรียนรู้ในเรื่องที่หลากหลาย แต่ควรเพิ่มการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เรียนรู้เรื่องราวจากทุนปัญญาที่อยู่รอบตัวที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชน ซึ่งในปัจจุบันยังมีการส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านนี้ไม่มากนักซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ในด้านประเพณีวัฒนธรรม ดังนั้นจึงมีความคิดเห็นว่าสภาพความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในชุมชนตำบลยางเนิ้งนั้น ควรมีการนำองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ของชุมชนมาจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเสริมสร้างทัศนคติที่ดีแก่คนในชุมชน เพื่อให้เห็นคุณค่าขององค์ความรู้จากทุนปัญญาในชุมชน ส่งเสริมการนำองค์ความรู้จากทุนทางปัญญามาพัฒนาต่อยอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

2.2.6 สรุปประเด็นข้อคิดเห็นถึงสภาพความต้องการของชุมชนตำบลยางเนิ้ง

- (1) ควรมีการสร้างความเข้าใจโดยการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่คนในชุมชนถึงประโยชน์ของการจัดการความรู้และส่งเสริมการใช้การจัดการความรู้มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน
- (2) ชุมชนต้องการผู้รู้ที่มีความชำนาญในการจัดการความรู้มาเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินการจัดการความรู้เพื่อค้นหา รวบรวม จัดเก็บและมีการเผยแพร่ซึ่งจะสะดวกส่งเสริมการเรียนรู้ต่อไป
- (3) การรวบรวมความรู้จากทุนปัญญาของชุมชนควรมีกระบวนการตั้งแต่การค้นหาความรู้ในชุมชน การถอดองค์ความรู้ การรวบรวมความรู้ การจัดเก็บองค์ความรู้ การสร้างความรู้ความเข้าใจในการใช้ทุนทางปัญญา จนถึงการส่งเสริมการเรียนรู้จากทุนทางปัญญาของชุมชน

(4) หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมดังกล่าวของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้กิจกรรมนี้เริ่มขึ้น ดำเนินการไปและประสบผลสำเร็จใจที่สุด

(5) ควรมีเวทีแลกเปลี่ยนนำองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ของชุมชน แล้วนำความรู้นั้นมาจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเสริมสร้างทัศนคติที่ดีแก่คนในชุมชนเพื่อให้เห็นคุณค่าขององค์ความรู้จากทุนปัญญาในชุมชน ส่งเสริมการนำองค์ความรู้จากทุนทางปัญญามาพัฒนาต่อยอดโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

(6) ชุมชนควรมีการสะท้อนปัญหาหรือความต้องการที่แท้เพื่อจัดการความรู้ในชุมชน

2.3 พื้นที่ตำบลจี้เหล็ก อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ดำเนินการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มเพื่อสอบถามข้อมูลสภาพความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในวันพฤหัสบดีที่ 26 กันยายน 2558 ซึ่งผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มประกอบด้วยตัวแทนกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มแม่บ้านจำนวน 3 คน ตัวแทนกลุ่มเกษตรกรจำนวน 3 คน ตัวแทนกลุ่ม อสม.จำนวน 3 คน และตัวแทนกลุ่มนักศึกษา กศน.ตำบลจี้เหล็กจำนวน 3 คน หัวหน้ากศน.ตำบลจี้เหล็ก จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 13 คน โดยใช้สถานที่ของ ศูนย์กศน.ตำบลจี้เหล็ก เป็นสถานที่สนทนากลุ่มในครั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มจำแนกตามประเด็นปรากฏดังนี้

2.3.1 ข้อมูลสภาพบริบททั่วไปของชุมชนตำบลจี้เหล็ก

ตำบลจี้เหล็กเป็นหนึ่งใน 11 ตำบลของอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีหมู่บ้านจำนวนทั้งสิ้น 8 หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่ 1 บ้านจี้เหล็กน้อย, หมู่ 2 บ้านสันคะยอม, หมู่ 3 บ้านห้วยน้ำริน, หมู่ 4 บ้านซาง, หมู่ 5 บ้านต้นขาม, หมู่ 6 บ้านจี้เหล็กหลวง, หมู่ 7 บ้านป่าแงะ, และหมู่ 8 บ้านพนาวัลย์ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือเทศบาลตำบลจี้เหล็ก ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำปิงไหลผ่าน จึงมีความอุดมสมบูรณ์มีน้ำใช้ตลอดปี โดยมีเขตพื้นที่ติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ ติดกับตำบลจี้เหล็ก อำเภอแม่แตง ทิศใต้ติดกับตำบลสันโป่ง อำเภอแม่ริม ทิศตะวันออกติดกับแม่น้ำปิง และ ตำบลแม่แฝดใหม่ อำเภอสันทราย ทิศตะวันตก ติดกับตำบลสะลวง และ ตำบลห้วยทราย อำเภอแม่ริม ประชากรในตำบลจี้เหล็กมีจำนวนทั้งสิ้น 7,461 คน ประชาชนในชุมชนมีการประกอบอาชีพที่หลากหลายทั้งการทำไร่ทำสวน การทำอาชีพเกษตรกรรม การท่องเที่ยว งานวิสาหกิจชุมชน ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม(SME) และ โรงงานอุตสาหกรรม มีสถานศึกษาในพื้นที่ได้แก่ สถานศึกษาในระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 4 แห่ง มีสถานศึกษานอกระบบจำนวน 1 แห่ง มีศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนจำนวน 5 แห่ง

มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จำนวน 8 แห่ง มีบ้านหนังสืออัจฉริยะจำนวน 8 แห่ง มีศูนย์เรียนรู้เรื่องการปลูกข้าวจำนวน 1 แห่ง (เทศบาลตำบลจี้เหล็ก, 2558: Online)

ประวัติความเป็นมาของตำบลตำบลจี้เหล็ก

ประวัติของชุมชนตำบลจี้เหล็กแต่เดิมนั้นสันนิฐานว่าพื้นที่ตั้งของชุมชนนี้ มีต้นจี้เหล็กต้นขนาดใหญ่มากอยู่หมู่บ้านจี้เหล็กหลวงหมู่ที่ 6 ซึ่งคำว่า “หลวง” ในภาษาล้านนาแปลว่าว่าใหญ่มาก โดยต้นจี้เหล็กดังกล่าวนี้เป็นต้นจี้เหล็กที่มีขนาดใหญ่ มีกิ่งก้านสาขาแผ่ออกไปเป็นมณฑลกว้างขวางใหญ่โตมาก ด้วยเหตุนี้จึงสันนิฐานว่าน่าจะถือเอาต้นจี้เหล็กหลวงต้นนี้เป็นบุพนิมิต ใช้เรียกชุมชนนี้ว่า “บ้านจี้เหล็กหลวง” และต่อมาได้มีการยกฐานะชุมชนแห่งนี้เป็นตำบลจี้เหล็กดังเช่นในปัจจุบัน (เทศบาลตำบลจี้เหล็ก, 2558: Online)

2.3.2 ผลการสนทนาแบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) ประเด็นด้านการจัดการความรู้

ชุมชนตำบลจี้เหล็กเป็นชุมชนที่มีการประกอบอาชีพที่หลากหลายทั้งการทำใบยาสูบ การทำอาชีพเกษตรกรรม การท่องเที่ยว งานวิสาหกิจกรมชุมชน การประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) และโรงงานอุตสาหกรรมมีจำนวน 31 แห่ง เดิมนั้นตำบลจี้เหล็กมีอาชีพคือ การแปรรูปอาหาร (การทำเส้นขนมจีน) การเกษตรทั้งการปลูกข้าว ปลูกถั่วเหลือง ปลูกข้าวโพด การเลี้ยงไก่ องค์กรความรู้ที่ใช้ในการเพาะปลูกพืชผลเหล่านี้แต่เดิมนั้นเป็นการถ่ายทอดความรู้ผ่านการอบรมสั่งสอน การสาธิตการทดลองปฏิบัติให้เห็นของรุ่นพ่อรุ่นแม่ ตามวิถีการดำเนินในบริบทของชุมชนตำบลจี้เหล็กในช่วงเวลานั้น

“แต่ก่อนคนรุ่นผม ได้ป่แม่เป็นคนสอนว่าจะยะอย่างไร จะปลูกอย่างไรก็ คือเปิดสอนเขา เปิดยื่อเฮาพ่อ ตอนเป็นละอ่อนเขาไปวิ่งเล่น ไปจับปลาในท้องในไต้ในนา หันเป็นยะมันก็ชิมชบมาเอง พอใหญ่ขึ้นมาอะยังดีฮ่าบ่ค่อยได้ก็ถามเปิดว่ายะอย่างไร แก่ไข้อย่างใด เปิดก็จะคอยสอน คอยบอกครับ” สุวิทย์ ตาน้อย, (2558).
ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.

ซึ่งในปัจจุบันจากสภาพบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นชุมชนเมืองคนรุ่นใหม่มีการศึกษาที่สูงขึ้นจากรุ่นพ่อรุ่นแม่ ประกอบกับความเจริญของภาคการท่องเที่ยวและภาคอุตสาหกรรมทำให้คนรุ่นใหม่หันไปทำงานเหล่านี้แทน การถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรจากคนรุ่นก่อนก็เลยลดน้อยลงไป ซึ่งเป็นปัญหาที่เหมือนกับชุมชนอื่นๆ คือองค์ความรู้ด้านการเกษตร

องค์ความรู้เดิมของชุมชนไม่ค่อยได้รับความสนใจและให้สำคัญจากคนรุ่นใหม่ ด้วยเหตุนี้ทำให้การถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อสืบสานต่อจึงไม่ค่อยเกิดผลเป็นรูปธรรม แต่หากถามว่า ถ้าหากวันใดวันหนึ่งคนรุ่นใหม่หันกลับมาทำการเกษตรปลูกข้าว ปลูกถั่วเหลือง ปลูกข้าวโพดแบบรุ่นพ่อรุ่นแม่เค้าจะทำได้ไหม? คำตอบในการสนทนาบอกว่า อาจจะมีบางส่วนที่สามารถทำได้เนื่องจากมีความคุ้นเคยและเคยช่วยทำสิ่งเหล่านี้ในวัยเด็ก ก็คือมีการถ่ายทอดความรู้ของคนรุ่นพ่อรุ่นแม่ให้แก่คนรุ่นใหม่ ผ่านการประกอบอาชีพตามวิถีการดำเนินชีวิตแก่พวกเขา

“แต่ปัจจุบันนี้ บ่อยเท่าใดครับ ละอ่อนสมัยนี้บ่อยซื้อความสนใจเท่าใด บ่เหมือนสมัยรุ่นผมเขา คือสภาพชุมชนเขาหลายอย่างมันเปลี่ยนไปเนอะครับ มีโรงงานนักจีน มีความเจริญต่างๆเข้ามาเพิ่มขึ้น ละอ่อนส่วนใหญ่ก็จะไปเขียนหนังสือกัน ส่วนหมู่ที่อยู่ตามบ้านก็บ่อยเท่าใด มั่วแต่แ่อ่วไปเสียนักครับ มันบ่เหมือนสมัยผมเขาครับ” เทพโยธิน พันธง, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.

แต่ที่เราพบเห็นได้จากการสนทนาคือมีการจัดการความรู้ระดับตัวบุคคลอย่างไม่เป็นทางการผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามวิถีการดำเนินชีวิตในบริบทของชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่คนในชุมชนมีพื้นฐานความสนิทสนมกัน รู้จักซึ่งกันละกัน มีบ้างก็มีความเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกัน สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดการพบปะทักทาย การพูดคุย การปฏิสัมพันธ์กันของคนในชุมชน (Socialization) ทั้งที่ร้านค้า ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านอาหารตามสั่ง ช้างบ้าน หรือผ่านกิจกรรมที่คนในชุมชนมีส่วนร่วม เช่น (1) กิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาหรือการอุปสมบท (2) กิจกรรมทางขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชน เช่นงานสงกรานต์ งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน (3) กิจกรรมการพัฒนาชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน และการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดการพบปะของคนในชุมชน (Socialization) ส่งเสริมให้เกิดมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และการให้ความรู้ต่างๆ (Externalization) ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ ตามบริบทและวิถีของชุมชน ไม่ได้มีการจัดการความรู้ที่มีรูปแบบอย่างเป็นทางการ ไม่ได้มีการจัดทำรวบรวมหรือการจัดเก็บเป็นข้อมูลที่เป็นสารสนเทศอย่างชัดเจน แต่สามารถเข้าใจได้ว่าเกิดกระบวนการจัดการความรู้แบบ (SECI Model) เกิดขึ้นในชุมชนอยู่ตลอดเวลา

“ส่วนมากก็เจอกันทุกวัน ตามบ้านพ่อ ตามงานดีเทศบาลพ่อ คนบ้านเฮาส่วนใหญ่อื้ลู้จักกัน ฐู้น้ำพินกัน มีความสนิทสนมกัน ปะกันก็อู้จากันักพ่องน้อยพ่องก็แล้วแต่โอกาสและเวลานะบ่แน่นอน” ชุมพร หลวงอินตา, (2558). ตัวแทนกลุ่มตัวแทนนักศึกษา กศน. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.

ชุมชนมีวิธีการรวบรวมความรู้ของชุมชนอย่างไร

วิธีการรวบรวมความรู้ของชุมชนตำบลจี้เหล็กนั้นส่วนใหญ่ก็มีความคล้ายคลึงกับชุมชนอื่นๆ คือชุมชนมีการรวบรวมความรู้ของชุมชนโดยการจดบันทึกเฉพาะบุคคลแต่ไม่มีค้นหา รวบรวมจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อเผยแพร่ ให้คนในชุมชนสามารถเข้าไปศึกษาได้ง่าย นอกจากนี้โรงเรียนชานาเท่านั้นที่กำลังมีการรวบรวมองค์ความรู้และกำลังจัดทำข้อมูลสารสนเทศเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ของคนในชุมชน

ชุมชนมีระบบจัดเก็บความรู้ของชุมชนอย่างไร

โดยภาพรวมชุมชนไม่มีระบบการจัดเก็บความรู้ที่ชัดเจนนัก

วิธีการถ่ายทอดความรู้ของคนในชุมชนตำบลจี้เหล็ก

การถ่ายทอดความรู้ของทุนทางปัญญาในชุมชนนั้นมีลักษณะคือ 1) เป็นลักษณะการถ่ายทอดจากครอบครัวและเครือญาติ เช่นการอบรมสั่งสอนของปู่ย่าตายาย พ่อแม่ ลุงป้าและอื่นๆ ผ่านการพูดคุย การสาธิต การปฏิบัติตามวิถีการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของครอบครัวตนเอง 2) เป็นลักษณะการถ่ายทอดความรู้ของผู้คนผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันชุมชน เช่นกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา กิจกรรมด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน การประชุมหมู่บ้าน กิจกรรมสังคมในชุมชน เช่นการร่วมพัฒนาชุมชน กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออม.กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน ร้านค้า ร้านก๋วยเตี๋ยว การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย เป็นต้น

“เท่าที่ได้สัมผัสกับชุมชน การถ่ายทอดความรู้ของเค้าจะเป็นลักษณะการอบรมสั่งสอนของเครือญาติ อย่างเค็กพ่อแม่ ญาติลุงป้า น้าอา ปู่ย่าก็จะให้ความรู้แก่ลูกหลานของเค้า หรือคนในชุมชนเองก็คอยที่จะช่วยดูแลสั่งสอนและเป็นหูเป็นตาให้กับพ่อแม่ ในส่วนของผู้ใหญ่มองว่าการถ่ายทอดความรู้ของเค้า น่าจะเกิดจากการสนทนา ระหว่างกันหรือการประชุมกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านทั้งกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออม. กลุ่ม

เกษตรกร หรือแม้แต่การที่เค้ามาเรียนที่กศน. จี๋เหล็ก เค้าก็ได้มีการถ่ายทอดความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้แก่กันผ่านกระบวนการอภิปรายนะ เพราะนักศึกษาแต่ละท่านเองก็จะมีความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งซึ่งเป็นผลดีมากต่อการเรียนรู้ของเค้าเองและของเราในฐานะครูด้วย” เบนุพรรณ ปันกำ, (2558). หัวหน้า กศน. ตำบลจี๋เหล็ก. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.

ถึงแม้ว่ากระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ซึ่งเป็นทุนปัญญาของชุมชนจะมีได้เป็นการถ่ายทอดแบบเป็นทางการ และมีได้มีการจัดทำเป็นข้อมูลเอกสารที่สะดวกต่อการเรียนรู้ แต่คนในชุมชนเองก็รู้และสามารถจำแนกได้โดยธรรมชาติว่า คนในชุมชนของตนเองนั้นใครมีความสามารถที่โดดเด่นในด้านใดบ้าง ซึ่งความรู้เหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต เช่นการจักรสานจากไม้ไผ่ การจักรสานจากหญ้าแฝก (หมู่ที่2) การทำบายศรี การตัดตุง การฟ้อนเล็บ หมอยา (หมู่ที่1) การทำขนมจีน (หมู่ที่3) เป็นต้น

ชุมชนใช้ประโยชน์จากการจัดการความรู้ของคนในชุมชนอย่างไร

ชุมชนตำบลจี๋เหล็กนั้นมีการใช้ประโยชน์จากการจัดการความรู้แบบไม่เป็นทางการ ซึ่งมีการถ่ายทอดความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) นั้นจะเกิดขึ้นจากการได้พบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตามวิถีการดำเนินชีวิต และบริบทของชุมชน ที่มีความคุ้นเคย สนับสนุนกัน ผ่านกิจกรรมต่างของชุมชน (Socialization) เช่น ปฏิสัมพันธ์ของผู้นคนในสถานที่ต่างๆ ในชุมชนทั้งร้าน ก๋วยเตี๋ยว ร้านขายของชำ ในทุ่งนา ในสวน ในโรงงาน การประชุมหมู่บ้าน การประชุมกลุ่มเกษตรกร การประชุมกองทุนออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออม. การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย หรือจากการสั่งสอนของบิดามารดาและเครือญาติ หรือตามแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติในวิถีการดำเนินชีวิตตามบริบทของชุมชน

“เปิดสู่จักทั้งนั้นแหละครู บ้านเฮาคอนมันสู้จักหันหน้าหันตากัน ไผะอะหยังเก่งเปิดสู่จักดี จะเป็นหมอยาก่า แบ้งบายศรี หรือจักรสานก่า มีอะหยังเปิดก็ไปหา ไปขออื้อเปิดจ้วย” อำไพ กองงาม, (2558). ตัวแทนกลุ่มตัวแทนนักศึกษา กศน. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.

ชุมชนตำบลจีเหล็กมีเรื่องเด่นๆที่ใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน

ชุมชนตำบลจีเหล็กมีเรื่องเด่นจากการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน คือ โรงเรียนชานา ที่มีการรวบรวมองค์ความรู้ในการทำนาแบบปลอดสารพิษของชุมชนตั้งแต่กระบวนการคัดเลือก เพาะกล้า ซึ่งชุมชนเรียกกระบวนการนี้ว่า “ต้นน้ำ” มาถึงการปลูก การดูแลต้นข้าว การใช้ปุ๋ยอินทรีย์และการใช้น้ำหมักชีวภาพเพื่อปราบศัตรูพืช จนถึงการเก็บเกี่ยว ซึ่งชุมชนเรียกกระบวนการนี้ว่า “กลางน้ำ” และสุดท้ายคือการแปรรูปและการตลาดซึ่งชุมชนเรียกกระบวนการนี้ว่า “ปลายน้ำ”

“ของหมู่บ้านผมเขากำตั้งเริ่มยากัน พอตัวว่าได้ทุนต่อยอดจากโครงการ 1 ไร่ได้ 1 แสน ของมูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินฯ เปิดให้ขยายทำเป็น โฮงสีข้าวชุมชน และก็ตั้งเป็นศูนย์ข้าวชุมชน หมู่ผมเขาก็เลยดำเนินการรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกข้าวของบ้านเขา ตอนนี้อยู่กำลังเริ่มครับ จะได้เอาไว้สอนละอ่อนในบ้านเขา โดยเขาจะรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ต้นน้ำ คือการคัดเลือกพันธุ์ การเพาะกล้า มากลางน้ำคือการปลูกการดูแลข้าวโดยใช้ชีวภาพใช้อินทรีย์แทนเคมีทั้งหมด จนถึงปลายน้ำคือการขายข้าวกล้องและเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ” อินสอน หม่องเสา, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.

2.3.3 ผลการสนทนาแบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) สภาพชุมชนในปัจจุบันในประเด็นด้านการใช้ทุนทางปัญญาของชุมชน

ชุมชนตำบลจีเหล็กมีการถ่ายทอดความรู้และการใช้ทุนทางปัญญาแบบไม่เป็นทางการผ่านการดำเนินชีวิตตามบริบทของชุมชน ดังนั้นการใช้ความรู้จากทุนปัญญาจึงเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามวิถีและบริบทของชุมชน ทั้งในด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการประกอบอาชีพ ด้านประเพณีวัฒนธรรม โดยสามารถจำแนกได้ดังนี้

รูปแบบการใช้ประโยชน์จากถ่ายทอดความรู้ของทุนปัญญาด้านการพัฒนาชุมชน

การใช้ประโยชน์จากทุนปัญญาของชุมชนตำบลจีเหล็กด้านการพัฒนาชุมชน วิธีการและรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ จะมีความยืดหยุ่นและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามบริบทของชุมชน ซึ่งสามารถจำแนกกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ (1) เพื่อการใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันตามบริบทของชุมชน (2) การใช้ประโยชน์เพื่อการประกอบอาชีพ

“แต่ก่อนคนรุ่นผม ได้ป้อแม่เป็นคนสอนว่าจะยะอย่างใด จะปลุกอย่างใดกำ คือเปิดสอนเขา เปิดเยื่อเขาพอ ตอนเป็นละอ่อนเขาไปวิ่งเล่น ไปจับปลากันพองในโด้งในนา หันเป็นยะมันก็ชิมชับมาเอง พอใหญ่ขึ้นมาอะหยังตี้อ่าบ่ค่อยได้ก็ถามเปิดว่ายะอย่างใด แก่ไขอย่างใด เปิดก็จะคอยสอน คอยบอกกรับ บ่มีใผมาบอกมาสอนหรือกรับอาจารย์ วิชาหมุ่นี้ได้มาจากป้อแม่พี่น้อง เขาทั้งนั้น มันหันมาตั้งแต่เป็นละอ่อนหันปี้ละยะ หันเปิดทำกัน ไปช่วยเปิดพ่อง ไปเล่นพ่อง พอใหญ่มามันก็ยะได้เองกรับ ”
 สุวิทย์ ตาน้อย, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.

รูปแบบการใช้ประโยชน์จากถ่ายทอดความรู้ของทุนปัญญาด้านการประกอบอาชีพ

ชุมชนตำบลขี้เหล็กมีการใช้ประโยชน์จากถ่ายทอดความรู้ของทุนปัญญาด้านการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ทั้งการทำเส้นขนมจีนของหมู่ที่ 3 ซึ่งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการต่อยอดการแปรรูปข้าวของชุมชนเป็นเส้นขนมจีนส่งขายไปทั่วจังหวัดเชียงใหม่ หรือการจักสานจากหญ้าแฝกของหมู่ที่ 4 บ้านซาง ที่มีการประยุกต์รูปแบบการจักสานแบบเดิมของชุมชนมาพัฒนา ให้มีความร่วมสมัยเป็นเครื่องใช้รูปแบบต่างๆ ทั้งเป็นหมวก กระเป๋า ผ้าปูโต๊ะ พานใส่ผลไม้เป็นต้น หรือการทำเครื่องปั้นดินเผาที่หมู่ 8 บ้านพนาวัลย์ หรือการทำศูนย์ข้าวชุมชนขึ้นในหมู่ที่ 2 เพื่อใช้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวปลูก และการแปรรูปข้าวอันประกอบด้วย ข้าวหอมมะลิ ข้าว กข.6 ข้าวไรต์เบอร์รี่ ชุมชนจะนำข้าวมาสีเป็นข้าวกล้องปลอดสารพิษ บรรจุถุงเพื่อจำหน่ายในรูปแบบของศูนย์ข้าวชุมชน นอกจากนี้ยังใช้สถานที่แห่งนี้เป็นโรงเรียนชาวนา เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการปลูกข้าวปลอดสารพิษ ซึ่งเป็นองค์ความรู้แต่ดั้งเดิมของชุมชนอันเป็นทุนทางปัญญาของชุมชนแก่เยาวชน คนรุ่นใหม่ในชุมชนที่มีความสนใจมาเรียนรู้ เพื่อสืบสานและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต

รูปแบบการใช้ประโยชน์จากถ่ายทอดความรู้ของทุนปัญญาด้านประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน

รูปแบบการใช้ประโยชน์จากถ่ายทอดความรู้ของทุนปัญญาด้านประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนตำบลขี้เหล็กนั้นส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวข้องกับวัด ในงานพิธีกรรมที่สำคัญทางศาสนาทั้งเข้าพรรษา งานวันมาฆบูชา งานวันออกพรรษาเป็นต้น นอกจากนี้จะเป็นประเพณีล้านนาที่มีการสืบทอดกันมาเช่น งานปีใหม่เมือง (วันสงกรานต์) หรืองานยี่เป็ง (งานลอยกระทง) ซึ่งจะมีการจัดทำซุ้มประตูป่า การตามประทีปโคมไฟที่สายงาม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ความเข้าใจและร่วมอนุรักษ์สืบสานประเพณีวัฒนธรรมที่ค้ำจุนของชุมชน

“ส่วนใหญ่ที่คนบ้านเขาไปกินน้ำๆไปกินหลายที่มักจะเป็นงานที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ประเพณีบ้านเขามันเป็นอย่างอื่น เบิ้ลก็จะจวนกันไปทำบุญไปช่วยกันสอมบุญ ตานขันดอก ห่อข้าวไปกินกันที่วัด สืบหัดตามสอยประเพณีบ้านเขา อย่างงานยี่เป็งบ้านเขาเบิ้ลจะแบ่งประตูป่าที่เอาต้นกล้วยมาแบ่งเป็นซุ่มประตูป่าทางเข้าบ้านเบิ้ลจะตกแต่งด้วยโคมไฟสี ส่วนตามรั้วบ้าน รอบๆบ้านเบิ้ลก็จะตามประทีปสว่างทั่วหมู่บ้าน สวยงามมากๆ ส่วนโคมลอยบ่ค่อยเท่าใดละ เพราะเบิ้ลห้ามกลัวจะไปโดนเครื่องบิน ส่วนใหญ่เบิ้ลก็จะลอยกันหลัง 4 ทุ่ม” ชุมพร หลวงอินตา, (2558). ตัวแทนกลุ่มตัวแทนนักศึกษา กศน. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.

ภูมิปัญญาของชุมชนตำบลชี้เหล็ก

ภูมิปัญญาของตำบลชี้เหล็กนั้นจากข้อมูลมีการรวบรวมจัดทำทำเนียบภูมิปัญญาของชุมชนไว้โดย กศน.ตำบลชี้เหล็ก แต่ในส่วนของหมู่บ้านนั้น สมาชิกในหมู่บ้าน/ชุมชนจะรู้โดยธรรมชาติว่าคนในชุมชนของเค้าท่านใดมีความสามารถพิเศษในด้านใดบ้าง แต่ไม่มีการรวบรวมข้อมูลเหล่านี้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งภูมิปัญญาในชุมชน ได้แก่ นางสมบุญ โรจนนิล ด้านการปลูกหญ้าแฝก นางพลอย คำขาว ด้านการสานหญ้าแฝก นางสุนีย์ สุวรรณ ด้านการทำเส้นขนมจีน หมอยา

2.3.4 ผลการสนทนาแบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) ประเด็นด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

รูปแบบการจัดการศึกษาของตำบลชี้เหล็ก

ชุมชนตำบลชี้เหล็กมีการส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตทั้ง 3 รูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบซึ่งมีเขตพื้นที่ประถมศึกษาเชิงใหม่เขต2 เป็นผู้รับผิดชอบ การจัดการศึกษานอกระบบโดยศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแม่ริมผ่านทางศูนย์ กศน.ตำบลชี้เหล็ก และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยศูนย์ กศน. ตำบลชี้เหล็ก หน่วยราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนในพื้นที่ ชุมชนตำบลชี้เหล็กมีโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุในทุกวันศุกร์ ณ. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนในพื้นที่ เน้นการให้ความรู้ในด้านสุขภาพกาย สุขภาพใจแก่กลุ่มผู้สูงอายุ และมีศูนย์ กศน. ตำบลชี้เหล็กเป็นผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยแก่กลุ่มผู้สูงอายุ นอกจากนี้ชุมชนตำบลชี้เหล็กยังมีโรงเรียนชานา ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ในด้านงบประมาณ ในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรการปลูกข้าวปลอดสารพิษ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่รวบรวมองค์ความรู้ เทคนิค

วิธีการปลูกข้าว และการจัดทำข้าวปลูกของชุมชนที่มีการถ่ายทอดกันมา เพื่อใช้ในการส่งเสริมและจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านการปลูกข้าว การทำข้าวปลูก การทำข้าวกล้องให้แก่เยาวชน คนรุ่นใหม่ในชุมชน เพื่อสืบสานถ่ายทอดส่งต่อให้คนในรุ่นต่อไป

แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมีที่ไหนบ้าง

ตำบลขี้เหล็กมีแหล่งเรียนรู้ได้แก่ แหล่งเรียนด้านการประกอบอาชีพเช่น ศูนย์ข้าวชุมชนและโรงเรียนชาวนา , กลุ่มจักรสานจากไม้ไผ่ , กลุ่มจักรสานจากหญ้าแฝก (หมู่ที่2) กลุ่มทำบายศรีตักตุง, กลุ่มทำขนมจีน (หมู่ที่3) แหล่งเรียนรู้ด้านโบราณสถาน ได้แก่วัดศรีชลธาร(วัดห้วยน้ำริน) (หมู่ที่3) วัดพระธาตุเปิงฟ้าป่าอ้อย (หมู่ที่4) วัดมงคลประสิทธิ์ (หมู่ที่5) วัดอินทราราม (หมู่ที่ 6) วัดหนองปิ่นเจียง, วัดสุรินทรायณ์ (หมู่ที่7) แหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมวัฒนธรรมได้แก่กลุ่มการฟ้อนเล็บ (หมู่ที่1) แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติได้แก่ สวนสาธารณะหนองป่าแง แหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพรได้แก่หมอยา (หมู่ที่1)

ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างไร

ชุมชนตำบลขี้เหล็กเองก็มีความตระหนักในการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นในชุมชนอันจะเห็นได้จากกรณีที่เทศบาลจัดสร้างศูนย์เรียนรู้ชุมชนขึ้น เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางด้านการศึกษา ออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยแก่ประชาชนร่วมกับ กศน.ตำบลขี้เหล็ก หรือการให้ความสะดวกทั้งทางด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ การประชาสัมพันธ์ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ทั้งการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ กศน.ตำบลขี้เหล็กเข้าไปจัดกิจกรรมในหมู่บ้าน นอกจากนี้ชุมชนได้เริ่มดำเนินการจัดทำศูนย์ข้าวชุมชนขึ้นในหมู่ที่ 2 เพื่อใช้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวปลูก และการแปรรูปข้าวอันประกอบด้วย ข้าวหอมมะลิ ข้าวกข.6 ข้าวไรต์เบอร์รี่ ซึ่งชุมชนจะนำข้าว ที่ได้มาสีเป็นข้าวกล้องปลอดสารพิษ บรรจุถุงเพื่อจำหน่ายในรูปแบบของศูนย์ข้าวชุมชน นอกจากนี้ยังใช้สถานที่แห่งนี้เป็นโรงเรียนชาวนา เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการปลูกข้าวปลอดสารพิษ ซึ่งเป็นองค์ความรู้แต่ดั้งเดิมของชุมชนอันเป็นทุนทางปัญญาของชุมชนแก่เยาวชน คนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจมาเรียนรู้เพื่อสืบสานและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต ตามวิถีบริบทของชุมชนต่อไป

สภาพปัญหาของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนเป็นอย่างไร

ชุมชนตำบลขี้เหล็กมองว่าสภาพปัญหาหลักของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนคือ ชุมชนยังขาดการส่งเสริมอย่างจริงจังในการรวบรวมความรู้ต่างๆ ที่มีในชุมชนอันเป็นทุนทาง

ปัญญาที่มีค่า เพื่อดำเนินจัดเก็บเป็นข้อมูลสารสนเทศและนำความรู้ที่นำมาถ่ายทอดส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แก่เยาวชนและคนในชุมชน ถึงแม้จะมีการริเริ่มเพื่อรวบรวมความรู้เหล่านี้ในเรื่องการปลูกข้าวอินทรีย์ แต่ก็ยังเป็นการจัดเก็บข้อมูลเพียงเรื่องเดียว ซึ่งในชุมชนยังมีองค์ความรู้ที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์อีกมากมาย ดังนั้นชุมชนจึงควรส่งเสริมให้เกิดการรวบรวม จัดเก็บและส่งเสริมการนำความรู้ที่เด่นที่น่าสนใจของชุมชนมาจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบหรือการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยตามความเหมาะสมต่อไป

จุดแข็งของชุมชนตำบลสีเหล็กที่จะช่วยส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่คนในชุมชนได้

คนในชุมชนมีองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งด้านการเกษตร การแปรรูปผลผลิต ความรู้ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ความรู้เหล่านี้เป็นทุนซึ่งเป็นจุดแข็งของชุมชนที่สามารถส่งเสริมให้คนในชุมชน ได้เรียนรู้และนำความรู้ที่ได้นี้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิต วิถีการประกอบอาชีพของตนเองและพัฒนาต่อยอดต่อไปได้

2.3.5 ข้อคิดเห็นถึงสภาพความต้องการของชุมชนตำบลสีเหล็ก

ด้านการจัดการความรู้

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Interview) ซึ่งได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัยและตัวแทนชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ในชุมชนตำบลสีเหล็ก พบว่าก่อนหน้านี้ที่จะมีการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ คนในชุมชนยังไม่ค่อยเข้าใจถึงผลสัมฤทธิ์ของการจัดการความรู้ที่จะช่วยรวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้ของชุมชนตนเองเพื่อถ่ายทอดส่งต่อให้แก่คนรุ่นต่อไปได้ ซึ่งในการสนทนาผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างว่าการจัดการความรู้ก็มีลักษณะเป็นการสร้าง รวบรวมข้อมูล องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อต่างๆของคนในชุมชน มาเป็นข้อมูลสารสนเทศที่คนรุ่นหลังในชุมชนสามารถค้นคว้า และนำความรู้เหล่านี้ไปใช้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน อันมีลักษณะคล้ายอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เช่น แผ่นซีดีหรือ External Hard Disk ที่ใช้จัดเก็บข้อมูลต่างๆ และสามารถเปิดใช้งานได้ทุกที่ การจัดการความรู้ก็เช่นกัน เมื่อความรู้ของคนรุ่นก่อนได้มีการจัดเก็บเป็นข้อมูลสารสนเทศคนรุ่นหลังก็สามารถศึกษาและนำความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ได้แม้ในยามที่เจ้าของความรู้ไม่มีได้อยู่ในชุมชนแล้วก็ตามจากการสนทนาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันตัวแทนชาวบ้านในชุมชนตำบลสีเหล็กจึงมีความเข้าใจในกระบวนการจัดการความรู้มากขึ้นและเห็นว่าสภาพความต้องการจำเป็นในด้านการจัดการความรู้ของชุมชนตำบลสีเหล็กคือ

-การสร้างความเข้าใจ ประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนเข้าใจว่าการจัดการความรู้จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างไร มีผลดีต่อชุมชนอย่างไร และจะส่งผลกระทบต่อคนรุ่นต่อไปในชุมชนอย่างไร สร้างตระหนัก

-ต้องการให้เกิดกิจกรรมการจัดการความรู้ที่ชัดเจน และมีผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมในชุมชน

-ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ของชุมชนทุกๆเดือน

-ต้องการให้มีผู้รู้มาช่วยเป็นที่ปรึกษาเพื่อแนะนำและพัฒนาการจัดการความรู้ของชุมชนตำบลจีเหล็ก

ด้านการใช้ทุนทางปัญญา

คนในชุมชนตำบลจีเหล็กมองว่าชุมชนตนเองมีศักยภาพในหลายๆด้าน เช่นด้านการประกอบอาชีพทั้งการทำนมจืด การทำพันธุ์ข้าวปลุก ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะซึ่งเป็นทุนความปัญญาของชุมชนในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ของคนในชุมชน ซึ่งกระบวนการต่างๆกำลังเริ่มดำเนินการ เช่น โรงเรียนชาวนา กำลังอยู่ระหว่างการจัดทำหลักสูตร โดยหลักสูตรดังกล่าวเป็นหลักสูตรที่ว่าด้วยเรื่องการปลูกข้าวเพื่อทำเมล็ดพันธุ์ (ข้าวปลุก) และทำข้าวกล้องจำหน่ายตั้งแต่ต้นน้ำคือกระบวนการคัดเมล็ดข้าว การปลูก กลางน้ำคือการดูแลต้นข้าวแบบปลอดสารเคมีจนถึงการเก็บเกี่ยว และปลายน้ำคือการจำหน่ายและการแปรรูป จากการสนทนา (Focus Interview) สรุปสภาพความต้องการจำเป็นด้านการใช้ทุนทางปัญญาของชุมชนได้ดังนี้คือ

-ชุมชนยังมิได้รวบรวมองค์ความรู้ที่เป็นทุนปัญญาของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม และต้องการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น

-คนในชุมชนมีความสนใจและตระหนักเห็นความสำคัญในการเก็บองค์ความรู้ที่เป็นทุนปัญญาของชุมชน แต่ยังไม่มีความสนใจใคร่มาช่วยในการดำเนินการ

-ควรมีการนำความรู้ด้านทุนปัญญาของชุมชนมาแลกเปลี่ยนกันตามหมู่บ้าน

ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ตำบลจีเหล็กมีหน่วยราชการที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาแก่ประชาชนทั้ง 3รูปแบบ โดยมีศูนย์ กศน. จีเหล็กเป็นหน่วยงานหลักที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบทั้งการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน ส่วนการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ชุมชนตำบลจีเหล็กมีห้องสมุดศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม

โบราณสถาน การประกอบอาชีพ ต่างๆมากมาย ซึ่งจากการสนทนา (Focus Interview) สรุปสภาพความต้องการจำเป็นด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนได้ดังนี้คือ

-คนในชุมชนรู้ว่าใครบ้างในชุมชนที่มีความโดดเด่นขององค์ความรู้ในด้านใดบ้าง แต่ยังไม่มีการรวบรวมและจัดทำข้อมูลที่ชัดเจนและง่ายต่อการศึกษา จึงเห็นควรว่าชุมชนควรมีการจัดทำทำเนียบภูมิปัญญาของชุมชนให้ชัดเจนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

-ชุมชนมีโบราณสถานและแหล่งเรียนรู้ต่างๆในชุมชน แต่ยังไม่ได้มีการรวบรวมข้อมูล จึงเห็นควรว่าชุมชนควรดำเนินการในการรวบรวมจัดทำข้อมูลแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่มีความชัดเจนมากขึ้น

“ควรมีการรวบรวมและจัดทำทำเนียบภูมิปัญญาเนอะ ตามบ้านต่างๆ ว่ามีไผ่pong เบ็ดเก่งในเรื่องใด ทุกวันนี้เขาก็สู้แต่บ่มีการรวบรวม ถ้ามีทำเนียบภูมิปัญญาแต่ละบ้านก็จะดีเพื่อเป็นข้อมูลในการเขียนสู้และก็เป็นการศึกษาตัวเบ็ดด้วย” ดวงดี กันทะ, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.

2.3.6 สรุปประเด็นความต้องการโดยภาพรวมของชุมชนตำบลชี้เหล็ก

- (1) ชุมชนต้องการให้มีการดำเนินการจัดการความรู้ของคนในชุมชน และรวบรวมแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นทุนปัญญา ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะนั้นมาเป็นข้อมูลสารสนเทศอันจะส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เรียนรู้และประยุกต์ใช้ ก่อให้เกิดความตระหนัก การเห็นสำคัญและร่วมสืบสานขององค์ความรู้ที่ดีงามและเป็นประโยชน์ของชุมชน
- (2) ควรมีเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ด้านทุนปัญญาของชุมชน
- (3) ชุมชนต้องการให้มีหน่วยงานที่มีความชำนาญในการจัดการความรู้และการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตมาเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินงานดังกล่าวให้ประสบผลสำเร็จ

3. ผลการสัมภาษณ์กลุ่มผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตระดับอำเภอ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในพื้นที่

อำเภอแมริม อำเภอสารภี อำเภอพร้าว

มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ผลการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอแมริม (กศน.อำเภอแมริม)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ นายวรวัฒน์ สินธพานนท์ ตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแมริม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2558 ณ. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแมริม

สรุปประเด็นสภาพโดยรวมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของอำเภอแมริมมีดังนี้

รูปแบบการจัดการศึกษาตามภารกิจบทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแมริมนั้นประกอบด้วย 2 รูปแบบ คือ (1) การจัดการศึกษานอกระบบ และ (2) การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ในส่วนการศึกษานอกระบบจะมีวิธีการจัดประกอบด้วย 2 ส่วนหลักคือ การจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ในระดับตำบล หมู่บ้าน โดยมี กศน.ตำบล เป็นฐานในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา โดยยึดความต้องการในการเรียนรู้ของชุมชนเป็นศูนย์กลางเพื่อพัฒนาชุมชนและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในส่วนการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น จะมีห้องสมุดประชาชนเป็นฐานหลักในการจัดและมี กศน.ตำบลเป็นลูกข่ายในการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยในระดับตำบลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่ประชาชนในพื้นที่

“การศึกษาของแมริม จะเน้นในเรื่องของการพัฒนาอาชีพของในชุมชนให้ดีขึ้น
 คำทำนาก็ส่งเสริมให้คำทำนาให้มีผลผลิตที่ดี รู้จักการเพิ่มมูลค่า เราไม่จำเป็นที่
 จะต้องไปส่งเสริมอาชีพอื่นเค้า แต่เราต้องช่วยส่งเสริมยกระดับอาชีพเดิมของเค้า
 นั้นแหละให้ดีขึ้น เพราะเค้าทำอาชีพเหล่านี้อยู่แล้วเค้าก็จะมีทั้งความรู้ ทักษะ และ
 ทักษะที่ดีต่อสิ่งที่เค้าทำอยู่ เราเข้าไปส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพในการ
 ประกอบอาชีพของเค้า ดังนั้นการจัดการศึกษาของ กศน. จะต้องคำนึงถึงบริบท
 ของชุมชนเป็นหลัก เราเข้าไปจัดการศึกษา ไปส่งเสริมการเรียนรู้แก่ชุมชน
 ดังนั้นเราจะต้องมีความเข้าใจด้วยว่าชุมชนนั้นเค้ามีความรู้อะไรบ้าง
 อยู่ก่อนแล้ว เพื่อเราจะได้จัดการศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น
 ไม่ใช่เข้าไปจัดการศึกษาที่สร้างความแปลกแยก ถ้าแบบนี้เราก็จะล้มเหลว”
 วรวัฒน์ สินธพานนท์, (2558). ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์, 10 กันยายน.

สรุปประเด็นสภาพโดยรวมของการใช้ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษา

หน่วยงานท่านมีภูมิปัญญาด้านใดบ้าง พบว่า ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแมริมนั้นมีวิทยากรที่เป็นผู้รู้ทั้งสิ้น 86 ท่าน เนื่องจากอำเภอแมริมเป็นแหล่งรวมของสถานที่ราชการที่สำคัญ ทั้งศาลากลางจังหวัด ค่ายทหาร ศูนย์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระตำหนักคาราภิรมย์ เป็นต้น ดังนั้นภูมิปัญญาของแมริมจึงมีความหลากหลายทั้งสายงาน ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านประเพณีวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน

หน่วยงานท่านได้ใช้ความรู้จากทุนปัญญาจัดการศึกษาในเรื่องใดบ้าง พบว่า สภาพปัจจุบันในการจัดการศึกษาโดยใช้ทุนทางปัญญาที่มีในชุมชนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแมริมนั้น ใช้แนวความคิดต่อยอดองค์ความรู้เดิมของชุมชนเป็นหลัก ซึ่งจะมีความสอดคล้องกับบริบทการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม การประกอบอาชีพของคนในชุมชน ดังนั้นการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อนำองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาที่มีอยู่เดิมในชุมชน มาพัฒนาต่อยอดโดยใช้ความรู้และวิทยาการในปัจจุบันมาปรับใช้เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้พัฒนาองค์ความรู้เดิมอย่างสร้างสรรค์

กิจกรรมที่น่าสนใจในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม พบว่า ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมอำเภอสารภีมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นทุนทางปัญญา เช่นการแห่น้ำสงพระบาท กิจกรรมประเพณียี่เป็ง กิจกรรมขบวนแห่วัดป่าคาราภิรมย์ เป็นต้น

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน/อำเภอคืออะไร พบว่า อัตลักษณ์ชุมชนของอำเภอแมริมเป็นเมืองที่มีทั้งความเป็นเมืองและความเป็นวิถีชนบท ดังนั้นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแมริมคือ จึงมีความเป็นล้านนา ที่เข้มข้นทั้งด้านความเชื่อ การสืบสานทางขนบธรรมเนียมประเพณี จะยึดโยงผูกติดกับวัฒนธรรมล้านนา ที่เกี่ยวโยงความเชื่อกับพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น

ภาคีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยใช้ทุนทางปัญญากับ กศน.บ้าง พบว่าปัจจุบันการจัดการศึกษานอกระบบนั้นทุกพื้นที่ได้จัดกิจกรรมการศึกษาโดยใช้ความต้องการในการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยคำนึงถึงสภาพความต้องการการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเป็นตัวตั้งในการจัดทำแผนปฏิบัติงานระดับตำบล ซึ่งวิธีการได้มาซึ่งความต้องการเหล่านี้ส่วนใหญ่จะใช้เวทีประชาคมหมู่บ้าน เป็นเวทีหลักในการรวบรวมข้อมูลความต้องการดังกล่าว ดังนั้นชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ

ภาคเอกชน จึงมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแมริม มาตลอดทั้งเรื่องวิทยากรผู้รู้ สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

สภาพปัญหา พบว่า การใช้ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแมริม มีสภาพปัญหาในการดำเนินการค้นหาองค์ความรู้ และการถอดองค์ความรู้เพื่อแปรเปลี่ยนหลักสูตรในการนำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ของ กศน. ด้วยเพราะยังขาดบุคลากรที่มีความเข้าใจในกระบวนการจัดการความรู้ ซึ่งเป็นต้นทางหลักในการค้นหาชุดความรู้เพื่อนำมาจัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อจัดการศึกษาแก่ประชาชน

“เรามองว่าการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นนั้น คนที่มีหน้าที่จัดทำหลักสูตรจะต้องมีความเข้าใจ รู้เรื่องในสิ่งที่ตนเองกำลังเขียนอยู่ถึงแม้ตัวครูเองจะไม่ได้เป็นคนไปลงมือปฏิบัติ ดังนั้นเราจึงต้องได้รับความช่วยเหลือจากภูมิปัญญาในชุมชนที่เค้ามีประสบการณ์ตรงกับเรื่องนั้นๆ มาช่วยในการจัดทำหลักสูตรของแมริม แต่ในบางครั้งเราก็มีอาจหาผู้รู้ หรือสามารถถอดองค์ความรู้เหล่านั้นได้ ซึ่งมีความสำคัญยิ่งเนื่องจากถ้าเราไม่มีข้อมูลหรือ Data ที่ดี เราก็จะไม่มีหลักสูตรที่ดี ที่ถูกต้องในการนำไปจัดการศึกษาแก่พี่น้องประชาชนได้” วรรณัน สิ้นธพานนท์ , (2558). ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์, 10 กันยายน.

สรุปประเด็นสภาพความต้องการในด้านการจัดการความรู้

วิธีการค้นหาความรู้ของคนในชุมชน พบว่า อำเภอแมริมการค้นหาองค์ความรู้ยังไม่ค่อยปรากฏชัดเจน มีการดำเนินการแต่เป็นเฉพาะเรื่อง เช่น เรื่องการปลูกข้าวของโรงเรียนชานา การสืบสานประเพณีของวัดป่าคาราภิรมย์ แต่ในชุมชนยังมีความรู้อีกมากมายซึ่งยังมีได้ดำเนินการจัดการความรู้เพื่อนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในการถ่ายทอด แก่ผู้คนในชุมชน แต่ชุมชนเองก็มีกระบวนการตามบริบทของชุมชนที่ทราบว่าท่านใดมีความรู้ในเรื่องไหน

วิธีการรวบรวมจัดเก็บองค์ความรู้ พบว่า อำเภอแมริมนั้นทางศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแมริมได้ดำเนินการจัดเก็บองค์ความรู้บ้างในบางประเด็นเท่านั้นแต่ไม่มากเพียงพอต่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย นอกจากศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแมริม ก็ยังมีหน่วยงานทางการศึกษารวบรวมบ้างในรูปแบบหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้สอนใน โรงเรียนต่างๆ แต่ยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร ซึ่งความจริงแล้วเรื่องนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเรียนรู้ และการนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญามาใช้ในการพัฒนาชุมชน

รูปแบบและวิธีการเผยแพร่องค์ความรู้ของชุมชน กศน.ทำอย่างไร พบว่าศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแมริม มีการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านการเรียนรู้ ใน กศน.ตำบล และห้องสมุดประชาชน โดยใช้รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น และการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

คือเราก็ออมรับนะว่า การจัดการศึกษาของกศน.แมริม เรายังไม่เต็มที่กับการจัดการ ความรู้มากนัก องค์ความรู้ที่เรามีเป็นองค์ความเฉพาะเรื่องที่มีความสำคัญๆ เท่านั้น แต่ในความจริง ชุมชนยังมีความรู้ที่น่าสนใจ ที่มีประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา ของกศน. อีกมากมาย ซึ่งความรู้เหล่านี้เป็นความรู้ที่น่าจะช่วยสร้างสมดุลในการจัด การศึกษาได้” วรวัฒน์ สิ้นธพานนท์, (2558). ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์, 10 กันยายน.

สรุปประเด็นสภาพความต้องการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ประเด็นสภาพความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแมริมนั้นมีอยู่ 2 ประเด็นหลักคือ (1) เรื่องการจัด การศึกษาที่ตรงกับสภาพความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง (2) การพัฒนาประสิทธิภาพการ ปฏิบัติงานของบุคลากรให้สามารถจัดและส่งเสริมการเรียนรู้แก่ประชาชนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

(1) การจัดการศึกษาที่ตรงกับสภาพความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง นั้น ท่านผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแมริม ได้แสดงความ คิดเห็นว่าในปัจจุบันการจัดการศึกษานอกระบบนั้นทุกพื้นที่ได้จัดกิจกรรมการศึกษาโดยใช้ความ ต้องการในการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยคำนึงถึงสภาพความต้องการการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหา และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเป็นตัวตั้งในการจัดทำแผนปฏิบัติงานระดับตำบล ซึ่ง วิธีการได้มาซึ่งความต้องการเหล่านี้ส่วนใหญ่จะใช้เวทีประชาคมหมู่บ้าน เป็นเวทีหลักในการ รวบรวมข้อมูลความต้องการดังกล่าว แต่ประเด็นที่ท่านผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแมริม ได้ให้ข้อสังเกตคือ ความต้องการในการเรียนรู้ที่ได้เป็นข้อมูล นั้น เป็นความต้องการที่แท้จริงหรือไม่ มีการวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุของสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นใน ชุมชน มีการทาน คัดกรองหรือแย่งเพื่อให้เกิดการทบทวนเพื่อความแน่ใจของคนในชุมชนหรือไม่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องในการจัดการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพ ชีวิตของประชาชน ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้เป็นประเด็นปัญหาหลักประเด็นหนึ่งที่ทำให้การจัดและ ส่งเสริมการศึกษาระดับตำบลไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

“ประเด็นปัญหาในการจัดการศึกษาอีกอย่างก็คือ การจัดการศึกษาตามความต้องการของชุมชน ซึ่งเรามองว่าเราจัดตามความต้องการของชาวบ้าน คำอยากเรียนเรื่องนี้เราก็จัดให้แบบนี้ แต่ในความเป็นจริงเราควรต้องมีการคัดกรองหรือทักท้วงบ้าง ว่าจริงไหม ใช่ไหม? เพราะไม่อย่างนั้นเราก็จะเจอแต่ความต้องการที่ง่ายๆ โดยยังไม่ใช่เป็นความต้องการที่มีการวิเคราะห์มาจากสภาพปัญหาที่แท้จริงของชุมชน การจัดการศึกษาก็ไม่สามารถบรรลุผลในการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้”
 รววิวัฒน์ ลินธพานนท์, (2558). ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์, 10 กันยายน.

(2) การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรให้สามารถจัดและส่งเสริมการเรียนรู้แก่ประชาชนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยประเด็นดังกล่าวนี้เป็นประเด็นที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่งในการขับเคลื่อนการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ด้วยเพราะบุคลากรที่ทำงานมีความหลากหลายในวุฒิการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่ตรงสายงาน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ในเรื่องต่างๆ ในลักษณะทีมงานที่มีความชำนาญในด้านต่างๆ เช่นด้านหลักสูตร ด้านวัดและประเมินผล ด้านการจัดกิจกรรม การศึกษาในชุมชน และการค้นหาความรู้เป็นต้น เพื่อคอยเป็นที่ปรึกษาในการช่วยเหลือและถ่ายทอดความรู้แก่บุคลากรในระดับตำบล

“ประเด็นปัญหานี้เป็นบุคลากรของเราส่วนใหญ่ไม่ได้วัดผล หรือจบหลักสูตรมา โดยตรงทำให้มีความเข้าใจเรื่องเหล่านี้ไม่เต็มที่ทำให้เวลาเขียนหรือจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจึงมีความไม่หลากหลายเท่าที่ควร เนื้อหาในหลักสูตรจึงมีจุดต้องปรับปรุง จริงอยู่ถ้าเรามองในภาพรวมว่า สถานศึกษามีหลักสูตรวิชาเลือกที่มายและหลากหลาย แต่ถ้าเรามองลงลึกไปในรายละเอียดเราจะเห็นว่าในแต่ละวิชานั้น ยังมีจุดที่จะต้องปรับปรุงและยังไม่ได้ครอบคลุมในทุกประเด็นหรือทุกองค์ความรู้ของชุมชนอย่างแท้จริง กศน. จึงควรพัฒนาคนให้มีความชำนาญในด้านต่างๆ เพื่อเป็นที่ปรึกษาในการถ่ายทอดให้ กศน. ตำบล เช่นมีทีมหลักสูตร ทีมจัดการศึกษาต่อเนื่อง เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เราต้องช่วยกันเพื่อพัฒนาครูซึ่งเป็นคนที่จะเข้าไปสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาในตำบลให้สามารถดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของในชุมชนได้อย่างแท้จริง” รววิวัฒน์ ลินธพานนท์, (2558). ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์, 10 กันยายน.

3.2 ผลการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภี (กศน.อำเภอสารภี)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ นางสาวปรีชา วรรณฤทธิ์ ตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภี โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 ณ. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภี

สรุปประเด็นสภาพโดยรวมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของอำเภอสารภีมีดังนี้

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภี ได้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในพื้นที่อำเภอสารภี ทั้งรูปแบบการศึกษานอกระบบและรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งในรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบนั้น สามารถจำแนกออกเป็น 2 วิธีการจัดได้แก่ (1) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 เป็นเครื่องมือในการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้ โดยการจัดการศึกษาดังกล่าวใช้วิธีการศึกษาโดยการพบกลุ่มสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อให้ผู้เรียนได้มาปรึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูผู้สอน มีวิธีการวัดและประเมินผลที่ชัดเจน (2) การจัดการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งประกอบไปด้วยวิธีการจัดการศึกษาดังนี้ (1) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ (2) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต (3) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน (4) การจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวเป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่คนในชุมชนเพื่อพัฒนาคนและชุมชนตามจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา รูปแบบวิธีการในการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผลจะมีความยืดหยุ่นหลักสูตรในการเรียนนั้นเกิดขึ้นจากความต้องการความสนใจของคนในชุมชนเป็นหลัก เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

“กศน.สารภี มีการจัดการศึกษาหลักๆ ตามบทบาทภารกิจอยู่ 2 ประเด็นใหญ่คือ ส่งเสริมและจัดการศึกษานอกระบบ กับ ส่งเสริมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และยกระดับความรู้พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน” ปรีชา วรรณฤทธิ์, (2558). ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์, 23 พฤศจิกายน.

สรุปประเด็นสภาพโดยรวมของการใช้ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษา

หน่วยงานท่านมีภูมิปัญญาด้านใดบ้าง พบว่าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภี มีภูมิปัญญาในทำเนียบทั้งสิ้น 46 ท่านจากหลายหลายสาขาวิชา ซึ่งมีทั้งภูมิปัญญาในเรื่องประเพณี วัฒนธรรม ความรู้ของชุมชนที่มีการสืบทอดกันมา ทั้งด้าน

หมอเมือง การเกษตร พิธีกรรมทางพุทธศาสนา และภูมิปัญญาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ในปัจจุบันทั้งช่างซ่อมรถไถ การเกษตรแบบไฮโดรโปนิก การปลูกผักปลอดภัย เป็นต้น

หน่วยงานท่านได้ใช้ความรู้จากทุนปัญญาจัดการศึกษาในเรื่องใดบ้าง พบว่า ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภีใช้ความรู้จากทุนทางปัญญาจัดการ และส่งเสริมการเรียนรู้แก่ประชาชนทั้งการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตาม อัธยาศัย โดยศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภีมองว่าองค์ความรู้จาก ทุนทางปัญญาของชุมชนมีประโยชน์และมีความสำคัญอย่างยิ่งในจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนให้ เข้มแข็งโดยนำองค์ความรู้จากทุนทางปัญญาจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในรายวิชาหลักสูตรท้องถิ่น ของสถานศึกษา เช่น วิชาการปลูกผักปลอดภัย วิชาโบราณสถานเวียงกุมกาม เป็นต้น ซึ่งหลักสูตร เหล่านี้ได้มีการรวบรวมองค์ความรู้จากทุนปัญญาของชุมชนโดยได้เชิญภูมิปัญญาผู้มีความรู้ของ ชุมชนมาช่วยจัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้นักศึกษา ในส่วนงานการศึกษา ต่อเนื่องมีการนำความรู้จากทุนปัญญาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ดังนี้ (1) งานการศึกษาเพื่อ พัฒนาทักษะอาชีพ เช่นวิชาการนวดแผนไทย วิชาการแปรรูป ทำสมุนไพรพื้นบ้าน วิชาการจักรสาน วิชาการทำน้ำส้มควันไม้ เป็นต้น (2) งานการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เช่นการอบรมคุณธรรม จริยธรรม การอบรมสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น (3) งานการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและ ชุมชน เช่นวิชาการปลูกผักปลอดภัย วิชาการเลี้ยงปลาในร่องสวน การรณรงค์ไม่เผาในช่วงฤดูแล้ง เพื่อลดปัญหาหมอกควัน เป็นต้น

กิจกรรมที่น่าสนใจในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม พบว่า อำเภอสารภี มีองค์ความรู้จากภูมิปัญญามากมายหลายอย่างเช่น ประเพณีงานเบ็ง ประเพณีปีใหม่เมือง ประเพณี งานสลากภัต ประเพณีตักข้าวล้นบาตร เป็นต้น

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน/อำเภอคืออะไร พบว่า อำเภอสารภีมีอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมแบบล้านนาที่โดดเด่น โดยมองว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน/อำเภอ คือการ สืบทอดประเพณีวัฒนธรรมชุมชน ไม่ให้สูญหายไป เช่นการจัดกิจกรรมธรรมสังฆจร ในช่วง เข้าพรรษาซึ่งอำเภอสารภี เป็นอำเภอที่มีความเข้มแข็งในการจัดกิจกรรมอย่างมากโดยในแต่ละครั้ง จะมีผู้คนเข้าร่วมจากทุกหมู่บ้านทั้ง 108 หมู่บ้านไม่ต่ำกว่า 800-900 คน

ภาคีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยใช้ทุนทางปัญญากับคน.บ้าง พบว่า การจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยใช้ทุนทางปัญญาของศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภี นั้นจะเน้นไปในการจัดการศึกษา

ต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่ภาคประชาชน ทั้งการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ รวมถึงการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย มีการร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเพื่อร่วมจัดการศึกษาและร่วมสนับสนุนทรัพยากรเป็นจำนวนมาก ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, หน่วยงานราชการ, ภาคเอกชน

สภาพปัญหา พบว่า การจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภี ต้องเพิ่มเติมในประเด็น การบูรณาการในหลักสูตร การวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและ บริบทชุมชนมากขึ้น เพื่อให้สะท้อนถึงบริบทจริงในการเรียนรู้ของผู้เรียน

“สารภีมีทุนทางภูมิปัญญาที่มาก อย่างเช่นเรื่องการเกษตร เนื่องจากเป็นแหล่ง ชุมชนดั้งเดิม มีความอุดมสมบูรณ์ การเพาะปลูกจึงเป็นองค์ความรู้ที่คนสารภีมีการ ถ่ายทอดความรู้ส่งต่อกันมา กศน. สารภี จึงได้นำทุนปัญญาด้านการเกษตรของ ชุมชนมาส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวคิด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ นอกเหนือจากนี้ก็จะมีการภูมิปัญญาด้านสุขภาพ ซึ่ง สารภีมีหมอมือเมืองที่มีความรู้เรื่องยาสมุนไพรหลายท่าน เห็นได้จากการเปิดเป็นศูนย์ แพทย์ทางเลือกของอำเภอสารภี ซึ่งความรู้ทางภูมิปัญญาเหล่านี้ทางกศน. สารภี ก็ได้ มีการส่งเสริมโดยการเปิดเป็นกลุ่มวิชาชีพ โดยจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ ให้เป็นรายหลักสูตร มีตั้งแต่ 30 ชั่วโมง 50 ชั่วโมง ขึ้นอยู่กับความยากง่ายในแต่ละ วิชาส่วนทุนความรู้ในด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งเราทราบกันดีว่าเขตอำเภอสารภีนั้นเป็น ที่ตั้งของเมืองเวียงกุมกาม ซึ่งเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนาก่อนเมือง เชียงใหม่ เราได้นำความรู้เหล่านี้รวบรวมจัดทำเป็นหลักสูตรวิชาเลือกแก่นักศึกษา กศน. สารภี ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกจากนี้ทางกศน. สารภี ได้มีการนำ นักศึกษาไปศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ณ.สถานที่จริงทุกปี เพื่อให้นักศึกษาได้ เรียนรู้และเข้าใจประวัติศาสตร์ความเป็นมาเป็น ไปของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่”

ปรีชา วรรณฤทธิ์, (2558). ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์, 23 พฤศจิกายน.

สรุปประเด็นสภาพความต้องการในด้านการจัดการความรู้

วิธีการค้นหาความรู้ของคนในชุมชน พบว่า ชุมชนสารภีการค้นหาความรู้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการสอบถามข้อมูลว่า มีผู้รู้ในด้านนี้หรือไม่ ซึ่งคนในชุมชนมักจะรู้ว่าชุมชน ตนเองมีท่านใดที่มีความรู้ในเรื่องใดบ้าง

วิธีการรวบรวมจัดเก็บองค์ความรู้ พบว่า ไม่พบการรวบรวมข้อมูลที่ชัดเจนนัก โดยส่วนมากจะเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีการรวบรวมภูมิปัญญาในชุมชน และนำมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นบ้าง แต่ยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร ซึ่งความจริงแล้วเรื่องนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเรียนรู้ และการนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญามาใช้ในการพัฒนาชุมชน

รูปแบบและวิธีการเผยแพร่องค์ความรู้ของชุมชน กศน.ทำอย่างไร พบว่า ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภี มีการเผยแพร่องค์ความรู้ชุมชนมากที่สุดการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ทั้งการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน ทั้งเรื่องขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมชุมชน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ในเรื่องทักษะวิถีในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน และงานการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ ทั้งงานประดิษฐ์ งานเกษตร ผ่านหลักสูตรท้องถิ่นในการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการจะทำข้อมูลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

“สารภีมีความหลากหลายในแหล่งเรียนรู้แต่ส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร วัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจ มีโบราณสถานที่มีความเก่าแก่ และน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เราจึงนำความรู้มาเผยแพร่โดยการจัดการศึกษาของเรา ทั้ง 3 รูปแบบ” ปรียา วรรณฤทธิ์, (2558). ผู้อำนวยการ.

สรุปประเด็นสภาพความต้องการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมีดังนี้

สภาพความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในปัจจุบัน ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภีได้มองเรื่องนี้เป็น 2 ส่วนหลักคือ

(1) การบริหารจัดการของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภี ในการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้ได้แก่ (1) การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบปัจจุบันในบางส่วนยังขาดการบูรณาการในหลักสูตรซึ่งบางส่วนมีความคล้ายคลึงกัน แต่เป็นคนละวิชาทำให้เกิดการเรียนที่ซ้ำซ้อน ซึ่งเป็นส่วนที่ต้องดำเนินแก้ไข (2) ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภี ต้องดำเนินการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและบริบทชุมชนมากขึ้น เพื่อให้การวัดและประเมินได้สะท้อนถึงบริบทจริงในการเรียนรู้ (3) สถานศึกษาควรมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้นด้วยเพราะบุคลากรส่วนใหญ่ของสถานศึกษามีได้สาขาการศึกษาตลอดชีวิต จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาทักษะเพิ่มพูนองค์ความรู้เหล่านี้

(2) การส่งเสริมการศึกษาโดยภาคีเครือข่าย โดยมองว่าภาพรวมของการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบันอาจมีการร่วมจัดโดยภาคีเครือข่ายต่างๆ แต่ยังเป็นการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการเป็นส่วนใหญ่ โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในบางส่วนเช่น ด้านสถานที่ ด้านการประชาสัมพันธ์ แต่ยังคงขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร การนิเทศติดตามผล ซึ่งมีผลต่อประสิทธิผลในการจัดการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

“การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทุกวันนี้ถ้าเรามองถึงภาพรวมของทั้งอำเภอว่ามีภาคีเครือข่ายมากมายมาช่วยเราจัดการศึกษาทั้งเกษตรเอเย่ สาธารณสุขเอเย่หลายหน่วยงาน หรือแม้กระทั่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเขาได้สนับสนุนเงินอุดหนุนแก่ กศน. ตำบลของเรา แต่ส่วนใหญ่ก็เป็นหน่วยงานราชการที่ทำงานในพื้นที่ด้วยกัน แต่เรายังไม่ค่อยมีชุมชนคนในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเราในมากนัก ซึ่งส่วนใหญ่เค้าก็จะช่วยในการให้สถานที่ในการฝึกอบรม เรียนทักษะชีวิตต่างๆ ซึ่งเข้าไปจัดกิจกรรมในชุมชนในบ้านเขา แต่เรายังขาดในเรื่องของการร่วมกันพัฒนาหลักสูตร ร่วมกันนิเทศติดตามการจัดกิจกรรมในหมู่บ้านเขา ซึ่งเป็นสิ่งที่เราต้องเร่งดำเนินการในปีนี้และปีต่อไป” ปรียา วรรณฤทธิ์, (2558). ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์, 23 พฤศจิกายน.

3.3 ผลการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าว (กศน.อำเภอพร้าว)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อนางสาวสรินทร์ ดุษดิษฐ์ ตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าว โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2558 ณ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่

สรุปประเด็นสภาพโดยรวมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของอำเภอพร้าวมีดังนี้

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าวดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในพื้นที่อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีบริบทเป็นชุมชนเกษตรกรรมประชาชนในพื้นที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร เช่นปลูกข้าว ไร่โพด ทำสวนป่าไม้สัก ทำสวนลำไย โดยพอหมดจากการทำนาก็จะปลูกพริก ถั่วลิสงต่อ ดังนั้นการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจึงมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องการเกษตร เช่น การแปรรูป การผลิตสินค้าที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการเกษตร การพัฒนาดินเป็นต้นซึ่งการจัดการศึกษา

จะคำนึงถึงความต้องการในการเรียนรู้ของชุมชน โดยในการกำหนดเนื้อหาวิชาที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ สถานศึกษาจะมีการสอบถามความต้องการโดยการจัดทำเวทีชาวบ้าน/เวทีประชาคม เพื่อสืบหาความต้องการในการเรียนรู้ของชุมชน นอกเหนือจากการจัดการศึกษานอกระบบ สถานศึกษายังดำเนินการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการจัดทำบ้านหนังสืออัจฉริยะ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมสื่อสิ่งพิมพ์เช่นหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสารรายปักษ์ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ และมีการเกี่ยวเนื่องและสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน อันเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้แก่คนในชุมชน

“พริ้วเป็นชุมชนเกษตรกรรม การจัดการศึกษาของ กศน. พริ้ว ก็จะเน้นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามความต้องการของชุมชนเป็นหลัก ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งข้อมูลสภาพความต้องการนั้นเราได้มาจากการที่ครูตำบล ไปทำเวทีประชาคมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเมื่อได้ข้อมูลมาแล้วครูกศน. ก็จะมีการทำเวทีชาวบ้านเฉพาะเป็นกลุ่มๆ อีกครั้งเพื่อหาความต้องการที่แท้จริงในการเรียนรู้ แล้วจะนำข้อมูลที่ได้อาจจัดแผนปฏิบัติการระดับตำบล” รสรินทร์ ดุษดิษฐ์, (2558). ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์, 4 กันยายน.

สรุปประเด็นสภาพโดยรวมของการใช้ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษามีดังนี้

หน่วยงานท่านมีภูมิปัญญาด้านใดบ้าง พบว่า ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพริ้ว มีภูมิปัญญาในด้านการเกษตร และด้านประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีข้อมูลภูมิปัญญา จำนวน 37 ท่าน

หน่วยงานท่านได้ใช้ความรู้จากทุนปัญญาจัดการศึกษาในเรื่องใดบ้าง พบว่า ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพริ้วได้ใช้ความรู้จากทุนปัญญาจัดการศึกษาในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง เช่นการถักเชือก การสานไม้ไผ่ การทำดอกไม้ประดิษฐ์ วิชาการทอผ้า วิชาการแปรรูปสมุนไพร ในงานการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ความรู้ในการทำสวนลำไย การปลูกข้าวเมืองพริ้ว ความรู้ในงานพิธีสงฆ์พระธาตุ ความรู้เรื่องประวัติชุมชนเวียงพริ้ว ในงานการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นต้น

กิจกรรมที่น่าสนใจในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม พบว่า อำเภอพริ้วเป็นอำเภอเล็กๆ อยู่ในหุบเขา ดังนั้นยังมีความเหนียวแน่น ความสนิมสนมของผู้คนในชุมชน ซึ่งเป็นคนในชุมชนเดียวกัน โดยส่งผลต่อความเหนียวแน่นในการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี

วัฒนธรรมของชุมชน ชุมชนมีกิจกรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมที่น่าสนใจ เช่น งานพิธีกรรมน้ำพระธาตุ กิจกรรมการทำบั้งไฟ งานประเพณีฮีตสิบเป็ง ซึ่งกิจกรรมทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมในข้างต้นจะผูกติดกับความเชื่อความศรัทธาตามแนวคิดของพุทธศาสนา

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน/อำเภอคืออะไร พบว่า อำเภอพร้าวมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนในเรื่องประเพณีล้านนา ที่เชื่อมโยงกับความเชื่อตามแนวพุทธศาสนา

ภาคีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยใช้ทุนทางปัญญา กับ กศน.บั้ง พบว่า ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าว ขับเคลื่อนจัดการศึกษาผ่านทาง กศน.ตำบล ซึ่งมีการจัดทำเวทีประชาคม/เวทีชาวบ้าน เพื่อแสวงหาความต้องการในการเรียนรู้ของประชาชน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าว จึงต้องแสวงหาเครือข่ายร่วมจัดการศึกษา ซึ่งเครือข่ายร่วมจัดการศึกษาจะประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต่างๆ ที่อยู่ในชุมชนเป็นหลัก

สภาพปัญหา พบว่า ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าว ได้มีการรวบรวมข้อมูลทุนปัญญาของชุมชนมาจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในวิชาเลือก เช่น หลักสูตรการปลูกข้าวเมืองพร้าว หลักสูตรประวัติชุมชนเวียงพร้าว เป็นต้น ซึ่งยังไม่ครอบคลุมองค์ความรู้ในชุมชนเนื่องจากการค้นหาความรู้ การดำเนินการถอดองค์ความรู้ของภูมิปัญญาในชุมชนยังขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากบุคลากรของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าว มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้ขาดความชำนาญ และความต่อเนื่องในการดำเนินการในประเด็นเหล่านี้

“ความรู้จากท้องถิ่นในเรื่องภูมิปัญญาส่วนใหญ่ ครู กศน.ตำบลจะเป็นผู้คัดกรอง ในเลือกความรู้ต่างๆ ที่มีประโยชน์มาจัดการเรียนรู้ในวิชาต่างๆ ทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการประกอบอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่นการปลูกข้าวเมืองพร้าว หลักสูตรประวัติชุมชนเวียงพร้าว การทอผ้า การแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน ซึ่งความรู้เหล่านี้เป็นความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนมานานละ แต่ยังไม่มีการรวบรวม แต่เราเองก็ยังไม่สามารถดำเนินการได้ครบถ้วนเนื่องจาก เรายังขาดบุคลากรที่สามารถ” รศรินทร์ คุชดินทร์, (2558).
ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์, 4 กันยายน.

สรุปประเด็นสภาพความต้องการในการจัดการความรู้

วิธีการค้นหาความรู้ของคนในชุมชน พบว่า ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าวมีการค้นหาองค์ความรู้ผ่านการดำเนินงานของ กศน.ตำบล และห้องสมุดประชาชน เป็นหลัก โดยใช้การสอบถามจากนักศึกษาของ กศน. ซึ่งมีความหลากหลายทั้งเยาวชน และผู้ใหญ่ โดยใช้การสอบถามเพื่อหาข้อมูลในเบื้องต้น จากนั้นครู กศน.ตำบลจะเป็นคนเข้าไปค้นหาความรู้ที่น่าสนใจนั้น

วิธีการรวบรวมจัดเก็บองค์ความรู้ พบว่า ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าว ได้ดำเนินการจัดเก็บองค์ความรู้ที่ได้จากการเก็บข้อมูลของ กศน.ตำบล และบรรณารักษ์ห้องสมุด มารวบรวมเป็นเนื้อหาที่น่าสนใจของชุมชน โดยส่วนมากจะใช้เพื่อจัดทำเป็นเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษา แต่ยังมีไม่มากเพียงพอต่อการเรียนรู้ที่หลากหลายของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าว

รูปแบบและวิธีการเผยแพร่องค์ความรู้ของชุมชน กศน.ทำอย่างไร พบว่า ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าว มีการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านการเรียนรู้ใน กศน.ตำบล และห้องสมุดประชาชน โดยใช้รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น และการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นแนวทางหลัก

“ พรวัวใช้การขับเคลื่อนการค้นหาความรู้และการจัดการความรู้ โดยผ่าน กศน.ตำบล และห้องสมุดเป็นหลัก เนื่องจากเจ้าหน้าที่ ที่อยู่ใกล้ชิดชุมชนมากที่สุด การค้นหาความรู้ก็ใช้การสอบถามเป็นหลัก โดยมีการเผยแพร่ทาง กศน.ตำบล และทางห้องสมุดประชาชน” รสรินทร์ ดุษดิษฐ์, (2558). ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์, 4 กันยายน.

สรุปประเด็นสภาพความต้องการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมีดังนี้

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าวมองในเรื่องของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นหลัก ด้วยเพราะสถานศึกษามีครูที่เข้าไปจัดกิจกรรมในพื้นที่เพียงแค่ตำบลละ 1 คนดังนั้นครูที่เข้าไปจัดกิจกรรมต่างๆ จะต้องมีความรู้มีความเข้าใจในบริบทของชุมชนเป็นอย่างดี เพราะจะต้องเข้าไปประสานงานขอความร่วมมือในการจัดการศึกษาทั้งในชุมชนและหน่วยงานราชการในพื้นที่ แต่ด้วยในปัจจุบัน สถานะภาพของครูที่เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ตำบลต่างๆ มีสถานะเป็นพนักงานราชการหรือเป็นอัตราจ้าง ไม่ค่อยมีความมั่นคงในตำแหน่งงาน

เท่าที่ควร บุคลากรจึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามแต่โอกาสของแต่ละบุคคล ทำให้การดำเนินงานส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตาม อรรถศาสตร์อาจขาดช่วงในระหว่างการเปลี่ยนผ่าน และบุคลากรที่เข้ามาใหม่ก็เป็นบุคลากรที่ยังขาด ประสบการณ์ในการทำงานระดับพื้นที่ ดังนั้นระบบการพัฒนาบุคลากรจึงมีความสำคัญยิ่ง ในการพัฒนาบุคลากร กศน. ให้มีความเข้าใจในปรัชญาแนวคิดการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ ปรัชญาคิด เป็น วิธีการทำงานระดับพื้นที่ การประสานงาน การดำเนินงานจัดและส่งเสริมการศึกษา และการวางตนในชุมชนเพื่อสร้างความยอมรับ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการพัฒนาบุคลากร ของ กศน. เพื่อให้สามารถเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

“กศน. ขับเคลื่อนงานต่างๆ โดยใช้บุคลากรซึ่งเป็นครูในตำบลเป็นทัพหน้าในการจัด กิจกรรมต่างๆ ตามบทบาทภารกิจของ กศน. ครูกศน. เหล่าจึงเป็นบุคคลที่มีความ สำคัญอย่างยิ่งในดำเนินงานของ กศน. ให้ประสบผลสำเร็จ แต่ครูเราทั้งหมด เป็นพนักงานราชการ สถานะก็คือลูกจ้างชั่วคราว มันไม่มั่นคงเท่าที่ควร ทำให้หลาย ต่อหลายคนพยายามหาโอกาสที่ดีกว่าในการสอบบรรจุเป็นข้าราชการ และประกอ บกับพี่สาวเป็นอำเภอไกลจากเมือง ดังนั้นจึงมีการเปลี่ยนแปลงเข้าออกของครู อยู่เป็น ประจำ ผลเสียคือทำให้งานในระดับตำบลติดขัดเพราะมีบุคลากรในตำบลแต่คน เดียว ดังนั้นความจำเป็นที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนงาน กศน. ก็คือการ พัฒนาบุคลากรของเราให้มีความสามารถ มีความเข้าใจในบทบาท หน้าที่และ แนวคิดในการจัดการศึกษาของ กศน. อย่างถ่องแท้ เพื่อให้เขามีความพร้อมในการ เข้าไปปฏิบัติในพื้นที่ ดังนั้นการจัดทำระบบพัฒนาบุคลากรที่เข้ามาใหม่ให้มีความรู้ ที่มากพอในการเข้าไปปฏิบัติงานในชุมชน และควรมีพี่เลี้ยงในการคอยช่วยเหลือ และให้คำแนะนำแก่บุคลากรใหม่ในการปฏิบัติงานในพื้นที่ งานกศน. ไม่ใช่่ง่ายๆ ในการเข้าไปประสานงานในพื้นที่ ดังนั้นการพัฒนาบุคลากรจึงเป็นเรื่องที่มี ความสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนงาน กศน. ในระดับตำบล” รศรินทร์ ดุษดินทร์, (2558). ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์, 4 กันยายน.

4. ผลของการศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

ประกอบด้วย (1) โรงเรียนชราบาลวุฒิวิทยาลัย เทศบาลตำบลเชิงค้อย (2) โรงเรียนหอม สุข องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว (3) โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลสันป่าตอง ผู้วิจัยศึกษาถึงแนว ปฏิบัติที่เป็นเลิศในการจัดการศึกษาในด้านต่างๆ ประกอบด้วย ด้านการจัดการความรู้

ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุมาใช้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำไปใช้ในการออกแบบและพัฒนานวัตกรรม (Development: (D₁) ต่อไปโดยมีรายละเอียด

4.1 โรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัย

4.1.1 บริบท

วิสัยทัศน์โรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัย “ถ่ายทอดภูมิปัญญา ศึกษาเทคโนโลยี แก่อย่างมีคุณค่า ชราอย่างมีคุณภาพ”

พันธกิจ พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม ส่งเสริมสนับสนุนชุมชนให้มีศักยภาพ มีความพร้อมในการเป็นกลไกขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุ

ประวัติ โรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัย

โรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัยเป็นโรงเรียนที่ถือกำเนิดขึ้นจากแนวคิดของผู้บริหารเทศบาลตำบลเชิงดอย (นายกเฉลิม สารแปง) มีแนวคิดเพื่อดูแลและยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลเชิงดอย ซึ่งถือว่ากลุ่มผู้สูงอายุนั้นเป็นปวงชนที่มีคุณค่า มีองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา มีทักษะ มีความรู้ ซึ่งสามารถสร้างประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนสังคม ทั้งยังเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ชีวิตการดำเนินชีวิต จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่คนรุ่นหลังจะต้องให้ความสำคัญ ยกย่อง และดูแลกลุ่มผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งด้านสุขภาพกายและจิตใจ ซึ่งโรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัยได้รับความร่วมมือจากภาคเครือข่ายในการดำเนินงานทั้ง พระเดชพระคุณ หลวงพ่อพระโพธิ์รังษี เจ้าคณะอำเภอค้อยสะเกตต์ (เจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยสะเกตต์) ในการอนุเคราะห์ให้ใช้พื้นที่และอาคารของวัดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และได้รับความร่วมมือจาก กศน.อำเภอค้อยสะเกตต์ในการจัดทำหลักสูตรและวิทยาการมาจัดกระบวนการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการทั้งในและนอกพื้นที่อำเภอค้อยสะเกตต์ และภาคเอกชน เช่นคุณทุนุธรรม เกียรติไพบูลย์ ได้อนุเคราะห์เครื่องแบบ และชุดครูในกิจกรรมรับเกียรติบัตร “ปริญญาศีวิไล บัณฑิตปัจฉิมวัย” เป็นต้น ซึ่งในการเปิดเรียนครั้งแรกเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2556 โรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัยได้ โดยมีนักเรียนทั้งสิ้นประมาณ 200 คน และในปีการศึกษา 2557 มียอดนักเรียนทั้งสิ้น 346 คน และได้ความสนใจจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆเข้ามาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก

วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน

- (1) เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจในด้านส่งเสริมสุขภาพ ส่งเสริมอาชีพ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และเทคโนโลยี และสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้
- (2) เพื่อเป็นการสร้างขวัญ และกำลังใจให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติที่ดีต่อการดูแลตนเอง เพื่อดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า
- (3) เพื่อสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังให้คนรุ่นหลังได้มีทัศนคติที่ดีและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุและช่วยกันดูแล
- (4) เพื่อเป็นศูนย์ส่งเสริมอาชีพและถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชน
- (5) เพื่อสร้างภาคีเครือข่ายในการดูแลผู้สูงอายุ
- (6) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุพื้นที่เทศบาลตำบลเชิงดอย

“โดยแนวคิดของผม ผมมองว่าอีกสัก 10 ปี ข้างหน้า ผู้สูงอายุจะมากขึ้น และกับสังคมยุคปัจจุบันที่คนในครอบครัวเริ่มห่างกันเนื่องจากแต่ละคนก็มีภาระและกิจกรรมต่างๆที่ตนเองสนใจ เด็กๆ กลับมาจากโรงเรียนก็มาทำการบ้านบ้าง มานั่งเล่นเกมบ้าง อะไรต่างๆ และประกอบกับผมมองว่าจริงๆแล้ววัยเกษียณ 60 ปีนี้ ผู้สูงอายุทั้งหลายท่านยังมีความสามารถยังมีความรู้ แต่พอเกษียณออกไปแล้วท่านก็ไม่ค่อยได้ทำงานอยู่ว่างๆ เลยมีแนวคิดว่าจะดำเนินการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน โดยชรบาลวุฒิวิทยาลัยนี้ เปิดครั้งแรกเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2556 โดยในครั้งแรกนั้นมีผู้สูงอายุที่สนใจประมาณร่วมร้อยกว่าคน และได้รับความสนใจจากสื่อมาดูมาสัมภาษณ์ ชื่อชรบาลวุฒิวิทยาลัย ในตอนแรกนั้นผมก็ให้มีการนำเสนอชื่อกัน แต่ยังคงคิดว่าไม่โดนใจ จึงมานั่งคิดว่าเทศบาลเรามีศูนย์เด็กเล็กและก็ประสบความสำเร็จได้รางวัลระดับประเทศ ชื่อชรบาล น่าจะเหมาะสม เราจะได้สร้างชื่อให้คนรู้จัก จึงตั้งชื่อว่า โรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัย ขึ้นมา” เฉลิม สารแปง, (2558). นายกเทศมนตรีตำบลเชิงดอย. สัมภาษณ์, 22 สิงหาคม.

ภาพที่ 16 แสดงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของกลุ่มผู้สูงอายุ ก่อนเปิดโรงเรียนชรบาลวุฒิวិทยาลัย
ที่มา : วารสาร โรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัย, 2558: 6

4.1.2 ข้อค้นพบจากการปฏิบัติที่ดี

ด้านวิธีการและกระบวนการในการจัดการความรู้

รูปแบบการจัดการความรู้ของ โรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัย จะเป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของกลุ่มนักเรียนในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันโดยใช้โซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น ไลน์ (Line Application) เฟตบุ๊ก (Facebook) ดังนั้นตามแนวคิด SECI Model ความรู้ที่ฝังลึกของกลุ่มผู้สูงอายุ (Tacit Knowledge) ที่เป็นนักศึกษาของโรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัยจะถูกถ่ายทอดออกมาเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) ออกมาอย่างเป็นธรรมชาติตามบริบทของการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ผ่านการพูดคุยระหว่างกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามเนื้อหาวิชา “โรงเรียนสร้างสุข” ทั้ง 4 สารความรู้ ซึ่งผู้เรียนจะมีบทบาทเป็นทั้งผู้ถ่ายทอดความรู้และเป็นผู้รับความรู้ใหม่ๆ เข้ามา โดยระดับความสามารถในการรับรู้ และระดับความสนใจในเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามบริบทของการจัดการกระบวนการเรียนรู้นั้นจะขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือของเนื้อหา ความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างกัน ความน่าสนใจในเรื่องนั้นๆ และความสามารถในการนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้

ซึ่งลักษณะการสังเคราะห์ความรู้ (Combination) ที่ได้รับการถ่ายทอดหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันนั้นจะเป็นลักษณะการวิเคราะห์ความรู้โดยใช้ประสบการณ์ภูมิหลัง อันเป็นประสบการณ์ที่จากการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพการงาน และประโยชน์ที่คิดว่าจะได้รับจากการนำไปปรับใช้ ความรู้ที่ได้รับการสังเคราะห์ (Combination) แล้วจะถูกนำไปปรับใช้ (Internalization) ตามบริบทวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลของนักเรียนโรงเรียนชราบาลวุฒิวินิจฉัย ซึ่งความรู้นี้จะถูกถ่ายทอดส่งต่อไปในครอบครัว ชุมชน ต่อเนื่องไปเป็นเกลียวความรู้ (Spiral Of Knowledge) ที่ไม่มีสิ้นสุด

องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของโรงเรียนชราบาลวุฒิวินิจฉัย

แม้กระบวนการจัดการความรู้ของโรงเรียนชราบาลวุฒิวินิจฉัย จะไม่ชัดเจนมีรูปแบบที่เป็นทางการมากนักแต่สามารถอธิบายกระบวนการจัดการความรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในบริบทของการเรียนรู้ได้ดังนี้

- 1) คน (Man) ได้แก่กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นนักศึกษาของโรงเรียนชราบาลวุฒิวินิจฉัย กลุ่มวิทยากรจากภาคีเครือข่ายต่างๆ กลุ่มเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลเชิงคอย
- 2) กระบวนการจัดการความรู้ (Process) ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้เพื่อสร้างสุข จำนวน 4 กลุ่มสาระ
- 3) เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology-IT) ผ่านโซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่นการสื่อสารผ่านไลน์ (Line Application)

วิธีการและกระบวนการในการจัดการความรู้

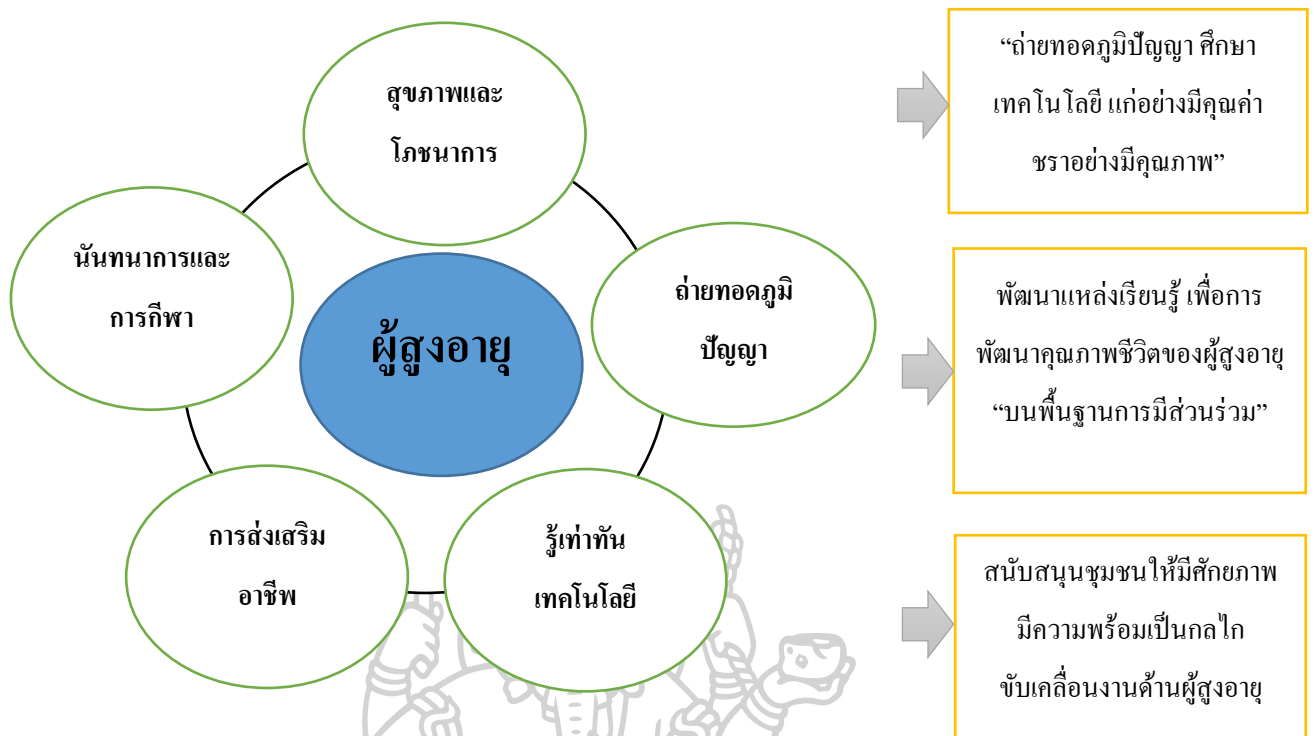
วิธีการจัดการความรู้ของโรงเรียนชราบาลวุฒิวินิจฉัย องค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้จำนวน 4 กลุ่มสาระ ตามแนวคิด “โรงเรียนแห่งความสุข” ซึ่งก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนและการถ่ายทอดองค์ความรู้ ขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งสาระการเรียนรู้ตามแนวคิด “โรงเรียนแห่งความสุข” นี้ประกอบด้วย

ตารางที่ 9 แสดงสาระการเรียนรู้ตามแนวคิด “โรงเรียนแห่งความสุข”

ชื่อวิชา	วัตถุประสงค์	กรอบเนื้อหา การเรียนรู้	วิธีการ/ รูปแบบ จัดการเรียนรู้/ สื่อ	ช่วง ระยะเวลา ในการจัด กระบวน การ
วิชาเทคโนโลยี สารสนเทศ	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศให้เป็นประโยชน์ รู้เท่าทันการเคลื่อนไหวของการเปลี่ยนแปลง เช่น ข้อมูลข่าวสาร การใช้โทรศัพท์เพื่อขอความช่วยเหลือ การใช้คอมพิวเตอร์ - เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ฝึกการใช้สมองและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้คอมพิวเตอร์ เช่น Internet Facebook E-Mail Line เป็นต้น - การใช้โทรศัพท์ การติดต่อสื่อสาร หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ การแจ้งเหตุ 	<ul style="list-style-type: none"> - การบรรยาย - ภาพวีดิทัศน์ สไลด์ - เอกสาร - การสาธิต - การทดลอง ปฏิบัติ 	สัปดาห์ที่ 1 (วันพุธที่ 1 ของเดือน)
วิชาอาชีพและ สวัสดิการทาง สังคม	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อสร้างความมั่นคง การมีรายได้ - เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการจัดบริการและสวัสดิการทางสังคม - เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าใจรูปแบบการจัดบริการและสวัสดิการทางสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - การประกอบอาชีพที่เอื้อกับผู้สูงอายุ - การออมเงิน กองทุนสวัสดิการชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งกลุ่มอาชีพตามความถนัด - การบรรยาย - เอกสาร 	สัปดาห์ที่ 2 (วันพุธที่ 2 ของเดือน)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ชื่อวิชา	วัตถุประสงค์	กรอบเนื้อหา การเรียนรู้	วิธีการ/ รูปแบบ จัดการเรียนรู้/ สื่อ	ช่วง ระยะเวลา ในการจัด กระบวนการ
วิชาวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญา	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม - เพื่อนุรักษ์สืบสาน ฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น - เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ ได้มีโอกาสในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา 	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมผู้สอน หลาน - เรียนตัวเมืองอักษร ล้านนา - การจัดสวน - สมุนไพรแปรรูป ลูกประคบ ขาเมือง - การนวดแผนไทย - กิจกรรมร้องรำ ฟ้อน การตีกลอง สะบัดชัย - การตัดคุง - จ้อย ซอ คำว - วิธีการจัดโต๊ะหมู่บูชา - การทำกรวยหมาก 	<ul style="list-style-type: none"> - ภาพวีดิทัศน์ สไลด์ - เอกสาร - การสาธิต 	สัปดาห์ที่ 3 (วันพุธที่ 3 ของเดือน)
วิชาการส่งเสริม สุขภาพ	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ - เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลสุขภาพและแก้ปัญหาด้านสุขภาพด้วยตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหา - การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ - การดูแลรักษาสุขภาพร่างกายและจิตใจ - การออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ - โภชนาการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ 	<ul style="list-style-type: none"> - ภาพวีดิทัศน์ สไลด์ - เอกสาร - การสาธิต 	สัปดาห์ที่ 4 และ 5 (วัน พุธที่ 4 และ 5 ของ เดือน)

ภาพที่ 17 แสดงองค์ความรู้ที่ใช้จัดกระบวนการเรียนรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุของโรงเรียนชรabalวาศติ
วิทยาลัย
ที่มา : แผ่นพับประชาสัมพันธ์เทศบาลตำบลเชิงคอย

“ในตอนแรกผมคิดตั้งโรงเรียนเพื่อส่งเสริมอาชีพ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้ มีการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ผมก็เลยทำแบบสอบถาม แต่ผลปรากฏว่า สิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการจริงๆ นั้นคือการได้มาฟังพระเทศน์ เค้าไม่ได้เดือดร้อนเรื่องการเงิน แต่สิ่งที่ต้องการคือความรู้สึกทางใจมากกว่า ทั้งการ ได้ฟังพระเทศน์ การได้มาพบปะกัน ดังนั้นกิจกรรมตอนเช้าก็เลยปรับเปลี่ยนใหม่ เป็นตอนเช้าเข้าแถวเคารพธงชาติ หลังจากนั้นก็ให้ผู้สูงอายุฟังพระเทศน์ ทางเทศบาลก็ได้นิมนต์พระที่มีความรู้จากวัดต่างๆ มาเทศนา หลังจากนั้นก็ค่อยเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 4 วิชา โดยจะจัดกระบวนการเรียนรู้สัปดาห์ละ 1 วิชา โดยแนวคิดจะเน้นให้โรงเรียนแห่งนี้เป็น “โรงเรียนแห่งความสุข” กิจกรรมของเราใช้ความสุขเป็นตัวตั้งแล้วแตกออกเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ทั้ง 4 วิชา นี้ โดยเราเปิดเรียนทุกวันพุธ มีทั้งสิ้น 3 ภาคการศึกษา โดยใช้เกณฑ์ว่าผู้ที่เข้ามาเรียนรู้จะต้องมาเรียนรู้ไม่น้อยกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ของเวลาเรียน เปิดสอนวิชาหลักทั้งสิ้น 4 วิชาคือ วิชาอาชีพและสวัสดิการด้านสังคม

วิชาการส่งเสริมสุขภาพ วิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ”
เฉลิม สารแปง, (2558). นายกเทศมนตรีตำบลเชิงคอย. สัมภาษณ์, 22 สิงหาคม.

ด้านวิธีการและกระบวนการเพื่อส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ

โรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัยได้ดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด “โรงเรียนสร้างสุข” โดยบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกับสาระวิชาอันประกอบด้วยวิชาอาชีพและสวัสดิการด้านสังคม วิชาการส่งเสริมสุขภาพ วิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ด้วยเพราะนักเรียนของโรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัยเองนั้นเป็นคนที่มีความรู้และความหลากหลายในวิชาชีพที่เคยได้ประกอบกิจการ ทำให้มีองค์ความรู้ที่สามารถนำมาจัดกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในหมู่นักเรียนด้วยกันเองและสามารถแบ่งปันเพื่อขยายต่อสู่ชุมชนทั้งในเรื่องการประกอบอาชีพ การทำงาน หัตถกรรม การเกษตรกรรม ด้านสุขภาพอนามัย ยาสมุนไพรพื้นบ้าน ฯลฯ อันเป็นการส่งเสริมการมีจิตสำนึกในการแบ่งปันความรู้ (Sharing) และในภาคเรียนที่ 1/2559 นี้เทศบาลมีแผนจะดำเนินการรวบรวมองค์ความรู้ของนักเรียน โรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัย มารวบรวมจัดเก็บเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนและเผยแพร่ต่อไป

องค์ความรู้ที่ใช้ทุนทางปัญญาบูรณาการเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัยในปัจจุบันได้แก่

- (1) วิชาการส่งเสริมสุขภาพได้แก่ การนวดแผนไทย การทำยาสมุนไพร การแนะนำสมุนไพรพื้นบ้าน การทำลูกประคบ การออกกำลังกาย การเดินลีลาศ
- (2) วิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ได้แก่ การสอนอ่านเขียนอักษรล้านนา (ตัวเมือง) คนตรีสะล้อซอซึง การแกะสลักไม้ การทำโคมตุงประทีป
- (3) วิชาอาชีพและสวัสดิการด้านสังคม ได้แก่ การสอนภาษาอังกฤษ การทำงานศิลปะประดิษฐ์ งานเย็บปักถักร้อย

“นักเรียน โรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัยนั้นมีความหลากหลายในด้านอาชีพมาก มีทั้งบุคคลที่มีความรู้เป็นข้าราชการ พนักงานบริษัท เกษตรกร พ่อค้า ผมใช้องค์ความรู้จากภูมิปัญญาของนักเรียนโรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัยด้วยกันมาจัดกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในหลายๆ เรื่อง ทั้งเรื่องศิลปวัฒนธรรมล้านนา เรื่องการสอนภาษาอังกฤษ นอกจากนี้เราก็ได้ให้ผู้สูงอายุเข้าไปเป็นวิทยากรแก่เด็กนักเรียนในโรงเรียนเทศบาล แล้วเราก็ให้เด็กนักเรียนในโรงเรียนเทศบาลมาสอนกลุ่มผู้สูงอายุ

ในงานศิลปะต่างๆ ทั้งการจัดต้นขวดแก้ว การทำศิลปะประดิษฐ์ ซึ่งในภาคเรียน 1/59 นี้เราจะดำเนินการจัดทำข้อมูลความรู้และประสบการณ์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ที่เข้ามาเรียนรู้กับเราเพื่อเป็นข้อมูลในการส่งเสริมการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของกลุ่มผู้สูงอายุ และส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้แก่ชุมชน ”
เฉลิม สารแปง, (2558). นายกเทศมนตรีตำบลเชิงคอย. สัมภาษณ์, 22 สิงหาคม.

ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

โรงเรียนชราบาลวุฒิวิทยาลัยดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ แบ่งภาคการศึกษา ออกเป็น 3 ภาคการศึกษา ภาคการศึกษาละ 3 เดือน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ในทุกวันพุธของ สัปดาห์ มีสาระการเรียนรู้ทั้งสิ้น 4 สาระความรู้ตามแนวคิด “โรงเรียนสร้างสุข” ซึ่งประกอบด้วย วิชาการส่งเสริมสุขภาพ วิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา วิชาอาชีพและสวัสดิการด้านสังคม และวิชา เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยได้รับความร่วมมือในการจัดหาวิทยากร การสนับสนุนสื่อการเรียนรู้ ต่างๆจากภาคีเครือข่ายได้แก่ กศน.อำเภอคอยสะแกต ตำบลงานสาธารณสุขอำเภอคอยสะแกต สำนักงาน เกษตรอำเภอคอยสะแกต และภาคีเครือข่ายอื่นๆ ซึ่งมีการวัดและประเมินผลของผู้เรียน โดยใช้จำนวน ชั่วโมงที่เรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องมาเรียนไม่น้อยกว่า 70% จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์และได้รับเกียรติบัตร “ปริญญาชีวิต บัณฑิตปัจฉิมวัย” และใช้แบบสอบถามความพึงพอใจที่ได้มาเรียนรู้ เป็นตัวประเมิน ความสุขของผู้เรียน

ทัศนคติ/ข้อคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนชราบาลวุฒิวิทยาลัย ปีการศึกษา 2558

พองศรี สงวนภักร์, (2558: 145) โรงเรียนชราบาลวุฒิวิทยาลัย รู้สึกภูมิใจที่ได้มา โรงเรียนนี้ มีความสนุกสนานทำให้จิตใจเบิกบาน อารมณ์ดี ทำให้สุขภาพจิตดี และสุขภาพแข็งแรง ขึ้นกว่าเดิม

พัชรีย์ คำกัมพล, (2558: 126) ได้มาเรียนที่โรงเรียนชราบาลวุฒิวิทยาลัย ทำให้มี สุขภาพแข็งแรงขึ้นมาก ได้พบปะเพื่อนฝูงใหม่ๆ ได้แลกเปลี่ยนทัศนคติความรู้ซึ่งกันและกัน

กาญจนาภา แสันทวี, (2558: 122) ดีมากได้ประสบการณ์เยอะ อยู่บ้านเหงา แต่มาที่ โรงเรียนได้พบเพื่อนฝูงและมีกิจกรรมด้วยกัน ได้ปรึกษากัน คอยกันดูแลกันฉันเพื่อนทำให้ผู้สูงอายุ รักกัน ทำกิจกรรมร่วมกันสนุกสนานอยากให้มีนานๆ

แสวง เสียงสนั่น, (2558: 141) นับว่าเป็นโอกาสที่ดีที่ผู้สูงอายุได้มาศึกษาเล่าเรียน สามารถนำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปขยายผลต่อภายในครอบครัวและชุมชน เป็นการเพิ่มพูนในด้าน สุขภาพ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดถึงสิ่งใหม่ๆที่ได้ศึกษาค้นคว้า

บัวเงา ศรีมูเมือง, (2558: 105) ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาในด้านต่างๆ และได้พบปะเพื่อน ๆ ที่มีอายุรุ่นเดียวกันทำให้ไม่เป็นโรคซึมเศร้า

เงิน สุริยะดั่งการ (2558: 35) เป็นศูนย์รวมที่ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาทในสังคม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีขึ้น ลดความเครียดได้

4.1.3 สภาพปัญหาและอุปสรรค ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของแต่ละชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ต่อไป

จากการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรีตำบลเชิงดอยนั้น ท่านมองว่าปัญหาหลักของการจัดการศึกษาแก่กลุ่มผู้สูงอายุของโรงเรียนชราบาลวุฒิในปัจจุบันนั้นยังไม่มีปัจจัยที่น่ากังวล แต่มองถึงปัจจัยที่อาจจะส่งในอนาคตก็คือ ความต่อเนื่องของการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะเนื่องจากในแต่ละปีการศึกษาเทศบาลตำบลเชิงดอย ซึ่งเป็นเทศบาลขนาดกลางต้องใช้งบประมาณปีละประมาณ 1,000,000 บาท เพื่ออุดหนุนการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนชราบาลวุฒิวิทยาลัย และในปัจจุบันได้มีผู้สนใจที่จะเข้ามาเรียนรู้กับโรงเรียนชราบาลวุฒิวิทยาลัย จำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งก็เป็นภาระในการใช้งบประมาณพอสมควร จึงมองว่าถ้าหากคณะผู้บริหารชุดปัจจุบันหมดวาระไป ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อภาระงานของโรงเรียนชราบาลวุฒิวิทยาลัยได้ ถ้าผู้บริหารชุดใหม่มีแนวคิดในการพัฒนาตำบลในด้านอื่น

“สภาพปัญหาในการดำเนินการของ โรงเรียนชราบาลของเราในปัจจุบัน ยังไม่มีอะไรที่เป็นปัญหาหลักที่อยากจะจัดการได้ แต่ก่อนหน้าก็มีเหมือนกันเช่นมีผู้สนใจจากตำบลและอำเภอข้างเคียงต้องการเข้ามาเรียนรู้ที่โรงเรียนชราบาลด้วย แต่ทางเราไม่อาจรับได้เพราะติดขัดเรื่องการใช้งบประมาณ เพราะอยู่นอกเขตพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาล ซึ่งปัญหาดังกล่าวเราได้ดำเนินการแก้ไข โดยการจัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ที่สนใจเข้ามาเรียนรู้กับทางเรา โดยทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ จะรับผิดชอบค่าเดินทาง ค่าอาหารกลางวันแก่ผู้สูงอายุของตน ส่วนทางเทศบาลตำบลเชิงดอยโดยโรงเรียนชราบาลวุฒิ จะมีหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุที่สนใจสามารถเข้ามาเรียนรู้กับเราได้และจะไม่เป็นภาระในการใช้งบประมาณของเทศบาลตำบลเชิงดอย แต่ถ้ามองปัญหาที่จะเกิดขึ้นผมมองถึงเรื่องการจัดการในอนาคตมากกว่า เพราะอีกไม่นานพวกผมก็จะหมดวาระ ถ้าผู้บริหารของเทศบาลชุดใหม่ มีแนวคิดและให้ความสำคัญในการพัฒนาในด้านอื่น ก็อาจจะส่งผลต่อการบริหารจัดการของ

โรงเรียนชราบาลวุฒิได้” เฉลิม สารแปง, (2558). นายกเทศมนตรีตำบลเชิงดอย. สัมภาษณ์, 22 สิงหาคม.

4.1.4 แนวคิดการพัฒนาโรงเรียนชราบาลวุฒิวิทยาลัยในอนาคต

จากการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรีตำบลเชิงดอยนั้น ผู้บริหารเทศบาลตำบลเชิงดอยได้วางแผนที่จะดำเนินในอนาคตดังนี้

1) จะดำเนินการสำรวจรวบรวม จัดเก็บ จัดระบบข้อมูลองค์ความรู้ และที่เป็นทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนชราบาลวุฒิวิทยาลัยเพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาแก่นักเรียนโรงเรียนชราบาลวุฒิวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ด้านอาชีพ ซึ่งผู้บริหารเทศบาลมองว่าเป็นความรู้ที่สามารถนำมาพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยแนวคิดดังกล่าวนี้จะดำเนินการโดยการรวบรวมองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาด้านอาชีพ ทั้งในด้านสมุนไพรพื้นบ้าน อาหารพื้นเมือง งานหัตถกรรม งานศิลปะประดิษฐ์ฯลฯ แล้วนำองค์ความรู้ที่ได้นั้นมาจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนโรงเรียนชราบาลวุฒิวิทยาลัย เมื่อนักเรียนเหล่านี้ฝึกฝนจนมีความชำนาญ ก็จะดำเนินการจัดทำเพื่อออกจำหน่ายในตราสินค้าของโรงเรียนที่ใช้ชื่อว่า “ชราบาล” ซึ่งผู้บริหารเทศบาลมองว่าจะเป็นอีกแนวทางที่จะส่งเสริมความยั่งยืนของโรงเรียนชราบาลวุฒิวิทยาลัย และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้ามาเรียนรู้อีกแนวทางหนึ่งด้วย

“สิ่งที่กำลังจะทำในอนาคตผมมองว่า 2 ปีที่ผ่านมาเราได้ดำเนินการทำเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกรักและมีความสุขที่จะมาเรียนรู้กับ โรงเรียนชราบาลวุฒิ ในขั้นต่อไปเราก็จะดำเนินในเรื่องภูมิปัญญาซึ่งเป็นทุนความรู้ของผู้สูงในการส่งเสริมเพื่อพัฒนาอาชีพให้มากขึ้นทั้งเรื่องการทำยาสมุนไพร และเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งในตอนนี้เราได้จัดทำทะเบียนการค้าในชื่อ “ชราบาล” ซึ่งเราได้จัดซื้อนี้เป็นทะเบียนการค้าของเรา” เฉลิม สารแปง, (2558). นายกเทศมนตรีตำบลเชิงดอย. สัมภาษณ์, 22 สิงหาคม.

2) ดำเนินการจัดทำข้อตกลง (MOU) ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆที่สนใจในการส่งผู้สูงอายุมาเรียนรู้ที่โรงเรียนชราบาลวุฒิวิทยาลัยเพื่อเป็นการขยายการให้บริการตามความต้องการในการศึกษาของประชาชนนอกเขตพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลตำบลเชิงดอย

“เรื่องของการขยายพื้นที่เพื่อรับผู้สูงอายุที่สนใจจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ซึ่งเราจะดำเนินการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน (MOU) โดยเรามีหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้ แต่ในส่วนของอาหารกลางวันและการเดินทางนั้นจะเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ เป็นคนรับผิดชอบ ซึ่งตอนนี้ก็มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ แสดงความสนใจจะเข้าร่วมกับเราหลายๆที่” เฉลิม สารแปง, (2558). นายกเทศมนตรีตำบลเชิงคอย. สัมภาษณ์, 22 สิงหาคม.

4.2 โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง

4.2.1 บริบท

สถานที่ตั้ง วัดร่องสร้าง ตำบลหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง

เนื่องด้วยในปัจจุบันผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้น และส่วนใหญ่ถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพัง เพราะลูกหลานต้องไปทำงาน ทำให้เกิดความเหงา ซึมเศร้า อยู่กับบ้านไม่มีเพื่อน และไม่มีใครคอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาในยามเจ็บป่วย ดังนั้นคณะกรรมการผู้สูงอายุตำบลสันป่าตองจึงมีแนวคิดจัดทำโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้น เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในตำบลให้ดีขึ้น เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2556 โดยในครั้งแรกมีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 40 คน โดยได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณจากเทศบาลตำบลสันป่าตอง กองทุนหลักประกันสุขภาพ และมีศูนย์การศึกษาอนุรักษะบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสันป่าตอง (กศน.) เป็นผู้สนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการเปิดโรงเรียนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2556

รูปแบบการดำเนินงาน

รูปแบบการดำเนินงาน โดยคณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง ดังนี้

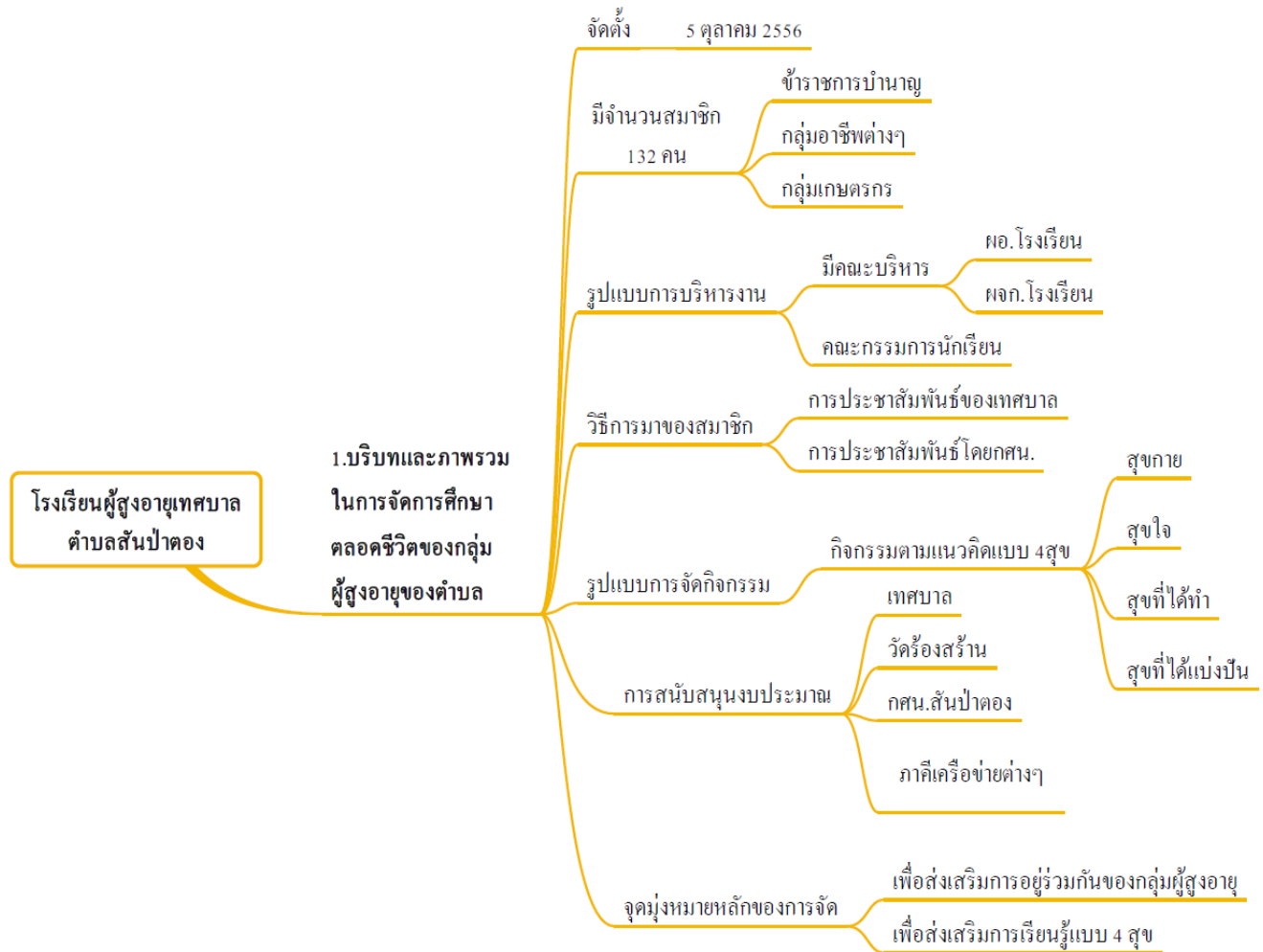

ภาพที่ 18 แสดงคณะกรรมการ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง

จำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 132 คน โดยมาจากหลากหลายอาชีพ ทั้งข้าราชการบำนาญ พ่อค้า เกษตรกร สล่าช่างแกะสลักงานฝีมือ แม่บ้าน ช่างเย็บปักถักร้อย ฯลฯ กิจกรรมการเรียนรู้จะจัดในทุกๆวันพฤหัสบดี โดยจัดกิจกรรมตลอดทั้งปี ไม่มีช่วงปิดภาคเรียน

จุดประสงค์การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง

- (1) เพื่อเป็นศูนย์กลางการพบปะและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของกลุ่มผู้สูงอายุ
- (2) เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะเสริมสร้างความสุขทั้ง 4 สุข อันประกอบด้วย สุขกาย สุขใจ สุขที่ได้แบ่งปัน ของกลุ่มผู้สูงอายุ

ภาพที่ 19 แสดงข้อมูลบริบทของโรงเรียนเทศบาลตำบลสันป่าตอง

4.2.2 ข้อค้นพบจากการปฏิบัติที่ดี

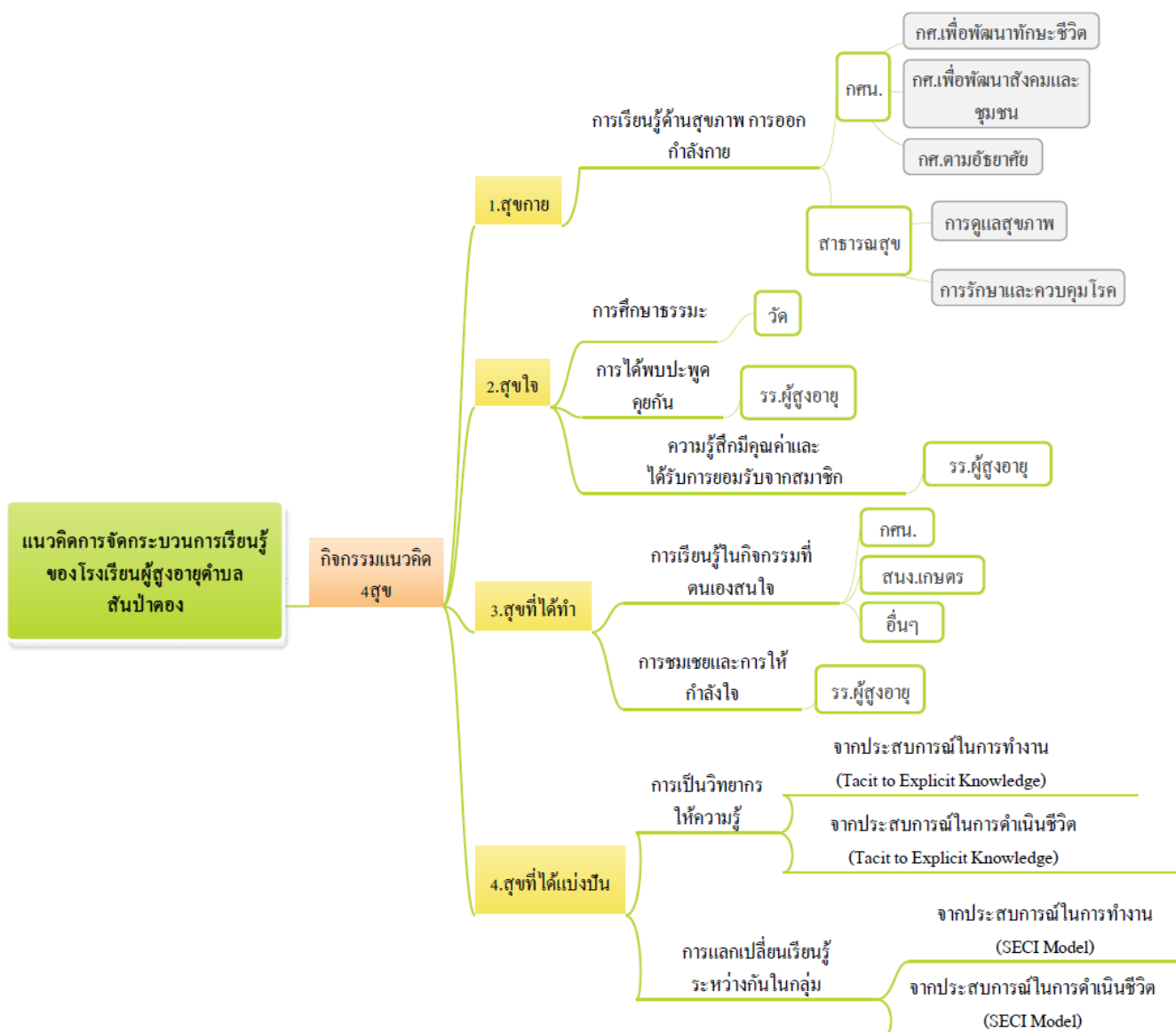
โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง เกิดขึ้นจากการร่วมมือกันผลักดันของชมรมผู้สูงอายุตำบลสันป่าตองที่ต้องการมีสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และช่วยเหลือดูแลกันของกลุ่มสมาชิกผู้สูงอายุ โดยมีหัวเรือหลักคือพ่อครูสง่า ซึ่งเป็นประธานนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง โดยได้รับความร่วมมือจาก กศน.อำเภอสันป่าตองเป็นผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุโดยทาง กศน.อำเภอสันป่าตองได้ใช้รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ 4 สุขซึ่งประกอบด้วย สุขที่ 1 สุขกาย สุขที่ 2 สุขใจ สุขที่ 3 สุขที่ได้ทำ และสุขที่ 4 สุขที่ได้แบ่งปัน

“กศน.สันป่าตองได้ใช้แนวคิด 4 สุขนี้มาตั้งแต่ปี 2556 ซึ่งเรามองเป็นแนวคิดน่าจะเป็นทิศทางที่ถูกต้องของการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตแก่กลุ่มผู้สูงอายุ กศน.สันป่าตอง โดยแนวคิด 4 สุขนี้ ประกอบด้วย สุขที่ 1 สุขกาย คือการที่เรามีสุขภาพที่แข็งแรง กิจกรรมก็เช่นการออกกำลังกาย วิธีการดูแลสุขภาพเป็นต้น สุขที่ 2 สุขใจ คือการที่เรามีสุขภาพใจที่เบิกบานกิจกรรมที่ส่งเสริมความสุขใจก็เช่น การไปศึกษาคุณงาน การเรียนศิลปะ การฟังพระเทศนา สุขที่ 3 สุขที่ได้ทำ คือการที่ให้ผู้สูงได้ทำ ได้เรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจ ของตนเองโดยทาง กศน.อ.สันป่าตองจะเป็นเพียงคนส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และประสานงานภาคีเครือข่ายต่างๆเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้เหล่านั้น สุขที่ 4 สุขที่ได้แบ่งปัน เป็นรูปแบบการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ของผู้สูงอายุเองต่อกลุ่ม ต่อชุมชน เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์จากการทำงาน การดำเนินชีวิต ที่หลากหลาย การที่ท่านได้มาแลกเปลี่ยนความรู้ และแบ่งปันความรู้กันนั้นมีประโยชน์มากต่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเอง และมีประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาชุมชน ” ทวีศักดิ์ แยมพราย, (2558). ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอสันป่าตอง. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.

โดยรูปแบบการจัดกิจกรรมทั้ง 4 สุขนี้ เป็นการบูรณาการการจัดการศึกษาของ กศน. ทั้งการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการศึกษาตามอหยาศัย ซึ่งนอกจาก กศน.อำเภอสันป่าตองแล้ว โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง ก็ได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายมาร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิด 4 สุขนี้ ทั้งวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสันป่าตอง สำนักงานเกษตรอำเภอสันป่าตอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นต้น

“ซึ่ง 4 สุขนี้มีความเกี่ยวเนื่องกัน เป็นการจัดการศึกษาโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ทั้งการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการศึกษาตามอหยาศัยมาใช้เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดนี้ ผมมีความเชื่อว่าถ้าผู้สูงอายุได้ศึกษา เรียนรู้ ได้ปฏิบัติในสิ่งที่ตนเองสนใจ ตนเองชอบ ความสุขก็จะเกิดขึ้นเองในระหว่างการเรียนรู้นั้น เป็นความสุขที่ได้ทำ ได้เรียนรู้ ได้แบ่งปัน และ กศน.สันป่าตองมองว่าแนวคิด 4 สุขดังกล่าวนี้ เป็นแนวคิดที่หน่วยงานภาคีเครือข่ายต่างๆ สามารถเข้ามาร่วมกันจัด

กิจกรรมได้ ทั้งวัด สาธารณะสุข สำนักงานเกษตร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน ตามความถนัดและภารกิจของแต่ละหน่วยงาน โรงเรียนผู้สูงอายุนี้ เราไม่ควรยึดกรอบว่าเป็นของใครหน่วยงานใดหน่วยหนึ่งแต่ควรเป็นความร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายที่จะมาร่วมกันในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวคิด 4 สุข” ทวีศักดิ์ เข้มพราย, (2558). ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอสันป่าตอง. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.

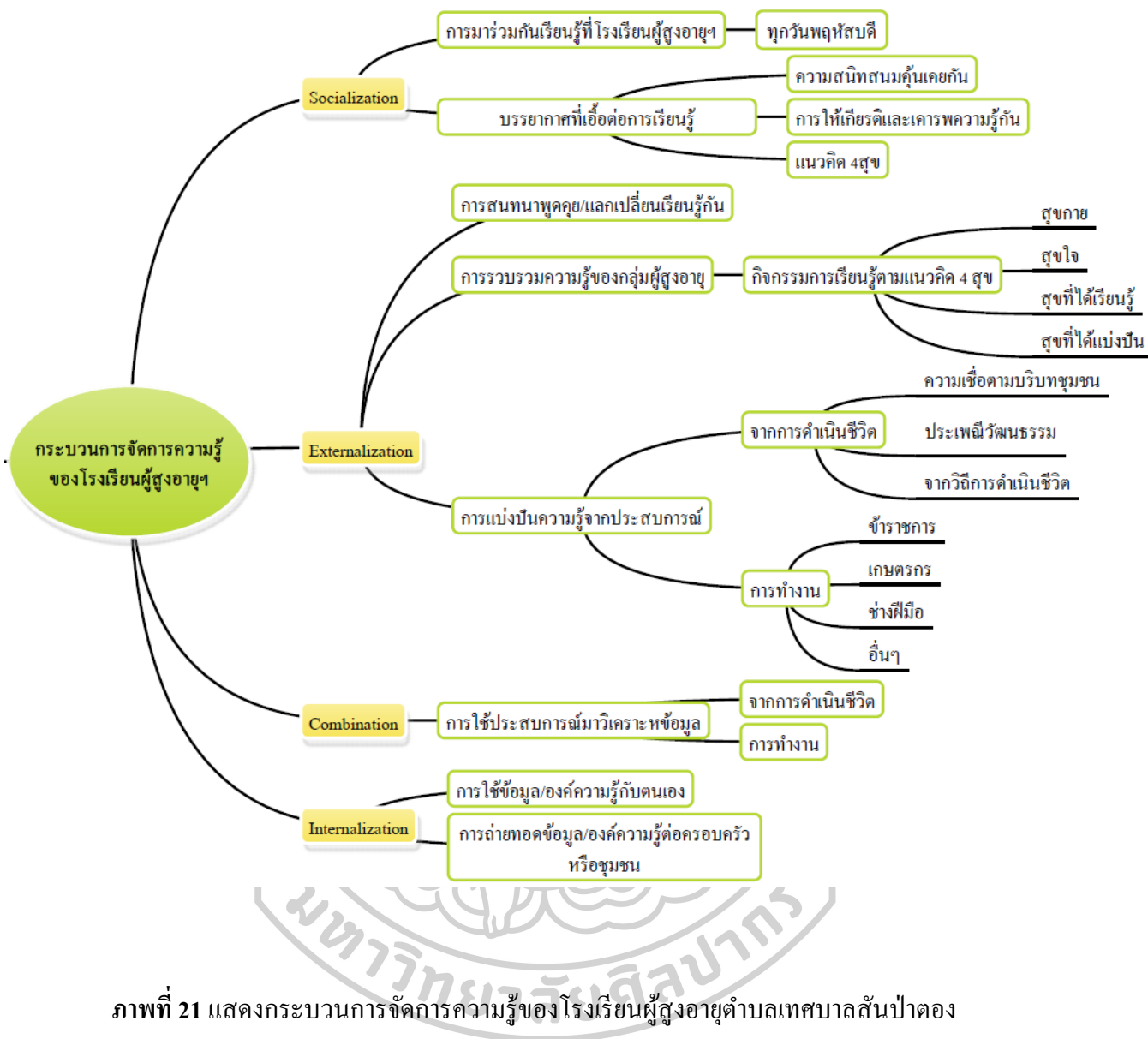
ภาพที่ 20 รูปแบบกิจกรรม 4 สุขของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเทศบาลสันป่าตอง

ด้านวิธีการและกระบวนการในการจัดการความรู้

ที่โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเทศบาลสันป่าตอง ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) อันเกิดจากประสบการณ์การดำเนินชีวิต ประสบการณ์การทำงานได้ถูกให้ความสำคัญ โดยมีการรวบรวมและนำความรู้เหล่านี้มาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แก่นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเทศบาลสันป่าตอง ผ่านแนวคิด 4 สุข ทั้งการฝึกอาชีพ งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ดนตรีพื้นเมือง การเดินลีลาศ การเดินเข้าจังหวะ สุขภาพอนามัย ฯลฯ นักเรียนทุกคนจะได้รับการเคารพในความรู้ที่ตนและสมาชิกทุกคนมี ส่งผลให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้เป็นอย่างมาก ดังนั้นความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ถูกถ่ายทอดเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ทั้งผ่านการสนทนาพูดคุยกันในกลุ่มนักเรียน และในการจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาต่างๆ ทำให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ๆ แก่นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเทศบาลสันป่าตองคนอื่นๆ เกิดกระบวนการวิเคราะห์ (Combination) ความรู้โดยใช้ประสบการณ์ของตนเองที่ผ่านการดำเนินชีวิตมา เป็นองค์ความรู้ของตนเอง (Internalization) เพื่อประยุกต์ปรับใช้ความรู้เหล่านั้นทั้งแก่ตนเอง และเพื่อการถ่ายทอดความรู้นั้นไปสู่คนในครอบครัวหรือชุมชน นำไปกลับเป็นความรู้ที่ฝังลึก (Explicit to Tacit Knowledge) อีกครั้ง ซึ่งกระบวนการนี้จะเกิดขึ้นตลอดระยะเวลาในการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเทศบาลสันป่าตองอย่างไม่มีสิ้นสุด

ดั่งภาพประกอบ

ภาพที่ 21 แสดงกระบวนการจัดการความรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเทศบาลสันป่าตอง

องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของโรงเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง

กระบวนการจัดการความรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตองที่ได้ดำเนินการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้นั้นสามารถอธิบายกระบวนการจัดการความรู้ที่เกิดขึ้นตามบริบทของการเรียนรู้ได้ดังนี้

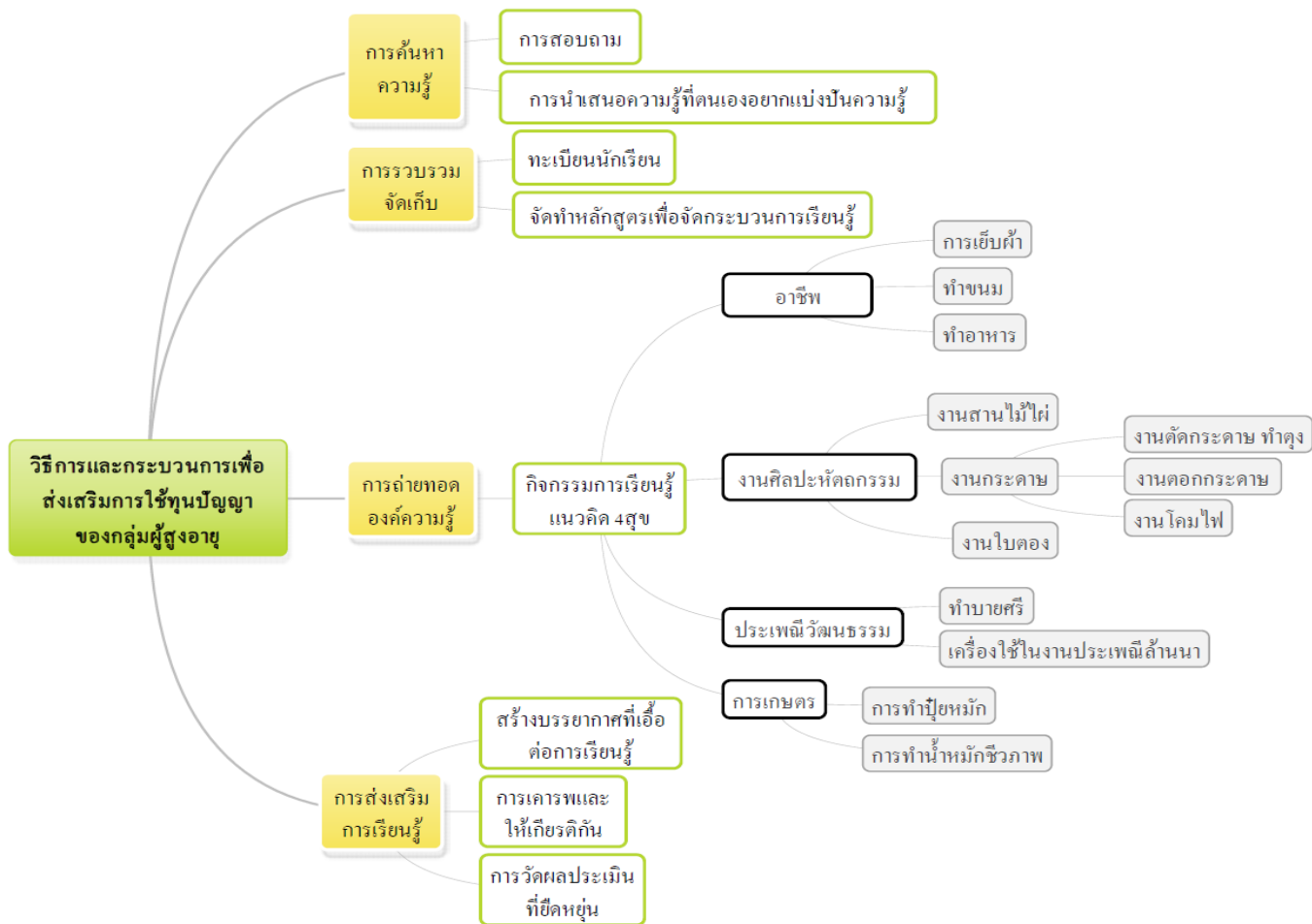
- (1) คน (Man) ได้แก่กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นนักศึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง กลุ่มวิทยากรจากภาคีเครือข่ายต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

(2) กระบวนการจัดการความรู้ (Process) ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด 4 สุขอันประกอบด้วย (1) สุขกาย (2) สุขใจ (3) สุขที่ได้ทำ (4) สุขที่ได้แบ่งปัน ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการตามแนวคิด SECI Model ขึ้น

(3) เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology-IT) ผ่านโซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่นการสื่อสารผ่านไลน์ (Line Application)

วิธีการและกระบวนการเพื่อส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตองมีการรวบรวมองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของนักเรียนที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ และได้นำความรู้เหล่านั้นมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แก่นักเรียนด้วยเอง ตามแนวคิด 4 สุข เช่นการเย็บผ้า การทำขนม การทำอาหาร งานศิลปหัตถกรรม การสานตะกร้า งานสานเครื่องใช้จากไม้ไผ่ งานสานหญ้า ศิลปะประดิษฐ์ การตัดตุ๊ก การต่อกลาย กระดาษ การทำโคมกระดาษ การทำโคมจีน งานพับกระดาษต่างๆ งานใบตอง การทำบายศรี งานการเกษตร การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำยาชีวภาพ ดนตรีพื้นเมือง สละล้อซอซึง การเดินลีลาศ การเดินบาสโลบ ฯลฯ ซึ่งความรู้ที่ใช้จัดกิจกรรมเหล่านี้มาจากความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) อันเกิดจากประสบการณ์การดำเนินชีวิต ประสบการณ์การทำงานของผู้สูงอายุทั้งสิ้น และนอกเหนือจากองค์ความรู้ที่เป็นทุนปัญญาเหล่านี้ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อหรือกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนต่อกัน ก็มีความสำคัญอันจะส่งเสริมให้การเรียนรู้นั้นประสบผลดี ซึ่งที่โรงเรียนผู้สูงอายุฯ ได้ให้ความสำคัญในการเคารพความรู้ของแต่ละคนและการให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ จะไม่มีการบังคับหรือประเมินวัดผล ว่าสวยที่สุด แยกที่สุด ทำได้หรือทำไม่ได้ แต่จะใช้ความสุขและความพึงพอใจของนักเรียนทุกคนที่เข้าเรียนรู้ที่นี่เป็นฐานวัดประเมินผลในทุกกิจกรรมการเรียนรู้

ภาพที่ 22 วิธีการและกระบวนการเพื่อส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง

“อย่างวันนี้เราสอนเรื่องเย็บผ้าตัดผ้า เราก็ใช้วิทยากรคือนักเรียนของเราเอง จำนวน 2 ท่านซึ่งมีความรู้ด้านการตัดผ้า เขาเปิดร้านตัดผ้ามาตั้งแต่เป็นสาว ๆ ตอนนั้นก็ยกให้ลูกดูแลต่อละ ส่วนผ้านั้นนักเรียนที่สนใจก็จะนำเอาผ้ามาเองจากบ้าน มาฝึกตัด ฝึกทำแบบกันที่นี้ หรือส่วนทางด้านหลังห้องก็สอนเรื่องการตัดตุ๊กกระดาษที่จะใช้ในงานประเพณีต่างๆ ซึ่งวิทยากรก็เป็นนักเรียนของเราเองมาสอนให้นักเรียนที่สนใจได้เรียนรู้กัน หรือบางสัปดาห์เราก็เรียนเรื่องการเต้นลีลาศ เราก็ใช้วิทยากรซึ่งเป็นนักเรียนของเราเองเป็นผู้สอน ก็สนุกดีนะ ทุกคนได้เรียนรู้ร่วมกัน ไม่เครียด ใครเก่งใครไม่เก่งก็ไม่เป็นไรขอให้ทุกคนมีความสุขที่ได้เรียนรู้ร่วมกันก็พอละ” เพ็ญจิต วุฒิวงศา, (2558). นักเรียน. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.

ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง ได้จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่สมาชิกที่สนใจเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการตามแนวคิด 4 สุขเป็นตัวขับเคลื่อนการจัดการศึกษาทั้งการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รูปแบบการเรียนรู้เป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ที่เกิดขึ้นมาจากประสบการณ์การทำงานและประสบการณ์การดำเนินชีวิตของแต่ละท่าน ผ่านกิจกรรมการฝึก การสาธิต การปฏิบัติ และการสนทนา โดยการวัดผลประเมินผลไม่ได้ใช้เกณฑ์ชี้วัดที่ตายตัว ไม่ได้ใช้การทดสอบเพื่อวัดและประเมินผล แต่ใช้ความสุขใจ ความพึงพอใจในการเรียนรู้ เป็นตัววัดและประเมินการเรียนรู้ของแต่ละท่าน นั้นทำให้โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง

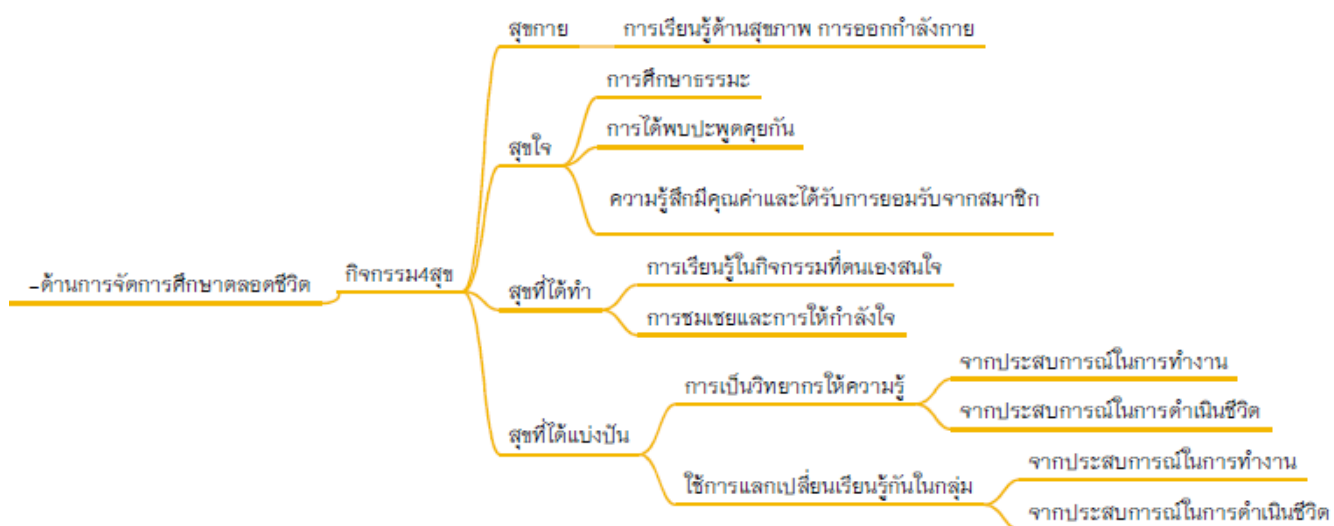
“กิจกรรมที่จัดขึ้นเน้นการให้ความสุขแก่ผู้เรียน ไม่ได้เน้นว่าจะต้องดีที่สุด หรือสวยที่สุด จะเสร็จก็ได้ไม่เสร็จก็ได้ ใครอยากเรียนก็เรียน ใครเหนื่อยละจะไปร้องคาราโอเกะก็ได้เลย ไม่ว่าจะกัน ขอให้ทุกคนมีความสุขที่ได้มาเรียนรู้ถือว่าใช้ได้ละ ” รุ่งทิพย์ จัฒขาว, (2558). รองประธานนักเรียน. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.

เนื้อหาที่ใช้จัดกระบวนการเรียนรู้สามารถจำแนกที่ออกมาออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

- 1) ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์การทำงานและประสบการณ์การดำเนินชีวิตของนักเรียน โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง
- 2) ความรู้จากภาคีเครือข่ายที่ร่วมจัดการศึกษา เช่น กศน. อำเภอสันป่าตอง สำนักงานเกษตรอำเภอสันป่าตอง สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสันป่าตอง เป็นต้น

“เรามีการเรียนรู้ทุกด้านทั้ง การออกกำลังกาย การทำอาหาร การทำงานฝีมือ การทำงานศิลปะประดิษฐ์ ตัดตุ๊กตกระดาษ คือเรื่องไหนที่นักเรียนโรงเรียนของเรามีความรู้มีความชำนาญเราก็จะให้ท่านเหล่านั้นมาสอน มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทุกคนในโรงเรียนจะให้เกียรติกัน เคารพความรู้ที่แต่ละคนมีจะไม่มีการติติงหรือว่าวิจารณ์ ให้เสียกำลังใจกัน แต่จะส่งเสริมให้แต่ละคนมีความมั่นใจมากขึ้น ส่วนเรื่องใดที่เราไม่มีความรู้ความเข้าใจก็จะขอความช่วยเหลือจาก กศน. มาช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ ซึ่งนอกจาก กศน. แล้ว เราก็ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการพลศึกษาเชียงใหม่ มาช่วยสอนเรื่องการออกกำลังกาย การบริหารกล้ามเนื้อ มีหมอมจากโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ากรพ.สต. อสม. มาวัดความดัน มาตรวจเบาหวาน

หรืออย่างอาทิตย์ที่แล้วก็มาตรวจสุขภาพฟัน” อุทัย บุญชื่น, (2558). ประธานคณะกรรมการบริหาร โรงเรียน. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.

ภาพที่ 23 แสดงกิจกรรม 4 สุขกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

4.2.3 สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของแต่ละชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ต่อไป

สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง จากการสนทนากับสมาชิกนักเรียนและการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ กศน. อำเภอสันป่าตอง สรุปสภาพปัญหาของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตองดังนี้

ด้านงบประมาณ

เนื่องด้วยโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง เป็นการจัดกิจกรรมและดำเนินงานโดยชมรมผู้สูงอายุเป็นหลัก ซึ่งเป็นการรวมตัวของกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งเป็นภาคประชาชนจึงไม่มีงบประมาณสนับสนุนเป็นของตนเอง ถึงแม้จะมีภาคีเครือข่ายเช่น ศูนย์ กศน. อำเภอสันป่าตอง สำนักงานเกษตรอำเภอสันป่าตอง สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสันป่าตอง เป็นภาคีเครือข่ายที่สนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในด้านต่างๆ แก่โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง แต่ด้วยเพราะหน่วยงานเหล่านี้เป็นหน่วยงานราชการจึงสามารถสนับสนุนการจัดการกิจกรรมได้ตาม

ภารกิจหน้าของหน่วยงานตนเองเท่านั้นและไม่สามารถสนับสนุนงบประมาณในช่วงสิ้นปีงบประมาณ จึงขาดความต่อเนื่องในการสนับสนุนในช่วงเวลาดังกล่าว และกลุ่มผู้สูงอายุยังมีความกังวลถึงการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารหน่วยงานราชการระดับอำเภอที่เป็นภาคีเครือข่าย เพราะหากมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารก็อาจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดลำดับความสำคัญตามภารกิจงานใหม่ อาจส่งผลกระทบต่อ การสนับสนุนงบประมาณแก่โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตองได้เช่นกัน

ด้านการบริหารจัดการ

โดยกลุ่มผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง มองถึงการบริหารจัดการองค์ความรู้จากทุนปัญญาซึ่งในปัจจุบันนั้นมีการนำมาใช้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้แต่ยังไม่หลากหลายเพียงพอ เนื่องด้วยเพราะยังไม่มีจัดการความรู้ที่ชัดเจนในถอดองค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของกลุ่มผู้สูงอายุมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุมองว่ายังมีองค์ความรู้ที่หลากหลายอันเกิดจากประสบการณ์การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพที่ยังไม่ได้มีการนำมาจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งความรู้เหล่านี้ในบางครั้งผู้สูงอายุเองก็ยังไม่รู้ นึกไม่ออกว่าตนเองมี ตนเองมีความชำนาญ และมีความน่าสนใจ แต่ด้วยเพราะในปัจจุบันทางกลุ่มผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตองเองยังขาดความรู้ แนวทางการดำเนินที่ชัดเจนในการจัดการความรู้ จึงเป็นปัญหาหนึ่งในการที่จะถอดองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาออกมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้เต็มที่

ด้านอาคารสถานที่

ด้วยเพราะในปัจจุบันมีผู้สูงอายุที่สนใจเข้าร่วมเรียนรู้กับโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตองมากขึ้นตามลำดับจากในปี 2556 มีจำนวนนักเรียนเพียง 52 คน แต่ในปัจจุบันมีจำนวนผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตองทั้งสิ้น 132 คน จึงทำให้ในบางกิจกรรมไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้พร้อมเพรียงกันได้ทั้งหมด แต่จะใช้การจัดลำดับการจัดกิจกรรมเพื่อให้เหมาะสมกับสถานที่ของโรงเรียน

4.2.4 แนวคิดการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตองในอนาคต

แนวทางการพัฒนาในอนาคตของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตองนั้น ทางกลุ่มได้มองถึงวิธีการทำอย่างไรให้โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตองมีความเข้มแข็งขึ้น มีการนำองค์ความรู้ที่หลากหลายขึ้นมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตตามแนวคิด 4 สุข ซึ่งทางกลุ่มได้มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

ด้านงบประมาณ

ทางกลุ่มจะขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆมากขึ้น เช่นการทำโครงการขอรับการสนับสนุนจาก กองทุนสนับสนุนและส่งเสริมสุขภาพ กองทุนสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น และจะดำเนินงานเพื่อสร้างความเข้มแข็งในด้านงบประมาณของตนเองโดยการจัดทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่เป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ที่กำหนดเพื่อเพิ่มช่องทางหารายได้ในการจัดการด้านงบประมาณของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง โดยยึดแนวคิด 4 สุข เป็นหลัก

ด้านการบริหารจัดการ

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตองจะดำเนินการนำองค์ความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนของโรงเรียนมาใช้ให้มากขึ้น โดยจะใช้การจัดการความรู้มาเป็นเครื่องมือ ในการถอดองค์ความรู้ของผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง มารวบรวม จัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ที่โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง และเผยแพร่แก่ผู้สนใจ

4.3 โรงเรียนฮอมสุข องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว

4.3.1บริบท

สถานที่ตั้ง ณ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ผู้สูงอายุในชุมชน ต.ดอนแก้ว อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่

ประวัติโรงเรียนฮอมสุข

โรงเรียนฮอมสุขเกิดขึ้นจากผลของการจัดกิจกรรมวันเต็มสุข ซึ่งเป็นกิจกรรมที่อบต. ดอนแก้ว จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการและผู้สูงอายุในชุมชนให้ดีขึ้น รูปแบบกิจกรรมวันเต็มสุขนั้นจะประกอบด้วยกิจกรรมนันทนาการ การฝึกอาชีพ การตรวจสุขภาพ และการเยี่ยมไข้ โดยจัดเป็นกิจกรรมสัจจรไปตามหมู่บ้านต่างๆ ทั้ง 10 หมู่บ้านของตำบลดอนแก้ว และจากกิจกรรมวันเต็มสุขนี้เองทำให้คนในชุมชนและผู้สูงอายุในตำบลดอนแก้ว เกิดแนวคิดที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิต และเป็นเวทีพบปะพูดคุยของกลุ่มผู้สูงอายุในตำบล โดยทาง อบต.ดอนแก้ว ได้ดำเนินการสนับสนุนมอบหมายให้ กองสวัสดิการสังคม เป็นแม่ข่ายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุนี้ ตั้งแต่ ปี2557 เป็นต้นมา โดยได้รับความร่วมมือในการร่วมจัดกิจกรรมจาก โรงพยาบาลนครพิงค์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ศูนย์ กศน.อำเภอแม่ริม

และภาคีเครือข่ายอื่นๆ รูปแบบการจัดกิจกรรมของโรงเรียนสอนสุขนั้นครอบคลุมการส่งเสริมดูแล และพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุที่หลากหลายมิติโดยมีการจำแนกผู้สูงอายุออกเป็นกลุ่มๆ ดังนี้

- 1) สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน คือผู้สูงอายุที่เฝ้าบ้านอาจจะไม่ชอบออกไปไหนหรือยังมีภาระในการประกอบอาชีพหรือการดูแลสุขภาพหลายๆ 2) สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง คือผู้สูงอายุที่มีอาการเจ็บป่วยไม่สบายทั้งอัมพฤกษ์ อัมพาต และเป็นโรคเจ็บป่วยตามวัย 3) สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม ก็คือผู้สูงอายุที่มีความพร้อมและมีความต้องการเรียนรู้ร่วมกันซึ่งก็จะมาเรียนรู้ ณ โรงเรียนสอนสุข 4) สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มกลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นการนำกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ มารวบรวมกันเพื่อส่งเสริมสนับสนุนและให้คำปรึกษาในการพัฒนาชุมชนตำบลคอนแก้ว

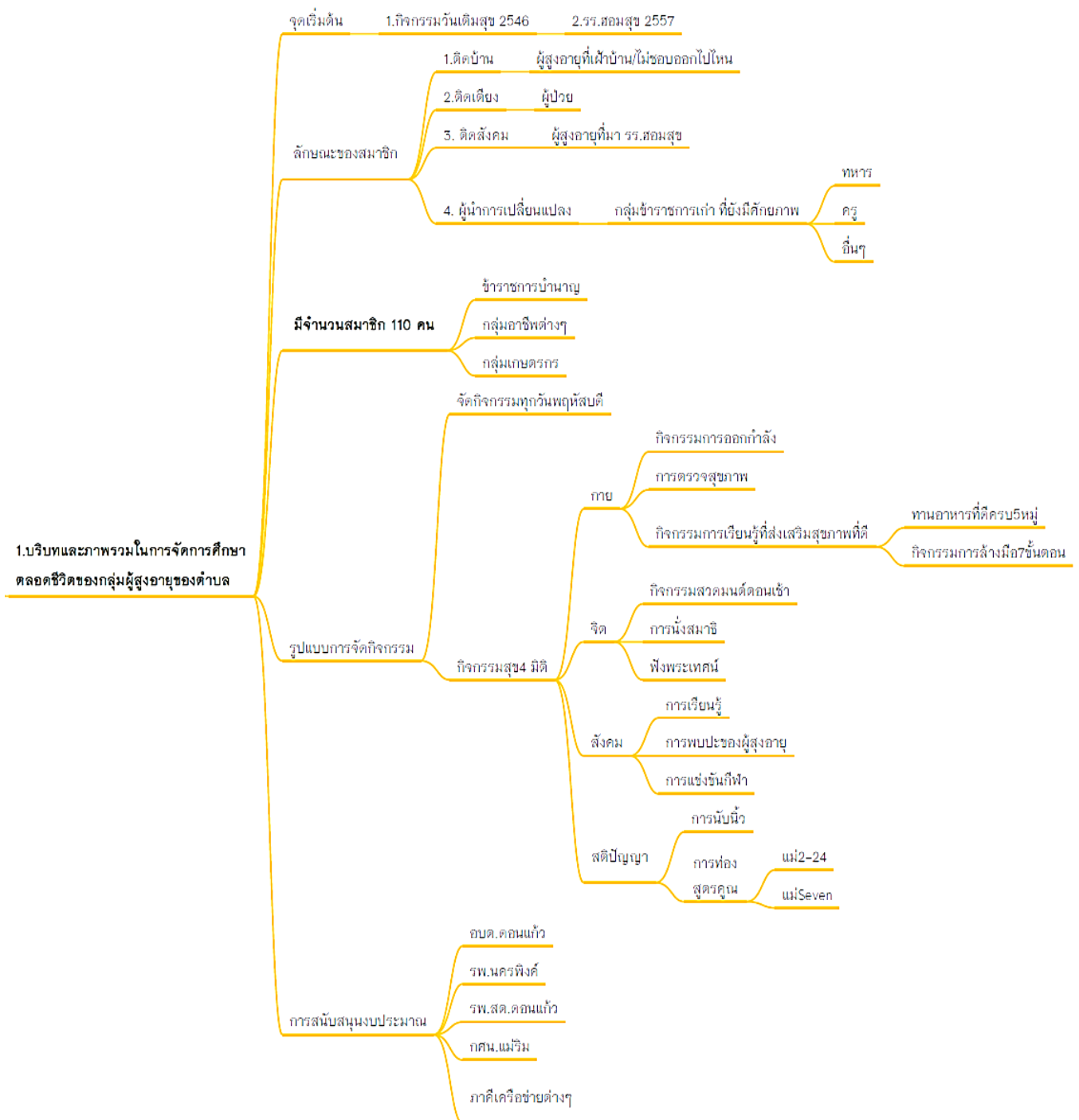
วิธีการที่โรงเรียนสอนสุขใช้ในการส่งเสริมดูแล และพัฒนาผู้สูงอายุของตำบลคอนแก้วมีดังนี้

- 1) สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านเราโรงเรียนสอนสุขจะมีจิตอาสาซึ่งเป็นนักเรียนโรงเรียนสอนสุข เข้าไปเยี่ยมเยียนพูดคุย สอบถามสารทุกข์สุขดิบ แนะนำแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในลักษณะ เพื่อนเยี่ยมเพื่อน เป็นไปให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ซึ่งผลของการดำเนินงานดังกล่าวในทางอ้อมก็สามารถทำให้มีผู้สูงอายุในกลุ่มนี้เข้ามาเรียนรู้กับโรงเรียนสอนสุขเพิ่มขึ้น
- 2) สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียงซึ่งมีอาการเจ็บป่วยต่างๆ ตามช่วงวัยนั้นทางโรงเรียนสอนสุขก็ได้ร่วมมือกับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ อาสาสมัครสาธารณสุข และโรงพยาบาลนครพิงค์ เข้าไปเยี่ยมเยียน ตรวจสอบสุขภาพ และพูดคุยให้กำลังใจแก่ผู้ป่วย
- 3) สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม คือสมาชิกผู้ที่มีความพร้อมและต้องการเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างกัน ซึ่งกิจกรรมที่จัดกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุในกลุ่มนี้นั้นจะเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนวคิดสุข 4 มิติ อันประกอบด้วย กาย จิต สังคม สติปัญญา และสมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มกลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุทรงคุณวุฒิ มีประสบการณ์การทำงานในด้านต่างๆ มาร่วมกันแนะนำและให้คำปรึกษาในการพัฒนาชุมชน

“โรงเรียนสอนสุขเป็นวิวัฒนาการที่เกิดเริ่มต้นจากกิจกรรมวันเต็มสุข โดยมีกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มเล็กๆ ที่เค้ามีความต้องการมาทำกิจกรรมร่วมกัน แต่ในช่วงนั้นมันยังไม่เป็นแบบแผน ทางอบต.คอนแก้วก็เลยเข้าช่วยในการจัดกิจกรรมนี้ให้เกิดขึ้น โดยมีภาคีเครือข่ายมาร่วมกันจัดขึ้น เช่น โรงพยาบาลนครพิงค์ รพ.สต.คอนแก้ว โดยเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนสอนสุข นอกจากเจ้าหน้าที่ของอบต. เรายังมีกลุ่มจิตอาสา มาร่วมกันจัดกิจกรรมนักเรียนผู้สูงอายุของโรงเรียนสอนสุขมีทั้งสิ้น 110คน ช่วงอายุของผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนโรงเรียนสอนสุข อยู่ในช่วงประมาณ 60-70 ปี ซึ่งลักษณะของสมาชิกผู้สูงอายุของคอนแก้วเราแบ่งออกเป็น 1) สมาชิกผู้สูงอายุ

กลุ่มติดบ้าน คือผู้สูงอายุที่เฝ้าบ้าน/ไม่ชอบออกไปไหน 2) สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง คือผู้สูงอายุที่มีอาการเจ็บป่วยไม่สบาย 3) สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม ก็คือนักเรียนผู้สูงอายุที่มา ณ. โรงเรียนหอมสุข 4) สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มกลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือกลุ่มข้าราชการเก่า ที่เกษียณอายุแต่ยังมีศักยภาพ มีความรู้อยู่บ้านแต่ไม่ทำอะไรและร่างกายยังแข็งแรง วิธีการของโรงเรียนหอมสุข เราจะดำเนินการกับกลุ่มผู้สูงอายุทุกกลุ่ม โดยใช้รูปแบบและกิจกรรมที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมและบริบทของแต่ละกลุ่ม เช่น 1) สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านเราก็จะมีจิตอาสาซึ่งเป็นนักเรียน โรงเรียนหอมสุข เข้าไปเยี่ยมเยียนพูดคุยในลักษณะ เพื่อนเยี่ยมเพื่อน บางทีเราก็จะได้กลุ่มนี้เข้ามาเรียนรู้ที่โรงเรียนหอมสุขเพิ่มขึ้น 2) สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง ก็จะมีคุณหมอมจาก รพ.สต.คอนแก้ว อสม. และจิตอาสา เข้าไปเยี่ยมเยียน ตรวจสอบสุขภาพ พูดคุยให้กำลังใจ 3) สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม ก็คือนักเรียนผู้สูงอายุที่มา ณ. โรงเรียนหอมสุข เราก็จัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ตามแนวคิดสุข 4 มิติ และสุดท้าย 4) สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มกลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง ส่วนใหญ่ก็จะเป็นกลุ่มข้าราชการเก่า ที่เกษียณอายุแต่ยังมีศักยภาพ มีความรู้อยู่บ้านแต่ไม่ทำอะไรและร่างกายยังแข็งแรง ที่คอนแก้วจะมีคนกลุ่มนี้เยอะพอสมควรเพราะเนื่องจากบริเวณตำบลคอนแก้ว จะเป็นสถานที่ตั้งของสถานที่ราชการ และหน่วยทหาร ซึ่งคนกลุ่มนี้จะเข้ามามีบทบาทในการให้คำชี้แนะ และคอยช่วยเหลือ ”

ชญาณิสรา กุลอ่อน, (2558). เจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม. สัมภาษณ์, 24 กันยายน.

ภาพที่ 24 บริบทของโรงเรียนสอมสุข

4.3.2 ข้อค้นพบจากการปฏิบัติที่ดี

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะศึกษาถึงแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของโรงเรียนฮอมสุขด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุในกลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้สูงอายุติดสังคม ซึ่งมีการจัดการกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ตามแนวคิดสุข 4 มิติดังนี้

ด้านวิธีการและกระบวนการในการจัดการความรู้

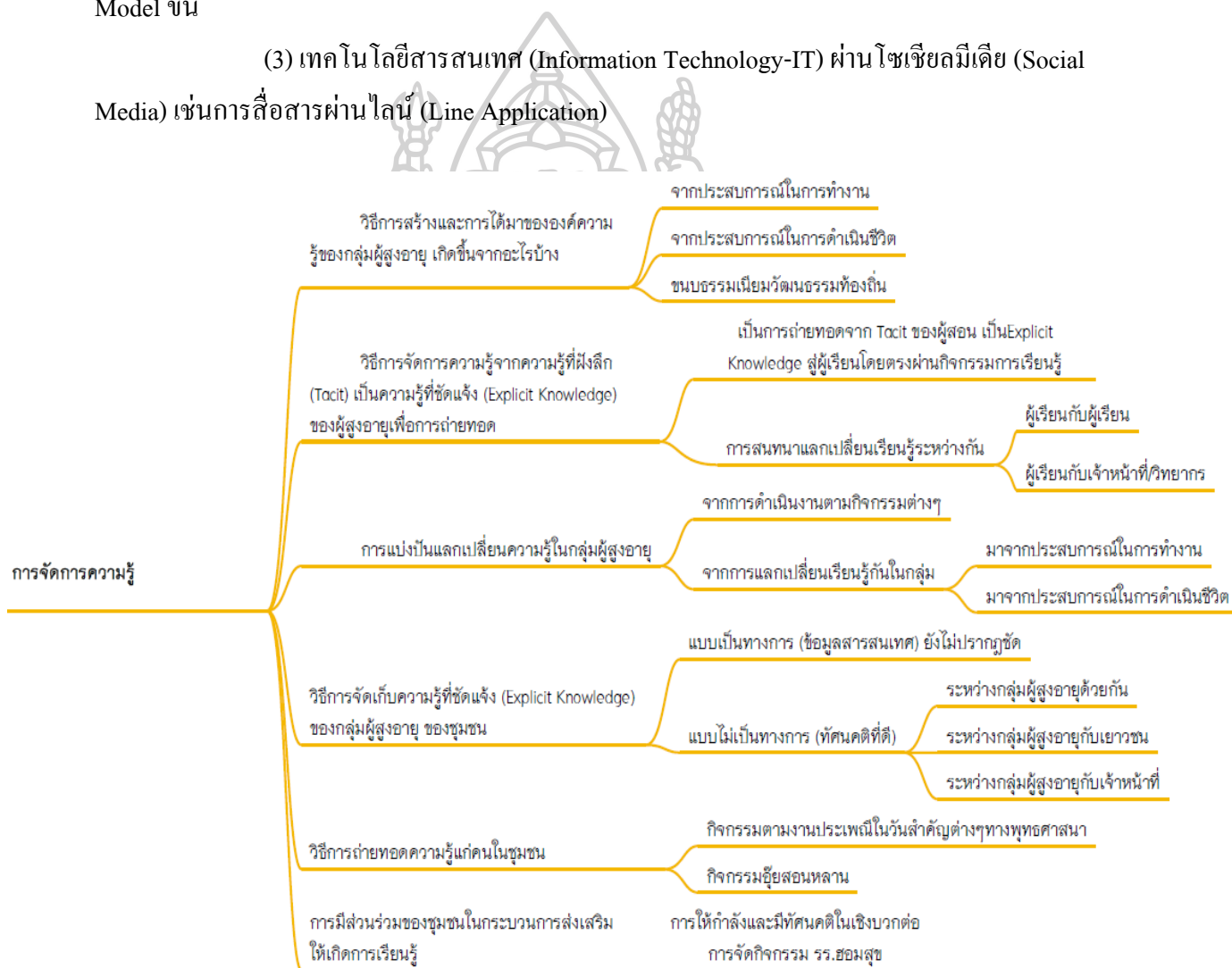
ในโรงเรียนฮอมสุข กระบวนการจัดการความรู้เกิดขึ้นผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ตามแนวคิดกิจกรรมสุข 4 มิติ ซึ่งเป็นแนวคิดหลักในการจัดการกระบวนการเรียนรู้และการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ของโรงเรียน องค์ความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุอันเกิดจากประสบการณ์การดำเนินชีวิต จากประสบการณ์การทำงาน ซึ่งเป็นความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ถูกถ่ายทอดและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเจ้าหน้าที่ในโรงเรียนฮอมสุขออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ความรู้ที่ชัดเจนถูกถ่ายทอด และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันอย่างเป็นธรรมชาติผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ และการพูดคุยกันอย่างคุ้นเคย ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนกันเป็นอย่างดี ด้วยเพราะกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนฮอมสุข เน้นส่งเสริมการรับฟังการยอมรับซึ่งกันละกัน ทุกคน ในโรงเรียนจึงมีความคุ้นเคยและมีความไว้วางใจกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นความรู้ที่ชัดเจน (Tacit Knowledge) จึงเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ แต่โรงเรียนฮอมสุขยังไม่มีระบบการค้นหาคำถามและการจัดการความรู้ที่ชัดเจนนัก ความรู้ชัดเจนที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การนำความรู้กลับไปใช้ประโยชน์จึงขึ้นอยู่กับความสนใจ และประสบการณ์ในการวิเคราะห์ความรู้ (Combination) ของแต่ละท่าน

“แนวคิดของโรงเรียนฮอมสุขเน้นกิจกรรมสุข 4 มิติ คือ กาย จิต สังคม สติปัญญา แต่ข้อมูลด้านภูมิปัญญาเรายังไม่ได้จัดเก็บข้อมูลความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ แต่เราทราบว่านักเรียนเราแต่ละท่านเคยประกอบอาชีพอะไรบ้าง มีความรู้ในด้านใดที่ถนัด อย่างเช่นคุณครูสินธร ท่านก็จะสอนเรื่องการถัก การทำพวงกุญแจ ทำถ่างประทีป ในโรงเรียนเรามีหลายท่านคะ โดยการจัดกิจกรรมนั้นนอกจากเราจะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ณ.ตำบลดอนแก้วแล้ว เรายังได้จัดกิจกรรมเคลื่อนที่ไปศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมพรณ์ เพื่อเป็นการแบ่งปัน พบปะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มผู้สูงอายุ” ชญาณิสสา กุลอ่อน, (2558). เจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม. สัมภาษณ์, 24 กันยายน.

องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของโรงเรียนฮอมสุข

กระบวนการจัดการความรู้ของโรงเรียนฮอมสุขที่ได้ดำเนินการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ นั้นสามารถอธิบายกระบวนการจัดการความรู้ที่เกิดขึ้นตามบริบทของการเรียนรู้ได้ดังนี้

- (1) คน (Man) ได้แก่แก่กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นนักศึกษาของโรงเรียนฮอมสุข กลุ่มเจ้าหน้าที่ของ อบต. ดอนแก้ว และวิทยากรจากภาคีเครือข่ายต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (2) กระบวนการจัดการความรู้ (Process) ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด กิจกรรมสุข 4 มิติ คือ กาย จิต สังคม สติปัญญาส่งเสริมให้เกิดกระบวนการตามแนวคิด SECI Model ขึ้น
- (3) เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology-IT) ผ่าน โซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่นการสื่อสารผ่านไลน์ (Line Application)

ภาพที่ 25 กระบวนการจัดการความรู้ของโรงเรียนฮอมสุข

วิธีการและกระบวนการเพื่อส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ

โรงเรียนฮอมสุขมีการใช้ทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนของโรงเรียน และของกลุ่มจิตอาสาที่เข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรม มาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยนำมาบูรณาการกับแนวคิดสุข 4 มิติ คือ กาย จิต สังคม สติปัญญา ซึ่งเป็นแนวคิดหลักในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน รูปแบบกิจกรรมมีทั้งการฝึกอาชีพระยะสั้น การสอนภาษาต่างประเทศ การทำยาสมุนไพร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการนำองค์ความรู้ของผู้สูงอายุไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่เยาวชนในชุมชน และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ใกล้เคียง เช่นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ แต่การนำองค์ความรู้จากทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุมาใช้เพื่อจัดและส่งเสริมการเรียนรู้นั้นจะเป็นแบบเชิงประจักษ์คือ ทราบว่ามีผู้สูงอายุท่านใดบางที่มีความสามารถในด้านใดแต่ยังไม่มีการค้นหา รวบรวมองค์ จัดเก็บข้อมูลความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของผู้สูงให้ครอบคลุมเท่าที่ควร

“กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดตามแนวคิดสุข 4 มิติ ตัวอย่างเช่น กิจกรรมสุข 4 มิติ 1) มิติด้านกาย เน้นการส่งเสริมการออกกำลังกาย การตรวจสุขภาพ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดี ทานอาหารที่ดีครบ 5 หมู่ กิจกรรมการล้างมือ 7 ขั้นตอน เป็นต้น 2) มิติด้านจิต ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้เช่น กิจกรรมสวดมนต์ตอนเช้า การนั่งสมาธิ ฟังพระเทศน์ 3) มิติด้านสังคม ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ การพบปะพูดคุยกันของผู้สูงอายุ การแข่งขันกีฬา 4) มิติด้านสติปัญญา ประกอบด้วยกิจกรรมเช่น การนับนิ้ว การท่องสูตรคูณ แม่ 2-แม่ 24 หรือการท่องแม่ Seven เพื่อฝึกสมองและป้องกันการลืม” ชญาณิศา กุลอ่อน, (2558). เจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม. สัมภาษณ์, 24 กันยายน.

ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

การจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนฮอมสุขใช้แนวคิดสุข 4 มิติเป็นแนวคิดหลักในการขับเคลื่อนเพื่อจัดและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ รูปแบบการนำแนวคิดสุข 4 มิติมาปรับใช้เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดำเนินการได้คือ 1) มิติด้านกาย การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นการส่งเสริมสุขภาพพลานามัยที่แข็งแรงของผู้สูงอายุ ทั้งการส่งเสริมการออกกำลังกาย การดูแลเรื่องโภชนาการทานอาหารที่ดีครบ 5 หมู่ การตรวจสุขภาพ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดี และกิจกรรมการป้องกันสุขภาพเช่น การล้างมือ 7 ขั้นตอน ซึ่งช่วยลดภาวะเสี่ยงได้ เป็นต้น 2) มิติด้านจิต การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นการส่งเสริมคุณธรรม

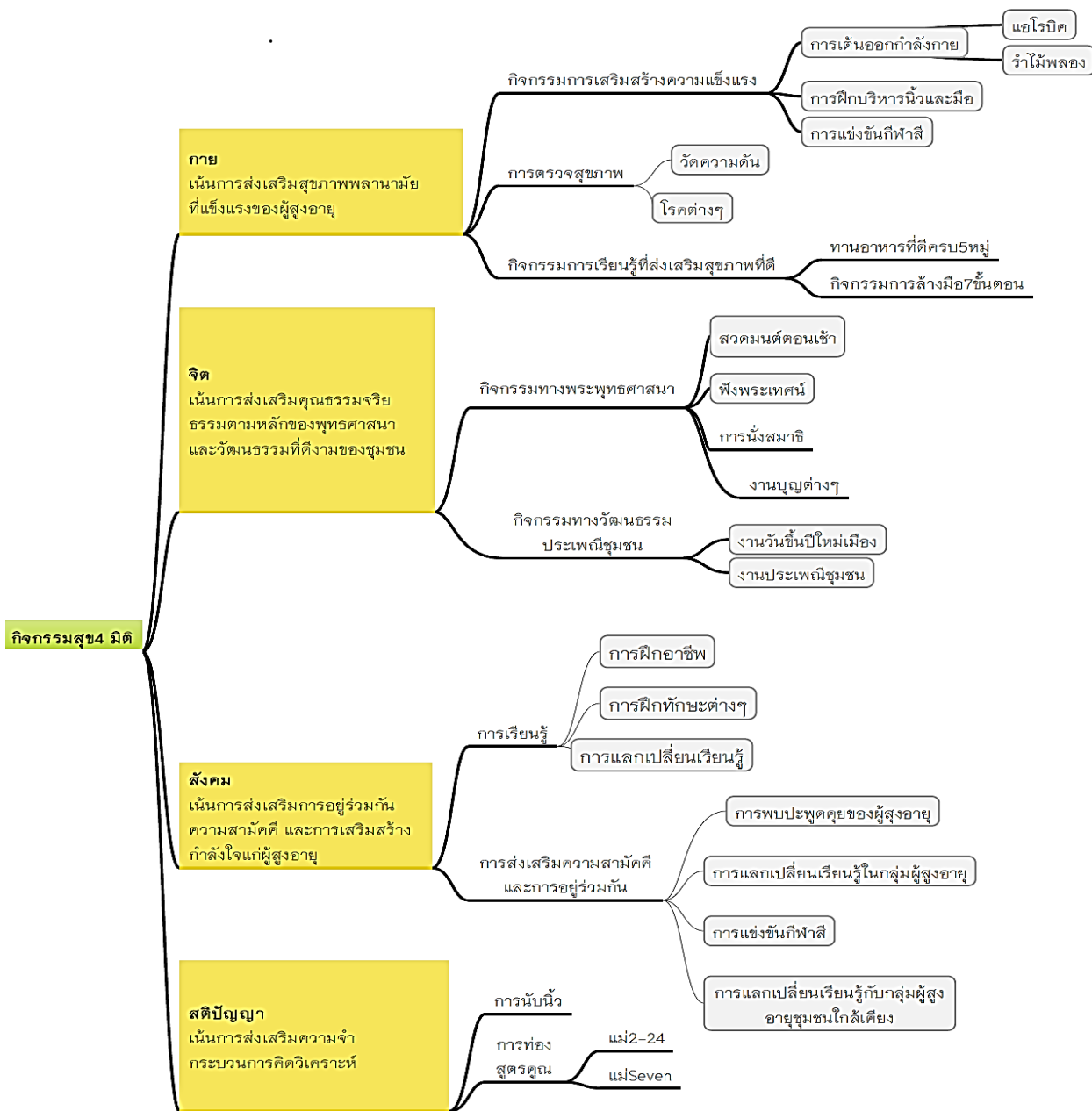
จริยธรรมตามหลักของพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่ค้ำจุนของชุมชน ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้เช่น กิจกรรมสวดมนต์ตอนเช้า การนั่งสมาธิ ฟังพระเทศน์ การทำบุญ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในวันที่สำคัญของทางพุทธศาสนา กิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชน 3) มิติด้านสังคม การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน ความสามัคคี และการเสริมสร้างกำลังใจแก่ผู้สูงอายุ กิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน การฝึกอาชีพ กิจกรรมทางสังคมที่เน้นให้ผู้สูงอายุได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน กิจกรรมเสริมสร้างกำลังใจซึ่งกันและกันทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุที่มาเรียนรู้กับโรงเรียนฮอมสุขและกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ใกล้เคียง กิจกรรมนันทนาการต่างๆ การเต้น การร้องเพลง การแข่งขันกีฬา เป็นต้น 4) มิติด้านสติปัญญา การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นการส่งเสริมความจำ กระบวนการคิดวิเคราะห์ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นช่วงวัยที่อาจจะมีปัญหาในกระบวนการจำ หลงๆ ลืมๆ จึงออกแบบกิจกรรมนี้เพื่อส่งเสริมความจำ เพื่อป้องกันการลืม ส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์ซึ่งเป็นการฝึกและใช้สมอง รูปแบบกิจกรรมประกอบด้วย การนับนิ้วมือ การท่องสูตรคูณ แม่ 2-แม่ 24 และการท่องสูตรคูณแม่ Seven” เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้จะเป็นแบบบูรณาการร่วมกันตามความสุข 4 มิติ จะมีความแตกต่างกันไปในกิจกรรมของแต่ละสัปดาห์ ตามความต้องการของผู้สูงอายุและบริบทของโรงเรียนฮอมสุข การวัดและประเมินผล ใช้การสังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้สูงอายุแต่ละท่านที่เข้ามาเรียนรู้กับโรงเรียนฮอมสุขแทนการสอบวัดผลประเมินแบบการศึกษาในระบบ ส่วนการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้โดยภาพรวมโรงเรียนฮอมสุขมีการสร้างและส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่งทั้งในด้านสถานที่ซึ่งอยู่ในบริเวณวัด มีความร่มรื่นสงบ ด้านบุคลากรที่จัดการกระบวนการเรียนรู้ ก็มีความเข้าใจ ให้เกียรติ ให้ความสำคัญและพร้อมจะรับฟัง ให้กำลังใจแก่ผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ ซึ่งส่งผลเป็นอย่างมากต่อบรรยากาศในการเรียนรู้และความเชื่อใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้สูงอายุกับผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขและพร้อมที่จะเรียนรู้อย่างเต็มที่ตามศักยภาพของตนเอง โดยนอกจากโรงเรียนฮอมสุขแล้ว ก็ยังมีภาคีเครือข่ายต่างๆ มาช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุ เช่น ศูนย์ กศน.อำเภอแมริม โรงพยาบาลนครพิงค์ และอื่นๆ

“วิธีการจัดกิจกรรม ในแต่ละสัปดาห์เราจะกิจกรรมที่สลับสับเปลี่ยนกันไป ตามแนวความสุข 4 มิติ คือ กาย จิต สังคม สติปัญญา โดยเราจะจัดกิจกรรมกันทุกๆ วัน พุทธสัปดาห์ ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดำเนินงานนั้นจะครอบคลุมมิติ ทั้ง 4 มิติ จะไม่ได้จำแนกแต่จะจัดแบบบูรณาการร่วมกัน ตามบริบทและประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน

และเรากำลังจะมีกีฬา ซึ่งจะจัดในเดือนพฤศจิกายน รูปแบบกิจกรรมก็เช่น กิจกรรมการแข่งขันต่อสู้คาราเต้ กิจกรรมการแข่งขันลี้ยงมือถูกลักษณะ หรือกิจกรรม วัดความดันหมู่เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ก็เป็นกิจกรรมที่รวบรวมความรู้ที่เราได้ เรียนรู้กันมาทั้งปี สิ่งทำให้การจัดกิจกรรมของโรงเรียนสอนสุขของเราประสบความสำเร็จ เรามองว่าเกิดขึ้นจากการยอมรับซึ่งกันละกัน การที่ผู้สูงอายุเข้ามาเรียนรู้ กับทางโรงเรียนสอนสุขของเรา เราก็พร้อมที่จะรับฟังความคิด ความต้องการ และ ยอมรับความแตกต่างของผู้สูงอายุ เพราะจุดเริ่มต้นต่างคนต่างไม่รู้จักกัน ก็ต้องมา ปรับเข้าหากัน แต่ไม่นานเพราะเราพร้อมจะเข้าใจเค้าอยู่แล้ว เวลาเค้าคิดอะไรเราก็จะ ให้เค้าคุยออกมาเราเองก็พร้อมที่จะรับฟัง มันทำให้เค้ารู้สึกว่าเค้ามีคุณค่า การยอมรับ นี้มันเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งการยอมรับกันระหว่างผู้สูงอายุ ด้วยกัน และระหว่างเรากับ ผู้สูงอายุทำให้เกิดความเชื่อถือและเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน การจัดกิจกรรมก็ เช่นกัน เราต้องเข้าใจและให้เกียรติท่าน เราจะไม่มีการตะคอกหรือการดุด่า แต่เรา จะใช้วิธีการพูดหรือใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือในส่งเสริมการเรียนรู้หรือการปรับตัว เข้าหากัน เช่น ใช้การตบมือเพื่อให้ท่านหยุดคุยกัน แทนที่จะพูดว่าให้ทุกคนหยุดพูด เป็นต้น ซึ่งแนวทางนี้เราคิดว่าเรามาถูกทางแล้ว” ชญาณิสสา กุลอ่อน, (2558). เจ้าหน้าที่ กองสวัสดิการสังคม. สัมภาษณ์, 24 กันยายน

ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 26 กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสุข 4 มิติ

4.3.3 สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของแต่ละชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ต่อไป

ด้านงบประมาณ

- การจัดกิจกรรมของโรงเรียนไม่มีปัญหาเรื่องงบประมาณเนื่องจากได้รับการอุดหนุนงบประมาณจาก อบต.ดอนแก้ว และงบประมาณจาก สสส. นอกจากนี้ทางกลุ่มได้ดำเนินจัดทำกองทุนเพื่อมีงบประมาณไว้จัดกระบวนการเรียนรู้ในช่วงสิ้นปีงบประมาณ

“งบประมาณที่ใช้จัดกิจกรรม เราได้จากกองทุน สปสช. และจากอบต.ดอนแก้ว นอกจากนี้เรายังมีกองทุนซึ่งผู้สูงอายুর่วมกันเก็บหอมรอบริบกัน และนอกจากนี้เราก็ได้จิตอาสาจากคนในพื้นที่มาร่วมกันในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนสุขุมสุข เราจึงไม่มีปัญหาในเรื่องนี้” ชญาณิศ กุลอ่อน, (2558). เจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม. สัมภาษณ์, 24 กันยายน.

ด้านการบริหารจัดการ

- สภาพปัญหาด้านการบริหารจัดการจากการสอบถามพูดคุยกับเจ้าหน้าที่และกลุ่มผู้สูงอายุพบว่าอาจมีบ้างแต่เป็นปัญหาเล็กๆ ไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนสุขุมสุขมีกลุ่มจิตอาสาจำนวนมาก เข้ามาช่วยเหลือในการดำเนินงานในด้านต่างๆ ซึ่งจิตอาสาเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นคนในตำบลดอนแก้ว

“ทุกวันพฤหัสบดี เราก็ทำงานทั้งหมดไว้ที่ อบต. มาทำงานจัดกิจกรรมที่โรงเรียนสุขุมสุขนี้ ทำงานที่นี้ถ้าถามว่าเหนื่อยไหม บอกว่าเหนื่อยมากเสาร์อาทิตย์แทบไม่เลย แต่เรารู้สึกมีความสุขในการทำงาน เราเห็นความสุขที่เกิดขึ้นของผู้สูงอายุ เรายังมีความสุขเช่นกัน โดยรูปแบบการทำงานที่นี้เราจะทำโครงการแบบต่อยอดเรื่อยๆ เราใช้ทุนทางสังคมค่อนข้างเยอะในการดำเนินงาน ในชุมชนเรามีจิตอาสาอยู่มาก ” ชญาณิศ กุลอ่อน, (2558). เจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม. สัมภาษณ์, 24 กันยายน.

ด้านอาคารสถานที่

- โรงเรียนสุขุมสุขในปัจจุบันอาคารเรียนที่ใช้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ยังมีพื้นที่กว้างขวางและเพียงพอต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งโรงเรียนสุขุมสุข

มีแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ทุกพื้นที่ของตำบลคอนแก้วเป็นพื้นที่สร้างสรรค์อันก่อให้เกิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ทุกที่

“คอนแก้วเรามีพื้นที่สร้างสรรค์ โดยทุกๆ ที่ของตำบลเราเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ เพื่อให้คนในตำบลได้แสดงศักยภาพ” แยม, (2558). เจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม. สัมภาษณ์, 24 กันยายน.

4.3.4 แนวคิดการพัฒนาโรงเรียนฮอมสุข ในอนาคต

แนวคิดในการพัฒนาของโรงเรียนฮอมสุขในอนาคตจะเน้นการพัฒนาต่อยอดการดำเนินงานตามแนวคิดสุข 4 มิติ ในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้นให้ขึ้นรวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้จิตอาสาของตำบลคอนแก้วมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมมากขึ้น ซึ่งเป็นส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและยังเป็นการสร้างค่านิยมจิตอาสาของคนตำบลคอนแก้วให้ขยายมากขึ้น ซึ่งก็จะส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียน ฮอมสุขและการพัฒนาชุมชนในภาพรวม

5. การศึกษาเทียบเคียง (Benchmark)

ผลการดำเนินการศึกษาแนวการปฏิบัติที่ผลการดำเนินการศึกษาเทียบเคียง (Benchmark) ในครั้งนี้เป็นการเทียบเคียงด้านกระบวนการ (Process Benchmarking) ในการจัดกิจกรรมโดยใช้องค์ความรู้ของผู้สูงอายุมาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของแต่ละพื้นที่ที่ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลผลจากการศึกษาแนวการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเทียบเคียงโดยประกอบด้วยหัวข้อในการเทียบเคียงดังนี้

- (1) ข้อค้นพบสิ่งที่ดีของแนวคิดการจัดการศึกษา
- (2) ข้อค้นพบจากการเทียบเคียง (Benchmark) ด้านวิธีการและกระบวนการในการจัดการความรู้
- (3) ข้อค้นพบจากการเทียบเคียง (Benchmark) ด้านวิธีการและกระบวนการเพื่อส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ
- (4) ข้อค้นพบจากการเทียบเคียง (Benchmark) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ตารางที่ 10 แสดงผลการเทียบเคียงในการใช้องค์ความรู้ของผู้สูงอายุมาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาเทียบเคียง (Benchmark) ในการใช้องค์ความรู้ของผู้สูงอายุมาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต			
พื้นที่ศึกษา / ประเด็น	โรงเรียนชรบาบลุดิ วิทยาลัย เทศบาลตำบลเชิง ดอย	โรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลสันป่าตอง	โรงเรียนหอมสุข องค์การบริหารส่วน ตำบลดอนแก้ว
1. ข้อค้นพบสิ่งที่ดี ของแนวคิดการจัดการ การศึกษา	<p>แนวคิดการจัดการศึกษา</p> <p>ใช้แนวคิด “โรงเรียนสร้างสุข” ซึ่งประกอบด้วยการเรียนรู้ตามสาระดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) สาระวิชาการส่งเสริมสุขภาพ 2) สาระวิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา 3) สาระวิชาชีพและสวัสดิการด้านสังคม 4) สาระวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ <p>แนวคิดนี้จะใช้ความสุขและความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุเป็นตัวตั้งในการออกแบบเป็นกิจกรรมการเรียนรู้</p>	<p>แนวคิดการจัดการศึกษา</p> <p>จัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการกระบวนการเรียนรู้ “4 สุข” ซึ่งประกอบด้วย</p> <p>สุขที่ 1 สุขกาย ได้แก่กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการรักษาสุขภาพ</p> <p>สุขที่ 2 สุขใจ ได้แก่กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเสริมสร้างกำลังใจแก่กัน กิจกรรมทางพุทธศาสนา</p> <p>สุขที่ 3 สุขที่ได้ทำ ได้แก่การที่ได้ศึกษาเรียนรู้ในกิจกรรมที่ตนเองมีความสนใจ การที่ได้เรียนรู้ตามศักยภาพของตนเอง</p> <p>สุขที่ 4 สุขที่ได้แบ่งปัน ได้แก่การที่ได้นำความรู้ที่ตนเองมีซึ่งอาจเป็นความรู้จากประสบการณ์การทำงาน ความรู้จากประสบการณ์การดำเนินชีวิต มาถ่ายทอดออกแบ่งปันมาเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้อื่นในการนำไปประยุกต์ใช้</p>	<p>แนวคิดการจัดการศึกษา</p> <p>จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนวคิด “สุข 4 มิติ” อันประกอบด้วย กาย จิต สังคม สติปัญญา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) มิติด้านกาย การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นการส่งเสริมสุขภาพพลานามัยที่แข็งแรงของผู้สูงอายุ 2) มิติด้านจิต การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามหลักของพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชน 3) มิติด้านสังคม การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน ความสามัคคี และการเสริมสร้างกำลังใจแก่ 4) มิติด้านสติปัญญา การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นการส่งเสริมความจำ กระบวนการคิดวิเคราะห์

ตารางที่ 10 (ต่อ)

พื้นที่ศึกษา/ ประเด็น	โรงเรียนชรบาบาลวุฒิ วิทยาลัย เทศบาลตำบลเชิง คอย	โรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลสันป่าตอง	โรงเรียนสุขสม องค์การบริหารส่วน ตำบลคอนแก้ว
<p>2. ข้อค้นพบจากการ เทียบเคียง (Benchmark) ด้าน วิธีการและ กระบวนการในการ จัดการความรู้</p>	<p>2.1 วิธีการค้นหาความรู้ การสร้าง องค์และนำองค์ความรู้ไปใช้ ประโยชน์ เป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างกันของกลุ่มนักเรียนใน ระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ความรู้ที่ฝังลึกของกลุ่มผู้สูงอายุ (Tacit Knowledge) ถูกถ่ายทอด ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit knowledge) ออกมา อย่างเป็นธรรมชาติตามบริบท ของการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผ่านการพูดคุยระหว่างกัน ผ่าน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตาม เนื้อหาวิชา “โรงเรียนสร้างสุข” ทั้ง 4 สาระความรู้ความรู้ ซึ่ง ผู้เรียนจะมีบทบาทเป็นผู้ ถ่ายทอดความรู้และเป็นผู้รับ ความรู้ใหม่ๆ เข้ามา</p> <p>2.2 การประมวลและกลั่นกรอง องค์ความรู้ ความสามารถในการประมวลองค์ ความรู้ จะขึ้นอยู่กับความสนใจ ความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างกัน และความน่าสนใจในเรื่องนั้นๆ ลักษณะการสังเคราะห์ความรู้ (Combination) ที่ได้รับการ ถ่ายทอดหรือการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างกันนั้นจะเป็น ลักษณะการวิเคราะห์ความรู้โดย ใช้ประสบการณ์ภูมิหลัง อันเป็น</p>	<p>2.1 วิธีการค้นหาความรู้ การสร้าง องค์และนำองค์ความรู้ไปใช้ ประโยชน์ มีการค้นหาความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) อันเกิดจาก ประสบการณ์การดำเนินชีวิต ประสบการณ์การทำงาน โดยมี การนำความรู้เหล่านี้มาใช้ในการ จัดกระบวนการเรียนรู้แก่นักเรียน โรงเรียนผู้สูงอายุตำบล เทศบาลสันป่าตอง ผ่านแนวคิด 4 สุข ทั้งการฝึกอาชีพ งาน ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน คนตรี พื้นเมือง การเดินตลาด การเดินเข้า จังหวัด สุขภาพอนามัย ฯลฯ</p> <p>2.2 การประมวลและกลั่นกรอง องค์ความรู้ ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ถูกถ่ายทอดเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ทั้งผ่านการ สนทนาพูดคุยกันในกลุ่มนักเรียน และในการจัดกระบวนการเรียนรู้ วิชาต่างๆ ทำให้เกิดเป็นองค์ความ ใหม่ๆ แก่นักเรียนโรงเรียน ผู้สูงอายุตำบลเทศบาลสันป่าตอง คนอื่นๆ เกิดกระบวนการวิเคราะห์ (Combination) ความรู้โดยใช่ ประสบการณ์ของตนเองที่ผ่าน การดำเนินชีวิตมา เป็นองค์ความรู้ ของตนเอง(Internalization)</p>	<p>2.1 วิธีการค้นหาความรู้ การ สร้างองค์และนำองค์ความรู้ไป ใช้ประโยชน์ การค้นหาและการสร้างองค์ ความรู้ของโรงเรียนสุขสม เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียน เรียนรู้ที่เน้นส่งเสริมการรับฟัง การยอมรับซึ่งกันละกัน ทุกๆ คน ในโรงเรียนจึงมี ความคุ้นเคยและมีความไวเนื้อ เชื้อใจกัน ดังนั้นความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของ ผู้สูงอายุ อันเกิดจาก ประสบการณ์การดำเนินชีวิต และ จากประสบการณ์การ ทำงานถูกถ่ายทอด เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ของกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่ม เจ้าหน้าที่ในโรงเรียนสุขสม อย่างเป็นธรรมชาติ ผ่าน กิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆตาม แนวคิดกิจกรรมสุข 4 มิติ</p> <p>2.2 การประมวลและกลั่นกรอง องค์ความรู้ ความรู้ชัดเจนที่เกิดขึ้นจากการ เรียนรู้และการแลกเปลี่ยน เรียนรู้การนำความรู้กลับไปใช้ ประโยชน์จึงขึ้นอยู่กับความ สนใจ และประสบการณ์ใน การวิเคราะห์ความรู้ (Combination) ของแต่ละท่าน</p>

ตารางที่ 10 (ต่อ)

พื้นที่ศึกษา/ ประเด็น	โรงเรียนชรบาลวุฒิ วิทยาลัย เทศบาลตำบลเชิง คอย	โรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลสันป่าตอง	โรงเรียนสุข องค์การบริหารส่วน ตำบลคอนแก้ว
<p>2. ข้อค้นพบจากการ เทียบเคียง (Benchmark) ด้าน วิธีการและ กระบวนการในการ จัดการความรู้ (ต่อ)</p>	<p>ประสบการณ์ที่จากการดำเนิน ชีวิต การประกอบอาชีพการงาน และประโยชน์ที่คิดว่าจะได้รับ จากการนำไปปรับใช้ ความรู้ที่ ได้ รับ การ สั ง เ ค ร าะ ห์ (Combination) แล้วจะถูกนำไป ปรับ ใช้ (Internalization) ตาม บริบทวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละ บุคคลของนักเรียน โรงเรียน ชรบาลวุฒิวิทยาลัย</p> <p>2.3 การจัดทำหมวดหมู่และการ จัดเก็บองค์ความรู้ให้เป็นระบบ ยังไม่ปรากฏชัดเป็นรูปธรรมใน การจัดเก็บองค์ความรู้</p> <p>2.4 การแบ่งปันความรู้ แลกเปลี่ยน เรียนรู้</p> <p>การแบ่งปันและการแลกเปลี่ยน เรียนรู้เกิดขึ้นใน 2บริบทคือ บริบทที่ 1) เกิดขึ้นในระหว่างการ จัดกระบวนการเรียนรู้ของ โรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัย บริบทที่ 2) เกิดขึ้นจากการที่ ผู้สูงอายุซึ่งเป็นนักเรียนของ โรงเรียนชรบาลวุฒิวิทยาลัยนำ ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไป ถ่ายทอดต่อในครอบครัวหรือ ชุมชน ซึ่งส่งผลให้เกิดการ ถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต่อเนื่องไปเป็นเกลียวความรู้</p>	<p>2.3 การจัดทำหมวดหมู่และการ จัดเก็บองค์ความรู้ให้เป็นระบบ ยังไม่ปรากฏชัดเป็นรูปธรรมใน การจัดเก็บองค์ความรู้</p> <p>2.4 การแบ่งปันความรู้ แลกเปลี่ยน เรียนรู้</p> <p>การแบ่งปันและการแลกเปลี่ยน เรียนรู้เกิดขึ้นใน2บริบทคือ บริบท ที่ 1) เกิดขึ้นในระหว่างการจัด กระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน ตามแนวคิด 4 สุข และบริบทที่ 2) เกิดขึ้นจากการที่ผู้สูงอายุนำ ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้และการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไปถ่ายทอดต่อ แก่คนใน ครอบครัว หรือชุมชน เช่นเรื่องของการฝึกทักษะอาชีพ การเย็บผ้า การตัดตุ๊ก การเฝ้า หรือด้านสุขภาพอนามัยเช่นการ ใช้ยาสมุนไพรรักษาโรค เป็นต้น</p> <p>2.5 องค์ประกอบของการจัดการ ความรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลสันป่าตอง</p> <p>1) คน (Man) ได้แก่กลุ่มผู้สูงอายุที่ เป็นนักเรียนของ โรงเรียน ผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง กลุ่มวิทยากรจากภาคีเครือข่าย ต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการจัด การศึกษา</p>	<p>2.3 การจัดทำหมวดหมู่และการ จัดเก็บองค์ความรู้ให้เป็นระบบ โรงเรียนสุของค์การบริหารส่วน ตำบลคอนแก้วยังไม่มียระบบ การค้นหาความรู้และการ จัดการความรู้ที่ชัดเจนนัก</p> <p>2.4 การแบ่งปันความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้</p> <p>การ แบ่ง ปัน และ การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดขึ้นใน2 บริบทคือ บริบทที่ 1) เกิดขึ้น ในระหว่างการจัดกระบวนการ เรียนรู้ของโรงเรียนตามแนวคิด สุข 4มิติ บริบทที่ 2) เกิดขึ้นจาก การที่ผู้สูงอายุ</p> <p>2.5 องค์ประกอบของการ จัดการความรู้ของโรงเรียน สุข</p> <p>1) คน (Man) ได้แก่กลุ่ม ผู้สูงอายุที่เป็นนักศึกษาของ โรงเรียนสุข องค์การบริหารส่วน ตำบลคอนแก้ว และ วิทยากรจากภาคีเครือข่ายต่างๆ ที่มีส่วนร่วม ในการ จัด การศึกษา</p> <p>2) กระบวนการจัดการความรู้ (Process) ผ่านกิจกรรมการ เรียนรู้ตามแนวคิด กิจกรรมสุข 4 มิติ คือ กาย จิต สังคม สติปัญญา</p>

ตารางที่ 10 (ต่อ)

พื้นที่ศึกษา/ ประเด็น	โรงเรียนชรบาบลวุฒิ วิทยาลัย เทศบาลตำบลเชิง คอย	โรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลสันป่าตอง	โรงเรียนหอมสุข องค์การบริหารส่วน ตำบลคอนแก้ว
<p>3. ข้อค้นพบจากการ เทียบเคียง (Benchmark) ด้าน วิธีการและ กระบวนการเพื่อ ส่งเสริมการใช้ทุน ปัญญาของกลุ่ม ผู้สูงอายุ</p>	<p>(Spiral Of Knowledge) ที่ไม่มี สิ้นสุด</p> <p>2.5 องค์ประกอบของการจัดการ ความรู้ของโรงเรียนชรบาบลวุฒิ วิทยาลัย</p> <p>1) คน (Man) ได้แก่กลุ่มผู้สูงอายุ ที่เป็นนักศึกษาของโรงเรียนชร บาบลวุฒิวิทยาลัย กลุ่มวิทยากรจาก ภาคีเครือข่ายต่างๆ กลุ่มเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลเชิง คอย</p> <p>2) กระบวนการจัดการความรู้ (Process) ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ตามสาระการเรียนรู้เพื่อสร้างสุข จำนวน 4 กลุ่มสาระ</p> <p>3) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ผ่าน โซเชียลมีเดีย (Social Media) โรงเรียนชรบาบลวุฒิวิทยาลัยมี การส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาของ กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนผ่าน กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด “โรงเรียนสร้างสุข” โดยบูรณาการ การเรียนรู้ร่วมกับสาระวิชาอื่น ประกอบด้วยวิชาอาชีพและ สวัสดิการด้านสังคม วิชาการ ส่งเสริมสุขภาพ วิชาวัฒนธรรม และภูมิปัญญา ด้วยเพราะนักเรียน ของโรงเรียนชรบาบลวุฒิวิทยาลัย เองนั้นเป็นคนที่มีความรู้และ มีความหลากหลายในวิชาชีพ</p>	<p>2) กระบวนการจัดการความรู้ (Process) ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนวคิด 4 สุข อัน ประกอบด้วย (1) สุขกาย (2) สุข ใจ (3) สุขที่ได้ทำ (4) สุขที่ได้ แบ่งปัน ส่งเสริมให้เกิด กระบวนการตามแนวคิด SECI Model ขึ้น</p> <p>3) เทคโนโลยีสารสนเทศ (ผ่าน โซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น การสื่อสารผ่านไลน์ (Line Application) โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบล สันป่าตองมีการรวบรวมองค์ ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของ นักเรียนที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่ง เป็นประสบการณ์ที่สั่งสมมาจก การทำงาน การดำเนินชีวิตมาจัด กระบวนการเรียนรู้แก่นักเรียน ด้วยตนเอง ตามแนวคิด 4 สุข ซึ่ง ผู้สูงอายุแต่ละท่านก็มีความรู้ที่ แตกต่างกัน ทำให้เกิดเป็นวิชาที่ หลากหลายในการจัดกระบวนการ เรียนรู้ และนอกเหนือจากองค์ ความรู้ที่เป็นทุนปัญญาเหล่านี้ ประเด็นที่สำคัญที่ทำให้การใช้ทุน ปัญญาของผู้สูงอายุประสบ ความสำเร็จในการจัดกระบวนการ เรียนรู้ก็คือ การสร้างบรรยากาศที่ เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยการให้ ความสำคัญใน</p>	<p>3) เทคโนโลยีสารสนเทศ ผ่าน โซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่นการสื่อสารผ่านไลน์ (Line Application)โรงเรียนหอมสุขมี การใช้ทุนทางปัญญาของกลุ่ม ผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนของ โรงเรียนและของกลุ่มจิตอาสา ที่เข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรม มาใช้ในการจัดกระบวนการ เรียนรู้โดยนำมาบูรณาการกับ แนวคิดสุข 4 มิติ คือ กาย จิต สังคม สติปัญญา ซึ่งเป็น แนวคิดหลักในการจัด กระบวนการเรียนรู้ของ โรงเรียน และนอกจากนั้นยังมี การนำองค์ความรู้ของผู้สูงอายุ ไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ เยาวชนในชุมชน และมีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่ม ผู้สูงอายุในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ ผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ แต่ การนำองค์ความรู้จากทุนทาง ปัญญาของผู้สูงอายุมาใช้เพื่อ จัดและส่งเสริมการเรียนรู้นั้น จะเป็นแบบเชิงประจักษ์คือ ทราบว่าผู้สูงอายุท่านใดบางที่ มีความสามารถในด้านใดแต่ยัง ไม่มีการค้นหา รวบรวมองค์ จัดเก็บข้อมูลความรู้ที่เป็นทุน ทางปัญญาเท่าที่ควร</p>

ตารางที่ 10 (ต่อ)

พื้นที่ศึกษา/ ประเด็น	โรงเรียนชรบาบลวุฒิ วิทยาลัย เทศบาลตำบลเชิง คอย	โรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลสันป่าตอง	โรงเรียนสุขสม องค์การบริหารส่วน ตำบลคอนแก้ว
<p>3. ข้อค้นพบจากการ เทียบเคียง (Benchmark) ด้าน วิธีการและ กระบวนการเพื่อ ส่งเสริมการใช้ทุน ปัญญาของกลุ่ม ผู้สูงอายุ (ต่อ)</p>	<p>ที่เคยได้ประกอบกิจการทำให้มี องค์ความรู้ที่สามารถนำมาจัด กระบวนการเรียนรู้และ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ในหมู่ นักเรียนด้วยกันเองและสามารถ แบ่งปันเพื่อขยายต่อชุมชนทั้ง ในเรื่องการประกอบอาชีพ การ ทำงานหัตถกรรม การเกษตร กรรม ด้านสุขภาพอนามัย ยา สมุนไพรพื้นบ้าน ฯลฯ อันเป็น การส่งเสริมที่มีจิตสำนึกในการ แบ่งปันความรู้ (Sharing) และใน ภาคเรียนที่ 1/2559 นี้เทศบาลมี แผนจะดำเนินการรวบรวมองค์ ความรู้ของนักเรียนโรงเรียนชรา บาลวุฒิวิทยาลัย มารวบรวม จัดเก็บเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อ ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้</p>	<p>การเคารพความรู้ของแต่ละคน และการให้เกิดอิทธิพลซึ่งกันและกัน มี ความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ จะไม่มี การบังคับหรือประเมินวัดผล ว่า สวยที่สุด แ่ที่สุด ทำได้หรือทำ ไม่ได้ แต่จะ ใช้ความสุขและความ พึงพอใจของนักเรียนทุกคนที่เข้า เรียนรู้ที่นี้เป็นฐานวัดประเมินผล ในทุกกิจกรรมการเรียนรู้</p>	
<p>4. ข้อค้นพบจากการ เทียบเคียง (Benchmark) ด้าน การจัดการศึกษา ตลอดชีวิต</p>	<p>องค์ความรู้ที่ใช้ทุนทางปัญญามา บูรณาการเพื่อจัดกระบวนการ เรียนรู้ของโรงเรียนชรบาบลวุฒิ วิทยาลัยในปัจจุบัน</p> <p>1) วิชาการส่งเสริมสุขภาพได้แก่ การนวดแผนไทย การทำยา สมุนไพร การแนะนำสมุนไพร พื้นบ้าน การทำลูกประคบ การ ออกกำลังกาย การเดินลีลาศ</p> <p>2) วิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ได้แก่ การสอนอ่านเขียนอักษร ล้านนา (ตัวเมือง)</p>	<p>องค์ความรู้ที่ใช้ทุนทางปัญญามาบูร ณาการเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ ของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลสัน ป่าตองในปัจจุบัน</p> <p>โดยใช้แนวคิด สุขที่ 3 สุขที่ได้ แบ่งปัน เช่น การเย็บผ้า การทำขนม การทำอาหาร งานศิลปหัตถกรรม การสานตะกร้า งานสานเครื่องใช้ จากไม้ไผ่ งานสานหญ้า ศิลปะ ประดิษฐ์ การตัดชุด การตกแต่ง กระดาษ การทำโคมกระดาษ การ ทำโคมจีน งานพับกระดาษต่างๆ งานใบตอง การทำบายศรี งาน การเกษตร</p>	<p>องค์ความรู้ที่ใช้ทุนทางปัญญา มาบูรณาการเพื่อจัด กระบวนการเรียนรู้ของ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลสัน ป่าตองในปัจจุบัน</p> <p>การฝึกอาชีพระยะสั้น การสอน ภาษาต่างประเทศ การทำยา สมุนไพร เป็นต้น</p> <p>การจัดกระบวนการเรียนรู้ของ โรงเรียนสุขสมใช้แนวคิดสุข 4 มิติเป็นแนวคิดหลักในการ ขับเคลื่อนเพื่อจัดและส่งเสริม การเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ ผู้สูงอายุ</p>

ตารางที่ 10 (ต่อ)

พื้นที่ศึกษา/ ประเด็น	โรงเรียนชรบาบลวุฒิ วิทยาลัย เทศบาลตำบลเชิง คอย	โรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลสันป่าตอง	โรงเรียนสุข องค์การบริหารส่วน ตำบลคอนแก้ว
<p>4. ข้อค้นพบจากการ เทียบเคียง (Benchmark) ด้าน การจัดการศึกษา ตลอดชีวิต (ต่อ)</p>	<p>ดนตรีสะล้อซอซึง การแกะสลัก ไม้ การทำโคม ตุงประทีป</p> <p>3) วิชาอาชีพและสวัสดิการด้าน สังคม ได้แก่ การสอน ภาษาอังกฤษ การทำงานศิลปะ ประดิษฐ์ งานเย็บปักถักร้อย มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ในทุก วันพุธของสัปดาห์ มีสาระการ เรียนรู้ทั้งสิ้น 4 สาระความรู้ตาม แนวคิด “โรงเรียนสร้างสุข” ซึ่ง ประกอบด้วยวิชาการส่งเสริม สุขภาพ วิชาวัฒนธรรมและภูมิ ปัญญา วิชาอาชีพและสวัสดิการ ด้านสังคม และวิชาเทคโนโลยี สารสนเทศ โดยได้รับความ ร่วมมือในการจัดหาวิทยากร การ สนับสนุนสื่อการเรียนรู้ต่างๆจาก ภาคีเครือข่าย</p> <p>การวัดและประเมินผล การวัดผลประเมินผลของผู้เรียน โดยใช้จำนวนชั่วโมงที่เรียนรู้ ซึ่ง ผู้เรียนจะต้องมาเรียนไม่น้อยกว่า 70% จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์และ ได้รับเกียรติบัตร “ปริญญาชีวิต บัณฑิต บัณฑิต วิทย์” และ ใช้ แบบสอบถามความพึงพอใจที่ ได้มาเรียนรู้ เป็นตัวประเมิน ความสุขของผู้เรียน</p>	<p>การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำยา ชีวภาพ ดนตรีพื้นเมือง สะล้อซอ ซึง การเดินลีลาศ การเดินบาสโกล บโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบล สันป่าตอง ได้จัดการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้แก่สมาชิกที่สนใจเข้ามา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยใช้ กระบวนการตามแนวคิด 4 สุข เป็นตัวขับเคลื่อนการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย รูปแบบ การเรียนรู้เป็นลักษณะการ แลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ที่ เกิดขึ้นมาจากประสบการณ์การ ทำงานและประสบการณ์การ ดำเนินชีวิตของแต่ละท่าน ผ่าน กิจกรรมการฝึก การสาธิต การ ปฏิบัติ และการสนทนา โดยการ การวัดและประเมินผล วัดผลประเมินผลไม่ได้ใช้เกณฑ์ วัดที่ตายตัว ไม่ได้ใช้การทดสอบ เพื่อวัดและประเมินผล แต่ใช้ ความสุขใจ ความพึงพอใจในการ เรียนรู้ เป็นตัววัดและประเมินการ เรียนรู้ของแต่ละท่าน นั้นทำให้ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบล สันป่าตอง มีบรรยากาศที่เอื้อต่อ การเรียนรู้และการแลกเปลี่ยน เรียนรู้เป็นอย่างดี</p>	<p>รูปแบบการนำแนวคิดสุข 4 มิติมาปรับใช้เพื่อออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้ สามารถจำแนกได้คือ 1) มิติ ด้านกาย เน้นการส่งเสริม สุขภาพพลานามัยที่ แข็งแรง ของผู้สูงอายุ 2) มิติด้านจิต เน้นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมตามหลักของพุทธ ศาสนาและ วัฒนธรรมที่ดีงาม ของ 3) มิติด้านสังคม เน้นการ ส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน ความ สามัคคี และการเสริมสร้าง กำลังใจแก่ผู้สูงอายุ 4) มิติด้าน สติปัญญา เน้นการส่งเสริม ความจำ กระบวนการคิด วิเคราะห์ เป็นการศึกษาและใช้ สมอง รูปแบบกิจกรรม ประกอบด้วย การนับนิ้วมือ การท่องสูตรคูณ แม่2-แม่ 24 และการท่องแม่สูตรคูณแบบ ประสมระหว่างภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์ ทางโรงเรียน สุของค์การบริหารส่วน ตำบลคอนแก้ว “การท่องสูตร คูณแม่ Seven” เป็นต้น ซึ่ง กิจกรรมการเรียนรู้จะเป็น แบบบูรณาการร่วมกันตามคิด สุข 4 มิติ จะมีความแตกต่างกัน ไปในกิจกรรม</p>

ตารางที่ 10 (ต่อ)

พื้นที่ศึกษา/ ประเด็น	โรงเรียนชรบาลวุฒิ วิทยาลัย เทศบาลตำบลเชิง คอย	โรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลสันป่าตอง	โรงเรียนสุขสม องค์การบริหารส่วน ตำบลคอนแก้ว
<p>4. ข้อค้นพบจากการ เทียบเคียง (Benchmark) ด้าน การจัดการศึกษา ตลอดชีวิต (ต่อ)</p>	<p>ภาคีเครือข่ายร่วมจัดกระบวนการ เรียนรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> -กศน.อำเภอคอยสะเก็ด -สำนักงานสาธารณสุขอำเภอคอย สะเก็ด -สำนักงานเกษตรอำเภอคอย สะเก็ด -และภาคีเครือข่ายอื่นๆ 	<p>ภาคีเครือข่ายร่วมจัดกระบวนการ เรียนรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> -กศน.อำเภอสันป่าตอง -สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสัน ป่าตอง -เทศบาลตำบลสันป่าตอง -สถาบันการพลศึกษาเชียงใหม่ -และภาคีเครือข่ายอื่นๆ 	<p>ของแต่ละสัปดาห์ ตามความ ต้องการของผู้สูงอายุและบริบท ของโรงเรียนสุขสมส่วนการ สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ โดยภาพรวมโรงเรียนสุขสม มีการสร้างและส่งเสริมให้เกิด บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้เป็น อย่างยั่งยืนในด้านสถานที่ซึ่งอยู่ ในบริเวณวัด มีความร่มรื่น สงบ ด้านบุคลากรที่มาการจัด กระบวนการเรียนรู้ ก็มีความ เข้าใจ ให้เกียรติ ให้ความสำคัญ และพร้อมจะรับฟัง ให้กำลังใจแก่ ผู้สูงอายุอย่างเต็มใจ ซึ่งส่งผลเป็น อย่างมากต่อบรรยากาศในการ เรียนรู้และความเชื่อใจซึ่งกันและ กันระหว่างผู้สูงอายุกับผู้จัด กระบวนการเรียนรู้ ทำให้ผู้สูงอายุ มีความสุขและพร้อมที่จะเรียนรู้ อย่างเต็มที่ตามศักยภาพของ ตนเอง</p> <p>การวัดและประเมินผล การวัดและประเมินผล ใช้การ สังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง ไปของผู้สูงอายุและผู้ดูแลที่เข้า มาเรียนรู้กับ โรงเรียนสุขสมแทน การสอบวัดผลประเมินแบบ การศึกษาในระบบ</p> <p>ภาคีเครือข่ายร่วมจัดกระบวนการ เรียนรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> -โรงพยาบาลนครพิงค์ -กศน.อำเภอแม่ริม -สำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่ ริม -และภาคีเครือข่ายอื่นๆ

6. วิเคราะห์ปัจจัยสถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของ จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยสถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิเคราะห์ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่อันประกอบด้วย 1) ด้านการจัดการความรู้ 2) ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา 3) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นจุดแข็งจังหวัดเชียงใหม่ (S) ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนจังหวัดเชียงใหม่ (W) ปัจจัยที่เป็นโอกาสจังหวัดเชียงใหม่ (O) ปัจจัยที่เป็นภัยคุกคามของจังหวัดเชียงใหม่ (T) ในที่มีส่วนในการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยได้ศึกษาข้อมูลจาก (1) แผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ (2558-2561) (2) แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ (2558-2560) (3) แผนปฏิบัติประจำปีงบประมาณ 2559 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่ (4) รายงานการประเมินตนเองของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภี เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินการในขั้นตอนที่ 2 (D₁) ออกแบบและ พัฒนานวัตกรรมต่อไป

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 11 แสดงผลวิเคราะห์ปัจจัยสถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่

1. ปัจจัยที่เป็นจุดแข็งจังหวัดเชียงใหม่ (Strength)					
ด้านการจัดการความรู้		ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา		ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	
S1	จังหวัดเชียงใหม่มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ส่งเสริมการจัดการความรู้ และสามารถใช้เป็นแนวทางแบบอย่างในการจัดการความรู้ของชุมชนได้	S1	จังหวัดเชียงใหม่เป็นแหล่งศูนย์กลางอารยธรรมล้านนา ซึ่งมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง และมีการสืบทอดมานานกว่า 711 ปี ทำให้มีทุนปัญญาที่สะสมอย่างมากมายและหลากหลาย	S1	จังหวัดเชียงใหม่มีหน่วยงานที่ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประชาชนที่ครอบคลุม ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
		S2	จังหวัดเชียงใหม่มีความหลากหลายด้านชาติพันธุ์ทำให้มีทุนปัญญาที่เกิดขึ้นตามวัฒนธรรมความเชื่อของแต่ละชาติพันธุ์อย่างหลากหลายและมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เช่น คนเมือง ลีซอ มูเซอ กระเหรี่ยง ไทยใหญ่ ไทยลื้อ จีนคะชาติ เป็นต้น	S2	จังหวัดเชียงใหม่มีการนำองค์ความรู้จากทุนปัญญา มาจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น โสภโชนศึกษา สานภูมิปัญญา ล้านนา วิทยาลัยไม้แกะสลักบ้านถวายเป็นต้น
		S3	จังหวัดเชียงใหม่มีชุมชนที่นำองค์ความรู้จากทุนปัญญาของชุมชนมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่านำรายได้สู่ชุมชนอย่างเด่นชัด เช่น หมู่บ้านถวายเป็นต้น หมู่บ้านเหมืองกุง ของอำเภอหางดง หมู่บ้านต้นเปา ของอำเภอสันกำแพง หมู่บ้านศรีสุพรรณ หมู่บ้านวัวลาย เป็นต้น	S3	โรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ให้ความสำคัญต่อรักษาสืบทอดวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยกำหนดให้มีการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ การเล่นเกมดนตรีพื้นเมือง และการแต่งการพื้นเมืองทุกวันศุกร์ เป็นต้น

ตารางที่ 11 (ต่อ)

1. ปัจจัยที่เป็นจุดแข็งจังหวัดเชียงใหม่ (Strength) ต่อ		
ด้านการจัดการความรู้	ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา	ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
	S4 จังหวัดเชียงใหม่มีประชากรผู้สูงอายุทั้งสิ้น 256,873 คน คิดเป็นร้อยละ 15.3 โดยประชากรผู้สูงอายุของจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 60-74 มากถึง 164,074 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 63.8 ของประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด ทำให้มีศักยภาพมากในการศึกษาทุนทางปัญญา	S4 จังหวัดเชียงใหม่มีแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์มากมาย เช่น โบราณสถานเวียงกุมกาม หอศิลปวัฒนธรรม วัดพระธาตุดอยสุเทพ บ้านถวาย บ้านบ่อสร้าง บ้านเหมืองกุง เป็นต้น
		S5 จังหวัดเชียงใหม่มีแหล่งเรียนรู้ระดับอำเภอคือ ห้องสมุดประชาชนครบทุกอำเภอจำนวน 25 แห่ง มีแหล่งเรียนรู้ระดับตำบลครบทุกตำบล จำนวน 204 แห่ง และมีศูนย์การเรียนรู้บนพื้นที่สูง ทำหน้าที่ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประชาชนบนพื้นที่สูง ได้แก่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนชาวไทย “แม่ฟ้าหลวง” จำนวน 248 แห่ง

ตารางที่ 11 (ต่อ)

2. ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนจังหวัดเชียงใหม่ (Weakness) ต่อ					
ด้านการจัดการความรู้		ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา		ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	
W2	ไม่มีหน่วยงานระดับท้องถิ่นที่สนับสนุนส่งเสริมการจัดการความรู้อย่างชัดเจน	W2	หน่วยงานระดับท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีแผนงานที่เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมการเรียนรู้จากทุนปัญญาของชุมชน	W2	การจัดการศึกษายังขาดความเท่าเทียม ปัญหาคุณภาพของการจัดการศึกษา โอกาสทางการศึกษา ความทั่วถึงและการมีมาตรฐานเดียวกัน
W3	ไม่มีแหล่งจัดเก็บองค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้จากการจัดการความรู้เท่าที่ควร	W3	ทุนปัญญาที่ได้รับการส่งเสริมเพื่อการพัฒนาเป็นอาชีพของคนในชุมชนยังเป็นเฉพาะเรื่องเฉพาะกลุ่ม	W3	การจัดการศึกษายังเป็นแบบแยกส่วนต่างคนต่างทำตามบทบาท ภาระหน้าที่ และศักยภาพของตนเอง ขาดการบูรณาการองค์ความรู้ รูปแบบการจัดการศึกษาและการวัดผลประเมินผล
W4	องค์ความรู้ที่ผ่านการจัดการความรู้แล้วยังไม่ได้มีส่งเสริมเพื่อการเรียนรู้ และ มีการเผยแพร่เท่าที่ควร	W4	ไม่มีการส่งเสริมการเรียนรู้ องค์ความรู้จากทุนปัญญาเพื่อนำมาแก้ไขปัญหาในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม	W4	มีการจัดการศึกษาโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ แต่ยังมีน้อยและไม่มีความแพร่หลายทั่วถึงในทุกพื้นที่
W5	ความขัดแย้งทางความคิดทางการเมืองส่งผลกระทบต่อการจัดการความรู้ของชุมชน	W5	เยาวชนขาดความสนใจในทุนปัญญาของชุมชนเพราะมองว่าล้าสมัย ไม่สามารถนำมาใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ และแก้ไขปัญหาในยุคปัจจุบันได้	W5	ความขัดแย้งทางความคิดทางการเมืองส่งผลกระทบต่อจัดการศึกษานอกระบบเนื่องจากคนในชุมชนขาดความสามัคคี

ตารางที่ 11 (ต่อ)

2. ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนจังหวัดเชียงใหม่ (Weakness) ต่อ					
ด้านการจัดการความรู้		ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา		ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	
		W6	เยาวชนส่วนใหญ่เลือกที่จะเข้ามาศึกษาในตัวเมืองเชียงใหม่ซึ่งมีจำนวนถึง 103,903 คน คิดเป็นร้อยละ 30 ของจำนวนนักเรียนทั้งจังหวัด ทำให้ขาดโอกาสในการเรียน ชีวชนวัฒนธรรมทุนปัญญาของชุมชน		
		W7	ขาดการจัดการด้านผู้สูงอายุที่เป็นรูปธรรมและเป็นเอกภาพของจังหวัด แต่มักเป็นแบบต่างคนต่างทำ ตามความสนใจ ภารกิจและศักยภาพของหน่วยงานตนเอง		
3. ปัจจัยที่เป็นโอกาสจังหวัดเชียงใหม่ (Opportunity)					
ด้านการจัดการความรู้		ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา		ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	
O1	จังหวัดเชียงใหม่มีทรัพยากรมนุษย์ที่หลากหลายทำให้มีองค์ความรู้ที่หลากหลายเช่นกัน	O1	ทุนปัญหาด้านวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่เป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวที่จังหวัดเชียงใหม่หลายล้านคน	O1	จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการศึกษาของภาคเหนือ มีสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 8 แห่ง
O2	การพัฒนาเมืองของจังหวัดเชียงใหม่ทำให้มีวิวัฒนาการ และเครื่องมือใหม่ๆ ที่ส่งเสริมการจัดการความรู้มากขึ้น	O2	ด้วยเพราะจังหวัดเชียงใหม่มีทุนปัญญาที่หลากหลายจึงมีการนำมาเพิ่มมูลค่าต่อยอดในการพัฒนาสินค้าและมีการใช้นวัตกรรมมาใช้สร้างสรรค์ ทำให้สินค้าต่างๆ ของจังหวัดเชียงใหม่	O2	กระแสความนิยมจังหวัดเชียงใหม่ของชาวต่างชาติ เช่น ชาวจีน ทำให้มีนักศึกษาต่างชาติเข้ามาศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่มากขึ้น

ตารางที่ 11 (ต่อ)

3. ปัจจัยที่เป็นโอกาสจังหวัดเชียงใหม่ (Opportunity) ต่อ					
ด้านการจัดการความรู้		ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา		ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	
O3	การเปิดเสรีทางการค้าส่งผลให้มีการนำองค์ความรู้ต่างๆ เข้ามาเพื่อพัฒนาธุรกิจต่างๆ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง	O3	มีความโดดเด่นและเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็น อัตลักษณ์เฉพาะแบบล้านนาของเชียงใหม่ เช่นงานไม้แกะสลัก การทอผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องปั้นดินเผา ไม้แกะสลักส่งจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศการขยายตัวของภาคการท่องเที่ยวทำให้ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติเช่นจากสมุนไพรมีความต้องการมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการศึกษาเรียนรู้เรื่องสมุนไพรของล้านนาเพื่อใช้ใน สปามากขึ้น	O3	การเปิดประชาคมอาเซียนทำให้มีนักศึกษาจากกลุ่มอาเซียนเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยภายในจังหวัดเชียงใหม่มากขึ้น ส่งผลให้มีการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างๆ ของล้านนามากขึ้น
O4	จังหวัดเชียงใหม่มีแหล่งเรียนรู้ซึ่งสามารถใช้เป็นที่เผยแพร่ความรู้ระดับอำเภอคือห้องสมุดประชาชนครบทุกอำเภอจำนวน 25 แห่ง มีแหล่งเรียนรู้ระดับตำบลครบทุกตำบล จำนวน 204 แห่ง และมีศูนย์การเรียนรู้บนพื้นที่สูง จำนวน 248 แห่ง	O4	การขยายตัวของภาคการท่องเที่ยวทำให้มีความต้องการผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งมีความสวยงามและมีเอกลักษณ์ล้านนาเฉพาะตัว ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่มากขึ้นเพื่อนำความรู้ไปประกอบอาชีพ	O4	จังหวัดเชียงใหม่มีแหล่งเรียนรู้ระดับอำเภอคือห้องสมุดประชาชนครบทุกอำเภอจำนวน 25 แห่ง มีแหล่งเรียนรู้ระดับตำบลครบทุกตำบล จำนวน 204 แห่ง และมีศูนย์การเรียนรู้บนพื้นที่สูงทำหน้าที่ยส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประชาชนบนพื้นที่สูง ได้แก่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนชาวไทย “แม่ฟ้าหลวง” จำนวน 248 แห่ง

ตารางที่ 11 (ต่อ)

4. ปัจจัยที่เป็นภัยคุกคามของจังหวัดเชียงใหม่ (Threat) ต่อ					
ด้านการจัดการความรู้		ด้านการส่งเสริมการใช้ ทุนปัญญา		ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	
T1	การเปิดเขตการค้าเสรี ทำให้มีการหลั่งไหลของทุนพร้อมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจเข้ามาสู่จังหวัดเชียงใหม่จะส่งผลกระทบต่อความรู้จากภายนอกที่มาต่อการปรับตัวของทรัพยากรมนุษย์ในการจัดการความรู้เหล่านี้อย่างเท่าทัน	T1	การพัฒนาของสังคมเชียงใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสการพัฒนาของโลกในยุคปัจจุบันทำให้ทุนทางปัญญาแบบใหม่ๆจากซีกโลกต่างๆเข้ามาแทรกซึมโดยง่าย	T1	การเปิดการค้าเสรี การเปิดประชาคมอาเซียน ส่งผลต่อการเรียนรู้ในด้านการหลั่งไหลขององค์ความรู้จากภายนอกชุมชน ทำให้ยากในการกักตุนองค์ความรู้เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน
T2		T2	การพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้องค์ความรู้จากทุนทางปัญญาถูกมองว่าไม่มีความจำเป็นล้ำสมัยและนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันมิได้	T2	
		T3	การเปลี่ยนแปลงไปของชุมชนจากชุมชนชนบทเป็นชุมชนเมืองทำให้มีผู้คนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยมากขึ้นทุนปัญญาเดิมของชุมชนเริ่มสูญหายไปเรื่อยๆ		

ตารางที่ 11 (ต่อ)

4. ปัจจัยที่เป็นภัยคุกคามของจังหวัดเชียงใหม่ (Threat) ต่อ				
ด้านการจัดการความรู้		ด้านการส่งเสริมการใช้ ทุนปัญญา		ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
		T4	การอพยพย้ายถิ่นฐานของคนในชุมชนเองหรือการเข้ามาของคนต่างถิ่น ย่อมมีผลกระทบต่อความเชื่อ วัฒนธรรม วิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนทั้งสิ้น	
		T5	ปัจจัยจากธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ปัญหาไฟป่า ปัญหาหมอกควัน ภัยแล้ง ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ที่เป็นแนวคิด ความเชื่อ วิถีการดำเนินชีวิต ของชุมชน เช่น การจุดไฟเผาเพื่อเอาไข่มดแดง การจุดไฟเผาป่าเพื่อให้ผักหวานแตกยอดในตอนฝนตก	
		T6	วัฒนธรรม ความเชื่อ อัตลักษณ์เดิมของชุมชนถูกทำลายจากแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่	

ผลการศึกษาเชิงประมาณ ของการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1

ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามข้อมูลจำนวน 2 ชุดอันประกอบด้วย แบบประกอบด้วย

(1) แบบสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

(2) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้จัดการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ผลการสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ อันประกอบกลุ่มตัวอย่างดังนี้

-ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 ฉบับ ได้รับการกรอกตามข้อคำถามและส่งคืน โดยสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 100

-ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 ฉบับ ได้รับการกรอกตามข้อคำถามและส่งคืน โดยสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 100

-ตัวแทนผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 1 คนรวม 3 ฉบับ ได้รับการกรอกตามข้อคำถามและส่งคืน โดยสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 100

-ตัวแทนกลุ่มนักศึกษาการศึกษาจากระบบ (กศน.) จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 ฉบับ ได้รับการกรอกตามข้อคำถามและส่งคืน โดยสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 100

-ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 3 คนรวม 9 ฉบับ ได้รับการกรอกตามข้อคำถามและส่งคืน โดยสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 100

ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 โดยดำเนินการวิเคราะห์เป็น 3 ตอน ตามแบบสอบถามดังนี้

-ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้กรอกแบบสอบถาม

-ตอนที่ 2 การสอบถามบริบทและสภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิตประกอบด้วย

(2.1) เป็นการสอบถามระดับความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิต จำนวน 3 ด้าน คือด้านการจัดการความรู้ ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนทางปัญญา ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยใช้เกณฑ์การให้ระดับคะแนน (Rating scale)

(2.2) เป็นการสอบถามความคิดเห็นแบบ (Check list)

-ตอนที่ 3 สภาพปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในความต้องการเรียนรู้ เป็นแบบปลายเปิด (Open End)

ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 ดังนี้

การวิเคราะห์ในตอนที่ 1 ซึ่งเป็นข้อมูลทั่วไปของผู้กรอกแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานะภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้ บทบาททางสังคม ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัย
ระยะที่ 1

ประเด็นข้อ คำถาม	อ.พร้าว	อ.สารภี	อ.แม่ริม	รวมทั้งสิ้น
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
1. เพศ				
ชาย	4 คน (30.77)	1 คน (7.69)	4 คน (30.77)	9 คน (23.08)
หญิง	9 คน (69.23)	12 คน (92.31)	9 คน (69.23)	30 คน (76.92)
รวม	13 คน (100)	13 คน (100)	13 คน (100)	39 คน (100)
2. อายุปัจจุบัน				
21-30 ปี	-	-	-	-
31-40 ปี	1 คน (7.69)	-	2 คน (15.38)	3 คน (7.69)
41-50 ปี	2 คน (15.38)	1 คน (7.69)	2 คน (15.38)	5 คน (12.82)
51-60 ปี	5 คน (38.46)	9 คน (69.23)	9 คน (69.23)	23 คน (58.97)
มากกว่า 60 ปี	5 คน (38.46)	3 คน (23.08)	-	8 คน (20.51)
รวม	13 คน (100)	13 คน (100)	13 คน (100)	39 คน (100)

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ประเด็นข้อ คำถาม (ต่อ)	อ.พรวัว	อ.สารภี	อ.แมริม	รวมทั้งสิ้น
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
3. สถานภาพ				
โสด	1 คน (7.69)	1 คน (7.69)	2 คน (15.38)	4 คน (10.25)
สมรส	11 คน (84.62)	9 คน (69.23)	9 คน (69.23)	29 คน (74.35)
หม้าย/หย่า/แยก ทาง	1 คน (7.69)	3 คน (23.08)	2 คน (15.38)	6 คน (15.38)
รวม	13 คน (100)	13 คน (100)	13 คน (100)	39 คน (100)
4. การศึกษา				
ไม่ ใ้ ด้ ใ้ เรียน หนังสือ	2 คน (15.38)	-	-	2 คน (5.12)
ประถมศึกษา	9 คน (69.23)	-	3 คน (23.08)	12 คน (30.76)
มัธยมศึกษา	-	11 คน (84.62)	7 คน (53.85)	18 คน (46.15)
อนุปริญญา/ปวส.	1 คน (7.69)	-	-	1 คน (2.56)
ปริญญาตรี	1 คน (7.69)	1 คน (7.69)	2 คน (15.38)	4 คน (10.25)
สูงกว่าปริญญาตรี	-	1 คน (7.69)	1 คน (7.69)	2 คน (5.12)
รวม	13 คน (100)	13 คน (100)	13 คน (100)	39 คน (100)
5. อาชีพ				
รับจ้างทั่วไป	-	4 คน (30.77)	2 คน (15.38)	6 คน (15.38)
ข้าราชการ / พนักงาน/หน่วย ราชการ	1 คน (7.69)	1 คน (7.69)	2 คน (15.38)	4 คน (10.25)
พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	-	-	-	-

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ประเด็นข้อ คำถาม (ต่อ)	อ.พร้าว	อ.สารภี	อ.แมริม	รวมทั้งสิ้น
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
เกษตรกรรม	9 คน (69.23)	5 คน (38.46)	6 คน (46.15)	20 คน (51.28)
ทำ ำ กิ จ ก ำ ร ส่วนตัว/ค้าขาย	2 คน (15.38)	1 คน (7.69)	3 คน (23.08)	6 คน (15.38)
พนักงานบริษัท	-	-	-	-
เกษียณอายุ	1 คน (7.69)	1 คน (7.69)	-	2 คน (5.12)
อื่นๆ	-	1 คน (7.69)	-	1 คน (2.56)
รวม	13 คน (100)	13 คน (100)	13 คน (100)	39 คน (100)
6. รายได้ต่อเดือน				
ต่ำกว่า 5,000 บาท	9 คน (69.23)	4 คน (30.77)	2 คน (15.38)	15 คน (38.46)
5,001-10,000 บาท	3 คน (23.08)	7 คน (53.85)	6 คน (46.15)	16 คน (41.02)
10,001-15,000 บาท	-	-	3 คน (23.08)	3 คน (7.69)
15,001-20,000 บาท	-	-	1 คน (7.69)	1 คน (2.56)
20,001-25,000 บาท	1 คน (7.69)	2 คน (15.38)	1 คน (7.69)	4 คน (10.25)
25,001-30,000 บาท	-	-	-	-
มากกว่า 30,000 บาท	-	-	-	-
ไม่มีรายได้	-	-	-	-
รวม	13 คน (100)	13 คน (100)	13 คน (100)	39 คน (100)

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ประเด็นข้อ คำถาม (ต่อ)	อ.พร้าว	อ.สารภี	อ.แมริม	รวมทั้งสิ้น
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
7. บทบาททางสังคม				
อาสาสมัคร สาธารณสุข	4 คน (30.77)	4 คน (30.77)	3 คน (23.08)	11 คน (28.20)
กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน	-	-	-	-
กลุ่มแม่บ้าน	4 คน (30.77)	2 คน (15.38)	3 คน (23.08)	9 คน (23.07)
กลุ่มเกษตรกร	4 คน (30.77)	3 คน (23.08)	2 คน (15.38)	9 คน (23.07)
ผู้แทนองค์กร ปกครองส่วน ท้องถิ่น	1 คน (7.69)	1 คน (7.69)	2 คน (15.38)	4 คน (10.25)
นักศึกษา กศน.	-	3 คน (23.08)	3 คน (23.08)	6 คน (15.38)
รวม	13 คน (100)	13 คน (100)	13 คน (100)	39 คน (100)

จากตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 โดยมีข้อมูลที่น่าสนใจในแต่ละด้านดังนี้

ด้านเพศ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 3 อำเภอ อันประกอบด้วยอำเภอพร้าว อำเภอสารภี อำเภอแมริม รวม 39 คน เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเป็นเพศหญิงทั้งสิ้นคิดเป็นร้อยละ 76.92 หรือ 30 คน และมีเพศชายทั้งสิ้นร้อยละ 23.08 หรือ 9 คน เมื่อพิจารณาเป็นรายอำเภอจะพบว่า อำเภอพร้าว เป็นเพศหญิงทั้งสิ้นคิดเป็นร้อยละ 69.23 หรือ 9 คน และมีเพศชายทั้งสิ้นร้อยละ 30.77 หรือ 4 คน อำเภอสารภีเป็นเพศหญิงทั้งสิ้นคิดเป็นร้อยละ 92.31 หรือ 12 คน และมีเพศชายทั้งสิ้นร้อยละ 7.69 หรือ 1 คน อำเภอแมริม เป็นเพศหญิงทั้งสิ้นคิดเป็นร้อยละ 69.23 หรือ 9 คน และมีเพศชายทั้งสิ้นร้อยละ 30.77 หรือ 4 คน

ด้านอายุ ในภาพรวมพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามในช่วงอายุระหว่าง 51 - 60 ปี มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.97 หรือ 23 คน รองลงมาจะเป็นผู้มีอายุมากกว่า 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.51 หรือ 8 คน อายุระหว่าง 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.82 หรือ 5 คน และอายุระหว่าง 31- 40 ปีคิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 3 คน น้อยที่สุด ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายอำเภอพบว่า อำเภอพร้าว ผู้ตอบแบบสอบถามในช่วงอายุระหว่าง 51 - 60 ปี และ มากกว่า 60 ปี มีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 38.46 หรือ 5 คน เท่ากัน อำเภอสารภีผู้ตอบแบบสอบถามในช่วงอายุระหว่าง 51 - 60 ปี มีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 69.23 หรือ 9 คน อำเภอแมริมผู้ตอบแบบสอบถามในช่วงอายุระหว่าง 51 - 60 ปี มีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 69.23 หรือ 9 คน

ด้านสถานภาพ พบว่าในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะมีสถานภาพสมรสมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74.35 หรือ 29 คน รองลงมาจะมีสถานภาพหม้าย/หย่า/แยกทาง คิดเป็นร้อยละ 15.38 หรือ 6 คน ส่วนสถานภาพโสดมีเพียงร้อยละ 10.25 หรือ 4 คน ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้ในช่วงอายุที่มีครอบครัวคืออายุระหว่าง 51 – 60 ปี จึงทำให้มีผู้ที่มีสถานภาพโสดมีจำนวนน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายอำเภอพบว่าอำเภอพร้าว มีผู้ที่มีสถานภาพสมรสมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 84.62 หรือ 11 คน รองลงมาเป็นผู้ที่มีสถานภาพหม้าย/หย่า/แยกทาง และ ผู้ที่มีสถานภาพโสดโดยมีจำนวนที่เท่ากันคิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 1 คน อำเภอสารภีมีผู้ที่มีสถานภาพสมรสมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.23 หรือ 9 คน รองลงมาเป็นผู้ที่มีสถานภาพหม้าย/หย่า/แยกทางคิดเป็นร้อยละ 23.08 หรือ 3 คน ผู้มีสถานภาพโสดในจำนวนที่เท่ากันคิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 1 คน อำเภอแมริมมีผู้ที่มีสถานภาพสมรสมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.23 หรือ 9 คน รองลงมาเป็นผู้ที่มีสถานภาพหม้าย/หย่า/แยกทาง และ ผู้ที่มีสถานภาพโสดโดยมีจำนวนที่เท่ากันคิดเป็นร้อยละ 15.38 หรือ 2 คน

ด้านการศึกษา ในภาพรวมทั้ง 3 อำเภอ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.15 หรือ 18 คน รองลงมาเป็นผู้มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 46.15 หรือ 18 คน ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 10.25 หรือ 4 คน ระดับสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 5.12 หรือ 2 คน ไม่ได้เรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 5.12 หรือ 2 คน และระดับอนุปริญญา / ปวส. คิดเป็นร้อยละ 2.56 หรือ 1 คน น้อยที่สุด ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายอำเภอจะพบว่าอำเภอพร้าว ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.23 หรือ 9 คน รองลงมาเป็นผู้ไม่ได้เรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 15.38 หรือ 2 คน ระดับปริญญาตรี และระดับอนุปริญญา / ปวส. มีจำนวนที่เท่ากัน คือคิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 1 คน อำเภอสารภีผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 84.62 หรือ 11 คน รองลงมาเป็นผู้มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรีในจำนวนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 1 คน อำเภอแม่ริมผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.83 หรือ 7 คน รองลงมาเป็นผู้มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 15.38 หรือ 2 คน ระดับสูงกว่าปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 1 คน

ด้านอาชีพ ในภาพรวมพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.28 หรือ 20 คน รองลงมาจะมีอาชีพรับจ้างทั่วไปและทำกิจการส่วนตัว/ค้าขาย ในจำนวนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 15.38 หรือ 6 คน อาชีพข้าราชการ/พนักงาน/หน่วยราชการ คิดเป็นร้อยละ 10.25 หรือ 4 คน เกษียณอายุราชการ คิดเป็นร้อยละ 5.12 หรือ 2 คน และอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 2.56 หรือ 1 คน น้อยที่สุด ตามลำดับ เมื่อพิจารณาข้อมูลเป็นรายอำเภอจะพบว่า อำเภอพร้าว มีผู้ตอบแบบสอบถามประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.23 หรือ 9 คน รองลงมาเป็นอาชีพทำกิจการส่วนตัว / ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 15.38 หรือ 2 คน อาชีพข้าราชการ/พนักงาน/หน่วยราชการและ เกษียณอายุ มีจำนวนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 1 คน อำเภอสารภี มีผู้ตอบแบบสอบถามประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.46 หรือ 5 คน รองลงมาเป็นอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 30.77 หรือ 4 คน โดยอาชีพข้าราชการ/พนักงาน/หน่วยราชการ อาชีพทำกิจการส่วนตัว/ค้าขาย เกษียณอายุ และอาชีพอื่นๆ มีจำนวนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 1 คน อำเภอแม่ริม มีผู้ตอบแบบสอบถามประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.15 หรือ 6 คน รองลงมาเป็นอาชีพทำกิจการส่วนตัว / ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 23.08 หรือ 3 คน อาชีพรับจ้างทั่วไป และ อาชีพข้าราชการ/พนักงาน/หน่วยราชการ มีจำนวนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 15.38 หรือ 2 คน

ด้านรายได้ พบว่าในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามจะมีรายได้เฉลี่ย 5,001-10,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.02 หรือ 16 คน รองลงมาจะมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.46 หรือ 15 คน รายได้เฉลี่ยเดือนละ 20,001-25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 10.25 หรือ 4 คน รายได้เฉลี่ยเดือนละ 10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 3 คน และรายได้เฉลี่ยเดือนละ 15,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 2.56 หรือ 1 คน น้อยที่สุด ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายอำเภอจะพบว่า อำเภอพร้าวผู้ตอบแบบสอบถามจะมีรายได้เฉลี่ย ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 69.23 หรือ 9 คน รองลงมาจะมีรายได้เฉลี่ย 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.08 หรือ 3 คน รายได้เฉลี่ย 20,001-25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 1 คน ตามลำดับ อำเภอสารภี ผู้ตอบแบบสอบถามจะมีรายได้เฉลี่ย 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 53.85 หรือ 7 คน รองลงมา

จะมีรายได้เฉลี่ย ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30.77 หรือ 4 คน รายได้เฉลี่ย 20,001-25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.38 หรือ 2 คน ตามลำดับ อำเภอแมริม ผู้ตอบแบบสอบถามจะมีรายได้เฉลี่ย 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 46.15 หรือ 6 คน รองลงมาจะมีรายได้เฉลี่ย 10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.08 หรือ 3 คน รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.38 หรือ 2 คน และมีรายได้ 15,001-20,000 บาท กับ 20,001-25,000 บาท มีจำนวนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 1 คน น้อยที่สุด ตามลำดับ

บทบาททางสังคม พบว่าในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามได้ตอบประเด็นข้อคำถาม ในด้านบทบาททางสังคมดังนี้ โดยมีอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.20 หรือ 11 คน รองลงมาเป็นกลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มเกษตรกร ที่มีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 23.07 หรือ 9 คน นักศึกษา กศน. คิดเป็นร้อยละ 15.38 หรือ 6 คน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 10.25 หรือ 4 คน น้อยที่สุด ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายอำเภอพบว่า อำเภอพร้าว ผู้ตอบแบบสอบถามมีบทบาททางสังคมเป็น อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.77 หรือ 4 คน เท่ากัน รองลงมาเป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 1 คน อำเภอสารภี ผู้ตอบแบบสอบถามมีบทบาททางสังคม เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.77 หรือ 4 คน รองลงมาเป็น กลุ่มเกษตรกร และนักศึกษา กศน. มีจำนวนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 23.08 หรือ 3 คน กลุ่มแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 15.38 หรือ 2 คน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 1 คน อำเภอแมริม ผู้ตอบแบบสอบถามมีบทบาททางสังคมเป็น อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มแม่บ้าน นักศึกษา กศน. มากที่สุด โดยมีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 23.08 หรือ 3 คน รองลงมาเป็นกลุ่ม เกษตรกร และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 15.38 หรือ 2 คน

การวิเคราะห์ขั้นตอนที่ 2 ซึ่งเป็นข้อมูลการสอบถามบริบทและสภาพการจัดการศึกษา ตลอดชีวิต ประกอบด้วย

2.1 สอบถามระดับความคิดเห็นโดยมีระดับเกณฑ์การให้คะแนน (Rating scale) จำนวน 22 ข้อ โดยจำแนกเป็นดังนี้

ข้อที่ 1 - 8 เป็นการสอบถามด้านการจัดการความรู้

ข้อที่ 9 - 16 เป็นการสอบถามด้านการส่งเสริมการใช้ทุนทางปัญญา

ข้อที่ 17 - 22 เป็นการสอบถามด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ตารางที่ 13 แสดงจำนวน ร้อยละ ของระดับความคิดเห็นในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชน
ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 ตอนที่ 2.1

ระดับความ คิดเห็น	อ.พร้าว	อ.สารภี	อ.แมริม	รวมทั้งสิ้น
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
ด้านการจัดการความรู้				
น้อย	17.31	14.42	20.19	17.31
ปานกลาง	51.92	33.65	56.73	47.43
มาก	30.77	51.92	23.08	35.26
รวม	13 คน (100)	13 คน (100)	13 คน (100)	13 คน (100)
ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา				
น้อย	2.88	8.65	8.65	6.73
ปานกลาง	30.77	49.04	68.27	49.36
มาก	66.35	42.31	23.08	43.91
รวม	13 คน (100)	13 คน (100)	13 คน (100)	13 คน (100)
ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต				
น้อย	0	10.26	12.82	7.69
ปานกลาง	10.26	24.36	37.18	23.93
มาก	89.74	65.38	50	68.37
รวม	13 คน (100)	13 คน (100)	13 คน (100)	13 คน (100)

จากตารางที่ 13 แสดงจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามข้อมูลและสภาพ
ทั่วไปในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัย
ระยะที่ 1 โดยมีข้อมูลที่น่าสนใจในแต่ละด้านดังนี้

ในภาพรวมพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นในระดับมากนั้นด้านการจัด
การศึกษาตลอดชีวิตมีระดับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 68.37 รองลงมาเป็น
ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา คิดเป็นร้อยละ 43.91 และด้านการจัดการความรู้ คิดเป็นร้อยละ
35.26 น้อยที่สุด ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

ตลอดชีวิต ระดับมาก มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.38 อำเภอแม่ริมมีผู้ตอบแบบสอบถาม มีระดับความคิดเห็นด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ระดับมาก มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50

ตารางที่ 14 แสดง ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 ตอนที่ 2.1

ระดับความคิดเห็น	อ.พร้าว	อ.สารภี	อ.แม่ริม	รวมทั้งสิ้น /	ประเมินผล
ด้านการจัดการความรู้					ระดับปานกลาง
Mean	2.13	2.38	2.03	2.18	
S.D.	0.60	0.66	0.65	0.64	
ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา					ระดับมาก
Mean	2.63	2.34	2.14	2.37	
S.D.	0.50	0.55	0.50	0.52	
ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต					ระดับมาก
Mean	2.90	2.55	2.37	2.61	
S.D.	0.31	0.61	0.65	0.52	

จากตารางที่ 14 แสดง ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 ตอนที่ 2.1 ซึ่งมีข้อมูลที่น่าสนใจในแต่ละด้านดังนี้

พบว่าในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความเข้าใจและได้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน โดยจากข้อมูลพบว่าด้านที่มีผลการประเมินในระดับมากได้แก่ ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา ได้ระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.37 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.52 ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ได้ระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.52 ซึ่งมีค่าดังนี้ โดยด้านการจัดการความรู้ มีผลการประเมินในระดับปานกลาง ได้ระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.18 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 ซึ่งถ้าพิจารณาในรายอำเภอจะพบว่าด้านการจัดการความรู้ อำเภอสารภี มีระดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด โดยได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.38 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66 ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญาพบว่า อำเภอพร้าวมี

ระดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด โดยได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50 ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตพบว่า อำเภอพร้าวมีระดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด โดยได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.90 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.31

2.2 สอบถามโดยการแสดงระดับความคิดเห็นลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม (Check list) จำนวน 10 ข้อ

ตารางที่ 15 แสดงจำนวน ร้อยละ ของระดับความคิดเห็นในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 ตอนที่ 2.2

ประเด็นข้อคำถาม	ข้อมูลพื้นที่	ระดับความคิดเห็น						
		ด้านประกอบอาชีพ	ด้านพัฒนาชุมชน/สังคม	ด้านประเพณีวัฒนธรรม	การรักษาสุขภาพ/การรักษาโรค	ด้านคุณธรรมจริยธรรม	เห็นควรว่าควรใช้ทุกข้อนี้	รวมจำนวนร้อยละ
1. การจัดการความรู้ในเรื่องใดบ้างที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของท่าน	อ.พร้าว	-	-	-	-	-	13 (100)	13 (100)
	อ.สารภี	1 (7.69)	2 (15.38)	-	-	-	10 (76.92)	13 (100)
	อ.แม่ริม	1 (7.69)	-	-	-	-	12 (92.31)	13 (100)
	จำนวนร้อยละ	2 (5.12)	2 (5.12)	-	-	-	35 (89.74)	39 (100)
2. การจัดการความรู้ในเรื่องใดบ้างที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชน	อ.พร้าว	1 (7.69)	-	1 (7.69)	-	-	11 (84.61)	13 คน (100)
	อ.สารภี	2 (15.38)	2 (15.38)	-	-	-	9 (69.23)	13 (100)
	อ.แม่ริม	-	-	-	-	-	13 (100)	13 (100)
	จำนวนร้อยละ	3 (7.69)	2 (5.12)	1 (2.56)	-	-	33 (84.61)	39 (100)

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ประเด็นข้อคำถาม	ข้อมูลพื้นที่	ระดับความคิดเห็น						
		ด้านประกอบอาชีพ	ด้านพัฒนาชุมชน/สังคม	ด้านประเพณีวัฒนธรรม	การรักษาสุขภาพ/การรักษาโรค	ด้านคุณธรรมจริยธรรม	เห็นควรว่าควรใช้ทุกข้อนี้	รวมจำนวนร้อยละ
3. ท่านคิดว่าเรื่องใดที่การจัดการความรู้จะช่วยส่งเสริมและแก้ปัญหาในชุมชนของท่าน	อ.พร้าว	-	1 (7.69)	-	-	-	12 (92.30)	13 คน (100)
	อ.สารภี	1 (7.69)	1 (7.69)	1 (7.69)	-	-	10 (76.92)	13 คน (100)
	อ.แม่อริม	3 (23.08)	1 (7.69)	-	-	1 (7.69)	8 (61.54)	13 คน (100)
	จำนวนร้อยละ	4 (10.25)	3 (7.69)	1 (2.56)	-	1 (2.56)	30 (76.92)	39 (100)
4. ที่ผ่านมามีท่านใดที่เรียนรู้อาจกลุ่มผู้สูงอายุในด้านใดบ้าง	อ.พร้าว	-	-	1 (7.69)	-	-	12 (92.30)	13 คน (100)
	อ.สารภี	2 (15.38)	1 (7.69)	5 (38.46)	-	-	5 (38.46)	13 คน (100)
	อ.แม่อริม	2 (15.38)	-	2 (15.38)	-	1 (7.69)	8 (61.54)	13 คน (100)
	จำนวนร้อยละ	4 (10.25)	1 (2.56)	8 (20.51)	-	1 (2.56)	25 (64.10)	39 (100)
5. ท่านมีความสนใจเรียนรู้อาจกลุ่มผู้สูงอายุในด้านใด	อ.พร้าว	-	-	-	-	1 (7.69)	12 (92.30)	13 (100)
	อ.สารภี	-	1 (7.69)	2 (15.38)	1 (7.69)	1 (7.69)	8 (61.54)	13 (100)
	อ.แม่อริม	1 (7.69)	-	3 (23.08)	-	-	9 (69.23)	13 (100)
	จำนวนร้อยละ	1 (2.56)	1 (2.56)	5 (12.82)	1 (2.56)	2 (5.12)	29 (74.35)	39 (100)

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ประเด็นข้อคำถาม	ข้อมูลพื้นที่	ระดับความคิดเห็น						
		ด้านประกอบอาชีพ	ด้านพัฒนาชุมชน/สังคม	ด้านประเพณีวัฒนธรรม	การรักษาสุขภาพ/การรักษาโรค	ด้านคุณธรรมจริยธรรม	เห็นควรว่าควรใช้ทุกข้อนี้	รวมจำนวนร้อยละ
6. ความรู้จากกลุ่มผู้สูงอายุในด้านใดที่ท่านคิดว่าควรส่งเสริมให้คนในครอบครัวท่านได้เรียนรู้	อ.พร้าว	2 (15.38)	1 (7.69)	-	-	-	10 (76.92)	13 คน (100)
	อ.สารภี	2 (15.38)	1 (7.69)	2 (15.38)	-	1 (7.69)	7 (53.85)	13 (100)
	อ.แม่อิง	-	-	1 (7.69)	-	1 (7.69)	11 (84.62)	13 (100)
	จำนวนร้อยละ	4 (10.25)	2 (5.12)	3 (7.69)	-	2 (5.12)	28 (71.79)	39 (100)
7. ท่านคิดว่าผู้สูงอายุในชุมชนของท่านมีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ในด้านใดบ้าง	อ.พร้าว	-	-	-	-	-	13 (100)	13 (100)
	อ.สารภี	-	1 (7.69)	-	4 (30.77)	-	8 (61.54)	13 (100)
	อ.แม่อิง	-	-	3 (23.08)	-	-	10 (76.92)	13 (100)
	จำนวนร้อยละ	-	1 (2.56)	3 (7.69)	4 (10.25)	-	31 (79.48)	39 (100)
8. ท่านคิดว่าทพทางปัญญาในเรื่องใดที่จะสามารถช่วยแก้ไขปัญหามุมชนท่าน	อ.พร้าว	2 (15.38)	-	-	-	-	11 (84.62)	13 คน (100)
	อ.สารภี	2 (15.38)	1 (7.69)	-	1 (7.69)	1 (7.69)	8 (61.55)	13 (100)
	อ.แม่อิง	3 (23.08)	1 (7.69)	-	-	1 (7.69)	8 (61.54)	13 (100)
	จำนวนร้อยละ	7 (17.94)	2 (5.12)	-	1 (3.56)	2 (5.12)	27 (69.24)	39 (100)

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ประเด็นข้อคำถาม	ข้อมูลพื้นที่	ระดับความคิดเห็น						
		ด้านประกอบอาชีพ	ด้านพัฒนาชุมชน/สังคม	ด้านประเพณีวัฒนธรรม	การรักษาสุขภาพ/การรักษาโรค	ด้านคุณธรรมจริยธรรม	เห็นควรว่าควรใช้ทุกข้อนี้	รวมจำนวนร้อยละ
9. ท่านคิดว่าทูลทางปัญญาในชุมชนท่านมีเรื่องใดที่เป็นเรื่องเด่น	อ.พร้าว	4 (30.76)	-	2 (15.38)	-	1 (7.69)	6 (41.15)	13 (100)
	อ.สารภี	3 (23.08)	3 (23.08)	3 (23.08)	-	1 (7.69)	3 (23.08)	13 (100)
	อ.แม่อริม	4 (30.76)	-	2 (15.38)	-	1 (7.69)	6 (46.15)	13 (100)
	จำนวนร้อยละ	11 (28.20)	3 (7.69)	7 (17.94)	-	3 (7.69)	15 (38.46)	39 (100)
10. ท่านคิดว่าควรนำทูลทางปัญญาในเรื่องใดมาจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่คนในชุมชน	อ.พร้าว	-	-	-	-	-	13 (100)	13 (100)
	อ.สารภี	1 (7.69)	2 (15.38)	-	1 (7.69)	-	9 (69.23)	13 (100)
	อ.แม่อริม	1 (7.69)	-	-	-	-	12 (92.31)	13 (100)
	จำนวนร้อยละ	2 (5.12)	2 (5.12)	-	1 (2.56)	-	34 (87.17)	39 (100)

จากตารางที่ 15 แสดงจำนวน ร้อยละ ของระดับความคิดเห็นในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 ตอนที่ 2.2 ซึ่งมีข้อมูลที่น่าสนใจโดยจำแนกตามประเด็นข้อคำถามดังนี้

ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความตระหนักและเห็นในความสำคัญของทูลทางปัญญาและคิดว่าทูลทางปัญญาในด้านต่างๆ สามารถนำมาใช้ในการจัดการศึกษาแก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยจากข้อมูลจะเห็นได้ว่าในภาพรวมของการตอบแบบสอบถามนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็น “เห็นควรว่าควรใช้ทุกข้อนี้” มีระดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดในทุกข้อของประเด็นคำถาม คิดเป็นร้อยละ 73.56 ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นจะสามารถจำแนกรายอำเภอได้ดังนี้

อำเภอพร้าว คิดเป็นร้อยละ 86.42 อำเภอแมริม คิดเป็นร้อยละ 74.62 และอำเภอสารภี คิดเป็นร้อยละ 59.23 ตามลำดับ โดยเมื่อจำแนกรายประเด็นคำถามได้ดังนี้

ประเด็นคำถามข้อที่ 1 ในการจัดการความรู้ในเรื่องใดบ้างที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของท่านพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเลือกข้อ “เห็นควรว่าควรใช้ทุกข้อนี้” มีระดับคะแนนเฉลี่ย มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 89.74 หรือ 35 คน รองลงมาผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นด้านประกอบอาชีพและด้านพัฒนาชุมชน/สังคม มีคะแนนเท่ากัน โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 5.12 หรือ 2 คน

ประเด็นคำถามข้อที่ 2 การจัดการความรู้ในเรื่องใดบ้างที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเลือกข้อ “เห็นควรว่าควรใช้ทุกข้อนี้” มีระดับคะแนนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 84.61 หรือ 33 คน รองลงมาเป็นด้านประกอบอาชีพ โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 3 คน ด้านพัฒนาชุมชน/สังคม โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 5.12 หรือ 2 คน ด้านประเพณีวัฒนธรรม มีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 2.56 หรือ 1 คน

ประเด็นคำถามข้อที่ 3 ท่านคิดว่าเรื่องใดที่การจัดการความรู้จะช่วยส่งเสริมและแก้ปัญหาในชุมชนของท่าน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเลือกข้อ “เห็นควรว่าควรใช้ทุกข้อนี้” มีระดับคะแนนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.92 หรือ 30 คน รองลงมาเป็นด้านประกอบอาชีพ โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 10.25 หรือ 4 คน ด้านพัฒนาชุมชน/สังคม โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 3 คน ด้านประเพณีวัฒนธรรม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยมีคะแนนเท่ากัน คือคิดเป็นร้อยละ 2.56 หรือ 1 คน

ประเด็นคำถามข้อที่ 4 ที่ผ่านมาท่านได้เรียนรู้จากกลุ่มผู้สูงอายุในด้านใด พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเลือกข้อ “เห็นควรว่าควรใช้ทุกข้อนี้” มีระดับคะแนนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.10 หรือ 25 คน รองลงมาเป็นด้านประเพณีวัฒนธรรม โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 20.51 หรือ 8 คน ด้านประกอบอาชีพ โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 10.25 หรือ 4 คน ด้านพัฒนาชุมชน/สังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยมีคะแนนเท่ากัน คือคิดเป็นร้อยละ 2.56 หรือ 1 คน

ประเด็นคำถามข้อที่ 5 ท่านมีความสนใจเรียนรู้จากกลุ่มผู้สูงอายุในด้านใด พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเลือกข้อ “เห็นควรว่าควรใช้ทุกข้อนี้” มีระดับคะแนนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74.35 หรือ 29 คน รองลงมาเป็นด้านประเพณีวัฒนธรรม โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 12.82 หรือ 5 คน ด้านคุณธรรมจริยธรรม คือคิดเป็นร้อยละ 5.12 หรือ 2 คน ด้านประกอบอาชีพ

ด้านพัฒนาชุมชน/สังคม และการรักษาสุขภาพ / ยารักษาโรค มีคะแนนเท่ากับคือคิดเป็นร้อยละ 2.56 หรือ 1 คน

ประเด็นคำถามข้อที่ 6 ความรู้จากกลุ่มผู้สูงอายุในด้านใดที่ท่านคิดว่าควรส่งเสริมให้คนในครอบครัวท่านได้เรียนรู้ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเลือกข้อ “เห็นควรว่าควรใช้ทุกข้อนี้” มีระดับคะแนนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.79 หรือ 28 คน รองลงมาเป็นด้านประกอบอาชีพ โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 10.25 หรือ 4 คน ด้านประเพณีวัฒนธรรม คะแนนคิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 3 คน ด้านพัฒนาชุมชน/สังคม และ ด้านคุณธรรมจริยธรรม มีคะแนนเท่ากับ คือคิดเป็นร้อยละ 5.12 หรือ 2 คน

ประเด็นคำถามข้อที่ 7 ท่านคิดว่าผู้สูงอายุในชุมชนของท่านมีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ในด้านใดบ้าง พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเลือกข้อ “เห็นควรว่าควรใช้ทุกข้อนี้” มีระดับคะแนนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 79.48 หรือ 31 คน รองลงมาเป็นด้านการรักษาสุขภาพ / ยารักษาโรค โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 10.25 หรือ 4 คน ด้านประเพณีวัฒนธรรม คะแนนคิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 3 คน ด้านพัฒนาชุมชน / สังคม คะแนนคิดเป็นร้อยละ 2.56 หรือ 1 ตามลำดับ

ประเด็นคำถามข้อที่ 8 ท่านคิดว่าทุนทางปัญญาในเรื่องใดที่จะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาในชุมชนท่าน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเลือกข้อ “เห็นควรว่าควรใช้ทุกข้อนี้” มีระดับคะแนนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.23 หรือ 27 คน รองลงมาเป็นด้านประกอบอาชีพ โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 17.94 หรือ 7 คน ด้านพัฒนาชุมชน/สังคม และ ด้านคุณธรรมจริยธรรม มีคะแนนเท่ากับ โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 5.12 หรือ 2 คน การรักษาสุขภาพ / ยารักษาโรค โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 2.56 หรือ 1 คน

ประเด็นคำถามข้อที่ 9 ท่านคิดว่าทุนทางปัญญาในชุมชนท่านมีเรื่องใดที่เป็นเรื่องเด่น พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเลือกข้อ “เห็นควรว่าควรใช้ทุกข้อนี้” มีระดับคะแนนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.46 หรือ 15 คน รองลงมาเป็นด้านประกอบอาชีพ โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 28.20 หรือ 11 คน ด้านประเพณีวัฒนธรรม โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 17.94 หรือ 7 คน ด้านพัฒนาชุมชน/สังคม โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 7.69 หรือ 3 คน ตามลำดับ

ประเด็นคำถามข้อที่ 10 ท่านคิดว่าควรนำทุนทางปัญญาในเรื่องใด มาจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่คนในชุมชน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเลือกข้อ “เห็นควรว่าควรใช้ทุกข้อนี้” มีระดับคะแนนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 87.17 หรือ 34 คน รองลงมาเป็นด้านประกอบอาชีพ และ

ด้านพัฒนาชุมชน/สังคมโดยมีคะแนนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 5.12 หรือ 2 คน การรักษาสุขภาพ / ยารักษาโรค คิดเป็นร้อยละ 2.56 หรือ 1 คน ตามลำดับ

(2) ผลการสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้จัดการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในพื้นที่จังหวัด เชียงใหม่ อันประกอบด้วย

-ตัวแทนกลุ่มผู้จัดการศึกษานอกระบบจำนวน 3 อำเภอๆละ 2 คน รวม 6 คนบับ ได้รับ การกรอกตามข้อคำถามและส่งคืน โดยสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ100

-ตัวแทนกลุ่มผู้ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 3 อำเภอๆละ 1 คน รวม 3 คนบับ ได้รับการกรอกตามข้อคำถามและส่งคืน โดยสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ100

การวิเคราะห์แบบสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของกลุ่ม ผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 โดยดำเนินการวิเคราะห์เป็น 3 ตอน ตามแบบสอบถามดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นการสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้กรอกแบบสอบถาม (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามสภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิตจำนวน 3 ด้าน คือด้านการ จัดการความรู้ ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนทางปัญญา ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยใช้เกณฑ์ การให้คะแนน 5 ระดับ (Rating scale)

ตอนที่ 3 เป็นการแสดงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแบบปลายเปิด (Open End)

ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปของกลุ่มผู้จัดการศึกษาตลอด ชีวิตแก่ชุมชนพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 ดังนี้

การวิเคราะห์ในตอนที่ 1 ซึ่งเป็นข้อมูลทั่วไปของผู้กรอกแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ หน้าที่ความรับผิดชอบ ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์

ตารางที่ 16 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปของกลุ่ม
ผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชนพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะ
ที่ 1 ตอนที่ 1

ประเด็นข้อคำถาม	จำนวน (ร้อยละ)	รวมทั้งสิ้น จำนวน (ร้อยละ)
1. เพศ		
ชาย	4 คน (44.44)	9 คน (100)
หญิง	5 คน (55.56)	
2. อายุปัจจุบัน		
21-30 ปี	1 คน (11.11)	
31-40 ปี	5 คน (55.56)	
41-50 ปี	1 คน (11.11)	
51-60 ปี	2 คน (22.22)	
3. การศึกษา		
ปริญญาตรี	6 คน (66.67)	9 คน (100)
ปริญญาโท	3 คน (33.33)	
ปริญญาเอก	-	
4. อาชีพ		
ข้าราชการ	3 คน (33.33)	9 คน (100)
พนักงานราชการ	4 คน (44.44)	
อัตราจ้าง	2 คน (22.22)	
อื่นๆ	-	
5. รายได้		
15,001-20,000 บาท	2 คน (22.22)	9 คน (100)
20,001-25,000 บาท	4 คน (44.44)	
25,001-30,000 บาท	1 คน (11.11)	
มากกว่า 30,000 บาท	2 คน (22.22)	

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ประเด็นข้อคำถาม	จำนวน (ร้อยละ)	รวมทั้งสิ้น จำนวน (ร้อยละ)
6. หน้าที่ความรับผิดชอบ		
ตัวแทนกลุ่มผู้จัดการศึกษานอกระบบ (ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ)	3 คน (33.33)	9 คน (100)
ตัวแทนกลุ่มผู้จัดการศึกษานอกระบบ (ผู้จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยระดับตำบล)	3 คน (33.33)	
ผู้ส่งเสริมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย	3 คน (33.33)	

จากตารางที่ 16 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามข้อมูลและสภาพทั่วไปของกลุ่มผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชนพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 โดยมีข้อมูลที่น่าสนใจในแต่ละด้านดังนี้

ด้านเพศ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 9 คนเป็นเพศหญิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.56 หรือ 5 คน และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 44.44 หรือ 4 คน

ด้านอายุ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีช่วงอายุ 31 – 40 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.56 หรือ 5 คน รองลงมาเป็นช่วงอายุ 51 - 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.44 หรือ 4 คน อายุ 21-30 ปี และอายุ 41 - 50 ปี มีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 11.11 หรือ 1 คน น้อยที่สุด ตามลำดับ

ด้านการศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.67 หรือ 6 คน รองลงมาเป็นระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 33.33 หรือ 3 คน ตามลำดับ

ด้านรายได้ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับรายได้ในช่วง 20,001-25,000 บาท มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 44.44 หรือ 4 คน รองลงมาเป็นระดับรายได้ในช่วง 15,001-20,000 บาท และมากกว่า 30,000 บาท มีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 11.11 หรือ 2 คน ระดับรายได้ในช่วง 25,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 11.11 หรือ 1 คน ตามลำดับ

ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนที่เท่ากัน ร้อยละ 33.33 หรือ 3 คน ได้แก่กลุ่มผู้จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยระดับตำบล กลุ่มผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ และกลุ่มผู้ส่งเสริมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การวิเคราะห์ในตอนที่ 2 การสอบถามบริบทและสภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

2.1 สอบถามระดับความคิดเห็น โดยมีระดับเกณฑ์การให้คะแนน (Rating scale) จำนวน 29 ข้อ โดยจำแนกเป็นดังนี้

ข้อที่ 1 - 9 เป็นการสอบถามด้านการจัดการความรู้

ข้อที่ 10 -18 เป็นการสอบถามด้านการส่งเสริมการใช้ทุนทางปัญญา

ข้อที่ 19 – 29 เป็นการสอบถามด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ตารางที่ 17 แสดงจำนวนร้อยละของระดับความคิดเห็นกลุ่มผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตในการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 ตอนที่ 2

ระดับความคิดเห็น	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	จำนวน (ร้อยละ)
ด้านการจัดการความรู้	-	-	9 (100)	-	-	9 (100)
ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา	-	-	8 (88.89)	1 (11.11)	-	9 (100)
ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	-	-	-	9 (100)	-	9 (100)

ในภาพรวมพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นในระดับระดับมากในด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาเป็นด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา คิดเป็นร้อยละ 11.11 ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

ด้านการจัดการความรู้ ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100

ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลางมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 88.89 รองลงมาเป็นระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 11.11

ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นในระดับมากมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100

ผลการศึกษาวิจัยในระยะที่ 2

พื้นที่ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1. ผลการสัมภาษณ์ผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตของตำบลยางเนิ้งมีรายละเอียดดังนี้

การสัมภาษณ์ผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตของตำบลยางเนิ้งโดยมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) เพื่อสัมภาษณ์ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาแก่ชุมชนตำบลยางเนิ้ง ประกอบด้วย (1) ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลยางเนิ้ง (2) หัวหน้าศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลยางเนิ้ง (หัวหน้ากศน.ตำบลยางเนิ้ง)

1.1 ผลการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลยางเนิ้ง

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ นายสมพร สินธุปิ่น ตำแหน่งผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลยางเนิ้ง โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2558 ณ สำนักงานเทศบาลตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ด้านการจัดการความรู้

เทศบาลตำบลยางเนิ้งมีการดำเนินการจัดการความรู้ภายในองค์กรในกองต่างๆ ในเทศบาลแต่ยังเป็นการดำเนินการในช่วงเริ่มต้นรูปแบบต่างๆ ในการจัดกิจกรรมเพื่อค้นหา รวบรวม และจัดเก็บองค์ความรู้ยังไม่ค่อยชัดเจนนัก โดยในส่วนของกองการศึกษาได้มีการรวบรวมความรู้จากทุนปัญญาในชุมชนมาจัดทำเป็นทำเนียบทุนปัญญาของชุมชน

“เทศบาลกำลังเพิ่งดำเนินการในเรื่องการจัดการความรู้ โดยเราเน้นการจัดการความรู้ภายในองค์กรก่อน ซึ่งก็มีบางส่วนที่จะตั้งมีการปรับปรุงและการเรียนรู้เพิ่มเติมร่วมกันของบุคลากรในเทศบาล” สมพร สินธุปิ่น, (2558). ผู้อำนวยการกองการศึกษา. สัมภาษณ์, 11 กันยายน.

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนทางปัญญา

เทศบาลตำบลยางเนิ้งมีการส่งเสริมการทุนทางปัญญาใช้ในการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ซึ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมนั้นจะประกอบด้วย 2 รูปแบบคือ (1) รูปแบบที่เทศบาลเป็นคนดำเนินการเองตัวอย่างได้แก่ กิจกรรมตามความเชื่อของชุมชนเช่น การทรงเจ้า การตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ การเตรียมเครื่องเล่นไหว้บรรพบุรุษ การส่งเสริมกิจกรรมตามประเพณีต่างๆ เช่นงานวันสงกรานต์ งานลอยกระทง กิจกรรมธรรมสัจจกร กิจกรรมถนนคนเดินยางเนิ้ง และอื่นๆ (2) รูปแบบการให้งบอุดหนุนแก่หน่วยงานต่างๆ ที่จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการใช้ทุนทางปัญญา เช่น ศูนย์การศึกษาอนุเคราะห์และการศึกษาตามอัชฌาศัยอำเภอสารภี สภาวัฒนธรรมตำบลยางเนิ้ง โรงเรียนต่างๆ ในเขตพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง

“เทศบาลได้มีการรวบรวมข้อมูลทำเนียบภูมิปัญญาในตำบลว่ามีใครบ้าง มีความถนัดในด้านใด โดยมีการรวบรวมไว้เป็นรายบุคคล โดยเทศบาลเคยมีการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาในเรื่องความเชื่อการทรงเจ้า การตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ การเล่นไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นเชื่อแต่ดั้งเดิมของชุมชน โดยแต่ละหมู่บ้านเขาจะมาชุมนุมกัน จัดกิจกรรมที่โรงเรียนเวฬุวัน ซึ่งเรามองว่ามันเป็นองค์ความรู้ความเชื่อแต่เดิมของชุมชน คนรุ่นใหม่ที่เขาไปก็จะได้เห็นพิธีกรรม ได้เห็นวิธีการ และได้เห็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่คนรุ่นก่อนได้คิดซ่อนไว้ในพิธีกรรมดังกล่าว นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้ยังสามารถนำไปใช้ในโอกาสต่างๆ เช่นการประชุมของชุมชน การประชุมสภาวัฒนธรรมเป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการแนะนำบุคคลที่สนใจเพื่อเข้าไปศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติม ในส่วนการส่งเสริมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมชุมชนนั้นเทศบาลได้มีการจัดกิจกรรมตามประเพณีวัฒนธรรมเช่นงานประเพณีปีใหม่เมือง งานตักบาตรเบ็ญพุด งานลอยกระทง งานธรรมสัจจกร เป็นต้น” สมพร ลินธิปิ่น, (2558). ผู้อำนวยการกองการศึกษา. สัมภาษณ์, 11 กันยายน.

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

เทศบาลตำบลยางเนิ้ง ได้ดำเนินงานในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยจำแนกรูปแบบออกเป็น 2 รูปแบบได้แก่ (1) รูปแบบการจัดการศึกษาที่เทศบาลดำเนินงานเองจะประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนเทศบาลตำบลยางเนิ้งซึ่งทำการเปิดสอนในระดับประถมศึกษา (2) รูปแบบการให้เงินอุดหนุนเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระดับได้แก่โรงเรียนวัดศรีโพธิ์ธาราม โรงเรียนวัดเวฬุวัน โรงเรียนสารภีพิทยาคม การศึกษาอนุเคราะห์และ

การศึกษาตามอัธยาศัย ได้อุดหนุนงบประมาณผ่านทางศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภีและห้องสมุดประชาชนอำเภอสารภี

“เทศบาลตำบลยางเนิ้ง มีการจัดการศึกษาให้คนในพื้นที่ตั้งแต่ 2 ขวบ เป็นต้นไป โดยแบ่งออกเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย โดยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นเรามีศูนย์เด็กเล็ก และ โรงเรียนเทศบาลยางเนิ้ง ซึ่งจะสอนถึงระดับประถมศึกษา ในส่วนที่เทศบาลเข้าไปส่งเสริมการจัดการศึกษาก็ เช่น โรงเรียนวัดเวฬุวัน โรงเรียนศรีโพธิ์ โรงเรียนสารภีพิทยาคม ซึ่งเราเข้าไปส่งเสริมโดยการอุดหนุนการจัดการศึกษา อย่างเช่น โรงเรียนสารภีพิทยาคม เทศบาลก็ไปจัดทำห้องวิทยาศาสตร์ให้ ส่วนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เทศบาลก็จะส่งเสริมโดยการอุดหนุนผ่านทาง กศน.ตำบลยางเนิ้งในการจัดการเรียน การสอน และห้องสมุดประชาชน นอกจากนี้เทศบาลได้ร่วมมือกับกศน.ตำบลยางเนิ้ง ในการจัดกิจกรรมเรียนรู้ในแหล่งเรียนของยางเนิ้งเช่น ที่ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงวัดต้นเหียว” สมพร สินธุปิ่น, (2558). ผู้อำนวยการกองการศึกษา. สัมภาษณ์, 11 กันยายน.

1.2 ผลการสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลยางเนิ้ง

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อนางมาลี นพศิริวงศ์ ตำแหน่งหัวหน้าศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลยางเนิ้ง โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2558 ณ. ศูนย์ กศน.ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ด้านการจัดการความรู้

รูปแบบการจัดการความรู้ของกศน. ตำบลยางเนิ้งเป็นลักษณะการรวบรวมองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นตามบริบทภายในชุมชนตำบลยางเนิ้งเอง ทั้งจากภูมิปัญญาในชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กลุ่มนักศึกษา กศน. กลุ่มบ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้นำชุมชน เป็นต้น เป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน หรือนำมาจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อฝึกทักษะต่างๆ ในรูปแบบหลักสูตรระยะสั้น เช่นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

“รูปแบบการจัดการความรู้ของยางเน็งจะเป็นการนำความรู้ของคนในชุมชนทั้ง ภูมิปัญญา ผู้รู้ กลุ่มต่างๆ ในชุมชนเช่น อสม. กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตร มาจัดกระบวนการเรียนรู้ในงาน กศน. เพื่อพัฒนาชุมชน” มาลี นพศิริวงศ์, (2558). หัวหน้าศูนย์. สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม.

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนทางปัญญา

กศน. ตำบลยางเน็ง ได้นำองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของชุมชนมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยสามารถจำแนกได้ดังนี้

(1) นำความรู้จากทุนปัญญาจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสาระวิชาเลือกและในใบงานการเรียนรู้ต่อเนื่อง (กรต.) ตามจุดประสงค์ในการเรียนรู้ของแต่ละสาขาวิชา

(2) นำความรู้จากทุนปัญญาจัดการศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยนำมาใช้ในการจัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้น และการฝึกอบรมต่างๆ ในงานการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน นอกจากนี้ก็มีการจัดทำนียบภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจและมีความสำคัญของชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาเพิ่มเติมของบุคคลที่สนใจ

“วิชาที่นำความรู้จากภูมิปัญญามาใช้จัดกิจกรรมก็มีทั้งหลักการศึกษขั้นพื้นฐาน ก็จะอยู่ในรูปของใบงานกรต. ซึ่งเราจะให้นักศึกษาไปค้นคว้าเพิ่มเติมที่บ้านหรือเข้าไปศึกษาหาความรู้จากชุมชนตนเอง นอกจากนี้ก็จะมีเรื่องการฝึกอาชีพ การเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณีชุมชน เรื่องการเกษตร โดยส่วนมากเราจะจัดในรูปแบบหลักสูตรระยะสั้นว่ากันเป็นเรื่อยๆ ไปตามความสนใจของผู้เรียน” มาลี นพศิริวงศ์, (2558). หัวหน้าศูนย์. สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม.

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

กศน. ตำบลยางเน็ง ได้จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยแก่ประชากรวัยแรงงาน กลุ่มผู้สูงอายุ โดยมีรูปแบบการจัดการศึกษาดังนี้

(1) การจัดการศึกษานอกระบบ ประกอบด้วย

-การจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมาย

ประชากรวัยแรงงาน นักเรียนออกกลางคัน กลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มแรงงานต่างด้าว ในยกระดับการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิต

-การจัดการศึกษาต่อเนื่อง เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะหลักสูตรระยะสั้น ประกอบด้วยงานการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน งานการจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมาย เด็กและเยาวชน ประชากรวัยแรงงาน ผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต

(2) การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามความสนใจ โอกาสในการเรียนรู้อันประกอบด้วย บ้านหนังสืออัจฉริยะ ห้องสมุด กศน. ตำบล ทำเนียบแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาชุมชน

“ขงเน็งมีการจัดการศึกษาตลอดชีวิตใน 2 รูปแบบหลักคือ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยในการศึกษานอกระบบนั้นสามารถจำแนกออกเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งสคนในระดับประถม ม.ต้น ม.ปลาย แก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ และงานการศึกษาต่อเนื่องซึ่งจะเน้นที่ฝึกทักษะต่างๆ ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีความสุข ในส่วนงานการศึกษาตามอัธยาศัยก็จะเน้นในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตามความสนใจของประชาชน โดยขงเน็งมีบ้านหนังสืออัจฉริยะทุกหมู่บ้านที่มีบริการหนังสือพิมพ์ นิตยสารวารสารรายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตและเป็นความต้องการของคนในชุมชนไปให้บริการในชุมชนทุกหมู่บ้าน นอกจากนี้เรามีห้องสมุดที่ กศน. ตำบลขงเน็ง เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถมาหาหนังสือ ข้อมูลแหล่งเรียนรู้ ข้อมูลภูมิปัญญาในตำบล หรือมาสืบค้นข้อมูลต่างๆ จากอินเทอร์เน็ตได้ฟรี” มาลี นพศิริวงศ์, (2558). หัวหน้าศูนย์. สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม.

ส่วนที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาใน การจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT)

(Knowledge Management of Aging Groups for Promoting into the Intellectual Capital in Lifelong Education Model : SLRT Model)

หลักการและแนวคิดพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบ

หลักการแนวคิดพื้นฐานในการจัดทำรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตนั้น ประกอบด้วย 2 ส่วนหลักคือ (1) แนวคิดทฤษฎี (2) ผลการศึกษาภาคสนาม

1. แนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่ใช้ในการกำหนดรูปแบบประกอบด้วย

1.1 ขั้้นค้นหาทุนทางปัญญา ใช้แนวคิด

(1) แนวคิดการจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์ สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข ของศาสตราจารย์ ประเวศ วะสี (2548) กล่าวว่า “ความรู้ในตัวคนนั้นได้มาจากวิถีชีวิต จึงสอดคล้อง มีประโยชน์ต่อชีวิตและวิถีการดำเนินชีวิตร่วมกัน การจัดการความรู้ก็คือรูปธรรมของการเคารพความรู้ในตัวคน” (ประเวศ วะสี, 2548: 11-14)

(2) แนวทางการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) แบบ (SECI Model) ของ Nonaka & Takeuchi (1995) เพื่อเป็นเครื่องมือในการค้นหาทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ

1.2 ขั้้นการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ใช้แนวคิดปรัชญาคิดเป็น ของโกวิท ยวรพิพัฒน์ (2529) เป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ในการนำไปใช้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองอย่างมีความสุขตามอัตภาพ

2. ผลการศึกษาภาคสนามที่ใช้ในการกำหนดรูปแบบ

2.1 ผลจากการศึกษาภาคสนามที่ได้มาสังเคราะห์พบว่า ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ มีกระบวนการค้นหาและการถ่ายทอดความรู้จากทุนปัญญาเกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยปัจจัยที่มีส่วนส่งเสริมให้เกิดการค้นหาและถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชนนั้นจะประกอบไปด้วย

(1) ปัจจัยด้านสัมพันธภาพของคนในชุมชน เช่น ความเป็นเครือญาติ ความสามัคคีกลมเกลียว ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น

(2) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของชุมชน เช่นการถ่ายทอดความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชนผ่านกิจกรรมต่างๆ ทั้งวันเข้าพรรษา วันสงกรานต์ งานสกาลพัตร เป็นต้น

(3) ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพของชุมชน เป็นชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบท ซึ่งมีผลต่อการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของคน ความสนิทสนม และความเชื่อวัฒนธรรม เป็นต้น

(4) ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพหลักของคนในชุมชน เช่นการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้คนในชุมชนมีการถ่ายทอดขั้นตอนและแนวปฏิบัติในการประกอบอาชีพนั้นๆ ทั้งการบอกเล่า การสาธิต การปฏิบัติให้เห็น เป็นต้น

(5) ปัจจัยด้านวิถีการดำเนินชีวิตในบริบทของชุมชน

ซึ่งปัจจัยทั้งหมดนี้มีส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันของคนในชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติและลื่นไหล เกิดการนำความรู้ไปปรับใช้ตามศักยภาพและความสนใจของแต่ละบุคคล ซึ่งผลจาก ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ควรมีการศึกษาและนำทุนปัญญาของชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ในระดับคะแนนเฉลี่ยที่มากที่สุดในทุกๆ ข้อของประเด็นคำถาม (อำเภอพร้าว คิดเป็นร้อยละ 86.92 อำเภอแมริม คิดเป็นร้อยละ 74.62 อำเภอสารภี คิดเป็นร้อยละ 59.23 ตามลำดับ) และมีความเห็นว่าทุนทางปัญญาจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหของชุมชนได้และเห็นควร ให้มีการนำทุนทางปัญญาจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่คนในชุมชน

2.2 ผลจากการศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศและการเทียบเคียง (Best Practices & Benchmark) พบว่ารูปแบบการจัดการศึกษาแก่กลุ่มผู้สูงอายุทั้ง 3 แห่งนั้นยังไม่ปรากฏรูปแบบการค้นหา การถ่ายทอดความรู้จากทุนทางปัญญาและการจัดเก็บเป็นสารสนเทศที่ชัดเจน กระบวนการเรียนรู้ทั้ง 3 แห่งจะเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุเป็นหลัก ซึ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมจะมีความคล้ายคลึงกันคือ มีแนวความคิดจัดกิจกรรมที่ใช้ “ความสุข” เป็นตัวตั้งเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ต่างๆ ขึ้นตามนิยามความสุขของแต่ละที่ เมื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจะพบว่า าระหว่างที่เกิดการเรียนรู้อยู่นั้น ก็จะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันเกิดขึ้นอยู่ด้วยอย่างเป็นธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา ซึ่งที่ปรากฏเด่นชัดคือการจัดกิจกรรมของ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง ในการกิจกรรมด้าน “สุขที่ได้เรียนรู้” และกิจกรรมด้าน “สุขที่ได้แบ่งปัน” โดยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต (Tacit Knowledge) ของตนเองออกมา แก่ผู้สูงอายุท่านอื่นๆ ที่เป็นผู้เรียนได้นั้นเกิดเพราะมีปัจจัยดังนี้คือ

- และกัน
- (1) ปัจจัยด้านการยอมรับและเคารพองค์ความรู้จากประสบการณ์ของกัน
 - (2) ปัจจัยด้านการเสริมแรงพลังใจและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน
 - (3) ปัจจัยในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน
 - (4) ปัจจัยด้านบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

“เรื่องไหนที่นักเรียน โรงเรียนของเรามีความรู้มีความชำนาญเราก็จะให้ท่านเหล่านั้นมาสอน มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทุกคนในโรงเรียนจะให้เกียรติกัน เคารพความรู้ที่แต่ละคนมีจะไม่มี การติติงหรือว่าวิจารณ์ ให้เสียกำลังใจกัน แต่จะส่งเสริมให้แต่ละคนมีความมั่นใจมากขึ้น” สง่า ไชยมงคล, (2558). ประธานนักเรียน. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.

“เราใช้วิทยากรซึ่งเป็นนักเรียนของเราเองเป็นผู้สอน ก็สนุกดีนะ ทุกคนได้เรียนรู้ร่วมกัน ไม่เครียด ใครเก่ง ใคร ไม่เก่งก็ไม่เป็นไร ขอให้ทุกคนมีความสุขที่ได้เรียนรู้ร่วมกันก็พอละ” เพ็ญจิต วุฒิวงศา, (2558). นักเรียน. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.

2.3 การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) พบว่าจังหวัดเชียงใหม่มีจุดแข็งและโอกาส ด้วยจังหวัดเชียงใหม่มีประชากรผู้สูงอายุทั้งสิ้น 256,873 คน คิดเป็นร้อยละ 15.3 โดยประชากรผู้สูงอายุของจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 60-74 มากถึง 164,074 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 63.8 ของประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด ทำให้มีศักยภาพมากในการศึกษาทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุเพื่อจัดการศึกษาทั้งมีแหล่งเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่หลากหลายทั้งบนพื้นที่สูงและพื้นราบมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของล้านนา มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ องค์ความรู้ของชุมชนสามารถนำมาผลิตเป็นสินค้าเพื่อจำหน่ายได้อย่างหลากหลาย และเป็นที่ต้องการของตลาด จุดอ่อนและอุปสรรค พบว่าจังหวัดเชียงใหม่ไม่มีหน่วยงานระดับท้องถิ่นที่สนับสนุนส่งเสริมการจัดการความรู้อย่างชัดเจน ขาดแผนงานขับเคลื่อนการจัดการความรู้ และการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาชุมชนอย่างเป็นทางการ การจัดการศึกษายังเป็นแบบแยกส่วนต่างคนต่างทำตามบทบาท ภาระหน้าที่และศักยภาพของตนเองขาดการบูรณาการองค์ความรู้ การจัดการศึกษาใช้รูปแบบนำชุดความรู้จากภายนอกชุมชน/เมืองมาจัดการเรียนรู้ โดยทุนทางภูมิปัญญาทุนทางวัฒนธรรมมีการนำมาใช้น้อยมากและ ไม่มีความแพร่หลายทั่วถึงในทุกพื้นที่ ก่อให้เกิดปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำ ความเท่าเทียม โอกาสทางการศึกษา ซึ่งส่งผลถึงคุณภาพของการจัดการศึกษา ประกอบกับจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดศูนย์กลางการพัฒนาของ

ภาคเหนือ ดังนั้นสังคมเมืองเชียงใหม่จึงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสการพัฒนาของโลกในยุคปัจจุบันทำให้ทุนทางปัญญาแบบใหม่ๆ จากซีกโลกต่างๆ เข้ามาแทรกซึมโดยง่าย เยาวชนขาดความสนใจในทุนปัญญาของชุมชนเพราะมองว่าล้าสมัยไม่สามารถนำมาใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ และแก้ไขปัญหาในยุคปัจจุบันได้

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนารูปแบบในการนำทุนจากทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุมาใช้จัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ

ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลักได้แก่ (1) ขั้นค้นหาทุนทางปัญญาและ (2) ขั้นจัดการศึกษาตลอดชีวิต (3) ขั้นสะท้อนกลับการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ขั้นการค้นหาและแบ่งปันองค์ความรู้ทุนทางปัญญา (Search and Sharing Intellectual Knowledge) S

เป็นขั้นตอนค้นหาและแบ่งปันองค์ความรู้ทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุโดยใช้การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นเครื่องมือ เพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อของชุมชน โดยมีการเตรียมการเพื่อเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้าใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ โดยการชี้แจงให้ทราบในความเป็นมา แนวคิด วัตถุประสงค์ กระบวนการ เครื่องมือ และประโยชน์ของรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต อันประกอบด้วย กลุ่มผู้สูงอายุ นักศึกษา กศน. อาสาสมัคร กศน. และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน เมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน นักศึกษา กศน. และอาสาสมัคร กศน. มีความเข้าใจในบทบาทหน้าของตนเองที่ชัดเจนแล้ว กระบวนการค้นหาความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุโดยใช้แนวคิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management) แบบSECI Model Nonaka &Takeuchi (1995) ก็จะดำเนินการตามแนวทางดังนี้

- **Socialization** กิจกรรมการพบปะพูดคุยของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน (Tacit Knowledge) ใช้การจัดการเวทีสนทนากลุ่มย่อยกับตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ (Focus Group) ทั้ง 7 หมู่บ้าน เพื่อสอบถามข้อมูลและพูดคุยร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสิ่งที่ปฏิบัติดีของแต่ละคนตามประสบการณ์ ความถนัด ความชำนาญ การประกอบอาชีพ และกิจกรรมการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

เพื่อรวบรวมข้อมูลใช้ที่ได้นำมาจำแนกองค์ความรู้ที่น่าสนใจในเบื้องต้น โดยการจำแนกออกเป็น (1) องค์ความรู้ทุนปัญญาด้านการประกอบอาชีพ (2) องค์ความรู้ทุนปัญญาด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน (3) องค์ความรู้ทุนปัญญาด้านการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ในขั้นตอนต่อไป

- **Externalization** การสร้างและแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกสู่องค์ความรู้ที่ชัดเจน (Tacit Knowledge To Explicit Knowledge) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) โดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ที่น่าสนใจและโดดเด่นเป็นรายบุคคล แบบเจาะจง เพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่น่าสนใจและมีความครอบคลุมในประเด็นต่างๆ ซึ่งผู้สัมภาษณ์ได้ใช้กระบวนการฟังแบบลึกซึ้ง (Deep Listening) เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครบถ้วนสามารถแปลค่าจากความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) มาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เพื่อนำมารวบรวมวิเคราะห์เป็นทุนทางปัญญาของชุมชนในด้านต่างๆ ทั้ง 3 ด้าน เพื่อนำเสนอในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอันจะก่อให้เกิดความชัดเจนในองค์ความรู้ที่ได้ และมีความเข้าใจที่ตรงกัน เพื่อจัดการศึกษาตลอดชีวิตในขั้นตอนต่อไป

- **Combination of Intellectual Capital** การวิเคราะห์ทุนปัญญา (Explicit Knowledge to Explicit knowledge) โดยการนำข้อมูลความรู้ที่ได้มาวิเคราะห์จำแนก เป็นทุนทางปัญญาในด้านต่างๆ ประกอบด้วย (1) ทุนปัญญาในการประกอบอาชีพ (2) ทุนปัญญาในการพัฒนาสังคมและชุมชน (3) ทุนปัญญาในการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิต เพื่อใช้ในการจัดทำเป็นหลักสูตรระยะสั้น เพื่อจัดการศึกษาในขั้นตอนต่อไป

2. ขั้นจัดการศึกษาตลอดชีวิต (Learning Life Long Education) L

- **Internalization** การนำทุนปัญญาที่ได้ไปสู่การถ่ายทอดโดยใช้กระบวนการศึกษาหลักสูตรระยะสั้น รูปแบบ/วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่นำทุนทางปัญญามาจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต การแก้ไขปัญหา และพัฒนาตนเองให้มีความสุขตามอัตภาพ โดยใช้กระบวนการคิดเป็นซึ่งประกอบด้วยวิเคราะห์ข้อมูล 3 ด้านคือ ข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคม ข้อมูลวิชาการ มาบูรณาการร่วมกันในการเรียนรู้ในรูปแบบหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทางการจัดการศึกษาของ กศน. อันประกอบด้วย

- (1) หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ
- (2) หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต
- (3) หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

3. ขั้นร่วมสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) R

เพื่อร่วมกันทบทวนกระบวนการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาและร่วมกันสะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆในการปรับปรุงพัฒนาารูปแบบ ประกอบด้วยกิจกรรม

-การประเมินผลความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยทุนปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชน ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในรูปแบบหลักสูตรระยะสั้น

โดยใช้เครื่องในการประเมินผลประกอบด้วย

(1) เครื่องมือเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเพื่อสอบถามข้อมูลความพึงพอใจในการได้เรียนรู้ หลักสูตรระยะสั้น ที่ส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน โดยใช้ทุนปัญญาของผู้สูงอายุชุมชนตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มาจัดกระบวนการเรียนรู้

(2) เครื่องมือเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) เพื่อสอบถามข้อมูลเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ และการส่งเสริมเจตคติที่ดีของผู้เรียน หลังจากรับการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น ที่ส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน โดยใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ ชุมชนตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

-จัดเวทีสัมมนาอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อประเมินตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยกำหนดวิธีการสัมมนาอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีขั้นตอนของการดำเนินงานคือ 1) ศึกษาข้อมูล 2) เลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีเข้าใจในแนวคิด เนื้อหา และรู้จักบริบทของชุมชน ซึ่งเป็นที่ยอมรับเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นของรูปแบบที่ได้จากการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบโดยกำหนดองค์ประกอบเป็น 3 ด้านคือ 1) ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 2) ด้านการจัดการความรู้ 3) ด้านส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 5 คน โดยกำหนดกรอบแนวคำถามเพื่อการสนทนาแบบไร้โครงสร้าง

4. ขั้นการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Transformative Learning) T

ใช้การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากขั้นร่วมสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) R เพื่อสรุปผลและหาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Transformative Learning) ในประเด็น (1) ด้านทักษะความรู้พื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามบริบทชุมชน (Affective Attributes) (2) ด้านความรู้ความเข้าใจในทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Cognitive

Attributes) (3) ด้านเจตคติที่ดีในการเห็นคุณค่าของทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Psychomotor Attributes)

เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

- ด้านการจัดการความรู้เพื่อค้นหาทุนทางปัญญา มีประเด็นดังนี้

1. การค้นหาความรู้เพื่อเป็นทุนทางปัญญาโดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์เพื่อถอดองค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของผู้สูงอายุออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) นั้นผู้สัมภาษณ์ควรต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในบริบทของชุมชนและมีความคุ้นเคยกับผู้สูงอายุในระดับหนึ่ง และควรมีการชี้แจงถึงแนววิธีการสัมภาษณ์ การฟังแบบลึกซึ้ง (Deep Listening) เพื่อให้การสัมภาษณ์นั้นเลื่อนไหลเป็นธรรมชาติ ในการดึงความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของผู้สูงอายุออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ออกมาเป็นทุนทางปัญญาให้ได้มากที่สุด

2. บรรยากาศในการสัมภาษณ์ ต้องส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นแบบธรรมชาติ ผู้สัมภาษณ์ไม่ควรใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และเคร่งครัดมากเกินไป

3. หลังการสัมภาษณ์ควรมีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ในเนื้อหาของทุนทางปัญญา

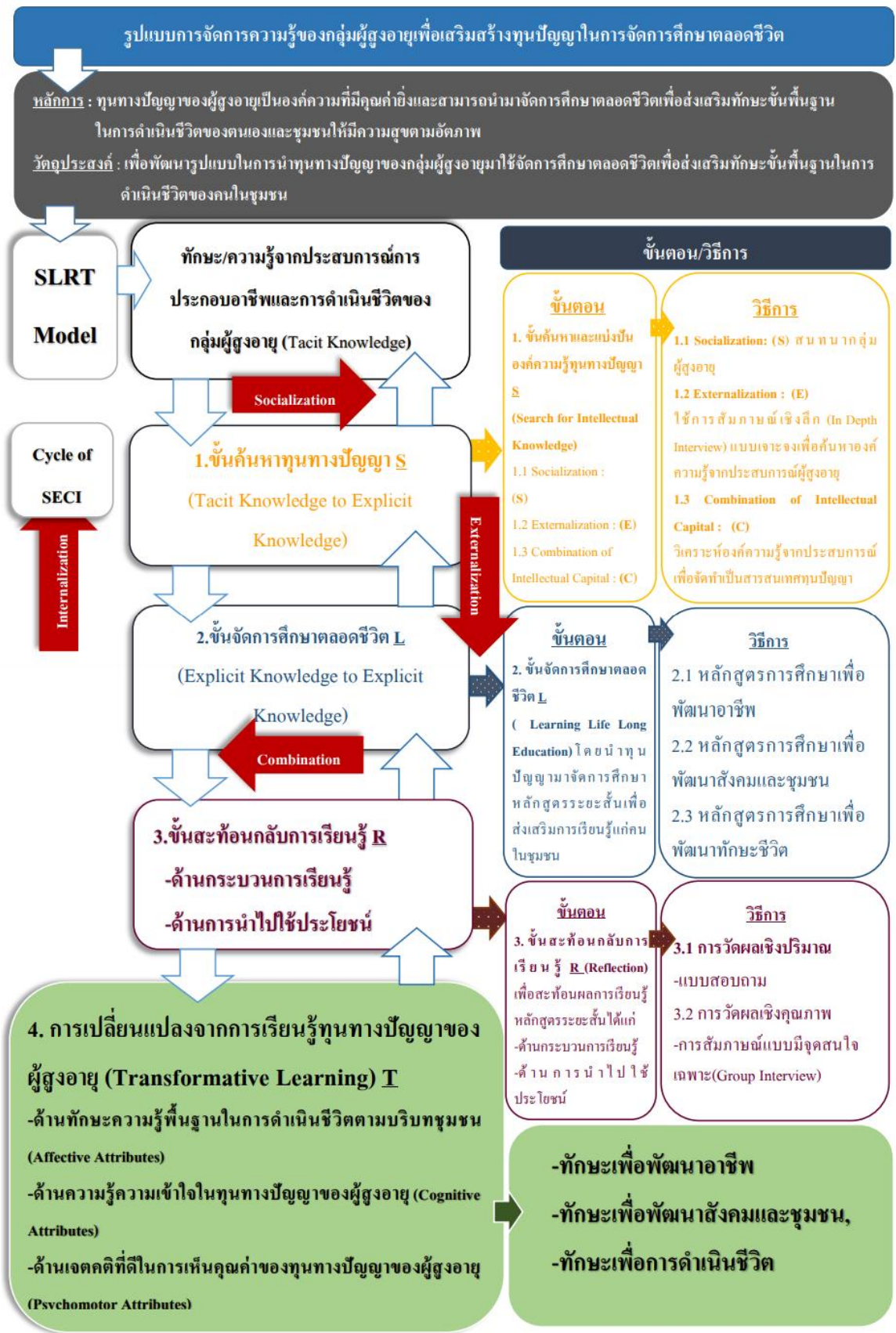
- ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต มีประเด็นดังนี้

1. ทุนปัญญาที่ได้เป็นความรู้เฉพาะถนัดนั้นการนำองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้จัดการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องของบริบทชุมชน วิธีการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ด้านศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งจะทำให้การนำทุนปัญญาไปใช้จะได้ผลสามารถส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนได้

2. การนำทุนปัญญามาจัดทำเป็นหลักสูตรต่างๆ ควรคำนึงถึงจุดประสงค์และความคาดหวังในการจัดการศึกษาในแต่ละหลักสูตรเพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนได้

3. การจัดการศึกษาควรให้ผู้สูงอายุซึ่งเป็นภูมิปัญญาในวิชานั้นๆ ที่เราได้ไปถอดองค์ความรู้มาเป็นครูหรือวิทยากรให้ความรู้แก่คนชุมชนเพื่อส่งเสริมสร้างสภาพภูมิปัญญาในตัวคนมีของผู้สูงอายุ และเสริมสร้างความตระเห็นความสำคัญของความรู้ที่เป็นทุนปัญญาของคนในชุมชน

4. การจัดการศึกษาตลอดชีวิตควรแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายต่างๆ เพื่อร่วมจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุผลตามรูปแบบ

ภาพที่ 27 แสดงร่างรูปแบบ SLRT Model

ส่วนที่ 3 ผลการประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้าง
ทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

(Knowledge Management of Aging Groups for Promoting into the Intellectual Capital in
Lifelong Education Model : SLRT Model)

ผลการประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้าง
ทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ประกอบด้วย

1. การตรวจสอบรูปแบบร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ

2. การตรวจสอบและรับรองรูปแบบ แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน

ชุมชน (Stakeholder)

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การตรวจสอบรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการ
จัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) ที่ได้ดำเนินการพัฒนาขึ้นไปตรวจสอบคุณภาพโดยใช้
การประเมินหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ในด้าน
องค์ประกอบของรูปแบบ SLRT Model และด้านองค์ประกอบของคู่มือการใช้รูปแบบ
SLRT Model โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนสังคมและชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข ผู้เชี่ยวชาญ
ด้านภูมิปัญญาชุมชน โดยมีองค์ประกอบการประเมิน คือ

1. ความสอดคล้อง หมายถึง รูปแบบมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา และ
สอดคล้องกันภายในองค์ประกอบของรูปแบบ

2. ความเหมาะสม หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

โดยมีผลการประเมินดังนี้

1.1 สรุปผลการประเมินความสอดคล้องของรูปแบบ SLRT Model โดยผู้เชี่ยวชาญ

ตารางที่ 18 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของรูปแบบ SLRT Model

ข้อที่	รายการประเมิน	สอดคล้อง
ประเมินองค์ประกอบของรูปแบบ SLRT Model		
1	ชื่อรูปแบบ	0.8
2	หลักการ	1
3	วัตถุประสงค์	1
4	ขั้นการค้นหาและแบ่งปันองค์ความรู้ทุนทางปัญญา โดยภาพรวม	1
	4.1 พบปะพูดคุยของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน (Socialization)	1
	4.2 สร้างและแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกสู่องค์ความรู้ที่ชัดเจน (Externalization)	1
	4.3 วิเคราะห์ทุนปัญญา (Combination)	1
5	การจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยภาพรวม	1
	5.1 หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ	1
	5.2 หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน	1
	5.3 หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต	1
6	การสะท้อนกลับการเรียนรู้โดยภาพรวม	1
	6.1 ทักษะเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน	1
	6.2 ทักษะเพื่อการดำเนินชีวิต	1
	6.3 ทักษะเพื่อพัฒนาอาชีพ	1
7	ขั้นการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุ	1
8	แผนผังแสดงการพัฒนาในรูปแบบ SLRT Model	0.8

จากตารางที่ 18 แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านได้รับรองรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ด้านความสอดคล้องเท่ากับ 0.97 สรุปได้ว่ารูปแบบดังกล่าวมีความสอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้

1.2 สรุปผลการประเมินความเหมาะสมของกลุ่มมือการใช้รูปแบบ SLRT Model โดยผู้เชี่ยวชาญ

ตารางที่ 19 แสดงค่าดัชนีความเหมาะสมของกลุ่มมือการใช้รูปแบบ SLR Model โดยผู้เชี่ยวชาญ

ที่	องค์ประกอบกลุ่มมือการใช้รูปแบบ SLRT Model	สอดคล้อง
1	แผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan)	0.8
2	หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพโดยภาพรวม	1
	2.1 มาตรฐานการเรียนรู้	1
	2.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	1
	2.3 สาระการเรียนรู้	1
	2.4 ระยะเวลาในการเรียนรู้	0.8
3	หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตโดยภาพรวม	1
	3.1 มาตรฐานการเรียนรู้	1
	3.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	1
	3.3 สาระการเรียนรู้	1
	3.4 ระยะเวลาในการเรียนรู้	1
4	หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนโดยภาพรวม	1
	4.1 มาตรฐานการเรียนรู้	1
	4.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	1
	4.3 สาระการเรียนรู้	1
	4.4 ระยะเวลาในการเรียนรู้	1
5	องค์ประกอบของกลุ่มมือการใช้รูปแบบ SLRT Model โดยภาพรวม	0.8

จากตารางที่ 19 แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านได้รับรององค์ประกอบกลุ่มมือการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ด้านความเหมาะสมเท่ากับ 0.96 สรุปได้ว่ารูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้

2. การตรวจสอบและรับรองรูปแบบ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในชุมชน (Stakeholder)

โดยนำรูปแบบร่างการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) นำเสนอแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนตำบลยางนึ่ง (Stakeholder) โดยใช้รูปแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แบบมีส่วนร่วม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนตำบลยางนึ่ง ได้ร่วมกันคิด พิจารณา ตรวจสอบ เสนอแนะแนวทาง การปรับปรุง พัฒนารูปแบบให้ตรงกับความต้องการเรียนรู้ และเพื่อร่วมรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model)

รายงานผลการจัดสนทนากลุ่มตำบลยางนึ่ง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอผลการศึกษาและแนวทางที่ดี (Best Practices) ในการจัดกิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ต่างๆ
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) ที่จะดำเนินการในพื้นที่ ต.ยางนึ่ง อ.สารภี จ.เชียงใหม่
3. เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model)
4. เพื่อสอบถามกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนถึงความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) มาใช้ในพื้นที่ ต.ยางนึ่ง อ.สารภี จ.เชียงใหม่

ระยะเวลา วันอาทิตย์ที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 เวลา 09.00- 11.30 น.

สถานที่จัดสนทนากลุ่ม ศูนย์ กศน. ตำบลยางนึ่ง อ.สารภี จ.เชียงใหม่

จำนวนผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชน ตัวแทนกลุ่มแม่บ้านจำนวน 3 คน ตัวแทนกลุ่มเกษตรกรจำนวน 3 คน ตัวแทนกลุ่มอสม. จำนวน 3 คน ตัวแทนผู้นำชุมชนจำนวน 1 คน ตัวแทนกลุ่มนักศึกษา กศน.ตำบลยางนึ่ง จำนวน 5 คน หัวหน้า กศน.ตำบลยางนึ่งจำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 16 คน

ประเด็นในการสนทนา ประกอบด้วย

1. การนำเสนอผลการศึกษาในพื้นที่ อำเภอแมริม อำเภอพร้าว และอำเภอสารภี

2. นำเสนอแนวทางที่ดี (Best Practices) ในการจัดกิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ต่างๆ

3. นำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model)

4. การรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model)

5. สอบถามกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนถึงความเป็นไปได้ในการ นำรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษา ตลอดชีวิต (SLRT Model) มาใช้ในพื้นที่ ต.ยางน่อง อ.สารภี จ.เชียงใหม่

ผลการสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนตำบลยางน่อง

ประเด็นที่ 1. การนำเสนอผลการศึกษาในพื้นที่ อำเภอแมริม อำเภอพร้าว และอำเภอสารภี

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาร่วมประกอบด้วย

1.1 ผลการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 พื้นที่ อำเภอแมริม อำเภอพร้าว และอำเภอสารภี
อันประกอบด้วย

-ผลการสอบถามและการสัมภาษณ์ ถึงสภาพทั่วไปในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
ของชุมชน

-ผลการสอบถามและการสัมภาษณ์ ของกลุ่มผู้จัดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
ในพื้นที่

1.2 ผลการศึกษาวิจัยระยะที่ 2 พื้นที่ อำเภอสารภี อันประกอบด้วย

-ผลการสอบถามและการสัมภาษณ์ ของกลุ่มผู้จัดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
ในพื้นที่ตำบลยางน่อง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้อธิบายขั้นตอนกระบวนการศึกษา
ความเป็นมา และผลของการศึกษาในข้างต้น ซึ่งผู้ร่วมสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
(Stakeholders) ในชุมชนตำบลยางน่อง ได้ให้ความสนใจและรับฟังการนำเสนอเป็นอย่างดี ส่งผลให้
มีความเข้าใจในกระบวนการและผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยการพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้
ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ประเด็นที่ 2. นำเสนอแนวทางที่ดี (Best Practices) ในการจัดกิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุ
ในพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ อันประกอบด้วย

โรงเรียนชราบาลวุฒิวินิจฉัย ตำบลเชิงคอก อำเภอคอกสะแก จังหวัดเชียงใหม่

โรงเรียนสุขุมสุข ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง ตำบลสันป่าตอง อำเภอสันป่าตอง จังหวัด เชียงใหม่

ผู้วิจัยได้นำเสนอถึงแนวคิด รูปแบบ วิธีการ ของการจัดกิจกรรมและส่งเสริมการเรียนรู้ แก่ผู้สูงอายุ ของแต่ละที่ทั้ง 3 พื้นที่ ซึ่งมีกระบวนการ วิธีการที่แตกต่างกัน แต่จะมีความเหมือนกัน ในจุดมุ่งหวัง คือทุกที่มีความมุ่งหวังให้ผู้สูงอายุมีความสุขในการเรียนรู้ มีความสุขในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งผู้ร่วมสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนตำบลยางหนึ่ง ได้ให้ความสนใจ และรับฟังการนำเสนอเป็นอย่างดี ส่งผลให้มีความเข้าใจในกระบวนการและผลที่ได้จากการ นำเสนอแนวทางที่ดี (Best Practices) ในศึกษาวิจัยการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่ม ผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model)

ประเด็นที่ 3. นำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทาง ปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model)

ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิด หลักการ วิธีการของรูปการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 หลักการของรูปการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญา ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) คือ ทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุเป็นองค์ความรู้ ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งและสามารถนำมาจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐาน ในการดำเนินชีวิตของตนเองและชุมชนให้มีความสุขตามอัธยาศัย

3.2 วัตถุประสงค์ของรูปการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้าง ทุนทาง ปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) คือ เพื่อพัฒนารูปแบบในการนำทุนทางปัญญา ของกลุ่มผู้สูงอายุ มาใช้จัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของ คนในชุมชน

3.3 วิธีการนำรูปแบบไปใช้ในการค้นหาทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ

3.4 วิธีการนำองค์ความรู้ที่เป็นทุนปัญญามาจัดการศึกษาตลอดชีวิต หลักสูตรระยะสั้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเสริมสร้างเจตคติที่ดีของคนในชุมชนต่อทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ

3.5 ประโยชน์และผลที่จะเกิดขึ้นต่อผู้เรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ และชุมชน

ซึ่งผู้ร่วมสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนตำบลยางหนึ่ง ได้ให้ความสนใจและรับฟังการนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้าง ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเป็นอย่างดี ส่งผลให้มีความเข้าใจในกระบวนการ และผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้าง ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model)

ประเด็นที่ 4. การรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model)

4.1 กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนได้มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) อย่างไร

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนมองว่าเป็นรูปแบบที่น่าสนใจและมีประโยชน์ในการค้นหาทุนทางปัญญาและการนำทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุนั้นมาส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นในชุมชนของตนเอง โดยมองว่าในปัจจุบันความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาล้านนาในบริบทของตำบลยางหนึ่ง เริ่มสูญหายไปเรื่อยๆ เรื่อง นอกจากนี้องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมชุมชนก็เริ่มขาดหายไป ด้วยเพราะไม่ได้มีการถ่ายทอดไว้แก่คนรุ่นต่อไป ได้สืบสานส่งต่อ เช่นความรู้เรื่องงานใบตอง ความรู้เรื่องการทำถางประทีป ความรู้เรื่องการตัดตุ้ ความรู้เรื่องพิธีกรรมต่างๆ อาหารการกินของชุมชน เป็นต้น แต่ชุมชนยังขาดเครื่องมือและวิธีการที่จะไปจัดการความรู้จากทุนปัญญาของผู้สูงอายุ และยังไม่มียุทธศาสตร์ในการจัดเก็บการถ่ายทอดส่งต่อแก่คนรุ่นต่อไปที่ดีพอ โดยในปัจจุบันก็ดำเนินการ โดยการปฏิบัติให้เห็นจริงตามกิจกรรมประเพณีต่างๆ หรือการบอกเล่าแก่ผู้ที่สนใจเท่านั้น

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนจึงมีความคิดเห็นว่างรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) มีประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน และการจัดการความรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นทุนทางปัญญาของชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเพราะรูปแบบดังกล่าวมีกระบวนการ และวิธีการดำเนินงานตั้งแต่ค้นหาองค์ความรู้ ถอดองค์ความรู้ สรุปรวบรวม จัดเก็บเป็นสารสนเทศ และจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการนำทุนปัญญาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาชุมชน

“บ้านเฮาความรู้ หายไปจ้านี้กันนะอาจารย์ เฮาบ่อยากฮือความรู้บ้านเฮา อย่างใบตอง ทำประทีป งานตามประเพณี วัฒนธรรมบ้านเฮามาหายไป มันน่ากังวลใจ ก็กลัวว่ามันจะหาย หรือโดนเบิ้ลกลืนไป ตามกระแสเปลี่ยนนี้” ปิยวดี ชัยแก้ว, (2559). ตัวแทนกลุ่มผู้นำชุมชน. สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน.

“แต่ดีอาจารย์ผู้มานะ ซึ่งผมได้มาฟังอาจารย์ตั้งแต่รอบแรก เมื่อตอนสิงหนะถ้าผมจำผิด ผมมองว่าเป็นสิ่งที่ดี และมีประโยชน์ต่อบ้านเฮา ถ้าถามว่าผมเห็นความสำคัญต่อความรู้คนเฒ่าก็ ผมก็เห็นความสำคัญ เพราะบางสิ่งบางอย่างที่เฮาใช้ยก้านก็ได้มา

จากพ่ออยู่แม่อยู่สอน แต่เขาก็บ่รู้ว่าเขาควรใช้วิธีการใดดีจะไปเอาความรู้จากประสบการณ์ของเป็ลออกมาได้ เป็ลก็สอนบ่จ้าง จะฮื้อโ้โ้มาสอนเลยเป็ลก็บ่ฮื้อบ่จ้างว่าจะยะใด และเขาเองก็บ่รู้ว่าควรยะจะใดต่อ ซึ่งสิ่งที่อาจารย์คิด และมาแนะนำวันนี้ผมว่าเป็นแนวทางที่ดีครับ บ้านเขามีคนเก่ง คนฮื้อ จะเป็นประโยชน์ ต่อคนที่ได้เรียนเองและชุมชนครับ” จำนง ปันตา, (2559). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน.

4.2 สอบถามกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนถึงความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) มาใช้ในพื้นที่ ต.ยางเนิ้ง อ.สารภี จ.เชียงใหม่

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนได้มีความคิดเห็นต่อการนำรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) มาใช้ในพื้นที่ ต.ยางเนิ้ง โดยมองว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์และจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้ที่ตนเองได้ประสบ ได้ปฏิบัติมา ซึ่งความรู้เหล่านี้เป็นความรู้ที่มีประโยชน์และมีคุณค่ายิ่งต่อชุมชน มาถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้ศึกษา ได้เรียนรู้ ซึ่งนอกความรู้ที่เป็นทุนปัญญาที่ได้สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตแล้วนั้น ยังจะส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างคนในชุมชนกับผู้สูงอายุให้แน่นแฟ้น มีความรู้สึกผูกพันกันมากขึ้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมคุณค่าให้มีความสำคัญแก่กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน และมีความคิดเห็นว่าการนำความรู้เหล่านี้มาจัดการศึกษาต่อเนื่องใน กศน. ตำบลยางเนิ้ง เพื่อให้คนในชุมชนมีโอกาสที่จะเรียนรู้ทุนปัญญาของชุมชนตนเองให้มากขึ้น ทั้งเรื่องของการประกอบอาชีพ การส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคมและชุมชน การดำเนินชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม ความเชื่อและคำสอนของคนในชุมชน จึงเห็นควรรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) ด้วยเพราะมีความเหมาะสม และจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้และการพัฒนาแก่คนในชุมชนพื้นที่ ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

“เท่าที่ฟังอาจารย์มา เขามองเห็นภาพนะ ว่าเขาควรเดินยังใดในการรักษาความรู้ของคนเฒ่า ความฮื้อภูมิปัญญาบ้านเขา มันเป็นของดี เป็นความฮื้อดี ๆ ความฮื้อดีมีประโยชน์ต่อตัวเขาเอง เขามองว่าวิธีก้านนี้น่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนบ้านเขา และมันช่วยเรื่องของความสามัคคี ฮื้อเกิดความเข้าใจกันระหว่างละอ่อนกับคนเฒ่า

ทำให้คนเฒ่าเปิดมีความสำคัญมากขึ้นได้โดย สูปแบบดีนำมาใช้กันวันนี้ละ เสาหัน โดยดีจะนำมาใช้ที่บ้านเขา ก็อย่างดีหลายๆคนเปิดได้สู้ว่า มันสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตบ้านเขา และน่าจะก่ออ้อเกิดประโยชน์ต่อบ้านเขา ในการได้เขียนสู่ ในการได้เข้าใจ และการได้นำมาใช้ ขออ้องานนี้ประสบความสำเร็จ ก่ออ้อเกิดประโยชน์ต่อบ้านเขาคงตั้งใจไว้” รศจนา พระศรี, (2559). ตัวแทนกลุ่มนักศึกษา กศน. สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน.

ส่วนที่ 4 ผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญา ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) ไปใช้ในพื้นที่ ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผลดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นตอนค้นหาและแบ่งปันองค์ความรู้ทุนทางปัญญา (Search and Sharing Intellectual Knowledge) S ประกอบด้วย

1. การค้นหาและทุนทางปัญญา โดยการสนทนาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization : S) (Tacit Knowledge to Explicit Knowledge)
2. การสร้างและแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกสู่องค์ความรู้ที่ชัดเจน (Externalization : E)
3. การวิเคราะห์ทุนปัญญา (Combination of Intellectual Capital : C)

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1 ขั้นตอนค้นหาและแบ่งปันองค์ความรู้ ใช้การสนทนาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) (Tacit Knowledge to Explicit Knowledge)

ผู้วิจัยดำเนินการจัดสนทนากลุ่มผู้สูงอายุ (Dialogue) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พูดคุยในสิ่งที่ปฏิบัติของแต่ละคนตามประสบการณ์ ความถนัดความชำนาญ การประกอบอาชีพ และกิจกรรมการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อค้นหาทุนปัญญาที่น่าสนใจของผู้สูงอายุ มาวิเคราะห์โดยกำหนดตัวแปร ตามหัวข้อของทุนทางปัญญาดังนี้

- 1) ทุนทางปัญญาในการจัดศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต
- 2) ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

3) ทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

โดยดำเนินการจัดขึ้น เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 ณ หมู่ที่ 7 ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีตัวแทนผู้สูงอายุจากหมู่บ้านต่างๆ ในพื้นที่มาร่วมสนทนากลุ่มทั้งสิ้น 12 ท่าน ซึ่งจากการสนทนากลุ่มพบว่า องค์ความรู้และสิ่งที่ปฏิบัติดีตามประสบการณ์ ความถนัด ความชำนาญ การประกอบอาชีพ ที่น่าสนใจของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย (1) องค์ความรู้เรื่องผักในชุมชน (2) องค์ความรู้เรื่องประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน (3) องค์ความรู้เรื่องการแปรรูปและสมุนไพร โดยมีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1.1 เรื่องพืชผักในชุมชน โดยคุณ จันต๊ะ คำเรือง ทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

ประเด็นที่น่าสนใจคือ พื้นที่ของตำบลยางเนิ้งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกผักส่งขายในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง แต่จากการสนทนากลุ่มกลับพบว่า ในปัจจุบันเมล็ดพันธุ์ผักที่ใช้เพาะปลูกนั้นจะเป็นเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรจะต้องซื้อจากโรงงานผู้ผลิต เพื่อมาเพาะปลูกเป็นคราวๆไป ไม่สามารถนำเมล็ดพันธุ์นั้นมาเพาะซ้ำเพื่อใช้ใหม่ได้ ด้วยเพราะเมล็ดพันธุ์ดังกล่าวได้มีการตัดแต่งพันธุกรรมจากบริษัทผู้ผลิตมาแล้ว ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความเสี่ยงในประเด็นด้านความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต และการดำเนินชีวิตของผู้นคนในชุมชนจากการที่กล่าวในข้างต้นผู้วิจัยค้นหาคำว่าความรู้ที่จะเป็นทูทางปัญญาในการส่งเสริมทักษะการดำเนินชีวิต เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

1.2 เรื่อง ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือนของชุมชนยางเนิ้งของคุณประเสริฐ ทองขัน ซึ่งทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

ประเด็นที่น่าสนใจคือ ชุมชนยางเนิ้งเป็นชุมชนที่เก่าแก่มาตั้งแต่สมัยล้านนา เป็นเส้นทางสัญจรระหว่างเมืองหริภุญชัยไชย (ลำพูน) และเมืองนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ (เชียงใหม่) โดยมีการปลูกต้นไม้ใหญ่ไว้ 2 ข้างทางเพื่อเป็นร่มเงาและเป็นเส้นแบ่งเขตเมือง โดยในพื้นที่อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่จะปลูกต้นยางนา และในเขตพื้นที่จังหวัดลำพูนจะปลูกต้นขี้เหล็ก ดังนั้นชุมชนยางเนิ้ง จึงเป็นพื้นที่ ที่มีความเจริญรุ่งเรืองมายาวนาน มีประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมแบบล้านนา ที่สอดคล้องเข้ากับบริบทชุมชนและวิถีการดำเนินชีวิตของผู้นคนอย่างมีลักษณะเฉพาะ ดังนั้นชุมชนยางเนิ้งจึงมีประเพณีและรูปแบบกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละเดือนที่หลากหลายและน่าสนใจเรียนรู้

1.3 เรื่องการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและยาสมุนไพรของ คุณมานพ สมบูรณ์ ซึ่งเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

ประเด็นที่น่าสนใจคือ 1. พื้นที่ของตำบลยางหนึ่ง เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งจากการสนทนากลุ่มพบว่า เกษตรกรมักจะประสบกับปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ในช่วงที่มีผลผลิตออกพร้อมกัน ในปริมาณที่มาก ขาดอำนาจในการต่อรอง และผลผลิตมักจะเน่าเสียง่าย ดังนั้นความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาที่จะมาเพิ่มมูลค่าผลผลิตของเกษตรกร โดยการแปรรูปผลผลิต จึงเป็นความรู้ที่เกษตรกรในชุมชนสามารถนำไปปรับใช้ โดยลงทุนไม่สูง สามารถต่อยอด และเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

2. คนในชุมชนยางหนึ่ง รู้จักการนำสมุนไพรรอบตัวมาใช้โดยการรับประทานเป็นอาหารเพื่อบำรุงร่างกายป้องกันโรค และการนำสมุนไพรมาปรุงเป็นยาเพื่อรักษาในยามเจ็บป่วย คุณมานพ สมบูรณ์ เป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรเป็นอย่างดี ได้มีการนำสมุนไพรมาแปรรูปเพื่อยืดอายุในการใช้งานและเป็นการเพิ่มมูลค่า ซึ่งผลงานของท่านได้เป็นที่ยอมรับและได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรจากหน่วยงานต่างๆ จึงเป็นโอกาสที่ดีในการนำความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ของท่านมาถ่ายทอดส่งต่อแก่คนในชุมชนยางหนึ่งเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ และสมุนไพรพื้นบ้านในชุมชน

2. การสร้างและแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกสู่องค์ความรู้ที่ชัดเจน (Externalization) (Tacit Knowledge To Explicit Knowledge) ดำเนินการ โดย

ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ผู้สูงอายुरายบุคคลเฉพาะประเด็นแบบเจาะจง เพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาในด้านต่างๆ ถ่ายทอดจากความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ในตัวผู้สูงอายุออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) โดยมีผลการสัมภาษณ์ดังนี้

2.1 ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

สัมภาษณ์ คุณ จันต๊ิบ คำเรื่อง เรื่องพืชผักในชุมชน ผลการสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังนี้

ข้อที่ 1. บริบททั่วไป

โดยการสัมภาษณ์ถึงความเป็นมาของประเด็นเรื่องพืชผักในชุมชนและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในประเด็นเรื่องพืชผักในชุมชนที่ท่านได้ประสบพบมา ชุมชนยางหนึ่ง เป็นพื้นที่ปลูกผักมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ในสมัยก่อนผักในชุมชนจะมี 2 ชนิดคือ ผักที่ปลูกเองเพื่อขาย และเพื่อบริโภค กับผักที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ผักที่ปลูกเพื่อขายนั้นจะใช้การเพาะเมล็ด โดย

หลักการเก็บเกี่ยวเกษตรกรจะมีการคัดเลือกเมล็ดที่มีคุณสมบัติที่ดีเก็บไว้โดยตั้งไว้ตรงบริเวณใต้หลักคางตรงเตาไฟ เพื่อให้ควันไฟจากการหุงหาอาหารช่วยขับไล่แมลง ต่างๆที่จะมากัดกินเมล็ดพันธุ์ แต่ในช่วง 30 ปี ที่ผ่านมามีความนิยมในการบริโภคของผู้ซื้อได้เปลี่ยนไปทำให้เกษตรกรหันมาใช้เมล็ดพันธุ์จากบริษัทเอกชน เพื่อให้ขายได้ราคาดีและตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ทำให้เมล็ดพันธุ์ผักของเดิมได้สูญหายไปจากชุมชน และเมล็ดพันธุ์ที่ซื้อมาจากบริษัทเอกชนก็ไม่สามารถเพาะเมล็ดเพื่อปลูกในครั้งต่อไปได้ ทำให้เกษตรกรต้องซื้อเมล็ดพันธุ์เพื่อใช้เพาะปลูก ส่วนผักที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ นั้น จะมีหมุนเวียนให้บริโภคตลอดทั้งปี ตามฤดูกาลต่างๆ แต่ด้วยการพัฒนาและการขยายตัวของพื้นที่เมืองในจังหวัดเชียงใหม่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ทั้งดินและน้ำ ทำให้พืชผักที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติบางชนิดได้หายไปจากชุมชน ประกอบกับคนในรุ่นหลังๆ เริ่มไม่รู้จักผักพื้นถิ่นทำให้พืชผักที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติถูกทำลายทิ้งโดยไม่ทราบถึงคุณค่า

“บ้านเขาปลูกผักตั้งแต่เงินพ่อเงินแม่ เปิดปลูกผักกิน สมัยก่อนบ่มีถนนซูเปอร์มองไปสุดลูกด่ำ เป็นโถงเป็นนา เปิดเอาวัวไปเลี้ยง ข้าเจ้ายังเคยไปหาผักหาหญ้าตรงซูเปอร์เลยอาจารย์ บ้านเฮาหลังยะนาเปิดก็ปลูกผักกิน เปิดเอามาขึ้นรถไฟไปขายดีในเวียง บ้านเฮามีผักหลายแบบหลายชนิด ทั้งแบบตีปลูกเอง กับแบบตีขึ้นมาจากตามธรรมชาติ สมัยก่อนมันอุดมสมบูรณ์ พอฝนตกเปิดก็ไปหาปลา หากบ่กินละแต่บ่เดี๋ยวนี้มันหายไปจำคนัก เพราะมันเจริญขึ้นอาจารย์ โสงงานกำ บ้านจัดสรรกำเต็มไปหมด หน้าซำละอ่อนรุ่นใหม่บ่ค่อยสนใจ บ่ค่อยสู้ บางคนตัดคว้างเหี้ยเพราะเขาบู้จักเลยทำฮื่อมันหายไป” จันต๊อบ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.

ข้อที่ 2. ข้อมูลในองค์ความรู้

โดยการสัมภาษณ์ถึงองค์ความรู้ที่เป็นทุนปัญญาในประเด็นเรื่องพืชผักในชุมชน คุณจันต๊อบ คำเรื่อง ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องผักพื้นถิ่นที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนยางเนิ้ง ซึ่งผักพื้นถิ่นบางชนิดได้หายไปจากชุมชนยางเนิ้งแล้ว เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนเมืองและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ของคน และสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ดังนั้นในการถ่ายทอดองค์ความรู้ครั้งนี้ คุณจันต๊อบ คำเรื่อง จึงนำผักที่ยังสามารถหาได้ในชุมชนยางเนิ้ง ในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และรักษาสิ่งที่ยังคงอยู่ไว้ โดยมีรายละเอียดของเนื้อหา ดังนี้

ตารางที่ 20 แสดงข้อมูลพืชผักในชุมชน

ที่	ชื่อ	คุณประโยชน์
1	กระเจี๊ยบ 	<p>ลูกกระเจี๊ยบแบบคีบใช้เป็นยา ส่วนใบเอาไปต้มกินน้ำได้ กระเจี๊ยบสามารถใช้ทำอาหารประเภท แกง</p> <p>"กินตรงหน่วยที่มันคิบๆ มันเป็นยา ใบเอาไปต้มกินน้ำได้" จันต๊ะ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
2	ดอกสน 	<p>ดอกและใบนำมาทำอาหารได้โดยการนำไปเจียวกับไข่ไก่ และทอดอร่อยมาก ดอกสนจะมีรสหวาน ทานกับน้ำพริกกะปิ</p> <p>"ดอกสนเอาไปทอดใส่ไข่ หวานด้วยนะกินกับน้ำพริกกะปิ เป็นของสมุนไพรหาได้ตามทุ่งนาบ้านเฮา" จันต๊ะ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
3	มะระขี้นก (มะฮ้อยขี้นก) 	<p>ใบใช้แกงกับปลาแห้งโดยใส่ใบมะระขี้นกตอนก่อนยกขึ้นจากเตาจะทำให้อาหารหอมอร่อยมากขึ้น ลูกมะระขี้นกใช้ทานกับน้ำพริกปลาร้า น้ำพริกปลา หรือนำมาลนไฟอ่อน ทานกับลาบก็อร่อย</p> <p>"เป็นของกินของป่าตั้งแต่สมัยเป็นละอ่อน คนเฒ่าเบ็ดลีนเป็นยา หัวเข่าก็ไม่ปวด ความดันก็บีบมี ใบรูคอกเอาแกงใส่ปลาแห้ง หน่วยเอกกับน้ำพริก" จันต๊ะ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>

ตารางที่ 20 (ต่อ)

ที่	ชื่อ	ชื่อ	คุณประโยชน์
4	เล็บครุฑ	 <p>"ใบเล็บครุฑ"</p>	<p>ใบใช้ทานกับลาบ แกงขี้วัวไก่ เอามาชอยทอดใส่ไข่หรือเอามาทอดกรอบ โรยหน้า ทั้งยังเป็นยาสมุนไพรรักษาโรค</p> <p>“กินกับลาบ ทอดก๋วยเตี๋ยว หรือคนใดเป็นบะเข็งครุฑ หรือเป็นน้ำตาขี้ขี้ ปวดขมับ กินจะช่วยบรรเทาอาการได้” จันต๊ะ คำเรือง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
5	ผักกาดเลิง	 <p>"ผักกาดเลิง"</p>	<p>ใบนำมาลวกทานกับน้ำพริก เอามาผัด หรือแกงกับหน่อไม้</p> <p>“ผักกาดเลิงกับผักหวานบ้านมันมาเครือเดียวกัน สมัยตอนเป็นละอ่อนป่าเขามาลวกกับน้ำพริก มันจะอยู่ตามริมรั้วบ้านเขา แต่ตอนนี้เขียมมาก บ่อยมี” จันต๊ะ คำเรือง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
6	ผักหวานบ้าน	 <p>"ผักหวานบ้าน"</p>	<p>ลูกผักหวานนำมาลวกทานกับน้ำพริก มีรสชาติอร่อย ใบมาทานกับซำปะแตง ต้มจืดหมู คนสมัยก่อนใช้ต้มใส่เกลือ สำหรับคนอยู่เดือน</p> <p>“เอาหน่วยมาลวกกับน้ำพริก หวานมาก มันจืดเองโดยหน่วยเก่าๆ มันจะแตกออกเอง ใบเอากับลาบ ซำปะแตง ต้มจืดก็ได้ สมัยก่อนเวลาฝนตกจะเป็น ไปงูขี้เขียดเลย สมัยก่อนตอนแม่ของป้าอยู่เดือนนะ เขาจะไม่ให้กินอะไร แต่เขาก็จะกินผักหวานต้มใส่เกลือ หน้าฝนจะมีน้ำ” จันต๊ะ คำเรือง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>

ตารางที่ 20 (ต่อ)

ที่	ชื่อ	ชื่อ	คุณประโยชน์
7	ใบย่านาง	 <p style="text-align: center;">"ใบย่านาง"</p>	<p>ใบมาแคงแคง แคงกับหน่อไม้ ทั้งยังเป็นยาสมุนไพร ใช้รักษาอาการปวดเอวปวดหลัง หรือจะคั้นน้ำมาดื่ม ก็ได้มีประโยชน์ต่อสุขภาพเช่นกัน</p> <p>“ใบย่านางนี้ได้ทุกอย่าง แคงหน่อ เจ็บเอว เจ็บ หลัง ได้ทุกอย่าง ยอดเอามาแคงแคง หมูโรกเก๊า ก็กินแคงหน่อได้ แต่ขอซื้อใส่ใบย่านางนี้ๆ คำซื้อมันเจียวๆ ยอดก็แคงได้” จันต๊ะ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
8	ใบมะยม	 <p style="text-align: center;">"ใบมะยม"</p>	<p>ใบทานกับลาบ ทานกับขนมจีน แคงใส่ปลาแห้งโดย ทานสด ยังเป็นยาสมุนไพร ช่วยลดความดันโดยการนำ ใบมะยมไปต้มน้ำดื่ม</p> <p>“ได้ทุกอย่าง กินกับลาบก็อร่อย ใครเป็นความ ดันสูงเอาใบมาต้มน้ำช่วยลดความดัน บาง คนเขาเอาแคงใส่ปลาแห้ง” จันต๊ะ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
9	ดีกระทิง	 <p style="text-align: center;">"ดีกระทิง"</p>	<p>ใบใช้ทานสดกับลาบ รสชาติดี ยังเป็นยาสมุนไพร ช่วย ในการฟอกเลือด</p> <p>“เอากับลาบ ใช้ฟอกเลือด อร่อยนะทั้งหวาน ทั้งขม ดีกระทิงจะใบใหญ่ ดีฟานจะใบเล็ก เบิ้ลจะกินสด” จันต๊ะ คำเรื่อง, (2559). ภูมิ ปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>

ตารางที่ 20 (ต่อ)

ที่	ชื่อ	ชื่อ	คุณประโยชน์
10	ใบกระเพรา	 <p style="text-align: center;">"กระเพรา"</p>	<p>กระเพราจะมี 2 ชนิด คือกระเพราดำกับกระเพราขาว นำมาผัด นำมาใส่แกงอ่อมหมู อ่อมเนื้อหรือทอดกรอบ โรยหน้าอาหารทอด หรือจะนำมาเป็นยาสมุนไพรลดไข้</p> <p>“ใบกระเพราสมัยป่าเป็นเด็กๆ เวลาป่วยแม่ป้าก็จะตำใบกระเพรามาแปะตรงกระหม่อม ช่วยแก้ไข้ถอนพิษ ถ้าทำอาหารก็เอามาผัด ทอดกรอบก็ได้ แกงอ่อมก็ได้” จันต๊ะ คำเรือง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
11	ฟ้าทลายโจร	 <p style="text-align: center;">"ฟ้าทลายโจร"</p>	<p>ใช้เป็นยาสมุนไพรช่วยแก้หวัด ลดไข้</p> <p>“ใช้แก้หวัด ไล่พิษไข้ เป็นหวัดเขียวได้เลย” จันต๊ะ คำเรือง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
12	มะแว้ง (มะแค้ง)	 <p style="text-align: center;">"มะแว้ง"</p>	<p>ผลใช้ทานกับข่าเตา ทานกับน้ำพริก ใช้เป็นยาสมุนไพรแก้โรคมะเร็งไข้ปลา ยังรักษาโรคที่ของไถ่ได้ด้วย</p> <p>“บ้านป่าซ้องมะแค้ง เป็นยาสมุนไพร เอากับน้ำพริก เอาไปรักษาโรคตาไถ่ได้นะ” จันต๊ะ คำเรือง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>

ตารางที่ 20 (ต่อ)

ที่	ชื่อ	คุณประโยชน์
13	ใบยอ (ใบป่า ตาเสือ)	<p>นำใบมาแกงเผ็ด ใบยังสามารถนำมารองห่อหนึ่งไก่และห่อหนึ่งปลา ส่วนเมล็ดใบยอสามารถเอามาตำรักษาแผลโดนสุนัขกัด</p> <p>“ใบเอาไปทำห่อหนึ่งไก่ แกงเผ็ด ใส่หอมกหน่วยมันลูกอ่อนๆ ฝนๆ เข้าใส่แผลที่โดนหมากัด” จันตึบ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
14	ดอกแด	<p>ดอกสด ใช้ตำน้ำพริก ใช้ทำแกงเป็นแกงแด</p> <p>“เอามากับน้ำพริก แกงก็ได้” จันตึบ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
15	หญ้า หนวด แมว	<p>ใช้เป็นยาสมุนไพรรักษา แก้นิว แก้อเจ็บเอว โดยการนำมารวมกันแล้วใช้ดอกมัด แล้วนำมาต้มดื่ม</p> <p>“หญ้าหนวดแมว เป็นยา ใช้แก้นิว ใช้ต้มโดยนำใบสดมามัดรวมกัน โดยใช้ดอกมัด แล้วต้มเป็นขางเป็นขาง ก็รักษาได้” จันตึบ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>

ตารางที่ 20 (ต่อ)

ที่	ชื่อ	ชื่อ	คุณประโยชน์
16	ใบหนาด	 <p>"ใบหนาด"</p>	<p>โดยคติความเชื่อพื้นบ้านใบหนาดสามารถใช้ป้องกัน ภูตผี ได้ โดยเอาใบหนาดมาไว้ตรงใต้หมอนที่เรานอน ลักษณะต้นเป็นพุ่มเตี้ยคล้ายใบยาสูบ</p> <p>“ใบหนาดนี้กินได้ทุกอย่าง เปล่าเอาไว้กั้นผี เขา จะเอาไว้ใต้หมอนหรือใต้ที่นอนเพื่อใช้กั้นผี หรือเอาไปติดหน้าบ้านกั้นผี ต้นคล้ายๆใบ ยาสูบ เปล่าบ่กินเอาไว้กั้นผีบ่ตาย” จันต๊ะ คำ เรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
17	ใบผักอีสม (ใบมะรุม) บ่าค้อน ก้อม (ลูก มะรุม)	 <p>"บ่าค้อน" (ลูกมะรุม) "ใบอีสม" (ใบมะรุม)</p>	<p>ใบนำมาเจียวใส่ไข่ ลวกทานกับน้ำพริก ยอดจะมี รสชาติมันหวาน ผลเป็นยาสมุนไพร</p> <p>“บ้านป่าใบเปลื้องผักอีสม ส่วนหน่วยของ มันบ้านป่าช้องบ่าค้อนก้อม ทำอาหารได้หลาย อย่าง ใบก็เจียวใส่ไข่ ลวกกับน้ำพริก ยอดก็ อร่อยมันหวาน” จันต๊ะ คำเรื่อง, (2559). ภูมิ ปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
18	ผักเผ็ด ข้าง	 <p>"ผักเผ็ดข้าง"</p>	<p>ดอกมีสีเหลือง สามารถนำมอลวกทานกับน้ำพริก หรือ นำมาจิ้มแกง</p> <p>“ดอกออกสีเหลือง ลวกใส่น้ำพริก คั่วแกง ได้” จันต๊ะ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>

ตารางที่ 20 (ต่อ)

ที่	ชื่อ	ชื่อ	คุณประโยชน์
19	ผักอี / ผักเอียด		<p>ผักอีหรือผักเอียด นำมาใส่ในต้มกระดูกหมู หรือนำมาทานกับน้ำพริก กับลาบ หลู้เต็งมดส้ม โดยจะมีรสชาติฝาดๆคล้ายใบมะม่วงอ่อน</p> <p>“ต้มใส่กระดูกหมู เอาผักอีใส่หลักสุดก่อนตักทาน กับถั่ว กับน้ำพริก รสฝาดๆคล้ายใบมะม่วง” จันต๊ะ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
20	ผักตำลึง		<p>ตำลึงที่แสนมีประโยชน์ นำมาเจียวใส่ไข่ ใส่ในต้มจืด ลวกทานกับน้ำพริก หรือนำมาทอดกรอบทานกับอาหารประเภทข้าก้อร่อย</p> <p>“เป็ดเอามาเจียวใส่ไข่ก็ได้ เอามาใส่แกงก้ออร่อย บ้านเฮามีนัก” จันต๊ะ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
21	บัวบก		<p>บัวบก ทานสดรับประทานกับน้ำพริก ยอดบัวบกก็เอามากลุกน้ำมัน ใฝ่อ่อนๆ มาทานกับน้ำพริก หรือจะนำไปใส่แกงส้ม</p> <p>“ยอดเอามาผ้าน้ำมัน หรือกินสดกับน้ำพริกกับส้มตำ เอาไปแกงส้มก็ได้ เมื่อก่อนมีลักษณะคล้ายนมวัว ขึ้นตามบ้านริมคลองที่มีน้ำอยู่” จันต๊ะ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>

ตารางที่ 20 (ต่อ)

ที่	ชื่อ	ชื่อ	คุณประโยชน์
22	ป่าแะ	 <p data-bbox="671 779 842 824">"ปะทะฮีนก"</p>	<p data-bbox="874 443 1273 488">ใบใช้ทานสดกับน้ำพริกแดง น้ำพริกอ่อน</p> <p data-bbox="914 517 1374 658">“ใบสดๆ กับน้ำพริก น้ำพริกอ่อน มีตลอดทั้งปี หน่วยมันก็กั๊ดดั่งกรุบๆ” จันต๊ีบ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
23	เสริยม (สะเดา)	 <p data-bbox="735 1160 842 1205">"สะเดา"</p>	<p data-bbox="874 869 1414 958">สะเดาใช้ทานกับน้ำพริก กับลาบ เป็นผักที่หาง่าย นำมา ลวกทานกับน้ำปลาหวานก็อร่อย</p> <p data-bbox="914 1003 1374 1189">“บ้านเฮามีผัก เป็นผักตามบ้าน รสขมอย่างกับ ฟ้าทลายโจร กินกับลาบ กับน้ำพริก” จันต๊ีบ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
24	ผักหนอก (ใบบัวบก)	 <p data-bbox="671 1697 842 1727">"ผักหนอก" (ใบบัวบก)</p>	<p data-bbox="874 1234 1342 1323">ใช้ทานสดโดยรับประทานกับน้ำพริก กับลาบ นอกจากนั้นยังนำมาคั้นน้ำใช้ดื่มเป็นยาสมุนไพร</p> <p data-bbox="914 1361 1374 1503">“มันมีผักแล้วบ้านกินสดๆก็ได้ นำมาคั้นน้ำ อย่างที่ป่าทำได้แก้ร้อนใน” จันต๊ีบ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>

ตารางที่ 20 (ต่อ)

ที่	ชื่อ	คุณประโยชน์
25	ผักหนอง (ผัก กระเจต)	<p>ตำคั้นและนำมาผัด หรือใส่ในยำก็อร่อย</p> <p>"บ้านเฮามันเหนียวน้อย บ้านเฮาสั่งผักหนอง บ้านเฮาอดมันจะใหญ่ อุดมสมบูรณ์" จันต๊อบ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>
26	ดอก อัญชัน	<p>เอามาลวกกับประทานกับน้ำพริก หรือเอามาหุงข้าวเหนียว หรือจะนำมาต้มคั้นน้ำคั้นเป็นชาสมุนไพร</p> <p>"เปิดเอามาต้มกินน้ำ ข้าเจ้าเอามาใส่ในข้าวแล้วแต่ ยะได้หลายอย่าง" จันต๊อบ คำเรื่อง, (2559). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน.</p>

2.2 ทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

สัมภาษณ์ คุณประเสริฐ ทองขัน ภูมิปัญญาชุมชน หมู่ที่ 7 ต.ยางเนิ้ง อ.สารภี จ.เชียงใหม่ เรื่องประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือน ตามบริบทชุมชนยางเนิ้ง ผลการสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังนี้

ข้อที่ 1. บริบททั่วไป

ชุมชนยางเนิ้งเป็นชุมชนที่เก่าแก่มากตั้งแต่สมัยล้านนา เป็นเส้นทางสัญจรระหว่างเมืองหริภุญชัยไชย (ลำพูน) และเมืองนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ (เชียงใหม่) โดยมีการปลูกต้นไม้ใหญ่ไว้ 2 ข้างทางเพื่อเป็นร่มเงาและเป็นเส้นแบ่งเขตเมือง โดยในพื้นที่อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จะปลูกต้นยางนา และในเขตพื้นที่จังหวัดลำพูนจะปลูกต้นขี้เหล็ก ดังนั้นชุมชนยางเนิ้ง จึงเป็นพื้นที่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองมายาวนาน มีประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมแบบล้านนา ที่สอดคล้องประสานเข้ากับบริบทชุมชน และวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน

อย่างมีลักษณะเฉพาะ ดังนั้นชุมชนบางแห่งจึงมีประเพณีและกิจกรรมต่างๆในแต่ละเดือนที่หลากหลายน่าสนใจเรียนรู้

ข้อที่ 2. ข้อมูลในองค์ความรู้ โดยการสัมภาษณ์ถึงองค์ความรู้ที่เป็นทุนปัญญาในประเด็นเรื่องประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือน มีรายละเอียดดังนี้

เดือนที่ 1 เดือนเกียง (ตุลาคม)

กิจกรรม เดือนเกียงเป็นเดือนตามปฏิทินล้านนาซึ่งตรงกับเดือนในปฏิทินสากลที่ใช้อยู่ในปัจจุบันคือ เดือนตุลาคมซึ่งเป็นช่วงออกพรรษา ดังนั้นกิจกรรมตามประเพณีของชุมชนสารภีก็จะมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการออกพรรษา พี่น้องประชาชนก็จะไปทำบุญทานขันข้าวเพื่ออุทิศแด่บรรพบุรุษที่ล่วงลับ การฟังเทศฟังธรรม การบำเพ็ญศิว

“สิบสองเดือนเราก็มีประเพณีที่เราทำมาเค้าเรียกเดือนเกียง เดือนหนึ่ง มีประเพณีออกพรรษา” ประเสริฐ ทองขัน, (2560). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 23 มกราคม.

เดือนที่ 2 เดือนยี่ (พฤศจิกายน)

กิจกรรม ซึ่งเป็นช่วงลอยกระทง (ประเพณียี่เป็ง) โดยเดือนยี่เป็ง ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือคำว่า "ยี่" ในภาษาล้านนาหมายถึงเดือน 2 ส่วนคำว่า "เป็ง" หมายถึง คืนที่พระจันทร์เต็มดวง ดังนั้น ยี่เป็ง จึงหมายถึงวันเพ็ญเดือนยี่ ซึ่งในช่วงประเพณีนี้จะมีกิจกรรมที่หลากหลายเช่น

ประเพณีตั้งขันหมากหลวง หมายถึงการฟังพระธรรมเทศนาเรื่องใหญ่หรือเรื่องสำคัญมักจะเป็นเวสสันดรชาดก อันเป็นพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ก่อนจะได้มาประสูติและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในชาติต่อมา มีทั้งหมด 13 กัณฑ์

การทำประตูป่า โดยมีการนำต้นกล้วย ใบมะพร้าว ต้นอ้อย ดอกไม้ต่างเช่น ดอกบานไม่รู้โรย ดอกดาวเรือง ฯลฯ ตกแต่งเป็นซุ้มประตูป่าอย่างงดงาม มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นเครื่องสักการะถวายการต้อนรับพระเวสสันดร ในวันที่เป็ง ครั้นเสด็จออกจากป่าเข้าสู่เมืองซึ่งปรากฏในเวสสันดรชาดก อันเป็นชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ก่อนจะประสูติเป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งในพุทธประวัติ ได้กล่าวเรื่องพระเวสสันดรชาดกและในกัณฑ์ที่ ๑๓ กัณฑ์สุดท้ายหรืออนครกัณฑ์ ได้กล่าวว่าหลังจากพระเวสสันดรทรงลาผนวชและทรงเครื่องกษัตริย์เสด็จกลับจากป่าหิมพานต์เพื่อเข้าครองนครสิหิ ขวบ้านชาวเมืองต่างดีใจจึงประดับตกแต่งเมืองด้วยซุ้มประตูป่าอย่างงดงามจากเรื่องราวที่ปรากฏในเวสสันดรชาดกนี้ทำให้คนล้านนาจึงจำลองจากเวสสันดรชาดกมาไว้ยังบ้านของตนเอง ด้วยการตกแต่งประดับประดาจำลองเป็นป่าหิมพานต์ และเชื่อว่าถ้าใคร

ตกแต่งซุ้มประตูป่าไผ่คงงามอาจทำให้พระเวสสันดรเสด็จหลงเข้ามาในซุ้มประตูป่าที่จำลองเป็นป่าหิมพานต์ภายในบ้านของของเราจะทำให้ได้อานิสงส์อย่างมาก

การบูชาผางประทีป ซึ่งเป็นเครื่องสักการบูชาในพระพุทธศาสนา คำว่า “ผาง” คือภาชนะดินเผาคล้ายถ้วยเล็กๆ ใช้เป็นถ้วยสำหรับใส่จีวรหรือน้ำมันและไส้ของประทีปที่ทำมาจากเส้นฝ้าย ส่วนคำว่า “ประทีป” คือแสงสว่างนิยมจุดผางประทีปเป็นพุทธบูชา สืบเนื่องมาจากตำนานพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ ได้แก่ พระกกุสันธะ พระโกนาคมะ พระกัสสปะ พระโคตม (พระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน) พระศรีอริยเมตไตร พระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ได้ถือกำเนิดจากแม่กาเผือก และวันหนึ่งขณะที่แม่กาออกไปหาอาหารได้เกิดพายุ ทำให้ไข่ทั้งห้าฟองของแม่กาเผือกถูกพัดตกจากรังไหลไปตามแม่น้ำ มีแม่ไก่ แม่นาค แม่เต่า แม่โค และแม่ราชสีห์เก็บไปเลี้ยง เมื่อไข่ทั้งห้าฟองฟักออกมาเป็นมนุษย์เป็นเพศชาย และได้บวชเป็นฤๅษีทั้งห้าองค์ เมื่อฤๅษีทั้งห้าได้พบกัน จึงได้ถามถึงมารดาของแต่ละองค์ แต่ละองค์ก็ตอบว่า แม่ไก่เก็บมาเลี้ยง แม่นาคเก็บมาเลี้ยง แม่เต่าเก็บมาเลี้ยง แม่โคเก็บมาเลี้ยง และแม่ราชสีห์เก็บมาเลี้ยง ฤๅษีทั้งห้าจึงสงสัยว่า แม่ที่แท้จริงของตนเป็นใคร จึงพากันอธิษฐานขอให้ได้พบแม่ ด้วยคำอธิษฐานจึงทำให้พกาพรหมผู้เป็นแม่ได้แปลงกายเป็นกาเผือกบินลงมาเล่าเรื่องในอดีตให้ฤๅษีทั้งห้าฟัง และได้บอกว่าหากคิดถึงแม่ ให้นำผ้าดิบมาพันเป็นตีนกาจุดเป็นประทีปบูชาในวันยี่เป็ง

การจุดบอกไฟ นิยมทำกันในช่วงประเพณียี่เป็ง เพื่อใช้จุดเป็นพุทธบูชาบูชาพระเกศแก้วจุฬามณี จุดบูชาประกอบพิธีเทศน์มหาชาติหรือตั้งธรรมหลวง และเป็นเครื่องเล่นของเด็กๆ ทำให้บรรยากาศแห่งยี่เป็งเต็มไปด้วยสีสันที่สนุกสนาน บอกไฟหรือดอกไม้ไฟที่ทำขึ้นมีหลายชนิด เช่น บอกไฟยิง บอกไฟข้าวต้ม บอกไฟหมื่น บอกไฟขึ้น บอกไฟจักจั่น บอกไฟดอก บอกไฟดาว บอกไฟน้ำตื้น หรือบอกไฟมะขี้เไม้ บอกไฟข้างร่อง บอกไฟเทียน เป็นต้น ส่วนเด็ก ๆ ก็มักจะเล่นบอกถบ หรือประทัด หรือจุดมะผาบ และสะโปก เพื่อให้เกิดเสียงดัง เป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงว่าประเพณียี่เป็งมาถึงแล้ว

การทำโคมลอย (ว่าวไฟ) ทำขึ้นโดยใช้กระดาษประมาณ 12 แผ่นมาต่อกันเป็นรูปทรงกระบอก โดยมีกระดาษชำระซึ่งหุบด้วยขี้ผึ้งจากเศษเทียนที่ใช้ช่วงเข้าพรรษา มาเป็นเชื้อเพลิง ให้โคมไฟลอยขึ้น ตามความเชื่อเดิมการปล่อยโคมลอยเพื่อบูชาพระเกศแก้วจุฬามณีซึ่งประดิษฐานอยู่บนสวรรค์ นอกจากนี้ก็เพื่อให้ตนเองพบกับแสงสว่าง ปล่อยทุกข์โศก พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ

การลอยกระทง กล่าวกันว่าพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ผู้ที่ริเริ่มการลอยกระทงที่เชียงใหม่เป็นคนแรก ในช่วง พ.ศ.๒๔๖๐-๒๔๗๐ โดยจุดเทียนบนก้ามมะพร้าวทำเป็นรูปเรือเล็กหรือรูปหงส์ และใช้ท่อนไม้ป้อทำเป็นรูปเรือ แต่ยังไม่เป็นที่นิยม เพราะชาวบ้านทั่วไปนิยมการประดับตกแต่งโคมตามบ้านเรือน ทำซุ้มประตูป่า และจัดเทศน์มหาชาติ หรือตั้งธัมม์หลวงมากกว่า ซึ่งต่อมานายทิม โชตนา ซึ่งเป็นนายกเทศมนตรีเมืองเชียงใหม่ ในช่วง พ.ศ.๒๔๕๐ ได้ให้มีการลอยกระทงและมีการจัดงานขึ้นที่ประตูป่าแพ และพุทธสถานริมแม่น้ำปิง เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว การลอยกระทงจึงเป็นประเพณีนิยมของคนเชียงใหม่และเป็นที่รู้จักทั่วไปตั้งแต่นั้นมา

“เดือนที่สองคือ เดือนยี่ มีประเพณีที่ชาวบ้านเราทำกันก็คือประเพณียี่เป็ง คนในชุมชนก็จะมีการทำบุญและฟังเทศน์ ในชุมชนทุกๆบ้านจะมีการทำประตูป่าที่บ้านของใครของมัน แล้วก็ร่วมแรงร่วมใจกันทำมาทำประตูป่าที่วัดซึ่งจะเป็นส่วนกลางของชุมชน ซึ่งที่วัดจะมีการเทศน์มหาชาติ เรื่องพระเวสสันดร ในเดือนยี่เป็งทุกครั้ง ซึ่งการทำประตูป่า ทำเพื่อจะรับพระเวสสันดร โดยกัณฑ์ที่ 1 กล่าวว่พระเวสสันดร เป็นผู้ใจบุญที่ให้ทานทุกอย่างที่ตนมี จนต้องไปบวชจำศีลในป่า แล้วในกัณฑ์ที่ 13 จึงได้เขาเมือง ชาวบ้านเลยทำประตูป่าเพื่อต้อนรับพระเวสสันดรเข้าเมือง มีการทำราชวัตร ซึ่งการทำราชวัตรฉัตรธงปักด้นกล้วยนี้มีความหมายมาจากการฟังธรรมพระเวสสันดร โดยราชวัตร มีไม้ไผ่สาน ด้นกล้วย ด้นอ้อย ด้นกก ปักไว้ให้ขุ่มเย็นปักช่อปักธงเพื่อต้อนรับพระเวสสันดร แล้วต้องมีธงพันผืน ประทีปพันดวง เทียนพันเล่ม รูปสัตว์ทั้งสิบสองนักษัตร และบาตรน้ำมัน โดยในช่วงดังกล่าวเป็นช่วงปลายฝนต้นหนาว เป็นช่วงที่ข้าวในทุ่งนากำลังออกรวงเหลืองอร่ามสวยงามมาก” ประเสริฐ ทองขัน, (2560). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 23 มกราคม.

เดือนที่ 3 (ธันวาคม)

กิจกรรม ในช่วงเดือน 3 หรือเดือนธันวาคม เป็นเดือนที่ผลผลิตทางการเกษตรหลักในชุมชนยังอยู่ในช่วงเพาะบ่ม ยังไม่ถึงเวลาเก็บเกี่ยวหรือเก็บผลผลิต โดยในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่ข้าวกำลังออกรวงสีทองสวยงาม ถ้าไยกำลังแทงช่อ ดังนั้นกิจกรรมตามประเพณีของชุมชนสารภีจึงไม่มีอะไรมากนัก โดยจะมีกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมถวายความจงรักภักดีแด่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในกิจกรรมวันพ่อ 5 ธันวาคม

เดือนที่ 4 (มกราคม)

เดือนสี่ หรือเดือนมกราคม ในช่วงต้นเดือนเป็นช่วงที่คนในชุมชนเก็บเกี่ยวข้าวที่ปลูกไว้ ซึ่งจะเสร็จสิ้นประมาณเดือนสี่เพ็ญ หรือขึ้น 12 ค่ำ หลังจากนั้นชุมชนจะมีกิจกรรมประเพณีที่มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อและหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ผู้คนในชุมชนจะเข้าวัดเพื่อทำบุญฟังเทศน์ฟังธรรม ก่อให้เกิดกิจกรรมต่าง เช่น การदानข้าวล้านบาตร การก่อกุหลาบหิงหนาวพระเจ้า เป็นต้น

การदानข้าวล้านบาตร เป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนร่วมกันทำบุญโดยการนำข้าวใหม่ที่แต่ละบ้านเก็บเกี่ยวได้มารวมกัน ทำบุญซึ่งข้าวใหม่ในสมัยก่อนจะมีทั้งข้าวเปลือก และข้าวสาร ซึ่งพอมีการรวมกันทำบุญเป็นจำนวนมากล้านจากบาตรพระ ก็จะนำข้าวเหล่านั้นรวบรวมไปจำหน่ายเพื่อนำเงินที่ได้มาเป็นทุนทรัพย์ในการร่วมงานปอยหลวงของวัดในช่วงถัดไป แต่ด้วยสภาพการณ์ในปัจจุบันที่ไร่นาในชุมชนเริ่มลดน้อยลง กิจกรรมदानข้าวล้านบาตรก็มีการปรับตัวโดยในบ้านใด ที่ไม่มีไร่นาสามารถจะนำเงินมาใส่ซองแทนข้าวใหม่ได้ โดยจะใส่ซองตามราคาข้าวสารที่ขายในท้องตลาด ทำให้คนในชุมชนที่ไม่มีไร่นาในปัจจุบันสามารถร่วมทำบุญในประเพณีदानข้าวล้านบาตรนี้ได้

ก่อกุหลาบพระเจ้า เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นด้วยเพราะในเดือนมกราคมเป็นช่วงที่อากาศหนาว คนในชุมชนจึงมีแนวคิดที่จะสร้างความสามัคคี เกิดความสนิทสนมกันในชุมชน จึงมีพระเพณีก่อกุหลาบพระเจ้าขึ้น ซึ่งหลักก็คือไม่ในภาษาไทยภาคกลาง คนในชุมชนจะนำหัวพระเจ้า คือไม้จันทน์ปอกเอาเปลือกออกแล้วนำไปตากแดดเพื่อไล่ความชื้นให้ไม้แห้งเหมาะแก่การเป็นเชื้อไฟ ซึ่งเมื่อก่อกุหลาบพระเจ้า คนในชุมชนก็จะนำข้าวมาจี เอาข้าวหلامมาเผา และพูดคุยนั่งล้อมรอบกองไฟ อันเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้พูดคุยแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ในชุมชน การวางแผนจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นของวัด

“พอเดือนสี่ มกราคมเป็นก็เก็บเกี่ยวข้าว พอเดือนสี่เพ็ญก็เริ่มदानข้าวใหม่ ดานข้าวล้านบาตร ก็จะเอาข้าวใหม่มาदानที่วัด ทั้งข้าวเปลือก และข้าวสาร พอदानบาตรได้กองใหญ่ก็จะนำข้าวที่ได้ไปขายเพื่อเก็บเงินไว้จัดงานปอยหลวงต่อไป แต่เดี๋ยวนี้ในชุมชนไม่ค่อยมีไร่นา เลยใช้พิมพ์ของแจก เอาแทนข้าวเปลือก อาจมีบางคนเอาข้าวสารไปदानบ้างนะ แต่ส่วนใหญ่เป็นข้าวสาร โดยการแจกของก็ให้ใส่ตามราคาข้าวตามท้องตลาด ซึ่งเป็นที่รู้กัน นอกจากนี้ยังมี การก่อกุหลาบพระเจ้า ซึ่งเราก็ประชาสัมพันธ์ให้ศรัทธาญาติโยมได้เตรียมหัวพระเจ้า ซึ่งหัวพระเจ้าก็ได้แก่

ไม้ฉำฉาปอกงามๆ แล้วตากแดดไว้ พอวันเพ็ญยามเช้าก็ก่อจุดไฟ กุสโลบายเพื่อให้คนเกิดความสนิทสนมสามัคคีกัน ในชุมชน เพราะเวลาที่ก่อหัวหิงหนาวพระเจ้า ชาวบ้านก็จะมาหิงไฟ เอาข้าวมาจี้ เอาข้าวหลามมาเผา คนในชุมชนก็จะได้มาพูดคุยกันบ้านเรามีอะไร วัดเรามีอะไร อย่างไร ” ประเสริฐ ทองขัน, (2560). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 23 มกราคม.

เดือน 5 (กุมภาพันธ์)

เดือนที่ห้า หรือเดือนกุมภาพันธ์ เดือนนี้กิจกรรมหลักก็จะเป็นกิจกรรมเนื่องในวันมาฆบูชา และความเชื่อเรื่องกินหลองข้าวหม้อ โดยมีรายละเอียดคือ

วันมาฆบูชา คือวันที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง "โอวาทปาฏิโมกข์" แก่พระสงฆ์เป็นครั้งแรก หลังจากที่พระองค์ทรงตรัสรู้มาแล้วเป็นเวลา 9 เดือน ซึ่ง "โอวาทปาฏิโมกข์" เป็นหลักคำสอนที่มีเนื้อหาเพื่อให้มนุษย์ "ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์" ดังนั้นคนในชุมชนก็จะเข้าวัดทำบุญ ฟังเทศน์ฟังธรรม เพื่อขัดเกลาจิตใจของตนเอง

เรื่องกินหลองข้าวหม้อ เป็นประเพณีตามความเชื่อของชุมชน โดยในสมัยก่อนในช่วงเดือนสี่ หลักจากที่นำข้าวใหม่ที่เกี่ยวข้องได้ขึ้นยุ้งฉางเสร็จสิ้นแล้ว แต่ละบ้านก็จะมีการแบ่งข้าวไว้จำนวนหนึ่งเพื่อใช้บริโภคในช่วงเดือนห้า หรือเดือนกุมภาพันธ์ โดยมีความเชื่อว่า ถ้านำข้าวในยุ้งมาทานจะทำให้ข้าวหมดไว ก่อนถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวครวหน้า จึงมีการแบ่งข้าวมาใส่หม้อไว้เพื่อใช้บริโภคเฉพาะในเดือนห้า และคนในชุมชนยังมีความเชื่อว่า วันอาทิตย์เป็นวันเกิดของข้าว ดังนั้นวันอาทิตย์จะไม่มีการขึ้นยุ้งเพื่อนำเข้ามาไปสี โดยในสมัยก่อนนั้น การสีข้าวจะนำไปสีที่โรงสีใกล้ชุมชน โดยจะมีคนในชุมชนที่เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ จะมาสอบถามเพื่อนำข้าวในยุ้งของเรา ไปสีเป็นข้าวสารให้ โดยเค้าจะเอาแกลบและรำข้าวเป็นค่าตอบแทนเพื่อนำแกลบและรำข้าวไปเป็นอาหารแก่หมูและไก่ที่เลี้ยงไว้ต่อไป

“วันมาฆบูชา ก็จะไปใส่บาตรฟังธรรมกันที่วัด ส่วนมากเราจะไปวัดสารภีกัน นอกจากนี้คนสมัยก่อนจะมีหลองข้าวหม้อ คือเอาข้าวใส่ไว้ให้กินได้ประมาณ 1 เดือน โดยในเดือนห้า คนสมัยก่อนจะไม่เอาข้าวในหลองมาสีเป็นข้าวกิน เค้าจะเอาข้าวจากหลองข้าวหม้อมาสีแทน ด้วยเดือน 5 ช้างบก มีความเชื่อว่าข้าวจะหมดไว จึงทำหลองข้าวหม้อเพื่อใช้แทนหลองข้าวใหญ่ในเดือนนี้ โดยความเชื่อแต่เดิม วันเกิดข้าวคือวันอาทิตย์ วันอาทิตย์จะไม่ขึ้นหลองข้าว สมัยก่อนจะมีคนแถวบ้านมาถาม

ข้าวสารหมดหรือยัง ส่วนใหญ่จะเป็นคนเลี้ยงหมู ไก่ เป็ด หรือคนไม่มีนา เจ้าจะเอาข้าวเปลือกเราไปสีให้ โดยเจ้าจะเอาแกลบที่ได้จากการสีข้าวไปเป็นอาหารสัตว์อย่างแต่ก่อนสมัยผมมาอยู่ป่าแคดใหม่ๆ บ้านกำนันเป็นบ้านใหญ่ เจ้ามีนาเยอะ คนที่เลี้ยงสัตว์ หรือคนไม่มีนา เจ้าจะมาขอสีข้าว พอใกล้ๆช่วงเดือนพฤศจิกายนข้าวในหลองกำลังจะหมดก็จะมีคนมายืมข้าว แล้วมาช่วยคืนเป็นแรงเราทำนา เกี่ยวข้าว ประเพณีอย่างนี้มันไม่มีแล้วมีแต่คุยให้ฟัง มันเป็นแบบนี้จริงๆ มันเป็นประเพณีชุมชนท้องถิ่นเรา เราแบ่งปัน เราเอื้อเพื่อเผื่อแผ่กัน ” ประเสริฐ ทองขัน, (2560). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 23 มกราคม.

เดือน 6 (มีนาคม)

เดือนหกหรือเดือนมีนาคมเป็นเดือนที่ถือว่าเป็นเดือนมหามงคล เหมาะแก่การประกอบงานมงคลต่างๆ เดือนนี้จึงกิจกรรมมากมายทั้ง การขึ้นบ้านใหม่ งานมงคลสมรส ฉลองพระวิหาร บวชพระเจ้า งานปอยหลวง เดือนนี้จึงมีครึกครื้นเป็นอย่างยิ่ง ช่วงดังกล่าวนี้ลำไยกำลังออกดอกเต็มต้น เหลืองอร่าม

“เดือน 6 จะมีงานเยอะ ทั้งงานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานปอยหลวง เพราะเป็นเดือนคู่ เดือน6 เป็นเดือนมหามงคล จึงมีงานทั้งสวนคนดี ฉลองวิหาร บวชพระเจ้า มีการตั้งศาล เยอะแยะเลย ลำไยก็จะออกดอกเต็มต้น ” ประเสริฐ ทองขัน, (2560). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 23 มกราคม.

เดือน 7 (เมษายน)

เดือนเจ็ด หรือเดือนเมษายน เป็นช่วงหน้าร้อนกิจกรรมต่างในชุมชนไม่ค่อยมากนัก ซึ่งตามความเชื่อคนโบราณกล่าวว่า “เดือนหกนกขั้วบ่ทำรัง” จึงไม่มีงานพิธีมงคลใดๆ โดยกิจกรรมหลักในเดือนเจ็ดก็คือประเพณีสงกรานต์ ซึ่งตามความเชื่อของล้านนา ประเพณีสงกรานต์จะมีด้วยกัน 3 วันหลัก คือ

วันสังขานต์ล่อง คือวันมหาสงกรานต์ ซึ่งออกเสียงแบบล้านนาว่า "สัง-ขาน" นี้คือวันที่พระอาทิตย์โคจรไปสู่ตราศีมีนจะย่างเข้าสู่ราศีเมษ ตามความเชื่อแบบล้านนากล่าวกันว่าในตอนเช้ามีดของวันนี้ "ปู่สงกรานต์" หรือ "ย่าสงกรานต์" จะนุ่งห่มเสื้อผ้าสีแดงสยายผมล่องแพไปตามลำน้ำ ปู่หรือย่าสงกรานต์นี้จะนำเอาสิ่งซึ่งไม่พึงปรารถนาตามตัวมาด้วย ตั้งแต่เช้าตรู่ของวันนี้จะมีการปัดกวาดบ้านเรือนให้สะอาด มีการซักเสื้อผ้า เก็บกวาดและเผาขยะมูลฝอยต่างๆ มีการดำหัว

หรือสระผมเป็นกรณีพิเศษ คือเมื่อสระผมแล้วก็ต้องเงยหน้าไปตามทิศที่กำหนดไว้ และตัดดอกไม้ที่เป็นนามของปีแต่ละปี นุ่งห่มเป็นเสื้อผ้าใหม่ ฝ่ายพ่อบ้านก็จะนำเอาพระพุทธรูป พระเครื่องหรือเครื่องรางของขลังต่างๆ มาชำระหรือสรงด้วยน้ำอบน้ำหอมหรือ เปลี่ยนดอกไม้บูชาพระในแจกันใหม่ด้วย ในวันสงกรานต์ครั้งนี้ ตามประเพณีโบราณแล้ว กษัตริย์แห่งล้านนา จะต้องทำพิธีสรงน้ำตามทิศที่โหราหลวงคำนวณไว้ และจะลงไปทำพิธีลอยเคราะห์ในแม่น้ำปิง ในวันนี้บางท่านก็จะเรียกลูกหลานมาพร้อมกล่าวคำมงคลแล้วใช้น้ำส้อมปอยลูบศีรษะตัวเองหรือ ลูกหลานทุกคน ในวันนี้จะมิขบวนแก่พระพุทธรูปสำคัญประจำเมืองเช่นพระพุทธรูปสิหิงค์ และพระเสด็จมณี ไปตามถนนสายต่างๆ แล้วนำไปประดิษฐานไว้เพื่อให้ประชาชนได้เข้านมัสการ สรงน้ำพระพุทธรูป

วันเนา (วันเนา วันเนา หรือ วันเนา) ในแง่ของโหราศาสตร์แล้ว วันนี้ควรจะเรียกว่า วันเนา เพราะเป็นวันที่พระอาทิตย์โคจรอยู่ระหว่างราศีมีนและราศีเมษ อันเป็นวันที่ถัดจากวันสงกรานต์ล่วง แต่ในการออกเสียงแล้วทั่วไปมักเรียก "วันเนา" ทำให้เกิดความคิดที่ห้ามการกระทำสิ่งที่ไม่เป็นมงคลโดยเฉพาะห้ามการค้าทอทะเลาะวิวาทกันกล่าวกันว่าผู้ใดที่ค้าทอผู้อื่นในวันนี้แล้วปากของผู้นั้นจะเน่า และหากวิวาทกันในวันนี้บุคคลผู้นั้นจะอัปมงคลไปตลอดปี ส่วนผู้ประสงค์จะปลูกเรือนด้วยไม้ไผ่ ก็ให้รีบตัดในวันนี้ เพราะเชื่อกันว่าไม้อะ "เนา" และไม่มีมอดหรือปลวกมากินไม้ดังกล่าว วันเนาจะเป็นวันเตรียมงาน ชาวบ้านจะพากันไปซื้อของเพื่อกินและใช้ในวันพญาวัน เมื่อถึงตอนบ่ายจะมีการขนทรายเข้าวัด กองรวมกันทำเป็น การขนทรายเข้าวัดนี้ถือว่าเป็นการนำทรายมาทดแทนส่วนที่ติดเท้าของตนออกจากวัดซึ่งเสมือนกับได้ล้างของจากวัด วันเนานี้อาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "วันดา" เพราะเป็นวันที่จัดเตรียม สิ่งของต่างๆ จะใช้ทำบุญนั่นเอง

วันพญาวัน เป็นวันเถลิงศกเริ่มต้นจุลศักราชใหม่ วันนี้เป็นวันที่มีการทำบุญทางศาสนาตั้งแต่เวลา เช้าตรู่ผู้คนจะนำเอาสารอาหารหวานคาวต่างๆ ไปทำบุญถวายพระตามวัด ทานขันเข้า (อ่าน"ตานขันเข้า") เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษหรือญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้วด้วย บางคนอาจนำสารอาหารไปมอบให้แก่บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ผู้เฒ่าผู้แก่หรือผู้ที่ตนเคารพนับถือ เรียกว่า ทานขันเข้าคนเฒ่าคนแก่จากนั้นจะนำตุ่งหรือธงซึ่งได้เตรียมไว้ไปปักบนเจดีย์ทราย ทั้งนี้ มีคติว่าการทานตุ่ง นั้นมีอันสงฆ์ สามารถช่วยให้ผู้ตายที่มีบาปหนักถึงคนรกนั้นสามารถพ้นจากขุมนรกได้ จากนั้นก็มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวันพญาวันนี้นี้ บางท่านอาจจะเตรียมไม้ขี้ผึ้งไปถวายสำหรับค้ำต้นโพธิ์คิดว่าเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการจะช่วยกัน ค้ำจุนพระศาสนาให้ยืนยาวต่อไป และจะมีการสรงน้ำทั้งพระพุทธรูป สลุปเจดีย์รวมทั้งสรงน้ำ

พระภิกษุสงฆ์ด้วย ในตอนบ่ายจะมีการไป คำหัวหรือไปคารวะผู้เฒ่าผู้แก่บิดามารดา ญาติพี่น้อง ผู้อาวุโสหรือผู้มีบุญคุณหรือผู้ที่เคารพนับถือ เพื่อเป็นการขอขมาและผู้ใหญ่ก็จะให้พร

คนในชุมชนจะมีการนำน้ำใส่ขัน เดินตามบ้านละแวกใกล้เคียงเพื่อไปขอรดน้ำ แก่ผู้สูงอายุในชุมชน ผู้สูงอายุก็จะอวยพร หลักจากรดน้ำของผู้สูงอายุเสร็จแล้ว ผู้คนในชุมชนจะเดิน กันไปตามถนนเส้นต้นยางสายเชิงใหม่-ลำพูน ถัดถึง ถือกะละมัง รดน้ำกันตามถนนสายดังกล่าว โดยจะมีการแฉะเพื่อทำบุญ และสงวนน้ำพระตามวัดต่างๆ ตลอดถนนเส้นนี้ เริ่มจากวัดช่างเคิ่ง วัดสารภี วัดต้นเหียว วัดศรีโพธิ์ วัดแสนหลวง ไปสิ้นสุดที่วัดป่าแคโยง โดยสมัยก่อนเจ้าคณะอำเภอ สารภี จำวัดที่นี่ สมัยก่อนนั้นไม่มีการรดน้ำโดยใช้สายยางฉีดน้ำ แบบในปัจจุบัน ซึ่งรูปแบบการเล่น สงกรานต์แบบที่มีสายยางฉีดน้ำ ใช้ปืนฉีดน้ำ นั่งรถเล่นสงกรานต์เพิ่งเกิดขึ้นในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา

“เป็นเดือนที่ไม่ค่อยมีกิจกรรมอะไรมากนัก คนสมัยโบราณกล่าวว่า เดือนหกนกกยังบ่ ทำรัง จึงมีแค่กิจกรรมวันสงกรานต์แค่เพียงอย่างเดียว สงกรานต์แต่ก่อน บนถนน เส้นต้นยาง มีแต่คนเดินรดน้ำนะ หัวถึง กะละมัง เดือนขันทรายด้วย เข้าวัดช่างเคิ่ง เข้าวัดสารภี วัดต้นเหียว วัดศรีโพธิ์ วัดแสนหลวง แล้วก็เดินกันตามบ้าน ไปขอรดน้ำ คนแก่ พอวันพฤหัสบดี ก็ไปก็เดินกันไปรดน้ำพระสูงอายุ อย่างครูบาวัดสารภี ครูบา วัดต้นเหียว ก็เดินกันไป เต็มถนน สุดสายที่วัดป่าแคโยง ตำบลหนองผึ้ง ท่านเป็นเจ้า คณะอำเภอ สมัยนั้น ไม่ปั่นน้ำ รดน้ำ ไม่มีสายยางรดน้ำอะไรสักอย่าง พวกนี้มีมา สัก 30 ปี นี้เอง” ประเสริฐ ทองขัน, (2560). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 23 มกราคม.

เดือน 8 (พฤษภาคม)

เดือนแปดหรือเดือนพฤษภาคม เป็นช่วงฤดูการทำนา คนในชุมชนเริ่มเตรียมเชื้อ เพื่อเพาะกล้า จากนั้นเมื่อกกล้าแข็งแรงก็นำกล้าไปปลูกปักในแปลงนาสักกระยะหนึ่งก่อนเพื่อให้ กกล้าแข็งแรง ก่อนจะนำกล้านั้นไปปลูกจริงในท้องนา อันจะทำให้ข้าวที่ปลูกมีความแข็งแรง ไม่ล้มง่ายเมื่อเจอลมพายุ และทนน้ำไม่ตายง่ายทำให้ได้ผลผลิตที่ดี โดยในสมัยก่อนพันธ์ข้าว ที่ใช้เพาะปลูกในชุมชนนั้นจะด้วยกัน 2 ประเภทหลักคือ พันธ์ข้าวเหนียวและพันธ์ข้าวเจ้า

พันธ์ข้าวเหนียว จะมีพันธ์ชื่อ ข้าวลายและข้าวผา ซึ่ง 2 ชนิดนี้จะมีความแตกต่างกันคือ ข้าวผาจะมีความเหนียวข้าวจะดิครวง ทำให้ยากสักหน่อยในการตีข้าวให้ออกจากรวง ทำให้ได้ข้าวปริมาณที่มากเพราะไม่ค่อยหล่นร่วงในท้องนา คนในชุมชนจะใช้ทะลายมะพร้าว เป็นเครื่องมือช่วยให้เม็ดข้าวหล่นร่วงได้ง่ายขึ้น โดยข้าวผาจะมีรสชาติเหนียวนุ่มอร่อย ส่วนข้าวลาย

จะเป็นพันธุ์ข้าวที่ร่วงง่าย จึงสะดวกในการเก็บข้าวเปลือก แต่ก็จะมีปัญหาตรงที่จะมีข้าวหลุดร่วงในท้องนาทำให้ได้ข้าวไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย

พันธุ์ข้าวเจ้า คือพันธุ์ข้าวลอย ข้าวพันธุ์นี้มีความพิเศษตรงที่สามารถยกลำต้นขึ้นเหนือน้ำได้ทำให้น้ำไม่สามารถท่วมให้ข้าวเสียหายได้ และเมื่อน้ำลด ลำต้นของข้าวก็จะยกตัวเฉพาะบริเวณรวงข้าวให้ตั้งตรง โดยลำต้นอาจแนวไปกับพื้นดิน ทำให้สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ง่าย

ซึ่งทั้งหมดนี้คือ พันธุ์ข้าวที่คนในชุมชนนิยมปลูกกันในสมัยก่อน แต่ในปัจจุบันพันธุ์ข้าวเหล่านี้ไม่มีแล้วด้วยเพราะเกษตรกร ได้รับการส่งเสริมให้ปลูกข้าวพันธุ์ใหม่ที่เกิดจากการผสมพันธุ์ข้าวของภาครัฐ จึงทำให้พันธุ์ข้าวเหล่านี้หายไปจากชุมชน

“ช่วงนาเป็นช่วงเตรียมข้าวเชื้อที่จะลงหว่าน ข้าวจะหว่านในช่วงเดือน 8 แรมคาบกับเดือน 9 จะเป็นช่วงหว่านข้าวนา เมื่อสมัยก่อนนาจะเป็นโห่งสูงๆ นะ เจ้าจะเอาข้าวไปหมักก่อน เอาข้าวได้ 15 วันไปหมัก หมักประมาณหนึ่งไร่ ข้าวก็จะแตกกอใหญ่เพื่อช่วยให้ข้าวมีความแข็งแรง ถ้าเอากล้าฝอยไปปลูกไม่ได้ตายหมด เวลาถึงข้าวหมักมา ก็หลกรูดเอาดินออก แล้วจึ๊กปลูกได้เลย ข้าวหมักจะไม่ล้ม ทนน้ำ น้ำสูงๆ มันจะขึ้นตามน้ำ สมัยก่อนจะมีข้าวผา ข้าวลอย ข้าวลาย ข้าวลายกับข้าวผาเป็นข้าวเหนียวนะ แต่ข้าวผามันจะเหนียวคือเหนียวติดรวงข้าว สมัยก่อนถ้าไปตีข้าวผาเจ้าจะเอาปลีมะพร้าวไปด้วยเพื่อตีให้ข้าวร่วงหลุดจากรวง แต่กินลำบาก มันอ่อน และได้ข้าวเปลือกเยอะ แต่ข้าวลายมันดีง่าย ถ้าเกี่ยวแก่มันหล่น มันจะร่วง หล่นเต็มนาข้าวลอย เป็นข้าวเจ้า เมื่อยาวๆ ก้นมันจะอนสีแดงๆ ข้าวลอยเปล็ดจะปลูกในนาหนอง จะปลูกเยอะแถวดอนแก้ว แถวนาพ่อเลี้ยงแก้วฝึบ้า ข้าวลอยมันเป็นข้าวเหนียว มันจะโต พอน้ำลดมันจะนอนลง แต่มันจะงอช่องวงมันเท่านั้น แต่บ่เดียวบ่มี มันหายหมดละ” ประเสริฐ ทองขัน, (2560). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 23 มกราคม.

เดือน 9 (มิถุนายน)

เดือนเก้า หรือเดือนมิถุนายน เป็นช่วงเดือนที่คนในชุมชนต่าง มีภารกิจในการดูแลท้องนาของตนเอง เทศกาลประเพณีสำคัญๆ ในเดือนนี้จึงไม่มีโดดเด่น

เดือน 10 (กรกฎาคม)

เดือนที่สิบ เดือนกรกฎาคม เป็นช่วงเข้าพรรษากิจกรรมในชุมชนก็จะเป็นกิจกรรมเข้าพรรษา เข้าวัดฟังธรรม ธรรมะสัญจร ซึ่งในเดือนสิบนี้ด้วยเพราะคนในชุมชนต่าง มุ่งเน้นในการดูแลท้องนาของตน เดือนดังกล่าวจึงไม่ค่อยนิยมที่จะทำงานบุญ งานมงคล เช่น งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ ยกเสาเอก

“พอเข้ามาเดือน 10 ก็เข้าพรรษา เป็นเดือน 10 เพื่อพอเข้าพรรษาแล้วพี่น้องชาวบ้านก็จะงดกิจกรรมทุกอย่าง ไม่มีงานแต่งงาน ไม่มียกเสาเอก ทุกคนต้องทำอะไรทำนา ดูแลแปลงไร่นาตนเอง ประเสริฐ ทองขัน, (2560). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 23 มกราคม.

เดือน 11 (สิงหาคม)

เดือนสิบเอ็ด หรือเดือนสิงหาคม เป็นช่วงเดือนแห่งการชนกวาง ซึ่งเป็นละเล่นพื้นเมืองล้านนามายาวนาน เป็นช่วงที่ผู้คน โดยเฉพาะเด็กๆ จะตื่นตื่นและตื่นเช้าเพื่อมาควาตนเองจะได้ กวางตัวผู้ที่ตนเองนำกวางตัวเมียมาล่อเมื่อคืนหรือไม่ โดยการชนกวางเป็นกิจกรรมที่ได้รับคามนิยมมาก ซึ่งมีวิธีการในการจัดหากวางตัวผู้คือ จะใช้กวางตัวเมียเป็นตัวล่อโดยนำกวางตัวเมียมาผูกติดกับไม้ที่มีเกลา เพื่อล่อกวางตัวผู้ให้มาผสมพันธ์ ซึ่งกวางตัวผู้นั้นมีด้วยกัน 3 ชนิดหลักๆ คือ กวางแซม กวางกิ และกวางซัง โดยกวางกิ ลักษณะเขาจะมีขนาดเล็ก กวางแซมเขาจะมีลักษณะยาวกว่ากวางกิ และสุดท้ายกวางแซมจะมีเขาขนาดใหญ่ ลำตัวเป็นสีดำ โดยเมื่อได้กวางตัวผู้มาแล้วรูปแบบวิธีการชนก็จะใช้กวางตัวเมียเป็นตัวล่อ กวางตัวผู้ทั้งสองก็จะชนเพื่อต่อสู้แย่งกันเพื่อให้ตนเองได้ผสมพันธ์กับกวางตัวเมียดังกล่าว ซึ่งการชนกวางนี้จะมีเฉพาะช่วงเดือนสิบเอ็ดคาบจนถึงช่วงออกพรรษา คือเล่นช่วงในพรรษาเท่านั้น เมื่อหมดช่วงเวลาดังกล่าว กวางทั้งหมดก็จะถูกปล่อยตัวเลิการละเล่นนี้

“เดือน 11 สิงหาคมจะมีกิจกรรมการละเล่นคือ ชนกวาง ช่วงนี้ฮ้อยก็จะออกละนะ กวางมันจะมีช่วงนี้พอดี หน้าอื่นไม่มี หน้าอื่นมันจะเป็นตัวค้วงไปหมด ลักษณะเป็นตัวค้วงขาวๆ นะเอามาแก มันมันนะกินสุดยอด พอตัวค้วงอยู่นานๆ ไป พอหน้าฝนมันก็จะกลายเป็นกวาง เขาก็จะใช้กวางตัวเมียมาเป็นตัวล่อ โดยเอากะลาแล้วตีหัวไม้เข้าไป ทำตขอเป็น 2 ชั้นนะ ตะขอบนเอาไว้เกาะกิ่งไม้ อีกตะขอเอาไว้ใส่ไม้ซาก แล้วผูกตัวเมียเอาไว้ เอากล้วยเข้าไป ทำให้เด็กๆ ตื่นเข้าไปปลดกวาง กวางก็จะมีกวางแซม กวางกิ เขามันจะน้อย กวางแซมเขามันจะยาวตัวจะยาว กวางซังเขาจะใหญ่ตัวสีดำ ซึ่งพอได้กวางมาละ ก็จะเอากวางไปล่ออีกแบบเดิมเพื่อให้ได้กวางที่ตัวใหญ่ขึ้น

ใช้กว้างต่อกว้าง ซึ่งมันก็ขึ้นอยู่กับศักยภาพของกว้างตัวเมียในการดึงดูดกว้างตัวผู้ให้เข้าติดพัน เวลาเลี้ยงเค้าจะใช้อ้อย หรือหน่อไม้ โดยเอาเชือกมาผูกไว้ตรงเขา พอเมื่อคืนมันก็บินรอบอ้อย ก็จะมีกว้างอื่นมาจับอีกแล้วต้องไล่หลอคนะเอาไว้ เพื่อให้กว้างบินได้ คนสมัยก่อนชอบพนัน เวลาเปรียบกันคือ เอากว้างตัวเมียเข้ายึดในกระบอกไม้ป้อ แล้วเอากว้างผู้มาต่อสู้กันเพื่อชิงกว้างตัวเมีย แต่พอออกพรรษา เลิกหมดเลย ไม่มีใครเอาเลี้ยง เค้าก็เอากระโถง ผึ่งคินไว้ เพื่อให้เผยแพร่วางไข่ เกิดเป็นตัวด้วง ตามวงเวียนชีวิตของมันต่อไป” ประเสริฐ ทองขัน, (2560). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 23 มกราคม.

เดือน 12 (กันยายน)

เดือนสิบสอง หรือเดือนกันยายน ด้วยความเชื่อเป็นเดือนที่ปล่อยเปรตปล่อยผี คนในชุมชนจึงมีการทำบุญเพื่ออุทิศแด่บรรพบุรุษ บิдамารดา ที่ร่วงลับไป

“เป็นช่วงตานขันข้าวแต่บรรพบุรุษ ช่วง 12 เป็ง เดือน 12 เป็ลปล่อยข้าวสังข์นั้ก เดือน 12 เป็ลถือว่าจะต้องตานขันข้าวไปหาพ่อหาแม่ หาบรรพบุรุษ จำยมบาล เป็ลปล่อย อ้อมาฮับ ของที่ลูกที่หลานอุทิศไปฮ้อ” ประเสริฐ ทองขัน, (2560). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 23 มกราคม.

2.3 ทูทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

สัมภาษณ์ คุณมานพ สมบูรณ์ ภูมิปัญญาชุมชน หมู่ที่ 3 ต.ยางเน็ง อ.สารภี จ.เชียงใหม่ เรื่องการแปรรูปผลผลิตและสมุนไพรตามบริบทชุมชนยางเน็ง ผลการสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังนี้

ข้อที่ 1. บริบททั่วไป

ชุมชนยางเน็งมีสมุนไพรหลากหลาย ทั้งใช้ทาน ใช้ทา ใช้ประคบ เพื่อรักษาบรรเทาอาการเจ็บป่วย ผู้คนในชุมชนรู้จักเลือกใช้สมุนไพรที่มีรอบตัวมาปรุงเป็นยาและนำมาทานเพื่อรักษา บำรุงสุขภาพมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งความรู้เรื่องสมุนไพรชุมชนยางเน็ง เป็นองค์ความรู้ที่น่าสนใจ และสามารถต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่า สร้างรายได้ที่ยั่งยืนแก่คนในชุมชนได้ คุณมานพ สมบูรณ์ ภูมิปัญญา ที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรชุมชนเป็นทุนเดิม มีความสนใจค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติม เรื่องการนำสมุนไพรมาแปรรูปเพื่อยึดอายุการใช้งาน และเป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยแปรรูปเป็นยาหม่อง ลูกประคบ ยาสีฟัน น้ำมันหอมระเหย สบู่ ผลิตภัณฑ์เพื่อความงาม เป็นต้น องค์

ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของคุณมานพ สมบูรณ์ จึงเป็นองค์ความรู้ที่น่าสนใจและมีประโยชน์ เป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาอาชีพของคนในชุมชนตำบลยางเนิ้ง

ข้อที่ 2. ข้อมูลในองค์ความรู้

สมุนไพรในชุมชนมีมากมายขึ้นอยู่กับว่าเรารู้จักการนำมาใช้ อย่างเช่นการทำอย่าง หม่องสมุนไพร สามารถนำสมุนไพรในชุมชนที่สรรพคุณรักษาและบรรเทาอาการ มาปรับใช้ได้ เช่น นำปูเล่ย์ ขมิ้น หญ้าเอ็นหยัด ต้นสะพ้าง โกง สลดพังพอน พริก ซึ่งสรรพคุณของยาหม่องนี้ ช่วยบรรเทาอาการปวด ฟกช้ำ วิธีการใช้การนำพริก สลดพังพอน ผิวมะกรูด ขมิ้น ปูเล่ย์ หญ้าเอ็นหยัด และผักเสี้ยนผี นำมาทอนกับน้ำมันงา เพื่อสกัดเป็นน้ำมัน นอกจากแปรรูปเป็นยาหม่องและสามารถนำสมุนไพรเหล่านี้มาปรับเป็นสมุนไพรแบบอื่นๆ ได้ เช่นการนำผิวมะกรูด อัญชัน ขี้เหล็ก มาทำแชมพูสมุนไพร การนำปูเล่ย์ สลดพังพอนมาทำเป็นลูกประคบ ซึ่งส่วนใหญ่กระบวนการแปรรูปสมุนไพรจะมีด้วยกัน 3 ประเภทคือ การกลั่น ต้ม และทอด ภูมิปัญญาชุมชนยางเนิ้ง จะนำสมุนไพรที่มีสรรพคุณทั้ง 5 คือ ราก ใบ ดอก ต้น ลูก มาใช้ในการรักษา ซึ่งการใช้จะขึ้นอยู่กับอายุ และสรรพคุณของสมุนไพรในแต่ละชนิด

“สมุนไพรบ้านเขาเป็นของดี บ่มีโทษขึ้นอยู่กับตัวเขาดีจะเลือกใจ และรู้จักนำปรับให้เข้ากับความต้องการในการรักษา ภูมิปัญญาบ้านเขาเวลาตีเป็ล้นำสมุนไพรมาใช้นั้น เป็ลฮ้องว่าสมุนไพรทั้ง 5 คือการนำดอก ราก ใบ ต้น ลูก มาใช้ขึ้นอยู่กับช่วงอายุของสมุนไพรเพราะสมุนไพรจะมีฤทธิ์ในการรักษาที่แตกต่างกัน อย่างยาหม่องในการทำควรใช้การทอดโดยใช้น้ำงา เพราะมันช่วยในเรื่องการซึมซาบได้ดี” มานพ สมบูรณ์, (2560). ภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 23 มกราคม.

3. การวิเคราะห์ทุนปัญญา เพื่อจัดทำหลักสูตร (Combination of Intellectual Capital : C)

ผู้วิจัยได้รวบรวมองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาที่ได้จากการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ของภูมิปัญญาทั้ง 3 ท่าน มาวิเคราะห์เพื่อจัดทำเป็นหลักสูตรระยะสั้น เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนยางเนิ้ง โดยมีรายละเอียดของหลักสูตร ดังนี้

3.1 หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต
เรื่อง “พืชผักรอบบ้านเฮา เลือกเอาเตอะเจ้า” เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารตามบริบท
ของชุมชนตำบลยางเนิ้ง

คำชี้แจง

1. หลักสูตรระยะสั้นการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เรื่อง “พืชผักรอบบ้านเฮา เลือกเอาเตอะเจ้า” เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารตามบริบทของชุมชน นั้นเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) เพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) อันเกิดจากประสบการณ์การดำเนินชีวิตตามบริบทชุมชนของคุณจันต๊ะ คำเรื่อง (ป้าต๊ะ) และคณะ ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ทุนทางปัญญาของชุมชนแก่คนในชุมชน

2. กระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เรื่อง “พืชผักรอบบ้านเฮา เลือกเอาเตอะเจ้า” เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารตามบริบทของชุมชน ใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาคิดเป็น ในการส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้เกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์และนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ตามอัธยาศัยของตนเอง

มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรระยะสั้นการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

เรื่อง “พืชผักรอบบ้านเฮา เลือกเอาเตอะเจ้า” เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารตาม
บริบทของชุมชนตำบลยางเนิ้ง

1 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในการได้เรียนรู้ความรู้จากทุนปัญญาของผู้สูงอายุเรื่องพืชผักพื้นเมืองในชุมชน เพื่อนำไปปรับใช้และเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของตนเองได้

2 มีความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้นในเนื้อหาทักษะการดำเนินชีวิตที่ตนเองได้เรียนรู้

3 มีความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น เพื่อปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองให้มีความสุขตามอัธยาศัย

ตารางที่ 21 แสดงแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เรื่อง “พืชผักรอบบ้านเฮา เลือกเอาเตอะเจ้า” เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร ตามบริบทของชุมชนตำบลยางหนึ่ง

ที่	หัวข้อเรื่อง	ตัวชี้วัด	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	การวัดประเมินผล	หมายเหตุ
1	ทูน ปัญญาของผู้สูงอายุใน การ พัฒนา ทักษะ ใน การดำเนินชีวิต เรื่อง “พืชผักรอบบ้าน เฮา เลือกเอาเตอะเจ้า”	-มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติ ที่ดี ใน ความรู้จากทูนทางปัญญาเพื่อพัฒนาทักษะ การดำเนินชีวิต ของตนเองให้มี ความสุขตาม ทัศนภาพ	- ประวัติความเป็นมาของชุมชน -วัฒนธรรมการกินของ คนในชุมชนสมัยก่อน -พืชผักในชุมชนที่ควรรู้ -การเปลี่ยนแปลงของ วัฒนธรรมการกินของคน ในปัจจุบัน -การเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปปรับใช้ในการ ดำเนินชีวิตของตนเองให้ มีความสุขตามทัศนภาพ	- วิทยากร (ผู้สูงอายุ) จัด กิจกรรมการเรียนรู้/สาริต/ ฝึกปฏิบัติ ตามแนวทางปรัชญาคิด เป็น	1.ใบความรู้ 2.สื่อแผ่นพับ 3.รูปภาพ 4.ป้ายนำเสนอ องค์ความรู้ 5. สื่อวิดีโอทัศน์ 6. สื่อสังคมออนไลน์	12	1.แบบสอบถาม 2.การสังเกต 3.การสัมภาษณ์	

3.2 หลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เรื่องประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือน ตามบริบทชุมชนยางหนึ่ง

คำชี้แจง

1. หลักสูตรระยะสั้นการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เรื่องประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือน ตามบริบทชุมชนยางหนึ่ง นั้นเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) อันเกิดจากประสบการณ์การดำเนินชีวิตและการสั่งสมองค์ความรู้ของคุณประเสริฐ ทองขัน ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของชุมชนแก่คนในชุมชน

2. กระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เรื่อง ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือน ตามบริบทชุมชนข้างเนิ้ง ใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาคิดเป็น ในการส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์และนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ตามอัตภาพของตนเอง

มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

เรื่องประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือน ตามบริบทชุมชนข้างเนิ้ง มีรายละเอียดดังนี้

1 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในการได้เรียนรู้ความรู้จากทฤษฎีของ ผู้สูงอายุเรื่องเรื่องประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือน ตามบริบทชุมชนข้างเนิ้ง เพื่อนำไปปรับใช้และเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของตนเองได้

2 มีความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้นในเนื้อหาทักษะการดำเนินชีวิตที่ตนเองได้เรียนรู้

3 มีความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น เพื่อปรับใช้ ในการดำเนินชีวิตของตนเองให้มีความสุขตามอัตภาพ

ตารางที่ 22 แสดงแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม และชุมชน เรื่องประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือน ตามบริบทชุมชนยางหนึ่ง

ที่	หัวข้อเรื่อง	ตัวชี้วัด	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	การวัดประเมินผล	หมายเหตุ
1	ทวน ปัญหาของผู้สูงอายุในการพัฒนาสังคมและชุมชน เรื่อง ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต 12 เดือน ตามบริบทชุมชนยางหนึ่ง	-มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในความรู้ จาก ทู น ทาง ปัญหา สามารถ นำความรู้มาปรับ ใช้เพื่อพัฒนา ตน เอง ให้ มี ความ สุข ตาม อรรถภาพและร่วม สืบสาน อนุรักษ์ ประเพณีที่คั่งงาน ของชุมชน	- ประวัติความเป็นมาของ ชุมชน - มองย้อนดูวัฒนธรรม เเพณี ชุมชนแต่เดิม - ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือน ที่ควรรู้ - การ เปลี่ยน แปลง ของ ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนในปัจจุบัน - การเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองให้มีความสุข ตามอรรถภาพและร่วมสืบสาน	- วิทยากร (ผู้สูงอายุ) จัด กิจกรรมการ เรียนรู้/สาธิต/ ฝึกปฏิบัติ ตามแนวทางปรัชญาคิดเป็น	1.ใบความรู้ 2.สื่อแผ่นพับ 3.รูปภาพ 4.ป้ายนำเสนอองค์ความรู้ 5. สื่อวิดีโอทัศน์ 6. สื่อสังคมออนไลน์	12	1.แบบสอบถาม 2.การสังเกต 3.การสัมภาษณ์	

3.3 หลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

เรื่องการแปรรูปผลผลิตและสมุนไพรตามบริบทชุมชนยางหนึ่ง

คำชี้แจง

1. หลักสูตรระยะสั้นการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เรื่องการแปรรูปผลผลิตและสมุนไพรตามบริบทชุมชนยางหนึ่ง นั้นเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) อันเกิดจากประสบการณ์การดำเนินชีวิตและการตั้งสมมติฐานของคุณมานพ สมบูรณ์ ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของชุมชนแก่คนในชุมชน

2. กระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เรื่องการแปรรูปผลผลิตและสมุนไพรตามบริบทชุมชนยางหนึ่งใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาคิดเป็น ในการส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์และนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ตามอรรถภาพของตนเอง

มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรระยะสั้นการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

เรื่องการแปรรูปผลผลิตและสมุนไพรตามบริบทชุมชนยางหนึ่ง มีรายละเอียดดังนี้

1 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในการได้เรียนรู้ความรู้จากทุนปัญญาของผู้สูงอายุเรื่องการแปรรูปผลผลิตและสมุนไพรตามบริบทชุมชนยางหนึ่ง เพื่อนำไปปรับใช้และเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของตนเองได้

2 มีความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้นในเนื้อหาทักษะการดำเนินชีวิตที่ตนเองได้เรียนรู้

3 มีความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น เพื่อปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองให้มีความสุขตามอัตภาพ

ตารางที่ 23 แสดงแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เรื่องการแปรรูปผลผลิตและสมุนไพรตามบริบทชุมชนยางหนึ่ง

ที่	หัวเรื่อง	ตัวชี้วัด	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	การวัดประเมินผล	หมายเหตุ
1	ทุนปัญญาของผู้สูงอายุในการพัฒนาอาชีพเรื่องการแปรรูปผลผลิตและสมุนไพรตามบริบทชุมชนยางหนึ่ง	-มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในความรู้จากทุนทางปัญญาที่สามารถนำความรู้มาปรับใช้เพื่อพัฒนาอาชีพของตนเองได้	- ผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน -มองย้อนดูถึงราคาผลผลิตที่ผ่านมา -การแปรรูปผลผลิตและสมุนไพร -การนำสมุนไพรมาใช้เพื่อดูแลสุขภาพ -การเปลี่ยนแปลงของการตลาดในปัจจุบัน -การเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลด้านการตลาดเพื่อนำไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาอาชีพตนเอง	- วิทยากร (ผู้สูงอายุ) จัดกิจกรรมการเรียนรู้/สาธิต/ฝึกปฏิบัติตามแนวทางปรัชญาคิดเป็น	1. ใบความรู้ 2. สื่อแผ่นพับ 3. รูปภาพ 4. ป้ายนำเสนอ 5. สื่อวิดีโอทัศน์ 6. สื่อสังคมออนไลน์	12	1.แบบสอบถาม 2.การสังเกต 3.การสัมภาษณ์	

ขั้นที่ 2 จัดการศึกษาตลอดชีวิต L (Learning Life Long Education)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการประสานงานกับศูนย์ กศน.ตำบลยางเนิ้ง เพื่อขออนุเคราะห์จัดกิจกรรมถ่ายทอดทุนปัญญาของผู้สูงอายุในรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นซึ่งประกอบด้วย

(1) หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เรื่อง “พืชผักรอบบ้านเฮา เลือกเอาเต๋อะเจ้า” เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารตามบริบทของชุมชนตำบลยางเนิ้ง

(2) หลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เรื่องประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือน ตามบริบทชุมชนยางเนิ้ง

(3) หลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เรื่องการแปรรูปผลผลิตและสมุนไพรตามบริบทชุมชนยางเนิ้ง

ซึ่งมีผลการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นจากทุนปัญญาของผู้สูงอายุมิรายละเอียดดังนี้

2.1 หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เรื่อง “พืชผักรอบบ้านเฮา เลือกเอาเต๋อะเจ้า” เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารตามบริบทของชุมชนตำบลยางเนิ้ง จำนวน 12 ชั่วโมง วิทยากรภูมิปัญญาคือ คุณจันต๊ะ คำเรื่อง โดยจัดกระบวนการเรียนรู้วันอาทิตย์ที่ 19 กุมภาพันธ์ 2560 ณ ศูนย์ กศน.ตำบลยางเนิ้ง โดยมีผู้เข้าเรียนรู้ทั้งสิ้น 20 คน ประกอบด้วย นักศึกษา กศน. อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน ในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง

2.2 หลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เรื่องประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือนตามบริบทชุมชนยางเนิ้ง จำนวน 12 ชั่วโมง วิทยากรภูมิปัญญาคือ คุณประเสริฐ ทองขัน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ในวันอาทิตย์ที่ 26 กุมภาพันธ์ 2560 ณ ศูนย์ กศน. ตำบลยางเนิ้ง โดยมีผู้เข้าเรียนรู้ทั้งสิ้น 20 คน ประกอบด้วย นักศึกษา กศน. อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน ในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง

2.3 หลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เรื่องการแปรรูปผลผลิตและสมุนไพรตามบริบทชุมชนยางเนิ้ง จำนวน 12 ชั่วโมง วิทยากรภูมิปัญญาคือ คุณมานพ สมบูรณ์ โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ในวันพุธที่ 15 มีนาคม 2560 ณ ห้องสมุดประชาชนอำเภอสารภี มีผู้เข้าเรียนรู้ทั้งสิ้น 20 คน ประกอบด้วย กลุ่มอาชีพ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน ในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง

ขั้นที่ 3 การสะท้อนกลับการเรียนรู้ R (Reflection)

การสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) ใช้การวัดผล 2 ส่วนคือ

- (1) การสะท้อนกลับการเรียนรู้โดยการวัดผลเชิงปริมาณ
- (2) การสะท้อนกลับการเรียนรู้โดยการวัดผลเชิงคุณภาพ

ซึ่งการสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การสะท้อนกลับการเรียนรู้ โดยการวัดผลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้ดำเนินวัดผลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามประเมินผลความพึงพอใจต่อการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น โดยทุนปัญญาของผู้สูงอายุชุมชนตำบลยางน่อง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กลุ่มประชากรของผู้เรียนหลักสูตรระยะสั้นเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งผลของข้อมูลเชิงปริมาณมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 24 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามประเมินผลความพึงพอใจต่อการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น (ตอนที่ 1)

ประเด็นข้อคำถาม	หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต	หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน	หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ	รวมทั้งสิ้น
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
1. เพศ				
ชาย	8 คน (40)	7 คน (35)	1 คน (5)	16 คน (26.67)
หญิง	12 คน (60)	13 คน (65)	19 คน (95)	44 คน (73.33)
รวม	20 คน (100)	20 คน (100)	20 คน (100)	60 คน (100)
2. อายุปัจจุบัน				
15-39 ปี	16 คน (80)	12 คน (60)	13 คน (65)	41 คน (68.33)
40-59 ปี	4 คน (20)	8 คน (40)	4 คน (20)	16 คน (26.67)
60 ปีขึ้นไป	-	-	3 คน (15)	3 คน (5)
รวม	20 คน (100)	20 คน (100)	20 คน (100)	60 คน (100)

ตารางที่ 24 (ต่อ)

ประเด็นข้อ คำถาม	หลักสูตรระยะสั้น ด้านการศึกษาเพื่อ พัฒนาทักษะชีวิต	หลักสูตรระยะสั้น ด้านการศึกษาเพื่อ พัฒนาสังคมและ ชุมชน	หลักสูตรระยะสั้น ด้านการศึกษาเพื่อ พัฒนาอาชีพ	รวมทั้งสิ้น
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน(ร้อยละ)
3. การศึกษา				
ประถมศึกษา	2 คน (10)	2 คน (10)	2 คน (10)	6 คน (10)
มัธยมศึกษา ตอนต้น	12 คน (60)	8 คน (40)	10 คน (50)	30 คน (50)
มัธยมศึกษาตอน ปลาย	6 คน (30)	10 คน (50)	6 คน (30)	22 คน (36.67)
ปริญญา	-	-	2 คน (10)	2 คน (3.33)
รวม	20 คน (100)	20 คน (100)	20 คน (100)	60 คน (100)
4. อาชีพ				
รับจ้าง	9 คน (45)	9 คน (45)	6 คน (30)	24 คน (40)
เกษตรกรกรรม	9 คน (45)	7 คน (35)	11 คน (55)	27 คน (45)
ค้าขาย	2 คน (10)	4 คน (20)	3 คน (15)	9 คน (15)
อื่นๆ	-	-	-	-
รวม	20 คน (100)	20 คน (100)	20 คน (100)	60 คน (100)

จากตารางที่ 24 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามประเมินผลความพึงพอใจต่อการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น (ตอนที่ 1)

โดยมีข้อมูลที่น่าสนใจในแต่ละด้านดังนี้

ด้านเพศ ภาพรวมพบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเป็นเพศหญิงทั้งสิ้นคิดเป็นร้อยละ 73.33 หรือ 44 คน และมีเพศชายทั้งสิ้นร้อยละ 26.67 หรือ 16 คน รวมทั้งสิ้น 60 คน

เมื่อพิจารณาเป็นรายวิชามีรายละเอียดดังนี้ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเป็นเพศหญิงทั้งสิ้นคิดเป็นร้อย

ละ 60 หรือ 12 คน และมีเพศชายทั้งสิ้นร้อยละ 40 หรือ 8 คน หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเป็นเพศหญิงทั้งสิ้นคิดเป็นร้อยละ 65 หรือ 13 คน และมีเพศชายทั้งสิ้นร้อยละ 35 หรือ 7 คน หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเป็นเพศหญิงทั้งสิ้นคิดเป็นร้อยละ 95 หรือ 19 คน และมีเพศชายทั้งสิ้นร้อยละ 5 หรือ 1 คน

ด้านอายุ ภาพรวมพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามในช่วงอายุระหว่าง 15 – 39 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 68.33 หรือ 41 คน รองลงมาจะเป็นผู้มีอายุระหว่าง 40 – 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.67 หรือ 16 คน และผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 5 หรือ 3 คน ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายหลักสูตรมีรายละเอียดดังนี้ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามในช่วงอายุระหว่าง 15 – 39 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80 หรือ 16 คน รองลงมาจะเป็นผู้มีอายุระหว่าง 40 – 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 20 หรือ 4 คน หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามในช่วงอายุระหว่าง 15 – 39 ปี มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60 หรือ 12 คน รองลงมาจะเป็นผู้มีอายุระหว่าง 40 – 59 ปี คิดเป็น ร้อยละ 40 หรือ 8 คน หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามในช่วงอายุระหว่าง 15 – 39 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65 หรือ 13 คน รองลงมาจะเป็นผู้มีอายุระหว่าง 40 – 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 20 หรือ 4 คน และผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 5 หรือ 3 คน ตามลำดับ

ด้านการศึกษา ภาพรวมพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50 หรือ 30 คน รองลงมาเป็นผู้มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 36.67 หรือ 22 คน ระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 10 หรือ 6 คน และระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 3.33 หรือ 2 คน ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายหลักสูตรมีรายละเอียดดังนี้ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60 หรือ 12 คน รองลงมาเป็นผู้มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 30 หรือ 6 คน ระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 10 หรือ 2 คน หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50 หรือ 10 คน รองลงมาเป็นผู้มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 40 หรือ 8 คน ระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 10 หรือ 2 คน

หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50 หรือ 10 คน รองลงมาเป็นผู้มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 30 หรือ 6 คน โดยระดับประถมศึกษา และระดับปริญญามีจำนวนเท่ากัน คือคิดเป็นร้อยละ 10 หรือประเภทละ 2 คน

ด้านอาชีพ ภาพรวมพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 45 หรือ 27 คน รองลงมาจะมีอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 40 หรือ 24 คน และอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 15 หรือ 9 คน ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายหลักสูตรมีรายละเอียดดังนี้ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง เป็นอาชีพที่มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนมากที่สุดเท่ากัน โดยคิดเป็นร้อยละ 45 หรืออาชีพละ 9 คน รองลงมาเป็นอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 10 หรือ 2 คน หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจะประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 45 หรือ 9 คน รองลงมาจะมีอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 35 หรือ 7 คน และอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 20 หรือ 4 คน หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 55 หรือ 11 คน รองลงมาจะมีอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 30 หรือ 6 คน และอาชีพค้าขายคิดเป็นร้อยละ 15 หรือ 3 คน

ตารางที่ 25 แสดงระดับความพึงพอใจในต่อการได้เรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น (ตอนที่ 2)

ระดับ ความ พึงพอใจ	หลักสูตรระยะสั้น ด้านการศึกษาเพื่อ พัฒนาทักษะชีวิต	หลักสูตรระยะสั้นด้าน การศึกษาเพื่อพัฒนา สังคมและชุมชน	หลักสูตรระยะสั้น ด้านการศึกษาเพื่อ พัฒนาอาชีพ	รวมทั้งสิ้น
	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)
ด้านกระบวนการเรียนรู้				
ข้อที่ 1				
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	-	-	3 คน (15)	3 คน (5)
มาก	10 คน (50)	8 คน (40)	7 คน (35)	25 คน (41.67)
มากที่สุด	10 คน (50)	12 คน (60)	10 คน (50)	32 คน (53.33)
รวม	20 คน (100)	20 คน (100)	20 คน (100)	60 คน (100)
ข้อที่ 2				
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	-	-	1 คน (5)	1 คน (1.67)
มาก	8 คน (40)	8 คน (40)	6 คน (30)	22 คน (36.67)
มากที่สุด	12 คน (60)	12 คน (60)	13 คน (65)	37 คน (61.66)
รวม	20 คน (100)	20 คน (100)	20 คน (100)	60 คน (100)
ข้อที่ 3				
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	-	-	4 คน (20)	4 คน (6.67)
มาก	9 คน (45)	7 คน (35)	8 คน (40)	24 คน (40)
มากที่สุด	11 คน (55)	13 คน (65)	8 คน (40)	32 คน (53.33)
รวม	20 คน (100)	20 คน (100)	20 คน (100)	60 คน (100)

ตารางที่ 25 (ต่อ)

ระดับความพึงพอใจ (ต่อ)	หลักสูตรระยะสั้น ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต	หลักสูตรระยะสั้นด้าน การศึกษาเพื่อพัฒนา สังคมและชุมชน	หลักสูตรระยะสั้น ด้านการศึกษาเพื่อ พัฒนาอาชีพ	รวมทั้งสิ้น
	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)
ด้านกระบวนการเรียนรู้				
ข้อที่ 4				
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	2 คน (10)	-	2 คน (10)	4 คน (6.67)
มาก	12 คน (60)	9 คน (45)	8 คน (40)	29 คน (48.33)
มากที่สุด	6 คน (30)	11 คน (55)	10 คน (50)	27 คน (45)
รวม	20 คน (100)	20 คน (100)	20 คน (100)	60 คน (100)
ข้อที่ 5				
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	-	-	-	-
มาก	6 คน (30)	6 คน (30)	10 คน (50)	22 คน (36.67)
มากที่สุด	14 คน (70)	14 คน (70)	10 คน (50)	38 คน (63.33)
รวม	20 คน (100)	20 คน (100)	20 คน (100)	60 คน (100)
ด้านการนำไปใช้ประโยชน์				
ข้อที่ 6				
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	-	-	3 คน (15)	3 คน (5)
มาก	4 คน (20)	4 คน (20)	9 คน (45)	17 คน (28.33)
มากที่สุด	16 คน (80)	16 คน (80)	8 คน (40)	40 คน (66.67)
รวม	20 คน (100)	20 คน (100)	20 คน (100)	60 คน (100)

ตารางที่ 25 (ต่อ)

ระดับความพึงพอใจ (ต่อ)	หลักสูตรระยะสั้น ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต	หลักสูตรระยะสั้น ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน	หลักสูตรระยะสั้น ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ	รวมทั้งสิ้น
	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)
ด้านการนำไปใช้ประโยชน์				
ข้อที่ 7				
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	1 คน (5)	-	1 คน (5)	2 คน (3.33)
มาก	7 คน (35)	5 คน (25)	6 คน (30)	18 คน (30)
มากที่สุด	12 คน (60)	15 คน (75)	13 คน (65)	40 คน (66.67)
รวม	20 คน (100)	20 คน (100)	20 คน (100)	60 คน (100)
ข้อที่ 8				
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	-	-	-	-
มาก	7 คน (35)	6 คน (30)	10 คน (50)	23 คน (38.33)
มากที่สุด	13 คน (65)	14 คน (70)	10 คน (50)	37 คน (61.67)
รวม	20 คน (100)	20 คน (100)	20 คน (100)	60 คน (100)
ด้านการนำไปใช้ประโยชน์				
ข้อที่ 9				
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	-	1 คน (5)	-	1 คน (1.67)
มาก	8 คน (40)	8 คน (40)	12 คน (60)	28 คน (46.67)
มากที่สุด	12 คน (60)	11 คน (55)	8 คน (40)	31 คน (51.66)
รวม	20 คน (100)	20 คน (100)	20 คน (100)	60 คน (100)

ตารางที่ 25 (ต่อ)

ระดับความ พึงพอใจ (ต่อ)	หลักสูตรระยะสั้น ด้านการศึกษาเพื่อ พัฒนา ทักษะ ชีวิต	หลักสูตรระยะสั้น ด้านการศึกษาเพื่อ พัฒนาสังคมและ ชุมชน	หลักสูตรระยะสั้น ด้านการศึกษาเพื่อ พัฒนาอาชีพ	รวมทั้งสิ้น
	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)
ด้านการนำไปใช้ประโยชน์				
ข้อที่ 10				
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	-	-	-	-
มาก	9 คน (45)	8 คน (40)	11 คน (55)	28 คน (46.67)
มากที่สุด	11 คน (55)	12 คน (60)	9 คน (45)	32 คน (53.33)
รวม	20 คน (100)	20 คน (100)	20 คน (100)	60 คน (100)

จากตารางที่ 25 แสดงระดับความพึงพอใจต่อการได้เรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น (ตอนที่ 2) โดยมีข้อมูลที่น่าสนใจในแต่ละด้านดังนี้

ด้านกระบวนการเรียนรู้ ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตร, การใช้สื่อเพื่อนำเสนอองค์ความรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ ทั้ง 3 หลักสูตรในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.33 โดยวิชาที่มีระดับความพึงพอใจมากที่สุดคือ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตชุมชน มีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 62 รองลงมาเป็นหลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต มีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 53 และหลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ มีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 51 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายหลักสูตรมีรายละเอียดดังนี้ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 53 มีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 45 และมีความพึงพอใจระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 2 ตามลำดับ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 62 มีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 38 ตามลำดับ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 51 มีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 39 และมีความพึงพอใจระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 10 ตามลำดับ

ด้านการนำไปใช้/ประโยชน์ ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับความรู้จากการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น เกิดความสนใจในองค์ความรู้จากทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุ และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปปรับใช้และสามารถถ่ายทอดหรือเผยแพร่ต่อไป ในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 60 ซึ่งจากผลคะแนนพบว่าวิชาที่มีระดับคะแนนความพึงพอใจระดับมากที่สุด ได้แก่ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน โดยมีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 68 รองลงมาเป็นหลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต โดยมีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 64 และหลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ มีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 48 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายหลักสูตรมีรายละเอียดดังนี้ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 64 มีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 35 และมีความพึงพอใจระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 1 ตามลำดับ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 68 มีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 31 และ

มีความพึงพอใจระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 1 ตามลำดับ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 48 มีความพึงพอใจระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 48 และมีความพึงพอใจระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 4 ตามลำดับ

ตารางที่ 26 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบประเมินความพึงพอใจ (ตอนที่ 2)

รายการ		หลักสูตรระยะสั้น ด้านการศึกษาเพื่อ พัฒนาทักษะชีวิต	หลักสูตรระยะสั้นด้าน การศึกษาเพื่อพัฒนา สังคมและชุมชน	หลักสูตรระยะสั้น ด้านการศึกษาเพื่อ พัฒนาอาชีพ	ค่าเฉลี่ยรวม/ ระดับ
ค่ากลาง จากกลุ่ม ประชากร (μ)	ด้านกระบวนการ เรียนรู้	4.56	4.67	4.45	4.56 ระดับมากที่สุด
	ด้านการนำไปใช้ ประโยชน์	4.61	4.60	4.41	4.54 ระดับมากที่สุด

จากตารางที่ 26 แสดงค่าเฉลี่ยของแบบประเมินความพึงพอใจ (ตอนที่ 2) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ในภาพรวมพบว่าค่าเฉลี่ย (Mean) ของแบบประเมินความพึงพอใจ (ตอนที่ 2) มีระดับค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.55 ระดับมากที่สุด โดยด้านกระบวนการเรียนรู้มีระดับค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.56 ระดับมากที่สุด และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ มีระดับค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.54 ระดับมากที่สุด ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายหลักสูตรมีรายละเอียดดังนี้ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต พบว่าค่าเฉลี่ย (Mean) ของแบบประเมินความพึงพอใจ (ตอนที่ 2) ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ มีระดับค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.61 ระดับมากที่สุด และด้านกระบวนการเรียนรู้ มีระดับค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.56 ระดับมากที่สุด ตามลำดับ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน พบว่าค่าเฉลี่ย (Mean) ของแบบประเมินความพึงพอใจ (ตอนที่ 2) ด้านกระบวนการเรียนรู้มีระดับค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.67 ระดับมากที่สุด และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ มีระดับค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.60 ระดับมากที่สุด ตามลำดับ หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ พบว่าค่าเฉลี่ย (Mean) ของแบบประเมินความพึงพอใจ (ตอนที่ 2) ด้านกระบวนการเรียนรู้มีระดับค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.45 ระดับมากที่สุด และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ มีระดับค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.41 ระดับมากที่สุดตามลำดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามประเมินผลความพึงพอใจต่อการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น โดยใช้ทุนปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชนตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีความคิดเห็นว่า ควรมีการขยายและส่งเสริมการเรียนรู้ให้เพิ่มขึ้น และควรมีการค้นหาองค์ความรู้ที่เป็นทุนปัญญาจากผู้สูงอายุให้มากขึ้น เพราะเป็นประโยชน์อย่างมากในการพัฒนาชุมชน และเป็นความรู้ที่ดีต่อการนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนขงเนิ้ง ทั้งยังเป็นการส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุในชุมชน

3.2 การสะท้อนกลับการเรียนรู้โดยการวัดผลเชิงคุณภาพ

ใช้การสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Group Interview) โดยมีจุดประสงค์เพื่อประเมินผลกระบวนการเรียนรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ หลังจากได้เรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น โดยใช้ทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยใช้การเลือกหน่วยตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อเป็นตัวแทนผู้เรียนหลักสูตรระยะสั้นทั้ง 3 วิชา โดยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เรียนหลักสูตรระยะสั้นในวันที่ 24 มีนาคม 2560 ณ โรงเรียนช่องฟ้าซินเชิงวานิชขบารุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยผลการสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังนี้

ผลการสัมภาษณ์

พบว่าเราสามารถจำแนกผู้เรียนหลักสูตรระยะสั้น ได้เป็น 2 ประเภทคือ

(1) ผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้เดิม ซึ่งพบว่าผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้เดิมนั้น เกิดจากการผู้เรียนได้รับการถ่ายทอด สาทิต การปฏิบัติให้เห็นจริงภารกิจกรรมต่างๆ ตามวิถีในชุมชน ตลอดช่วงอายุที่ผ่านมาซึ่งผู้เรียนกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มผู้เรียนซึ่งมีอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป การได้มาเรียนรู้ในครั้งนี้เปรียบเสมือนเป็นการทบทวนความรู้เดิม และเป็นการเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของทุนปัญญาในชุมชนที่ผู้เรียนเคยได้รับการถ่ายทอด

(2) ผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานความรู้เดิม พบว่าเป็นผู้เรียนที่มีช่วงอายุน้อยกว่า 40 ปี ได้แก่ผู้เรียนกลุ่มประชากรวัยแรงงาน กลุ่มเยาวชน โดยผู้เรียนกลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มซึ่งมีความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อตามบริบทของชุมชนขงเนิ้ง ในระดับน้อยมากๆ สามารถเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนกลุ่มนี้ไม่ค่อยมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องหรือผูกติดกับชุมชนมากนัก เกิดจาก 2 ประเด็นหลัก คือ (1) ระบบการศึกษาที่สอนแต่องค์ความรู้ที่อยู่นอกเหนือบริบทชุมชน ประกอบกับคนในชุมชนเองก็ส่งลูกส่งหลานไปเรียนในเมืองตามความเชื่อที่มองว่าสถานศึกษาในเมืองมีคุณภาพดีกว่าดังนั้นเด็กและเยาวชนเหล่านี้ก็จะผูกติดกับการรับวัฒนธรรมในเมืองซึ่งก็ผูกติด

กับการแสวงหาวัฒนธรรมตะวันตก องค์ความรู้รอบชุมชนจึงถูกมองว่าเป็นของโบราณคู่มือไม่ทันสมัย กับ (2) คนในชุมชนเองก็ขาดความสนใจในการรวบรวม หรือการถ่ายทอด หรืออธิบายความเป็นมา ของประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ในชุมชนให้เด็กและเยาวชนเข้าใจ ในขั้นตอนกระบวนการกิจกรรม ต่างๆ ตามความเชื่อของชุมชน ด้วยสถานะการณ์ข้างต้น การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น จากทุนปัญญาชุมชนจึงเปรียบเสมือนเป็นความรู้ใหม่ ที่มาอธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจและขยาย ความในสิ่งรอบชุมชนของผู้เรียน

ซึ่งการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นทั้ง 3 วิชา วิทยากรผู้สูงอายุสามารถ ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นทุนปัญญาของตนเองได้อย่างดียิ่ง ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ มีความเข้าใจ ในความเป็นมาของประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อตามบริบทชุมชนอย่างหนึ่ง และเข้าใจในกุศโลบาย ที่คนรุ่นก่อนได้คิดขึ้น ซึ่งสอดแทรกอยู่ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือ สร้างความ สามัคคีของคนในชุมชน เช่นเนื้อหาเรื่องประเพณีวัฒนธรรมเดือนยี่เป็ง ซึ่งมีรายละเอียด ของกิจกรรม และมีความเกี่ยวข้องกับผูกพันกับความเชื่อทางพุทธศาสนา ทั้งการทำประตูป่า ประเพณีตั้งธัมม์หลวง การบูชาผางประทีป การทำโคมลอย (ว่าวไฟ) การจุดบอกไฟ การลอยกระทง เป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนได้สืบสาน มาช้านาน แต่คนรุ่นหลังยังไม่เข้าใจในความหมาย เพราะขาดการอธิบายความจากคนรุ่นก่อน ดังนั้นการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นวิชาทุนปัญญาด้าน การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนเรื่องประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือน จึงเป็นการ ส่งเสริมความรู้ เสริมสร้างความเข้าใจให้คนรุ่นปัจจุบันได้เป็นอย่างดี หรือการเล่าเรื่องประเพณี สงกรานต์ ก็ทำให้ คนรุ่นปัจจุบันมีความเข้าใจและได้เรียนรู้รูปแบบการดำเนินกิจกรรมตาม ประเพณีการเล่นสงกรานต์ของคนหนุ่มสาวในรุ่นก่อน เห็นภาพขนบธรรมเนียม วิถีปฏิบัติ อันดีงามที่เคยปรากฏในชุมชนให้มีความชัดเจนในมโนทัศน์มากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่ม ความรู้สร้างความเข้าใจแก่คนรุ่นปัจจุบันในเรื่องพืชผักที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งจะส่งเสริมเรื่องความ มั่นคงทางอาหาร เพราะเป็นพืชผักพื้นถิ่นที่มีหาง่ายและมีความอุดมด้วยคุณค่าทางโภชนาการและ ยังสามารถใช้เป็นยาสมุนไพรรักษาโรค

“หลายๆเรื่องเป็นเรื่องที่เราไม่รู้มาก่อนว่ามีทำไปเพื่ออะไร มีความคิด ความเชื่อมา ยังไง เห็นเขาทำก็ทำตาม แต่การที่พอประเสริฐได้เล่ามาอธิบายประเพณีวัฒนธรรม ให้เราฟังทำให้เรามีความเข้าใจในประเพณีบ้านเรามากขึ้น รู้ที่มาที่ไป รู้ว่าแต่ละสิ่งมี ความสอดคล้องกัน และเป็นสิ่งที่ดีที่เราควรอนุรักษ์สืบทอดต่อไป” อารี สุริยวงศ์, (2560). ผู้เรียนหลักสูตรระยะสั้น. สัมภาษณ์, 24 มีนาคม.

“ผมถ่างกว้างประจำครับ อย่างผักก่ำถึง ผักเผ็ดข้าง ผักเหียด ผมคิดว่ามันรกรุงรัง เขาบอกว่ามันมีประโยชน์กินได้ ใช้เป็นยาสมุนไพรได้ ป้าศรีแกมาบอกมาสอนทำเอื้อ รู้ว่ามันมีประโยชน์ มันกินได้ และกินมันอย่างใด ทำอะไรกินถึงจะดี ทำให้ผมต้องรู้จักเลือกที่จะถ่างกว้างครับ พอรู้ประโยชน์ของมันทำให้เรารู้สึกเสียขาย” สมศักดิ์ ตั้งข่าวลย์, (2560). ผู้เรียนหลักสูตรระยะสั้น. สัมภาษณ์, 24 มีนาคม.

ผลการสัมภาษณ์ ประเด็นด้านการส่งเสริมเจตคติที่ดีของผู้เรียน

พบว่าการถ่ายทอดองค์ความรู้ทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุ ในหลักสูตรระยะสั้น วิทยากรผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ สามารถอธิบายความหมายความเป็นไป และการเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมกับพุทธศาสนา ได้อย่างกระจ่างชัด ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิต ตามบริบทชุมชนย่างเนิ่งมากขึ้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่า ความสำคัญของ ประเพณีวัฒนธรรม และทุนปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชน เกิดความรู้สึกหวงแหนอยากรักษาไว้เพื่อ ถ่ายทอดส่งต่อ นอกจากนั้นองค์ความรู้ที่ได้รับยังสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ซึ่งด้วย ปัจจัยดังกล่าวได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีทั้งด้านทุนปัญญาของผู้สูงอายุ และด้านองค์ความรู้ ของขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ชุมชน ซึ่งนอกเหนือจากทุนปัญญาที่จัดกระบวนการ เรียนรู้แล้ว ผู้เรียนยังมีความสนใจในองค์ความรู้ต่างๆ ของผู้สูงอายุ อย่างเช่นองค์ความรู้ด้านการปลูก ผักองค์ความรู้ด้านการศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ เป็นต้น

“มันเป็นเรื่องดีเพราะทำให้เราเข้าใจมากขึ้น พอเรารู้ เรารู้สึกเข้าใจว่าสิ่งเหล่านี้มันมี ประโยชน์ ต่อตัวเราเอง ต่อชุมชน ทั้งเรื่องประเพณีวัฒนธรรม พิธีผัก หรือเรื่อง แปรรูปสมุนไพร เป็นความรู้ที่อยู่รอบตัวเราจนบางทีเราไม่สนใจ คนเฒ่าหรือคน ชุมชนเค้ารู้แต่ก็ไม่รู้ว่าจะสอนจะบอกดีไหม เพราะคิดว่าคนรุ่นปัจจุบันไม่สนใจแล้ว เป็นเรื่องโบราณ พอวิทยากรอย่างพ่อเสริฐ ป้าตีบ ป้านพ มาสอนมันทำให้เราเห็น คุณค่าของสิ่งรอบตัว ความรู้รอบตัวเรามากขึ้น เห็นว่าชุมชนย่างเนิ่งมีอะไรที่ดีๆ มี คุณค่า และเป็นสิ่งที่เราต้องบอกต่อแก่ลูกหลานเราต่อไป ไม่งั้นมันก็จะหายสาบสูญ ไปจนไม่เหลืออะไรเลยซึ่งผมคิดว่ามันมีความสำคัญมากกานะ” สุชาติ เจริญกุล, (2560). ผู้เรียนหลักสูตรระยะสั้น. สัมภาษณ์, 24 มีนาคม.

ผลการสัมภาษณ์ ประเด็นด้านทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

พบว่าความรู้ทุนทางปัญญาที่ได้รับการเรียนรู้ในหลักสูตรระยะสั้นนั้นสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เพราะเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน พืชผักอาหารใกล้ตัวซึ่งสามารถหาทานได้รอบชุมชน พืชผักบางชนิดโดนตัดแล้ววางด้วยความไม่รู้ซึ่งผู้เรียนเองก็ไม่มีความรู้มาก่อนว่าสามารถทานได้หรือมีสรรพคุณทางยา หรือเรื่องการทานข้าวล้นบาตร ผู้เรียนหลายๆท่านก็ยังไม่รู้ความเป็นมาเป็นไปมาก่อน ซึ่งสภาพในปัจจุบันนั้นจะมีการพิมพ์ซองแจกแทนด้วยเพราะสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปมีการทำนายน้อยลง ที่ดิน โคนแปรเปลี่ยนสภาพข้าวเปลือกเลยน้อยลงตามลำดับ ซึ่งการได้เรียนรู้ในหลักสูตรระยะสั้นซึ่งล้วนเป็นองค์ความรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้เรียนตามบริบทของชุมชน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่แก่คนในครอบครัวและชุมชนต่อไปได้

“สิ่งที่เรียนมา มันมีประโยชน์ทั้งนั้น มันเป็นเรื่องเป็นความรู้รอบตัวเรา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ดังนั้นมันจึงเป็นสิ่งที่มีความหมายมาก ๆ ในการนำมาปรับใช้ในชีวิตจริง ยกตัวอย่างง่ายๆ เรื่องผักใครที่ไม่เคยรู้ว่าผักที่ขึ้นตามรั้ว ตามทุ่งนา กินได้ไหมวันนี้ก็ไ้รู้ แถมยังได้รู้ว่าผักชนิดไหนเป็นยาสมุนไพรรักษาโรคได้ เรื่องประเพณีเราเห็นกว้าง ชนกว่ามาตั้งแต่เด็ก ผมเชื่อว่าหลายคนไม่รู้ว่าจะมีเฉพาะช่วงเข้าพรรษา เค้าจะเล่นชนกวางกันหน้านี้หน้าเดียวเท่านั้น หรือเรื่องการนับเดือนเมืองที่เริ่มต้นเดือน 1 ในเดือนตุลาคม หรือเรื่องประเพณีต่างๆ สิ่งเหล่านี้มันมีประโยชน์ทั้งสิ้น เพราะนอกจากจะทำให้เราเข้าใจความเป็นมาเป็นไปแล้ว ทำเราสามารถอธิบายแก่ลูกๆหลานๆ ได้ว่ามันคืออะไร มีที่มาอย่างไร และมีประโยชน์ต่อเราต่อชุมชนอย่างไร” ปณิธาน สอดศรี, (2560). ผู้เรียนหลักสูตรระยะสั้น. สัมภาษณ์, 24 มีนาคม.

ขั้นที่ 4 การเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Transformative Learning) T

ใช้การตั้งแตราะห้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากขั้นร่วมสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) R เพื่อสรุปผลและหาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Transformative Learning) ดังนี้

4.1 ประเด็นด้านทักษะความรู้พื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามบริบทชุมชน (Affective Attributes) พบว่าความรู้ทบทวนทางปัญญาที่ได้ถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบหลักสูตรระยะสั้นนั้น สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความเข้าใจในองค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอด สามารถเชื่อมโยงกับองค์ความเดิม หรืออธิบายความตอบคำถามข้อสงสัยเดิมที่เคยมีที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม รอบ ๆ ชุมชนที่ตนอาศัย ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการดำเนินชีวิตตามบริบทของชุมชน และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่แก่คนในครอบครัวและชุมชนต่อไปได้

4.2 ด้านความรู้ความเข้าใจในทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Cognitive Attributes) พบว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรระยะโดยให้ผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ มาเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้จากประสบการณ์การดำเนินชีวิต ประสบการณ์การประกอบอาชีพของตนเอง จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในประเด็นต่าง ๆ ที่ลุ่มลึก และสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในด้านมิติของเนื้อหา และสร้างสัมพันธภาพที่ดีในมิติของการเป็นครูผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้จากประสบการณ์การดำเนินชีวิต ประสบการณ์การประกอบอาชีพของตนเองแก่ผู้เรียน (ศิษย์) อันจะก่อให้เกิดการยอมรับ ความเข้าใจในองค์ความรู้ของทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ

4.3 ด้านเจตคติที่ดีในการเห็นคุณค่าของทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Psychomotor Attributes) พบว่าวิทยากรผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นทบทวนทางปัญญาของตนเองได้อย่างดียิ่ง ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ มีความเข้าใจในความเป็นมาของประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อตามบริบทชุมชนขงนึ่ง และเข้าใจในกุศโลบาย ที่คนรุ่นก่อนได้คิดขึ้น ซึ่งสอดแทรกอยู่ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือ สร้างความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งความรู้ทบทวนทางปัญญาที่ได้รับการเรียนรู้ในหลักสูตรระยะสั้นนั้นสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างดียิ่ง เพราะเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน พืชผัก อาหารใกล้ตัวซึ่งสามารถหาทานได้รอบชุมชน พืชผักบางชนิดโดนตัดแผล้วางด้วยความไม่รู้ ซึ่งผู้เรียนเองก็ไม่มีความรู้มาก่อนว่าสามารถหาทานได้หรือมีสรรพคุณทางยา หรือเรื่องการทาน

ข่าวล้นบาตร ผู้เรียนหลายๆท่านก็ไม่รู้ความเป็นมาเป็นไปมาก่อน องค์กรความรู้เหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้เรียนตามบริบทของชุมชน เป็นการสร้างเจตคติที่ดีระหว่างวิทยากร (ผู้สูงอายุ) ในฐานะครู และคนในชุมชนในฐานะผู้เรียน ให้ตระหนักและเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของชุมชน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่ายิ่งต่อการดำเนินชีวิต และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 5 การปรับปรุงรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ การจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการประชุมอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ประเมินคุณค่าของรูปแบบ และเสนอแนะในประเด็นที่ควรปรับปรุงเพื่อให้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT) มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้เลือกผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัยและเป็นที่ยอมรับในประสบการณ์ความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sample) โดยมีรายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 27 แสดงข้อมูลผู้เชี่ยวชาญในการประชุมอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

ประเด็น	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	บทบาทภาระหน้าที่	ประสบการณ์การทำงาน ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง
1) ด้านการจัด การศึกษา ตลอดชีวิต	นายศุภกร ศรีศักดิ์	ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ สำนักงาน กศน. จังหวัด เชียงใหม่	33 ปี
	ดร.เอกพจน์ เกษมกุลทรัพย์	ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ ศูนย์ กศน.อำเภอเมือง เชียงใหม่	29 ปี
2) ด้านการ จัดการความรู้	นางสุชีรา เดชะ	ผู้จัดการโครงการถ่ายทอด องค์ความรู้โครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่ สูง	20 ปี
3) ด้าน ส่งเสริมภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	ดร.กัญญาพัชร พงษ์ดี	ผู้อำนวยการ โรงเรียนพระ บาท	12 ปี
	ดร.นิติธร เทพเทวิน	ข้าราชการบำนาญ	35 ปี

ผลการประชุมอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

ดำเนินการจัดประชุมอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2560 ณ สำนักงาน กศน. จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลประกอบด้วย

(1) องค์กรความรู้จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต(SLRT Model)

(2) ผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต(SLRT Model)

(3) ผลการประเมินการเรียนรู้จากการนำรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต(SLRT Model) ไปใช้จัดการศึกษา โดยประเมินผลในด้านกระบวนการเรียนรู้ และด้านนำไปใช้ประโยชน์

ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) โดยแบ่งออกเป็น (1) การประเมินคุณค่าของรูปแบบ (2) การเสนอแนะในประเด็นที่ควรปรับปรุง โดยมีรายละเอียดของการพิจารณาดังนี้

1. ด้านการประเมินคุณค่าของรูปแบบ

1.1 ขั้นตอนค้นหาและแบ่งปันองค์ความรู้(Search and Sharing Intellectual Knowledge) ของรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) ซึ่งประกอบด้วย (1) การพบปะพูดคุยเพื่อสนทนากลุ่มกับผู้สูงอายุ (2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (3) ขั้นตอนการวิเคราะห์ทุนทางปัญญา ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ประเมินคุณค่าของรูปแบบว่า

ขั้นตอนพบปะพูดคุยเพื่อสนทนากลุ่มกับผู้สูงอายุ (Socialization) เป็นขั้นตอนที่ดีในการเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้มาพบปะพูดคุยกัน อันเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีในแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งจะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยสนทนากันอย่างเป็นธรรมชาติ โดยการแลกเปลี่ยนนี้จะมีหลากหลายในประเด็นต่างๆ ตามที่แต่ละคนได้ประสบพบเจอและตามความสนใจในการสนทนา ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องจับประเด็นและสามารถสรุปในใจความสำคัญได้ เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ที่น่าสนใจจากประสบการณ์ของตนเองออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit knowledge) ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวนี้ผู้เชี่ยวชาญประเมินว่าเป็นขั้นตอนที่ดี เป็นกระบวนการค้นหาองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพราะก่อให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ฝังลึกอันมาจากประสบการณ์ของผู้สูงอายุออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน ที่มีความเฉพาะเจาะจง มีความชัด ลึก ในองค์

ความรู้ในประเด็นนั้นๆ มากขึ้น สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาวิเคราะห์รวบรวมเป็นทุนทางปัญญา เพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี และมีความสอดคล้องกับบริบทภูมิสังคม

ขั้นตอนการวิเคราะห์ทุนทางปัญญา (Combination of Intellectual Capital) ผู้เชี่ยวชาญประเมินว่า ขั้นตอนดังกล่าวสามารถรวบรวมองค์ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) จากประสบการณ์ของผู้สูงอายุ มาวิเคราะห์ห่องค์ความรู้เป็นทุนทางปัญญา และรวบรวมความรู้เป็นหมวดหมู่สารสนเทศได้อย่างดียิ่ง ซึ่งจะมีประโยชน์ในการนำมาใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

1.2 ขั้นตอนการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (Learning Life Long Education) รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน 2 ส่วนคือ

- (1) การนำสารสนเทศที่เป็นทุนทางปัญญาจัดทำเป็นหลักสูตรระยะสั้น
- (2) การจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น

ในขั้นตอนการนำสารสนเทศที่เป็นทุนทางปัญญาจัดทำเป็นหลักสูตรระยะสั้นนั้น ผู้เชี่ยวชาญประเมินว่า รูปแบบ/วิธีการที่นำทุนทางปัญญาจัดทำเป็นหลักสูตรระยะสั้นเพื่อใช้จัดกระบวนการเรียนรู้แก่คนในชุมชนนั้น เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการนำทุนปัญญาของผู้สูงอายุมายถ่ายทอดส่งต่อผ่านการจัดกระบวนการเรียนรู้แก่คนในชุมชน ซึ่งจากการนำเสนอผู้เชี่ยวชาญประเมินว่า ขั้นตอนดังกล่าวเป็นขั้นตอนที่ดี สามารถเชื่อมโยงเพื่อนำไปสู่การจัดกระบวนการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

ในขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นนั้น ผู้เชี่ยวชาญประเมินว่า นอกเหนือจากหลักสูตรต่างๆ ได้นำความรู้ที่เป็นทุนปัญญาอันมีประโยชน์และสอดคล้องกับบริบทชุมชนมาจัดกระบวนการเรียนรู้แล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มาถ่ายทอดองค์ความรู้ของตนเองโดยการเป็นครูนั้น เป็นแนวคิดที่ดี เนื่องจากจะทำให้ผู้เรียนได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้มีประสบการณ์ตรง จึงทำให้ได้รับความรู้ที่มีมิติลึก ชัดเจน และสามารถไขข้อสงสัยในประเด็นต่างๆ ได้ทุกมิติ ทั้งยังจะส่งผลต่อผู้สูงอายุที่เป็นวิทยากรถ่ายทอดทุนทางปัญญา (ครู) ให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในทุนปัญญาจากประสบการณ์ที่ตนมี เกิดความรู้สึกมีค่า ทั้งสังคมชุมชนยังได้ประโยชน์ในด้านการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนแต่ละวัยในชุมชน ก่อเกิดความสามัคคีเห็นคุณค่าในองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของชุมชน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประเมินว่าขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่มีคุณค่าและมีประโยชน์อย่างยิ่ง ทั้ง ผู้เรียน ผู้สอน และชุมชน ซึ่งส่งผลอย่างยิ่งต่อการพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความสามัคคีภายในชุมชน

2. เสนอแนะในประเด็นที่ควรปรับปรุง

ผู้เชี่ยวชาญได้มองว่าประเด็นที่ควรปรับปรุงของรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต นั้นในภาพรวมกระบวนการขั้นตอนตามรูปแบบ เป็นไปด้วยดีและมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ได้ แต่ได้เสนอแนะให้มีการปรับปรุงในส่วนแผนภาพของรูปแบบเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการนำไปใช้ การปฏิบัติ โดยให้เพิ่มลูกศรในผลการสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) เพื่อให้เกิดเป็นวงกลมแห่งการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องของรูปแบบ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมองว่าการสะท้อนกลับการเรียนรู้ มีการเกิดขึ้นได้ตลอดตามความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งจะใช้ข้อมูลตนเอง, ข้อมูลทางสังคมและข้อมูลวิชาการ ประกอบเพื่อตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา แสวงหาหนทางในการพัฒนาตนเองและชุมชนให้มีความสุขตามอัธยาศัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต” สรุปวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปและสภาพปัจจุบันในการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
2. เพื่อพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
3. เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) ใช้วิธีการศึกษาทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยกำหนดการศึกษาวิจัยเป็น 2 ระยะ ได้แก่ **ระยะที่ 1** ประกอบด้วย 1) การทบทวนเอกสาร แนวคิดการจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์ สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข ประเวศ วะสี (2548) แนวคิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) แบบ (SECI Model) Nonoka & Takeuchi (1995) แนวคิดปรัชญาคิดเป็น ไกวิทย์ วรพิพัฒน์ (2529) 2) การลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลสภาพแวดล้อม บริบทความต้องการในการศึกษาตลอดชีวิตและบริบทการใช้ทุนทางปัญญาในพื้นที่อำเภอแม่ริม (อำเภอในเขตเมือง), อำเภอสารภี (อำเภอเขตชานเมือง), และอำเภอพร้าว (อำเภอนอกเมือง) 3) การศึกษาแนวการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) และการเทียบเคียง (Benchmark) การใช้องค์ความรู้ของผู้สูงอายุมาเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในพื้นที่โรงเรียนชราบาลวุฒิวินิจฉัย เทศบาลตำบลเชิงค้อย, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลสันป่าตอง, และโรงเรียนสุขสม ออบต.ดอนแก้ว

4) การวิเคราะห์ปัจจัยสถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่ ระยะที่ 2 ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาและสภาพความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนานวัตกรรม (Development: D₁) ดำเนินการสังเคราะห์และสร้างรูปแบบร่าง ภายใต้กรอบแนวคิดตามทฤษฎีการจัดการความรู้แบบ SECI Model Nonaka & Takeuchi (1995) และปรัชญาคิดเป็น โกวิท วรพิพัฒน์ (2529) ได้จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบมีการตรวจสอบรูปแบบร่างและคู่มือการใช้รูปแบบโดยใช้การตรวจสอบ 2 ชั้นประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน และขั้นที่ 2 การตรวจสอบโดยใช้การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stakeholder) ร่วมพิจารณาตรวจสอบ ร่วมกันคิดเสนอแนะแนวทางการปรับปรุง พัฒนารูปแบบให้ตรงกับความต้องการเรียนรู้และร่วมรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model)

ขั้นตอนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ (Research: R₁) โดยนำรูปแบบ (SLRT Model) มาใช้ในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งขั้นตอนรูปแบบ (SLRT Model) มี 4 ขั้นตอนหลักได้แก่ 3.1 **ขั้นการค้นหาและแบ่งปันองค์ความรู้ทุนทางปัญญา (Search and Sharing Intellectual Knowledge) S** ประกอบด้วย (1) **การค้นหาทุนทางปัญญา** ใช้การสนทนา (Dialogue) กับตัวแทนผู้สูงอายุจากหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง จำนวน 12 ท่าน พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสิ่งที่ปฏิบัติดีของแต่ละคนตามประสบการณ์ ความถนัดความชำนาญ การประกอบอาชีพ และกิจกรรมการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุแต่ละท่าน (Socialization : S) (Tacit Knowledge to Explicit Knowledge) เพื่อนำมาวิเคราะห์องค์ความรู้ / ประเด็นที่น่าสนใจตามแนวคิดการวิจัย จำนวน 3 ประเด็นคือ ประเด็นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต, ประเด็นด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ, ประเด็นด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน (2) **การสร้างและแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกสู่องค์ความรู้ที่ชัดเจน (Externalization : E)** ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้สูงอายุที่มีองค์ความรู้ / ประเด็นที่น่าสนใจ (จากขั้นตอนที่ 1) เป็นรายบุคคลโดยมีองค์ความรู้ / ประเด็นที่น่าสนใจที่นำมาสัมภาษณ์เชิงลึกได้แก่ องค์ความรู้เรื่องพืชผักในชุมชน, องค์ความรู้เรื่องประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน, องค์ความรู้เรื่องการแปรรูปและสมุนไพรของชุมชน (3) **การวิเคราะห์ทุนปัญญา (Combination of Intellectual Capital : C)** ดำเนินการวิเคราะห์องค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) จากผู้สูงอายุทั้ง 3 ท่าน มาวิเคราะห์ เรียบเรียง และจัดทำเป็นหลักสูตรระยะสั้นจำนวน 3 วิชา / วิชาละ 12 ชั่วโมง ประกอบด้วย หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เรื่อง “พืชผักรอบบ้านเฮา

เลือกเอาแต่จะเจ้า” เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารตามบริบทของชุมชนตำบลยางเนิ้ง, หลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เรื่อง ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต 12 เดือนตามบริบทชุมชนยางเนิ้ง, หลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เรื่องการแปรรูปผลผลิตและสมุนไพรตามบริบทชุมชนยางเนิ้ง **3.2 ขั้นตอนจัดการศึกษาตลอดชีวิต L (Learning Life Long Education) ประกอบด้วย (1) จัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้นดังนี้ หลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต** เรื่อง “พืชผักรอบบ้านเอาเลือกเอาแต่จะเจ้า” เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารตามบริบทของชุมชนตำบลยางเนิ้ง โดยมีผู้เรียนรู้ทั้งสิ้น 20 คน ประกอบด้วยนักศึกษา กศน. อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน ในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง **หลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน** เรื่อง ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือนตามบริบทชุมชนยางเนิ้ง มีผู้เรียนรู้ทั้งสิ้น 20 คน ประกอบด้วยนักศึกษา กศน. อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน ในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง **หลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ** เรื่องการแปรรูปผลผลิตและสมุนไพรตามบริบทชุมชนยางเนิ้ง มีผู้เรียนรู้ทั้งสิ้น 20 คน ประกอบด้วย กลุ่มอาชีพ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน ในพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง **3.3 ขั้นตอนการสะท้อนกลับการเรียนรู้ R (Reflection) การสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ในประเด็นด้านการจัดการความรู้ และประเด็นด้านการนำไปใช้ประโยชน์** เครื่องมือการประเมินผลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้ **1) การวัดผลเชิงปริมาณ** ใช้แบบสอบถามประเมินผลความพึงพอใจต่อการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น โดยทวนปัญหาของผู้สูงอายุชุมชนตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ใช้กลุ่มประชากรจากผู้เรียนหลักสูตรระยะสั้นทั้งหมดเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 60 คน **2) การวัดผลเชิงคุณภาพ** ใช้การสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Group Interview) ผู้วิจัยใช้การเลือกหน่วยตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อเป็นตัวแทนผู้เรียนหลักสูตรระยะสั้นทั้ง 3 วิชา โดยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เรียนหลักสูตรระยะสั้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2560 ณ โรงเรียนช่องฟ้าซินเชิงวานิชบำรุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ **3.4 ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ T (Transformative Learning) ใช้การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากขั้นร่วมสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) R เพื่อสรุปผลและหาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Transformative Learning) ในประเด็นดังนี้** 1) ประเด็นด้านทักษะความรู้พื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามบริบทชุมชน (Affective Attributes) 2) ด้านความรู้ความเข้าใจในทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Cognitive Attributes) 3) ด้านเจตคติที่ดีในการเห็นคุณค่าของทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Psychomotor Attributes)

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂) เป็นการประเมินผลและการปรับปรุง (Evaluation: E) ใช้การประจักษ์ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ร่วมกันประเมินคุณค่าของรูปแบบ และเสนอแนะในประเด็นที่ควรปรับปรุงเพื่อให้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT) ให้มีความสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT) สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน บริบทสภาพแวดล้อม และความต้องการในการศึกษาตลอดชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่ ได้แบ่งการศึกษาข้อมูลพื้นฐานออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1.1 การศึกษาวิจัยในระยะที่ 1

การศึกษาเอกสาร พบว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยนั้น เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมี “คุณภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม เป็นแผนที่ยุทธศาสตร์การศึกษาศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และกีฬากับการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งเชื่อมโยงการพัฒนาการศึกษากับการพัฒนาด้านต่าง ๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) โดยจุดเน้นของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ.2552-2561) ประกอบด้วยประเด็นหลัก 3 ประเด็น ได้แก่ (1) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ (2) การโอกาสทางการศึกษา เปิดโอกาสให้คนไทยเข้าถึงการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ (3) การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) โดยการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยเป็นส่วนที่สำคัญยิ่ง ของระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นการสร้างความสำเร็จ เพื่อให้เกิดการรับรู้จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับการศึกษาตลอดชีวิต ในฐานะที่เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างความยืดหยุ่นในสังคมและการพัฒนาสังคมสู่สังคมแห่งการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง (Petnuchova, 2012) แนวทางการจัดการความรู้แบบSECI Model (Nonaka & Takeuchi, 1995) มีขั้นตอนจำนวน 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่การพบปะเพื่อพูดคุยกัน (Socialization) การถ่ายทอดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Externalization), การวิเคราะห์เพื่อผสมผสานความรู้ใหม่กับความรู้เดิม (Combination) การผนึกความรู้สู่การปฏิบัติ (Internalization) แนวคิดการจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์ สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข ของศาสตราจารย์ ประเวศ วะสี (2548) กล่าวว่า “ความรู้ในตัวคนนั้น ได้มาจากวิถีชีวิต จึงสอดคล้องมีประโยชน์ต่อชีวิตและวิถีการ

ดำเนินชีวิตร่วมกัน การจัดการความรู้ก็คือรูปธรรมของการเคารพความรู้ในตัวตน” (ประเวศ วะสี, 2548: 11-14) และการจัดกระบวนการจัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้นตามแนวทางปรัชญา “คิดเป็น” ใช้ข้อมูล 3 ด้านเพื่อประกอบการตัดสินใจ ได้แก่ข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคม / ชุมชน ข้อมูลวิชาการ เป็นเครื่องมือในการคิดวิเคราะห์เพื่อให้ได้หนทางในการแก้ไขปัญหาและเป็นเครื่องมือในการการเรียนรู้เพื่อแสวงหาความสุขแก่ตนเองตามอรรถภาพ (โกวิทย์ วรพิพัฒน์, 2529)

การศึกษาสภาพบริบทชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่มีกระบวนการค้นหาและการถ่ายทอดความรู้จากทุนปัญญาเกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยปัจจัยที่เกื้อหนุนส่งเสริมให้เกิดการค้นหาและถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชนประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านสัมพันธภาพของคนในชุมชน เช่น ความเป็นเครือญาติ ความสามัคคีกลมเกลียว ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของผู้คนในชุมชน เป็นต้น (2) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของชุมชน โดยการถ่ายทอดความเชื่อและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น วันเข้าพรรษา วันสงกรานต์ งานสลากภัต เป็นต้น (3) ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพของชุมชน สภาพความเป็นชุมชนเมืองหรือความเป็นชุมชนชนบทซึ่งมีผลต่อการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของผู้คน ความสนิทสนม ความเชื่อวัฒนธรรม และจารีตประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น (4) ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพหลักของคนในชุมชน เช่น การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้คนในชุมชนมีการถ่ายทอดขั้นตอนและแนวปฏิบัติในการประกอบอาชีพนั้น ๆ ผ่านการบอกเล่า การสาธิตปฏิบัติให้เห็น เป็นต้น (5) ปัจจัยด้านวิถีการดำเนินชีวิตในบริบทของชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนจะมีบริบทในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ เป็นต้น ซึ่งปัจจัยทั้งหมดนี้มีส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันของคนในชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติและถิ่นไหลเกิดการนำความรู้ไปปรับใช้ตามศักยภาพและความสนใจของแต่ละบุคคลซึ่งผลจากแบบสอบถามพบว่า ชุมชนมีความเข้าใจในกระบวนการ รูปแบบ วิธีการดำเนินงาน ในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนตามลำดับโดยมีรายละเอียดดังนี้ กิจกรรมด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมากที่สุดจำนวนร้อยละ 68.37 กิจกรรมด้านการส่งเสริมการใช้ทุนทางปัญญาจำนวนร้อยละ 43.91 กิจกรรมด้านการจัดการความรู้ จำนวนร้อยละ 35.26 โดยชุมชนมองว่าควรมีการศึกษาและนำทุนปัญญาของชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ในระดับคะแนนเฉลี่ยที่มากที่สุดในทุก ๆ ข้อของประเด็นคำถาม (อำเภอพร้าว คิดเป็นร้อยละ 86.92 อำเภอ

แมริม คิดเป็นร้อยละ 74.62 อำเภอสาร์ภักี คิดเป็นร้อยละ 59.23 ตามลำดับ) และมีความเห็นว่าทบทวนทางปัญญาจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหของชุมชนได้และเห็นควรให้มีการนำทบทวนทางปัญญามาจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่คนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ประเวศ วะสี, (2546: 9) ที่กล่าวว่ารากของสังคมคือวัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนอันสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันกลุ่มชนในสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ ก็จะเรียนรู้ให้รอดชีวิต และอยู่ได้อย่างสุขสบายพอสมควรในวิถีชีวิต จึงมีการสะสมภูมิปัญญาจากการปฏิบัติไว้เป็นอันมาก ภูมิปัญญาในวัฒนธรรมคือรากฐานของสังคม หรือเอกวิทย์ ณ.กลาง (2540: 11) ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือความสามารถ ทักษะ ความรู้ ความคิด ความเชื่อที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สะสมไว้ใน การปรับตัวและการดำรงชีพอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่มีการพัฒนาสืบสานกันมา สุธิวงษ์ พงศ์ไพบุลย์ (2540: 33-41) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนที่ผสมกลมกลืนกับบริบทของสภาพแวดล้อม โดยแบ่งประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1. ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการยังชีพ 2. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการพิทักษ์รักษาชีวิตและทรัพย์สิน 3. ภูมิปัญญาการรักษาฐานะและอำนาจ 4. ภูมิปัญญาการจัดการสาธารณประโยชน์ 5. ภูมิปัญญาที่เป็นการสร้างสรรคพิเศษ

การสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้จัดการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า รูปแบบ วิธีการ จัดการศึกษา จำเป็นจะต้องตรงตามสภาพความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งในปัจจุบันการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในบางส่วนยังขาดการบูรณาการร่วมกันของหลักสูตร การวัดและประเมินก็ไม่ได้สะท้อนถึงบริบทที่แท้จริงในการเรียนรู้ สถานศึกษาจึงควรมีการค้นหาค้นคว้าความรู้ และใช้ความรู้จากทบทวนปัญญามาจัดการศึกษาทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐานและการจัดการศึกษาต่อเนื่องให้เพิ่มมากขึ้นทั้งการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต, การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน, การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ รวมทั้งเผยแพร่ ผ่านช่องทางการทำงานของ กศน.ตำบล และห้องสมุดประชาชน จากข้างต้นเห็นได้ว่ากลุ่มผู้จัดการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ มีระดับความเข้าใจและนำรูปแบบการศึกษาตลอดชีวิตไปใช้ (จำนวนมากที่สุด) ในระดับมาก จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีระดับความเข้าใจและการนำรูปแบบไปใช้ด้านการจัดการความรู้ (จำนวนมากที่สุด) ในระดับปานกลางจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีระดับความเข้าใจ

และการนำรูปแบบไปใช้ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนทางปัญญา (จำนวนมากที่สุด) ระดับปานกลาง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 89.0

การศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศและเทียบเคียง (Best Practices & Benchmark)

พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาแก่ของโรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง 3 แห่งนั้น มีการค้นหาและการถ่ายทอดความรู้จากทุนทางปัญญาเป็นไปตามธรรมชาติของการปฏิสัมพันธ์ การพบกันของสมาชิก (Socialization) ซึ่งมีการสลับไหลของการแลกเปลี่ยนเรียนอยู่ตลอดเวลา (Tacit to Explicit Knowledge) ส่วนระบบการจัดเก็บ การวิเคราะห์เป็นสารสนเทศนั้นยังไม่ที่ชัดเจนเท่าใดนัก ขึ้นอยู่กับความสนใจส่วนตัวของสมาชิก โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้ง 3 พื้นที่นั้นเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุเป็นหลัก แนวคิดการจัดกิจกรรมเน้นส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิด “ความสุข” เป็นตัวตั้งผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ตามนิยามความสุขของแต่ละโรงเรียน โดยเมื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจะพบว่า ระหว่างที่มีกิจกรรมและการเรียนรู้อยู่นั้น ก็จะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา ซึ่งที่ปรากฏเด่นชัดคือการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันป่าตอง ในกรกิจกรรมด้าน “สุขที่ได้เรียนรู้” และกิจกรรมด้าน “สุขที่ได้แบ่งปัน” โดยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต (Tacit Knowledge) ของตนเองออกมา เป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ให้ผู้สูงอายุท่านอื่น ๆ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้นั้น เกิดเพราะมีปัจจัยดังนี้คือ (1) ปัจจัยด้านการยอมรับและเคารพองค์ความรู้จากประสบการณ์ของกันและกัน (2) ปัจจัยด้านการเสริมแรงพลังใจและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน (3) ปัจจัยในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน (4) ปัจจัยด้านบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) พบว่าจังหวัดเชียงใหม่มีจุดแข็งและโอกาส ในด้านประชากรผู้สูงอายุ ซึ่งจำนวนทั้งสิ้น 256,873 คน คิดเป็นร้อยละ 15.3 ของประชากรทั้งจังหวัด โดยส่วนใหญ่ประชากรผู้สูงอายุจะอยู่ในช่วงอายุ 60-74 มากถึง 164,074 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 63.8 ของประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด ทำให้มีศักยภาพมากในการศึกษาทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุเพื่อจัดการศึกษาทั้งมีแหล่งเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่หลากหลายทั้งบนพื้นที่สูงและพื้นราบมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของล้านนามีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ องค์ความรู้ของชุมชนสามารถนำมาผลิตเป็นสินค้าเพื่อจำหน่ายได้

อย่างหลากหลาย และเป็นที่ต้องการของตลาด **จุดอ่อนและอุปสรรค** พบว่าจังหวัดเชียงใหม่ไม่มีหน่วยงานระดับท้องถิ่นที่สนับสนุนส่งเสริมการจัดการความรู้อย่างชัดเจน ขาดแผนงานขับเคลื่อนการจัดการความรู้ และการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม การจัดการศึกษายังเป็นแบบแยกส่วนต่างคนต่างทำตามบทบาท ภาระหน้าที่และศักยภาพของตนเอง ขาดการบูรณาการองค์ความรู้ รูปแบบการจัดการศึกษาใช้รูปแบบนำชุดความรู้จากภายนอกชุมชน / เมือง มาจัดการเรียนรู้โดยทุนทางภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรมมีการนำมาใช้แต่น้อยมากและไม่มี ความแพร่หลายทั่วถึงในทุกพื้นที่ ก่อให้เกิดปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำ ความเท่าเทียม โอกาสทางการศึกษา ซึ่งส่งผลถึงคุณภาพของการจัดการศึกษา และคุณภาพของผู้เรียน ประกอบกับจังหวัด เชียงใหม่เป็นจังหวัดศูนย์กลางการพัฒนาของของภาคเหนือ ดังนั้นสังคมเมืองเชียงใหม่จึงมีการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสการพัฒนาของสังคม โลกในยุคปัจจุบันทำให้ทุนทางปัญญา แบบใหม่ ๆ จากส่วนต่าง ๆ ของโลกเข้ามาแทรกซึมโดยง่าย เขาชนขาดความสนใจในทุนปัญญา ของชุมชน เพราะมองว่าล้าสมัยไม่สามารถนำมาใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ หรือแก้ไขปัญหา ในยุคปัจจุบันได้

1.2 การศึกษาวิจัยในระยะที่ 2 การศึกษาพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัด เชียงใหม่

การสัมภาษณ์ผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิตของตำบลยางเนิ้งและหัวหน้าศูนย์ส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลยางเนิ้ง พบว่า มีการจัดกิจกรรมเพื่อค้นหา รวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้ โดยมีการรวบรวมความรู้จากทุนปัญญาในชุมชนมาจัดทำเป็น ทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่านั้น แต่ขาดการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และการใช้ประโยชน์ของ ภูมิปัญญาเท่าที่ควร กศน. เป็นหน่วยงานทางการศึกษาหนึ่งที่ได้นำองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญา มาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่อง แต่หลักสูตรและเนื้อยังไม่มี ความหลากหลาย เป็นแบบเฉพาะเรื่องเช่น องค์ความรู้ด้านการเกษตร การทำขนม โดยกศน.ตำบลยางเนิ้ง มีบทบาทหลักในการจัดการศึกษานอกระบบและการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย เทศบาลตำบล ยางเนิ้งมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนการจัดการศึกษาเท่านั้น

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาใน การจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT) องค์ประกอบรูปแบบ ประกอบด้วย 4 ส่วนได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอน / วิธีการ 4) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน หลัก จำนวน 3 ขั้นตอนดังนี้ 2.1 หลักการและแนวคิดพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบที่ใช้ในการ

กำหนดรูปแบบประกอบด้วย (1) **ขั้นการค้นหาและแบ่งปันองค์ความรู้ทางปัญญา** ใช้แนวคิดการจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์ ผู้ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข ของศาสตราจารย์ ประเวศ วะสี (2548) ที่กล่าวว่าความรู้ในตัวคนนั้นได้มาจากวิถีชีวิตจึงสอดคล้อง มีประโยชน์ต่อชีวิตและวิถีการดำเนินชีวิตร่วมกับการจัดการความรู้ก็คือรูปธรรมของการเคารพความรู้ในตัวคน (ประเวศ วะสี, 2548: 11-14) และแนวคิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) แบบ (SECI Model) ของ Nonoka & Takeuchi (1995) เพื่อเป็นเครื่องมือในการค้นหาทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ (2) **ขั้นการจัดการศึกษาตลอดชีวิต** ใช้แนวคิดปรัชญาคิดเป็นของโกวิท วรรณ (2529) เป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตในการนำไปใช้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเอง ซึ่งธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนต้องการความสุข คนคิดเป็นจะสามารถดำรงชีวิตให้มีความสุขได้ ดังนั้นเป้าหมายสุดท้ายของการเป็นคน “คิดเป็น” คือความสุข คนเราจะมีสุขเมื่อตัวเราและสังคมสิ่งแวดล้อมประสมกลมกลืนกันอย่างราบรื่นทั้งทางด้านวัตถุ ภายและใจนั่นเอง (ชีวิตพอเล่า: ดร. โกวิท วรรณ, 2544: 655)

2.2 วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบในการนำทุนจากทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุมาใช้จัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

2.3 ขั้นตอน / วิธีการ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานหลัก จำนวน 3 ขั้นตอนดังนี้

1) ขั้นการค้นหาและแบ่งปันองค์ความรู้ทางปัญญา (Search and Sharing Intellectual Knowledge) S ประกอบด้วย (1) กิจกรรมการพบปะพูดคุยของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน (Socialization) (2) การสร้างและแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกสู่องค์ความรู้ที่ชัดเจน (Externalization) (3) การวิเคราะห์องค์ความรู้จากประสบการณ์เพื่อจัดทำเป็นข้อมูลทุนปัญญา (Combination of Intellectual Capital)

2) ขั้นจัดการศึกษาตลอดชีวิต (Learning Life Long Education) L รูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น เพื่อนำทุนปัญญาของผู้สูงอายุไปสู่การถ่ายทอด (Internalization) แก่คนในชุมชน เพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต การแก้ไขปัญหา และพัฒนาตนเองให้มีความสุขตามอัตภาพ ตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น

3) ขั้นสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) R เพื่อสะท้อนความคิดเห็นและประเมินความพึงพอใจในการได้เรียนรู้เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา พัฒนาตนเอง และการดำเนินชีวิตตามบริบทชุมชน ซึ่งถ้าการเรียนรู้นั้นยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ทั้งหมด ก็สามารถกลับไปค้นหาองค์ความรู้ใน

แง่มุมใหม่ ๆ เพื่อนำกลับมาใช้ในการแก้ไขปัญหา พัฒนาตนเอง และการดำเนินชีวิตตามบริบทชุมชนได้อีก จนกว่าจะรู้สึกพึงใจ และเกิดความสุขตามอัตภาพ ตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น 4) **ขั้น** การเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Transformative Learning) T ใช้การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากขั้นร่วมสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) R เพื่อสรุปผลและหาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Transformative Learning) ดังนี้ 1) ประเด็นด้านทักษะความรู้พื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามบริบทชุมชน (Affective Attributes) 2) ด้านความรู้ความเข้าใจในทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Cognitive Attributes) 3) ด้านเจตคติที่ดีในการเห็นคุณค่าของทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Psychomotor Attributes)

2.4 เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ โดยกำหนดเป็น 2 ด้านดังนี้

ด้านการจัดการความรู้เพื่อค้นหาทบทวนทางปัญญา 1) ผู้สัมภาษณ์ควรต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในบริบทของชุมชนและมีความคุ้นเคยกับผู้สูงอายุในระดับหนึ่ง และควรมีการชี้แจงถึงแนววิธีการสัมภาษณ์ การฟังแบบลึกซึ้ง (Deep Listening) เพื่อให้การสัมภาษณ์นั้นเคลื่อนไหวเป็นธรรมชาติ ในการดึงความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของผู้สูงอายุออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ออกมาเป็นทบทวนทางปัญญาให้ได้มากที่สุด 2) บรรยากาศในการสัมภาษณ์ ต้องส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นแบบธรรมชาติ ผู้สัมภาษณ์ไม่ควรใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และเคร่งครัดมากเกินไป 3) หลังการสัมภาษณ์ควรมีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ในเนื้อหาของทบทวนทางปัญญา

ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 1) ทบทวนทางปัญญาที่ได้นั้นเป็นความรู้เฉพาะถิ่น ดังนั้นการนำองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้จัดการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องของบริบทชุมชน วิธีการดำเนินชีวิต ความเชื่อด้านศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งจะทำให้การนำทบทวนทางปัญญาไปใช้จะได้ผลสามารถส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนได้ 2) การนำทบทวนปัญญามาจัดทำเป็นหลักสูตรต่างๆ ควรคำนึงถึงจุดประสงค์และความคาดหวังในการจัดการศึกษาในแต่ละหลักสูตรเพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนได้ 3) การจัดการศึกษาควรให้ผู้สูงอายุซึ่งเป็นภูมิปัญญาในวิชานั้น ๆ ที่เราได้ไปถอดองค์ความรู้มาเป็น

ครูหรือวิทยากรให้ความรู้แก่คนชุมชนเพื่อส่งเสริมสร้างภาคภูมิใจในความรู้ที่ตนมีของผู้สูงอายุ และเสริมสร้างความตระเห็นความสำคัญของความรู้ที่เป็นทุนปัญญาของคนในชุมชน 4) การจัดการศึกษาตลอดชีวิตควรแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายต่างๆ เพื่อร่วมจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุผลตามรูปแบบ

3. ผลการประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ประกอบด้วย 1) ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านได้ค่าดัชนี IOC ด้านความสอดคล้องเท่ากับ 0.97 ด้านความเหมาะสมเท่ากับ 0.96 2) การตรวจสอบและรับรองรูปแบบ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stakeholder) พบว่า กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stakeholders) มองว่ารูปแบบดังกล่าว มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชน และการจัดการความรู้ของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นทุนทางปัญญาที่มีความสำคัญยิ่ง ด้วยเพราะรูปแบบดังกล่าวมีกระบวนการและวิธีการดำเนินงานตั้งแต่ค้นหาองค์ความรู้ถอดองค์ความรู้ สรุปรวบรวม จัดเก็บเป็นสารสนเทศ และนำมาองค์ความรู้จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการนำทุนปัญญาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาชุมชน

4. ผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT) รูปแบบได้ดำเนินการถอดองค์ความรู้ของผู้สูงอายุที่น่าสนใจ จัดทำเป็นหลักสูตรระยะสั้น และนำมาจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะความรู้พื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามบริบทชุมชน ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุ และสร้างเจตคติที่ดีในการเห็นคุณค่าของทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยหลักสูตรระยะสั้น วิชาการจัดศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เรื่องพืชผักในชุมชน วิทยากรคุณจันตีบ คำเรื่อง วิชาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เรื่อง ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 12 เดือนของชุมชนยางนึ่ง วิทยากรคุณประเสริฐ ทองขันธ์ วิชาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เรื่อง การแปรรูปผลผลิต ทางการเกษตรและยาสมุนไพร วิทยากรคุณมานพ สมบูรณ์ ผลจากการเรียนรู้พบว่า สามารถจำแนกผู้เรียนหลักสูตรระยะสั้นได้เป็น 2 ประเภทคือ (1) ผู้เรียนที่มีพื้นความรู้เดิมได้แก่ผู้เรียนที่มีพื้นความรู้เดิมนั้น เกิดจากการผู้เรียนได้รับการถ่ายทอด สาทิต การปฏิบัติให้เห็นจริง

การกิจกรรมต่าง ๆ ตามวิถีในชุมชน ตลอดช่วงอายุที่ผ่านมาซึ่งผู้เรียนกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มผู้เรียนซึ่งมีอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป ผู้เรียนกลุ่มนี้สามารถฟื้นความรู้เดิมที่ฝังอยู่ ให้เชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ที่ได้จากการเรียนรู้ในครั้งนี้ การเรียนรู้ใหม่จึงเปรียบเสมือนเป็นการทบทวนความรู้เดิมและเป็นการเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของทุนปัญญาในชุมชนที่ผู้เรียนเคยได้รับการถ่ายทอดมาในอดีต (2) ผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานความรู้เดิม พบว่าเป็นผู้เรียนที่มีช่วงอายุน้อยกว่า 40 ปี ได้แก่ ผู้เรียนกลุ่มประชากรวัยแรงงาน กลุ่มเยาวชน โดยผู้เรียนเหล่านี้เป็นกลุ่มซึ่งมีความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อตามบริบทของชุมชนข้างหนึ่งในระดับน้อยมาก ๆ สามารถเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนกลุ่มนี้ไม่ค่อยมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องหรือผูกติดกับชุมชนมากนัก เกิดจาก 2 ประเด็นหลัก คือ (1) ใช้ช่วงรับการศึกษาตั้งแต่การศึกษาภาคบังคับ ระบบการศึกษาในโรงเรียนสอนได้องค์ความรู้ที่สำเร็จรูป และอยู่นอกเหนือบริบทชุมชน ประกอบกับคนในชุมชนเองก็ส่งลูกส่งหลานไปเรียนในเมืองตามความเชื่อที่มองว่าสถานศึกษาในเมืองมีคุณภาพดีกว่า ดังนั้นเด็กและเยาวชนเหล่านี้ก็จะผูกติดกับชุดความรู้สมัยใหม่และการรับวัฒนธรรมชุมชนเมืองซึ่งเปิดรับกระแสวัฒนธรรมตะวันตกและเกาหลี ตามความเจริญก้าวหน้าของสื่อสังคมออนไลน์ ดังนั้นองค์ความรู้รอบชุมชนจึงถูกมองว่าเป็นของโบราณคู่มือทันสมัย ไม่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ (2) คนในชุมชนเองก็ขาดความสนใจในการรวบรวม หรือการถ่ายทอด หรืออธิบายความเป็นมา ความหมายที่ยึดโยงของประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ในชุมชนให้เข้าใจได้ ด้านวิทยากร พบว่า ผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นทุนปัญญาของตนเองในมิติที่ลุ่มลึกได้อย่างดียิ่ง ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ มีความเข้าใจในกุศโลบาย และความเป็นมาของประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อตามบริบทชุมชน ที่คนรุ่นก่อนได้คิดขึ้น ซึ่งสอดแทรกอยู่ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ สร้างความสามัคคีของคนในชุมชน ตัวอย่างเช่น เนื้อหาเรื่องประเพณีวัฒนธรรมเดือนยี่เป็ง ซึ่งมีรายละเอียดของกิจกรรม และมีความเกี่ยวข้องกับผูกพันกับความเชื่อทางพุทธศาสนา อันประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการทำประตูป้า, ประเพณีตั้งธัมม์หลวง, การบูชาผางประทีป, การทำโคมลอย (ว่าวไฟ), การจุดบอกไฟ, การลอยกระทง ซึ่งกิจกรรมที่คนในชุมชนได้ปฏิบัติสืบสานมายาวนาน หรือการเรียนรู้เรื่องพืชผักรอบตัว อันนำไปสู่การเชื่อมโยงของความรู้เดิมที่มีกับองค์ความรู้ใหม่เพื่อปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี ภาพรวมพบว่าค่าเฉลี่ยรวมระดับมากที่สุด ($\mu = 4.54$) ประเด็นด้านการส่งเสริมเจตคติที่ดีของผู้เรียน พบว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้ทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุ ในหลักสูตรระยะสั้น

วิทยากรผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ สามารถอธิบายความหมายความเป็นมาเป็นไป และการเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมกับพุทธศาสนา ได้อย่างกระจ่างชัด ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีทั้งด้านทศปัญญาของผู้สูงอายุ และด้านองค์ความรู้ของขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ชุมชน **ประเด็นด้านทักษะขั้นพื้นฐาน ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน** พบว่า ความรู้ทศทางปัญญาที่ได้รับการเรียนรู้ในหลักสูตร ระยะสั้น สามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างดี เพราะเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีการ ดำเนินชีวิตของผู้เรียนตามบริบทของชุมชน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น ซึ่งเป็นการ ส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่แก่คนใน ครอบครัวและชุมชนต่อไปได้ **ข้อเสนอแนะ** พบว่า ควรมีการขยายและส่งเสริมการเรียนรู้ให้เพิ่มขึ้น และควรมีการค้นหาองค์ความรู้ที่เป็นทุนปัญญาจากผู้สูงอายุให้มากยิ่งขึ้น เพราะเป็นประโยชน์อย่าง มากในการพัฒนาชุมชน และเป็นความรู้ที่ดีต่อการนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของสมาชิกใน ชุมชนอย่างหนึ่ง ทั้งยังเป็นการส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุในชุมชน

5. การปรับปรุงรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ การจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อ เสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) ผลการจัดการประชุมอิงกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ด้านการประเมินคุณค่าของรูปแบบ พบว่า **ขั้นการค้นหาและแบ่งปัน องค์ความรู้ทศทางปัญญา (Search and Sharing Intellectual Knowledge) S** เป็นขั้นตอนที่มีคุณค่า และมีประโยชน์อย่างยิ่ง ทั้ง ผู้เรียน ครูผู้สอน และชุมชน ซึ่งส่งผลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาระดับ คุณภาพชีวิตและสร้างความสามัคคีภายในชุมชน การจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยเปิดโอกาสให้ ผู้สูงอายุได้มาถ่ายทอดองค์ความรู้ของตนเองโดยการเป็นครูนั้น เป็นแนวคิดที่ดี เนื่องจากจะทำให้ ผู้เรียนได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้มีประสบการณ์ตรง จึงทำให้ได้รับความรู้ที่มีมิติลึก ซัดขึ้น และสามารถไขข้อสงสัยในประเด็นต่าง ๆ ได้ทุกมิติ ทั้งยังจะส่งผลดีต่อผู้สูงอายุที่เป็นวิทยากร ถ่ายทอดทศทางปัญญา (ครู) ให้เกิดความรู้สึภาคภูมิใจในทุนปัญญาจากประสบการณ์ที่ตนมี เกิด ความรู้สึกรักมีค่า ทั้งสังคมชุมชนยังได้ประโยชน์ในด้านการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนแต่ละวัยใน ชุมชนก่อเกิดความสามัคคี เห็นคุณค่าในองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของชุมชน **เสนอแนะใน ประเด็นที่ควรปรับปรุง** พบว่าในภาพรวมกระบวนการขั้นตอนตามรูปแบบ เป็นไปด้วยดีและมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ได้ แต่ได้เสนอแนะให้มีการปรับปรุงในส่วน

แผนภาพของรูปแบบเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการนำไปใช้ โดยให้เพิ่มลูกศรในผลการสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) เพื่อให้เกิดเป็นวงกลมแห่งการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องของรูปแบบ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมองว่าการสะท้อนกลับการเรียนรู้ มีการเกิดขึ้นได้ตลอดตามความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งจะใช้ข้อมูลตนเอง, ข้อมูลทางสังคมและข้อมูลวิชาการ ประกอบเพื่อตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา แสวงหาหนทางในการพัฒนาตนเองและชุมชนให้มีความสุขตามอัตถภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต มีประเด็นที่สำคัญสามารถนำไปสู่การอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลทั่วไปและสภาพปัจจุบันในการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต พบว่า ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่มีกระบวนการค้นหาและการถ่ายทอดความรู้จากทุนปัญญาเกิดขึ้นอยู่ในชุมชน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยปัจจัยที่มีส่วนส่งเสริมให้เกิดการค้นหาและถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชนนั้นเกิดจากปัจจัยด้านสัมพันธภาพของคนในชุมชน เช่นความเป็นเครือญาติ ความเป็นเพื่อนบ้าน ความสามัคคีกลมเกลียว ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดการพูดคุยซึ่งก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้ง่ายอย่างเป็นธรรมชาติ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของชุมชน เช่นการถ่ายทอดทางความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งวันเข้าพรรษา วันสงกรานต์ งานสลากภัต งานปอยหลวง เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดการรวมตัวของผู้คนในชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเรียนรู้ผ่านจากการถ่ายทอดจากกิจกรรมตามประเพณีปฏิบัติ ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพของชุมชน ความเป็นชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทซึ่งมีผลต่อการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของผู้คน ความสนิทสนม ความเชื่อวัฒนธรรม และจารีตประเพณี เป็นต้น, ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพหลักของคนในชุมชน เช่น การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้คนในชุมชนมีการถ่ายทอดขั้นตอนและแนวปฏิบัติในการประกอบอาชีพนั้น ๆ ทั้งการบอกเล่า การสาธิต การปฏิบัติให้เห็น เป็นต้น ปัจจัยด้านวิถีการดำเนินชีวิตในบริบทของชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนจะมีบริบทในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ เป็นต้น ซึ่งปัจจัยทั้งหมดนี้มีส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอด

แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันของคนในชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติและสันติไหลเกิดการนำความรู้ไปปรับใช้ตามศักยภาพและความสนใจของแต่ละบุคคล โดยพบว่า ชุมชนมีความเข้าใจในกระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ของการดำเนินงานในกิจกรรมด้านการจัดการความรู้เพียงร้อยละ 35.26 โดยชุมชนมองว่าควรมีการศึกษาและนำทุนปัญญาของชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้มากขึ้น ในระดับคะแนนเฉลี่ยที่มากที่สุดในทุก ๆ ข้อของประเด็นคำถาม (อำเภอพร้าว คิดเป็นร้อยละ 86.92 อำเภอแมริม คิดเป็นร้อยละ 74.62 อำเภอสารภี คิดเป็นร้อยละ 59.23 ตามลำดับ) และมีความเห็นว่าทุนทางปัญญาจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชนได้และเห็นควรให้มีการนำทุนทางปัญญาจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่คนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **Crate (2006)** ได้พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุสามารถฟื้นฟูความเป็นอยู่ของชุมชน โดยนำความรู้ของผู้สูงอายุในหมู่บ้านมาถ่ายทอดแก่คนในชุมชนเพื่อการดำรงชีวิต (Gaining Knowledge) ความรู้ที่ได้จากผู้สูงอายุสามารถบ่งบอกถึงความยั่งยืนในการผลิตระดับท้องถิ่น เช่น การเรียนรู้วิธีการทำของเล่นด้วยตนเองนักเรียน เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สำนักงาน กสท. (2555)** พบว่า การศึกษาตลอดชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิตบุคคล ครอบครัว ชุมชน ภาคเอกชน และภาครัฐ ควรมีส่วนเข้ามาร่วมกันรับผิดชอบอย่างจริงจังในเพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้คนในชุมชน **มูลนิธิสุข-แก้ว แก้วแดง (2555)** พบว่า การเตรียมประชาชนคนไทยให้มีความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนั้นควรจัดการเรียนรู้ เรื่องการรู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่มีพหุภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม การรู้จักกระบวนการคิด และวิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต การปลูกฝังจิตสำนึกและคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของคนไทยเพื่อเป็นพลเมืองอาเซียนที่มีคุณภาพ มีอัตลักษณ์ร่วมกัน แต่มีรากฐานความเป็นคนไทยที่ดี **ชยาگانต์ เรื่องสุวรรณ และคณะ (2554)** พบว่า สภาพทั่วไปของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยรวมทั้ง 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต ด้านอาชีพและด้านสังคม

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเท่ากับ ($\mu = 4.56$) ระดับมากที่สุด ทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุเป็นความรู้ที่ได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่เพิ่มขึ้นในการดำเนินชีวิตตามบริบทของชุมชนเท่ากับ ($\mu = 4.54$)

ระดับมากที่สุด ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้จากทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุและผู้เรียนเกิดความตระหนักเห็นคุณค่าความสำคัญของทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชนทั้งยังก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ส่งเสริมให้เกิดการยอมรับ ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีในชุมชน เท่ากับ ($\mu = 4.55$) ระดับมากที่สุด ดังนั้นจะเห็นว่าองค์ความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุที่นำมาจัดการศึกษาทั้ง 3 หลักสูตรนั้น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง ในการอธิบาย แนวคิด ความหมายความเป็นมาในเรื่องของขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต ความหมายของคติพจน์ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของชุมชนถิ่นอาศัย ซึ่งยึดโยงกับธรรมชาติและพุทธศาสนา ดังนั้นการเรียนรู้ทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุส่งผลให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาโดยในทางตรงนั้นผู้เรียนจะได้รับความรู้ เกิดความเข้าใจในเรื่องที่ได้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ ส่วนผลในทางอ้อมคือทุนปัญญาของผู้สูงอายุก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของคนในแต่ละช่วงวัยนำไปสู่ความเข้าใจ การเห็นคุณค่า การยอมรับ การเคารพกัน ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีงามของผู้คนในทุกช่วงวัยภายในชุมชน โดยเครื่องมือที่ดีในการถอดองค์ความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุได้แก่ การจัดการความรู้ตามแบบ SECI Model (Nonoka & Takeuchi, 1995) เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่งในการถอดองค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของผู้สูงอายุออกมาเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เพื่อให้เป็นทุนทางปัญญาของชุมชน ที่สามารถนำมาถ่ายทอดให้เกิดการเรียนรู้ได้โดยจัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้นเพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาเป็น ให้ตนเองสามารถปรับตัวให้กลมกลืนเข้ากับธรรมชาติและสังคม สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็นของ โกวิตย์ วรพิพัฒน์ (2529) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2547: 6) กล่าวว่า ทุนปัญญาหรือทุนความรู้สามารถใช้สร้างคุณค่าและมูลค่าได้ (Value) การจัดการความรู้เป็นกระบวนการใช้ทุนปัญญานำไปสร้างคุณค่าและมูลค่าซึ่งอาจเป็นมูลค่าทางธุรกิจหรือคุณค่าทางสังคมก็ได้

3. การประเมินและปรับปรุงรูปแบบ พบว่า ขั้นตอนการค้นหาและแบ่งปันองค์ความรู้ทุนทางปัญญา (Search and Sharing Intellectual Knowledge) ของรูปแบบส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุ เกิดการค้นพบองค์ความรู้ที่น่าสนใจจากประสบการณ์การดำเนินชีวิต ประสบการณ์จากการทำงานที่ผ่านมาของผู้สูงอายุ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้

มาวิเคราะห์รวบรวมเป็นสารสนเทศของทุนทางปัญญาที่มีความเฉพาะและกลุ่มเล็กในองค์ความรู้เพื่อจัดการศึกษาแก่คนในชุมชน ในส่วนขั้นตอนการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (Learning Life Long Education) พบว่าขั้นตอนดังกล่าวทำให้เกิดถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นได้เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มาถ่ายทอดองค์ความรู้ของตนเองโดยการเป็นวิทยากร (ครู) ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในมิติที่ลึกซึ้งขึ้น และสามารถไขข้อสงสัยในประเด็นต่าง ๆ ได้ทุกประเด็น ทั้งยังจะส่งผลดีต่อผู้สูงอายุที่เป็นวิทยากร (ครู) ให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในทุนปัญญาจากประสบการณ์ที่ตนมี เกิดความรู้สึกมีคุณค่า ทั้งสังคมชุมชนยังได้ประโยชน์ในด้านการเชื่อมสัมพันธ์ภาพระหว่างคนแต่ละช่วงวัยในชุมชน ก่อเกิดความสามัคคี เห็นคุณค่าในองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของชุมชน ซึ่งส่งผลอย่างยิ่งต่อการพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความสามัคคีภายในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์ ปล่อยศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข ของศาสตราจารย์ ประเวศ วะสี (2548) ที่กล่าวว่าเมื่อนักเรียน เรียนจากใครเขาก็เคารพว่าคนนั้นเป็นครู เมื่อชาวบ้านรู้สึกมีเกียรติมีความภูมิใจในตนเอง นักเรียนก็ได้เรียนสิ่งที่มีประโยชน์ และมีความเคารพชาวบ้านเหล่านั้นว่าเป็นครูเขา ที่แหละที่เรียกว่าศีลธรรมพื้นฐานทางสังคม (ประเวศ วะสี, 2548: 15-18) สอดคล้องกับ Petnuchova. (2012) ที่กล่าวว่า ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างความยืดหยุ่นในสังคมและการพัฒนาสังคมสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ และจากการประเมินผลของรูปแบบสามารถสรุปได้ว่าสิ่งสำคัญยิ่งในการดำเนินการตามขั้นตอนของรูปแบบดังกล่าวคือความยืดหยุ่นของกระบวนการในทุกขั้นตอนที่สามารถให้ผู้เรียนสะท้อนเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ อันนำไปสู่การปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการในการเรียนรู้ ที่ผสมกลมกลืนเข้ากับธรรมชาติ และภูมิสังคมสังคม อันจะเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน และชุมชนตามความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งเสริมความสามัคคีกลมเกลียวของคนในชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับ R.H. Dave (1976) ที่กล่าวว่าการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่นในด้านเวลา สถานที่ เนื้อหา และเทคนิคการเรียนการสอน ตลอดจนการเรียนรู้มีหลายรูปแบบและหลายวิธีการ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. ผลการวิจัยพบว่า ทนทางปัญญาของผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนตามนโยบาย “Thailand 4.0” อันจะเป็นการส่งเสริมการพัฒนาจากฐานรากของประเทศ คือชุมชนหมู่บ้าน เพื่อพัฒนาต่อยอดให้เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ทำให้เกิดการพัฒนามันคง มั่งคั่ง และยั่งยืน และสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบันที่ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ดังนั้นรัฐบาลควรให้ความสำคัญและนำประโยชน์จากทนทางปัญญาของผู้สูงอายุมาใช้ในการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศผ่านยุทธศาสตร์ชาติ (2560-2579) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2. ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้จากทนทางปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชนเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่งในจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย อันจะเป็นการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้มากกว่าการเรียนรู้จากทฤษฎี ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดให้การเรียนรู้จากทนทางปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชน เป็นหนึ่งในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา ผ่านคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา และนโยบายของกระทรวง

3. ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้จากทนทางปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชน มีส่วนที่สำคัญยิ่งในการจัดการศึกษานอกระบบ และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งจากภายในชุมชน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ควรนำองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ ไปกำหนดเป็นจุดเน้นในการขับเคลื่อนงานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนแก่ชุมชน

4. ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้จากทนทางปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชน สามารถส่งเสริมการเรียนรู้แก่เด็ก เยาวชน และนักศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในบริบทชุมชนถิ่นอาศัยของตนเอง ดังนั้นสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ในฐานะตัวแทนของกระทรวงศึกษาธิการในระดับจังหวัดควรนำความรู้จากงานวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดโดย

ความเห็นชอบของคณะกรรมการการศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) เพื่อหน่วยงานทางการศึกษา/สถานศึกษา ได้นำองค์ความรู้จากทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุในพื้นที่ใช้จัดการศึกษาตามบริบทภูมิสังคมของตนเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากในการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ก่อนนำรูปแบบไปใช้ในการจัดกิจกรรม ควรศึกษารายละเอียดของคู่มือการใช้รูปแบบ SLRT Model ให้เข้าใจ เนื่องจากรูปแบบนี้ใช้การถอดองค์ความรู้เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการใช้เครื่องมือเชิงคุณภาพ ทั้งสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ผู้ใช้รูปแบบจึงต้องมีความเข้าใจในบริบทพื้นที่พอสมควร เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการสัมภาษณ์และสามารถเชื่อมโยงข้อมูลนำไปสู่การได้มาขององค์ความรู้ที่มีความชัด ลุ่มลึกและมีความเหมาะสมกับบริบทชุมชนและความต้องการในการเรียนรู้

2. รูปแบบ SLRT Model นี้ใช้แนวคิดปรัชญา “คิดเป็น” มาเป็นแนวทางที่สำคัญของการดำเนินงานตามรูปแบบ ดังนั้นในทุกขั้นตอนของรูปแบบสามารถมีการย้อนกลับเพื่อปรับปรุงหรือเพิ่มเติมให้เกิดองค์ความรู้ที่ตรงตามความต้องการของผู้เรียนรู้ การแก้ไขปัญหา และการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดความสุขตามอัตภาพได้มากที่สุด

3. รูปแบบ SLRT Model นี้ เป็นรูปแบบที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในทุกมิติของชุมชน เพื่อร่วมมือกันในการดำเนินงานตามรูปแบบ ดังนั้นในการนำรูปแบบไปใช้ ผู้ใช้ควรแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรภาคเอกชน และเครือข่ายต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อร่วมกันดำเนินการตามรูปแบบในการแสวงหาองค์ความรู้ในมิติที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับบริบทของชุมชนเป็นต้น

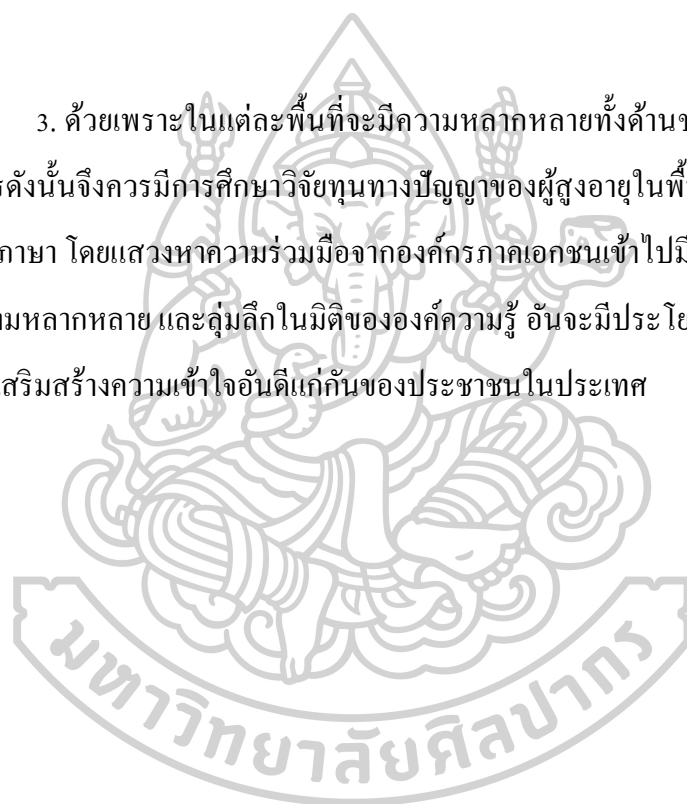
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อทราบถึงแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยใช้ทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุโดยใช้บริบทพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งพื้นที่ตัวอย่างในการวิจัย แต่ในประเทศไทยมีพื้นที่ที่หลากหลายทางภูมิสังคม ดังนั้นจึงควรมีการวิจัยเพื่อส่งเสริมการนำองค์

ความรู้จากทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุมาพัฒนาประเทศในแขนง และบริบทพื้นที่ต่าง ๆ ให้เพิ่มมากขึ้น อันจะเป็นส่วนที่สำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

2. เพื่อให้เกิดความหลากหลายในแนวทางการค้นหาทุนทางปัญญาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบท และภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ จึงควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุในทุกสถานศึกษาเพื่อจะได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่มีความเฉพาะของแต่ละชุมชนในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ นักเรียน และประชาชน

3. ด้วยเพราะในแต่ละพื้นที่จะมีความหลากหลายทั้งด้านชาติพันธุ์ และภาษาที่ใช้ในการสื่อสารดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิจัยทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุในพื้นที่ แบบจำเพาะในด้านชาติพันธุ์และภาษา โดยแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรภาคเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่มีความหลากหลาย และลุ่มลึกในมิติขององค์ความรู้ อันจะมีประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างการรับรู้ และเสริมสร้างความเข้าใจอันดีแก่กันของประชาชนในประเทศ

รายการอ้างอิง

ภาษาต่างประเทศ

- Bill Spencer. (2007). **At the Knowledge Advantage Conference Organizational Knowledge Creation Ikujiro Nonaka Held November 11-12 1997**. The National Security Agency. n.p.
- Best, J.W. (1977). **Research in Education**. New Jersey: prentice hall Inc.
- Krejcie, R. V. and D. W. Morgan. (1970). **“Determining Sample Size for Research Activities”**. Educational and Psychological Measurement. 30. pp.607-608
- Daniel Elemchukwu Egbezor and Bright Okanezi. (2008). **Non-Formal Education as a Tool to Human Resource Development: an Assessment**. University of Port Harcourt and Rivers State and College of Education. Port Harcourt.
- Elisabetta Perulli. (2009). **Recognising Non-Formal and Informal Learning: An open Challenge**. Institute for the Development of Workers Training. Rome Italy.
- Good, C. V. (1973). **Dictionary of education**. New York: McGraw-Hill.
- Susan A.Crate. (2006). **Elder Knowledge and Sustainable Livelihoods in Post-Soviet Russia: Finding Dialogue Across the Generations**. Arctic Anthropology. Vol. 43, No.1. n.p.
- Jana Petnuchova. (2012). **Non-formal and Informal Education: Where Does It Go in the Slovak Republic**. Slovak University of Technology. Trnava. Slovak Republic.
- Hideki Maruyama. (2009). **A Potentiality of Non-formal Education Beyond the Boundaries of Developed and Developing Countries : from a Japanese Academic Discourse**. National Institute for Educational Policy Research of Japan. n.p.
- Ikujiro Nonaka. (2006). **Creating Sustainable Competitive Advantage through Knowledge-Based Management**. เอกสารประกอบการบรรยายงานสัมมนาประจำปีของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ วันที่ 18 มกราคม 2550.

Ikujiro Nonaka. (2007). **The Knowledge-Creating Company Harvard Business Review | July–August 2007**. Harvard Business school publishing.

Milada Rabusicova and Ladislav Rusic. (2006). **Adult Education in the Czech Republic – Who Participates and Why**. Faculty of Arts and Faculty of Social Studies. Masaryk University. Brno.

Willer, R.H. (1967). **Leader and Leadership Process**. Boston: Irwin / McGraw-Hill.

ภาษาไทย

โกวิท วรพิพัฒน์. (2529). **การศึกษาตลอดชีวิต รวมบทความการศึกษานอกโรงเรียน เล่ม 5**. กรุงเทพฯ: กรมการศึกษานอกโรงเรียน.

โกวิท วรพิพัฒน์. (2544). **ชีวิตพอเล่า หนังสืออนุสรณ์ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์**. กรุงเทพฯ.

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2538). **สารานุกรมการศึกษาตลอดชีวิต เล่มที่ 1**. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.

กรมอนามัย. (2556). **การประชุมสัมมนาวิชาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุระดับชาติครั้งที่ 1/2556**. เข้าถึงเมื่อ 5 สิงหาคม /2557. เข้าถึงได้จาก http://www.anamai.moph.go.th/ewt_news.php?nid=4852

กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). **แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559**. กรุงเทพฯ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). **ผลประชุมกับฝ่ายสังคมจิตวิทยา ประเด็นร่าง Roadmap ปฏิรูปการศึกษา**. เข้าถึงเมื่อ 2 สิงหาคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.moe.go.th/websm/2014/jul/153.html>.

กรมการพัฒนาชุมชน. (2549). **คู่มือปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน**. สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ.

กรมการปกครอง. **ระบบสถิติทางการทะเบียน**. เข้าถึงเมื่อ 2 สิงหาคม 2557. เข้าถึงได้จาก http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_age_disp.php.

- กุศล สุนทรธาดา. (2553). **บทความเรื่องคุณค่าด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุไทย**. เอกสารวิชาการ
ประชากรและสังคม 2553 .สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.
- ขนิษฐา ศรีรัตน์. (2538). **แหล่งความรู้และกระบวนการจัดการแหล่งความรู้ในชุมชน**.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- ชยากานต์ เรืองสุวรรณและคณะ. (2554). **งานวิจัยการศึกษาแนวการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของ
ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุตำบลหนองฮี อำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด**. คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ณัฐพันธ์ เขจรันันท์. (2544). **ยอดกลยุทธ์การบริหารสำหรับองค์กรยุคใหม่**. กรุงเทพฯ:
เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ทิตินา เขมมณี. (2556). **รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทองอยู่ แก้วไชชะ. (2554). **คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องคิดเป็น**. สำนักงานส่งเสริม
การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่ง ประเทศไทย จำกัด.
- ทองอยู่ แก้วไทรสะ และจันทร์ ชุ่มเมืองปัก. (2544). **เรื่องชีวิตพ่อเล่า: โกวิท วรพิพัฒน์**. อนุสรณ์ใน
งานพระราชทานเพลิงศพ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ.2544.
กรุงเทพฯ.
- เทศบาลตำบลยางเนิ้ง. (2557). **แผนพัฒนา 3 ปี**.สำนักงานปลัดเทศบาลตำบลยางเนิ้ง. เชียงใหม่.
- ธีระพงศ์ สันติภพ. (2553). **บทความเรื่องโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อ
การใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ**. เอกสารวิชาการประชากรและสังคม 2553 สถาบันวิจัย
ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. พิมพ์ครั้งที่1. นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากร
และสังคม.
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2554). **วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 1**. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร. นครปฐม: โรงพิมพ์เพชรเกษม.

- นรินทร์ สังข์รักษา. (2554). วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. นครปฐม: โรงพิมพ์เพชรเกษม.
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2557). การวิจัยและพัฒนาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 6. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญเลิศ มาแสง. (2554). หัวข้อเสวนาเรื่องปฏิรูปการศึกษา. เข้าถึงเมื่อ 5 สิงหาคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.right-livelihoods.org/2012-08-21-09-13-13/item/310-B2.html>.
- บุญดี บุญญากิจ และกมลวรรณ ศิริพานิช. (2545). **Benchmarking** ทางลัดสู่ความเป็นเลิศทางธุรกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สุริยสาส์น.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2544). ยอดกลยุทธ์การบริหารสำหรับองค์กรยุคใหม่. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
- ประเวศ วะสี. (2536). การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น: ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ประเวศ วะสี. (2545). เครือข่ายแห่งปัญญา. มูลนิธิสารณะสุขแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: บริษัทดีไซน์ จำกัด.
- ประเวศ วะสี. (2546). ยุทธศาสตร์ทางปัญญาเพื่ออนาคตของประเทศไทยอนาคตอยู่ที่การเติบโตทางปัญญาไม่ใช่การเติบโตทางเศรษฐกิจ. หนังสือพิมพ์มติชน. กรุงเทพฯ.
- ประเวศ วะสี. (2547). ปัญญาเพื่อการพัฒนาประเทศ. สถาบันคลังสมองของชาติ. กรุงเทพฯ: อูสาการพิมพ์
- ประเวศ วะสี. (2547). การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง. กระทรวงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ.
- ประเวศ วะสี. (2548). การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข. สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. กรุงเทพฯ.
- ประเวศ วะสี. (2549). ระบบการเรียนรู้ใหม่ไปให้พ้นวิกฤติแห่งยุคสมัย. สำนักงานกองทุนสร้างเสริมหลักประกันสุขภาพ. กรุงเทพฯ.
- ประเวศ วะสี. (2555). ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. สำนักงานกองทุนสร้างเสริมหลักประกันสุขภาพ. กรุงเทพฯ: บริษัท เกรด คอมพิวเตอร์ จำกัด

- ประภาพรรณ อุ่่นอบ. (2552). **แนวคิดและวิธีวิทยาการถอดบทเรียน**. เอกสารบรรยายคณะ
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ 21 กันยายน 2552.
- ประภาพรรณ อุ่่นอบ และ พรธิดา วิเศษศิลปานนท์. (2555). **การจัดการความรู้สู่องค์กรแห่ง
ความสุข : แนวคิด และบทเรียนจากกรณีศึกษา**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
สร้างเสริมสุขภาพ. กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เอ. ลีฟวิ่ง จำกัด
- ประพนธ์ ชาติสุข. (2553). **การจัดการความรู้ ฉบับ KM Inside**. สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้
เพื่อสังคม. กรุงเทพฯ.
- ปิยากร หวังมหาพร. (2552). **งานวิจัยเรื่องนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสหภาพยุโรป**. ศูนย์
ยุโรปศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ชรรัตน์ สีมินกุล. (2554). **งานวิจัยเรื่องมาตรการจัดการความรู้**. ศูนย์นิพนธ์สาขาวิชาบริหาร
การศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มณีนภา ชุตินบุตร และนิคม ชมพูหลง. (2538). **แนวทางการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียน
การสอน**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- มูลนิธิสุข-แก้ว แก้วแดง. (2555). **งานวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางในการ
ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนของสำนักงาน กศน.เพื่อสนับสนุนการเข้าสู่
ประชาคมอาเซียนของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2558**. สำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพฯ.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2558). **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. เข้าถึงเมื่อ 25 มกราคม 2558. เข้าถึงได้จาก
<http://www.chaipat.or.th/chaipat/content/porpeing/porpeing.html#porpeing7>
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2559). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย 2559**. กรุงเทพฯ.
- ราชกิจจานุเบกษา. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. เล่มที่ 116 ตอนที่ 74 ก ลงวันที่ 5
กุมภาพันธ์ พ.ศ.2551.
- ราชกิจจานุเบกษา. **พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
พ.ศ. 2551**. เล่มที่125 ตอนที่ 41 ก ลงวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2551.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. เข้าถึงเมื่อ 7 กันยายน
2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/>.

- วโร เฟิงส์วดี. (2553). สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิจารณ์ พานิช. (2547). การจัดการความรู้กับการบริหารราชการแนวใหม่. สถาบันส่งเสริม
การจัดการความรู้เพื่อสังคม. กรุงเทพฯ. สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- วิจารณ์ พานิช. (2547). การจัดการความรู้ : ปัญหาที่ต้องสร้างภายใต้หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า.
เอกสารบรรยายในการประชุมประจำปี สวรส. “พลังปัญญาสู่หลักประกันสุขภาพ” วันที่
19 กุมภาพันธ์ 2547.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). การจัดการความรู้กับการบริหารราชการแนวใหม่. เข้าถึงเมื่อ
28 สิงหาคม 2557. เข้าถึงได้จาก http://www.opdc.go.th/content.php?content_id=622&menu_id=4
- วิจารณ์ พานิช. (2556). การจัดการความรู้กับการประยุกต์ใช้ในงานวิจัย. เอกสารบรรยายในการ
สัมมนาเรื่อง การพัฒนางานวิจัย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายอุดมศึกษา
ภาคเหนือตอนบน ณ มหาวิทยาลัยเนชั่น จ. ลำปาง วันที่ 9 ธันวาคม 2556
- วิจารณ์ พานิช. (2556). KM (แนวปฏิบัติ) วันละคำ : 603. การสนทนาเพื่อปลดปล่อยความรู้ฝังลึก.
เข้าถึงเมื่อ 25 สิงหาคม 2557. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/545269>
- วิจารณ์ พานิช. (2556). การจัดการความรู้ ก้าวข้ามสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. เอกสารบรรยาย
แก่ที่ประชุมคณบดีมหาวิทยาลัยมหิดล 25 กันยายน 2556.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). แนวคิดหลักการและผมสัมฤทธิ์ KM. เอกสารบรรยายในการเสวนาเรื่อง
Knowledge Management โดยเครือข่ายประสานงานศูนย์วิชาการร่วมองค์การอนามัยโลก
และศูนย์ชำนาญการระดับชาติในประเทศไทย ณ คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ 5 มิถุนายน 2556.
- วรางคณา จันทร์คง. (2557). การถอดบทเรียน. เข้าถึงเมื่อ 25 สิงหาคม 2557. เข้าถึงได้จาก
<http://www.stou.ac.th/Schools/Shs/booklet/book571/rsearch571.pdf>
- ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ และคณะ. (2555). กรณีตัวอย่าง: การจัดการศึกษาตลอดชีวิตในต่างประเทศ.
กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

- ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ และคณะ. (2548). การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต: กรณีศึกษาในต่างประเทศ. วารสาร กศน.ปีที่5 ฉบับที่1. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพฯ: บริษัทนำทองการพิมพ์ จำกัด
- ศุภวัฒน์ พลายน้อย. (2549). บทเรียนของการถอดบทเรียนในการจัดการความรู้ภาคประชาสังคม. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม.
- สาโรช บัวศรี. (2558). สารานุกรมศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สาโรช บัวศรี. (2535). สารานุกรมศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สุนทร สุนันท์ชัย และสนอง โลหิตวิเศษ. (2548). การศึกษาตลอดชีวิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2542). การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นในวิทยานิพนธ์ของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2548). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2549). การประเมินอภิมารวิวิทยาและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้. วารสารทักษิณคดี เดือนก.พ.-ก.ค. 2540. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน : คัมภีร์ กศน. หน่วยศึกษานิเทศก์. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ.รัตนะเทรตตั้ง.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2555). งานวิจัยเรื่องกรณีตัวอย่าง: การจัดการศึกษาตลอดชีวิตในต่างประเทศ. หน่วยศึกษานิเทศก์. กรุงเทพฯ.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2556). ผลการประเมิน PISA 2012. กรุงเทพฯ: บริษัท แอดวานซ์ ปรีนติ้ง เซอร์วิส จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). ข้อเสนอแนะการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง. กรุงเทพฯ: บริษัทพรักหวานกราฟฟิค จำกัด

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2555). **สถานะการณ์การศึกษาไทยในเวทีโลก**. กรุงเทพฯ:

บริษัทพรักหวานกราฟฟิค จำกัด

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). **สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2555-2556**.

กรุงเทพฯ: บริษัทพรักหวานกราฟฟิค จำกัด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). **Learning : The Treasure Within**. สำนัก

พัฒนาระบบการศึกษาและวางแผนมหภาค. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2548). **คู่มือการจัดทำแผนการจัดการความรู้**.

กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2549). **เวทีนวัตกรรม 2549**. กลุ่มพัฒนาระบบ

บริหาร. กรุงเทพฯ: บริษัท วิชั่นปรีนแอนด์มีเดีย จำกัด

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). **ชุดเครื่องมือการเรียนรู้ เรื่องการจัดการ**

ความรู้. กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแห่งชาติ. (2556). **คู่มือแปล**

แผนพัฒนาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11สู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2547)

เศรษฐกิจพอเพียง:ทางเลือกในการพัฒนา. กรุงเทพฯ.

สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลยางน่อง. (2557). **ข้อมูลประชากรในเขตพื้นที่เทศบาลตำบล**

ยางน่อง. เชียงใหม่.

สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2557) เข้าถึงเมื่อ 28 สิงหาคม 2557. เข้าถึงได้จาก

<http://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMenu/newStat/home.php>

สุทัศน์ ดวงดีเด่น. (2553). **ถอดบทเรียนหลังทำกิจกรรม**. กรมการแพทย์. กรุงเทพฯ.

สุมาลี สังข์ศรี. (2543). **ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21**. สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.

สุมาลี สังข์ศรี. (2543). **รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21**.

กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

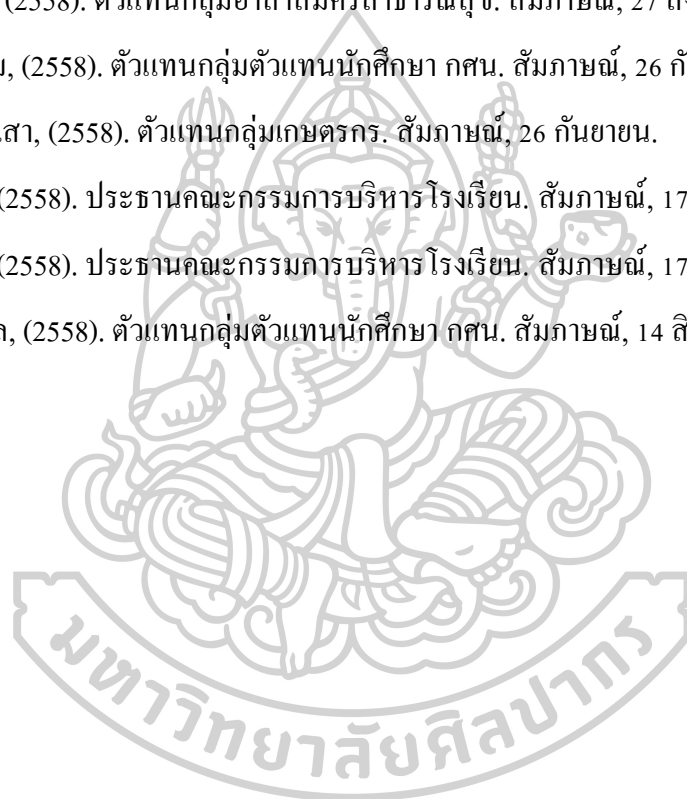
- สมจินตนา ชังเกตุ. (2554). งานวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบห้องสมุดชุมชน. คุยฎีนิพนธ์สาขาวิชาการศึกษาดตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เอกวิทย์ ฌ กลาง. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านลัทธิภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ชาวบ้านไทย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อมรา สุนทรธาดา (2553). งานวิจัยเรื่องอาชีพหลังเกษียณในสังคมตะวันตก. เอกสารวิชาการประชากรและสังคม 2553 .สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.
- อรทัย อาจอ่ำ. (2553). บทความเรื่องแก่แล้วไม่มีคุณค่าจริงหรือ. เอกสารวิชาการประชากรและสังคม 2553. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.
- อารักษ์ อินทร์พยุง. (2554). งานวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษำขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. คุยฎีนิพนธ์สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อาชญญา รัตนอุบล. (2551). พัฒนาการ การเรียนรู้และการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ใหญ่.
คณะครู ศาสตรั จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่. (2551). เอกสารแผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่.

บุคลากร

- กมล หอมหวาน, (2558). นักเรียน. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.
- กมล หอมหวาน, (2558). นักเรียน. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.
- คำไชย ชงชนะ, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.
- จัน ใจป่า, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.
- จ่านง บันทา, (2558). ตัวแทนกลุ่มตัวแทนนักศึกษา กศน. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม.
- เฉลิม สารแปง, (2558). นายกเทศมนตรีตำบลเชิงคอย. สัมภาษณ์, 22 สิงหาคม.
- ชญานิศ คุลอ่อน, (2558). เจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม. สัมภาษณ์, 24 กันยายน.

- ชุมพร หลวงอินตา, (2558). ตัวแทนกลุ่มตัวแทนนักศึกษา กศน. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.
- เดือน เภาใส, (2558). ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.
- ทวีศักดิ์ เข้มพราย, (2558). ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอสันป่าตอง. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.
- เทพโยธิน พันธง, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.
- นงนภัส นันติ, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม.
- เบญจพรรณ ปันกำ, (2558). หัวหน้า กศน.ตำบลจี้เหล็ก. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.
- ปรียา วรรณฤทธิ์, (2558). ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์, 23 พฤศจิกายน.
- ปรียา สุภาศรี, (2558). ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.
- ผ่องพรรณ สมพร, (2558). ตัวแทนกลุ่มตัวแทนนักศึกษา กศน. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม.
- พรรณี ปันชัย, (2558). ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.
- พานเรือน แสงเมือง, (2558). ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.
- พานเรือน แสงเมือง, (2558). ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.
- เพ็ญจิต วุฒิวงศา, (2558). นักเรียน. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.
- เพ็ญจิต วุฒิวงศา, (2558). นักเรียน. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.
- มยุรี หวลอ่อน, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.
- มาลี นพศิริวงศ์, (2558). หัวหน้า กศน.ตำบลยางเนิ้ง. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม.
- รสรินทร์ ดุษดิษฐ์, (2558). ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์, 4 กันยายน.
- รุ่งทิพย์ ขัดขาว, (2558). รองประธานนักเรียน. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.
- รุ่งทิพย์ ขัดขาว, (2558). รองประธานนักเรียน. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.
- ลำจวน ถิ่นคำ, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม.
- รวัดณ์ สินธพานนท์, (2558). ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์, 10 กันยายน.
- วิทยา ปันดี, (2558). ตัวแทนกลุ่มตัวแทนนักศึกษา กศน. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.
- วิไล สูงศักดิ์, (2558). ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม.
- ศรีวรรณ สมเกตุ, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม.
- ศิริลักษณ์ สังข์คำ, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม.
- ส่งศรี ใจป่า, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

- สง่า ไชยมงคล, (2558). ประธานนักเรียน. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.
- สมพร ขันยิ่ง, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.
- สุรเดช แก้วจา, (2558). หัวหน้า กศน.ตำบลเขื่อนผาก. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.
- สุวิทย์ ตาน้อย, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.
- โสพิณพ์ ปัญญากุล, (2558). ตัวแทนกลุ่มตัวแทนนักศึกษา กศน.. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.
- อ่อนใจ บัวแก้ว, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.
- อัญชลี ทิววงศ์, (2558). ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม.
- อำไพ กองงาม, (2558). ตัวแทนกลุ่มตัวแทนนักศึกษา กศน. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.
- อินสอน น้อยเสา, (2558). ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร. สัมภาษณ์, 26 กันยายน.
- อุทัย บุญชื่น, (2558). ประธานคณะกรรมการบริหาร โรงเรียน. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.
- อุทัย บุญชื่น, (2558). ประธานคณะกรรมการบริหาร โรงเรียน. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.
- อุไร ปัญญากุล, (2558). ตัวแทนกลุ่มตัวแทนนักศึกษา กศน. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

**รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจค่าคุณภาพความสอดคล้อง
(แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์)**

1. รองศาสตราจารย์ ดร. นพพร จันทรนำชู
ตำแหน่ง/สังกัด: อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: พัฒนศึกษา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุวี ผลพันธิน
ตำแหน่ง/สังกัด: อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: สถิติการวิจัย
3. นายแพทย์ ดร. กนก อุตวิชัย
ตำแหน่ง/สังกัด: ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านคุณหมอ และนายแพทย์ประจำ
โรงพยาบาลธัญญารักษ์ จังหวัดเชียงใหม่
ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: ผู้เชี่ยวชาญด้านการสาธารณสุข การพัฒนาหลักสูตร
การเรียนการสอน และการบริหารการศึกษา
4. ดร. สมนึก นาห้วยทราย
ตำแหน่ง/สังกัด: ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนบ้านศรีล้อม อำเภอหางดง จังหวัด
เชียงใหม่
ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: การส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. นายศุภกร ศรีศักดิ์
ตำแหน่ง/สังกัด: ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ สำนักงานส่งเสริมศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่
ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: การพัฒนาการเรียนการสอนและการวิจัยด้านการศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจรับรองรูปแบบฯ

1. รองศาสตราจารย์ ดร. นพพร จันทรนำชู
ตำแหน่ง/สังกัด: อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: พัฒนศึกษา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุวรี ผลพันธิน
ตำแหน่ง/สังกัด: อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: สถิติการวิจัย
3. ดร. สมนึก นาห้วยทราย
ตำแหน่ง/สังกัด: ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนบ้านศรีล้อม อำเภอหางดง จังหวัด
เชียงใหม่
ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: การส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. นายศุภกร ศรีศักดิ์
ตำแหน่ง/สังกัด: ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ สำนักงานส่งเสริมศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่
ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: การพัฒนาการเรียนการสอนและการวิจัยด้านการศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
5. นายแพทย์ ดร. กนก อุดวิชัย
ตำแหน่ง/สังกัด: ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านคณมอ และนายแพทย์ประจำ
โรงพยาบาลชัยภูมิ จังหวัดเชียงใหม่
ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: ผู้เชี่ยวชาญด้านการสาธารณสุข การพัฒนาหลักสูตร
การเรียนการสอน และการบริหารการศึกษา

รายชื่อผู้รับรองรูปแบบโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stakeholder)

1. นางปิยวดี ชัยแก้ว
ความเกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
2. นายจ๋านง ปันตา
ความเกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
3. นางรสนา พระศรี
ความเกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มนักศึกษา กศน.ตำบลยางเนิ้ง ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
4. นายสมศักดิ์ สังข์กาลย์
ความเกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มนักศึกษา กศน.ตำบลยางเนิ้ง ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
5. นางวิไล สูงศักดิ์
ความเกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่ม อสม. ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
6. นางสุรพร ต้นฐานกร
ความเกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
7. นางศรีวรรณ สมเกต
ความเกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
8. นางมณฑา บรรเลงประดิษฐ์
ความเกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มอสม. ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
9. นางสาวปิยวดี ชัยแก้ว
ความเกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มผู้นำชุมชน ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
10. นางสาวเรวดี พลาวแสง
ความเกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มนักศึกษา กศน.ตำบลยางเนิ้ง ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
11. นางสาวอุบลวรรณ เฉชมาก ณ.พัทลุง
ความเกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มนักศึกษา กศน.ตำบลยางเนิ้ง ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
12. นางสาวสุข กอสะ
ความเกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มนักศึกษา กศน.ตำบลยางเนิ้ง ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

13. นางสาวแสงเรือง จองโหล

ความเกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มนักศึกษา กศน.ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัด
เชียงใหม่

14. นางสาวสุรัชชา จิรใหม่รัมย์

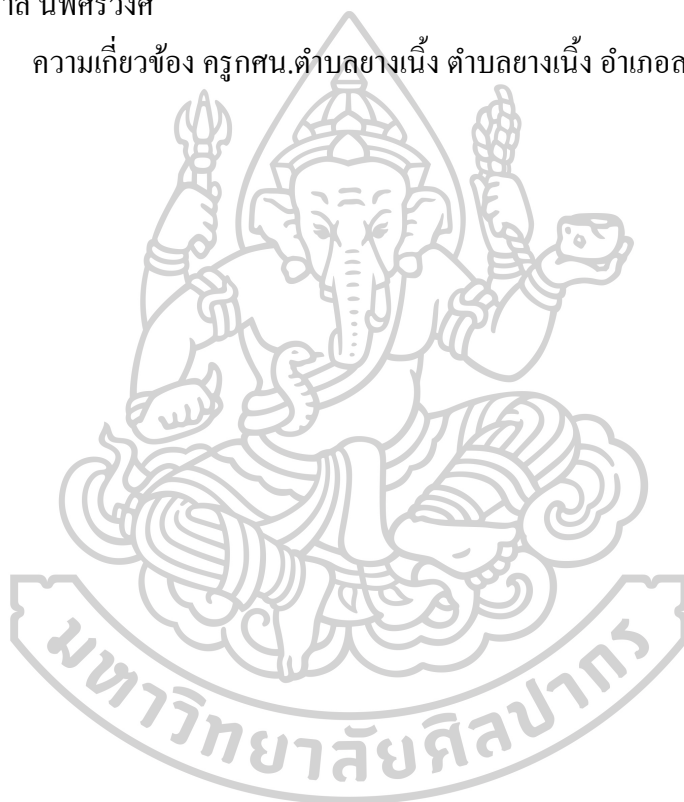
ความเกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

15. นางประณต เริงคำฟู

ความเกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มอสม. ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

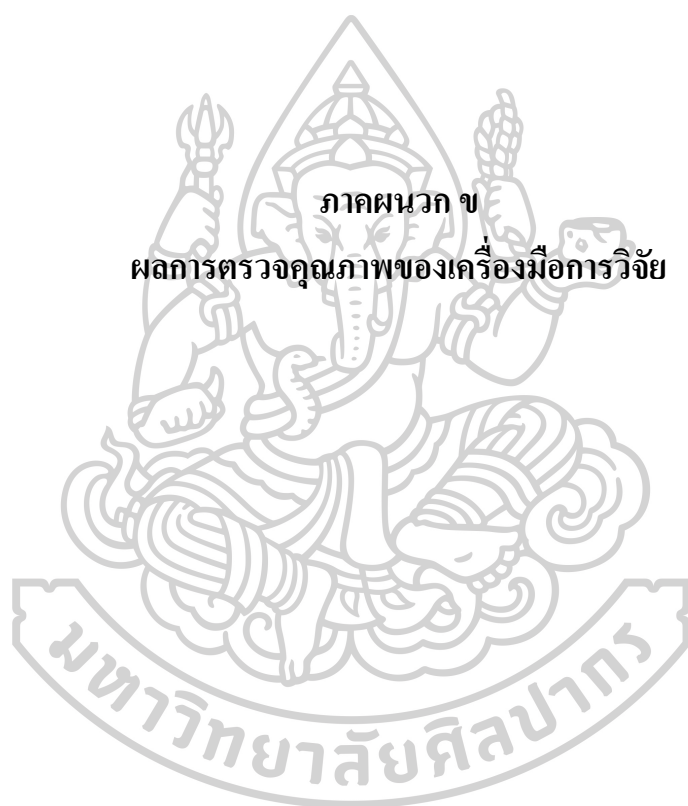
16. นางมาลี นพศิริวงศ์

ความเกี่ยวข้อง ครูกศน.ตำบลยางเนิ้ง ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

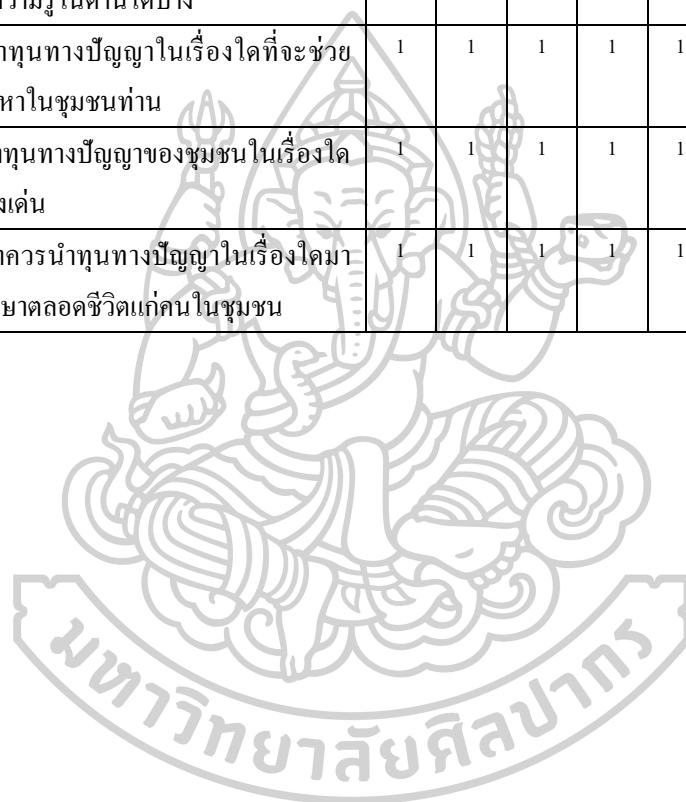
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการประชุมอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

1. ดร.เอกพจน์ เกษมกุลทรัพย์
ตำแหน่ง/สังกัด: ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
2. นางสุธีรา เศษะ
ตำแหน่ง/สังกัด: ผู้จัดการ โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ โครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง
ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: ด้านการจัดการความรู้
3. นายศุภกร ศรีศักดิ์ดา
ตำแหน่ง/สังกัด: ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่
ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
4. ดร.กัญญาพัชร พงษ์ดี
ตำแหน่ง/สังกัด: ผู้อำนวยการ โรงเรียนพระบาท สพป.เชียงใหม่ เขต 6
ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: ด้านส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. ดร.นิติธร เทพเทวิน
ตำแหน่ง/สังกัด: ข้าราชการบำนาญ
ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: ด้านส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 28 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	การประเมินค่าความสอดคล้อง ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม ค่า IOC	แปลความ
		1	2	3	4	5	ข้อเสนอแนะ	
27	ความรู้จากกลุ่มผู้สูงอายุในด้านใดที่คิดว่าควรส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เรียนรู้	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง
28	ผู้สูงอายุในชุมชนของท่านมีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ในด้านใดบ้าง	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง
29	ท่านคิดว่าทุนทางปัญญาในเรื่องใดที่จะช่วยแก้ไขปัญหาในชุมชนท่าน	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง
30	ท่านคิดว่าทุนทางปัญญาของชุมชนในเรื่องใดที่เป็นเรื่องเด่น	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง
31	ท่านคิดว่าควรนำทุนทางปัญญาในเรื่องใดมาจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่คนในชุมชน	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง

ตารางที่ 29 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	การประเมินค่าความสอดคล้อง ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม ค่า IOC	แปลความ
		1	2	3	4	5	ข้อเสนอแนะ	
ตอนที่ 2 การสอบถามสภาพการจัดการศึกษา ตลอดชีวิต								
8	หน่วยงานที่ท่านรับผิดชอบได้ ส่งเสริมการจัดการความรู้ของชุมชน ในระดับใด	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง
9	หน่วยงานที่ท่านรับผิดชอบได้นำ ความรู้ที่ชัดเจน(Explicit Knowledge) ของชุมชนมาจัดการศึกษาแก่ชุมชน เพียงใด	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง
10	หน่วยงานของท่านส่งเสริมให้ชุมชน ใช้ทุนปัญญาในการเรียนรู้เพียงใด	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง
11	ชุมชนมีความตระหนักและเห็น ความสำคัญของการใช้ทุนทางปัญญา	1	1	1	0	1	0.8	สอดคล้อง
12	ชุมชนเองมีการส่งเสริมการใช้ความรู้ จากทุนทางปัญญาของชุมชนระดับใด	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง
13	ชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้จากทุน ทางปัญญาผ่านกิจกรรมต่างๆแก่ เยาวชนในชุมชนระดับใด	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง
14	ชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้จากทุน ทางปัญญาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้าน การประกอบอาชีพแก่คนในชุมชน เพียงใด	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง
15	ชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้จากทุน ทางปัญญาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้าน การพัฒนาสังคมและชุมชนเพียงใด	0	1	1	1	1	0.8	สอดคล้อง

ตารางที่ 29 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	การประเมินค่าความสอดคล้อง ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม ค่า IOC	แปลความ
		1	2	3	4	5	ข้อเสนอแนะ	
ตอนที่ 3 การแสดงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพิ่มเติมแบบปลายเปิด (Open End)								
1	สภาพปัญหาอุปสรรค	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง
2	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ด้านการจัดการ ความรู้	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง
3	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ด้านการใช้ทุน ทางปัญญา	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง
4	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ด้านการจัด การศึกษาตลอดชีวิต	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง
รวม		38	39	39	37	39	0.98	สอดคล้อง

ตารางที่ 30 ค่าดัชนีความสอดคล้องและความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่ม
ผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model)

ข้อ ที่	รายการที่ประเมิน	การประเมินค่าความสอดคล้องของ ผู้เชี่ยวชาญ					รวม ค่า IOC	แปลความ	การประเมินค่าความเหมาะสมของ ผู้เชี่ยวชาญ					รวม ค่า IOC	แปลความ
		1	2	3	4	5			1	2	3	4	5		
ประเมินองค์ประกอบของรูปแบบ SLRT Model															
1	ชื่อรูปแบบ	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
2	หลักการ	0	1	1	1	1	0.8	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
3	วัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
4	ขั้นตอนการค้นหาทุนทางปัญญาโดย ภาพรวม	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	4.1 พบปะพูดคุยของกลุ่มผู้สูงอายุใน ชุมชน (Socialization)	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	4.2 สร้างและแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกผู้ องค์ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Externalization)	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	4.3 วิเคราะห์ทุน ปัญญา (Combination)	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
5	การจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดย ภาพรวม	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	5.1 หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนา อาชีพ	0	1	1	1	1	0.8	สอดคล้อง	0	1	1	1	1	0.8	เหมาะสม
	5.2 หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนา สังคมและชุมชน	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	5.3 หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนา ทักษะชีวิต	0	1	1	1	1	0.8	สอดคล้อง	1	1	0	1	1	0.8	เหมาะสม
6	การสะท้อนกลับการเรียนรู้โดย ภาพรวม	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	6.1 ทักษะเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	6.2 ทักษะเพื่อการดำเนินชีวิต	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	0	0.8	เหมาะสม
	6.3 ทักษะเพื่อพัฒนาอาชีพ	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
8	แผนผังแสดงการพัฒนาในรูปแบบ SLRT Model	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
รวม		13	16	16	16	16	0.97	สอดคล้อง	15	16	15	16	15	0.98	เหมาะสม

ตารางที่ 31 ค่าดัชนีความสอดคล้องและความเหมาะสมของคู่มือรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่ม
ผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model)

ข้อที่	รายการที่ประเมิน	การประเมินค่าความสอดคล้อง ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม ค่า IOC	แปลความ	การประเมินค่าความเหมาะสม ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม ค่า IOC	แปลความ
		1	2	3	4	5			1	2	3	4	5		
องค์ประกอบคู่มือการใช้รูปแบบ SLRT Model															
1	แผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan)	1	0	1	1	1	0.8	สอดคล้อง	1	1	1	1	0	0.8	เหมาะสม
2	หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพโดยภาพรวม	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	2.1 มาตรฐานการเรียนรู้	1	1	0	1	1	0.8	สอดคล้อง	1	1	0	1	1	0.8	เหมาะสม
	2.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	2.3 สารการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	2.4 ระยะเวลาในการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
3	หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตโดยภาพรวม	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	3.1 มาตรฐานการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	3.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	3.3 สารการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	0	1	1	1	1	0.8	เหมาะสม
	3.4 ระยะเวลาในการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
4	หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนโดยภาพรวม	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	4.1 มาตรฐานการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	4.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	4.3 สารการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
	4.4 ระยะเวลาในการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	สอดคล้อง	1	0	1	1	1	0.8	เหมาะสม
5	องค์ประกอบของคู่มือการใช้รูปแบบ SLRT Model โดยภาพรวม	0	1	1	1	1	0.8	สอดคล้อง	1	1	1	1	1	1	เหมาะสม
รวม		16	16	16	17	17	0.97	สอดคล้อง	16	16	16	17	16	0.96	เหมาะสม

ภาคผนวก ค
เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย

แบบสอบถามการวิจัยระยะที่ 1(ด้านข้อมูลและสภาพทั่วไป)

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญา

ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 3 อำเภอ)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้กรอกแบบสอบถาม

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง

2. ปัจจุบันอายุ 1. 21-30 ปี 2. 31-40 ปี 3. 41-50 ปี
 4. 51-60 ปี 5. มากกว่า 60 ปี

3. สถานภาพ 1. โสด 2. สมรส 3. หม้าย/หย่า/แยกทาง

4. การศึกษา 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ 2. ประถมศึกษา
 3. มัธยมศึกษา 4. อนุปริญญา/ปวส.
 5. ปริญญาตรี 6. สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ 1. รับจ้างทั่วไป 2. ข้าราชการ/พนักงาน/หน่วยราชการ
 3. พนักงานรัฐวิสาหกิจ 4. เกษตรกรรม
 5. ทำกิจการส่วนตัว/ค้าขาย 6. พนักงานบริษัท
 7.เกษียณอายุ 8. อื่นๆ

6. รายได้ต่อเดือน 1. ต่ำกว่า 5,000 บาท 2. 5,001-10,000 บาท
 3. 10,001-15,000 บาท 4. 15,001-20,000 บาท
 5. 20,001-25,000 บาท 6. 25,001-30,000 บาท
 7. มากกว่า 30,000 บาท 8. ไม่มีรายได้

7. บทบาททางสังคม 1. อสม. 2. กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน
(ตอบเพียง 1 ข้อ) 3. กลุ่มแม่บ้าน 4. กลุ่มเกษตรกร
 5. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 6. นักศึกษาทศน.

ตอนที่ 2 การสอบถามบริบทและสภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

2.1 คำชี้แจง: เป็นสอบถามระดับความคิดเห็น โดยโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านตามบริบทและสภาพปัจจุบัน โดยมีระดับเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

มาก หมายถึง มีความคิดเห็นระดับมากที่สุด

ปานกลาง หมายถึง มีความคิดเห็นระดับปานกลาง

น้อย หมายถึง มีความคิดเห็นระดับน้อย

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
	ด้านการจัดการความรู้			
1	ชุมชนมีการประชุมเพื่อให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนและเสนอความคิดในเรื่องที่น่าสนใจเพียงใด(ระดับความคิดเห็น)			
2	การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างการประชุมมีประโยชน์ต่อท่านและคนในชุมชนเพียงใด			
3	ท่านได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดในเรื่องราวที่น่าสนใจกับกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนเพียงใด			
4	ผู้สูงอายุในชุมชนได้มีการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องต่างๆที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน			
5	ท่านได้นำความรู้จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างกันในชุมชนมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต			
6	ท่านได้ถ่ายทอดความรู้ของท่านแก่เยาวชนในชุมชนเพียงใด			
7	ชุมชนมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจัดการความรู้ที่น่าสนใจของชุมชนเพียงใด			
8	ชุมชนได้มีการรวบรวมองค์ความรู้ที่น่าสนใจและมีประโยชน์ของชุมชน			
	ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา (ทุนความรู้)			
9	ชุมชนของท่านส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ด้านประเพณี และวัฒนธรรมแก่คนในชุมชนเพียงใด			
10	ชุมชนของท่านส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ด้านการประกอบอาชีพดั้งเดิมของชุมชน แก่คนในชุมชนเพียงใด			

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
11	ชุมชนของท่านได้ส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่คนในชุมชนเพียงใด			
12	ชุมชนของท่านได้ส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในด้านสุขภาพอนามัยแก่คนในชุมชนเพียงใด			
13	ชุมชนได้ส่งเสริมให้เยาวชนได้ศึกษาความรู้จากทุนปัญญาของคนในชุมชนเพียงใด			
14	ความรู้จากทุนทางปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพของท่านเพียงใด			
15	ท่านได้ถ่ายทอดความรู้จากทุนปัญญาแก่คนในชุมชนเพียงใด			
16	ท่านใช้ความรู้จากทุนปัญญาในการสอนบุตรหลานเพียงใด			
	ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต			
17	ชุมชนของท่านมีสถานที่ที่เหมาะสมและเอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน			
18	ชุมชนของท่านมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/บ้านหนังสืออัจฉริยะ			
19	ชุมชนมีการนำความรู้ของคนในชุมชน มาจัดสอนเพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของคนในชุมชน			
20	ชุมชนมีการนำความรู้ของคนในชุมชน มาจัดสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชน ในด้านสุขภาพอนามัย			
21	ชุมชนมีการนำความรู้ของคนในชุมชน มาจัดสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชน ในด้านคุณธรรมจริยธรรม			
22	ชุมชนของท่านมีหน่วยงานการศึกษา มาส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิต			

2.2 คำชี้แจง: เป็นการสอบถามความคิดเห็นโดยโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ข้อที่	รายการ	ความคิดเห็น					
		ก ด้านการ ประกอบ อาชีพ	ข ด้านการ พัฒนา ชุมชน/ สังคม	ค ด้าน ประเพณี วัฒนธรรม	ง การรักษา สุขภาพ/ ยารักษาโรค	จ ด้าน คุณธรรม จริยธรรม	ท เห็นควร ว่าควรใช้ ทุกข้อนี้
1.	การจัดการความรู้ในเรื่องใดบ้างที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของท่าน						
2.	การจัดการความรู้ในเรื่องใดบ้างที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชน						
3.	ท่านคิดว่าเรื่องใดที่การจัดการความรู้จะช่วยส่งเสริมและแก้ปัญหาในชุมชนของท่าน						
4.	ที่ผ่านมามีท่านได้เรียนรู้จากกลุ่มผู้สูงอายุในด้านใดบ้าง						
5.	ท่านมีความสนใจเรียนรู้จากกลุ่มผู้สูงอายุในด้านใด						
6.	ความรู้จากกลุ่มผู้สูงอายุในด้านใดที่ท่านคิดว่าควรส่งเสริมให้คนในครอบครัวท่านได้เรียนรู้						
7.	ท่านคิดว่าผู้สูงอายุในชุมชนของท่านมีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ในด้านใดบ้าง						
8.	ท่านคิดว่าทุนทางปัญญาในเรื่องใดที่จะช่วยแก้ไขปัญหามหาในชุมชนท่าน						
9.	ท่านคิดว่าทุนทางปัญญาของชุมชนในเรื่องใดที่เป็นเรื่องเด่น						
10.	ท่านคิดว่าควรนำทุนทางปัญญาในเรื่องใดมาจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่คนในชุมชน						

ตอนที่ 3

สภาพปัญหาอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านการจัดการความรู้

.....

.....

.....

.....

.....

ด้านการใช้ทุนทางปัญญา

.....

.....

.....

.....

.....

ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามการวิจัยระยะ1 (ด้านข้อมูลและสภาพทั่วไป)

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญา
ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (กลุ่มผู้จัดการศึกษาตลอดชีวิต)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้กรอกแบบสอบถาม

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง

2. ปัจจุบันอายุ 1. 21-30 ปี 2. 31-40 ปี

3. 41-50 ปี 4. 51-60 ปี

3. การศึกษา 1. ปริญญาตรี 2. ปริญญาโท 3. ปริญญาเอก

4. อาชีพ 1. ข้าราชการ 2. พนักงานราชการ

3. อัตราร้าง 4. อื่นๆ.....

5. รายได้ต่อเดือน 1. 15,000 -20,000 บาท 2. 20,001-25,000 บาท

3. 25,001-30,000 บาท 4. มากกว่า 30,000 บาท

6. หน้าที่ความรับผิดชอบ 1. ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอ

2. ผู้จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยระดับตำบล

3. ผู้ส่งเสริมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ 2 การสอบถามบริบทและสภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

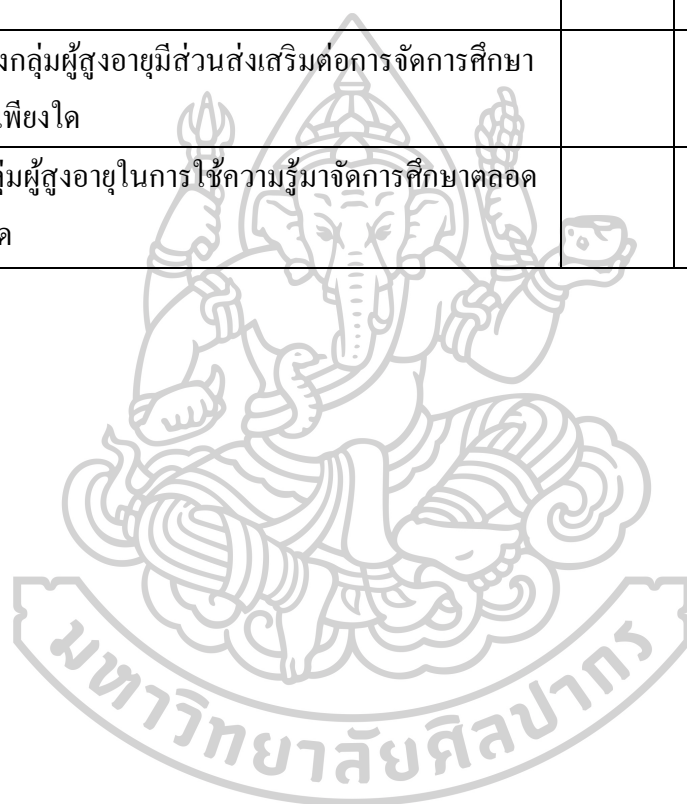
คำชี้แจง: เป็นสอบถามระดับความคิดเห็นโดยโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านตามบริบทและสภาพปัจจุบัน โดยมีระดับเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

- 5 หมายถึง มีความคิดเห็นระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความคิดเห็นระดับมาก
- 3 หมายถึง มีความคิดเห็นระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความคิดเห็นระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีความคิดเห็นระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านการจัดการความรู้					
1	ท่านได้ใช้การจัดการความรู้ในการทำงานเพียงใด (ระดับความคิดเห็น)					
2	คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในเรื่องการจัดการความรู้เพียงใด					
3	การจัดการความรู้มีส่วนส่งเสริมในการพัฒนาทักษะชีวิตของคนในชุมชนเพียงใด					
4	การจัดการความรู้มีส่วนส่งเสริมในการประกอบอาชีพของคนในชุมชนเพียงใด					
5	การจัดการความรู้มีส่วนส่งเสริมการพัฒนาสังคมและชุมชนเพียงใด					
6	การจัดการความรู้มีส่วนส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยแก่คนในชุมชนเพียงใด					
7	องค์ความรู้ที่ได้จากการจัดการความรู้สามารถนำไปใช้ในการจัดการศึกษาแก่ชุมชนเพียงใด					
8	หน่วยงานที่ท่านรับผิดชอบได้ส่งเสริมการจัดการความรู้ของชุมชนในระดับใด					
9	หน่วยงานที่ท่านรับผิดชอบได้นำความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ของชุมชนมาจัดการศึกษาแก่ชุมชนเพียงใด					

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		ดีมาก	ดี	พอใช้	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านการส่งเสริมการใช้ทุนปัญญา (ทุนความรู้)					
10	หน่วยงานของท่านส่งเสริมให้ชุมชนใช้ทุนปัญญา ในการเรียนรู้ เพียงใด					
11	ชุมชนมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการใช้ทุนทางปัญญา					
12	ชุมชนเองมีการส่งเสริมการใช้ความรู้จากทุนทางปัญญาของชุมชน ระดับใด					
13	ชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้จากทุนทางปัญญาผ่านกิจกรรมต่างๆแก่เยาวชนในชุมชนระดับใด					
14	ชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้จากทุนทางปัญญาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพแก่คนในชุมชนเพียงใด					
15	ชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้จากทุนทางปัญญาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการพัฒนาสังคมและชุมชนเพียงใด					
16	ชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้จากทุนทางปัญญาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านพัฒนาทักษะชีวิตเพียงใด					
17	ชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้จากทุนทางปัญญาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยแก่คนในชุมชนระดับใด					
18	การจัดศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำความรู้จากทุนปัญญามาส่งเสริมการเรียนรู้เพียงใด					
	ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต					
19	ชุมชนให้ความสำคัญและส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิต					
20	ชุมชนที่ท่านรับผิดชอบมีสถานที่ ที่เหมาะสมและเอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้เพียงใด					
21	ท่านได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพแก่คนในชุมชน					
22	ท่านได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตแก่คนในชุมชน					
23	ท่านได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสังคมและชุมชน					
24	ท่านได้ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยแก่ชุมชน					

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		ดีมาก	ดี	พอใช้	น้อย	น้อยที่สุด
25	ชุมชนที่ท่านรับผิดชอบมีแหล่งส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยเช่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/บ้านหนังสืออัจฉริยะ					
26	การจัดกิจกรรมการศึกษาของท่านได้นำองค์ความรู้ของชุมชนมาปรับใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่คนในชุมชน					
27	การจัดกิจกรรมการศึกษาของท่านได้นำวิทยากร/ภูมิปัญญาในชุมชนมาเป็นผู้ให้ความรู้					
28	ท่านคิดว่าความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุมีส่วนส่งเสริมต่อการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชนเพียงใด					
29	ท่านได้สนับสนุนกลุ่มผู้สูงอายุในการใช้ความรู้มาจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชนเพียงใด					

ตอนที่ 3

สภาพปัญหาอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านการจัดการความรู้

.....

.....

.....

.....

.....

ด้านการใช้ทุนทางปัญญา

.....

.....

.....

.....

.....

ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

.....

.....

.....

.....

.....

ประเด็นการสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview)

กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

อำเภอที่ศึกษา.....

ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์

.....

ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์

.....

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์

.....

สถานที่สัมภาษณ์

.....

ตอนที่ 1 สภาพบริบททั่วไป

ข้อที่ 1. ภาพรวมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชน

- แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมีที่ไหนบ้าง
- ปัจจุบันชุมชนของท่านใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการค้นหาความรู้ของชุมชนบ้างหรือไม่ ในด้านใดบ้าง
- ชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากการจัดการความรู้ของคนในชุมชนอย่างไร
- ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างไรบ้าง
- ชุมชนมีวิธีการรวบรวมความรู้ของชุมชนอย่างไร
- ชุมชนมีระบบจัดเก็บความรู้ของชุมชนอย่างไร
- ชุมชนมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ของคนในชุมชน อย่างไร
- ชุมชนมีเรื่องเด่นๆที่ใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน
- ชุมชนมีภูมิปัญญาที่ท่านและด้านใดบ้าง
- ที่ผ่านมามีความรู้จากทุนปัญญา/ทุนความรู้ในชุมชนเรื่องใดบ้างที่ท่านคิดว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้
- ที่ผ่านมามีความรู้จากทุนปัญญาในชุมชนเรื่องใดบ้างที่ท่านคิดว่าสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนให้มีความน่าอยู่

-ชุมชนเคยมีการนำความรู้ของคนในชุมชนมาจัดทำเป็นหลักสูตรบ้างหรือไม่ เรื่องอะไร

-สภาพปัญหาของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนเป็นอย่างไร

-อะไรที่ท่านคิดว่าเป็นจุดแข็งของชุมชนท่าน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่คนในชุมชนได้

ตอนที่ 2. การสอบถามสภาพความต้องการจำเป็น

ข้อที่ 1. ท่านคิดว่าชุมชนควรมีการค้นหาภูมิปัญญาของชุมชนในด้านใดเพิ่มขึ้นบ้าง

ข้อที่ 2. ท่านคิดว่าการจัดการความรู้ของชุมชนท่านควรมีวิธีการอย่างไร

ข้อที่ 3. ท่านคิดว่ามีอะไรบ้างที่ควรพัฒนาปรับปรุงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการความรู้ของชุมชนท่าน

ข้อที่ 4. ท่านคาดหวังให้ชุมชนมีการส่งเสริมการใช้ความรู้จากทุนทางปัญญาของคนในชุมชนในด้านบ้าง และอย่างไร

ข้อที่ 5. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านควรมีการพัฒนา รูปแบบการจัดเก็บความรู้ของชุมชนในด้านใดบ้างและอย่างไร

ข้อที่ 6. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านควรมีการแบ่งปันความรู้ในด้านใดเพิ่มขึ้นบ้าง และทำอย่างไร

ข้อที่ 7. ท่านคิดว่าวิธีการใดบ้างที่จะช่วยเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงองค์ความรู้ของคนในชุมชนเพื่อใช้ในการเรียนรู้ได้

ข้อที่ 8. ท่านคิดว่าชุมชนควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในด้านใดเพิ่มขึ้นบ้าง

ข้อที่ 9. ท่านคิดว่าชุมชนควรมีการจัดทำแหล่งเรียนรู้ของชุมชนเพิ่มในด้านใดบ้าง

ข้อที่ 10. ท่านคิดว่าควรนำความรู้ของชุมชนในเรื่องใด/หัวข้อใดบ้างมาจัดทำเป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่คนในชุมชน

ข้อที่ 11. ท่านคิดว่าวิธีที่จะส่งเสริมให้เกิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในชุมชนของท่าน ท่านคิดว่ามีวิธีการอย่างไร

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของชุมชน

-ด้านการจัดการความรู้

-ด้านการใช้ทุนปัญญา (ทุนความรู้) มาใช้ในชุมชน

-ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชน

ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) ของกลุ่มผู้จัดการศึกษา
ตลอดชีวิต

อำเภอที่ศึกษา.....

ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์

.....

ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์

.....

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์

.....

สถานที่สัมภาษณ์

.....

ตอนที่ 1 สภาพบริบททั่วไป

ข้อที่ 1. ภาพรวมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของอำเภอที่ท่านรับผิดชอบ

- วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้
- ความสอดคล้องของหลักสูตรกับบริบทวิถีชุมชน
- แหล่งการเรียนรู้ในอำเภอมีอะไรบ้าง
- สื่อในการจัดกระบวนการเรียนรู้
- กลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาศึกษาในปัจจุบัน
- ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างไร
- สภาพปัญหา

ข้อที่ 2. ภาพรวมของการใช้ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาของอำเภอที่ท่านรับผิดชอบ

- หน่วยงานท่านมีภูมิปัญญาด้านใดบ้าง
- หน่วยงานท่านได้ใช้ความรู้จากทุนปัญญามาจัดการศึกษาในเรื่องใดบ้าง
- กิจกรรมที่น่าสนใจในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม
- อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน/อำเภอคืออะไร
- ภาคีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยใช้ทุนทางปัญญากับคน.บ้าง
- สภาพปัญหา

ข้อที่ 3. ภาพรวมด้านการจัดการความรู้

- วิธีการค้นหาความรู้ของคนในชุมชน
- วิธีการรวบรวมจัดเก็บองค์ความรู้
- รูปแบบและวิธีการเผยแพร่องค์ความรู้ของชุมชน กศน.ทำอย่างไร

ตอนที่ 2. การสอบถามสภาพความต้องการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ข้อที่ 1. ท่านคิดว่าอะไร คือความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของอำเภอ

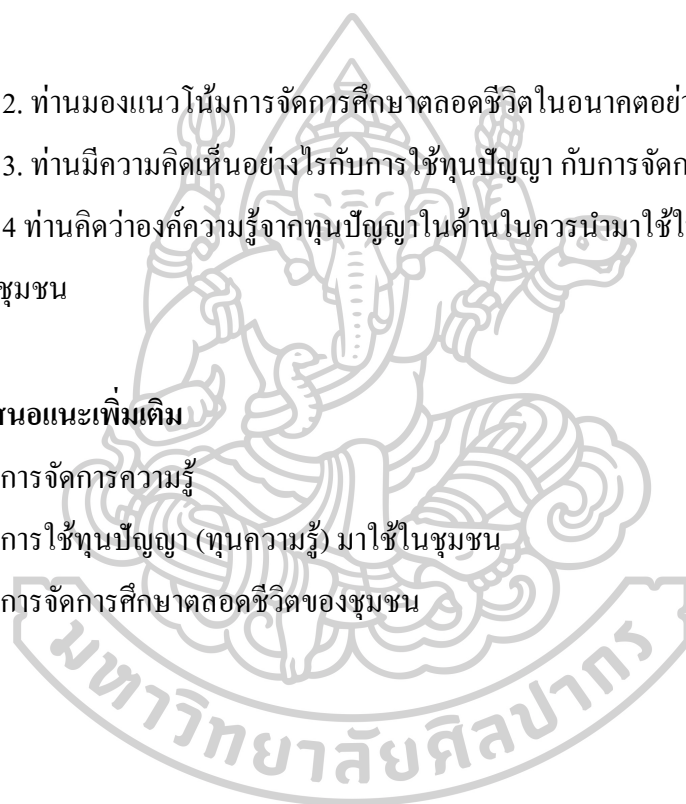
ข้อที่ 2. ท่านมองแนวโน้มการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในอนาคตอย่างไร

ข้อที่ 3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการใช้ทุนปัญญา กับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ข้อที่ 4 ท่านคิดว่าองค์ความรู้จากทุนปัญญาในด้านใดควรนำมาใช้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- ด้านการจัดการความรู้
- ด้านการใช้ทุนปัญญา (ทุนความรู้) มาใช้ในชุมชน
- ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชน

ภาคผนวก ง

คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญา
ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

**คำชี้แจง: สำหรับผู้ใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญา
ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต**

1. ควรศึกษาคู่มือให้เข้าใจก่อนนำรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงาน
2. ควรศึกษาให้มีความเข้าใจในบริบทการดำเนินชีวิต ประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชุมชนในระดับหนึ่งก่อนจะดำเนินการศึกษาตามรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้การศึกษานั้นประสบผลสำเร็จและสามารถนำทุนปัญญาที่ได้มาจัดการศึกษาได้จริง
3. ควรมีความตระหนักถึงจุดมุ่งหมายหลักของรูปแบบในการใช้ทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
4. ควรแสวงหาภาคีเครือข่ายต่างๆ ที่มีในชุมชนเช่น กลุ่ม อสม. กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาสาสมัครกศน. เป็นต้น เพื่อร่วมกันในการดำเนินการศึกษาซึ่งจะทำให้การศึกษาได้ข้อมูลในเชิงลึก เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและเป็นการเสริมสร้างเจตคติที่ดีในการเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ที่เป็นทุนปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

1. SLRT Model หมายถึง รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อนำความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุมาใช้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

2. S หมายถึง การค้นหาและแบ่งปันทุนทางปัญญา (Search and sharing for Intellectual Knowledge) เป็นขั้นตอนการศึกษาเพื่อถอดองค์ความรู้ (ทุนปัญญา) ของกลุ่มผู้สูงอายุโดยใช้แนวคิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management) แบบ (SECI Model) ของโนนากะและทาเคอุชิ (Nonaka & Takeuchi, 1995) มาเป็นเครื่องมือ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนกระบวนการ/กิจกรรมดังนี้

2.1 กิจกรรมการพบปะพูดคุยของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน (Socialization : S) หมายถึง รูปแบบการจัดกิจกรรมโดยใช้วิธีแบบการสนทนากลุ่มผู้สูงอายุ (Focus Interview) เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยในสิ่งที่ปฏิบัติของแต่ละคนตามประสบการณ์ ความถนัดความชำนาญ การประกอบอาชีพ และกิจกรรมการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อหาองค์ความรู้ที่น่าสนใจของผู้สูงอายุในแต่ละด้านออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน

2.2 กระบวนการสร้างและแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกสู่องค์ความรู้ที่ชัดเจน (Externalization : E) หมายถึง กระบวนการเพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่ฝังลึกของผู้สูงอายุโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) วิทยุบุคคลแบบเจาะจงเฉพาะประเด็นเพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่น่าสนใจจากการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ฯลฯ โดยผู้สัมภาษณ์จะต้องมีความเข้าใจในบริบทการดำเนินชีวิต ประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชุมชนในระดับหนึ่งก่อน จึงทำให้การดำเนินการสัมภาษณ์ในครั้งนี้เป็นธรรมชาติเกิดการถ่ายทอดแบ่งปันองค์ความรู้ที่ดี

2.3 กระบวนการวิเคราะห์ทุนปัญญา (Combination of Intellectual Capital : C) เพื่อนำทุนปัญญาที่ได้ไปจัดการศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง ขั้นตอนการนำเสนอข้อมูลและองค์ความรู้ที่ได้จากการถอดองค์ความรู้ (Explicit Knowledge to Explicit knowledge) มาวิเคราะห์จัดหมวดหมู่องค์ความรู้ เป็นทุนปัญญาในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ทุนทางปัญญาในการจัดศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต 2) ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ 3) ทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

3. L หมายถึง ขั้นการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (Learning Lifelong Education) วิธีการนำทุนปัญญามาจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้เกิดทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเอง สามารถดำเนินได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ โดยใช้การนำกระบวนการเรียนรู้แบบ คิดเป็น ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล 3 ด้านคือ ข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคม ข้อมูลวิชาการ มาบูร

นการร่วมกันในการเรียนรู้เพื่อคิดแก้ไขปัญหา และค้นหาจุดร่วมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามอัตภาพของตนเองและชุมชน

4. R หมายถึง **ขั้นสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection)** เป็นกระบวนการเพื่อสะท้อนเจตคติ (Attitude) หลังจากได้เรียนรู้ทบทวนทางปัญญา เพื่อแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่สะท้อน ที่ส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน หลังจากได้เรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทบทวนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

5. T หมายถึง **ขั้นการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Transformative Learning)** ใช้การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากขั้นร่วมสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) R เพื่อสรุปผลและหาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Transformative Learning) ดังนี้ 1) ประเด็นด้านทักษะความรู้พื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามบริบทชุมชน (Affective Attributes) 2) ด้านความรู้ความเข้าใจในทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Cognitive Attributes) 3) ด้านเจตคติที่ดีในการเห็นคุณค่าของทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Psychomotor Attributes)

6. การฟังแบบลึกซึ้ง (Deep Listening) หมายถึง วิธีการสัมภาษณ์ที่กำหนดให้ผู้สัมภาษณ์มีพฤติกรรมและทักษะประกอบด้วย (1) ทักษะในการฟังและการจับใจความที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ถ่ายทอดข้อมูลหรือสื่อสารได้อย่างถูกต้อง (2) มีความรู้และข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้สัมภาษณ์และบริบทของชุมชนเพื่อสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์ประกอบด้วยกับข้อมูลอื่นๆ ได้เพื่อความสมบูรณ์ของการสัมภาษณ์

7. ทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน (Basic life skills of people in the community) หมายถึง ทบทวนปัญญาที่ส่งเสริมให้เกิดทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต การแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองอย่างมีความสุขตามอัตภาพซึ่งประกอบด้วย (1) ทบทวนปัญญาที่ส่งเสริมทักษะในการประกอบอาชีพ (Occupational skills) (2) ทบทวนปัญญาที่ส่งเสริมทักษะในการดำเนินชีวิต (Life skills) (3) ทบทวนปัญญาที่ส่งเสริมทักษะในการพัฒนาสังคมและชุมชน (Development and community skills)

รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model)

ความเป็นมาและความสำคัญ

จากสภาพการในปัจจุบันพบว่าระบบการจัดการศึกษาของไทยเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความรู้เฉพาะทาง เฉพาะเรื่อง เพื่อให้เหมาะสมกับภาระงาน (Knowledge Worker) ตามแนวคิดของการพัฒนากระแสหลัก (Modernization) ที่เน้นสร้างคนสมัยใหม่ (Modern Man) ดังนั้นระบบการศึกษาของไทยจึงประสบปัญหา ซึ่งสามารถจำแนกมูลเหตุของปัญหาได้ดังนี้ 1) เราจัดการศึกษาโดยใช้วิชาเป็นตัวตั้ง แต่ไม่ได้คำนึงถึงบริบทของสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นของสังคมถิ่นอาศัยนั้นๆ 2) เนื่องจากการศึกษาที่ใช้วิชาเป็นตัวตั้ง คนในครอบครัวและชุมชน จึงไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตนเอง ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางความรู้ ความคิด และทัศนคติของคนในครอบครัวที่ต่างวัยกัน เพราะมองว่าความรู้ของคนในครอบครัว และชุมชน ไม่สามารถส่งผลให้พวกเขาได้มีคะแนนสูงขึ้นได้ 3) การละเลยขององค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้จากวัฒนธรรมสิ่งดีงามส่งผลให้เป็นชุมชนที่ขาดโอกาสเพราะไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเอง 4) คนรุ่นใหม่ขาดทอดองค์ความรู้ที่จะใช้เป็นทุนในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องตามบริบทของชุมชน ดังนั้นระบบการศึกษาปัจจุบันจึงกลายเป็นตัวทำลายศีลธรรมพื้นฐาน โดยไม่รู้ตัว ซึ่ง *ศีลธรรมพื้นฐานคือการเคารพคุณค่า ศักดิ์ศรี ความเป็นคนของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน* (ประเวศ วะสี, 2546: 5) เราจึงควรกลับมามองตนเองและพยายามค้นหาองค์ความรู้ที่มีในชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุ ก็เป็นกลุ่มคนที่มีองค์ความรู้อันเกิดจากมวลประสบการณ์ที่สั่งสมจากการทำงาน การดำเนินชีวิต วัฒนธรรม วิถีชุมชน และในปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Age Society) เราจึงควรนำองค์ความรู้ของผู้สูงอายุในชุมชน มาใช้ในการจัดการศึกษา โดยการถอดองค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของผู้สูงอายุออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) นั้น โดยใช้การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) แบบ (SECI Model) ของ โนนากะและทาเคอุชิ (Nonaka & Takeuchi, 1995) มาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการนำองค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพของกลุ่มผู้สูงอายุ ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เพื่อจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนให้มีความสุขตามอัธยาศัย

หลักการ

รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) ให้คุณค่ากับทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุเพราะเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่ายังสามารถนำมาใช้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขตามอัตภาพของตนเองและชุมชนได้ ซึ่งหลักการดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานมาจากแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2548) ที่มองว่า “ความรู้ในตัวคนได้มาจากวิถีชีวิต จึงสอดคล้องและมีประโยชน์ต่อชีวิตและวิถีการอยู่ร่วมกัน ถ้าเคารพความรู้ในตัวคน การศึกษาก็จะเปลี่ยน สังคมจะเปลี่ยน ดังนั้นการจัดการความรู้ คือรูปธรรมของการเคารพความรู้ในตัวคน” และนำแนวคิดการจัดการความรู้แบบ (SECI Model) ของ Nonaka & Takeuchi (1995) มาเป็นเครื่องมือในการค้นหาองค์ความรู้ที่ฝังลึกของกลุ่มผู้สูงอายุออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน เพื่อนำมาจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็นของโกวิท วรรณพิพัฒน์ (2529) เพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนให้มีความสุขตามอัตภาพ

วัตถุประสงค์

เพื่อชี้แจงแนวทางและสร้างความรู้ความเข้าใจในการนำรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ไปใช้ในการค้นหาทุนทางปัญญาและการจัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้นเพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินงานตามรูปแบบ (SLRT Model)

1. การเตรียมการ

-จัดทำแผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan) เพื่อการวางแผนการดำเนินงาน ทั้งในเรื่องกิจกรรม วิธีการ ระยะเวลา กลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factor) 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการค้นหาทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ 2) ขั้นตอนการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 3) ขั้นตอนการสะท้อนกลับการเรียนรู้

-ดำเนินการประสานงานกับชุมชนและเครือข่ายต่างๆ ทั้งครู กศน. ตำบล , ประธานกลุ่มออม. , ผู้นำชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจ

2. ดำเนินการจัดกิจกรรม (SLRT Model)

การดำเนินการศึกษาวิจัยตามรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (SLRT Model) มีขั้นตอนในการศึกษาประกอบด้วย 1) ขั้นการค้นหาทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ 2) ขั้นการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 3) ขั้นการสะท้อนกลับการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 S = ขั้นค้นหาและแบ่งปันทุนทางปัญญา (Search and sharing Intellectual Knowledge) ขั้นตอนค้นหาทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ ใช้การจัดการความรู้ (Knowledge Management) แบบ SECI Model (Nonaka&Takeuchi 1995) เป็นเครื่องมือ เพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อของชุมชนซึ่งมีวิธีการดังนี้

2.1.1 Socialization กิจกรรมการพบปะพูดคุยของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน (Tacit Knowledge) กิจกรรมประกอบด้วย

-จัดเวทีสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้สูงอายุ (Focus Group) เพื่อสอบถามข้อมูลและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยในสิ่งที่ปฏิบัติดีของแต่ละคนตามประสบการณ์ ความถนัด ความชำนาญ การประกอบอาชีพ และกิจกรรมการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อรวบรวมข้อมูลใช้ที่ได้นำมาจำแนกองค์ความรู้ที่น่าสนใจในเบื้องต้นโดยการจำแนกออกเป็น

(1) **องค์ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ** ซึ่งจะเป็นความรู้ที่ส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานด้านการประกอบอาชีพแก่คนในชุมชน เช่นการทำสวนลำไย การปลูกผักปลอดสารพิษ การทำปุ๋ยหมัก การทำขนม การทำอาหารพื้นเมือง งานประดิษฐ์ งานหัตถกรรม งานจักสาน เป็นต้น

(2) **องค์ความรู้ด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน** ซึ่งจะเป็นความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุที่ส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการสร้างความสามัคคี การร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมและชุมชนของตนเอง เช่น องค์ความรู้ตามความเชื่อของชุมชน องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณี องค์ความรู้ตามความเชื่อในพระพุทธศาสนา องค์ความรู้ในการจัดการชุมชนให้น่าอยู่ องค์ความรู้ในการส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน องค์ความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน องค์ความรู้เรื่องเหมืองฝาย เป็นต้น

(3) **องค์ความรู้ด้านการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิต** ซึ่งจะเป็นความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุที่ส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน เช่นองค์ความรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม องค์ความรู้ตามความเชื่อวัฒนธรรมชุมชน องค์ความรู้ในการอบรมสั่งสอนบุตรของคนในชุมชน องค์ความรู้ด้านความพอเพียง องค์ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยและยาสมุนไพร เป็นต้น

2.1.2 Externalization การสร้างและแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกสู่องค์ความรู้ที่ชัดเจน (Tacit Knowledge to Explicit Knowledge) กิจกรรมประกอบด้วย

-การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เพื่อสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ที่น่าสนใจและโดดเด่นเป็นรายบุคคล แบบเจาะจงเพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่น่าสนใจให้มีความครอบคลุมในประเด็นต่างๆ มากขึ้น ซึ่งในขั้นตอนนี้ได้รับความร่วมมือจาก อาสาสมัครคน.และนักศึกษา กศน. เป็นผู้สัมภาษณ์เนื่องจากบุคคลเหล่านี้เป็นคนในพื้นที่ซึ่งความเข้าใจบริบทของชุมชน และมีความคุ้นเคยกับกลุ่มผู้สูงอายุทั้งในฐานะเครือญาติและเพื่อนบ้านเป็นอย่างดี จึงทำให้การดำเนินการสัมภาษณ์ในครั้งนี้สามารถเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ ได้ง่าย และการถ่ายทอดความรู้ของผู้สูงอายุมักมีความเป็นธรรมชาติมากขึ้น ซึ่งผู้สัมภาษณ์จะต้องดำเนินการฟังแบบลึกซึ้ง (Deep Listening) เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครบถ้วนสามารถแปลค่าจากความรู้ที่ได้จากการฟัง (Tacit Knowledge) มาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เพื่อนำมารวบรวมวิเคราะห์เป็นทุนทางปัญญาของชุมชนในด้านต่างๆ ทั้ง 3 ด้าน

2.1.3 Combination of Intellectual Capital การวิเคราะห์ทุนปัญญา (Explicit Knowledge to Explicit knowledge) มีขั้นตอนประกอบไปด้วย

- (1) การรวบรวมองค์ความรู้จำแนกหมวดหมู่
- (2) การวิเคราะห์ความรู้เป็นทุนทางปัญญา ด้านต่างๆประกอบด้วย
 - ทุนปัญญาที่ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ
 - ทุนปัญญาที่ส่งเสริมการพัฒนาสังคมและชุมชน
 - ทุนปัญญาที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะชีวิต
- (3) นำทุนปัญญาที่ได้มาจัดทำเป็นหลักสูตรระยะสั้นเพื่อใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้อันประกอบด้วย

- (1) หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ
- (2) หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน
- (3) หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

2.2 L = **ขั้นการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (Learning Life Long Education)** เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยนำหลักสูตรระยะสั้นซึ่งได้จากทุนปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนอันประกอบด้วย (1) หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ (2) หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน (3) หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต มาจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็นของ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ (2529) เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีทักษะขั้นพื้นฐานใน

การดำเนินชีวิตที่เพิ่มขึ้น สามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนาตนเอง การแก้ไขปัญหา และการปรับตัว
 เองให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงมีความกลมกลืนกับวัฒนธรรมและบริบทของชุมชน ตาม
 มาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละหลักสูตร

2.2.1 กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็นของ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์
 (2529) ในการจัดการเรียนรู้หลักสูตรระดัต้นนั้น จะเน้นการวิเคราะห์ข้อมูล 3 ด้าน ได้แก่

(1) ข้อมูลตนเอง โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการสำรวจความสามารถและ
 ศักยภาพของตนเอง เพื่อพัฒนานำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาตนเอง

(2) ข้อมูลสังคม โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักสำรวจถึงสภาพปัญหา ความ
 ต้องการ สภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่
 ตนเองได้เรียนรู้ เพื่อใช้เป็นฐานในการคิดวิเคราะห์

(3) ข้อมูลวิชาการ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาข้อมูลจากภายนอกที่
 นำเชื่อถือได้ เพื่อให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการสมัยใหม่ และสามารถนำความรู้
 เหล่านั้นมาบูรณาการกับความรู้ในหลักสูตรระยะสั้นที่ตนเองได้เรียนรู้ เพื่อคิดแก้ไขปัญหา พัฒนา
 ตนเอง และชุมชน

2.3 R= **ขั้นการสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection to Learning)** เพื่อร่วมกันทบทวน
 กระบวนการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาและร่วมกันสะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆในการปรับปรุง
 พัฒนารูปแบบ ประกอบด้วยกิจกรรม

-**การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้น** เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการ
 เรียนรู้ได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการเรียนรู้ที่สะท้อนเจตคติ (Attitude) ในการ
 ส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานเพื่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนซึ่งประกอบด้วย

-ทักษะเพื่อพัฒนาอาชีพ (Occupational skills)

-ทักษะเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน (Development and community skills)

-ทักษะเพื่อการดำเนินชีวิต (Life skills)

-**จัดเวทีเสวนาการเรียนรู้ร่วมกันหลังการศึกษาค้นคว้า (After Action Review)** ร่วมกับ
 กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มอาสาสมัครกศน. กลุ่มนักศึกษา กศน. และภาคีเครือข่ายแบบ
 กัลยาณมิตร ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

(1) การทบทวนผลของการเรียนรู้

(2) การนำเสนอผลการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

(3) การรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อสะท้อนเจตคติ (Attitude) ของรูปแบบการศึกษาในการส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนซึ่งประกอบด้วย

- ทักษะเพื่อพัฒนาอาชีพ (Occupational skills)
- ทักษะเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน (Development and community skills)
- ทักษะเพื่อการดำเนินชีวิต (Life skills)

2.4 T= **ขั้นการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Transformative Learning) T** ใช้การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากขั้นร่วมสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) R เพื่อสรุปผลและหาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Transformative Learning) ดังนี้ 1) ประเด็นด้านทักษะความรู้พื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามบริบทชุมชน (Affective Attributes) 2) ด้านความรู้ความเข้าใจในทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Cognitive Attributes) 3) ด้านเจตคติที่ดีในการเห็นคุณค่าของทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Psychomotor Attributes)

เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

1. ด้านการจัดการความรู้เพื่อค้นหาทบทวนทางปัญญา มีประเด็นดังนี้

1.1 การค้นหาความรู้เพื่อเป็นทบทวนทางปัญญาโดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์เพื่อถอดองค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของผู้สูงอายุออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) นั้นผู้สัมภาษณ์ควรต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในบริบทของชุมชนและมีความคุ้นเคยกับผู้สูงอายุในระดับหนึ่ง และควรมีการชี้แจงถึงแนววิธีการสัมภาษณ์ การฟังแบบลึกซึ้ง (Deep Listening) เพื่อให้การสัมภาษณ์นั้นเลื่อนไหลเป็นธรรมชาติ ในการดึงความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของผู้สูงอายุออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ออกมาเป็นทบทวนทางปัญญาให้ได้มากที่สุด

1.2 บรรยากาศในการสัมภาษณ์ ต้องส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นแบบธรรมชาติ ผู้สัมภาษณ์ไม่ควรใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และเคร่งครัดมากเกินไป

1.3 หลังการสัมภาษณ์ควรมีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ในเนื้อหาของทบทวนทางปัญญา

2. ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต มีประเด็นดังนี้

2.1 ทบทวนทางปัญญาที่ได้นั้นเป็นความรู้เฉพาะถิ่นดังนั้นการนำองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้จัดการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องของบริบทชุมชน วิธีการดำเนินชีวิต ความเชื่อ

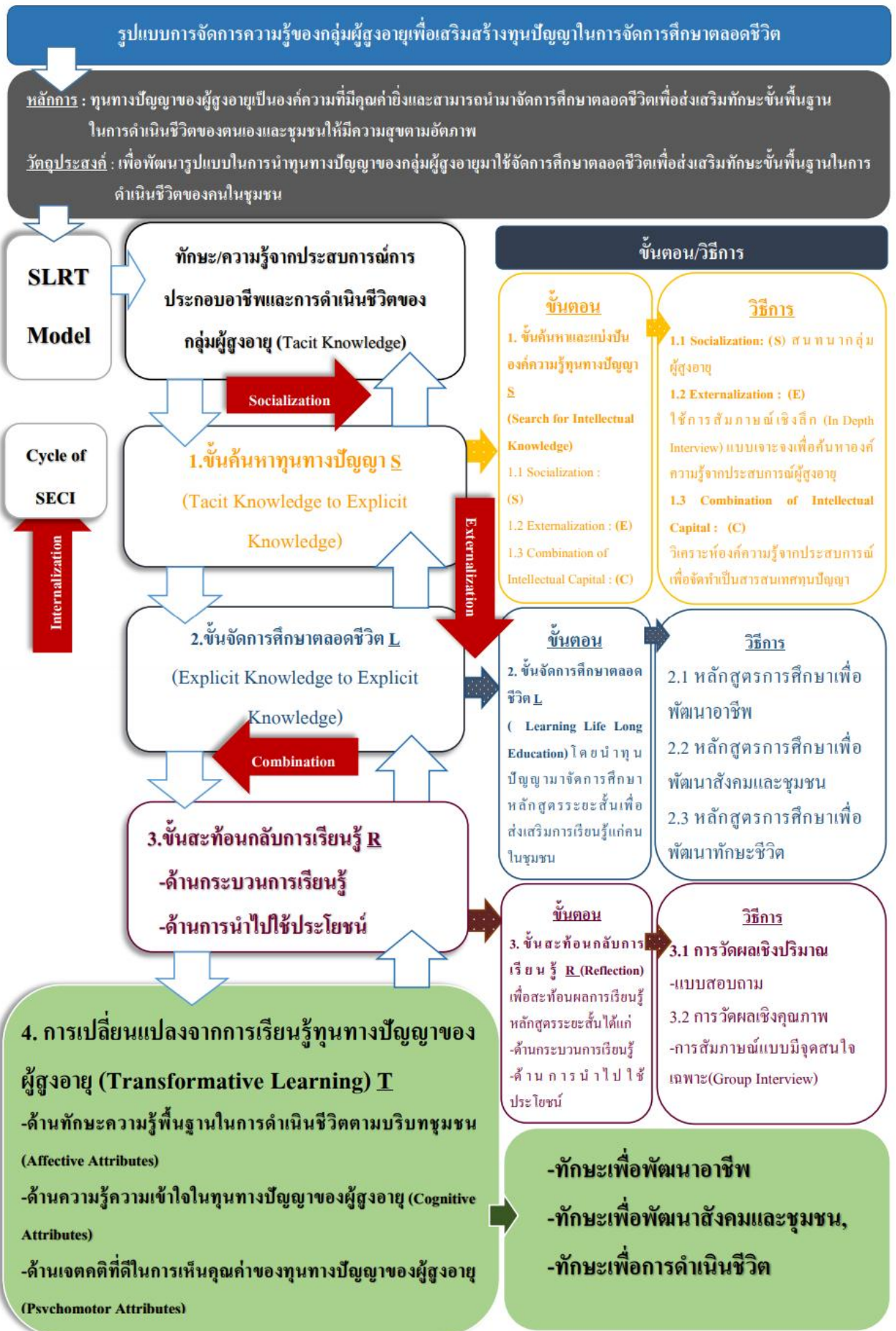
ด้านศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งจะทำให้การนำทุนปัญญาไปใช้จะได้ผลสามารถส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนได้

2.2 การนำทุนปัญญามาจัดทำเป็นหลักสูตรต่างๆ ควรคำนึงถึงจุดประสงค์และความคาดหวังในการจัดการศึกษาในแต่ละหลักสูตรเพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนได้

2.3 การจัดการศึกษาควรมีให้ผู้สูงอายุซึ่งเป็นภูมิปัญญาในวิชานั้นๆ ที่เราได้ไปถอดองค์ความรู้มาเป็นครูหรือวิทยากรให้ความรู้แก่คนชุมชนเพื่อส่งเสริมสร้างสภาพภูมิใจในความรู้ที่ตนมีของผู้สูงอายุ และเสริมสร้างความตระเห็นความสำคัญของความรู้ที่เป็นทุนปัญญาของคนในชุมชน

2.4 การจัดการศึกษาตลอดชีวิตควรแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายต่างๆ เพื่อร่วมจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุผลตามรูปแบบ

**ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาตามรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุ
เพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ชุมชน (SLRT Model)**

1. **ขั้นการค้นหาและแบ่งปันองค์ความรู้ทุนทางปัญญา (Search and Sharing Intellectual Knowledge)** ขั้นค้นหาและแบ่งปันองค์ความรู้ทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นกระบวนการเพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของผู้สูงอายุอันเกิดจากการปฏิบัติ การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อของชุมชน โดยใช้การจัดการความรู้ (Knowledge Management) แบบ SECI Model Nonaka & Takeuchi (1995) เป็นเครื่องมือ เพื่อนำความรู้ที่ฝังลึกให้เป็นความรู้ที่ชัดเจน ซึ่งขั้นตอนแรกนั้นจะเริ่มจากการจัดทำแผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan) เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เป้าหมาย ระยะเวลา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง แสดงแผนการจัดการความรู้ (KM Action plan)

แผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan)							
งานวิจัย: การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต							
เป้าหมาย KM (Desired State): สามารถถอดองค์ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของกลุ่มผู้สูงอายุให้เป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เพื่อใช้เป็นทุนทางปัญญาของชุมชนในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต							
หน่วยที่วัดผลได้เป็นรูปธรรม: ทุนปัญญาที่นำมาจัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อจัดการศึกษาตลอดชีวิต							
1. การเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้าใจของคนในชุมชน							
ลำดับ	กิจกรรม	วิธีสู่ความสำเร็จ	ระยะเวลา	เป้าหมาย	เครื่องมือ	เครือข่ายที่ร่วมจัดกิจกรรม	หมายเหตุ
1.1	สนทนากลุ่มย่อยในชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจในแนวทางการศึกษาวิจัย	อธิบายชี้แจงทำความเข้าใจประกอบด้วย 1. แนวคิด วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2. กระบวนการจัดการความรู้ตามแนวคิด (SECI Model) ของ ทาเคอุชิและ โนนากะ (Takeuchi & Nonaka, 1995) 3. กระบวนการ/กิจกรรม/วิธีการถอดองค์ความรู้ (Tacit Knowledge to Explicit Knowledge)	จำนวน 6 ชม.	1.กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน 2. กลุ่มผู้สูงอายุ	สนทนากลุ่มย่อย	กศน.ตำบลยางหนึ่ง	

2. ขั้นการค้นหาและแบ่งปันองค์ความรู้ทางปัญญา (Search and Sharing Intellectual Knowledge) ของผู้สูงอายุ							
ลำดับ	กิจกรรม	วิธีสู่ความสำเร็จ	ระยะเวลา	เป้าหมาย	เครื่องมือ	เครือข่ายที่ร่วมจัดกิจกรรม	หมายเหตุ
2.1	(Socialization) กิจกรรมพบปะพูดคุยของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน (Tacit Knowledge) กิจกรรมประกอบด้วย	ข้อมูลความรู้ในสิ่งที่ปฏิบัติของแต่ละคนตามประสบการณ์ ความถนัด ความชำนาญ การประกอบอาชีพ อันประกอบด้วย (1) องค์ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ (2) องค์ความรู้ด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน (3) องค์ความรู้ด้านการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิต	จำนวน 2 วัน	1.กลุ่มผู้สูงอายุ 2.กลุ่มอาสาสมัครกศน. 3.กลุ่มนักศึกษา กศน.	จัดเวทีสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้สูงอายุ (Focus Group)	กศน.ตำบลยางหนึ่ง	
2.2	(Externalization) การสร้างและแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกต่อองค์ความรู้ที่ชัดเจน (Tacit Knowledge To Explicit Knowledge) กิจกรรมประกอบด้วย การสร้างและแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกต่อองค์ความรู้ที่ชัดเจน (Tacit Knowledge To Explicit Knowledge) กิจกรรม	1.ค้นหาองค์ความรู้จากประสบการณ์ที่น่าสนใจและโดดเด่นของผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล 2.การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดำเนินงานของชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) รับประทานอาหารเพิ่มเติม ในรูปแบบการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และข้อมูลความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์ อันจะก่อให้เกิดความชัดเจนในองค์ความรู้ที่ได้ และมีความเข้าใจที่ตรงกัน เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในขั้นตอนต่อไป 3.การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในประเด็นที่มีความโดดเด่นและน่าสนใจ	จำนวน 2 วัน	1.กลุ่มผู้สูงอายุ	1. สนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้สูงอายุ (Focus Group) 2.สัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) โดยอาสาสมัครกศน.และนักศึกษา กศน. เป็นผู้สัมภาษณ์ค้นหาองค์ความรู้ 3. ใช้การฟังแบบลึกซึ้ง (Deep Listening) เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครบถ้วนสามารถแปลค่าจากความรู้ที่ได้จากการฟัง (Tacit Knowledge) มาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge)	กศน.ตำบลยางหนึ่ง	

2. ขั้นการค้นหาและแบ่งปันองค์ความรู้ทุนทางปัญญา (Search and Sharing Intellectual Knowledge) ๗ (ต่อ)							
ลำดับ	กิจกรรม	วิธีสู่ความสำเร็จ	ระยะเวลา	เป้าหมาย	เครื่องมือ	เครือข่ายที่ร่วมจัดกิจกรรม	หมายเหตุ
2.3	(Combination of Intellectual Capital) การวิเคราะห์ทุนปัญญา (Explicit Knowledge to Explicit Knowledge)	วิเคราะห์องค์ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อรวบรวมเป็นสารสนเทศและจัดทำเป็นหลักสูตรระยะสั้น	จำนวน 15 วัน	1.กลุ่มผู้สูงอายุ	1.การวิเคราะห์เนื้อหาความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุ 2.วิเคราะห์/จัดทำเป็นหลักสูตรระยะสั้นประกอบด้วย (1)หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ (2)หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน (3)หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต (4)วิเคราะห์ทางปัญญาเป็นสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย		

จากการดำเนินงานค้นหาทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยใช้การจัดการความรู้ (Knowledge Management) แบบ SECI Model Nonaka&Takeuchi (1995) เป็นเครื่องมือในข้างต้น ก็จะได้องค์ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ซึ่งเป็นทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุในแต่ละหลักสูตรตามที่กำหนดไว้เพื่อนำมาจัดการศึกษาตลอดชีวิตในขั้นตอนต่อไป

2. ขั้นจัดการศึกษาตลอดชีวิต (Learning Lifelong Education) L

ขั้นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตนั้นใช้รูปแบบการจัดการศึกษาแบบหลักสูตรระยะสั้น จำนวน 12 ชั่วโมง เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาเรียนรู้องค์ความรู้ที่เป็นทุนปัญญาของผู้สูงในชุมชนในแต่ละหลักสูตรตามความสนใจ ซึ่งประกอบ

- (1) หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ
- (2) หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน
- (3) หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

โดยนำหลักสูตรระยะสั้นซึ่งได้จากการความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน มาจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็นของ ดร. โกวิท วรพิพัฒน์ (2529) เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่เพิ่มขึ้น สามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนาตนเอง การแก้ไขปัญหา และการปรับตัวเองให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงมีความกลมกลืนกับวัฒนธรรมและบริบทของชุมชน ตามมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละหลักสูตร โดยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็นของ ดร. โกวิท วรพิพัฒน์ (2529) ในการจัดการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นนั้น จะเน้นการวิเคราะห์ข้อมูล 3 ด้านได้แก่

- (1) ข้อมูลตนเอง โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการสำรวจความสามารถและศักยภาพของตนเอง เพื่อพัฒนานำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาตนเอง
- (2) ข้อมูลสังคม โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักสำรวจถึงสภาพปัญหา ความต้องการ สภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่ตนเองได้เรียนรู้ เพื่อใช้เป็นฐานในการคิดวิเคราะห์
- (3) ข้อมูลวิชาการ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาข้อมูลจากภายนอกที่น่าเชื่อถือได้ เพื่อให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการสมัยใหม่ และสามารถนำความรู้เหล่านั้นมาบูรณาการกับความรู้ในหลักสูตรระยะสั้นที่ตนเองได้เรียนรู้ เพื่อคิดแก้ไขปัญหา พัฒนาตนเอง และชุมชน ซึ่งหลักสูตรระยะสั้นที่ใช้ทุนทางปัญญาของผู้สูงอายุมานี้เป็นเนื้อหาความรู้ที่ใช้จัดกระบวนการเรียนรู้มีรายละเอียดดังนี้

2.1 หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

2.1.1 หน่วยการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

มาตรฐานการเรียนรู้

1 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในงานอาชีพจากทฤษฎีของผู้สูงอายุ มองเห็นช่องทางสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพหรือพัฒนาเป็นอาชีพเสริมที่จะการพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานด้านการประกอบอาชีพตามความต้องการและศักยภาพของตนเองได้

2 มีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นในทักษะอาชีพที่สนใจเรียนรู้

3 มีความรู้ความเข้าใจในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น เพื่อเพิ่มโอกาสหรือช่องทางในการพัฒนาอาชีพได้ตามศักยภาพและความสนใจของตนเอง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1 เกิดความรู้ ความเข้าใจในงานอาชีพที่ตนเอง ได้เรียนรู้ตามความสนใจ

2 เกิดเจตคติที่ดีในความรู้งานอาชีพจากทฤษฎีของผู้สูงอายุ

3 มองเห็นช่องทางที่สามารถนำความรู้ในงานอาชีพจากทฤษฎีของผู้สูงอายุไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพหรือพัฒนาเป็นอาชีพเสริมเพื่อเพิ่ม โอกาสหรือช่องทางในการพัฒนาอาชีพของตนเองได้ตามศักยภาพและความสนใจ

4 เกิดการพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานด้านการประกอบอาชีพของตนเอง

5 เกิดความรู้ความเข้าใจในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น เพื่อเพิ่มโอกาสหรือช่องทางในการพัฒนาอาชีพของตนเองได้ตามศักยภาพและความสนใจ

สาระการเรียนรู้

1 ทฤษฎีด้านการพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุ

วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้

1 ชี้นำเข้าสู่เนื้อหา ซึ่งจะเป็นการเกริ่นนำการเข้าสู่เนื้อหาที่จัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งการเกริ่นนำจะพูดถึงการแนะนำวิทยากร การพูดถึงบริบทชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่จะจัดกระบวนการเรียนรู้

2 ชี้นำเรียนรู้ตามสาระของทฤษฎีการเรียนรู้

3 ชี้นำส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนาอาชีพ ได้แก่ข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคม และข้อมูลวิชาการ

4 ชี้นำสรุป

ระยะเวลา 12 ชั่วโมง

2.1.2 แผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

มาตรฐานการเรียนรู้

1 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในงานอาชีพจากทบทวนปัญหาของผู้สูงอายุ มองเห็นช่องทางสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพหรือพัฒนาเป็นอาชีพเสริมที่จะพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานด้านการประกอบอาชีพตามความต้องการและศักยภาพของตนเองได้

2 มีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นในทักษะอาชีพที่สนใจเรียนรู้

3 มีความรู้ความเข้าใจในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น เพื่อเพิ่มโอกาสหรือช่องทางในการพัฒนาอาชีพได้ตามศักยภาพและความสนใจของตนเอง

ตารางที่ 2 แสดงแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

ที่	หัวข้อเรื่อง	ตัวชี้วัด	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	การวัดประเมินผล	หมายเหตุ
1	ทบทวนปัญหาของผู้สูงอายุในด้านอาชีพต่างๆ	-มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในงานอาชีพจากทบทวนปัญหาของผู้สูงอายุที่ตนเองสนใจเรียนรู้ -เห็นช่องทางในการพัฒนาอาชีพได้ตามศักยภาพและความสนใจของตนเอง	- ประวัติความเป็นมาของอาชีพที่เป็นทบทวนปัญหาของผู้สูงอายุ - การสาธิต และฝึกทักษะอาชีพ - การเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนาอาชีพ	- วิทยากร (ผู้สูงอายุ) จัดกิจกรรมการเรียนรู้/สาธิต/ฝึกปฏิบัติ	1.ใบความรู้ 2.สื่อแผ่นพับ 3.รูปภาพ 4.ป้ายนำเสนอองค์ความรู้	12	1. แบบสอบถาม 2. การสัมภาษณ์ 3. ชิ้นงาน	

2.2 หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

2.2.1 หน่วยการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

มาตรฐานการเรียนรู้

1 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในการได้เรียนรู้ความรู้จากทุนปัญญาของผู้สูงอายุในด้านคุณธรรมจริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สุขภาพอนามัย ความพอเพียง เพื่อนำไปปรับใช้และเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานด้านทักษะการดำเนินชีวิตของตนเองได้

2 มีความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้นในเนื้อหาทักษะการดำเนินชีวิตที่ตนเองมีความสนใจเรียนรู้

3 มีความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น เพื่อปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองให้มีความสุขตามอัตภาพ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1 เกิดความรู้ ความเข้าใจ จากการได้เรียนรู้ความรู้จากทุนปัญญาของผู้สูงอายุในด้านคุณธรรมจริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สุขภาพอนามัย ความพอเพียง

2 เกิดเจตคติที่ดีในความรู้จากทุนปัญญาของผู้สูงอายุในด้านคุณธรรมจริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สุขภาพอนามัย ความพอเพียง

3 มองเห็นช่องทางที่สามารถนำความรู้ไปปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานด้านทักษะการดำเนินชีวิตของตนเองได้

4 เกิดการพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานในด้านทักษะการดำเนินชีวิตที่เพิ่มขึ้น

5 เกิดความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น ในการนำไปปรับใช้เพื่อการดำเนินชีวิตของตนเองให้มีความสุขตามอัตภาพได้

สาระการเรียนรู้

1 ทุนปัญญาของผู้สูงอายุในด้านทักษะการดำเนินชีวิต

การจัดกระบวนการเรียนรู้

1 ขันนำเข้าสู่เนื้อหา ซึ่งจะเป็นการเกริ่นนำการเข้าสู่เนื้อหาที่จัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งการเกริ่นนำจะพูดถึงการแนะนำวิทยากร การพูดถึงบริบทชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่จะจัดกระบวนการเรียนรู้

2 ขันเรียนรู้ตามสาระของทุนปัญญาการเรียนรู้

3 ขันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ส่งเสริมการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามอัตภาพ ได้แก่ข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคม และข้อมูลวิชาการ

4 ชั้นสรุป

ระยะเวลา 12 ชั่วโมง

2.2.2 แผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

มาตรฐานการเรียนรู้

องค์ความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ทั้งทางด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านประเพณี วัฒนธรรม ด้านความพอเพียง ด้านสุขภาพอนามัย เป็นต้น

1 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในการได้เรียนรู้ความรู้จากทุนปัญญาของผู้สูงอายุ ในด้านคุณธรรมจริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สุขภาพอนามัย ความพอเพียง เพื่อนำไปปรับใช้และเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานด้านทักษะการดำเนินชีวิตของตนเองได้

2 มีความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้นในเนื้อหาทักษะการดำเนินชีวิตที่ตนเองมีความสนใจเรียนรู้

3 มีความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น เพื่อปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองให้มีความสุขตามอัตภาพ

ตารางที่ 3 แสดงแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

ที่	หัวข้อเรื่อง	ตัวชี้วัด	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง	การวัด ประเมินผล	หมายเหตุ
1	ทุนปัญญาของผู้สูงอายุในการพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต	-มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในความรู้จากทุนทางปัญญาในการพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิตที่ตนเองสนใจเรียนรู้สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองให้มีความสุขตามอัตภาพ	- ประวัติความเป็นมาของความรู้จากทุนทางปัญญาในการพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ - อธิบาย/ สาธิต/ ฝึกทักษะในการดำเนินชีวิต - การเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่สามารนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองให้มีความสุขตามอัตภาพ	- วิทยากร (ผู้สูงอายุ) จัดกิจกรรมการเรียนรู้/สาธิต/ ฝึกปฏิบัติ	1. ใบความรู้ 2. สื่อแผ่นพับ 3. รูปภาพ 4. ป้ายนำเสนอองค์ความรู้	12	1. แบบสอบถาม 2. การสังเกต 3. การสัมภาษณ์	

2.3 หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

2.3.1 หน่วยการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

มาตรฐานการเรียนรู้

1 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในการได้เรียนรู้ทบทวนปัญหาของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มองเห็นช่องทางในการนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการสร้างความสามัคคี การร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหา การพัฒนาชุมชน และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามอัตภาพของสมาชิกในชุมชน

2 มีความรู้ ความเข้าใจ เบื้องต้นในทบทวนปัญหาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนที่สนใจเรียนรู้

3 มีความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น นำมาปรับใช้ในการร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหา การพัฒนาชุมชน และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามอัตภาพของสมาชิกในชุมชนได้

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1 เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในแนวทางการพัฒนาสังคมและชุมชนตามแนวคิดและความรู้จากทบทวนปัญหาของผู้สูงอายุที่ได้เรียนรู้

2 เกิดเจตคติที่ดีในการได้เรียนรู้ทบทวนปัญหาของผู้สูงอายุด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน

3 มองเห็นช่องทางที่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองให้เกิดความสุขตามอัตภาพของสมาชิกในชุมชนได้

4 เกิดการพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาสังคมและชุมชนของตนเอง ในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามอัตภาพของสมาชิกในชุมชน

5 เกิดความรู้ความเข้าใจในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น เพื่อเพิ่มโอกาสในการพัฒนาสังคมและชุมชนของตนเอง

สาระการเรียนรู้

1 ทบทวนปัญหาด้านการพัฒนาสังคมและชุมชนของผู้สูงอายุ

การจัดกระบวนการเรียนรู้

1 ชี้นำเข้าสู่เนื้อหา ซึ่งจะเป็นการเกริ่นนำการเข้าสู่เนื้อหาที่จัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งการเกริ่นนำจะพูดถึงการแนะนำวิทยากร การพูดถึงบริบทชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่จะจัดกระบวนการเรียนรู้

2 ชี้นำเรียนรู้ตามสาระของทบทวนปัญหาการเรียนรู้

3 ขั้นส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามบริบทของชุมชน ได้แก่ ข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคม และข้อมูลวิชาการ

4 ขั้นสรุป

ระยะเวลา 12 ชั่วโมง

2.3.2 แผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

มาตรฐานการเรียนรู้

1 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในการ ได้เรียนรู้ทบทวนปัญหาของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มองเห็นช่องทางในการนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการสร้างความสามัคคี การร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหา การพัฒนาชุมชน และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามอัตภาพของสมาชิกในชุมชน

2 มีความรู้ ความเข้าใจ เบื้องต้นในทบทวนปัญหาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนที่ได้เรียนรู้

3 มีความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น นำมาปรับใช้ในการร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหา การพัฒนาชุมชน และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามอัตภาพของสมาชิกในชุมชนได้

ตารางที่ 4 แสดงหลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

ที่	หัวข้อเรื่อง	ตัวชี้วัด	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง	การวัด ประเมินผล	หมายเหตุ
1	ทบทวนปัญหาของผู้สูงอายุในการพัฒนาสังคมและชุมชน	มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในความรู้จากทบทวนปัญหาเพื่อการพัฒนาสังคมและชุมชนที่ตนเองสนใจเรียนรู้ สามารถนำความรู้เพื่อปรับใช้ในการพัฒนาสังคมและชุมชนของตนเองให้มีความสุขตามอัตภาพ	- ประวัติความเป็นมาของความรู้จากทบทวนปัญหาในการพัฒนาสังคมและชุมชนของผู้สูงอายุ - อธิบาย/ สาธิต/ ฝึก - การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามบริบทของชุมชน	- วิทยากร (ผู้สูงอายุ) จัดกิจกรรมการเรียนรู้/สาธิต/ ฝึกปฏิบัติ	1.ใบความรู้ 2.สื่อแผ่นพับ 3.รูปภาพ 4.ป้ายนำเสนอองค์ความรู้	12	1. แบบสอบถาม 2. การสัมภาษณ์ 3. ชิ้นงาน	

3. ขั้นสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection to Learning) R

ร่วมกันทบทวนกระบวนการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งร่วมกันสะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆในการปรับปรุงพัฒนารูปแบบอันประกอบด้วย

-**การประเมินผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้** โดยเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการเรียนรู้ที่สะท้อนเจตคติ (Attitude) ในการส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานเพื่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนอันประกอบด้วย

- ทักษะเพื่อพัฒนาอาชีพ (Occupational skills)
- ทักษะเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน (Development and community skills)
- ทักษะเพื่อการดำเนินชีวิต (Life skills)

-**จัดเวทีสวนการเรียนรู้ร่วมกันหลังการศึกษาวิจัย (After Action Review)** ร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ ที่มีส่วนร่วมและมีส่วนได้ส่วนเสีย ในการดำเนินงานตามรูปแบบทั้งกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มอาสาสมัครกศน. กลุ่มนักศึกษา กศน. และภาคีเครือข่ายแบบกัลยาณมิตร รูปแบบกิจกรรมประกอบด้วย

- 1) การทบทวนกระบวนการถอดองค์ความรู้จากทุนปัญญา
- 2) ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อสะท้อนเจตคติ (Attitude) ของรูปแบบการศึกษาในการส่งเสริมทักษะขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
 - ทักษะเพื่อพัฒนาอาชีพ (Occupational skills)
 - ทักษะเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน (Development and community skills)
 - ทักษะเพื่อการดำเนินชีวิต (Life skills)
- 3) ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการเผยแพร่ทุนทางปัญญาเพื่อส่งเสริมการศึกษาตาม
อริยาสัย
- 4) ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาคิด
เป็น

4. ขั้นการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Transformative Learning) T

ใช้การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากขั้นร่วมสะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflection) R เพื่อสรุปผลและหาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Transformative Learning) ดังนี้ 1) ประเด็นด้านทักษะความรู้พื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามบริบทชุมชน (Affective Attributes) 2) ด้านความรู้ความเข้าใจในทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Cognitive Attributes) 3) ด้านเจตคติที่ดีในการเห็นคุณค่าของทบทวนทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Psychomotor Attributes)

ภาพแสดงการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลทั่วไปและสภาพปัจจุบันในการจัดการความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุ
เพื่อเป็นทุนทางปัญญาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ระยะที่ 1
(อำเภอพร้าว, อำเภอสารภี, อำเภอแมริม)

ภาพ แสดงการศึกษากิจกรรมของโรงเรียนชรบาลวุฒิวินิจฉัยเพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดี
(Best Practices)

ภาพ แสดงการศึกษากิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลสันป่าตองเพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดี
(Best Practices)

ภาพแสดงการศึกษากิจกรรมของโรงเรียนสอนสุขเพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices)

ภาพ แสดงการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบและรับรองรูปแบบ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่ม
ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stakeholder) ตำบลยางน่อง

ภาพแสดงการสนทนากลุ่มตามรูปแบบ SLRT กิจกรรมการพบปะพูดคุยของกลุ่มผู้สูงอายุ
ในชุมชน(Socialization)

ภาพแสดงการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ผู้สูงอายุรายบุคคลเฉพาะประเด็น แบบ
เจาะจงเพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่ฝังลึกสู่องค์ความรู้ที่ชัดเจน (Externalization)

ภาพแสดงการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

ภาพ แสดงการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

ภาพแสดงการจัดกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรระยะสั้นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

ภาพแสดงการสัมภาษณ์ผู้เรียนเพื่อสะท้อนกลับจากการได้เรียนรู้ (การวัดผลเชิงคุณภาพ)

ภาพ แสดงการดำเนินการจัดการประชุมอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	วีรวัฒน์ เข้มแข็ง
วัน เดือน ปี เกิด	31 ตุลาคม 2520
สถานที่เกิด	จังหวัดภูเก็ต
วุฒิการศึกษา	- ปริญญาตรี ศิลปศาสตร์ สารสนเทศสำนักงาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช - ปริญญาโท ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร - ปริญญาเอก ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	303/111 หมู่ที่2 ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

